

Bizim bir haritamız var mı?

Mustafa Armağan 2006.08.08

Rahmetli Turgut Özal vaktiyle "Ortadoğu'da haritalar yeniden çizilecek" derken herhalde bunu kastetmiş olmalıydı:

Ortadoğu haritası yeni küresel imparatorluk rejimine göre bir kere daha tanımlanacak, coğrafyalar sil baştan kesilip biçilecek, sınırlar malum hedeflere göre başka hatlara kayacak. Tıpkı Brest-Litovsk'ta, tıpkı Sevr'de, tıpkı Versay ve Yalta'da olduğu gibi masamızdaki haritalar hızla çöp kutusunu boylayacak. Yani haritalar bir kere daha gerçeği değil, patronun istediği "şey"i gösterecek. Çağımızın yılmaz harita deşifrecisi J.B.Harley'in sarsıcı sorgulaması geliyor aklıma burada: "Haritaların kullanım tarihi bize gösteriyor ki, onlar hiçbir zaman gerçekliği göstermezler; sadece farklı bir gerçekliğin üretilmesine hizmet ederler."

Harley (1932-1991) bir İngiliz harita tarihçisi. Asıl özelliği, haritacılığın ideolojik arka planını göstermesi, siyasetle ve emperyalizmle alakasını kurması, her şeyden önce de, imalatçının niyetlerini yansıttığını bıkıp usanmadan savunmuş olmasından geliyor. Fikir dünyamızın Harley gibi verimli bir kaynaktan bihaber kalması, onun kusuru olamaz herhalde.

Haritaların gizli gündemi

Hakikati arayanların önüne engin bir ufuk bırakarak bu dünyadan ayrılan Harley'in haritaların doğası hakkındaki fikirlerini "Haritanın yapısını bozmak" ("Deconstructing the map") adlı ünlü makalesinden yola çıkarak şöyle toparlayabiliriz: Haritacılar bize 'bilimsel' veya 'objektif' bilgi sağladıklarını iddia ederler. Tabii ki öyle düşüneceklerdir; ancak harita bilimi, haritacılar bırakamayacak kadar önemlidir! Harley'e göre, harita, gerçekte halk için olduğu kadar uzmanlar için de bir resimden, haritacı da bir ressamdan farklı sayılmaz. Ama nedense işin bu tarafı ustalıkla gizlenir kamuoyundan. Unutmayalım ki, "bilimsel" denilen haritalar bile yalnız geometrinin ve aklın düzeninin değil, sosyal geleneğin norm ve değerlerinin de ürünüdür. O zaman haritacılığın gizli gündem maddelerini bulup çıkartmak gerekmez mi? Yazarımız da buna soyunuyor zaten ve inatla atlaslarda gizlice kodlanmış bilgiyi deşifre etmeye girişiyor. Öncelikle haritaya bakışımızı değiştirmeye davet ediyor bizi. Haritada gösterilen 'şeyler' kesin olgular değil, ancak belli bir kültürel perspektiften anlamlı olan, dünyaya özel bir bakış tarzının mahsulüdür.

Bir kere haritaların tek bir imalat tekniği bulunduğunu kimse iddia edemez. Bu teknik toplumdan topluma değişir. Oysa Batı haritacılığı tek bir harita tekniği ve bilimi olduğunda ısrar eder. Avrupa-merkezci bir haritacılık anlayışı hakimdir kafalara. Oysa Batı kökenli haritalar da, kendi toplumlarının, etnik, siyasî, dinî veya sınıfsal çıkarlarından bağımsız düşünölemeyecek birer "resim"dir. Bir başka deyişle, arkasındaki resmi gizleyen, örten bilimsel görünüşlü "maskeler"dir.

Haritalar birer ayna değil, imalatçının kültürel kodlarını sergileyen birer 'metin'dir. Ancak böyle bakarsak haritaların şeffaf olmayan görüntüsünün kimden hamile kaldığını çözebiliriz. Haritalar hiç de masum aletler değildir. Nitekim Batı'da üretilen haritalarda sayısız yanlışlar, sansürler ve tafrasını sattığı bilimselliğe hiç de uygun olmayan dalavereler mevcuttur. Bunlar ortaya konulduğu halde haritalardan şüphe etmek neredeyse yasaktır. Haritacılık, ikna etmeye dönük bir iletişim sanatıdır. Bütün haritalar muhataplarına belli mesajlar yollar ve onları kafeslemek için çırpınır.

Haritaların, onları yapan ve tasarlayan kişilerin toplumsal konumlarını, değerlerini vs. yansıtan birer metin olmaları, onların siyasî ve ideolojik, giderek propagandacı birer metin oldukları anlamına da gelir. Ancak

başka kaynaklar başka türlü. Bunu bir açıklayıverin. Hani yüzlerce, binlerce yıl önceki tarih olsa ters yazılan; amenna. Ama şurada 80-90 yıl önceki olayları bile nasıl olmuş da tersinden yazabilmişiz, hayret!'

Çocukluğumda Bursa sokaklarında baloncuk şişeleri satan bir adam dolaşırdı. Elindeki deterjanlı şişeye daldırdığı ucu daire şeklindeki çubuğu bir süre mahalle çocuklarına üfletip baloncukları seyrettirdikten sonra etrafında yükselen 'Aaaa' nidalarına, 'Hayret, hayret, biraz da gayret!' diye karşılık verirdi. Gayret, yani satış. Bizim de artık hayretten gayrete geçme zamanımız gelmedi mi? Gayret, yani metinler üzerinde çalışma.

Ben tarihteki karışıklıkların büyük kısmının, metinlerin yanlış, bazen de yanlış okunmasından kaynaklandığını düşünüyorum. İlk kaynaklardan kopulduğu zaman kaçınılmazdır bu. Özellikle Harf Devrimi'nin bizi 1929 öncesi malumatın hemen tamamından mahrum ettiğini bilmemiz lazım. Kurtuluş Savaşı'nın gazetelerini okumayan bir nesil, oradaki tartışmalara nasıl vâkıf olacak, farklı olarak neler söylendiğini nereden öğrenecek? Nutuk'tan elbette, diyecekler. İyi ama Nutuk bir fotoğraf değil, bir yorumdur. Hem de öyle bir yorumdur ki, kendisinden sonraki bütün yorumları boyunduruğuna almak için yazılmış bir ana yorum.

Atatürk'ün yakınlarından ve laikliğin yılmaz bekçilerinden Falih Rıfkı Atay, 22 Haziran 1951'de, "Dünya" gazetesinde ilginç bir yazı kaleme alır. Bu yazıda Atatürk'ün Nutuk'u yazmakla belgeleri belli bir yoruma tabi tuttuğunu ve tarihçiyi hükümlerinde bağladığını söyler. Atay'a göre Atatürk Nutuk'u yazmamalı, bütün o belgeler, tutanaklar dosyalarda kalmalı ve tarihçiler hükümlerinde daha serbest olabilmeliydi.

Nutuk'un yazılması, bir bakıma yakın tarihimizin dilini tutuklamıştır. Neden? Çünkü yine Atatürk'ün bir sözünde geçtiği gibi, Nutuk'u bir tarih metni olarak kullanmaya kalktığınızda, tarihi yapan mı yazana sadık kalmıştır yoksa yazan mı yapana sadık kalmıştır, karışmaktadır. Yani Nutuk'u kaleme alan şahıs, Milli Mücadele'nin kahramanı Mustafa Kemal Paşa mıdır yoksa bir tarihçi mi? Tarihçi Mustafa Kemal, Gazi'nin bütün eylemlerini onaylamak mıdır? Tamamen onaylıyorsa Nutuk, nasıl bir tarih metni olabilir? Değilse ona hangi noktalarda itiraz etmektedir?

Aslında Nutuk'la birlikte karşımıza iki Mustafa Kemal'in çıktığı kesin. Ve maalesef Nutuk'ta, tarihi yapan yapana değil, yapan yazana sadık kalmıştır. Her zaman olduğu gibi! Bu da inkılap tarihçilerinin işini külliye zorlaştırmaktadır. Çünkü onlar 'tarihi yapan Mustafa Kemal'e mi, yoksa 'tarih yapan Mustafa Kemal'e mi sadık kalacaklarını çoğu zaman şaşırmaktadırlar.

Erik Jan Zürcher'in dediği gibi, Nutuk, aslında 1919-1927 yıllarını anlatan bir tarih metni olarak okunmamalı. Daha çok İzmir suikastı ve sonrasında İttihatçıların ve Milli Mücadele kadrolarının neden tasfiye edildiğinin bir muhasebesi, yani bir hesaplama metni olarak okunmalıdır. İşin içine hesaplama tavrı girince ortada ne kadar tarih kalacağına varın siz karar verin.

Nitekim de kalmıyor. Kâzım Karabekir, malum, Milli Mücadele'nin 1924'e kadarki en gözde kahramanlarından. 'Şark fatihi'ne çıkmış namı. Kurtuluş Savaşı hep bir Garp cephesi savaşı olarak anlatıldığı için onun 'savaş' es geçilmiştir. Oysa 19 Mayıs 1919 şartlarına baktığınızda Mondros Mütarekesi'nden sonra ayakta kalan son düzenli Osmanlı ordusunun Erzurum'daki Onbeşinci Kolordu olduğu görülür. İlk kongrenin Erzurum'da toplanması tesadüf değildir ve bu kongrenin toplanmasında Mustafa Kemal Paşa'nın hiçbir katkısı yoktur. Üstelik başlangıçta İstanbul'dan geldiği için kendisinden şüphelenip kongreye kabul edilmediğini biliyoruz. Kâzım Karabekir'in aracılığıyla kabul edilip başkan seçilmiştir.

İşte size Nutuk'tan Kâzım Karabekir'i silen bir belge. Elimde 1927 tarihli, Arap harfli 2. baskısı var Nutuk'un. Vesikaları içeren 2. cildin 8. sayfasındaki vesika, tarih sırası itibarıyla Nutuk'taki en eski vesikadır ama nedense hak ettiği gibi en başa değil, 10. sıraya konulmuştur!

21 Mayıs 1335 (1919) tarihli bu şifreli telgraf, Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkışından sadece 2 gün sonra Kâzım Paşa'ya çekilmiştir. Şimdi metnin baş tarafını vesikalar cildinden dikkatle okuyalım:

"Ahvâl-i umumiyemizin almakta olduğu şekl-i vahimden pek müteallim ve müteessirim. Millet ve memlekete medyûn olduğumuz en son vazife-i vicdaniyeyi yakından mesâi-i müşterekeyle en iyi ifa etmek mümkün olacağı kanaatiyle bu son memuriyeti kabul ettim. Bir an evvel zâtîâlinize mülâki olmak arzusundayım..."

Burada genel durumun vahim oluşundan üzgün olduğunu söyleyen Mustafa Kemal'in, Kâzım Paşa'ya, bu müfettişlik görevini, onunla beraber çalışarak başarabileceğine inandığı için kabul ettiğini ve bir an önce onunla buluşmayı arzuladığını okuyoruz.

Gelin görün ki, aynı Nutuk'un ilk cildinin 11. sayfasını açıyor ve bu telgraf metnini bir kere de buradan okuyoruz. Hayretle, yukarıdaki "Bir an evvel zâtîâlinize mülâki olmak arzusundayım" cümlesinin, "Bir an evvel Erzurum'a gitmek arzusundayım"a dönüştürüldüğünü görüyoruz. 1919 Mayıs'ında kendisine neler borçlu olduğunu bildiğimiz Kâzım Karabekir Paşa, 1927'de artık istenmeyen adam olmuştur.

Yani Nutuk'ta anlatılan olayların ister istemez 1924 sonrasında oluşan yeni duruma uydurulduğunu, bu yeni konum gereği eski olayların yeniden hizaya sokulup yorumlandığını görmekteyiz. Daha önce yazdığım ve "Küller Altında Yakın Tarih" (Timaş) adlı kitabımda genişçe incelediğim gibi, Vahdettin'e çekilen telgraftaki bir kelimenin değiştirilmesi tek örnek değildir. Dolayısıyla yakın tarihi Nutuk eksenli okumak, her zaman isabetli sonuçlar vermeyebilir. Tabii ki yararlandığımız tarafları olacak. Ancak tarih kaynaklarını kutsal ve dokunulmaz kılarırsanız, tam da o zaman kaynak olma özelliklerini yitirirler. Unutmayalım ki, Nutuk'a yapılacak en büyük kötülük, onu okunmayan ve tartışılmayan bir fosilleşmiş metin kılıfına sokmaktır.

Ben Falih Rifkî Atay'ın 1951'de açtığı tartışmanın cesaret düzeyini maalesef sonrakilerde bulamıyorum.
m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Washington'da masonik şifreler ve Osmanlı tuğrası

Mustafa Armağan 2008.01.13

ABD'nin ilk başkanı George Washington, adına Virginia'da özel bir tapınak yapılacak denli önemli bir masondu ve ilk mason başkandı. Zaten kuşbakışı baktığınızda Washington şehrinin merkezinde masonların simgesi olan pergel ile gönyenin birleştiğini hayretle görürsünüz.

Capitol binası pergelin kafasını oluşturur. Pergelin sağ ayağında Maryland Avenue, sol ayağında ise Pennsylvania Avenue bulunur. Başkan Jefferson 'öğretmen' denilecek düzeyde bir masondur, Maryland Avenue'de ise masonların büyük locası yer alır. Yani Capitol (Meclis) binası iki büyük mason mabedine bağlanır. Yine pergelin sağ ayağı Beyaz Saray'a, sol ayağı ise Jefferson Anıtı'na sarılmıştır. İşin garibi, pergelin her iki ayağı, tıpkı masonik sembollerdeki gönyede olduğu gibi iki büyük cadde, adlarını da verelim, Canal Street ile Louisiana Avenue ile kesişir.

Konunun ilginizi çektiğini biliyorum ama burada kesmeliyim, zira biraz daha devam edersem, Dan Brown'ın yayıncılarının, bu bilgileri yazarın yeni çıkacak kitabından hırsızladığını düşüneceklerinden ve dava açmalarından çekiniyorum!

Latife bir yana, hem şehrin hem de Capitol ve çevresinin tasarımında masonların ön planda olduğu açık. Merak edenler, Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar'ın dergisi Tesviye'de çıkan ilginç yazıya () veya Michael Johnstone'ın The Freemasons adlı kitabına (Gramercy Books, New York, 2006, s. 90) bakabilirler.

Ne var ki benim derdim, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Washington'a yaptığı ziyaret vesilesiyle Amerika'dan değil, yine kendimizden bahsetmek. Öbürünü Dan Brown halleder nasıl olsa!

Sözünü ettiğim meydanda bir dikilitaş yükselir. Bizim Sultanahmet Meydanı'nda ufak bir örneğini gördüğümüz bu taşın 169 metre, yani yaklaşık 60 katlı bir gökdelen yüksekliğinde olduğunu söylemek, cesametini gözünüzde canlandırmanız için yeterlidir. Yapıldığı tarihte Washington'da ondan daha yüksek bir bina yokmuş.

Washington Anıtı'nın temeline ilk taş 1848'de konulmuş. Ancak iç savaş yüzünden açılışı 1885'e kadar gerçekleşememiş. Şimdilerde her yıl milyonlarca insanın ziyaret ettiği bu Mısır esintisi taşıyan sivri külahlı dikilitaşın dışı dümdüzdür ama içinde, tabii eğer asansörle değil de 898 basamaklı merdivenlerinden çıkmak isterseniz, sizi sürprizlerle karşılayacak objeler bulunur.

İşte kan ter içinde 342 basamak çıktınız ve 17. kata geldiniz. Burada sürprizlerin şahı sizi beklemektedir. İstanbul'da örneklerini çok fazla gördüğümüz mermer üzerine nefis bir talikle işlenmiş Osmanlıca kitabe ve üzerindeki tuğra, gelen geçenlere, 155 yıl önce Marmara Adası'ndan nasıl kesildiğinden başlayıp Washington nam şehre Arctic adını taşıyan yelkenli gemiyle 1854'ün bir nisan günü nasıl ulaştığına varıncaya kadar olan hikâyesini "32 kısım tekmili birden" anlatmak için etmedik işmar bırakmamaktadır.

Şunu bilin ki, Washington'da yalnız değilsiniz. Sultan Abdülmecid Han, hattatların şahlarından Tosyalı Kazasker Mustafa İzzet Efendi, ünlü şairimiz Şeyh Galib'in süt oğlu olup binalara ve olaylara tarih düşürmesiyle meşhur Ziver Paşa, mermere işlediği tuğralarıyla efsaneleşen Haşim Efendi hep orada, sizi beklemektedirler.

Washington Anıtı'na hem kendi eyaletlerinden hem de başka devletlerden birer taş veya kitabe koymak isteyen ABD yetkilileri, 1853 yılında J.P. Brown adlı sefiri vasıtasıyla Osmanlı hükümetine isteklerini iletirler. Kitabeye kazınacak beyti yazma görevi, Ziver Paşa'ya verilir. Yazdığı 3 beyitten birisi padişah tarafından beğenilir. Sıra beytin mermere kazınma işlemine gelmiştir. Bu iş de Kazasker Mustafa İzzet Efendi'ye yaptırılmış, biraz acele edilmesi gerektiği için o sırada rahmetli olan Haşim Efendi'nin hazır bir tuğrasının kalıbı alınarak mermere Abdülmecid'in tuğrası kazınmış ve sonuçta kitabe, toplam 3.750 kuruşa (bugünkü rayiçe yaklaşık 10 bin YTL'ye) mal olmuştur.

Kitabenin maliyeti ve nasıl yapılp gittiğinden çok ne olduğu ve anlamı önemli değil mi?

Bir kere anıta çeşitli devletler ve eyaletlerden gönderilen kitabeler içinde som zümrütten yapılanlar bile vardır ama metninden mermer işçiliğine kadar tam bir 'sanat eseri' olan başka bir taş bulunmamaktadır. Osmanlı kitabesi, bu yönüyle apayrı bir değere sahiptir.

İkinci olarak diğer kitabelerde Başkan Washington övülürken, Osmanlı kitabesi, o mağrur edasıyla Sultan Abdülmecid'in temiz adının ABD ile dostluğun devamını temin için Washington'daki yüksek taşa yazıldığını haber vermektedir. Metin şudur:

Devâm-ı hulleti te'yid için Abdülmecid Han'ın

Yazıldı nâm-ı pâki seng-i bâlâya Vaşinkton'da.

'Peki o zamanlar henüz İstanbul'da büyükelçisi bile bulunmayan ABD'nin aklına bizden bir kitabe istemek nereden gelmiş olabilir?' diye düşünenler çıkacaktır. Bunun cevabını, Avrupa'da pek çok ülkede birden patlak veren 1848 ayaklanmalarında Avusturya ve Rusya'ya karşı mağdur durumdaki Macar ve Leh (Polonyalı) mültecilere kucak açan tek Avrupa devletinin Osmanlı oluşunda aramak gerekir.

Kanatlarımızın altına sığınanı geri vermek, bize yakışmazdı. Hatta bu yüzden neredeyse savaş bile açılacaktı. "Savaşsa savaş" dedik, sözümüzün arkasında durduk. İşte bu sırada ABD devreye girdi ve mültecileri kabul edebileceğini bildirdi. Rusya ve Avusturya da buna razı olunca Koşut başta olmak üzere Macar mülteciler ABD'ye gittiler. Orada her gittikleri yerde Osmanlı Devleti'nin bu kararlı duruşuna ve yardımlarına teşekkürlerini bildirmeyi ihmal etmediler. Bu olaydan sonra ABD kamuoyunda Türklere karşı olumlu bir bakış geliştiğini görürüz. Hatta o günlerde bir Bahriyeli olan Emin Bey, davet üzerine gittiğinde ABD Cumhurbaşkanı tarafından, Uğur Derman Bey'in deyişiyle, "adeta devlet başkanı teşrifatıyla" kabul edilmiş ve tam 6 ay izzet ü ikram ile ağırlanmış.

Niye? Mültecileri, savaşı göze alarak teslim etmediği için. Halbuki bilseler, Osmanlı, Osmanlı kaldığı sürece başka türlü yapamazdı ki!

m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Milletin rehinden kurtarıldığı gün

Mustafa Armağan 2008.05.14

İsmail Kara'nın "Toplumsal Tarih" dergisinin son sayısındaki yazısı epeyce düşündürücüydü. 27 Mayıs ihtilalini destekleyen ve demokratları hedef alan bir cuma hutbesi metninden yola çıkan Kara, ihtilallerin 'gün kardeşliği'ne dikkatimizi çekiyordu. Buna göre 27 Mayıs ihtilalinden başlayarak 12 Mart muhtırası, 12 Eylül darbesi, 28 Şubat müdahalesi hep cuma günlerine denk getirilmişti.

27 Nisan e-bildirisinin de cuma gecesi yayınlandığını hatırladığımızda gerçekten de darbeler ile haftanın günleri (yoksa Allah'ın günleri mi demeliydim?) arasında bir bağlantı var mı diye düşünüyor insan. Osmanlı dönemindeki darbelerin perşembe bağlantısı ise kayda değer bir noktadır. Abdülaziz'in tahttan indirilmesiyle sonuçlanacak öğrenci ayaklanması (15 Mayıs 1876), Abdülhamid'in tahttan indirilmesi (27 Nisan 1909) ve Enver Paşa'nın Babiâli Baskını (23 Ocak 1913) hep perşembe günlerine denk gelmiş veya getirilmiştir.

Bugün 58. yıldönümünü idrak ettiğimiz ve halk iradesinin Meclis'e ilk kez serbest olarak yansıdığı 14 Mayıs seçimlerinin ise pazar günü yapıldığını biliyoruz. Türk demokrasisinin tepesinde neredeyse 50 yıldır bir kılıç gibi sallanan darbeleri demokrasi sürecine nasıl geçildiğini anlamak için 1946-50 dönemini dikkatle incelememiz lazım. Zira demokrasimizin marazî ve sağlıklı taraflarını ancak o yıllarla yüzleştığımızda anlayabiliriz.

Elimde Celâl Bayar'ın 3 Eylül 1949'da Ödemiş'te yaptığı konuşmanın broşürü var. Bu 16 sayfalık "Nutuk", bize o günlerin havasını soluma imkânını vermesi bakımından önemli. CHP 1949'da Ege'nin elden gittiğini fark edip çıkarma yapmak ihtiyacını duymuştur. "Ege'yi fethetmek" diye özetlenen bu çıkışın Demokrat Parti'nin önünü

çevirme çabası olduğu besbellidir. Ancak CHP için 1949'da Ege'ye gitmek, şimdilerde "Diyarbakır'a gitmek" neyse oydu. Biraz cesaret isterdi.

Bu bilgiyi şunun için önemişiyorum: CHP, DP'nin halktan gördüğü muazzam ilgi karşısında tabandan koptuğunu nihayet fark edip karşı atağa geçmişti. Ne yazık ki çok geç kalmışlardı. Yıllar yılı devleti partiye kelepçeleyerek vatandaşın nefes almasını dahi zorlaştıran idare, şimdi toprağın ayağının altından kaymakta olduğunu görüp toparlanmak istiyordu ama nafi! Bu ülkenin CHP'nin malı olduğu ve ona emanet edildiği düşüncesinden zinhar vazgeçmeyenleri bugün de görmüyor muyuz? İşte Bayar'ın konuşması bu sözde hakkı sorguluyordu: "Millet iradesine boyun eğmek istemeyenler, vatandaş hak ve hürriyetlerinin üzerine oturanlar Demokrat Parti'nin millet hakimiyeti davası ile siyaset sahasına girişini sarıh haklarına yapılmış bir tecavüz addederek daha ilk günden [faaliyete] başlamışlardı. Bu hakkı nereden almışlardı? Bu bir FETİH HAKKI mıydı? Yoksa kendileri bu ülkeyi idare için Allah tarafından mı gönderilmişlerdi? Yoksa kendilerini bu memlekete ve bu milletin mukadderatına bi'l-irs ve'l-istihkak sahip ve hâkim mi farz ediyorlardı?" (Son cümleyi, 'Ülke ve milleti babalarının malı mı sanıyorlardı?' şeklinde yuvarlamakta sakınca yok.)

Bayar'ınkilere eklenecek en uygun söz, 14 Mayıs'ın mimarı Adnan Menderes'in 1954'te Meclis'te yaptığı bir konuşma olacaktır. Menderes, aslında hangi kurtlarla dans ettiğini gayet iyi biliyordu. "Bizim bütün günahımız, iktidara gelmemizdir" diyordu Menderes ve devam ediyordu: "Affetmez bir kin, bizi bu günahımız için ölünceye kadar takip edecektir. Ağzımızla kuş tutsak, Allah'ı semavattan şahit diye yerlere indirsek, kabul etmelerine imkân yoktur. Çünkü onları tatmin edecek olan hırs, sadece iktidara gelmekten ibarettir. Bunda da onları haklı görmek lazımdır. Çünkü uzun seneler, bir HAKK-I FETİH olarak bu memlekete sahip oldukları zannında olanlar, hayatlarının ileri devresinde ruhlarına girmiş olan bu kanaati değiştirmek imkânını bulamazlar."

Hastalığın teşhisi buydu. Bu yüzden Türkiye'deki demokrasi mücadelesi Batılı örneklerle bakılarak açıklanamaz. Bu mücadele, sağ ile sol veya muhafazakârlar ile demokratlar arasında değildir. Ülkeyi ve milleti bir FETİH HAKKI olarak kendi varlıklarına emanet edilmiş görenler ile ülke ve milleti rehinden kurtarmak için uğraşanların mücadelesidir. Bu yüzden perşembe mi yoksa cuma mı rehin alındığımızın önemi yoktur. Önemli olan, ülkeyi ve milleti rehine olmaktan kurtarmaktır. 14 Mayıs sadece bu mesajı verdiği için dahi hatırlanmaya değer.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ergenekonculara kötü haber: 'Bursa Nutku' uydurma

Mustafa Armağan 2008.08.24

Ergenekon İddianamesi gerçek bir hazine. Elini atanı geri çevirmiyor maşaallah. Türkiye'yi "işbirlikçi ve hain cenneti" olarak gören Ergenekoncuların Atatürk'ün 'Bursa Nutku' diye yutturulan bir metni yaygınlaştırmak için nasıl çalışacakları 1918 ve 1965. sayfalarda geçiyor.

Sayfa 222'de ise Dell marka dizüstü bilgisayardaki bir yazıda Meclis'i 'düşük', yani gayrimeşru gördükleri, onun seçtiği Cumhurbaşkanı'nı tanımadıkları ifade ediliyor ve okuyucular Çankaya Köşkü'nün önünde "etten duvar" örmeye davet ediliyor; üstüne üstlük bu eylemin Atatürk'ün emri olduğu söyleniyor. Emir dediği de malum Bursa Nutku.

Bursa Nutku hakkında ilk kez 11 yıl önce yazmıştım; en son yazımı yazalı da sanırım 2 yıl kadar oluyor. Ulaştığım sonuçları "Küller Altında Yakın Tarih" (Timaş) adlı kitabımda topladım. Merak edenler okuyabilirler. Hoş, zaten okuyorlar da. Nitekim yakınlarda "Sabah"tan Engin Ardıç kaynak belirtmeden bir yazı kaleme aldı,

"Yeniçağ"dan Arslan Bulut da hem isim vererek yararlanan, hem de yorumumdan pek haz etmeyen örtük bir eleştiriyile çıktı ortaya. Keza bir internet sitesinde alıntılanan yazıma aklievvel bir hukukçu tehdit dolu bir mesaj yazmış; güya yazıyı yayından kaldırıp özür dilemezse site sahibi hakkında dava açacakmış. Uğurlar ola.

İyi de Ergenekoncuların gündeme getirdiği Atatürk'ün Bursa Nutku'nun mahiyeti nedir?

Güya 1 Şubat 1933'te Bursa'da Ulu Cami'den çıkan cemaatin bir kısmı, İstanbul'da bazı camilerde Arapça ezan okunduğu halde Bursa'da neden okunmadığını valiye sormaya giderler. Emniyet Müdürü vs. paniğe kapılıp Ankara'ya, Ankara da o sırada İzmir'de bir yurt gezisinde bulunan Atatürk'e telgraf uçurup 'Bursa'da irticaî kalkışma'nın başladığı mesajını verirler. Atatürk derhal Bursa'ya gelir. İncelemeleri sonucunda önemli bir mesele olmadığını anlar ve Anadolu Ajansı'na meselenin 'din' değil, 'dil' meselesi olduğunu belirtir.

Buraya kadar okuyup da, "Ee ne var bunda?" dediniz muhtemelen. Türkiye'de, ateş olmayan yerden duman çıkarmak hususunda emsalsiz yeteneğe sahip basın varken çok ekmek çıkar bundan.

Güya 6 Şubat gecesi Gazi, Bursa'da şimdi Atatürk Köşkü olarak bilinen binada bir konuşma yapar ve konuşmasında "Görevini yapmayan kolluk kuvvetleri karşısında Türk gençliğinin bizzat harekete geçmesi gerektiğini" ifade eder. Bu, devrimlerin bekçisi olan gençliği sokaklara dökülmeye, anarşiye, kanun ve nizam tanımazlığa çağıran kışkırtıcı bir konuşmadır.

1958'de "Ulus" gazetesinde çıktığından bu yana, tam yarım asırdır vardı-yoktu diye tartıştığımız bu sözde nutuk hakkındaki görüşüm şudur:

Atatürk'ün Bursa Nutku yoktur!

Kanıtlarımı metodolojik ve olgusal olmak üzere iki düzeyde ifade edeyim:

Metodolojik kanıtlar şunlar:

- 1) Nutuk, kalabalık bir topluluk önünde yapılan bir konuşmadır. Halbuki Bursa Nutku'nun 13-14 kişilik bir içki sofrasında söylendiği rivayet edilmektedir. Dolayısıyla bir kere bu bir 'nutuk' olamaz.
- 2) Atatürk gibi kanun ve hukuka son derece titizlenen bir devlet adamının gençliği sokağa dökcek ve polis, savcı, hakim vs. devlet görevlilerini dinlememeye sevk edecek bir konuşma yapması kendisiyle çelişmesi demektir. Nitekim Mahmut Goloğlu'nun dikkatimizi çektiği gibi 2,5 ay sonra meydana gelen Razgrad Olayı'nda (Bulgarlar Türk mezarlığına tecavüzde bulunmuşlardı) gençliği yatıştırıcı bir dille konuşan ve kanunlara uymaya çağıran da Atatürk'ten başkası değildi. Dolayısıyla kanunlara uyulması hususunda bu denli titiz birinin halkı sokağa dökcek Maovarî bir konuşma yapması mümkün değildir.

Olgusal açısından bakarsak Bursa Nutku'nun sahteliğini şu kanıtlardan anlayabiliriz:

- 1) Atatürk'ün bütün söz ve yazışmalarını toplayan resmi yayınlarda bu nutka yer verilmemiştir. Mesela "Söylev ve Demeçler"de yoktur.
- 2) Atatürk'ün yaptığı her konuşmanın kaydedildiği Nöbet Defteri'nde bu toplantının kaydı bulunmamaktadır.
- 3) Bursa Nutku bu kadar önemli bir konuşma idiyse neden o günlerde basına yansımamıştır da, ilk olarak söylendiğinden 14 yıl sonra, yazarın da pek emin olmadığı ve kimden duyduğunu belirtmediği bir kitapta karşımıza çıkmıştır?
- 4) Nutku aktaran Rıza Ruşen Yücer'i Atatürk'ün çevresinden kimse tanımamaktadır. Farz edelim ki, bir şekilde o grubun arasına katıldı gazetecimiz, notunu tuttu. Ancak bu nota çıkışta el konulur ve ertesi gün Atatürk'ün

onayından geçerse kendisine iade edilirdi. Kaldı ki, Atatürk, içki sofrasında konuşulanlar orada kalacaktır emrini vermiştir. Bu yüzden de onun onaylamadığı sözler yok hükmünde sayılırdı. Onaylanmış olsaydı zaten birkaç gün içinde basına yansımış olurdu.

5) Nutkun gerçekliği hususunda en ciddi kanıtlardan biri, Atatürk'ün 2. yaveri Cevdet Tolgay'ın Aralık 1966'da Milliyet'te çıkan yazısıdır. Ancak bu yazıda önemli bir hata göze çarpmaktadır. Burada konuşmanın yapıldığı tarih, 6 Şubat akşamı olarak verilmektedir. Ancak Atatürk'ü Mudanya'dan İstanbul'a götüren Gülcemal vapurunun seyir defterinde o akşam 19.30'da hareket edildiği yazılıdır. Bursa-Mudanya arasının o tarihlerde 60-70 dakikada alındığı ve vapura binmeden önce selamlaşma vs. ile yarım saate yakın bir sürenin geçtiği hesaba katılırsa Atatürk'ün köşkten en erken 17.45-18.00 civarında ayrılması söz konusudur. Sofranın en az 1-1,5 saat açık kalması gerekir ki, bu durumda saat 16 civarında akşam yemeğine oturulduğu sonucu çıkar. Halbuki Atatürk'ün en yakınında bulunanlar, mesela Cumhurbaşkanlığı Sekreteri Hikmet Bayur o saatlerde Atatürk'ün asla akşam yemeği yemediğini söylemişlerdir ki, bu durumda o sofranın da gerçek dışı olduğu sonucu çıkmaktadır.

Son sözü, Atatürkçülüğünden kuşku duyulmayacak bir isme, Falih Rıfkı Atay'ın 10 Nisan 1967 tarihli savcılık ifadesine bırakayım:

"Bursa Nutku diye Atatürk'ün söylediği bir nutuk yoktur... Bursa gazetecisinin yazdıkları kulak rivayetleridir. Atatürk son derece nizamcı ve devlet otoriteci idi. Memlekette anarşi havası yaratmak kasdı vardır. Atatürk bu kasda alet edilmek istenmiştir."

Ergenekonculara benden nasihat: Bursa Nutku'ndan size ekmek yok! Başka kapiya.

m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mahkemedeki Karabekir Paşa'yı da komutanlar ziyaret etmişti

Mustafa Armağan 2008.09.07

Geçtiğimiz haftanın gündemi, Ergenekon Davası kapsamında tutuklu bulunan iki emekli orgeneralin, Şener Eruygur ve Hurşit Tolon paşaların Kocaeli Garnizon Komutanı Korgeneral Galip Mendi tarafından ziyareti ve sonrasında Genelkurmay Başkanlığı tarafından "bu ziyaretin TSK adına yapıldığı" yolundaki açıklama ile sarsıldı. Söz konusu ziyaretin "mesleki bir dayanışma" adına yapıldığı beyan edildi.

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin meslekî dayanışmasını bugün ortaya çıkıyor gibi görmek herhalde yanıltıcı olur. Zira ordu, Türkiye'de en köklü ve teamülleri en fazla oturmuş kurumdur. Böylesine köklü bir kurumun, mensuplarını kollama refleksine şaşkırmamalıyız, çünkü tarih içinde yaşanmış nice benzer örnek sayılabilir.

Bu kollama örneklerinden biri de Kâzım Karabekir'in başına gelmişti.

Yıllardan 1926'dır. İstiklâl Mahkemesi günleri... Başarısız İzmir suikastı girişimine karıştığı gerekçesiyle tutuklanan Karabekir Paşa, mahkeme huzuruna çıkarılacaktır. O kendisinden emindir. Ve işin ilginç tarafı, mahkeme salonunu subaylar doldurmuştur. Kızı Hayat Karabekir'in ifadesine bakılırsa şöyle bir manzara vardır mahkeme salonunda:

"Mahkeme başlıyor, salon subayla dolu. Mahkeme başkanı Kel Ali [Çetinkaya] subaylara "Oturun", diyor, oturmuyorlar. Karabekir Paşa dönmüş, eliyle işaret etmiş, oturmuşlar. Mahkeme olurken de uçaklar uçabilecekleri en alçak seviyeden uçmuşlar. "Karabekir suçsuz, Karabekir suçsuz" diye kâğıtlar atmışlar."

Meslekî dayanışma dediğiniz böyle olur! Uçakların kâğıt atmaları olayı biraz abartılı görünmekle birlikte Atatürk'e rağmen muvazzaf subayların Karabekir'e destek için mahkeme salonunu doldurmaları ve mahkeme başkanının değil, bir paşanın emrini dinlemeleri, yabana atılacak bir tavır olmasa gerek. Üstelik o tarihlerde Karabekir Paşa, askerlikten istifa etmiştir, yani emeklidir.

Merak buyurmayın, dahası var.

O tarihlerde "Hizmet" gazetesinin başyazarlığını yapan Zeynel Besim Sun, bize mahkeme ve sonrası hakkında ilginç bilgiler veriyor.

Kel Ali, Kâzım Karabekir'e Gazi Mustafa Kemal'den neden ayrıldığını sorar. Karabekir Paşa bu soru üzerine köpürür ve şu tarihî cevabı verir:

"Ali Bey, Ali Bey! Sivas Kongresi'nde Gazi'yi reis yapabilmek için ben Kongre kapısında bir nefer gibi nöbet bekledim. Onu reis seçtirdim. İstiklal Savaşı'nı beraber yaptık. Allah'a şükür, zafere ulaştık. Ondan sonra o beni bıraktı. Başkaları [isimler metinden çıkarılmış- M.A.] gibi adi politikacılara iltifat gösterdi. Ben o seviyedeki adamlarla arkadaşlık yapmazdım. İnkılâplar kendi evlâtlarını yermiş. Ben de onlara kurban edildim." ("Dün ve Bugün" dergisi, sayı: 2, 11 Kasım 1955, s. 17)

Bu usturuplu cevap karşısında mahkeme başkanı suspus olur. Savcı söyleyecek söz bulamaz. Çünkü Kâzım Karabekir'in mahkemede isimlerini verdiği ama yazarın zikretmediği iki kişinin ikisi de o sırada bakandır!

Salona dönüp baktığınızda özellikle subay dinleyiciler arasında Karabekir Paşa'ya karşı derin bir saygı duygusu uyanmış olduğunu görüyoruz. "İşte paşa dediğin böyle konuşur!" diyorlardır içlerinden.

Mahkeme karşısında dimdik duran Karabekir Paşa'nın tavrı, yalnız subayları değil, sivilleri de etkilemiştir. Nitekim mahkemeden çıkıp tekrar hapis haneye dönerken yolda sivil giyinmiş subaylar Paşa'ya sanki üniformalı imişler gibi asker selamı duruyorlar, halk ise saygı duruşunda bulunuyordu. Karabekir Paşa, iki sıra halinde dizilmiş "hürmetkârları" arasından sert adımlarla geçip gider.

Mahkemede verilen okkalı cevabın yankısı gecikmez. Hele ardından subayların Paşa'ya selam vererek destek olma tavrı, Ankara'da bir bomba gibi patlar.

Neler olmaktadır? Yoksa? Yoksa bu bir ayaklanma işareti midir?

Atatürk, İzmir'in hemen yanı başında, Çeşme'den izlemektedir mahkemenin safhalarını. Paşa'nın cevabı ve subayların tutumu kendisine iletilince derhal mahkeme heyetini yanına çağırır. Haberlere fena halde sinirlenmiş olan Gazi, mahkeme başkanını tam iki saat boyunca haşlamış ve onlara, "Gidin ve yaptığınız bu berbat hatayı temizleyin!" emrini vererek adeta kovmuştur.

İşte bundan sonra gazeteci Zeynel Besim Sun, mahkeme heyeti tarafından çağrılır ve kendisinden Kâzım Paşa aleyhine bir yazı yazması istenir. O da mecburen yazar. Lakin bunun basında çıkan tek yazı olduğunu

zannetmiyoruz. Bir karalama kampanyası başlatılmıştır. Maksat, moralman çökertmektir Karabekir Paşa'yı.

Hatta Karabekir Paşa'nın damadı rahmetli Prof. Faruk Özerengin'in verdiği bilgilere göre ("Teklif" dergisi, sayı: 2, 1986) mahkeme üzerinde baskı kuran silahlı subaylar üstlerinin emrini dinlemiyor ve eğer mahkemeden paşalara idam hükmü çıkarsa önce mahkeme heyetini temizleyeceklerini söyleyerek tehdit ediyorlar. Bu plana göre mahkeme heyetini oluşturan "Üç Aliler" temizlendikten sonra komutanlarını alıp dışarıya çıkacak olan subaylar ayaklanmayı başlatacaklarmış.

Neyse ki, mahkeme paşalara beraat kararı veriyor da, bir tehlike savuşturuluyor. Ancak bu kararda subayların tehdidinin işe yaradığı ve mahkemenin kararı üzerinde etkili olduğu biliniyor.

Son bir ayrıntı:

Nasıl oluyorsa ertesi sabahtan itibaren İzmir garnizonuna mensup ne kadar subay varsa tayinleri başka yerlere çıkarılır. Yani isyana niyetlenen kadro acımasızca tasfiye edilir.

Meslekî dayanışmaya eyvallah ama işte o kadar. Zira Atatürk bile tahammül edememişti yargıya daha fazla müdahale edilmesine. **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mahkemedeki Karabekir Paşa'yı da komutanlar ziyaret etmişti

Mustafa Armağan 2008.09.07

Geçtiğimiz haftanın gündemi, Ergenekon Davası kapsamında tutuklu bulunan iki emekli orgeneralin, Şener Eruygur ve Hurşit Tolon paşaların Kocaeli Garnizon Komutanı Korgeneral Galip Mendi tarafından ziyareti ve sonrasında Genelkurmay Başkanlığı tarafından "bu ziyaretin TSK adına yapıldığı" yolundaki açıklama ile sarsıldı. Söz konusu ziyaretin "mesleki bir dayanışma" adına yapıldığı beyan edildi.

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin meslekî dayanışmasını bugün ortaya çıkıyor gibi görmek herhalde yanıltıcı olur. Zira ordu, Türkiye'de en köklü ve teamülleri en fazla oturmuş kurumdur. Böylesine köklü bir kurumun, mensuplarını kollama refleksine şaşırılmamalıyız, çünkü tarih içinde yaşanmış nice benzer örnek sayılabilir.

Bu kollama örneklerinden biri de Kâzım Karabekir'in başına gelmişti.

Yıllardan 1926'dır. İstiklâl Mahkemesi günleri... Başarısız İzmir suikastı girişimine karıştığı gerekçesiyle tutuklanan Karabekir Paşa, mahkeme huzuruna çıkarılacaktır. O kendisinden emindir. Ve işin ilginç tarafı, mahkeme salonunu subaylar doldurmuştur. Kızı Hayat Karabekir'in ifadesine bakılırsa şöyle bir manzara vardır mahkeme salonunda:

"Mahkeme başlıyor, salon subayla dolu. Mahkeme başkanı Kel Ali [Çetinkaya] subaylara "Oturun", diyor, oturmuyorlar. Karabekir Paşa dönmüş, eliyle işaret etmiş, oturmuşlar. Mahkeme olurken de uçaklar uçabilecekleri en alçak seviyeden uçmuşlar. "Karabekir suçsuz, Karabekir suçsuz" diye kâğıtlar atmışlar."

Meslekî dayanışma dediğiniz böyle olur! Uçakların kâğıt atmaları olayı biraz abartılı görünmekle birlikte Atatürk'e rağmen muvazzaf subayların Karabekir'e destek için mahkeme salonunu doldurmaları ve mahkeme başkanının değil, bir paşanın emrini dinlemeleri, yabana atılacak bir tavır olmasa gerek. Üstelik o tarihlerde Karabekir Paşa, askerlikten istifa etmiştir, yani emeklidir.

Merak buyurmayın, dahası var.

O tarihlerde "Hizmet" gazetesinin başyazarlığını yapan Zeynel Besim Sun, bize mahkeme ve sonrası hakkında ilginç bilgiler veriyor.

Kel Ali, Kâzım Karabekir'e Gazi Mustafa Kemal'den neden ayrıldığını sorar. Karabekir Paşa bu soru üzerine köpürür ve şu tarihî cevabı verir:

"Ali Bey, Ali Bey! Sivas Kongresi'nde Gazi'yi reis yapabilmek için ben Kongre kapısında bir nefer gibi nöbet bekledim. Onu reis seçtirdim. İstiklal Savaşı'nı beraber yaptık. Allah'a şükür, zafere ulaştık. Ondan sonra o beni bıraktı. Başkaları [isimler metinden çıkarılmış- M.A.] gibi adi politikacılara iltifat gösterdi. Ben o seviyedeki adamlarla arkadaşlık yapmazdım. İnkılâplar kendi evlâtlarını yermiş. Ben de onlara kurban edildim." ("Dün ve Bugün" dergisi, sayı: 2, 11 Kasım 1955, s. 17)

Bu usturuplu cevap karşısında mahkeme başkanı suspus olur. Savcı söyleyecek söz bulamaz. Çünkü Kâzım Karabekir'in mahkemede isimlerini verdiği ama yazarın zikretmediği iki kişinin ikisi de o sırada bakandır!

Salona dönüp baktığınızda özellikle subay dinleyiciler arasında Karabekir Paşa'ya karşı derin bir saygı duygusu uyanmış olduğunu görüyoruz. "İşte paşa dediğin böyle konuşur!" diyorlardır içlerinden.

Mahkeme karşısında dimdik duran Karabekir Paşa'nın tavrı, yalnız subayları değil, sivilleri de etkilemiştir. Nitekim mahkemeden çıkıp tekrar hapis haneye dönerken yolda sivil giyinmiş subaylar Paşa'ya sanki üniformalı imişler gibi asker selamı duruyorlar, halk ise saygı duruşunda bulunuyordu. Karabekir Paşa, iki sıra halinde dizilmiş "hürmetkârları" arasından sert adımlarla geçip gider.

Mahkemede verilen okkalı cevabın yankısı gecikmez. Hele ardından subayların Paşa'ya selam vererek destek olma tavrı, Ankara'da bir bomba gibi patlar.

Neler olmaktadır? Yoksa? Yoksa bu bir ayaklanma işareti midir?

Atatürk, İzmir'in hemen yanı başında, Çeşme'den izlemektedir mahkemenin safhalarını. Paşa'nın cevabı ve subayların tutumu kendisine iletilince derhal mahkeme heyetini yanına çağırır. Haberlere fena halde sinirlenmiş olan Gazi, mahkeme başkanını tam iki saat boyunca haşlamış ve onlara, "Gidin ve yaptığınız bu berbat hatayı temizleyin!" emrini vererek adeta kovmuştur.

İşte bundan sonra gazeteci Zeynel Besim Sun, mahkeme heyeti tarafından çağrılır ve kendisinden Kâzım Paşa aleyhine bir yazı yazması istenir. O da mecburen yazar. Lakin bunun basında çıkan tek yazı olduğunu zannetmiyoruz. Bir karalama kampanyası başlatılmıştır. Maksat, moralman çökertmektir Karabekir Paşa'yı.

Hatta Karabekir Paşa'nın damadı rahmetli Prof. Faruk Özerengin'in verdiği bilgilere göre ("Teklif" dergisi, sayı: 2, 1986) mahkeme üzerinde baskı kuran silahlı subaylar üstlerinin emrini dinlemiyor ve eğer mahkemeden paşalara idam hükmü çıkarsa önce mahkeme heyetini temizleyeceklerini söyleyerek tehdit ediyorlar. Bu plana göre mahkeme heyetini oluşturan "Üç Aliler" temizlendikten sonra komutanlarını alıp dışarıya çıkacak olan subaylar ayaklanmayı başlatacaklarmış.

Neyse ki, mahkeme paşalara beraat kararı veriyor da, bir tehlike savuşturuluyor. Ancak bu kararda subayların tehdidinin işe yaradığı ve mahkemenin kararı üzerinde etkili olduğu biliniyor.

Son bir ayrıntı:

Nasıl oluyorsa ertesi sabahtan itibaren İzmir garnizonuna mensup ne kadar subay varsa tayinleri başka yerlere çıkarılır. Yani isyana niyetlenen kadro acımasızca tasfiye edilir.

Meslekî dayanışmaya eyvallah ama işte o kadar. Zira Atatürk bile tahammül edememişti yargıya daha fazla müdahale edilmesine. **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir Yassıda sanığının mektupları ilk kez gün ışığına çıkıyor

Mustafa Armağan 2008.09.14

Sevgili sahaf dostlarımdan Davut Özgül beyefendi bir poşet dolusu belgeyi akşamın karanlığında elime tutuştururken şöyle seslenmişti: “Bunlardan bir kitap bile çıkar hocam.” İnceledikçe hak verdim. Bir kitap olmasa bile en azından bir kitabın çekirdeği var bu belgelerde.

Dosyanın ilgili olduğu kişi: Medeni Berk. 1913 Medine doğumlu ve anlaşılan bu kutsal beldede dünyaya geldiği için adı Medeni. Ziraat Bankası’nda müfettişlik, Tarıf ve Emlak Bankası’nda genel müdürlük yapmış. Başarılı bir bürokrat. 1957 seçimlerinde Demokrat Parti saflarında politikaya atılan Berk’in yükselişi hızlı olmuş ve İmar ve İskân Bakanlığı derken Menderes’in son 6 ayında Başbakan Yardımcılığı görevini yürütmüş. Bu arada bir yıl kadar da Fenerbahçe Başkanlığı var. Bir de hatırlatma: İstanbul’daki Ataköy projesi Medeni Berk’in eseridir, hatta onun adını taşıyan bir ilköğretim okulu bile vardır. Hatta kızlarım da bir süre orada okumuşlardı.

Sonra? Sonrası biraz değil epeyce karanlıktı. Ta ki poşeti açınca kadar.

Belgeleri birer birer inceledikçe hem kendisine gelen mektuplardan, hem de daha önemlisi, kendisinin eşi (2007 yılında vefat etmiş) Mukadder Hanım’a ilki 27 Mayıs İhtilali’nden 8 gün sonraya rastlayan mektuplarını okudukça karanlıklar ağır ağır aydınlandı. Yalnız Yassıda’dan müebbet hapis cezası ile boyunun ölçüsünü alan Medeni Berk için değil, 27 Mayıs’ın da ilk günleri ağarıyordu gözümde. Aynı zamanda bir darbenin kalpleri nasıl kararttığını da görme imkânını buluyordum.

İleride daha geniş bir inceleme yapacağım ama üç masum insanın idam edildiği 16-17 Eylül günleri içimizi acıtırken, bu ilk defa yayınlanacak mektuplardan sizleri de mahrum etmek istemedim. Bakalım sabık İmar ve İskân Bakanı neler yazmış kapatıldığı Ankara’daki Harbiye’den.

“Mektupların içimi açıyor, ruhuma hayat veriyor. Seninle birkaç defa okuyarak baş başa kalıyorum. Dün gece rüyamda seni gördüm. Bir mağaza önünde durdum ve senin beğenebileceğin şeyleri aradım. 4 Haziran 1960”

"Hep arkadaşlarımın hanımları yazdı, evlerini aramışlar ve bazı şeyler almışlar. Benim teyp bantlarımın ehemmiyeti yok. Gül (kızı) üzölmüştür, ehemmiyet vermesin, yine iyisi olur... Burada nisbi bir sükûna girdik. Her gün okuyor ve okuyoruz. Bu sebepten orada bulunan kitaplardan "Suyu Arayan Adam" (Şevket Süreyya Aydemir'in hayat hikâyesi) diye bir kalın kitabı da yolla... Sana bu bayram sevdiğin çiçekleri getiremedim, seni Antalya'ya götüremedim, kusuruma bakma, elimde olmadı. Not: Arama yapıldı ise zabıt suretini iste. 8 Haziran 1960"

"Dostlar, hakiki dostlar ve iyi gün dostları kim bilir nasıl belli olmuştur? Hiçbirine aldırma, sen yine çalışma zevkiyle bana güven. Artık sade senin ve kızım için çalışacağım. Enayi gibi tatillerimi, dinlenme günlerimizi harcamışız. Şimdi seni ve kendimi çam ağaçlarının altında veya kızgın bir denizin ortasında görüyorum. Bir hayal bile olsa ümit ediyorum. İyi dostlarımızı iyi tanı da, biz de hakiki insanları unutmayalım... Dünkü Adliye Vekili (Adalet Bakanı) beyanatı bizlere ferah verdi... Bundan sonra kısmet olursa hayat telakkim, çalışma gayretim bambaşka olacak. 11 Haziran 1960"

"Elbet iyi günlerimiz olacak. Göreceksiniz beni, kusur ve suçum çıkmayacak. 13 Haziran 1960"

"Çok erken kalkıyorum, yatağımdan, kalkmadan biraz vakit geçiriyorum... Sen daima erken kalkıp çalışmaya başlamamdan şikayetçisin. Hakikaten durabilir miyim, çalışmayabilir miyim, zannetmiyorum... Bütün bunların iyi sonuca varacağına itimadım var. 16 Haziran 1960"

"İşler inşallah düzelecek, ben her geçen gün daha ümitliyim. Gazeteler bile bana bir çamur sıçratmamaya gayret ve itina ediyor. Olsa idi çoktan ipliğimiz pazara çıkardı. 17 Haziran 1960"

Medeni Berk, Haziran'ın 18'inden itibaren Yassıada'dadır. Bundan sonraki mektuplar Yassıada'nın ilk günlerinde yaşadıklarını anlatacaktır. Ancak işin garibi bundan sonraki mektuplar yarı yarıya kısalmış (muhtemelen satır sınırlaması getirilmişti).

"Gece Harbiye'den otobüsle kalktık. Seninle daima geçtiğimiz arka yoldan geçtik. Gözlerim evimin tarafına takılı, içim sizlerden ayrılmanın hüznü ile dolu uzaklaştım. 19 Haziran 1960"

Medeni Berk yavaş yavaş kurtuluşunun kolay olmadığını anlıyor ve şöyle yazıyor:

"Belki tahkikat sonunda hiçbir suçum olmadığı anlaşılır ama ne olur ne olmaz kabilse... bir avukat ismi üzerinde duralım. 22 Haziran 1960"

23 Haziran tarihli mektupta telgraf ve mektuplarının eşine ulaşmadığından şüphelenmeye başlıyor. Ve ertesi gün siyasi hayatın çalışmaktan, yorulmaktan başka nesini gördüğünü sorguluyor. Giderek havadan sudan mektuplar yazması dikkati çekiyor. Ve mektupların iyice kısalması. Eline ulaşan aile fotoğrafları tesellisi olmuştur yine de. Nihayet Yassıada'dan yazılmış son mektup:

"Dün 24 tarihli mektubunu aldım. Maalesef resimleriniz çıkmadı. Belki verilmiyor... Günler birbirinin aynı oluyor. 27 Haziran 1960"

Bütün bu mektuplarda bir DP'li bakanın tutuklandıktan sonraki bir ay içinde yaşadıklarını kendi ağzından okumak mümkün. Bir gün el üstünde tutulan bir bakansınız, ertesi gün ellerinizde kelepçe, bir meçhule doğru sürükleniyorsunuz. Dostlar, ah o dostlar, kaçışıyor etrafınızdan, bir zamanlar pervanenizdiler halbuki.

Yassıada'da yargılandı Medeni Berk ve idamdan son anda kurtuldu. Ömür boyu hapis cezasını çekmek üzere Kayseri'ye gönderildi. Sonra af çıktı, Akbank yönetim kurulunda görev yaptı, bir ara da TOBB başkanlığı. Sonra

köşesine çekildi. Ansiklopedilerimiz onun sağ olup olmadığı hakkında bilgi vermekte cimri davranıyor. İşin garibi internet kaynağı olan Wikipedia da ölüm tarihini bulamamış. Yaşıyor mu? Hayır, TBMM Özlük İşleri Daire Başkanlığı'ndan aldığım resmi bilgiye göre 16 Mart 1994'te vefa etmiş. Bunu da tarihe not düşeyim.

Not düşeceğim başka bir şey daha var. O da yanda kupürünü gördüğünüz telgraf. İbret-i âlem için koyuyorum buraya. Bu ülkede açık kapıyı omuzlamaya bayılanların ne çok olduğunu görmemiz için. Erzincan Kemaliye'den çekilen bir telgraf bu. Ali Yalçın Aşçı isimli şahıs muhtemelen 1957 seçimlerinde propaganda için geldiği gazinosunda bir bardak su içirdiği Celal Bayar'dan suyun parasını istiyor. Ne zaman? 1964'te, yani tam 7 yıl sonra. Muhtemelen de o zaman yaranmak için para verilmişse bile almamıştır.

"Siyaset beyaz eldivenle yapılmaz" diyen Makyavel'di değil mi? m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir Yassıada sanığının mektupları ilk kez gün ışığına çıkıyor

Mustafa Armağan 2008.09.14

Sevgili sahaf dostlarımdan Davut Özgül beyefendi bir poşet dolusu belgeyi akşamın karanlığında elime tutuştururken şöyle seslenmişti: "Bunlardan bir kitap bile çıkar hocam." İnceledikçe hak verdim. Bir kitap olmasa bile en azından bir kitabın çekirdeği var bu belgelerde.

Dosyanın ilgili olduğu kişi: Medeni Berk. 1913 Medine doğumlu ve anlaşılan bu kutsal beldede dünyaya geldiği için adı Medeni. Ziraat Bankası'nda müfettişlik, Tarih ve Emlak Bankası'nda genel müdürlük yapmış. Başarılı bir bürokrat. 1957 seçimlerinde Demokrat Parti saflarında politikaya atılan Berk'in yükselişi hızlı olmuş ve İmar ve İskân Bakanlığı derken Menderes'in son 6 ayında Başbakan Yardımcılığı görevini yürütmüş. Bu arada bir yıl kadar da Fenerbahçe Başkanlığı var. Bir de hatırlatma: İstanbul'daki Ataköy projesi Medeni Berk'in eseridir, hatta onun adını taşıyan bir ilköğretim okulu bile vardır. Hatta kızlarım da bir süre orada okumuşlardı.

Sonra? Sonrası biraz değil epeyce karanlıktı. Ta ki poşeti açınca kadar.

Belgeleri birer birer inceledikçe hem kendisine gelen mektuplardan, hem de daha önemlisi, kendisinin eşi (2007 yılında vefat etmiş) Mukadder Hanım'a ilki 27 Mayıs İhtilali'nden 8 gün sonraya rastlayan mektuplarını okudukça karanlıklar ağır ağır aydınlandı. Yalnız Yassıada'dan müebbet hapis cezası ile boyunun ölçüsünü alan Medeni Berk için değil, 27 Mayıs'ın da ilk günleri ağarıyordu gözümde. Aynı zamanda bir darbenin kalpleri nasıl kararttığını da görme imkânını buluyordum.

İleride daha geniş bir inceleme yapacağım ama üç masum insanın idam edildiği 16-17 Eylül günleri içimizi acıtırken, bu ilk defa yayınlanacak mektuplardan sizleri de mahrum etmek istemedim. Bakalım sabık İmar ve İskân Bakanı neler yazmış kapatıldığı Ankara'daki Harbiye'den.

"Mektupların içimi açıyor, ruhuma hayat veriyor. Seninle birkaç defa okuyarak baş başa kalıyorum. Dün gece rüyamda seni gördüm. Bir mağaza önünde durdum ve senin beğenebileceğin şeyleri aradım. 4 Haziran 1960"

"Hep arkadaşlarımın hanımları yazdı, evlerini aramışlar ve bazı şeyler almışlar. Benim teyp bantlarımın ehemmiyeti yok. Gül (kızı) üzülmüştür, ehemmiyet vermesin, yine iyisi olur... Burada nisbi bir sükûna girdik. Her gün okuyor ve okuyoruz. Bu sebepten orada bulunan kitaplardan "Suyu Arayan Adam" (Şevket Süreyya Aydemir'in hayat hikâyesi) diye bir kalın kitabı da yolla... Sana bu bayram sevdiğin çiçekleri getiremedim, seni Antalya'ya götüremedim, kusuruma bakma, elimde olmadı. Not: Arama yapıldı ise zabıt suretini iste. 8 Haziran 1960"

"Dostlar, hakiki dostlar ve iyi gün dostları kim bilir nasıl belli olmuştur? Hiçbirine aldırma, sen yine çalışma zevkiyle bana güven. Artık sade senin ve kızım için çalışacağım. Enayi gibi tatillerimi, dinlenme günlerimizi harcamışız. Şimdi seni ve kendimi çam ağaçlarının altında veya kızgın bir denizin ortasında görüyorum. Bir hayal bile olsa ümit ediyorum. İyi dostlarımızı iyi tanı da, biz de hakiki insanları unutmayalım... Dünkü Adliye Vekili (Adalet Bakanı) beyanatı bizlere ferah verdi... Bundan sonra kısmet olursa hayat telakkim, çalışma gayretim bambaşka olacak. 11 Haziran 1960"

"Elbet iyi günlerimiz olacak. Göreceksiniz beni, kusur ve suçum çıkmayacak. 13 Haziran 1960"

"Çok erken kalkıyorum, yatağımdan, kalkmadan biraz vakit geçiriyorum... Sen daima erken kalkıp çalışmaya başlamamdan şikayetçisin. Hakikaten durabilir miyim, çalışmayabilir miyim, zannetmiyorum... Bütün bunların iyi sonuca varacağına itimadım var. 16 Haziran 1960"

"İşler inşallah düzelecek, ben her geçen gün daha ümitliyim. Gazeteler bile bana bir çamur sıçratmamaya gayret ve itina ediyor. Olsa idi çoktan ipliğimiz pazara çıkardı. 17 Haziran 1960"

Medeni Berk, Haziran'ın 18'inden itibaren Yassıada'dadır. Bundan sonraki mektuplar Yassıada'nın ilk günlerinde yaşadıklarını anlatacaktır. Ancak işin garibi bundan sonraki mektuplar yarı yarıya kısalmış (muhtemelen satır sınırlaması getirilmişti).

"Gece Harbiye'den otobüsle kalktık. Seninle daima geçtiğimiz arka yoldan geçtik. Gözlerim evimin tarafına takılı, içim sizlerden ayrılmanın hüznü ile dolu uzaklaştım. 19 Haziran 1960"

Medeni Berk yavaş yavaş kurtuluşunun kolay olmadığını anlıyor ve şöyle yazıyor:

"Belki tahkikat sonunda hiçbir suçum olmadığı anlaşılır ama ne olur ne olmaz kabilse... bir avukat ismi üzerinde duralım. 22 Haziran 1960"

23 Haziran tarihli mektupta telgraf ve mektuplarının eşine ulaşmadığından şüphelenmeye başlıyor. Ve ertesi gün siyasi hayatın çalışmaktan, yorulmaktan başka nesini gördüğünü sorguluyor. Giderek havadan sudan mektuplar yazması dikkati çekiyor. Ve mektupların iyice kısalması. Eline ulaşan aile fotoğrafları tesellisi olmuştur yine de. Nihayet Yassıada'dan yazılmış son mektup:

"Dün 24 tarihli mektubunu aldım. Maalesef resimleriniz çıkmadı. Belki verilmiyor... Günler birbirinin aynı oluyor. 27 Haziran 1960"

Bütün bu mektuplarda bir DP'li bakanın tutuklandıktan sonraki bir ay içinde yaşadıklarını kendi ağzından okumak mümkün. Bir gün el üstünde tutulan bir bakansınız, ertesi gün ellerinizde kelepçe, bir meçhule doğru sürükleniyorsunuz. Dostlar, ah o dostlar, kaçışıyor etrafınızdan, bir zamanlar pervanenizdiler halbuki.

Yassıada'da yargılandı Medeni Berk ve idamdan son anda kurtuldu. Ömür boyu hapis cezasını çekmek üzere Kayseri'ye gönderildi. Sonra af çıktı, Akbank yönetim kurulunda görev yaptı, bir ara da TOBB başkanlığı. Sonra

köşesine çekildi. Ansiklopedilerimiz onun sağ olup olmadığı hakkında bilgi vermekte cimri davranıyor. İşin garibi internet kaynağı olan Wikipedia da ölüm tarihini bulamamış. Yaşıyor mu? Hayır, TBMM Özlük İşleri Daire Başkanlığı'ndan aldığım resmi bilgiye göre 16 Mart 1994'te vefa etmiş. Bunu da tarihe not düşeyim.

Not düşeceğim başka bir şey daha var. O da yanda kupürünü gördüğünüz telgraf. İbret-i âlem için koyuyorum buraya. Bu ülkede açık kapıyı omuzlamaya bayılanların ne çok olduğunu görmeniz için. Erzincan Kemaliye'den çekilen bir telgraf bu. Ali Yalçın Aşçı isimli şahıs muhtemelen 1957 seçimlerinde propaganda için geldiği gazinosunda bir bardak su içirdiği Celal Bayar'dan suyun parasını istiyor. Ne zaman? 1964'te, yani tam 7 yıl sonra. Muhtemelen de o zaman yaranmak için para verilmişse bile almamıştır.

"Siyaset beyaz eldivenle yapılmaz" diyen Makyavel'di değil mi? **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İnönü'nün annesi irticaya nasıl geçit vermişti?

Mustafa Armağan 2008.09.21

Atatürk'ün annesi Zübeyde Hanım'ın beyaz tülbentli resmini her Atatürk köşesinde gördüğümde şu fikre kapılıyorum: Acaba İnönü'nün şevket devrinin öne 1950'de kesilmemiş olsaydı bugün biz okul köşelerinde Zübeyde Hanım yerine Cevriye Hanım'ın resmini mi görecektik?

Cevriye Hanım da kim mi? İsmet İnönü'nün siyah başörtüsünü son nefesine kadar çıkarmayı reddetmiş olan sevgili annesinden bahsediyorum.

Bir: Okullarımızın olmazsa olmazı 'Atatürk köşesi', büyük ölçüde 27 Mayıs'tan sonra yaygınlaşan nevezuhur bir uygulamadır. İnönü devrinde yoktur. İki: İnönü'nün, kendi resimlerini Atatürk'ünkiler yerine resmi dairelere astırdığı gibi, eğer kendisinden önce 'Atatürk köşesi' uygulaması olsaydı bunu da derhal 'İnönü köşesi'ne çevireceğinden kuşkunuz olmasın. Üç: Orada oğullarının iki yanında Ali Rıza Efendi ile Zübeyde Hanım'ın resimleri yerine Reşit Efendi ile Cevriye Hanım'ın resimlerini görüyor olacaktık.

Cumhuriyeti kuran büyüklerimizin, Atatürk ve İnönü'nün hayatları hakkında çok sayıda yayın yapıldı gerçi ama eşlerine sıra gelince, bir iki derleme dışında yayın yoktur neredeyse. Hele anneler? Bir Zübeyde Hanım biyografisi neden yoktur? Ya Cevriye Hanım neden gözlerden saklanır ısrarla? Başörtülü olduğu için olmasın sakın!

Kimdir Cevriye Hanım? Torunu Gülsün Bilgehan'ın yazdığı "Mevhibe" isimli kitaptan öğrendiğimize göre Rumelili bir aileye mensup. Babası, bugünkü Bulgaristan'ın Razgrad şehrinde medrese hocası. Bitlis'te Kürümoğulları diye bilinen bir aileden Hacı Reşit Efendi'yle 1880'de evlenmişler. İsmet ailenin ikinci evladı. Kocasını Reşit Efendi 1920'de ölünce Cevriye Hanım dul kalıyor.

Bilgehan, ninesini şöyle takdim ediyor: "Hepsini [yani bütün aileyi], akıllı, otoriter bir Osmanlı kadını olan Cevriye Hanım yönetirdi." Bunu bir kenara not edin, zira Cevriye Hanım öyle kolay pes edecek bir kadın

değildir; oğlu üzerindeki nüfuzunu da son yıllarına kadar sürdürecektir. Tabii gelini Mevhibe Hanım'ı huysuzlukları ve hükmetme tutkusuyla nasıl çileden çıkardığını da öğreniyoruz kitaptan.

İşte bu Cevriye Hanım, 1949 yılında öyle bir olayın altına imza atmıştı ki, kelimenin tam manasıyla ortalığı 'duman etti'. Bunun nasıl olduğunu görmek için 13 Ekim 1949 tarihli "Hürriyet" gazetesine uzanmamız gerekecek.

Türkiye CHP iktidarının ellerinden hızla kaymakta, Batı Bloku'nun de zorlamasıyla ilk kez tek dereceli ve hür seçimlere doğru gitmektedir. Bu sırada CHP'lilerin nasıl dini bütün Müslüman kesildiğini imam-hatipleri açmaktan türbelerin kapısına vurulmuş olan paslı kilitleri sökmeye kadar pek çok olayda gözlemlemek mümkün. Müslümanlığı Demokratlara kaptırma telaşı bacayı sarmış durumdadır anlayacağınız.

İslamî konulardaki serbestleşmeye basın da ucundan kıyısından ayak uydurmuş, eskiden geçirilen Ramazanlara, hacca geniş yer ayırmaya başlamıştır. İşte "Hürriyet" gazetesinden Hikmet Feridun Es, o yıl özel olarak hacca gönderilmiş ve "Hürriyet" reklama asılmış, okurlarına yılın yazı dizisi olarak duyurmuştur hac hatıralarını.

Yayın başlamıştır ama daha ilk günden bomba da patlamıştır. Hikmet Feridun Es Kabe'nin anahtarcıbaşısı Şeyh Şeybî ile görüşükten sonra onun şu sözlerini aktarmıştır:

"Cumhur Reisiniz İsmet Paşa'nın validesinden bir mektup aldım. Kâbe örtüsünden bir parça istemiş!.. Güzel bir parça hazırlatıp gönderdik."

Kâbe örtüsü eskiden beri halk arasında her derde deva olarak bilinir. İnanişâ göre görmeyen gözleri açıyor, tutmayan ellere ayaklara hareket getiriyormuş.

Bunu yapan halktan biri olsaydı CHP'lilerin tavrı malumdu. Basardınız batıl inançlı, hurafeci, üfürükçü... damgasını, olur biterdi. Ama iş, kendi genel başkanlarının annesine gelip dayanınca fena halde sıkışmışlardı.

Fakat bu hava içinde hiç yapılmaması gereken bir şey yapıldı ve hükümet Cevriye Hanım'ın Kâbe örtüsünü istediği ve örtünün geldiği haberini resmen yalanladı. 6 Aralık tarihinde Başbakanlık'ın yayınladığı resmi tebliğ, aslında CHP'nin nasıl büyük bir panik içinde olduğunu en güzel belgesiydi.

İşin garip tarafı, bu haberin hükümeti ilgilendirmiş olmasıydı. Hadi Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği bir açıklama yapıp yalanlasa anlaşılabilirdi ama hükümetin, cumhurbaşkanının annesiyle ilgili konularda resmi tebliğ yayınlamaması da ne demek oluyordu?

Nitekim konu TBMM'ye intikal etmiş ve Afyon Milletvekili Hasan Dinçer, "Bir gazete ile bir vatandaşı alakadar eden bu işe bir devlet olayı mahiyeti verilerek resmi tebliğ neşredilmesinin sebebi nedir?" diye sözlü bir soru önergesi vermiştir. Hikmet Feridun Es ise cevap olarak aynı yazı dizisinde haberinin arkasında olduğunu duyurmuştur.

Bu arada olay şaşırtıcı bir mahiyet almıştır. Cevriye Hanım'ın Kâbe örtüsü istediğini okuyan dertli insanlar yazara mektup yağdırarak ondan kendilerinin nasıl edineceklerini sorarlar. Bunun üzerine Hikmet Feridun Es şu muzip cümleleri döktürür gazeteye:

"Acaba İnönü'nün pek sayın anneleri -ki hakikaten hayırsever bir hanımefendi olduğunu daima iştiriz- bu dertlilere, getirttikleri örtüyü taksim edemezler mi? Benim aldığım mektupları bu sayın hanımefendi okumuş olsa, eminim ki tereddüt dahi etmez; ve bunu yaparsa Kâbe'ye gitmiş kadar sevaba gireceğine ve hudutsuz dua kazanacağına eminim. Nihayet kendisi için bir kere daha örtü isteyebilir. Zaten Şeyh Şeybî ile gıyabî ahbaplık tesis etmiş sayılır."

Bitmedi. Bu defa yeni bir skandala açılır bu kapı. Aylar sonra, 16 Ocak 1950’de Fevzi Çakmak’ın not defterine yazdığı bir cümleye dayanarak seçim sath-ı mailine girilen Türkiye’de CHP’lilerin Cevriye Hanım’ın Kâbe örtüsünden yararlanmak istediklerini ve dine ne kadar bağlı olduklarını cumhurbaşkanının annesini örnek göstererek seçim propagandası yaptıklarını öğreniyoruz.

Ah iktidar, sen nelere kadirsin. Yıllar yılı ninelerimizi, analarımızı hurafeci diye diye aşağıla, sonra kendi devlet başkanının annesi aynısını yapınca bunu üstelik kullanmaya kalk.

Pes, değil mi? **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İnönü’nün annesi irticaya nasıl geçit vermişti?

Mustafa Armağan 2008.09.21

Atatürk’ün annesi Zübeyde Hanım’ın beyaz tülbentli resmini her Atatürk köşesinde gördüğümde şu fikre kapılıyorum: Acaba İnönü’nün şevket devrinin öne 1950’de kesilmemiş olsaydı bugün biz okul köşelerinde Zübeyde Hanım yerine Cevriye Hanım’ın resmini mi görecektik?

Cevriye Hanım da kim mi? İsmet İnönü’nün siyah başörtüsünü son nefesine kadar çıkarmayı reddetmiş olan sevgili annesinden bahsediyorum.

Bir: Okullarımızın olmazsa olmazı ‘Atatürk köşesi’, büyük ölçüde 27 Mayıs’tan sonra yaygınlaşan nevezuhur bir uygulamadır. İnönü devrinde yoktur. İki: İnönü’nün, kendi resimlerini Atatürk’ünkiler yerine resmi dairelere astırdığı gibi, eğer kendisinden önce ‘Atatürk köşesi’ uygulaması olsaydı bunu da derhal ‘İnönü köşesi’ne çevireceğinden kuşkunuz olmasın. Üç: Orada oğullarının iki yanında Ali Rıza Efendi ile Zübeyde Hanım’ın resimleri yerine Reşit Efendi ile Cevriye Hanım’ın resimlerini görüyor olacaktık.

Cumhuriyeti kuran büyüklerimizin, Atatürk ve İnönü’nün hayatları hakkında çok sayıda yayın yapıldı gerçi ama eşlerine sıra gelince, bir iki derleme dışında yayın yoktur neredeyse. Hele anneler? Bir Zübeyde Hanım biyografisi neden yoktur? Ya Cevriye Hanım neden gözlerden saklanır ısrarla? Başörtülü olduğu için olmasın sakın!

Kimdir Cevriye Hanım? Torunu Gülsün Bilgehan’ın yazdığı “Mevhibe” isimli kitaptan öğrendiğimize göre Rumelili bir aileye mensup. Babası, bugünkü Bulgaristan’ın Razgrad şehrinde medrese hocası. Bitlis’te Kürümoğulları diye bilinen bir aileden Hacı Reşit Efendi’yle 1880’de evlenmişler. İsmet ailenin ikinci evladı. Kocasını Reşit Efendi 1920’de ölünce Cevriye Hanım dul kalıyor.

Bilgehan, ninesini şöyle takdim ediyor: “Hepsini [yani bütün aileyi], akıllı, otoriter bir Osmanlı kadını olan Cevriye Hanım yönetirdi.” Bunu bir kenara not edin, zira Cevriye Hanım öyle kolay pes edecek bir kadın değildir; oğlu üzerindeki nüfuzunu da son yıllarına kadar sürdürecektir. Tabii gelini Mevhibe Hanım’ı huysuzlukları ve hükmetme tutkusuyla nasıl çileden çıkardığını da öğreniyoruz kitaptan.

İşte bu Cevriye Hanım, 1949 yılında öyle bir olayın altına imza atmıştı ki, kelimenin tam manasıyla ortalığı 'duman etti'. Bunun nasıl olduğunu görmek için 13 Ekim 1949 tarihli "Hürriyet" gazetesine uzanmamız gerekecek.

Türkiye CHP iktidarının ellerinden hızla kaymakta, Batı Bloku'nun de zorlamasıyla ilk kez tek dereceli ve hür seçimlere doğru gitmektedir. Bu sırada CHP'lilerin nasıl dini bütün Müslüman kesildiğini imam-hatipleri açmaktan türbelerin kapısına vurulmuş olan paslı kilitleri sökmeye kadar pek çok olayda gözlemlemek mümkün. Müslümanlığı Demokratlara kaptırma telaşı bacayı sarmış durumdadır anlayacağınız.

İslamî konulardaki serbestleşmeye basın da ucundan kıyısından ayak uydurmuş, eskiden geçirilen Ramazanlara, hacca geniş yer ayırmaya başlamıştır. İşte "Hürriyet" gazetesinden Hikmet Feridun Es, o yıl özel olarak hacca gönderilmiş ve "Hürriyet" reklama asılmış, okurlarına yılın yazı dizisi olarak duyurmuştur hac hatıralarını.

Yayın başlamıştır ama daha ilk günden bomba da patlamıştır. Hikmet Feridun Es Kabe'nin anahtarcıbaşısı Şeyh Şeybî ile görüştüktan sonra onun şu sözlerini aktarmıştır:

"Cumhur Reisiniz İsmet Paşa'nın validesinden bir mektup aldım. Kâbe örtüsünden bir parça istemiş!.. Güzel bir parça hazırlatıp gönderdik."

Kâbe örtüsü eskiden beri halk arasında her derde deva olarak bilinir. İnanişâ göre görmeyen gözleri açıyor, tutmayan ellere ayaklara hareket getiriyormuş.

Bunu yapan halktan biri olsaydı CHP'lilerin tavrı malumdu. Basardınız batıl inançlı, hurafeci, üfürükçü... damgasını, olur biterdi. Ama iş, kendi genel başkanlarının annesine gelip dayanınca fena halde sıkışmışlardı.

Fakat bu hava içinde hiç yapılmaması gereken bir şey yapıldı ve hükümet Cevriye Hanım'ın Kâbe örtüsünü istediği ve örtünün geldiği haberini resmen yalanladı. 6 Aralık tarihinde Başbakanlık'ın yayınladığı resmi tebliğ, aslında CHP'nin nasıl büyük bir panik içinde olduğunu en güzel belgesiydi.

İşin garip tarafı, bu haberin hükümeti ilgilendirmiş olmasıydı. Hadi Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği bir açıklama yapıp yalanlasa anlaşılabilirdi ama hükümetin, cumhurbaşkanının annesiyle ilgili konularda resmi tebliğ yayınlamaması da ne demek oluyordu?

Nitekim konu TBMM'ye intikal etmiş ve Afyon Milletvekili Hasan Dinçer, "Bir gazete ile bir vatandaş alakadar eden bu işe bir devlet olayı mahiyeti verilerek resmi tebliğ neşredilmesinin sebebi nedir?" diye sözlü bir soru önergesi vermiştir. Hikmet Feridun Es ise cevap olarak aynı yazı dizisinde haberinin arkasında olduğunu duyurmuştur.

Bu arada olay şaşırtıcı bir mahiyet almıştır. Cevriye Hanım'ın Kâbe örtüsü istediğini okuyan dertli insanlar yazara mektup yağdırarak ondan kendilerinin nasıl edineceklerini sorarlar. Bunun üzerine Hikmet Feridun Es şu muzip cümleleri döktürür gazeteye:

"Acaba İnönü'nün pek sayın anneleri -ki hakikaten hayırsever bir hanımefendi olduğunu daima iştiriz- bu dertlilere, getirttikleri örtüyü taksim edemezler mi? Benim aldığım mektupları bu sayın hanımefendi okumuş olsa, eminim ki tereddüt dahi etmez; ve bunu yaparsa Kâbe'ye gitmiş kadar sevaba gireceğine ve hudutsuz dua kazanacağına eminim. Nihayet kendisi için bir kere daha örtü isteyebilir. Zaten Şeyh Şeybî ile gıyabî ahbaplık tesis etmiş sayılır."

Bitmedi. Bu defa yeni bir skandala açılır bu kapı. Aylar sonra, 16 Ocak 1950'de Fevzi Çakmak'ın not defterine yazdığı bir cümleye dayanarak seçim sath-ı mailine girilen Türkiye'de CHP'lilerin Cevriye Hanım'ın Kâbe

örtüsünden yararlanmak istediklerini ve dine ne kadar bağlı olduklarını cumhurbaşkanının annesini örnek göstererek seçim propagandası yaptıklarını öğreniyoruz.

Ah iktidar, sen nelere kadirsin. Yıllar yılı ninelerimizi, analarımızı hurafeci diye diye aşağıla, sonra kendi devlet başkanının annesi aynısını yapınca bunu üstelik kullanmaya kalk.

Pes, değil mi? **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Atatürk'ün cenaze namazı neden camide kılınmadı?

Mustafa Armağan 2008.09.28

Hatta Atatürk'ün cenaze namazı kılındı mı? Anadolu Ajansı'nın haberine bakılırsa evet, kılındı. O sırada ajansın muhabiri olarak töreni takip eden Cemal Kutay'a göre de kılındı, başkalarına göre de. İyi ama neden herhangi bir görüntü yok ortada? Madem kılındı, tek bir fotoğraf karesi olsun neden esirgendi milletten? Sessizlik.

Bir adım daha atalım ve artık sorulmasının zamanı gelen, o ucu zehirli soruyu soralım: Atatürk'ün cenaze töreni boyunca neden hiçbir dinî simgeye yer verilmedi?

Şimdi bunu sordum ya, birtakım işgüzarlar buradan kim bilir kaç demet nane devşirecekler. Vay, Atatürk'e dinsiz dedi, falan filan. Yahu burada ölmüş bir Atatürk'ten söz ediyoruz. Kendi cenaze törenini kalkıp kendisi düzenleyecek değildi ya. Törenin birinci derecedeki sorumluları, o sırada cumhurbaşkanı olan İsmet İnönü ile Başbakan Celal Bayar ve bir de Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak'tır. Görünüş böyle. Ancak her üçünün de cenaze namazı camilerde kılınmıştı ve 'dinsel simgeler' şöyle ya da böyle eşlik etmişti son yolculuklarına.

O zaman tekrar soralım o zehirli soruyu: Atatürk'e bu 'ladini' cenaze törenini kimler düzenledi? Dolmabahçe Sarayı'ndaki tabutunun etrafına o kocaman 6 adet meşaleyi kimler dikti? (Güya Cumhuriyet Halk Partisi'nin 6 okunu sembolize ediyordu bunlar. 'Meşaleler ebediyete kadar yanacaktır', diyordu zamanında yayınlanan bir dergi.)

Baksanıza, az kalsın, cenaze namazı dahi kılınmayacakmış. Annesi gibi dindar biri olduğu belli olan Atatürk'ün kızkardeşi Makbule Hanım, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Hasan Rıza Soyak'ı sıkıştırıp da, "Ağabeyimin cenaze namazı hangi camide kılınacak?" diye sormasa onu bile gürültüye getirecekleri anlaşılıyor. Bunun üzerine Diyanet İşleri Başkanı Rıfat Börekçi'ye durum sorulmuş, o da namazın camide kılınmasının şart olmadığını söylemiş: "Onun cenaze namazı" demiştir Börekçi, "tertemiz hale getirdiği bütün vatanda bu farızın yerine getirilebileceği her yerde kılınabilir."

Anadolu Ajansı Muhabiri Cemal Kutay 19 Kasım 1938 günü yaşanan o görüntülenemeyen sahneyi şöyle anlatır:

"Dolmabahçe Sarayı'ndaki hazırlıklar erkence başlamıştı. Büyük ölünün son ihtiram (saygı) nöbetini bekleyen yaverleri ve dostları, büyük üniformalı subaylar, vali ve belediye reisi, bu hazırlıklara nezaret ediyorlardı. (...)

İçeride merasim başlamadan, ailesinin talebi ile büyük ölünün namazı kılınmak suretiyle hususi merasim yapılıyor. Tekbir Türkçe verilmiş, namazı İslam Tetkikleri Enstitüsü direktörü Ord. Prof. Şerafettin Yaltkaya tarafından kıldırılmıştır."

Hakkı Tarık Us ise kendi çıkardığı "Kurun" gazetesindeki yazısında ilginç bir ayrıntıya yeniden dikkatimizi çekiyor. Atatürk'ün çok sevdiği bilinen Hafız Yaşar, sandukanın başında "Türkçe ezan" okumuştur. Muhtemelen namaz sonunda da Türkçe telkin verilmiş ve yine Türkçe tekbirler getirilmiş olmalıdır.

Bu kırıntı kabilinden bilgiler şöyle bir manzara doğuruyor gözümüzde:

Makbule Hanım ağabeyinin cenaze namazı kılınmadan gömüleceğinden endişelenerek müdahale etmiş ve namazın kılınmasını istemiştir. Bunun üzerine dışarıda bir camide, muhtemelen en yakında bulunan Dolmabahçe Camii'nde cenaze namazının kılınması gündeme gelmiş, ancak "bazıları" buna, laikliğe aykırı düşeceği endişesiyle karşı çıkmışlar ve sarayda kılınmasını istemişler, Diyanet'ten de "caizdir" fetvası alınınca "sayısı mütevazî olan" bir cemaat ile (kaç kişi olduğunu bilmiyoruz, 10-15 kişi olduğu tahmin edilebilir) Türkçe ezan ve tekbirlerle kılınan cenaze namazının ardından dua edilmiş ve böylece dinî tören tamamlanmıştır.

Ancak bu sırada bütün fotoğraf makineleri ve varsa kameralar kapattırılmış ve herhangi bir görüntü alınmasının titizlikle önüne geçilmiş olduğunu hatırlatalım. Elimizde böyle bir fotoğraf olsaydı laiklik elden mi giderdi? Anlamak zor hakikaten.

Halbuki Atatürk'ün en yakın silah arkadaşlarından Fevzi Çakmak ve İsmet İnönü'nün son anlarında ve cenaze namazlarında açıkça 'dinsel simgeler' yer bulabilmiş ve hiç de laiklik elden gitmemiştir.

Buyurun, torunu Gülsün Bilgehan anlatsın bize İnönü'nün son anlarını:

"Aile fertleri, koruma polisleri, yakınlar sırayla yanına girip, sessizce Kur'an okuyorlardı.(...) Mevhibe Hanım kefen ve cenaze gereçlerini almıştı, yıllardır sandığında saklıyordu. Hocalar gerekli dini işlemleri yaptılar, koruma polisleri ve yakınların yardımıyla kütüphanede bekleyen tabuta yerleştirdiler. (...) Hareket etmeden önce hoca cemaate bir konuşma yaptı ve bahçe kapısına doğru omuzlarda tabutla yol alındı [ve] cenaze namazının kılınacağı Maltepe Camii'ne doğru uzun bir yürüyüş başladı."

Atatürk'e dinî motifleri de olan bir cenaze töreni düzenletmeyen İnönü'nün kendi cenazesinde normal bir Müslüman'a yapılması mutad olan son görevlerin eksiksizce yerine getirildiğini görünce şaşkınlığımız daha da artıyor.

Peki Fevzi Çakmak'ın cenaze töreni? Onunki zaten bir askerin değil, bir evliyanın cenaze töreni gibidir. Üzerine Kâbe örtüsü serilmiş, tabutu yüz binlerin elleri üzerinde taşınmış, İstanbul sokakları o gün Arapça tekbirlerle tam 7,5 saat boyunca inlemiş ve cenaze, Eyüpsultan Mezarlığı'na, şeyhinin yanı başına dualarla gömülmüştür.

En yakın silah ve çalışma arkadaşları böyle dinî törenlerle gömülürken, neden aynı tören Atatürk'ten esirgenmiştir? Şöyle yüz binlerin katılacağı muazzam bir cenaze namazı görüntüsü, onu bu milletin kalbinin daha derinlerine yerleştirmeyi miydi? Ve hâlâ devam edip giden "Atatürk dinsiz miydi?" tartışmasına bir son nokta konulmuş olmaz mıydı?

Yazılarımın sonuna kıymık yerleştirmeyi seviyor muyum ne? Buyurun Abdülhalık Renda, Refik Saydam, Fevzi Çakmak, Kemal Gedelec, Celal Üner ve Nevzat Tandoğan imzalı 'protokol'e. Aktarıyorum:

"Ebedî şef Atatürk Etnoğrafya Müzesi dahilinde muvakkaten yaptırılan medfene... 31 Mart 1939 Cuma günü saat 14.00'te konulmuştur." Nasıl? Biz 21 Kasım 1938'de konulduğunu bilmiyor muyduk Etnoğrafya Müzesi'ne? Aradan geçen 4 ay içerisinde Atatürk'ün naaşı neredeydi ki?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kuba Mescidi'ndeki

çift tuğranın sırrı

Mustafa Armağan 2008.09.28

Son zamanlarda basınımızda yeni bir Ecyad fırtınası kopuyor. Hatırlarsınız, II. Abdülhamid'in yaptırdığı Osmanlı kalesinin Suudilerce yıktırılması sırasında hepimiz nasıl yılmaz birer Osmanlı avukatı kesilmiştik. Sanki kendi memleketimizde mimari mirasımızı çok koruyorduk da, sıra dışarıya gelmişti.

Sonunda Suudiler gümbür gümbür yıktılar kalemizi ve yerine çok katlı bir gökdelen daha diktiler. Son açıklanan Kâbe-i Muazzama projesinde bu tavır daha da hoyratlaşıyor ve Beytullah adeta bir gökdelen çemberi içine alınıyor.

Gelin de "Ah Osmanlı!" diye derin derin iç geçirmeyin. Sen değil miydin Kâbe'nin etrafında ondan daha yüksek bina yapılmasın diye kendini yiyen? Sen değil miydin ben kutsal beldelerin hakimi değil, hadimiyim, hizmetkârıyım diyen? Ve sen değil miydin 80 bin altın değerindeki elmasları Peygamber Efendimiz'in (sas) huzuruna gönderip orada parlamalarından manevi haz duyan? Ya Topkapı Sarayı'nda bulunan Sancak-ı Şerif'in takılacağı yeri, olur da birisi kazara ayağını basar diye bir taşla koruma altına alma nezahetini gösteren sen değil miydin?

Gel de gör bugün olanları? Gelemiyorsan bile neredeyse oradan göster bize Allah'ın Evi'ne ve Şâh-ı Rusûl'e, Resullerin Padişahı olan Efendimiz'e (sas) nasıl hürmet edilir? Dahası nasıl edilmelidir?

Böyle bakınca "Tarih" adlı fersude kitabın solmuş sayfalarında şimşekler çakar. Bir de bakarız ki, Kuba Mescidi'nin kapısında. Hani "Her kim burada namaz kılsa bir umre sevabına nail olur" buyrulan mescitten söz ediyorum. Yine biliyoruz ki, Efendimiz her cumartesi günü binekle veya yaya olarak Kuba Mescidi'ni ziyaret edip namaz kılarlardı. Nerede namaz kıldıkları dahi bilinirdi.

"Bilinirdi" değişim boşuna değil, zira artık o Kuba Mescidi sizlere ömür. 1984 yılında yıktırıldı ve genişletilerek yeni baştan bina edildi. Bugün yerinde ilk mescitle hiç alakası bulunmayan bir bina duruyor. O kutsal mücevher tozlarına bürünerek bize bakan hatıralar yok artık. Kur'ân-ı Kerim'de (Tevbe, 108) "İlk günden takva üzerine kurulan mescit" diye övülen Kuba Mescidi'nin Peygamber Efendimiz'in elinin ve alnının değdiği orijinal binası hazin bir hatıra şimdi.

İşte o eski kapının üzerinde etimize kurşun gibi saplanan bir Osmanlı kitabesi cümle âleme haykırıyordu Osmanlı'nın Peygamber sevgisini. Gerçi kitabe de kayıplara karışmış durumda. Allah'tan ki, elimizde vaktiyle çekilmiş fotoğraflar var da, bir parça teselli buluyoruz.

Bir kitabe bize ne söyler? Binanın neden yapıldığını veya tamir ettirildiğini, kim tarafından, ne zaman vs. Eğer hükümdarın emriyle yaptırılmışsa kitabenin üzerine bir de yakışıklı tuğra konulurdu. Tuğra bir bakıma bugünkü "TC" yazısı gibidir, yani binanın resmî bir hayrat veya kurum olduğunu belirtir.

İyi ama şaşkınlıktan kurtulamıyoruz Kuba Mescidi'nin eski resimlerine bakarken. Zira kapısında bir değil, iki tane tuğra görünüyor. Bir üstte büyük tuğra, bir de altta ve birincisine oranla epeyce ufak ikinci tuğra. Yoksa, diyoruz, o sırada iki padişah vardı da haberimiz mi yok?

Gözümüz tarihine iliştiriyor: 1829. Bazı kitaplarımızda adı "Gâvur Padişah"a çıkarılan II. Mahmud'un zamanı. Öyleyse bu iki tuğra da neyin nesi?

Uğur Derman Beyefendi sayesinde bu inatçı düğümü çözüyoruz. Hat sanatı uzmanı olan Uğur Bey 1980'de Medine'yi ziyareti sırasında çektiği fotoğrafı incelediğinde hayret verici bir sonuca ulaşıyor.

II. Mahmud, o sırada harap haldeki Peygamber Efendimiz'in elinin ve alnının değdiği bu mescidi, ilk binasını koruyarak tamir ettirir. Tamir kitabesinin manzumesini şair Pertev Paşa'ya, kitabenin mermere yazım işini hat sanatımızın en büyük üstatlarından Yesarizade Mustafa İzzet Efendi'ye, tuğraları da yine en büyük tuğrakeşlerden Akif Efendi ve Haşim Efendi'ye yazdırmıştır. Bir bakıma diyebiliriz ki, padişah bu mescidin kapısı için devrin en gözde sanatçılarını seferber etmiştir.

Üstteki büyük tuğra, aslında devrin padişahına değil, 'gerçek padişah'a aittir, yani Peygamber Efendimiz'e. Tuğranın içerisinde "Muhammedü'r-Resulullah sallallahü aleyhi ve sellem" yazmakta, üst ve altındaki yazılarla birlikte "kelime-i tevhid" tamamlanmaktadır. Kitabenin altındaki küçük tuğraya gelirse, işte o mescidi tamir ettiren II. Mahmud'un tuğrasıdır. Devrin padişahı, bu kutlu mescitte yerini gerçek padişaha terk etme edebini unutmuyor.

Böylece bize uyarıcı bir mesaj veriyor: Ben kim oluyorum ki, onun mescidinin üzerine kendi adımlı yazıyorum. Olsa olsa Efendimiz'e, sanki hâlâ yaşıyormuş ve gerçek padişah o imiş gibi muhteşem bir tuğra çektirir, onun mührünü en üste basar, alta da hizmetini eda etmiş biri sıfatıyla unutulmaması için adımlı yazdırırım.

Nitekim oğlu Abdülmecid de, Ravza-i Mutahhara'yı tamir ettirdiğinde işgüzar birinin kendi tuğrasını binanın duvarına koydurduğunu öğrenir öğrenmez derhal kaldırılmasını emreder. Onun "Ben kim oluyorum ki, Efendimiz'in türbe duvarına ismini yazdırıyorum. Tuğramı ille de koyacaksanız ayak ucuna bir yere koyun" sözleri unutulur cinsten değildir.

Sözü Uğur Derman Beyefendiye bırakıyorum:

"Osmanlı sultanlarının -en zayıfından en kudretlisine kadar- değişmeyen ortak faziletleri, Resûlullah'a karşı duydukları hürmet ve muhabbettir. İşte bunun taş üstündeki delili sayılabilecek olan ve bu cihetten bir benzeri de bulunmayan Kubâ Mescidi kitâbesindeki o ihtiram nişânesinin, bunu fark edemeyenler eliyle yok edilişinden ayrıca esef duyuyorum."

Eskiden hacca gideceklerin yakınları birer simit alır, uğurlama sırasında yarısını koparıp hacı adayına verir, diğer yarısını ise kendilerine saklarlarmış; simidin yarısı kutsal toprakları dolaşırken kendileri de onun sevabından nasiplensinler diye. Osmanlı da simidin yarısını bize uzattı ve kendisi gitti. Nerelerde olduğundan haberdar mıyız? Şu bayrama ramak kalan günlerde Kuba Mescidi kitabesinden bize selam vermek istemiş olamazlar mı?

Umulur ki, bayram o bayram ola! **m.armagan@zaman.com.tr**

Kuba Mescidi'ndeki

çift tuğranın sırrı

Mustafa Armağan 2008.09.28

Son zamanlarda basınımızda yeni bir Ecyad fırtınası kopuyor. Hatırlarsınız, II. Abdülhamid'in yaptırdığı Osmanlı kalesinin Suudilerce yıktırılması sırasında hepimiz nasıl yılmaz birer Osmanlı avukatı kesilmiştik. Sanki kendi memleketimizde mimari mirasımızı çok koruyorduk da, sıra dışarıya gelmişti.

Sonunda Suudiler gümbür gümbür yıktılar kalemizi ve yerine çok katlı bir gökdelen daha diktiler. Son açıklanan Kâbe-i Muazzama projesinde bu tavır daha da hoyratlaşıyor ve Beytullah adeta bir gökdelen çemberi içine alınıyor.

Gelin de "Ah Osmanlı!" diye derin derin iç geçirmeyin. Sen değil miydin Kâbe'nin etrafında ondan daha yüksek bina yapılmasın diye kendini yiyen? Sen değil miydin ben kutsal beldelerin hakimi değil, hadimiyim, hizmetkârıyım diyen? Ve sen değil miydin 80 bin altın değerindeki elmasları Peygamber Efendimiz'in (sas) huzuruna gönderip orada parlamalarından manevi haz duyan? Ya Topkapı Sarayı'nda bulunan Sancak-ı Şerif'in takılacağı yeri, olur da birisi kazara ayağını basar diye bir taşla koruma altına alma nezahetini gösteren sen değil miydin?

Gel de gör bugün olanları? Gelemiyorsan bile neredeyse oradan göster bize Allah'ın Evi'ne ve Şâh-ı Rusûl'e, Resullerin Padişahı olan Efendimiz'e (sas) nasıl hürmet edilir? Dahası nasıl edilmelidir?

Böyle bakınca "Tarih" adlı fersude kitabın solmuş sayfalarında şimşekler çakar. Bir de bakarsız ki, Kuba Mescidi'nin kapısında. Hani "Her kim burada namaz kılsa bir umre sevabına nail olur" buyrulan mescitten söz ediyorum. Yine biliyoruz ki, Efendimiz her cumartesi günü binekle veya yaya olarak Kuba Mescidi'ni ziyaret edip namaz kılarlardı. Nerede namaz kıldıkları dahi bilinirdi.

"Bilinirdi" deyişim boşuna değil, zira artık o Kuba Mescidi sizlere ömür. 1984 yılında yıktırıldı ve genişletilerek yeni baştan bina edildi. Bugün yerinde ilk mescitle hiç alakası bulunmayan bir bina duruyor. O kutsal mücevher tozlarına bürünerek bize bakan hatıralar yok artık. Kur'ân-ı Kerim'de (Tevbe, 108) "İlk günden takva üzerine kurulan mescit" diye övülen Kuba Mescidi'nin Peygamber Efendimiz'in elinin ve alnının değdiği orijinal binası hazin bir hatıra şimdi.

İşte o eski kapının üzerinde etimize kurşun gibi saplanan bir Osmanlı kitabesi cümle âleme haykırıyordu Osmanlı'nın Peygamber sevgisini. Gerçi kitabe de kayıplara karışmış durumda. Allah'tan ki, elimizde vaktiyle çekilmiş fotoğraflar var da, bir parça teselli buluyoruz.

Bir kitabe bize ne söyler? Binanın neden yapıldığını veya tamir ettirildiğini, kim tarafından, ne zaman vs. Eğer hükümdarın emriyle yaptırılmışsa kitabenin üzerine bir de yakışıklı tuğra konulurdu. Tuğra bir bakıma bugünkü "TC" yazısı gibidir, yani binanın resmî bir hayrat veya kurum olduğunu belirtir.

İyi ama şaşkınlıktan kurtulamıyoruz Kuba Mescidi'nin eski resimlerine bakarken. Zira kapısında bir değil, iki tane tuğra görünüyor. Bir üstte büyük tuğra, bir de altta ve birincisine oranla epeyce ufak ikinci tuğra. Yoksa, diyoruz, o sırada iki padişah vardı da haberimiz mi yok?

Gözümüz tarihine ilişiyor: 1829. Bazı kitaplarımızda adı "Gâvur Padişah"a çıkarılan II. Mahmud'un zamanı. Öyleyse bu iki tuğra da neyin nesi?

Uğur Derman Beyefendi sayesinde bu inatçı düğümü çözüyoruz. Hat sanatı uzmanı olan Uğur Bey 1980’de Medine’yi ziyareti sırasında çektiği fotoğrafı incelediğinde hayret verici bir sonuca ulaşıyor.

II. Mahmud, o sırada harap haldeki Peygamber Efendimiz’in elinin ve alnının değdiği bu mescidi, ilk binasını koruyarak tamir ettirir. Tamir kitabesinin manzumesini şair Pertev Paşa’ya, kitabenin mermere yazım işini hat sanatımızın en büyük üstatlarından Yesarizade Mustafa İzzet Efendi’ye, tuğraları da yine en büyük tuğrakeşlerden Akif Efendi ve Haşim Efendi’ye yazdırmıştır. Bir bakıma diyebiliriz ki, padişah bu mescidin kapısı için devrin en gözde sanatçılarını seferber etmiştir.

Üstteki büyük tuğra, aslında devrin padişahına değil, ‘gerçek padişah’a aittir, yani Peygamber Efendimiz’e. Tuğranın içerisinde “Muhammedü’r-Resulullah sallallahü aleyhi ve sellem” yazmakta, üst ve altındaki yazılarla birlikte “kelime-i tevhid” tamamlanmaktadır. Kitabenin altındaki küçük tuğraya gelirse, işte o mescidi tamir ettiren II. Mahmud’un tuğrasıdır. Devrin padişahı, bu kutlu mescitte yerini gerçek padişaha terk etme edebini unutmuyor.

Böylece bize uyarıcı bir mesaj veriyor: Ben kim oluyorum ki, onun mescidinin üzerine kendi adımı yazıyorum. Olsa olsa Efendimiz’e, sanki hâlâ yaşıyormuş ve gerçek padişah o imiş gibi muhteşem bir tuğra çektirir, onun mührünü en üste basar, alta da hizmetini eda etmiş biri sıfatıyla unutulmaması için adımı yazdırırım.

Nitekim oğlu Abdülmecid de, Ravza-i Mutahhara’yı tamir ettirdiğinde işgüzar birinin kendi tuğrasını binanın duvarına koydurduğunu öğrenir öğrenmez derhal kaldırılmasını emreder. Onun “Ben kim oluyorum ki, Efendimiz’in türbe duvarına ismimi yazdırıyorum. Tuğramı ille de koyacaksanız ayak ucuna bir yere koyun” sözleri unutulur cinsten değildir.

Sözü Uğur Derman Beyefendiye bırakıyorum:

“Osmanlı sultanlarının -en zayıfından en kudretlisine kadar- değişmeyen ortak fazîletleri, Resûlullah’a karşı duydukları hürmet ve muhabbettir. İşte bunun taş üstündeki delîli sayılabilecek olan ve bu cihetten bir benzeri de bulunmayan Kubâ Mescidi kitâbesindeki o ihtiram nişânesinin, bunu fark edemeyenler eliyle yok edilişinden ayrıca esef duyuyorum.”

Eskiden hacca gideceklerin yakınları birer simit alır, uğurlama sırasında yarısını koparıp hacı adayına verir, diğer yarısını ise kendilerine saklarmış; simidin yarısı kutsal toprakları dolaşırken kendileri de onun sevabından nasiplensinler diye. Osmanlı da simidin yarısını bize uzattı ve kendisi gitti. Nerelerde olduğundan haberdar mıyız? Şu bayrama ramak kalan günlerde Kuba Mescidi kitabesinden bize selam vermek istemiş olamazlar mı?

Umulur ki, bayram o bayram ola! **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir devrimcinin aşk mektubu

Mustafa Armağan 2008.10.05

3 Temmuz 1908 Cuma günü, Makedonya kaynıyordu. Resne garnizon komutanı Kıdemli Yüzbaşı Ahmed Niyazi Bey, tabur kasasını kırıyor, 'ödünç' aldığı parayla başına geçtiği ihtilali finanse etmeyi planlıyordu.

Öbür yanda 200 kadar gönüllüsü silah depolarına girmiş, mavzerleri topluyorlardı. Tam cuma vaktiydi, subaylar ve erat namazdaydı. Fırsat bu fırsattı. Niyazi Bey emri verdi, sessiz sedasız "balkan"a, yani dağa çıkıldı. Devrimcilerimiz sonradan yakın tarihimizdeki en köklü kırılmalarından birisini teşkil edecek olan Meşrutiyet ihtilaline yahut o zamanki deyimle "İlan-ı Hürriyet"e öncülük yapıyorlardı.

Resneli Niyazi hakkındaki görüşlerimi biliyorsunuz. Ancak bu defa kişiliğini veya eylemlerini değerlendirmeyecek, kendisinin yazdığı ve ilk kez yayınlanacak bir mektupla tarihe not düşeceğim. Böylece son derece karmaşık bir dönem olan 1908 dönemindeki eylemcilerin halet-i ruhiyesini görmüş olacağız.

Yakınlarda bir sahaftan satın aldığım dosyada Niyazi Bey'in ailesinden intikal eden mektup ve fotoğraflara rastlayınca şaşırmadım desem yalan olur. Çünkü bu veda mektubu ve ailesine ait fotoğraflarla Meşrutiyet'in ilk iki "hürriyet kahramanı"ndan birisinin (öbür kahramanın Enver Bey olduğunu söylemeye gerek var mı?) hayatına dair bilinmeyen noktaları ortaya çıkarma fırsatı elime geçmiş oluyordu.

Dosyayı merakla inceledim. İnceledikçe ölmüş gitmiş bir insanın mahremiyetine dokunmuş gibi oluyordum. Eski yazılı bazı notlar, bazı gazete kesiklerinin sararmış sayfaları, 1950'de bir dergide ailesiyle yapılmış bir röportajın daktilo edilmiş nüshası, derken bir zarf... İçinden çıkan fotoğraflarda "kahraman" olduğu günlere ait posterler ve Niyazi Bey'i rekortmen bıyıklarıyla gösteren ünlü resimlerinden biri.

Diğer iki fotoğraf, hanımı (refikası) Feride Hanım, oğulları Mithat ve Saim ile torunu Niyazi Resnelioğlu'nu gösteriyor. Son fotoğrafta ise Avlonya limanında vurulduğu sırada Resneli Niyazi'nin üzerinde bulunan kırçılı sivil palto görülüyor. Ve paltodaki üç adet iri kurşun deliği... Rivayete göre bu kurşunları yedikten sonra yere yuvarlanan Niyazi'nin son sözü, "Niçin bre?" olmuş.

Bu sorunun cevabını tarih ilmi henüz verebilmiş değil. Değil ama tarihin usta ağına yeni avlar da takılmaya devam ediyor. İşte Resneli Niyazi'nin dağa çıkmadan önce eşi Feride Hanım'a yazdığı o dokunaklı mektup da bunlardan biri.

Feride Hanım kendisiyle yıllar sonra yapılan bir söyleşide ayrılış günlerini şöyle hatırlıyor:

"Silahlarını, fişeklerini, tüfeğini ve üzerinde "Vatan Fedaisi" yazısı olan şapkasını giymişti. Ben "Bu ne biçim elbise?" diye sorunca merak etmeme mani olmak için "Hiç. Hâtıra olsun diye giydim!" sözleriyle padişaha isyan edeceğini benden bile gizlemişti."

İşte Resneli Niyazi'nin evinden ayrıldıktan sonra muhtemelen bir adamı vasıtasıyla eşine gönderdiği ve ilk kez yayınlanan veda mektubu (bazı yerleri sadeleştirilmiş olup silik olduğu için okunamayan birkaç yere [...] işareti konulmuştur).

"İki gözüm!

Sana pek kıymetli bir yadigârım olmak üzere gönderdiğim şu vedâ mektubumu gayet soğukkanlılıkla sevine sevine oku! Ve okudukça sevincini ilan et!

Sakın ağlama! Hatta hiç sıkılma! Beni Allah'a emanet et, bilakis iftihar et! Sen bahtiyarsın! Zira dünyanın en muhterem bir kadını sen olacaksın! Bunun için gayet serinkanlılıkla oku.

Ruhum, sakın asla vicdanen müteessir olma ki, benim zevcem olduğunu cihana bildirsin! Ve bir fevkalade gayret göstermeyi herhalde arzu ederseniz hakkımı helal ederim.

Sakın hatırına başka bir şey getirme! Bildiğinden ziyade seni severim. Ve senin ismet ve namusunu düşünerek şu fedakârlığı göze aldım.

Ecdadımızın mübarek kanlarıyla yoğrulup zapt edilmiş olan mukaddes vatanımız, vatan hissinden mahrum olan alçakların [...] hıyaneti eseri [olarak] bugün yaralı bir arslan gibi çırpınıyor. Eğer yarası sarılmazsa elden de gidiyor. Vatan elden gidince namuslarımızı [...] ve şimdi Girit'te gözümüz önünde olduğu gibi onlar [...] özerklik için çalıştıkça kıymetli namusumuz da yabancıların saldırısına ve zulme uğrayacaktır. Şu fani dünyada ölüme mahkûm olan insanların mukaddes vatanımızın uğradığı şu felakete herkes gibi seyirci olarak yaşamayı pek hakir gördüm.

Bizi bu vatan besledi, büyüttü. Vatan olmasa biz de yokuz demektir. "Hubbu'l-vatan mine'l-iman" [Vatan sevgisi imandandır] buyrulmuştur.

Gerçi seni çok severim [fakat] toprak ve vatanımızı dünyada her şeyden ziyade severim. Ne yarar, her bir şey yine onların varlığıyla kâimdir. Bunlar için istibdad hükümeti idaresi kötülükleriyle zaten uyuşmuş olan vicdan sahiplerini gayrete getirmek, bu güzel sebeple gayrete getirerek kurbanlık hale gelmiş olan vatanımızı düşmanların saldırısından kurtarmak üzere mavzer tüfekleriyle silahlı iki yüz fedaiyle dağa çıktım (işte şimdi telaş etme).

On günden beri gördüğün telaş buydu. Sen! Sakın ümidini kesme, elveda bile etmem. Çünkü ben Rabbimin yardımına ve Hazret-i Peygamber'in ruhaniyetine dayanarak vatan için fedai çıktım. Merak etme! Dediğim gibi inşaallah yakında İstanbul'da seni kucaklayacağım.

Sana şimdilik daha otuz lira gönderiyorum.

Ben senin ismet ve namusundan her suretle eminim, ve vicdanen rahatım. Sakın ha beni üzme. Seni Cenab-ı Hakk'a emanet ederim gözüm.

Bâki: Ya ölüm ya vatanın kurtuluşu.

Vatan fedaisi Kolağası zevceniz

20 Haziran 324 (3 Temmuz 1908)

Valide Hanım'ın muhterem ellerinden öper ve umum akrabaya arz-ı hürmet eylerim. Bana kimse lanet okumasın. Niyazi vatana gidiyor"

Resneli Niyazi'nin veda mektubu burada bitiyordu.

Ölmedi, yaşadı Resneli Niyazi; feleğin parlak ışıklarını da gördü, giderek bir kenara itilmenin kahredici yalnızlığını da. II. Abdülhamid ile Sultan Reşad'ın karşısında bıyıklarını burduğunu da biliyoruz, Bursa'ya muzaffer bir komutan gibi gidip de İttihatçılar tarafından konuşturulmayınca süklüm püklüm geri dönüşünü de.

Ve nihayet Avlonya limanında üç el silah patladı ve Vatan Fedaimiz yere yığıldı. Oğlunun söylediğine göre ceketinden "Beni bu menhus topraklarda bırakmayın!" yazılı bir vasiyet çıkmış. "Menhus topraklar", öyle mi?

Daha 4 yıl önce o topraklarda ıslahat yapılacak diye "Vatan elden gidiyor" telaşıyla ayaklanan siz değil miydiniz? Ne zamandır "menhus" oldu o topraklar? Ne zamandır?. **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zübeyde Hanım'ın vasiyeti yerine getirildi mi?

Mustafa Armağan 2008.10.12

Zübeyde Hanım üzerine neden bilimsel bir çalışma yapılmaz? Yoksa bilmediğimiz bir sakıncası mı var? Bilimselinden geçtik, İpek Çalışlar'ın "Latife Hanım"ı gibi popüler bir esere de razıyız. Lakin yok, yok.

Bu yüzdendir ki, sarı saçlı küçük Mustafa'nın kargaları kovalamasından ya da annesiyle babasının mahalle mektebine mi yoksa Şemsi Efendi mektebine mi gitsin kavgasından bir adım ileriye gidemiyoruz.

Mesela Zübeyde Hanım'ın babasının 'Molla Feyzullah", kendisinin de dindarlığı kastedilerek "Molla Zübeyde" diye anıldığını bilmeyiz. Neden? Yazmazlar da ondan.

Ya onu Ankara'da görmüş olan Halide Edib'in yazdıklarına ne demeli? Türkün Ateşle İmtihanı" adlı kitabına göre hasta yatağında yatan Zübeyde Hanım Anadolu'nun kurtarılmasıyla ilgilenmiyor, oğlunun Selanik'i kurtarmasını istiyordu.

Bir de vasiyetnamesi vardır Zübeyde Hanım'ın ki, neden üzerinde durulmadığını anlamak kolay değildir.

Mustafa Kemal Paşa Ankara'daki yoğun mesaisi arasında annesiyle eniştesi Mecdi Bey vasıtasıyla haberleşiyor, yine anne tarafından akrabası olan Dışişleri Bakanlığı Levazım Müdürü Cemal (Bolayır) Bey eliyle ona mektup ve para gönderiyordu.

Cemal Bey İstanbul'a bir gelişinde Zübeyde Hanım kendisini iyi hissetmediğini söyleyerek vasiyetini yazdırmak ister. Yakın komşulardan üç şahit çağrılır ve vefatından yaklaşık 11 ay önce vasiyetname yazılır. Zübeyde Hanım kâğıda önce mührünü basar, sonra da baş parmağını.

16 maddelik vasiyetnamenin metni epeyce uzun. Dileyen tam metnini kişisel sitemden okuyabilir (www.mustafaarmagan.com.tr). "Ben Zübeyde, mevcut mallarımın üçte birini ayırarak aşağıdaki gibi sarf ve vakfedilmesini vasiyet eylerim" diye başlayan vasiyetnameyi özetliyorum sizin için:

1. Ölünce yıkanıp kefenlenme ve kabir yaptırılma işiyle dedegân (bununla Mevlevi dervişlerinin kastedildiğini Şemseddin Sami yazıyor) ve tehlihân (cenazelerde yüksek sesle "La ilahe illallah" diyen) efendilerle beraber kabrine götürülmek istiyor. Defnedildiğinin üçüncü günü akşamı hafızlar, hocalar, akraba ve ahabpların akşam yemeğine davet edilerek yemekten sonra Kur'an-ı Kerim'den cüzler okunması ve duanın ardından hafız ve hocalara para dağıtılması için 450 lira kâğıt para bırakıyor.

2. Beşiktaş'taki Yahya Efendi'nin yakınına defnedilmek istiyor.

3. Yahudi iken Müslüman olan Hayriye Hanım'a, onun ölümü halinde oğluna 10 lira verilecektir.
4. Daima akmak üzere şehrin münasip bir yerinde bir çeşme yaptırılıp suyu akıtılmak ve ara sıra tamirine sarf olunmak üzere 475 lira tahsis edilecektir.
5. Her cuma günü namazdan bir saat önce başlayarak ezan okununcaya kadar uygun bir camide cemaate iki cüz Kur'an tilavet ettirilerek okuyanlara nemasından verilmek üzere 490 lirayı bırakıyor ve ekliyor: 4. maddenin hükümleri için şer'i mahkemelerde vakfiyenin tescil ettirilmesi.
6. Oruç, namaz ve günahlar için ve Kurban Bayramı'nın ilk günü 5 adet kurban kesilmek ve eti talebeye yedirilmek ve Kur'an hatmettirilmek üzere bir defaya mahsus olarak Çocuk Esirgeme Kurumu'na (Dârü'l-Eytâm'a) 200 lira bağışlanacaktır.
7. Paramı Selanik Başşehbenderi Kâmil Beyefendi'ye teslim ettim. Osmanlı Bankası'nda muhafaza edecektir. Kâmil ve Cemal beyler burada saydıklarımın yerine harcandığını belgelendirerek oğlum Mustafa Kemal Paşa'ya hesap vereceklerdir.

Bir cenazenin bütün dinî muamele ve geleneklerin ayrıntılı olarak zikredildiği bu metnin en fazla dikkatime batan tarafı, Zübeyde Hanım'ın Kanuni'nin süt kardeşi Yahya Efendi'nin yanına gömülmek istemesidir. Tabii sadaka-i cariyeye olarak çeşme yaptırılması ve çeşme için vakıf kurulması istekleri de çok önemli. Bir başka nokta ise kazaya kalmış oruç ve namazları için kurban kestirmek istemesi. Tabii bu işlerin takibi işini sevgili oğluna emanet etmesi ise bambaşka güzellikte bir mesaj içeriyor.

İyi güzel de, nasıl öldü Zübeyde Hanım?

Tam Mustafa Kemal Paşa'nın İzmir'den ayrıldığı günün akşamı vefat etti. Oğluna ertesi günü Eskişehir'de verildi ölüm haberi. İzmit'te hayatî önemde bir basın toplantısı olduğundan cenaze törenine gidemedi. Başyaveri Salih Bozok'a çektiği telgrafta, "Merhumenin münasip bir tarzda merâsim-i tedfiniyesini (defin törenini) ifa ettiriniz" diyordu.

Zübeyde Hanım 14 Ocak 1923'te vefat etmiş, ölüm haberi Mustafa Kemal'e 15'inde verilmişti. İzmit mülakatının ardından Ocak'ın 27'sinde geldi İzmir'e ve sevgili annesinin kabrini ziyaret etti. Orada etkileyici bir konuşma yaptığını biliyoruz.

Peki cenazenin defin işini kim organize etmişti? Bu kişi, müstakbel kayınvalidesi Zübeyde Hanım'ı evinde ağırlayan Latife Hanım'dan başkası değildi. Fakat işin ilginç tarafı, Latife Hanım o sırada henüz evli değildi. Çalışlar'ın kitabında herhangi bir kaynak göstermeden şunlar yazılmış: "Latife mezarlıkta yüzlerce gümüş mecidiye sadaka dağıtmış, ilk gece İzmir'in tanınmış hafızlarından 33 kişi çağırarak sabaha kadar hatim duası indirtmiş, üç gün üst üste dua, kırkında da mevlit okutmuştu. Ayrıca 52. gece de fakirlere aşure dağıtılıp, hatimler indirilmişti."

Tabii şunları da okuyoruz aynı kitaptan: "Mustafa Kemal annesinin cenaze töreni için İzmir'e gelmedi... 16'sında İzmit'te İstanbul basınıyla buluştu. 20-24 Ocak'ta ise Bursa'daydı. Şerefine Madam Brotte'un otelinde düzenlenen büyük akşam yemeği bir evlilik partisine dönüşmüştü."

Ya Zübeyde Hanım'ın Karşıyaka'da bulunan mezarını kimi yaptırmıştı dersiniz? Kimisi Kâzım Karabekir yaptırdı diyor, kimisi de Latife Hanım. Ancak bu ilk mezarın bugünküyle hiçbir alakası yok. Bugün tek bir kaya parçasından ibaret olan mezar taşı, 1940 yılında yaptırılmış. İlkinin eski yazılı kitabesinde "TBMM Başkanı Mustafa Kemal Paşa hazretlerinin valide-i muhteremeleri Zübeyde Hanım'ın Ruhuna el-Fâtiha" yazılıydı. Yerine konulan o kaya parçasının üzerinde "Atatürk'ün Anası Zübeyde Burada Gömülüdür. Ölümü 1923" yazmaktaydı.

Şimdilerde bu yazı da kayanın üzerinden kaldırılmış ve yerine Zübeyde Hanım'ın bir kabartma büstü konulmuştur; yazıyı başka bir mermer levhada okuyoruz.

Kim mi böyle istedi? İsterseniz ben anlatmayayım da, siz Hasan Rıza Soyak'ın anılarından okuyun.

Bir vasiyet var ortada, bir de mezar. Uyulup uyulmadığına karar vermek size kalmış.

m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İşte Zübeyde Hanım'ın kayıp mezar taşı

Mustafa Armağan 2008.10.19

"Zübeyde Hanım, tarihin kaydettiği en büyük anaların biri ve hakikatte o anaların en büyüğüdür... O kendinden doğan "dehâ"yı -babasız kalmasına rağmen- canlı ve heyecanlı tutmayı, kuvvetlendirmeyi ve kemale erdirdikten sonra yüce bir armağan olarak milletine vermeyi başaran ulu bir kadındır. Türk kadınlarının yüz suyudur."

Benzerini binlerce defa duyduğunuz klişelerden biri daha.

Nutuk atmaya gelince birisine 'en büyük' demek iyidir hoştur da, o "en büyük"e layık olduğu muameleyi neden göstermediğiniz daha önemli değil midir?

Geçen hafta Zübeyde Hanım'ın vasiyetini gündeme getirmiş ve ona neden sahip çıkılmadığını sormuştum. Tabii hakaretler, zaten kim olduğum belliymişler, hangi gazetede yazıyormuşumlar hiç gecikir mi?

Daha ne yapalım, nasıl ikna edelim bu nazlı zevatı? Altına Zübeyde Hanım'ın bizzat mührünü bastığı vasiyetnamenin Osmanlıcasını yayınlıyorsunuz, sanki tek satırını okuyabilmişler gibi "Bunun kaynağı ne?" diye hesap soruyorlar. Kaynağını verince itirazlar eksilecek sanmayın. Ona da evlere şenlik bir kulp takacaklarından adım kadar eminim.

İstediniz, o zaman buyurun kaynak: Vasiyetname ilkin Atatürk'ün anne tarafından akrabası olan Cemal Bolayır'ın arşivinden alınıp 10 ciltlik Kemal Zeki Gençosman ve Niyazi Ahmet Banoğlu'nun birlikte hazırladıkları "Atatürk Ansiklopedisi"nde (May Yayınları, 1971), son olarak Cemil Sönmez'in Atatürk Araştırma Merkezi gibi resmî bir kurum tarafından "Atatürk'ün Annesi Zübeyde Hanım" (2007) adlı derlemesinde basılmıştır.

Şimdi. Birileri yine hoşlanmayacak olsa da soruyorum:

- 1) Zübeyde Hanım'ı çok sevdiklerini söyleyenler neden vasiyetine uygun yapılan eski mezarını kaldırdılar?
- 2) Onun gibi dini bütün bir kadının, ancak putperestlere layık bu 'laik' mezarda kemikleri sızlamadan uyuyabileceğine inanıyor musunuz?
- 3) Hadi o kaya parçasını getirip başına diktiniz; peki Latife Hanım'ın yaptırdığı sanat değeri taşıyan talik yazılı kitabeyi neden bir hatıra olarak muhafaza etmediniz de depolara attınız? "Zübeyde Ana"nın mezar taşının nazarınızda bir müzede sergilenecek kadar olsun değeri yok mudur?

Atatürk'ün Çankaya'daki son Genel Sekreteri Hasan Rıza Soyak, annesinin mezarına kaya koyma fikrinin Atatürk'ten çıktığına inandırmaya çalışır bizi.

Buna göre Atatürk "yıllar sonra" annesinin mezar taşının bir fotoğrafını görmüş ve üzerinde "TBMM Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin valide-i muhteremeleri Zübeyde Hanımefendi'nin..." yazılı mezar taşından hiç mi hiç hoşlanmamış ve şu ilginç emri vermiş:

"İlk fırsatta İzmir'e gidersin, bu sandukayı ve kitabeyi kaldırtırsın, dağdan iki büyük ve uzun taş getirtirsin, birini olduğu gibi bir temel üzerine tespit ettirir; diğerini baş tarafına diktirirsin ve bunun bir yerini biraz düzelttirerek (üzerine) "Atatürk'ün anası Zübeyde burada gömülüdür." diye yazdırırsın, altına da ölüm tarihini koydurursun, yeter."

Atatürk bir şeyi emrecek de yapılmayacak, öyle mi? Siz öyle sanın. Koskoca Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri emri ne yapmış biliyor musunuz? Resmen unutmuş veya ihmal etmiş!.. Şöyle diyor kendisi "Atatürk'ün Hususiyetleri" adlı kitapta:

"Hem üzülererek, hem de utanarak itiraf edeyim ki aradan uzun zaman geçtiği halde ben bir türlü bu emri yerine getirememiştim."

Ya... Bunların Atatürkçülüğü de bu kadar işte. Ekmeğini yediğin adamın emrini yerine getirmiyorsun, sonra de pudralanmış yüzünle hatıralarını yazmaya kalkıyorsun.

İşin bundan sonrası başka bir âlem.

1938 yazında, hasta yatağındaki Atatürk biraz avunsun diye İzmir Belediye Başkanı Behçet Uz, Zübeyde Hanım'a bir 'türbe' yaptırma teklifiyle gelir Dolmabahçe Sarayı'na. Atatürk'ün cevabı "Hayır"dır. Nasıl bir mezar yaptırılması gerektiğini yeniden hatırlatır Hasan Rıza Soyak'a. Zaten birkaç ay sonra da Atatürk ölür ve mesele kapanır.

Bilindiği kadarıyla Zübeyde Hanım'ın bugünkü mezarı 1940 yılında İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanlığı döneminde yaptırılır. Yani Atatürk'ün 15 yıllık cumhurbaşkanlığı sırasında taş gibi yerinde duran güzelim mezar taşı kaldırılıp atılır ve yerine o kaya parçası konulur. Üzerine de bütün dinî veya geleneksel değerlere sırt çevirmiş o tatsız ve garip yazı yazdırılır.

Şimdi benden belge isteyenlere soruyorum:

Bu bilgileri bize servis eden Soyak'ın elinde belgesi var mıdır? Yok. Peki onca yıl Ata'nın emrini savsaklamış birisine nasıl inanıyorsunuz? Dahası, Atatürk'ün kendisi için bu denli önemli bir kararı (annesinin mezarını) başkasının keyfine bıraktığına inanacak kadar saf mısınız?

Ben burada bir fırlağın döndüğü ve Zübeyde Hanım'ın her şeyiyle 'Osmanlı' kokan bir mezarda yatmasından rahatsız olanların el çabukluğu marifetiyle karşı karşıya olduğumuz kanaatindeyim. Bunu anlamak için eski yazılı mezar taşına şöyle bir bakmanız yeterli olacaktır.

İşte size Zübeyde Hanım'ın depolara atılarak unutturulmaya çalışılan mezar taşının fotoğrafı. Değerli dostum Yaşar Aksoy'un özel gayretleriyle bulduğumuz ve fotoğrafı, uzun zamandan beri ilk defa yayınlanan Zübeyde Hanım'ın kayıp mezar taşı nerden çıktı biliyor musunuz? İzmir Arkeoloji Müzesi'nin deposundan...

Fotoğraftan okuduğumuz kadarıyla Genel Sekreter Soyak yazıyı dahi yanlış hatırlamış. Mezar taşı yaptırıldığında Atatürk Meclis başkanı değil, cumhurbaşkanıymış. Demek ki en azından Kasım 1923'ten sonra hazırlanmış.

Latife Hanım'ın yazdırdığı kitabe, kelimesi kelimesine şöyle diyor:

"Hüve'l-bâki. Türkiye Reis-i Cumhuru Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin vâlîde-i muhteremeleri Zübeyde Hanım'ın ruhuna rızâen lillâhi'l-Fâtihâ. Sene 1338 (1923)."

Geçen hafta okuduğunuz vasiyete de böylesine "gerici" bir kitabe yakışırda zaten. Belki bu yazıdan sonra birileri harekete geçer de en azından teşhire konulur. Ama bana sorarsanız ancak Zübeyde Hanım'ın baş ucunda sızısı dinecektir. **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Fransız'ın aklına uyup Dolmabahçe Camii'ni müze yapmıştık

Mustafa Armağan 2008.10.26

Gün geçtikçe daha berrak bir şekilde anlaşıyor ki, bugünkü Türkiye'nin (ve elbette yarınki Türkiye'nin de) temellerinde Sultan II. Abdülhamid'in bereketli imzası, keşfedileceği günleri sabırla beklemektedir. Bir bakıma o, vasiyetnamesini, birileri çıkıp da kâğıtlardan siler diye ısrarla taş, toprağa, mermere yazmış, hatta kazımış ve okumamız için bizlere emanet bırakmıştı.

İşte İstanbul'u ziyarete gelen turistlerin (neden itiraf etmeyelim: daha çok da yabancıların) mutlaka ziyaret ettikleri mekânlardan biri olan Beşiktaş'taki Deniz Müzesi de II. Abdülhamid zamanında açılan kültür merkezlerinden biri. Ancak bugün varlığıyla övündüğümüz bu kurumun Tek Parti dönemindeki makûs talihini de yeni nesiller mutlaka bilmeli ve hatırlamalıdır.

Hafızamızı çalanlardan ancak bu şekilde intikam alabiliriz: Yeniden hatırlayarak...

Tarihler Osmanlı'daki müzeciliğin Sultan Abdülmecid devrinde (1847) Tophane Müşiri Ahmed Fethi Paşa tarafından kurulduğunu yazarlar. Ancak her bakımdan "genç" olan Fatih Sultan Mehmed'in bugün Topkapı Sarayı'nın birinci avlusunda başıboş kalmış olan Aya İrini Kilisesi'ni bundan 550 yıl önce bir silah müzesi haline getirdiğini, gerek eski Türk silahlarını, gerekse savaşlarda ganimet olarak alınan silahları burada topladığını söylemeyi nedense unuturlar. 1726 yılında burasının adı "Dârü'l-Eslihâ", yani Silah Yurdu yapılmış ve ancak bazı özel ziyaretçilerin gezmelerine izin verilmişti.

II. Abdülhamid döneminde 1881 yılında ressam Osman Hamdi Bey'in Müze-i Hümayun'un başına getirilmesiyle müzeciliğimizin önemli bir hamle kaydettiği bilinmekle birlikte yine aynı padişah devrinde kurulan Deniz Müzesi'nin macerası genelde gözden kaçırılmaktadır. Bu yazıda o gözden kaçırılan esrarengiz tarihi ele alacağız.

Deniz Müzesi, bundan tam 111 (yüz on bir) yıl önce Bahriye Kolağası, bugünkü deyişle Deniz Kıdemli Yüzbaşı Süleyman Nutkî Bey tarafından Kasımpaşa Tersanesi içindeki bir binada kurulmuştur. Müzelerimizin ikincisidir ve dahi askerî müzelerimizin siftahıdır.

Süleyman Nutkî Bey, tersane ambarlarına atılmış, deniz birliklerinin depo ve kütüphanelerinde çürüyüp tozlanmış tarihî eserlerin toplanarak bir Bahriye Müze ve Kütüphanesi kurulması hakkında rapor hazırlamış ve Bahriye Nezareti'ne, yani Denizcilik Bakanlığı'na teklifte bulunmuştur. Teklifi makul bulan Bahriye Nazırı Bozcaadalı Hasan Hüsnü Paşa, kendi damadı Bahriye Mirlivası Hikmet Paşa'yı müdür, Süleyman Nutkî Bey'i de müdür yardımcısı olarak müzenin kurulması işine memur etmiştir.

Yalnız müzenin ilk mekânı Kasımpaşa Tersanesi içinde, önceleri torpido daire ve mağazası olarak kullanılan binadır. Çeşitli deniz kuruluşlarındaki tarihî eşya ve özellikle Kasımpaşa fabrika ve ambarlarındaki eserler getirilmiş olan müzenin bir de daha çok deniz subaylarının gayretleriyle kurulan ve halen kullanılan bir kütüphanesi bulunuyordu.

Deniz Müzesi, II. Abdülhamid'in tahta çıkışının 21. yıldönümü olan 31 Ağustos 1897 Salı günü düzenlenen törenle açılmıştır. Tören sırasında Bahriye Nazırı eliyle "fıstıkî renkli âbâdî kâğıt üzerine elyazması harita ve resimlerle süslü" denizciliğe ilişkin 3 ciltlik bir kitap ile İstanbul Tersanesi'ni gösterir bir harita hediye edilmiştir. Bahriye Müzesi tatil günleri dışında saat 11.00'den 16.00'ya kadar ziyaretçilere açık bulunduruluyordu.

Ne var ki, bu önemli kurum İttihatçılar döneminde ihmale uğramış, bir ara Bahriye Nazırı Cemal Paşa'nın ilgisiyle yeniden canlanır gibi olmuş, ünlü ressamlarımızdan Yüzbaşı Ali Sami [Boyar] Bey'in müze müdürlüğüne getirilmesiyle ikinci defa kurulmuş, ancak savaş yıllarının imkânsızlıkları içinde yine ihmal bataklığına yuvarlanmıştır.

Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında da gerekli ilgi ve bakımdan mahrum kalan Deniz Müzesi'nde sergilenen objeler, İkinci Dünya Savaşı sırasında bombalama ihtimaline karşı tedbir olarak trenle Konya'ya taşınmıştır.

Ancak müzenin acılı günleri bununla bitmemiştir.

Atatürk döneminde kapalı kalmış olan müzenin başına 1946'da getirilen Deniz Hakim Üsteğmen Halûk Y. Şehsuvaroğlu'nun döneminde tersane depolarına atılmış bulunan objelere yeni bir yer aranır. Müdür Şehsuvaroğlu, zamanın valisi Lütfi Kırdar'a Deniz Müzesi fikrini açtığı anda aldığı 'şok' cevap karşısında dilini yutmuş olmalıdır. Çünkü Kırdar ona Fransız şehircilik uzmanı Henri Prost'un müze yeri olarak Dolmabahçe Camii'ni beğendiğini söylemiştir.

Şimdi 'Ne yani, bir cami mi müze yapılacak?' demeyin hemen. Unutmayın ki, Sultanahmet'i bile Resim ve Heykel Müzesi yapmayı teklif eden aklievvelerin bol miktarda bulunduğu bir dönemde yaşıyoruz.

Evet, müze yapılacak başka bina kalmamış gibi o güzeller güzeli Dolmabahçe Camii, 27 Eylül 1948 gününden itibaren Deniz Müzesi olarak hizmet verecektir. Neyse ki, müze yetkilileri, ibadet edilen kısma resim ve heykel koymama(!) inceliğini olsun göstermişlerdir.

Ne günlermiş, değil mi? Sen kalk, öyle böyle bir camiye değil, Dolmabahçe Camii gibi Osmanlı padişahlarının cuma selamlıklarını yaptıkları bir ibadethaneye müze kur. Olacak şey mi? İş, Stalin'in St. Petersburg'daki Kazan Katedrali'ni Ateizm Müzesi yaptığı noktaya varmamışsa, bunda dünyaya rezil olacağız korkusunun önemli rol oynadığını söylememiz gerekir.

Ne derler: çivi çiviye söker. Hele yanlış çakılmış ve eğrilmiş bir çiviyse çaktığınız, günün birinde insafsız bir kerpeten tarafından sökülecektir. İşte Dolmabahçe Camii de, bir ihtilal sonrasında emir demiri keser misali bir

gecede müze olmaktan çıkarılacaktır. 27 Mayıs İhtilali sonrasında cami, askerî yönetim tarafından Yassıada İrtibat Kurulu'na verilmiş, kurul da müzenin camiye derhal boşaltmasını istemiştir.

Bir yıl boyunca Yassıada sanıklarının yakınları tarafından dökülen gözyaşlarıyla ıslanan cami, 1961 Eylül'ünde gerçekleşen idamların ardından boşaltılacak ve asli görevine dönmek için gün sayacaktır. Müze ise yakınlarda boş bulunan Beşiktaş Maliye Müdürlüğü binasına taşınacak, sonradan bu binanın yıkılıp yeniden yapılmasıyla da bugünkü modern kıvamını bulacaktır.

Bir de denizciliğe düşmandı derler Abdülhamid için; inanın gülüyorum. İnsana 'Yahu Deniz Müzesi'ni bile açan adama siz nasıl denizciliğe düşmandı dersiniz?' diye sormazlar mı? **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hukuk devrimi neyin bedeliydi?

Mustafa Armağan 2008.11.02

'Mustafa' filmiyle çıkan son tartışmalar ışığında bir kere daha gördük ki, 'Kemalizm' nasıl Meşrutiyet dönemindeki zengin tartışmaların bağrından filizlendiyse, 'Post-Kemalizm' de 'Kemalizm'in 85 yıllık zikzaklı deneyimlerinden besleniyor.

Şimdi bir de başımıza 'Post-Kemalizm' diye bir deli gömleği daha çıkarma Allah aşkına, diyorsanız geç kaldığınızı söyleyebilirim. Çünkü çıktı bile. 1980'li yılların asker 'Atatürk'ü 2000'li yıllarda yeni giysileriyle karşımızda. Emperyalizmin anlamının iyice sulandırıldığı bir çağda sözde 'anti-emperyalist' mücadelenin kalpaklı Atatürk resmi ile 'Mustafa' filminde imal edilen daha insanî, hata 'dahi' yapabilen, 'içimizden biri' olarak Atatürk resmi etrafında gidip gelmekte 'Post-Kemalizm' dediğim ilginç zihniyet oluşumu.

Dikkat edilirse, 'Post-Kemalist' söylemde de Atatürk ve yaptıkları yüzeysel tasvirlerin bir adım ötesine gitmemeye yeminlidir. Halkıyla beraber olan iyi bir 'Baba', tıpkı kargaları kovduğu gibi düşmanları da yurttan kovmuş, Langaza'daki koca tarlanın ortasındaki küçücük kulübesine sığındığı gibi, geniş ama belalı Osmanlı topraklarındansa küçük ve gerçekçi bir Türkiye'yi hedeflemiş ve başarmıştı vs. vs.

İyi de bütün bu devrimler, hâlâ hayırsever bir babanın millette 'lütü' olarak anlatılırsa orada gerçek kargalar bile yiyecek bir tek tane bulamayıp gitmezler mi? Gerçekler buharlaşmaz, fikir hayatı çölleşmez, tarih, sırta kadem basmaz mı? Meydan kala kala bakla tarlası ile kargalara kalmaz mı?

'Nutuk'ta Gazi Mustafa Kemal kendisi söylüyor, Takrir-i Sükûn Kanunu'nun sağladığı sessizlik olmasaydı devrimleri tutundurmamız kolay olmazdı diye. Lakin bu sözün ipucunu çekip toplamaya niyeti yok kimsenin. Söylediği şudur:

"Türk milletinin uygar toplumlardan anlayış yönünden de hiçbir ayrılığı olmadığını göstermesi gerekiyordu. Bunu, Takrir-i Sükûn Kanunu'nun yürürlükte bulunduğu sırada yaptık. Bu kanun yürürlükte olmasaydı yine yapacaktık. Ama buna, kanunun yürürlükte oluşu da kolaylık sağladı denirse bu, çok doğrudur."

Buyurun size bir ipucu. Sarın makarayı başa ve 'Eğer Takrir-i Sükûn Kanunu çıkarılmamış olsaydı, basın ve muhalefet susturulmasaydı devrimler bu kadar kolay başarılabilir miydi?' diye çamurlu tarlayı başlayın sürmeye.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'ndeki çalışmalarım sırasında elime bir süre önce kapağını açar gibi yaptığım şu 'yabancı hukuk danışmanları' meselesine ilişkin çarpıcı belgeler geçti. Belgelere geçmeden önce konuyu kısaca hatırlayalım mı?

Lozan Antlaşması'nın sonuna koyduğumuz bir beyannameyle cümle aleme ilan etmiştik ki, 5 yıldan kısa olmamak üzere tarafsız ülkelerden yabancı hukuk danışmanları çağırarak ve kendi memurumuz gibi çalıştırıp maaşını ödeyeceğiz. Dahası, bu zatlar, kapitülasyonları kaldırırken söz verdiğimiz hukuk reformlarını gerçekleştirme işinde fikir veya rapor vererek süreci başarıyla atlamamıza yardımcı olacaklardı. Bir tür reform kontrolörü (denetleyicisi) de diyebiliriz bunlara.

Ne var ki, bunların kimler olduğu ve kaç yıl ülkemizde kaldıkları, hangi noktalarda müdahale ettikleri, devletten ne kadar maaş aldıkları konuları büyük ölçüde karanlığa gömülmüş durumdaydı. Hatta varlıklarından haberdar olanlar bile neredeyse yoktu. Hukuk Profesörü Mehmet Akif Aydın bir makalesinde bu danışmanların varlık ve görevlerine şöyle bir işaret etmiş, ancak daha fazlasını elde bilgi bulunmadığı için yazmamış, konuyu askıda bırakmıştı. ("İslam ve Osmanlı Hukuk Araştırmaları", İz Yayıncılık, 1996, s. 305.) 4 kişi olan danışmanlardan birisinin Faloche adlı bir İspanyol, diğerinin Sauser-Hall adlı bir İsviçreli olduğunu biliyoruz.

Asılları Ankara'daki Cumhuriyet Arşivi'nde bulunan bir belge dizisi, 1924'ten 1929 yılına kadar yayılıyor. Hele 1929 tarihli kararname araştırmacılar için tam bir sürpriz niteliğinde. Neden mi? Çünkü biz yabancı danışmanların 5 yıl görev yaptıklarını ve 1928 sonlarında süreleri uzatılmadan memleketlerine gittiklerini zannediyorduk. Oysa 1929 tarihli, altında Gazi Mustafa Kemal'in de imzasının bulunduğu Latin alfabesiyle kaleme alınmış olan kararname, yabancı danışmanlara 1929 yılı bütçesinden para tahsis edildiğini ortaya koyuyor ki, bu, 1930 yılında dahi maaş almaya devam ettiklerini gösteriyor. Sizin anlayacağınız, Lozan'dan 6 yıl sonra dahi hukuk reformumuz ecnebi gözetimi altında imiş.

1924 tarihli ve Atatürk imzalı bir kararname, danışmanlara verilecek yıllık tahsisatın miktarını da açıklıyor: Azami aylık 150 Türk altını veya 37,500 altın Fransız Frangı. Ne var ki, 6 Mayıs 1925 tarihli kararnamede bu paranın Lahey Adalet Divanı'nca az bulunduğunu ve miktarın tam 60 bin altın Franga çıkarılmasının istendiğini öğreniyoruz.

Tabii 'Post-Kemalistler', 'Atatürk Türkiye'sine kimse yan gözle bakamazdı; hele ki içimize gönderdikleri kendini bilmez ecnebler verdiğimiz parayı az bulmuşlar ha, vay sizi kan emiciler...' diyebilir. Ancak Atatürk Türkiye'si hayali değil, rasyonel bir ülkedir. Sonuçta ne olmuştur, tahmin edin: Lahey Adalet Divanı'nın kararı aynen kabul edilmiş ve 60 bin Frank tıkr tıkr ödenmiştir.

Danışmanlar konusunda bana inanmayan yanda yayınladığımız belgeye baksın. Altında "Reisicumhur Gazi M. Kemal", Başbakan İsmet ve bakanlar kurulu üyelerinin imzası bulunan 12 Haziran 1929 tarihli kararnamede aynen şöyle deniliyor:

"Kararname

Lozan muahedenamesi mucibince İstanbul ve İzmir'de istihdam edilen Dört Adliye Müşavirinin 1929 senesi tahsisatının temini için mezkûr sene Bütçe Kanunu'nun dokuzuncu maddesinin son fıkrasına tevfikan merbut kadronun tatbiki, Maliye vekâletinin 6/6/929 tarih ve 315/l numaralı tezkeresiyle yapılan teklifi üzerine İcra vekilleri Heyeti'nin 12/6/929 tarihli içtimasında tasvip ve kabul olunmuştur."

Eh, o zaman Atatürk Türkiye'sine gelen Yahudi hukukçulardan Ernst E. Hirsch'in o yalazlı cümlesini hatırlamanın vakti gelmiş demektir:

"İsviçre (ve diğer yabancı) kanunların iktibas, Lozan Barış Antlaşması'yla kapitülasyonların kaldırılmasının karşılığı olarak Türk hukuk ve mahkeme işlerinin yeniden yapılandırılmasına dair taahhüt edilen uluslararası hukuka ilişkin bir yükümlülüğün yerine getirilmesidir."

Bilelim ki, Türk hukuk devrimi, kapitülasyonların kaldırılmasının bedelidir. **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Lozan'da Çanakkale şehitlerini İngiliz'e teslim etmiştik

Mustafa Armağan 2008.11.16

İsviçre, Lozan masasını verecek kimse bulamayınca bize hediye etti. Eh artık anlı şanlı bir müzede sergileriz nasıl olsa. Üzerindeki mürekkep lekelerini -tabii hâlâ duruyorsa- çocuklarımıza mikroskopla gösterip bu masada nasıl bir zafer destanı yazıldığını filan anlatırız gururla. (Kimse sormaz ama bana kalırsa masanın konulacağı en uygun yer, İsmet İnönü'nün mezarı veya Pembe Köşk'ün bir salonudur.)

Şimdi lütfen yandaki fotoğrafa dikkatle ve ibretle bakın. Ne görüyorsunuz? Birkaç genç kız, askerlerimizin önüne atılıyor ve çiçek veriyor, değil mi? Güzel.

Peki nerede çekilmiş bu fotoğraf? Bir şehrin kurtuluşu olduğu belli de nerenin kurtuluşu olabilir sizce? Ne İstanbul'un kurtuluşudur, ne de hatta Hatay'ın kurtuluşu. Fotoğraf, Çanakkale'ye Türk askerinin giriş anını gösteriyor.

Çanakkale'yi, 1915'te geçirmediğimiz İtilaf kuvvetlerine Mondros'la açmıştık. Ancak 1918'de başlayan 'hukukî işgal'in Lozan'la bittiğini sanıyorsanız aldanıyorsunuz. Çünkü Lozan'ın 129. maddesinde Boğazlar'ın British Empire'a, yani İngiliz İmparatorluğu'na terk edileceği belirtiliyordu. Bununla da yetinilmiyor, aynı maddenin 2. fıkrasında bir lütuf olarak bizim bölgeye müfettiş gönderebileceğimiz belirtiliyordu. Bir de eğer Çanakkale Boğazı'nı ziyaret edecekler 150 kişiyi aşarsa Türk hükümetine önceden haber verilecekti.

Sizin anlayacağınız, Çanakkale Boğazı'ndaki 8 kilometre eninde bir şerit 1936 Temmuz'una kadar Lozan gereği İngiliz işgali altındaydı. Fakat bunu ders kitaplarımız nedense es geçer ve Montrö birden bir Anka kuşu gibi gelip kuruluverir inkılap tarihi kitaplarımıza.

Sevgili tarihçiler! Montrö ile elde ettiklerimizi anlatıyorsunuz. İyi güzel de, demek ki, Lozan'da bazı eksik ve gedikler vardı, bunları neden gözlerden gizliyorsunuz?

İşte fotoğrafta gördüğünüz, askerlerimizin önüne atılıp çiçek veren genç kızlar, Lozan'ın ardından tam 18 yıl süren uzun bir esareten kurtuluşun sevincini yaşıyorlardı.

Bazıları yazıp çiziyor. Özellikle genç okurlarım da bunların etkisinde kalıp soruyorlar: Efendim, Lozan'da gizli maddeler varmış, bazı sözler verilmiş. Bunları açıklar mısınız?

Bu sevgili kardeşlerime soruyorum: Lozan Antlaşması'nı kaç kere okudunuz? Bugüne kadar baştan sona okuyanına rastlamadım desem yalan olmaz. Okusalar zaten pek çok gizli sanılan 'söz'ü metinde çatır çatır yazılı görürlerdi. Okumadığımız bir metinde yazılmayan bilgileri merak eden tuhaf bir toplumuz vesselam.

İşte Çanakkale şehitliğini gezerken gördüğünüz İngiliz, Anzak vs. mezarlıkları ile devasa anıtları bu işgal döneminde yaptırılmıştır ve Montrö'de bize devredilirken de mezarlıkların o ülkelerin kendi toprakları olduğu açıkça belirtilmiş, buralara dokunamayacağımız vurgulanmıştı. Şimdi o anıtlara dokunmamız yasak. Değerli dostum Fethi Murat Doğan'ı da yıllardır uğraştıran, "Türk anıtları neden diğerlerine oranla küçük yapılmış?" sorusunun cevabı da burada gizli.

Daha da iç yakıcı olan gerçek şu ki, Çanakkale'deki bütün o savaş alanı, tabii ki Türk şehitlikleri de, 1918-1936 yıllarında İngiliz askerlerinin insafına terk edilmiş, atalarımızın kemikleri İngiliz çizmeleri altında ezilmiştir.

Öte yandan İngilizler kendi mezarlıklarını pırıl pırıl döşerken ve Gelibolu'yu bizim Hayber'deki "Türk mezarı"mız gibi vatanlarının bir parçası haline getirirlerken, Lozan'da zafer yazan delegelerimiz Türk şehitliklerinin korunması veya en azından bizim toprağımız olarak tanınması için bir madde koymayı dahi akıllarına getirmemişlerdir. Gelin görün ki, İngilizler, Montrö'de Çanakkale'yi boşaltmayı kabul ederken, 1915'te bu topraklara gömdükleri gençleri bahane ederek kendilerinden izin almadan müfettiş göndermemizi bile istememişler, bunu dahi şarta bağlamışlardı.

Böylece son yıllardaki şahlanış olmadan önce Çanakkale'deki Türk şehitliğinin (daha doğrusu "Osmanlı şehitliği"nin) arz ettiği perişanlığın gerçek sebebini anlamaya başlıyoruz.

Bence İsviçre Lozan'daki masayı vermekle iyi etmedi. Çünkü böylece Lozan'ın hesaplaşması yeniden başlayacak. Hazır masa da gelmişken, oturup konuşalım şu yarım kalmış hesapları diyecek birileri.

İşte 21 Ağustos 1923 günü TBMM kürsüsünde var gücüyle haykıran Tekirdağ milletvekili Faik Öztrak'ın sesi kulaklarımıza İsrail'in surunu üflüyor sanki. Tutanaklardan aktarıyorum:

"Fakat efendiler, İngilizlere bırakılan bu topraklardaki muazzez şehitlerimizin hatıralarına ne dersiniz? Onların ölümlerinin mevcut olduğu bu yerlerde bizim de yüz binlerce şehidimizin kanları ve kefenleri mevcuttur. Vatanımızı istilaya gelmiş olanlara karşı bu imtiyazları vererek bu şehitlerimizin aziz hatırasını nasıl rencide edebiliriz?"

Tutanaklar, Faik Bey'in sözlerinin Meclis'te "çok doğru" sesleriyle onaylandığını ve Niğde milletvekili Hazım Bey'in oturduğu yerden şöyle laf attığını kaydediyor: "Evet... Maksatları başkadır. Bir gün bu memleketi ölümlerle bile istilayı düşüneceklerdir."

"Cumhuriyet'in ilk yıllarında Çanakkale şehitleri için herhangi bir anma töreni düzenlenmeyişinin asıl sebebi nedir?" diye soranlara gülümseyerek cevap veriyorum. Bu, o topraklarda gözümüzün olduğu anlamına gelirdi de ondan.

Şimdi Çanakkale zaferini kutlamayı İngilizlerden ve Anzaklardan öğrendik desem, çoğunuzdan tepki alacağımı biliyorum. Ama tarihin aynası böylesine acımasızdır.

En iyisi şu Lozan masasını birkaç günlüğüne bana verin de, başında şehitlerimiz adına doya doya ağlayayım.

m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Lozan'ın değiştirilemez maddeleri var mıydı?

Mustafa Armağan 2008.11.23

Tarih, şaşırmaktır. şaşırmaya niyeti olmayanlar, tarihin tozlu kepenklerini kaldırmaları da olur bence. Her şey önceden belli ve değişme ihtimali olmayan bir katılıkta ise o zaman tarihçi olmaya da gerek yoktur. Çünkü bir bilim, çözölmesi gereken problemler varsa yaşar. Bütün problemlerini tepeden tırnağa çözmüş bizimki gibi burnundan kıl aldırmayan bir inkılap tarihinin neden bir 'bilim' olamayacağı buradan da belli değil midir?

Bakın o çok örnek verilen Batı'ya, adamlar tarihlerini nasıl bir cesaretle hallaç pamuğu gibi atmaktalar. "Truva diye bir savaş oldu mu?"dan başlayıp "Newton'un büyüçölükle nasıl kafayı bozduğu?"na varıncaya kadar yığıla konuyu havalandırıyorlar. İyi de ediyorlar. şundan: Bir kültür sürekli soru soran ve insanları bakılmamış pencerelere doğru süren adamlar yetiştiriyorsa hayatta demektir. Doğruların daha okulun kapısında nöronlarımıza monte edildiği bir sürece günümüzde eğitim denilmiyor ne yazık ki.

Hadi bir örnek ver de ne demek istediğini anlayalım diyenleri sabırsızlandırmamak için masamdaki kitabı açıyor ve başlıyorum okumaya:

Birinci Dünya Savaşı'nı herkes İngiltere kazandı diye bilir. Lakin kayıplara bakılınca durum hiç de öyle görünmüyor. Alman ve İngiliz hükümetlerinin resmi rakamlarına bakılırsa çetin ceviz bir manzara çıkıyor karşımıza. 1915 yılında İngilizlere karşı savaşan 20 bin Alman askeri ölürken, Almanlara karşı savaşırken ölen İngiliz askerinin sayısı 43 bini bulmuş. Ertesi yıl 109 bin İngiliz askeri ölürken sadece 49 bin Alman askeri hayatını kaybetmiştir. 1917'de savaşın seyri Almanların aleyhine dönerken rakamlar biraz şişmiştir, o kadar: 136 bin İngiliz'e karşılık, 72 bin Alman ölmüştür. Nihayet savaşın son yılında durum eşitlenebilmiştir: 108.539 İngiliz'e karşılık 108.508 Alman.

şimdi tarihçi John Mosier soruyor haklı olarak: Bu durumda toplam 249 bin kayıp veren Almanlar, 406 bin kayıp veren İngilizlere yenilmiş oluyorlar, öyle mi? Bu nasıl bir mantıktır böyle? Mosier'in iddiası şu ki, Alman Genelkurmay Başkanı Von Schleiffen'in planları her bakımdan üstündü ve ABD müdahale etmemiş olsa Almanlar İtilaf devletleri'ni darmadağın ederlerdi.

Buyurun zamlı bir tartışmaya. İspatlanamasa bile bu iddiayı tartışmanın faydası, daha önce bakılmamış açılar bulup yeni gerçeklere kapı açmaktır ki, bu da sizin tarihe, dolayısıyla kendinize bakışınızı, en azından zenginleştirir. Öyleyse tarihi tartışmak, zenginleşmektir.

Geçen haftaki yazıma teşekkür edeceklerine kızanlar olmuş. Bence yanlış yapıyorlar. En azından birkaç kişi o yazıyla birlikte Lozan'a yeniden bakmış oldu. şaşırdı, düşündü. Hiç böyle bakmamıştım, bilmiyordum dedi. En azından bakış olarak zenginleşti, ufku genişledi. Bunu neresi kötü?

Bir de Lozan'da Çanakkale şehitlerini İngilizlere bıraktığımız yalan, diyenler çıktı. Halbuki sadece 'Mezarlıklar' bahsine baksalar neler yazılı olduğunu görürlerdi. İşte madde 128. "Türk hükümeti" diyor, "Britanya İmparatorluğu, Fransa ve İtalya hükümetlerine(...) abideleri muhtevi olan arsaları ayrı ayrı ebediyyen terk etmeyi taahhüt eder." Ne demek bu toprakları ebediyyen, yani sonsuza kadar, İngilizcesiyle söyleyelim "in perpetuity" İngiliz'e, şuna buna vermek? Çanakkale'deki araziye kıyamete kadar verdik demedikleri kalmış.

Soruyorum: Bizim şehitlerimizin de kanlarıyla sulanmış bir toprak parçasını emperyalistlere sonsuza kadar bırakmayı taahhüt etmek de dahil midir Lozan zaferine?

Ya 37. maddeye ne diyeceğiz? Bu mudur zafer? Hadi beraberce okuyalım, o zaman:

"Turkey undertakes that the stipulations contained in Articles 38 to 44 shall be recognised as FUNDAMENTAL LAWS, and that no law, no regulation, nor official action shall conflict or interfere with these stipulations, nor shall any law, regulation, nor official action prevail over them."

Türkçesi şu:

"Türkiye 38'den 44'e kadar olan maddelerde musarrâh ahkâmın KAVÂNİN-İ ASLİYYE şeklinde tanınmasını ve hiçbir kânun, hiçbir nizâm ve hiçbir mu'âmele-yi resmiyenin bu ahkâma münâfi' veya mu'âriz olmamasını ve hiçbir kânun, hiçbir nizâm ve hiçbir mu'âmele-yi resmiyenin ahkâm-ı mezkûreye ihrâz-ı tefevvuk etmemesini ta'ahhüd eder."

"Fundamental laws" veya "kavânin-i asliyye" kelimelerini özellikle büyük harfle yazdım. "TEMEL KANUNLAR" demektir. Yani İsmet Paşa Lozan'da bundan sonra gelecek 7 maddeyi, kendi anayasasından, yasalarından, tüzük ve işlemlerinin hepsinden üstün kabul etmiş ve gelecekte yapacağımız hiçbir düzenlemenin bu maddelere aykırı olamayacağına dair kapı gibi taahhütte bulunmuştur. Lozan'ın değiştirilemez maddeleridir bunlar.

Neredeyse baştan sona bizim taahhütlerimizi içeren Lozan Antlaşması'nı zafer olarak görmek, bizi gerçeklere karşı körleştirmekten başka bir işe yaramaz. Sonra bir şeyin zafer olup olmadığı neyle kıyaslandığına bağlıdır. Evet, Lozan, Sevr'le kıyaslarsak bir başarıydı. Öte yandan TBMM'nin İsmet Paşa'nın eline tutuşturduğu talimatnameyle kıyaslarsak başarısızlıktı.

Ama insaf edelim, ölü doğmuş olan ve Nutuk'ta haklı olarak antlaşma değil de 'proje' olduğu ısrarla belirtilen Sevr, Yunanistan'dan başka hiçbir devlet tarafından onaylanmamıştı. Üstelik İngiliz parlamenterler onunla paçavra diye dalga geçmemişler miydi? Neden bunları anlatmıyoruz bu ülkenin evlatlarına?

Üstelik Sevr'in Irak sınırını Lozan'da aynen kabul ettiğimizi de unutmayalım. Bu arada araştırmanız için bir köşeye not edin isterseniz: İmadiye ilçesi, Sevr'de bizde görünür ama Lozan'da Irak'a bırakılmıştır.

Haim Naum ismini duymuş muydunuz? Lozan'da ismi resmi listelerde görünmeyen, Osmanlı Yahudilerin Başhahamı olan bu zatı İsmet Paşa gayri resmi danışman olarak yanına almıştı. Peki nereden tanıyordu onu? Merak bu ya, araştırdım ve Esther Benbassa'nın hazırladığı ve Alabama Üniversitesi'nin bastığı "A Sephardic Chief Rabbi in Politics, 1892-1923" adlı kitapta şu ilginç bilgiye ulaştım: Meğer İsmet Paşa Harbiye'nin Topçu sınıfında okurken Haim Nahum onun Fransızca öğretmeniymiş. Böylece Lozan'ın ikinci devresinde hoca ile talebenin el ele çözdüklerini görüyoruz en sıkıntılı meseleleri.

Ne demiştik? Tarih, şaşırmaktır, değil mi? Lozan bizi daha çok şaşırtacak, çok. **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Atatürk yalnız dinin değil, ordunun da siyasetten ayrılmasını istemişti

Mustafa Armağan 2008.11.30

Cumhuriyet'i kuran kadronun özel hayatları maalesef yazılmamıştır. Yanlış anlaşılmasın, 'Mustafa' filmindeki gibi içki ve kadından ibaret basit bir özel hayattan bahsetmiyorum. Kastım şu: Köklü ve keskin kırılmaların

yaşandığı bir dönemde Cumhuriyet'in kurucularının karakterleri, inançları, alışkanlıkları, hobileri vs. bu değişimlere ne dereceye kadar eşlik edebilmişti?

Buyurun size şaşırtıcı bir kesit: "Atatürk pijama kullanmaz, beyaz keten entari ile yatardı."

Sadi Borak'ın "Bilinmiyen Yönleriyle Atatürk" (İstanbul 1966) adlı kitabının 119. sayfasında geçen bu cümleye rastladığım andan itibaren bir soru işaretinin hayaletini kovamadım zihnimden: Acaba söylemleri ile eylemlerini ayrı ayrı mı değerlendirmek gerekirdi Atatürk'ün?

Fransız gazeteci Maurice Pernot'ya "Madeniyete girmek arzu edip de Garb'a teveccüh etmemiş millet hangisidir?" diye çıkışan da, tıpkı Osmanlı padişahları gibi entarisiyle yatağa giren de aynı insan. "Özyurt" operasını besteleyen de kendisidir, 1932'de Ayasofya Camii'ndeki mevlidi radyodan naklen yayınlanan da. Demek ki, onun da özel hayatı, resmîyete göre daha ağır bir tempoda değişiyordu. Nitekim Atatürk'ün, erkeklerin giyim kuşamına yasal yollarla müdahale ederken, kadınların kılık kıyafetine ilişkin bir düzenlemeye gitmemesinin altında özel hayatın bu dirençli tarafını iyi tanınması yatmaktadır.

Ancak Atatürk'ün büyük bir talihsizliği, Hikmet Bayur ve Afet İnan gibi bir iki istisna dışında kendisini ciddiye alan aydınlardan mahrum bulunmasıdır. Onu öve öve göklere çıkaranlar, hatta tanrılaştıranlar bile çıkmıştır. Gelin görün ki, "Nutuk" gibi temel nitelikteki bir konuşması bile banda veya filme alınmış değildir. Bütün yazı ve konuşmaları adam gibi derlenmemiştir. Nedendir bu ihmal ve ilgisizlik?

İlgisizlik bunca İnkılap Tarihi kürsüsüne ve ölümünün üzerinden 70 yıl geçmiş olmasına rağmen aşılabilmiş değil. Hâlâ "Nutuk"un orijinal el yazılı nüshası ortaya çıkarılamadı. Bırakın onu, Osmanlıca "Nutuk" bile hatasız bir şekilde yeni harflere aktarılamadı. Açılıyorsunuz, her "Nutuk" yayınında bir yığın hata.

Atatürk, CHP'den gecekonducuya kadar herkesin kılıç veya kalkan olarak kullandığı bir 'marka'dır. Ne acıdır ki, sahipsizdir. Türkiye'de bir şiir kitabının bile telif hakkı vardır da, Atatürk'ün yazı ve konuşmalarının yoktur. Denetimi de yapılmaz. Dileyen istediği şekilde ve istediği dile çevirerek basabilir Atatürk'ün sözlerini. Tabii kendi görüşleri doğrultusunda çarpıttığını da tahmin edersiniz.

Yığınla örnekten birini vereyim yalnızca.

13 Ağustos 1923 günü 2. TBMM'yi açış konuşması, Atatürk'ün kamusal alanda dinî söylemi vurgulu bir şekilde kullandığı son nutku olarak dikkat çeker. Cumhuriyetin kurulmasına 2,5 ay vardır ve henüz cumhurbaşkanı olmamış bir Mustafa Kemal Paşa konuşmaktadır kürsüde:

"Maruzatıma hitam vermeden evvel cümlelerinizi büyük bir vazifenin ifasına davet etmek istiyorum. Geçirdiğimiz buhranlı günlerin şerefli kahramanlarını hep beraber takdis edelim. Onlardan câm-ı şehâdeti nûş etmiş [şehitlik şerbetini içmiş] olanların ruhlarına Fatihalar ithaf edelim."

Başkanın bir hocaefendi edasıyla yaptığı davet üzerine milletvekilleri ayağa kalkarak şehitlerin ruhlarına Fatiha gönderirler.

Cumhuriyetin ilan edildiği 29 Ekim 1923'e geldiğimizde aynı dinî söylemin sürdüğünü görürüz. Şöyle der çiçeği burnunda Cumhurbaşkanı: "Allah'ın inayetiyle şahsıma buyurduğunuz ve buyuracağınız vezâifi hüsn ü ifaya muvaffak olabileceğimi ümid ederim."

Nihayet geliyoruz o kırılma noktasına. Tarih: 1 Mart 1924, yer TBMM kürsüsü. İki gün sonra hilafetin kaldırılacağını göz önüne alarak okuyun lütfen şu satırları:

"Memleketin hayat-ı umumiyesinde orduyu siyasetten tecrid etmek [ayırarak] umdesi, Cumhuriyetin daima nasb-ı nazar ettiği bir nokât-i esasiyedir. (...) Bunun gibi intisap ile mutmain ve mesut bulunduğumuz diyanet-i İslâmiyeyi, asırlardan beri müteamil olduğu vechile bir vasıta-i siyaset mevkiinden tenzih ve îlâ etmek elzem olduğu hakikatini müşahade ediyoruz. Mukaddes ve lâhuti olan itikadat ve vicdaniyatımızı muğlak ve mütelevvin [değişken] olan ve her türlü menfaat ve ihtirasata sahne-i tecelliyat olan siyasiyattan ve siyasetin bütün AZVİYATINDAN bir an evvel ve katiyen tahlis etmek milletin dünyevî ve uhrevî saadetinin emrettiği bir zarurettir. Ancak bu suretle diyanet-i İslâmiyenin maâliyatı tecelli eder."

Bu Mustafa Kemal Paşa'nın TBMM'de yaptığı son 'dinsel içerikli' konuşmadır. 1 Kasım 1924 tarihli nutkunda dinî söylemi terk etmiştir. Ertesi yılki konuşmasında ise Şeyh Said isyanında şehit düşen askerleri "en içten duygularla yad" etmekle yetinecektir.

Özet olarak M.Kemal iki ilke üzerinde duruyor. Ona göre ordu ile dini, eskiden beri yapılageldiği gibi siyasete karıştırmak, her ikisinin de yüceliğini ve temizliğini lekeler. Bunun için "orduyu siyasetten tecrit etmek" ile İslam'ın kutsal inancını çıkar oyunları ve ihtiraslara açık olan siyasetin 'iftiralarından' kurtarmak bu milletin dünya ve ahiretteki mutluluğunun şartıdır.

Burada Atatürk'ün sadece dini siyasetten ayırmakla yetinmediğini, orduyu da siyasetten ayırmayı temel ilke olarak vurguladığını görüyoruz. Dinin siyasete alet edildiğini Atatürk'e bağlayarak savunanlar acaba ordunun siyasete alet edildiği durumlara göz yummakla Atatürk ilkelerine aykırı davranmış olmuyorlar mı? Bırakın göz yummayı, ordunun darbe yapmasını Atatürk adına meşrulaştırmak için alkışladıklarına, askeri göreve davet ettiklerine az mı şahit olduk? Dün 27 Mayıs'tı adı, bugün Ergenekon...

Dikkatinizi çekti mi bilmem, yukarıda büyük harflerle doğrusunu verdiğim isnadlar, iftiralar anlamındaki "azviyat" kelimesi, bütün yayınlarda hep "uzviyat" olarak yanlış yazılmıştır. Tabiatıyla 'yeni dile' çeviriler de yanlış katmerlendirmiş, "Atatürk'ün Bütün Eserleri"nin 16. cildinde "uzuvlar", Türk Dil Kurumu tarafından basılan "Söylev ve Demeçler"de ise "kıpırdanışlar" olmuştur.

Komik, gerçekten komik. Yıllar yılı Atatürk'ün parasını yiyip anlaşılmaz 'tilcik'ler icat ederek bu milletin diliyle fütursuzca oynayan gafillere sormamız gerekmez mi: Siz hangi hakla Atatürk'ün dini siyasetin "iftiralar"ından kurtarmak gerekir dediği bir cümleyi, "uzuvlar" veya "kıpırdanışlar" diyerek anlaşılmaz bir kılığa sokarsınız?

Artık yeter. Oyun bitti. Ya da asıl oyun şimdi başlıyor. **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sahi, Atatürk Diyarbakır'a gitmiş miydi?

Mustafa Armağan 2008.12.07

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün bayram namazını Diyarbakır Ulucamii'nde kılma ve halkla bayramlaşma programı aniden iptal edildi. Gerekçesi ne olursa olsun, 2009 yılına girmeye günler kala 85 yaşındaki bir devleti yönetenlerin hâlâ "bir şehre gidememe"lerini açıklamak kolay değil gerçekten de.

Şahsen "İş neden bu raddeye geldi?" sorusunun dokuz boğumlu cevabını uzun uzadıya vermek yerine, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı Atatürk'ün 1923 sonrasında Diyarbakır'a gidip gitmediğini konuşmanın olaya daha sağlıklı bir pencere açacağına inanıyorum.

Diyarbakır'ın Atatürk'ün hayatında önemli bir yeri var. Çanakkale'deki başarılarından sonra 2. Ordu'ya bağlı 16. Kolordu Komutanlığı'na atanan Mustafa Kemal, 27 Mart 1916 günü Diyarbakır'a varmış ve tuğgeneralliğe bu şehirde terfi etmiştir. Bir süre sonra Silvan ilçesine taşınan karargâhta Türk Tarih Kurumu tarafından basılan "Hatıra Defteri"ni tutmuştu.

Mustafa Kemal Paşa bir gün Diyarbakır'da Hazrolu Mehmet (Budak) Bey'in evinde misafir edilir. Mükellef bir sofraya hazırlayan Mehmet Bey, misafirin bu ikramdan memnun kalacağını zannederken genç general beklenmedik bir tepki gösterir ve "Asker cephede açken ben bu nefis yemekleri yiyemem" diyerek sofraya oturmayı reddeder. "Askerlerin bir aylık ekmeği benden" sözünü veren Mehmet Bey'in sofrasına oturan Mustafa Kemal Paşa, başka bir seferinde "Bir gün gelirim Hazro dağları beni saklar mı?" diye sorar. Mehmet Bey'in cevabı kesindir: "Biz de, Hazro dağları da, hepimiz sana feda, emrindeyiz Paşam."

Ancak siyasette dostluklar ebedi değildir, düşmanlıkların ebedi olmadığı gibi. Mehmet Budak Bey ikinci meclise (1923) üye seçilirken, Şeyh Said isyanına katılmadığı gibi isyancılarla mücadele eden kardeşi Hatip Bey sıkıntılıdır. Zira devlete kurşun sıkanlarla beraber devletin yanında yer alan kendi ailesinin de sürgüne gönderileceğini öğrenince Çankaya Köşkü'ne çıkıp eski dostluğunun hatırı için yanlış anlamının düzeltilmesini rica eder. Ancak Atatürk'ün cevabı tokat gibi patlar yüzünde Hatip Bey'in: "Bir insan kendi ırkına hıyanette bulunursa başkasına daha iyisini yapar mı?" O günden sonra Hatip Bey ailesine şu öğüdünü vermiştir: "Sakın bizim gibi onursuz olmayın." (Malmîsanij, "Diyarbakırlı Cemilpaşazadeler ve Kürt Milliyetçiliği", Avesta Yay., 2004, s. 139-141.)

Bu arada belirtelim ki, Mustafa Kemal Paşa, Diyarbakır ve Silvan'da kaldığı bir yılı aşkın süre içinde dostluk kurduğu kişilerle daha sonra, özellikle Milli Mücadele yıllarında ilişkisini sürdürmüş ve telgraflarla destek ve yardım istemiştir.

Nihayet Paşa, Temmuz 1917'de İstanbul'a dönmek üzere Diyarbakır'dan ayrılır. Ayrılışı, o ayrılışı. Zira Cumhuriyet döneminde, Atatürk'ün yolunun bir daha Diyarbakır'a düşmesi için tam 20 yıl, 4 ay geçmesi gerekmiştir.

Atatürk'ün 1923'den sonra gittiği ve gitmediği illerin haritası.

Selçuk Çatalbaş

Nedendir bu çeyrek asra yaklaşan uzun ayrılık? 1923 güzünden itibaren yurdu karış karış gezdiğini bildiğimiz Atatürk'ün yakından tanıdığı Diyarbakır'a gitmeyişinin ve tam ölümünden 360 gün önce gidişinin sebebi nedir?

Gezilerini incelediğimizde o itiraf edilemeyen gerçeğe yüzleşmekteyiz: Atatürk sadece Diyarbakır'a değil, Trabzon-Adana hattının doğusuna da nadiren geçmiştir.

Harita üzerinde de göreceğiniz gibi, ziyaret ettiği iller Karadeniz bölgesi daha az olmak üzere Marmara, Ege, Orta Anadolu ve Akdeniz bölgelerinde yoğunlaşmıştır. Trabzon-Adana hattının doğusunda gittiği iller ise Elazığ, Erzincan, Erzurum, Gaziantep, Kars, Malatya, Rize, Yozgat ve Diyarbakır'dır. (Bunların çoğuna da sadece bir defa gitmiştir.) Hiç gitmediği illerin daha çok Doğu ve asıl Güneydoğu bölgelerinde yoğunlaştığı, açık bir şekilde görülebilmektedir.

Peki neden? Güvenlik gerekçesi bir açıklama olabilir mi? Olabilir fakat bir ülkeyi kurtarmış olan "Gazi" unvanlı kurucu bir Cumhurbaşkanı'nın yönettiği ülkenin bazı şehirlerine hiç gidemeyişinin üzerinde ülkenin birlik ve bütünlüğü açısından da durulmalı değil midir? Sonuçta yurt, gidebildiğin zaman senindir. Bunu öğretmemiş midir ders kitaplarımız? "Orda bir köy var uzakta" şarkısı yoksa Güneydoğu için söylenmişti de haberimiz mi yok?

Artık sadede gelsek, der gibisiniz. Haklısınız. Sorumuz şuydu: Atatürk Diyarbakır'a gitmiş miydi?

Gitmişti ama epeyce geç bir tarihte. 1937 yılının Kasım ayının 15'inde Diyarbakır'a akşam saat 18.00'de ulaşmıştı. Törenle karşılandığını, Halkevi ve Orduevi'ni şerefleştirdiğini, geceyi de Orduevi'nde geçirdiğini gazetelerden okuyoruz. Ertesi gün ise askerî birlikler ile hava meydanını gezmiş, 21 yıl önce kaldığı konağı ziyaret etmiş, Diyarbakır-Cizre demiryolu hattının temel atma törenine katılmıştı. Bu arada şehrin "Diyarbakır" olan adının Diyarbakır'a çevrilmesini emretmeyi unutmayan Atatürk, o akşam Elazığ'a gitmek üzere hareket etmiştir. Ancak yolda Tunceli'nin Pertek ilçesine uğramış ve bir köprü açılışına katılmıştır. (Bkz. Utkan Kocatürk'ün "Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi", Türk Tarih Kurumu Yay., 1983, s. 611.)

"İyi de bu sürpriz Şark ziyareti 1937 sonları gibi sağlığının kısmen bozulduğu bir tarihte nereden icap etti? diye sorabilirsiniz haklı olarak. İşte burada bizi bir zamanlama sürprizi bekliyor. Çünkü Atatürk'ün Diyarbakır'a geldiği gün, Dersim İsyanı'ndan yargılanan Seyyid Rıza ve 6 arkadaşının Tunceli'de idam edildiği güne rastlamıştır.

Ne tesadüf değil mi? Aynı gün darağaçları kurulurken Atatürk Malatya'dan Diyarbakır'a geçiyordu. Yani bu gezi bir tür gövde gösterisini amaçlıyor ve bizzat Cumhurbaşkanı'nın katıldığı çeşitli açılışlarla bölge halkına 'buradayız' mesajı veriliyordu. 2 yıl kadar önce yazılan İsmet Paşa'nın "Kürt Raporu"nda belirtildiği gibi, ne olursa olsun halkın içine girilmeliydi.

Girilebildi mi? Bilmiyorum. Bildiğim, devletin şimdi de doğuya AK Parti ile girmeyi denemekte olduğu.
m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İşte Vahdettin'in Kuva-yı Milliye'yi destekleyen hatt-ı hümayunu

Mustafa Armağan 2008.12.14

2006 yılında bir çağrıda bulunmuştum bu köşeden. Gelin, demiştim, Milli Mücadele'nin Sivas'ta çıkan ilk yayın organı "İrade-i Milliye" gazetesinin tamamını yeni harflere çevirip yayımlayalım. Doğrusu gösterdiğiniz alaka, heyecan aşıyor meyus kalbime. Hâlâ cevap verenler, hazır olduklarını söyleyenler oluyor.

Şimdi size ve o gönüllülere buradan duyurmak boynumun borcu oldu: Çağrımız Sivas'ta yankılandı ve bir grup öğretim üyesi elbirliği etmek suretiyle 40 kadar "İrade-i Milliye" nüshasını Latin harflerine çevirdiler, Sivas Belediye Başkanı Sami Aydın Bey'in destekleriyle Buruciye Yayınları tarafından Osmanlıca orijinaliyle birlikte 2007 yılında yayınlandı. Yani eksik de olsa bu ilk resmi yayın organının bir koleksiyonuna sahibiz. Emeği geçenlere teşekkür ediyorum. Keşke diğer gazete koleksiyonları da aynı bahtiyarlığı yaşayabilse.

Yine de bir iki noktaya dikkatinizi çekmek istiyorum. Birincisi, kronik problemimiz olan ciddi okuma hataları. En basiti, kapı, eşik anlamına gelen 'südde' kelimesinin ısrarla 'sedde' yazılması (msl. s. 19) ya da "istiksâratımızın" (s. 159) kelimesinin doğrusunun "istiksar etmezler" olması gibi. Bunlar ufak tefek kusurlar gibi görünüyor ama yapılan işin önemi karşısında daha ciddi olunması gerekirdi.

"İrade-i Milliye" gazetesinin maalesef tam bir koleksiyonu hiçbir yerde yok. İnkılap Tarihi Enstitüsü'nde de sadece mikrofilmleri mevcut. Asıllarını isteyince yok diyorlar. Nasıl yok olur? Anlamak mümkün değil. Allah'tan

Amerikalılar var da, gazetenin Türkiye'de dahi bulunmayan bazı nüshalarını Chicago Üniversitesi Arşivi'nden temin edebiliyorsunuz.

Benim asıl üzerinde durmak istediği nokta, şeklinden şemailinden ziyade "İrade-i Milliye" gazetesinde yazılanlar. Kuva-yı Milliye dönemine ait çok önemli ve dikkatlerden kaçmış beyanlar ve telgraflar, haberler, sıcağı sıcağına tepkiler, en azından Ankara'ya gitmeden önce Mustafa Kemal tarafından yazılan başyazılar. Her biri önemli bizim için.

Mesela 14 Eylül 1919 tarihli nüshada daha önce de dile getirdiğim bir telgraf yer alıyor. Çeken "Üçüncü Ordu Müfettişi, Yaver-i Hazret-i Şehriyarileri Mustafa Kemal", çekilen kişi "Zat-ı Şahane" yani Sultan Vahdettin, çekildiği yer Havza. Tarih 14 Haziran 1919.

Burada Mustafa Kemal Paşa, son görüşmelerini hatırlatıyor padişaha ve şöyle diyor: Huzurdayken İzmir'in işgali karşısında "pek mahzun olan" kalbinizin "bu nokta-i necâta ait ilhamatı"nı, yani ülkenin sizin öncülüğünüzde millî mukaddes bir kudretle kurtulacağına dair verdiğiniz ilhamları şu an gibi hatırlıyorum. Sizin "ilkâ"nızdan, yani Şemseddin Sami'nin "Kamus-i Türkî"sine bakılırsa, benim fikrimi çelmenizden aldığım iman azmiyle görevime devam ediyorum.

Sivas'ta çıkan İrade-i Milliye gazetesinin 14 Eylül 1919 tarihli ilk sayısında çıkan Mustafa Kemal Paşa'nın Vahdettin'e çektiği telgrafın orijinali.

Müthiş bir metin tabii. Ancak telgrafın bu şeklini başka kaynaklarda bulabileceğinizi sanıyorsanız aldanıyorsunuz. "Nutuk" dahil diğer kaynaklarda "ilkâ" kelimesinin "dilhah"a dönüştürüldüğünü görüp hayrete düşüyorsunuz (mesela "Atatürk'ün Bütün Eserleri", c. 2, s. 375). Meğer, diyorsunuz, Atatürk'ün kendi sözleri de zamanla kitabına uydurulmuş.

Peki sonradan tamamen unutulacak olan bu "fikir çelme" hadisesi neyin nesiydi? Ona dair de bazı ipuçları bulabiliyoruz aynı telgrafta. Mustafa Kemal Paşa, Samsun'a çıktıktan bir ay kadar sonra şu gerçeği itiraf ediyor:

"İstanbul'da iken milletin bu kadar kuvvetli ve az vakitte felaketlerden bu derece müteyakkız [uyanmış] olduğunu tahayyül edemezdim."

İlginç değil mi? Devam ediyor Paşa:

"Millet baştan aşağı uyanık olup istiklal-i millet ve devleti ve hukuk-i âliye-i saltanat ve hilafeti teyid için kavi bir azim ve iman ile mücehhez bulunuyor." Yani uyanmış olan millet, milletin ve devletin bağımsızlığı ile saltanat ve hilafetin yüce haklarını desteklemek için sağlam bir kararlılık ve imanla donanmış durumda.

Mustafa Kemal Paşa'nın bir ay içerisinde çektiği bu net resim çok mu çok önemli. Neden? Piyasadaki inkılap tarihlerinde o yıllarda milletin yere serilmiş olduğu ve sonra Atatürk'ün gelip onu dirilttiği anlatılır da ondan. Oysa gerçek hiç de öyle değilmiş. Üstelik bunu bizzat kendisi söylüyormuş.

Daha neler söylüyormuş? Devam edelim okumaya.

Mustafa Kemal'e göre Vahdettin son hatt-ı hümayunuyla bütün milletin azim ve mücadele gücünü uyandırmış imiş. Peki kime karşıymış bu mücadele? Cevabını telgraf sahibi veriyor zaten:

Milletin beka ve varlığına düşman olanlara karşı. Yani İngilizlere ve İngilizlere yaltaklanmayı meslek edinen zayıf karakterlilere karşı.

Şimdi düşünelim:

Beni Anadolu'ya ikna ettiniz diyen kim? Atatürk.

Anadolu'ya geçmeden önce milletin bu kadar uyanık ve mücadeleye hazır olacağını hayal bile edemezdim diyen kim? Yine Atatürk.

Uyanmış olan milletin bağımsızlık ateşiyle tutuşmuş olduğunu ve saltanat ve hilafetin haklarını desteklemek için kararlılık içinde olduğunu söyleyen kim? Yine Atatürk.

Vahdettin'e, hatt-ı hümayununuz milletin mücadele gücünü uyandırdı diyen de o, İngilizlere ve onların destekçilerine karşı mücadele etmek üzere anlaştıklarını söyleyen de.

Peki Turgut Özakman neyi savunuyor: Canım Vahdettin gönderdi ama Atatürk'ün ne için gittiğini bilmiyordu ki. Bilse asla göndermezdi.

Şimdi Havza telgrafıyla görüyoruz ki, ikna eden de, gönderen de, hatt-ı hümayunuyla halka direniş mesajı veren de, İngilizleri barışa ikna etmek için Mustafa Kemal'le gizlice mutabakat sağlayan da Vahdettin'den başkası değil. Aralarında bütün bunlar önceden konuşulmamış olsa Mustafa Kemal ne diye anlatsın ki derdini sultana?

Üstelik Vahdettin'in Anadolu halkına, yanınızdayım mesajını veren bir beyannamesi var ki, gazete sütunlarında alkışla karşılanmış. Mustafa Kemal, 28 Eylül 1919 tarihli nüshada bu beyannamenin Osmanlı tarihinde her bakımdan benzersiz olduğunu yazıyor. "Padişahımız" diyor, "Anadolu harekâtının tamamıyla meşru olduğunu ilan ederek mevcut cereyanı, yani Kuva-yı Milliye'yi lütfen teşvik etmekte ve hatta katılarak kuvvetlendirmektedir."

Daha ne desin? **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İsmet Paşa'nın Sakarya madalyasının sırrı

Mustafa Armağan 2008.12.21

Atatürk'ün ilk nişanını kimden aldığını biliyor muydunuz? Boşuna aramayın, kitaplarımızda bulamazsınız. Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi'nin verdiği bilgilere göre Kolağası (Kıdemli Yüzbaşı) Mustafa Kemal, 25 Ocak 1908'de Beşinci rütbeden Mecidî nişanı almıştı. Nişan, tarihinden de anlaşılacağı üzere Sultan II. Abdülhamid tarafından verilmiştir.

Atatürk'ün hayatıyla ilgili kitaplara bakarsanız, nişanın verildiği tarihte Mustafa Kemal'in Selanik'te Yonyo meyhanesinde arkadaşlarıyla kafayı çekme sahneleri, vatani kurtarmak için nasıl harekete geçtikleri vs. uzun uzadıya anlatılır. Gelin görün ki, tam da Meşrutiyet'in şafağında, üstelik İttihad ve Terakki Cemiyeti'ne üye kaydılduktan birkaç ay sonra Osmanlı Devleti'nin en üstün ikinci nişanı ile ödüllendirildiği ise suskunlukla geçiştirilir. Şahsen araştırmalarımnda Selanik'te bulunan Kolağası Mustafa Kemal'in o tarihte bu nişanı almak için devlete hangi yararlılıklarda bulunduğu dair somut bir bilgi bulamadım. Ancak araştırmalarımın götürdüğü bir bilgi kırıntısı bu muammanın çözümüne yardımcı olabilir.

Kitaplarda Mustafa Kemal'in kaleme aldığı bir atış talimatnamesinden söz edilir ki, bu eser, kendisinin 1937'de Afet İnan'a anlattığına bakılırsa, II. Abdülhamid'in 1907'de çıkardığı bir irade-i seniyye üzerine yazılmıştır. Görevi aldıktan sonra Şam'da bir kütüphaneye kapanan Mustafa Kemal, araştırmaları sırasında "eski bir Türk eseri"ne rastlamış ve hazırladığı talimatnamenin esasını ondan almıştır. ("Atatürk Hakkında Hâtıralar ve Belgeler", İş Bankası Yay., 1968, s. 72-75.) Bu bağlantıyı daha önce fark eden oldu mu bilmiyorum: Acaba hazırladığı talimatnameyle Abdülhamid'i memnun etmesi üzerine mi verilmişti o nişan? Tarihçilerimize kolaylıklar dilerim.

Şimdi gelemim daha yakın tarihli bir muammaya.

1922'de Mudanya'da Fransa'nın eski bakanlarından Franklin Bouillon ile kol kola çektiirdiği resimde İsmet Paşa'nın göğsündeki madalya dikkatimizi çeker. Henüz İstiklal Madalyası çıkarılmadığına göre ne madalyasıdır bu? Dikkatle baktığınızda onun İnönü Müzesi'nde sergilenen "Sakarya Madalyası" olduğunu görürsünüz. İyi de bu madalyanın gerçek hikâyesi nedir?

Pembe Köşk'teki İnönü Müzesi'nde bulunan Sakarya madalyası. Osmanlı arması ve tuğra açıkça görülebiliyor.

Konuya zihnimi çelen, Prof. Mete Tunçay oldu. "Tarih ve Toplum" dergisinin Aralık 1990 tarihli sayısının kapağında fotoğrafını gördüğümüz Sakarya Madalyası hakkında yaptığı kısa açıklamada bir süre önce Pembe Köşk'te İnönü Vakfı'nca açılış hazırlıkları sürdürülen müzeyi ziyaret ettiğini ve teşhirdeki bir "altın Osmanlı madalyası"nın dikkatini çektiğini söyler. Zaten ilk sorunun pimini de orada çekmiştir:

"Damat Ferit Paşa'nın toplamı 1 yıl, 1 ay süren beş hükümetinin Anadolu karşıtlığını, dört yıl süren bütün Mütareke ve Kurtuluş Savaşı dönemine genelleyerek, bizim o yıllarda yalnız istilâcı Yunanlılara ve diğer İtilaf devletlerine karşı savaşmakla yetinmediğimizi, İstanbul hükümetiyle [de] aramızda bir tür iç savaş olduğunu ileri sürenler, bu madalyayı nasıl açıklayacaklar?"

Mete Tunçay, bu sarsıcı sorudan sonra İnönü'nün kızı Özden Toker'in kendisine madalyanın beratını bulamadıklarını aktarır. Yine de madalyanın İstanbul hükümeti tarafından verilmiş olması gerektiği kanaatindedir. İyi ama bu durumda Atatürk'e verilen madalyalar arasında neden bir "Sakarya madalyası" mevcut değildir? Madalya TBMM tarafından verilmişse bile Ankara'nın kendi askerlerini ödüllendirmek için "iç savaş" halinde olduğu Osmanlı devlet armasını taşıyan bir madalya kullanması yeterince çarpıcı bir durum değil midir?

Artık bir ipucu geçirmiştım elime. İlk hedef, İnönü Müzesi, ileri!

Yetkililer müzenin kapalı olduğunu ancak telefonla yardımcı olabileceklerini söylediler. Bu kötü haber bir iyi haberle teselli buldu: "Sakarya madalyası"nın aranan beratı (yani nişanın kim tarafından, ne için, kime vs. verildiğine dair açıklaması) bulunmuştu. Çözüm yolunda ufak da olsa bir adım atılmış demektir. Beratta şunlar yazılmış:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkıtabeti

Evrak ve Tahrirat Müdiriyeti

Aded:

29 Eylül 1337 (1921) Ankara

Garb Cephesi Kumandanı

Mirliva İsmet Paşa hazretlerine

Sakarya Meydan Muharebesi'nin zaferle tezevvücünü [buluşmasını] temin hususunda himmet ve gayret-i fevkalâdenize [olağanüstü gayretinize] mükâfaten işbu meydan muharebesinin bir hatırası olmak üzere bir kıt'a altın imtiyaz madalyasıyla taltîfiniz [ödüllendirilmeniz] tensîb kılınmıştır [uygun bulunmuştur] efendim.

Gazi Mustafa Kemal

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi

Böylece Sakarya madalyasının İstanbul hükümeti tarafından değil, Ankara TBMM Hükümeti ve Gazi Mustafa Kemal Paşa tarafından verildiğini öğrenmiş bulunuyoruz.

Yine de sorun hallolmuş sayılmaz. Çünkü madalyanın üzerindeki anlı şanlı Osmanlı arması ve Sultan Vahdettin'e ait olan tuğra meselesi izaha muhtaçtır. İnkılap tarihlerimizde nicedir İstanbul hükümetiyle aralarındaki bütün köprüleri attığı söylenen TBMM, 1921 sonu gibi artık politik ayrışmanın iyice belirginleştiği bir tarihte bir madalya çıkarsın ve üzerine de kendi amblem, nam ve nişanını değil, sözde "hain" padişahın tuğrasını ve Osmanlı devlet armasını bassın.

Gerçekten de tuhaf bir durum karşındayız. Ya bu madalya sahtedir ya da TBMM Osmanlı'ya özenerek gerekli izni almadan madalya kalpazanlığına girişmiş, sözüm ona savaş halinde olduğu bir 'devlet'in (Osmanlı'nın) ayırıcı işareti olan armayı kendi arması olarak kabullenmekte herhangi bir sakınca görmemiştir.

Sorulara devam edelim mi?

Madalya için İstanbul'dan izin alınmış mıdır? Eğer alınmışsa yazışmalar nerededir? Ve eğer böyle bir izin verilmiş ise TBMM, bırakın bir iç savaş halinde olmayı, Osmanlı Devleti'ni de, Padişah'ını da bal gibi 'metbu' tanıyor, yani kendisini ona hukuken bağlı kabul ediyor demektir. Nitekim İnönü Müzesi'nde gördüğümüz madalya, Mustafa Kemal'in 1 Eylül 1915'te aldığı gümüş imtiyaz madalyasının görünüş bakımından aynısıdır. Sadece berat kısmında Padişah'ın değil, Meclis Başkanı'nın imzası vardır. O kadar.

"Sakarya madalyası", düşüncelerimizi sarsıyor ve idrakimize sesleniyor: Tarihini iyi bilmeyenler şaşırmaya mahkumdurlar. **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Menemen'den 28 Şubat'a giden yol

Mustafa Armağan 2008.12.28

Yıllardan 1930, aylardan Kasımdır. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal'i Samsun'da gergin bir hava karşılar. Tren istasyonundan itibaren yolun iki tarafı asker ve polislerce sarılıdır. Heyette bulunan Ahmet Hamdi Başar içlenir bu hazin duruma: Koskoca Gazi, sevgili Samsun'una "adeta bir düşman şehrine" girer gibi mi girmelidir?

Gerginlik akşam yemeğinde had safhaya varır. Vali Kâzım Paşa'dan başka Samsunlu bir Allah'ın kulu yoktur sofrada. Gazi'nin "Belediye Reisi nerede?" sorusu üzerine Başkan Boşnakzade Ahmet Bey apar topar getirilir sofraya. "İçelim!" der Cumhurbaşkanı, Ahmet Bey su bardağını kaldırır. Zaten sinirli olan Gazi çıkışır: "Ne o Reis beyefendi, yoksa rakı günah diye içilmiyor mu?" Cevap, "Hayır efendim, yemek yemiş bulundum da!" olur. "Ya" der Mustafa Kemal, "Demek bizim geleceğimizi bilmiyordunuz?" Ahmet Bey'in cevabı "Geleceğinizi biliyordum da, yemeğe çağrılmamıştım." olur. Bunun üzerine Gazi'nin gözleri Vali'ye çevrilir ve Başkan'ı neden haberdar etmediğini sorar. Cevap yoktur.

Cevap vardır aslında ama nasıl versin Kâzım Paşa? Samsun Belediye Başkanlığı seçimini CHP'yi hezimete uğratan Serbest Fırka adayı açık farkla kazanmış, dahası Ankara'da bunun "sorumluluğu" Vali'ye yüklenmiştir.

Aslında 1930 Kasım'ında Türkiye'de herkes patlamaya hazır bomba gibidir. İlk yıllardaki iyimserlik havası, 1927-28 mevsimindeki kuraklık ve 1929 dünya ekonomik bunalımının ülkeyi vurmasıyla tersine dönmüş, ödemeler dengesi açık vermeye başlamıştır. Tarım fiyatları dibe vurduğu için köylünün ürünü elinde kalmıştır. Esnaf dersiniz, burnundan solumaktadır. Halk vergilerin ağırlığından şikayetçidir.

Yurt gezisine Atatürk'le beraber çıkan Hamdi Başar, CHP'nin bir ahtapota dönüşerek çıkar kuyularının başına çöreklediğini "İstismar ve zulüm gün geçtikçe şiddetleniyor." diye anlatıyordu. Anadolu'da Atatürk'ün önüne atlayıp "Açız!" diye bağırانlar az değildi. Meclis kürsüsünde ise Serbest Fırka'nın Başkanı Fethi Okyar'ın dertli sesi duyuluyordu: "Gidin bakın, İzmir'in köylerinde insanlar ot yiyor."

Okyar'ın İzmir köylülerinin ot yediklerini haykırmasının üzerinden sadece 3 gün geçmiştir ki, Menemen olayı patlak verir. Gazi'nin başsağlığı bildirisindeki öfke okları, Kubilay'ı öldürenlerden çok, eylemcileri destekleyen Menemenlilere yönelmiştir: "Kubilay şehit olurken, gericilerin gösterdiği vahşet karşısında Menemen'deki halktan bazılarının alkış tutarak olayı uygun bulduklarını belli etmeleri (...) utanılacak bir durumdur."

Ancak asıl sorulması gereken soru yine iskanmış: İyi de neden çoğu Rumeli ve Girit göçmeni olan Menemen halkı "gericileri" desteklesin?

Bunun sebebini sormadan ve dahi aklı başında bir cevabını vermeden işin içinden kimse sıyrılmaz. Bir başka deyişle halkın da desteklediği Menemen olayını bir irtica kalkışmasına indirgemek, sorunun yüzeyinde oylanmak demektir. Asıl sorun, halkın ekonomik çöküşten duyduğu memnuniyetsizlik, ikincisi ise Cumhuriyet devrimlerinin yıktığı ümmet kimliği yerine, aynı hızla bir millet kimliğini inşa edemeyişiydi. Nihayet CHP'lilerin diz boyuna çıkan yolsuzlukları, 'yiyicilikleri', devletin kaynaklarını yeni bir sınıfa aktarma konusundaki gayretleriydi.

Nitekim Serbest Fırka'nın fikir babası Ağaoğlu Ahmet, Kubilay'ın katillerini destekleyen halkı suçlamakla bir yere varılamayacağını, asıl suçlunun aydınlar olduğunu acı acı haykırıyordu: "Biz Cumhuriyet'i kendi başına bıraktık ve kendi şahıslarımız, işlerimiz ve menfaatlerimizle uğraştık! İşte netice!"

Düşünün ki, bunu söyledi diye "Cumhuriyet" gazetesi Ağaoğlu Ahmet Bey'i rejim düşmanı ilan etmişti; CHP Fethi Okyar'ı iftira atmakla suçlamış, Atatürk dolaylı olarak Serbest Fırka'yı sorumlu tutmuş ve kapatılmasını istemişti.

Ancak Menemen'de isyancıları alkışlayanlar bir sonuçtu. Göçmenlik psikolojisinin tezahürüydü. Kötü yönetimin ve yolsuzlukların, çürümüşlüğün, devleti ele geçirmiş aç gözlü bir oligarşinin yağmasından duyulan rahatsızlığın ürünüydü. Aş ve işinden olmuş kitlelerin Menemen'in payına düşen tepkisiydi. Ot yiyen köylünün isyanıydı.

Yoksa aralarında daha namaz kılmayı ve abdest almayı bilmeyenlerin, hatta Allah'ın İstanbul'da olduğunu zanneden cahillerin bulunduğu katillerin Müslümanlıkla bir alakalarının bulunmadığı sır değildi. Ancak irtica, 28 Şubat'ta olduğu gibi hortumlamları örten bir perdeydi. Onun arkasından ne işler yürütüldü? Asıl mesele orada. **m.armagan@zaman.com.tr**

Aşar neden kaldırıldı?

Kitaplarımızdaki klişelerden biri daha: Cumhuriyet yönetimi Aşar vergisini kaldırarak köylünün sırtından ağır bir yükü almış oldu.

Ancak bir dakika. Hakikaten bir lütuf olarak mı kaldırılmıştı Aşar?

Önce zamanlamaya dikkat! Aşar, Şeyh Sait isyanı devam ederken Fethi Okyar hükümetince kaldırılmıştı. İkincisi, bütçe gelirinin yüzde 22'sini oluşturan Aşar'ın kaldırılması, Hazine'yi boşaltınca hemen dolaylı vergiler getirildi. Arazi vergisi yüzde 0,6'dan 4,8'e yükseltildi, yani yaklaşık 8 kat artırıldı. Bu da yetmedi, tuz, şeker ve gazyağı fiyatları yükseltilerek hazinenin Aşar'dan doğan kaybı giderildi. Vergiler sadece kılık değiştirmiş oldu. Hükümet bir eliyle verdiğini öbür eliyle almıştı.

Oysa Aşar'ın kaldırılmasının sebeplerinden biri şuydu: Vergiler o tarihlerde "mültezimler", yani vergi müteahhitleri eliyle toplanırdı. Doğu'da mültezimler aşiret reisi olan şeyhlerle yakın ilişki içindeydiler ve onlara dinî bir vergi olan Aşar'dan ciddi bir kaynak aktarılıyordu. Aşar'ın kaldırılmasıyla Şeyh Sait gibi "Şihlar"ın gelir kaynakları kurutulmuş oluyordu.

Neyse, daha fazla kafanızı karıştırmayayım. En iyisi siz yine Aşar'ın kaldırılmasıyla Türk köylüsüne büyük iyilik yapıldığını tekrarlamaya devam edin.

Meğer İnönü "Nutuk"u da yasaklamış!

Gazi Mustafa Kemal'in "Nutuk"u 1927'de 2 cilt halinde basıldı basılmasına ama ertesi yıl harf devrimi yapılırca yasaklı kitaplar listesine girmekten kurtulamadı. Böylece 1934'te Latin harfleriyle basılana kadar tam 7 "Nutuk"suz yıl geçirildi. 1938'de 3. baskısını yapan "Nutuk", İnönü'nün uzun cumhurbaşkanlığı döneminde bir daha matbaaya uğrayamadı. "Nutuk"suz geçen 12 İnönü'lü yıldan sonra nihayet Demokrat Parti devrinde tutukluluğu sona erdi. 1950'de ilk cildi basıldı, 2. cildi 1952'de, 3. cildi ise 1959'da çıktı. .

Meğer "Atatürkçü" İnönü ve "Kemalist" CHP'si yalnız paralardan ve pullardan Atatürk resimlerini kaldırmakla yetinmemiş, "Nutuk"u da yasaklamışlar!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İşte İngilizlerin Ermeni balonunu patlatan sadrazam

Mustafa Armağan 2009.01.04

Türkiye "özür mektubu"nu tartışıyor. Kimsenin samimiyetinden şüphelenmek istemem ama bence Ermeni lobisi dahil, hiçbir Batılı "dayı"nın umurunda değil Ermeni "felaketi". Eskiden de öyleydi, şimdi de öyle.

Herkes bir siyaset yürütmekte ve çıkarı uğruna bu tür çetrefilli meseleleri savaş baltası gibi kullanarak başka ülkelere ve toplumlara manevra sahası bırakmamaya çalışmaktadırlar.

Nereden mi çıkartıyorum samimiyetsizliklerini? Bundan tam 90 yıl önce bir Osmanlı sadrazamı giydirilmek istenen bu deli gömleğini yırtıp atmak için cesurca bir girişimde bulunmuştu. Hem de bugün Türkiye'yi köşeye sıkıştıranlara meydan okuyarak. Ama bakın bu cesur başbakanın girişimine kimler ve nasıl engel oldu? İbretle okuyalım.

Tarih: Şubat 1919. İşgal İstanbul'u.

İşgalciler milletvekillerini, valileri, generalleri dahi hükümete zorla tutuklatmaktadırlar. İstanbul'da "İttihatçı avı" başlamıştır. Özellikle "Ermeni soykırımı"yla suçlananların cezalandırılması için ihbarlar birbirini kovalamaktadır.

Sultan Vahdettin, istifasını kabul ettiği Tevfik Paşa'ya sadaret mührünü yeniden uzatır. Besbelli Tevfik Paşa'nın önüne yine Ermeni iddiaları çıkartılacak ve suçluları cezalandırması istenecektir. Şimdi öyle bir adım atmalıdır ki, hem devlet üzerindeki şaibe ortadan kalsın hem de tepelerinde Demokles'in kılıcı gibi sallandırılan bu püsküllü beladan kurtulsunlar.

İngilizler nasıl çark etti?

Tevfik Paşa oturur, 13 Şubat 1919 günü beş tarafsız Avrupa ülkesinin (Danimarka, İsveç, İsviçre, Hollanda ve İspanya) büyükelçiliklerine birer mektup yazar. "Tehcir konusunu araştırmak amacıyla" İstanbul'da toplanacak bir uluslararası mahkemeye iki yargıç göndermelerini ister. Mesela Danimarka sefaretine gönderdiği Fransızca mektupta şunlar yazılıdır:

"Danimarka Kraliyet Elçiliği'nce bilindiği üzere Osmanlı hükümeti, savaş sırasında gerek Müslüman, gerekse Müslüman olmayan Osmanlı yurttaşlarının sürülmelerinden sorumlu olanlar hakkında adlî kovuşturma açmış bulunmaktadır. Irk ve din ayrımı gözetmeksizin suçluları ortaya çıkarmak üzere hem İstanbul'da hem de illerde soruşturma komisyonları kurulmuştur. Bu sorunu yüksek hakkaniyet ve tarafsızlık esprisiyle aydınlatabilmek için Osmanlı hükümeti, adı geçen soruşturma komisyonları üyeliklerine tarafsız ülkeler yargıçıları arasından seçilecek yabancı üyeler de katmaya karar vermiştir. Bu düşünceyle Osmanlı Dışişleri Bakanı Danimarkalı iki yargıcın anılan komisyonlara atanması için hükümeti nezdinde aracılık etmesini ve Danimarka hükümetinin karşılığını tez elden bildirmesini Danimarka Kraliyet Elçiliği'nden rica etmekle onur kazanır. Bu üyelerin yollukları ve öteki giderleri tabii ki Hükümet-i Şahanece karşılanacaktır."

Tevfik Paşa bu beklenmedik çıkışıyla tek taraflı bir soykırım suçlaması yapan İngiltere'yi hiç olmazsa uluslararası bir denetim mekanizmasına bağlamak istiyordu.

İster inanın, ister inanmayın, İngilizler haber alır almaz bu notanın ilgili ülkelerin dışişleri bakanlıklarına ulaşmaması için seferber oldular. Neler yapmadılar ki? Sansür memurlarını harekete geçirdiler. Ne var ki, sansür memurunun bir anlık gecikmesi yüzünden telgraflar Kopenhag, Lahey ve Madrid'e ulaşır. Fakat İngilizler pes etmezler ve çekilen telgrafların hiç olmazsa İsveç ve İsviçre'ye ulaşmaması için bu defa Londra kanalından akla hayale gelmedik dolaplara girişirler.

Ermeni balonu

Bu arada şimdilerde "Ermeni soykırımı" anıtları açarak insanlık sevgisini vitrine taşıyan sevgili Fransa da iddiaları hukuken bitirebilecek bu önemli girişimi bütün gücüyle engellemeye uğraşanlar arasındadır. Paris, Kopenhag büyükelçisini harekete geçirerek İstanbul'a yargıç gönderilmemesi uyarısında bulunur. Sonuçta İngiliz-Fransız baskısı sonuç verecek ve Danimarka, Tevfik Paşa'nın davetini reddedecektir.

Sıra İspanyollara gelmiştir. Onların zaten İngiltere'den habersiz iş yapacak mecalleri yoktur. İspanya'nın Londra büyükelçisi, 28 Şubat'ta İngiliz Dışişleri Bakanlığı'nın görüşünü almak üzere başvurduğunda kendisine şu sunturlu cevap verilir: "Bu, barış konferansının işidir. Türkiye'nin çağrısının kabul edilmesi, Barış Konferansı'nda muhtemelen alınacak tedbirlerle çelişecek ve ciddi komplikasyonlar yaratabilecektir." (Barış konferansı dedikleri Lozan'dı ama orada Ermenileri nasıl "sattıklarını" bana değil, "diasporacılar"a sorun.)

Zaten 4 gün sonra Tevfik Paşa hükümeti bu girişiminin bedelini düşürülerek öder. Yine de Paşamız bir noktada hedefine ulaşmış sayılmalıdır. Ermeni soykırımı iddialarını dillerine dolayanların göz yaşartıcı samimiyetlerini(!) ortaya sermiş ve kayıtlara geçirmeyi başarmıştır.

Bugün bize utanıp sıkılmadan tarihimizle yüzleşmemiz gerektiğini söyleyen devletler, o zaman uluslararası bir mahkeme huzurunda gerçekleşecek tarafsız bir hesaplamaı göze alamamışlar ve dertlerinin Ermeniler değil, kendi çıkarları olduğunu cemi cümleye ayan etmişlerdi. Bilal Şimşir'in deyişle, "Balonun söneceğinden, hazırlanan sömürgeci planların bozulacağından kaygı"lanmışlardır (Malta Sürgünleri, Ank. 1985, s. 62.)

Başkentinin işgal altında bulunduğu, ordu ve parlamentosuna kadar bütün kurumlarının süngü gölgesinde nefes alıp verdiği ve olayın hatıralarının henüz sıcak olduğu bir ortamdaki tarafsız yargılama nasıl sonuçlanırdı, bilinmez. Ama en azından Türkiye'nin bir hafıza çalışması yapmaya açık olduğu ve bunu, güçlü ve avantajlı olduğu bir zamanda değil, en zayıf ve dolayısıyla en dezavantajlı zamanında istediği göz önünde bulundurulursa Tevfik Paşa'nın girişiminin değeri bir kat daha artar.

Tevfik Paşa gibi Abdülhamid'in yetiştirdiği bir 'âkil adam'ı milletin gözünden düşürüp unutturanlar neleri kaybettirdiklerini bir anlasalar keşke! **m.armagan@zaman.com.tr**

Sultan II. Abdulhamid'in İrade-i Seniyyesi'nin ikinci sayfası.

Abdülhamid'in gözüyle Ermeni meselesi: "Güçlü olmalıyız"

Sultan II. Abdülhamid, 118 yıl önceki bir iradesinde meselenin bamteline şöyle dokunuyordu:

"Bir süreden beri müstakbel Ermenistan'ın sınırları çizilmek isteniyor. Oysa Ermenilerin oturdukları yer, Müslümanların çoğunlukta olduğu bölgedir. Buraya Ermenistan denilecek hiçbir işaret yoktur. Burada istenen, ıslahat adı altında bir Ermeni devletinin kurulmasıdır. Bu kesinlikle mümkün değildir. Batılı devletlerden faydalanalım ama İngiltere'nin Mısır'ı, Fransa'nın Tunus'u, Avusturya'nın Bosna-Hersek'i işgalleri karşısında kimin kılı kıpırdadı? Maddî ve manevî kalkınmamıza engel oluşturan kapitülasyonların kaldırılmasını kim kolaylaştıracaksa ona yakın durmamız doğaldır. Maliyenin ıslahı, askeri tensikat ve donanımın ikmali, deniz kuvvetlerinin üstün seviyeye çıkarılması, herkesin çalışmasıyla kısa zamanda 1 milyonluk bir orduya kavuşularak devletin durumunun yükseltileceği padişah tarafından ferman buyurmuştur." (BOA, Yıldız Esas E. 31.1727/2, Z 158, K 86.)

Abdülhamid özetle, güçlü olana kadar bu kılıçları başımızın üstünde tutacaklarını ta o zamandan görmüş ve göstermiş. Bunun için ona 'Kızıl Sultan' demişlerdi ya zaten.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gazze'yi nasıl ve kimin yüzünden kaybettik?

Cemal Paşa, Kudüs'teki karargâhındadır. Filistin'in Nablus şehrinden gelen 20 kadar insan, kendilerini sürekli paylayan Cemal Paşa'nın neredeyse ayaklarını öpeceklerdir; durmadan yalvarıp yakarmaktadırlar. Kaderleri, karşılarındaki paşanın ağzından çıkacak tek bir kelimeye bağlıydı çünkü. O 'idam' dedi miydi, kurtuluş yoktu.

Neyse ki bu defa şanslıydılar: Anadolu'ya sürgünle yakayı kurtarmışlardı. Adamlar dışarıya çıktıktan sonra Cemal Paşa birden değişmiş, "Ne yaparsın, burada böyle söküyor" demişti. Falih Rıfkı, Paşa'nın tavrındaki bu değişimi, "Rol bitmişti" diye özetler.

Rol bitmişti, evet. Falih Rıfkı Atay'ın "Zeytindağı" adlı kitabı dili, üslubu için de okunabilir ama bence "ibret" almak için okunmalıdır. Yıkılmaz denilen Osmanlı kalesinin peş peşe yapılan hatalar yüzünden 4 yıl içinde nasıl çatır çatır çöktüğünü daha iyi anlatan bir eser bulmak kolay değildir.

Cemal Paşa, Arapları tehcir, tedhiş ve silahla Türkleştireceğine inanmıştı. Ermeni tehcirinin tersine, bu defa Suriye ve Filistin'den Anadolu'ya yapılan bir başka tehcirden söz ediyoruz. Çapı öbürüne göre ufaktı ama etkisi sanılandan çok daha büyük oldu. Sonuç, Arap topraklarının büsbütün kaybı ve Filistin'de hâlâ kanayan yara olacaktı.

Başka şahitlerimiz de var. Mesela Filistin'de bir posta memuru olan İzzet Derveze, İttihatçı hükümetin Cemal Paşa'yı savaşı fırsat bilip Arapçılık hareketi mensuplarının işini bitirmek üzere gönderdiğine inanır. 21 Ağustos 1915'te 9 kişi, 6 Mayıs 1916'da ise 21 kişi idam edilmişti. "Zalim tehcir hareketi" diyor Derveze, "Suriye, Filistin ve Lübnan'dan Anadolu'ya gerçekleşmiş ve erkek, kadın ve çocuklardan oluşan yüzlerce aileyi kapsayan sürgün, bu kimseleri iki yıl boyunca yoksulluk ve hakarete maruz bırakmıştı."

Bir zamanlar Gazze...

Derveze'nin anlattığı bir olay, Cemal Paşa'nın gaddarlığını bütün açıklığıyla göz önüne seriyor. İdam edilenlerden Selim el-Ahmed'in amcası ve Cenin şehrinin önderi olan Hafız Muhammed Abdülhadi Paşa'ya telgrafla haber yollamıştır Cemal Paşa, Cenin'e geldiğinde evine misafir olacağını bildirmiştir. Düşünün, gencecik yeğeninizi suçsuz yere idam ettiren adamı ("katili"), daha gözünüzün yaşı kurumamışken evinizde zorla ağırlayacaksınız. Bir aileye verilebilecek en büyük manevî eziyetlerden biri değil midir bu?

Bahriye Nâzırı Cemal Paşa ve Alman Generali Falkenhayn Kudüs'te askeri denetliyorlar. (1915).

Öte yandan Lübnanlı aydın Şekip Arslan, Cemal Paşa'nın Suriye'deki "Arap ruhu"nun öldürülmesi görevini üstlendiği kanaatindedir. Şam'da bir Tehcir Komisyonu kuran Cemal Paşa, 2 bin Arap'ı Anadolu'ya sürmüş olup ev ve arazilerine el konulması için de hazırlıklara girişmiştir. Bana göre, diyor Şekip Arslan, sürgün yöntemi Osmanlı Devleti'nin geleceği açısından büyük bir tehlikeydi. Devletin tehlikeli bir dönemecten geçtiği bir zamanda zor kullanma, yıldırma ve Türklerle Araplar arasında kin ve nefret uyandırma siyasetini uygulamak doğru değildi. Ona göre Cemal Paşa'nın Suriye'de takip ettiği siyaset, Osmanlı Devleti ve İslam âleminin başına gelmiş en büyük felaketlerden biridir.

Gazze Savaşı'na katılan Osmanlı birliği yürüyüş halinde. (1917)

Ve Osmanlı kuvvetleri Gazze'dedir. Filistin'in güneyini kapayan Gazze-Birüseba cephesi İngilizleri tutmak için hayati önemdedir. Üstelik Osmanlı ordusu burada yapılan iki muharebede İngilizleri püskürtmeyi de başarmıştır. Cemal Paşa ise bölge halkını Osmanlı'ya bağlayacak yerde, mevcutları da yerle bir edecek ne kadar siyaset varsa harfiyen uyguluyordu. Cephe kazanıyor ama cephe gerisinde kaybediyorduk.

Nihayet 31 Ekim 1917'de başlayan nihai İngiliz hücumu cephemizi yarmış ve ağır kayıplar verdirmişti. Şimdi çekilme zamanıydı. Artık Kudüs'ü tutacak doğru dürüst bir kuvvet kalmamıştı. Gazze'de ise zehirli gaz mermileri kullanan İngilizler karşısında Mehmetçiğin gaz maskesi yoktu. Başkomutanlık gerek görmemişti çünkü.

Gazze hem karadan, hem denizden bombalanıyordu. Karadan 218 top ve 6 tank, denizden ise 27 kruvazör, tıpkı Çanakkale'de olduğu gibi ateş yağdırıyordu.

Binlerce Mehmetçiğin şehit olduğu Kudüs'ün İngilizlere teslim törenine katılanlardan bir grup (9 Kasım 1917).

O gün bugündür rahat yüzü görmemiş olan Gazze'yi 7 Kasım 1917 günü işgal etti İngilizler. Tesadüfe bakın ki, İngilizler Gazze'ye girmek üzere iken Dışişleri Bakanları Balfour, "topraksız millet" dediği Yahudilere, "milletsiz toprak" olan Filistin'de bir 'yurt' verileceğini ilan ediyordu. Arthur Koestler'in dediği gibi, "Bir millet, ikinci millete, üçüncü milletin toprağını veriyordu." Dünya tarihinde eş görülmemiş garip bir mantıkla kurulmuş bu yapay devletin feci bedellerini ne yazık ki 'ikinci millet', yani Filistinliler ödemeye mahkûm edilmişti. Cemal Paşa mı? O, görevini fazlasıyla yapmış olmanın huzur ve rahatlığı içinde İstanbul'a dönüyor ve Bahriye Nezareti'ndeki makam koltuğuna oturuyordu. Geride tam bir harabe bırakan o değildi sanki.

II. Abdülhamit'in Kudüs'te görevlendirdiği Osmanlı askerleri.

İsrail'deki Hayfa Üniversitesi öğretim üyelerinden Ilan Pape, ilginç bir noktaya dikkatimizi çekiyor. Nedense, diyor, Müslüman Araplara kan kusturan Cemal Paşa, Siyonist yerleşimcilere daha iyiliksever (benevolent) davranıyordu. Yoksa diyor, Pape, bunun sebebi, Cemal Paşa'nın eşinin Yahudiliği olmasın!

Peki Arapların önde gelenlerini topraklarından süren ve idam ettiren Cemal Paşa'nın gerçek amacı neydi? Falih Rıfkı her zamanki dobralığıyla "Filistin için tehcir, Suriye için tedhiş ve Hicaz için ordu kullandık." diyor. Bir şey daha söylüyor. Şunu: "O zaman Suriye'de esaslı bir tedhiş politikasına neden lüzum olduğunu Cemal Paşa bir sır olarak kara toprağa götürmüştür." Neden, hakikaten neden?

Halbuki onun görevini devralan Mersinli Cemal Paşa, o sıkışık dönemde Araplarla barışma politikası gütmüş, tehciri durdurmuş, sürgüne gönderilen aileleri geri getirtmişti. Bir şey daha yapmıştı: Ekim Devrimi'nde Çar'ın kasalarında gizli anlaşmaları bulan Bolşevikler, Cemal Paşa'nın Müttefiklerle bazı yazışmalarını deşifre edince Mersinli Cemal Paşa bu bilgileri doğrudan Emir Faysal'a göndermiş, onu nasıl bir oyuna düşükleri konusunda uyararak Osmanlı ile savaşmak yerine ayrı bir barış antlaşması imzalamaya çağırmıştı.

Ne var ki artık çok geçti. Filistin ve Suriye, Mehmetçiğin döktüğü onca kana rağmen elden çıkmıştı. (Gazze'nin etrafında dev bir mezarlık bıraktık diyordu Falih Rıfkı.) Şimdi Anadolu'yu kurtarma telaşı bastırmıştı. Astığı astık kestiği kestik paşamız yalnız Filistin ve Suriye'yi değil, İngilizler gelmeden ana vatani da terk edecekti.

Rol bitmiş miydi? **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Abdülhamid içki içer miydi?

Mustafa Armağan 2009.01.18

Tarihin dalgaları, kimlik sorunlarımızın artışına paralel olarak toplumsal hafızanın kıyısına giderek daha sık çarpar oldu. Kimlik cüzdanımızda o bir türlü kapatamadığımız boşluğu, tarihe giderek çözebileceğimizi umuyor, bu yüzden tarih okuyor, tarih dinliyor, tarih 'seyrediyoruz'! Ancak televizyon programlarının zaman zaman zihinleri çorbaya çevirme fırsatı kollayanların elinde zehirleyici birer alet olabildiği de bir gerçek.

Nitekim Murat Bardakçı, 4 Ocak 2009 akşamı Kanal 1'de o kadar çok sayıda çam devirdi ki, sayamadım. Herkesi cahil buluyor Bardakçı; zaten kendisinden başka bu ülkede doğru dürüst Osmanlıca okumayı bilen de yok. Oysa büyük ölçüde Vahdettin'in ailesinin kendisine verdiği belgeleri düzenlemekten ibaret bir çalışma olan "Şahbaba"da bile yığınla Osmanlıca okuma hatasını görmezden gelmek için kör olmak lazım. En basiti, sayfa 574'e koyduğu Harbiye Nazırı Şakir Bey imzalı 2 No'lu belgedeki "lede't-tezekkür" ibaresini "ledet'-tezkir" okumuştur. Ortalama Osmanlıca bilgisine sahip birisi bile kelimenin "tezkir" okunması için "kef" harfinden sonra "ya" harfinin gelmesi lazım geldiğini bilir.

Hata aramaya devam edersek, "tarihçimiz"in aynı kitabın 475. sayfasında okumaya çalıştığı mektubun bir tek sayfasında tam 5 yanlış yaptığını görürüz. Mesela Vahdettin'in "Cenâb-ı Erhamü'r-Rahîmîn" ibaresi, grameri ve anlamı tamamen bozularak "cenabu'r-rahmanu'r-rahim" haline getirilmiş. İnsanın Arapça bilmesine gerek yok, biraz camiye devam etmiş bir kimse bile kulak aşınası olurdu bu klasik dinî ibareye.

Devam edelim. Ufak tefekleri atlıyorum ama Bardakçı'nın "tahsîn" kelimesini "tahmin" diye okumasına ne demeli bilmem? Bir kere kelimenin "tahmin" okunabilmesi için "ha" harfinin üzerinde nokta ve "mim" harfinin de bir çentiği olmalı değil miydi? Tabii "erae" kelimesi de yanlış okunmuş, aslı "irâe" olacaktı vs.

Uzatmak mümkünse de bunlar 25 Mart 2001 günü "Hürriyet"te Tanzimat'ı 1826 yılında ilan ettirmesi gibi fahiş hatalar yanında affedilir cinsten sayılır. Ne var ki Tanzimat'ı tam 13 yıl önce ilan ettiren bu hata dahi Abdülhamid'in içki içtiği iddiası yanında çocuk oyuncu kalır.

Bize sürekli belge olmadan tarih yazılmaz, diye pes perdeden dersler veren Bardakçı, bu iddiasında neyi delil gösteriyor, biliyor musunuz? Hanedan reisi Osman Ertuğrul Efendi'nin bir çocukluk hatırasını. Kendisine demiş ki, "Dedem Porto şarabı içerdi, hatta içtiğiyle yetinmez, şifadır diye bize de tattırırdı." Delil dediği bu.

Bir kere Osman Ertuğrul Efendi'nin doğum tarihi 18 Ağustos 1912'dir. Onun görebileceği tarihlerde Abdülhamid, Beylerbeyi Sarayı'nda hapistir. Evlatları ancak bazı bayramlarda, bir de çok özel izinlerle görüşebilirlerdi babalarıyla (yanlarında bazen torunlarının bulunduğu da olurdu). Özel doktoru Atıf Hüseyin Bey'in notlarından, ölümünden önce kızlarıyla yaptığı son görüşmenin 22 Temmuz 1917'ye rastlayan Kurban Bayramı'nın 3. gününde gerçekleştiğini öğreniyoruz. Osman Ertuğrul Efendi eğer o gün dedesini görmüş ise - ki bu da kesin değil-, o sırada henüz 4 yaşını 11 ay geçmiş bir ufaklıktır. Bu durumda bacak kadar çocuğun şarap markasını hatırlaması gibi bir hafıza mucizesi karşısındayız demektir. (O ânı 90 küsur yıl sonra ayrıntısıyla hatırlaması da ayrı bir mucize sayılmalı değil midir?)

Bardakçı'ya ne kadar güvenilir?

Bir kere gözaltında bulundurulduğu Beylerbeyi Sarayı'nda mübarek bayram günü elinde şarap kadehiyle torununu karşılayan bir dedeyi düşünmenin garabeti bir yana, Atıf Hüseyin Bey'in günü gününe tuttuğu notlarda onun içki içtiğine dair hiçbir ipucu vermeyişini neye yormalıyız? Abdülhamid'den pek de haz ettiğini

söyleyemeyeceğimiz doktorun Selanik ve Beylerbeyi'ndeki 9 yıllık mahpusluk günlerinde bir tek defa olsun içki içmekte olduğundan söz etmemiş olması yeterince anlamlı bir cevap değil midir?

Aşağıda kendisini en yakından tanıyan güvenilir şahısların dilinden Abdülhamid'in içki içmediğine dair tanıklıkları okuyacaksınız. Fakat meselenin bilimsel değil, maalesef politik olduğunu da hatırlatalım. Abdülhamid bahane yani. Asıl dava başka.

Sizin anlayacağınız, bu milletin Abdülhamid'in etrafında sımsıkı kenetlendiğini görenler, hazmedemiyorlar bu sevgiyi. Bu yüzden işleri güçleri, milletin değerlerini gözden düşürmek, hassasiyetlerini kaşımak ve onları kendi yorum tekellerinde tutmak oluyor.

Ben şahsen Bardakçı'nın, "Şahbaba" ile bir kesimin Vahdettin aleyhindeki direncini kırmasını takdir etsem de, titizliğine ve en önemlisi de samimiyetine güvenmiyorum. Çalakalem ve belden aşağı vuruşlarla tarihi yağmalıyor ve değiştiriyor. Öyle olmasa, sokaklardaki 'çıplak denilecek derecede açık saçık' giyinenlere yönelik bir düzenleme yapılması için verdiği emri çarpıtıp "Abdülhamid çarşafı yasaklamıştı" diye yutturmaya kalkmadan önce belgeyi okuyup ne dediğini anlamaya çalışırdı. (haberturk.com, 8 Şubat 2008)

Kendi hatalarına bakacaklarına, bu ülkenin yetiştirdiği değerlere sataşmayı ve onların sırtından prim elde etmeyi marifet sayan bir kesim hiç eksilmedi Türkiye'de maalesef.

İttihatçılık böyle bir şey işte. Çamur at, izi kalsın. Amacına ulaştıktan sonra insanların zihinleri karışmış, umurlarında değil. Bunlara en iyi cevabı vaktiyle Ahmed Rıza Bey vermiş, İttihat ve Terakki'nin Merkez-i Umumi'sinde Talat Paşa ve Eyüp Sabri Bey'in yüzlerine şu acı sözleri tokat gibi çarpmıştı:

"Ayıp, ayıp. Bu adam 32 sene Hakan ve Halife idi. Sultan Hamid için şu söylenen, yazılan, çizilenlerin büyük kısmının yalan ve iftira olduğunu bildiğimiz halde, nasıl tahammül edip imkân veriyoruz? Bu iftira selinin yarınki muhatapları da bizler olacağız."

Dediği gibi olmadı mı?

Tarihten ders almak bunun için önemlidir işte. m.armagan@zaman.com.tr

İŞTE TANIKLAR

"Abdülhamid içki içmezdi"

Şadiye Osmanoğlu (kızı)

Babam içki içmez, içenleri hoş görmezdi. Saraya sokulmasını da yasak etmişti. Dindar, Allah'ına bağlı, büyük bir Müslüman idi. Abdestsiz yere basmazdı.

Ayşe Osmanoğlu (kızı)

Babam doğru ve tam dinî itikada sahip bir Müslüman'dan başka bir şey değildir. Beş vakit namazını kılar, Kur'ân-ı Kerim okurdu. Herkesin namaz kılmasını, camilere devam edilmesini çok isterdi. Sarayın hususî bahçesinde beş vakit Ezân-ı Muhammedî okunurdu.

Celâleddin Velora Paşa (Avlonyalı Ferid Paşa'nın oğlu)

Az yer, içki içmez, kumar oynamaz, ibadetinde kusur göstermezdi. Çok defa; "Boş olan bu hayatı, Tanrı'ya teşekkür için ibadetle geçirmek gerekir." derdi.

Semih Mümtaz (Reşid Mümtaz Paşa'nın oğlu)

Şehzadeliğinde bilhassa açıklıklarda yemek yemeyi tercih eder, bu gibi âlemlerin içkisiz eğlencelerine iltifat eylerdi.

İbnülemin Mahmud Kemal İnal (alim)

Ayş ü işrete ve fuhş u rezîlete rağbet etmezdi. Salâbet-i diniyyesi müsellemler bir Müslim idi. Ferâiz-i diniyyeyi edâda asla tekâsül [kusur] göstermezdi.

Meraklısı için notlar

Abdülhamid'in iki kızı, babalarını dindarlığı ve içkiye yaklaşımını bizimle paylaştılar: Ayşe Osmanoğlu, "Babam Abdülhamid", 1960, s. 11-22; Şadiye Osmanoğlu, "Hayatımın Acı ve Tatlı Günleri", 1966, s. 22.

Abdülhamid'in içki içmediğini iki paşa oğlu dile getirmiştir: Celaleddin Velora Paşa, "Madalyonun Tersî", İst. 1970, s. 16; Semih Mümtaz S., "Sultan Hamid'in Hususiyetleri", Resimli Tarih Mecm., Temmuz 1950, s. 244-46.

İbnülemin Mahmud Kemal İnal "Son Sadrazamlar"ında Abdülhamid'in içki içmediğinden birkaç yerde söz eder. Cüz VIII, 1948, s. 1288-89 ve 1301.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

150 yıl önce yakalanan darbeci paşa da kendini denize atmıştı

Mustafa Armağan 2009.01.25

Türkiye günlerdir Ergenekon'u ve JİTEMci Albay Abdülkerim Kırca'nın intiharını konuşuyor. Bu olayın bir benzerinin tarihte yaşandığını biliyor muydunuz? Bundan 150 yıl önce de darbeciler vardı Türkiye'de ve yakalanan bir general (paşa), denize atlayarak intihar etmişti.

Peki nedir bu Kuleli Vak'ası'nın içyüzü?

1859 yılının 13 Eylül Çarşamba günü Abdülmecid'in huzuruna pürtelaş giren Serasker Rıza Paşa bir haber getirmiştir hünkâra. İçlerinde yüksek rütbeli subayların da bulunduğu darbeci bir "ittifak", harekete geçmek üzeredir. Ellerini çabuk tutmazlarsa ertesi günü Tophane'deki Kılıç Ali Paşa Camii'nde toplanıp harekâtın düğmesine basacaklardır. Maksatları, ilk cuma selamlığında padişaha ve maiyetine silahlı bir suikast düzenlemek, doğacak kargaşadan yararlanarak isyan girişiminde bulunmak ve Abdülaziz'i tahta çıkarmaktır.

Abdülmecid Şaşkındır, çünkü babasının yenieriliği kaldırmamasından sonra iktidarın penceresindeki çapakların tamamen temizlendiğini sanmaktadır. Kimlerdir bunlar? Ve nasıl bir araya gelmiŐlerdir? İçlerinde Irak'ın Süleymaniye'sinden gelmiş Şeyh Ahmed'den tutun da, Erzurumlu bir muhallebiciye, oradan Tophane-i Amire katiplerinden Arif Bey'e ve Hüseyin Daim Paşa gibi bir orgenerale varıncaya kadar türlü meslek ve meŐrepten insanın bir araya geldiği gizli bir fesat cemiyeti çıkacaktır karŐılarına.

Emir verilir, ertesini günü darbeciler camide basılıp derdest edilirler. Askerler sorgulanmak üzere bugünkü İstanbul niversitesi merkez binasında bulunan Seraskerat Dairesi'ne götürülür, diğerleri ise Kuleli Askeri Lisesi'ne. Daha sonra hepsinin mahkemesi burada görüldüğü için tarihe "Kuleli Vak'ası" adıyla geçmiştir bu ilk modern darbe girişimimiz.

Darbeciliğimizin atası

"Halk arasında kargaŐalık çıkarıp kanun ve düzeni bozmak ve kan dökmek gibi türlü alaklıklara giriŐmeye kararlı bir ittifak karŐısındaız. Bunlar fesat tuzaklarına düşürmek istedikleri hafif beyinlileri aldatmak için 'Bizimle beraber Şu kadar bin adam ile devletin tepesindeki yöneticiler ve niversite hocalarından çok sayıda kişi var' diyerek türlü yalan ve iftiraları atmaktan çekinmemektedirler. İŞte tasarladıkları darbenin zamanında haber alınmasıyla devlet ve milleti bu büyük fitneden korumak mümkün olmuştur..."

Hayır, yukarıdaki satırlar, Ergenekon davası iddianamesinden alınmadı. Bu parça, tam 150 yıl önce "Ceride-i Havadis" ve "Takvim-i Vekayi"de çıkan hkmetin resmi beyannamesinin bugünkü dile ve olaylara uyarlanmış halinden ibarettir.

Ancak asıl Şaşırtıcı olan, bu olayın faillerinin günümüzdeki darbeci zihniyetle aynı kan grubuna mensup olmaları. O günden beri işlerin istedikleri gibi gitmediğini düşünen birileri, aralarında yemin edip kendilerini grevlendirmekte ve yönetimi devirmeye kalkmaktadırlar.

Darbeci grubun içinde Şeyh Ahmed gibi din adamlarının bulunması kafamızı karıŐtırıyor. Ancak Şeyh'in 3 bin askeri bulunan bir feodal otorite (ağa) olduğunu, Kırım Harbi'nde adamlarıyla Kars'a yardıma geldiğini, ancak tam bu sırada Islahat Fermanı'nın Müslümanlar ile Hıristiyanları kanun önünde eşit kabul ettiğini öğrenince savaŐmaktan vazgeçtiğini ve o günden itibaren yönetime dış bilelediğini bilirsek manzara deĐiŐecektir. Kuleli darbecilerinin dillerinden düŐürmedikleri "Şeriatın geri getirilmesi" iddiası, Tanzimat ve Islahat fermanlarında da vardır. Nitekim birazdan rgt oluŐturanların zihniyet ve yaŐayıŐlarını görünce "Şeriat"ı meşruiyet kazanmak için bir araç olarak kullandıkları anlaşılacaktır. Yani o gün "Şeriat elden gidiyor!" diye darbe yapmaya kalkanlarla bugün "Laiklik elden gidiyor!" diye örgütlenenler arasında yöntem açısından pek bir fark bulunmuyor.

Günümüzle benzerlikler bu kadarla kalmıyor. Mesela olaydan 10 yıl sonra Namık Kemal'in yönetiminde çıkan "Hürriyet" gazetesi -ne tesadüf!- darbecilerin hukuka aykırı olarak yargılandıklarını iddia edecek ve hükümeti zalimlikle suçlayacaktır. (Bugün de bir evre aynı görevi yapmıyor mu?)

Devrin aydınlarından Őinasi'nin de bu darbe girişiminde parmağı vardır. Yargılananlar arasında ismi geçmese de, soruşturma tutanaklarına bakılınca "Şair Evlenmesi" yazarının pek de masum olmadığı anlaşılır. (Bugün de bazı aydınlar darbeyi kiŐkırtmıyorlar mı?)

Yakalanınca hastalanan darbeciler

En üst rütbeli darbeci konumundaki Askeri Şûra üyesi Orgeneral Hüseyin Daim Paşa ise tam bir alemdir. Paşa kendisini savunacağına büyük kan çıbanları çıkartmakta bulunduğunu, çoğu zamanı hastalıkla geçip hekimlerle uğraştığını, hastalık haliyle kimin ne söylediğinin farkında olmadığını(!) ileri sürerek yakayı kurtarmaya çalışır. Sorgusunda tam 13 defa "hastayım", 20 defa "hatırlamıyorum" demiştir. Ancak kendisinin uslanmaz bir darbeci olduğu şuradan bellidir ki, Abdülaziz devrinde affedildikten 8 yıl sonra, "İttifak-ı Hamiyet" örgütünün darbe girişiminde de ismini göreceğizdir. (Bugün kime tekabül ediyor, ona da siz karar verin.)

Darbenin planlayıcılarından Cafer Dem Paşa'yı tanıyan Wanda adlı yazar, onun İtalya ve Avusturya'da bulunduğunu, İstanbul'da Avrupalılarla düşüp kalkan, bir İngiliz generalinin kızıyla aşk ilişkisi olan monden yaşayışlı, kültürlü bir adam olduğunu ileri sürer.

Kâtip Arif Bey de tuhaf bir profil çizer. Ebuzziya Tevfik'in rivayetine göre yarım sakal bırakan "Didon Arif" şık giyinir, tırnaklarını uzatır, aydınlık taslar, "frengane" tavırlar takınır, dahası, "Ah, bir ihtilal olsa bayrağı çekip öne geçeceğim" dermiş. Ebülenf Vehbi Molla haklı olarak "Haydi diğerlerine bir şey demeyelim. Fakat şu din davasında Didon Arif'in işi ne?" diye yakınırılmış.

Darbe planı şöyleydi: Padişah cuma selamlığında iken ulema camide din kitaplarını yere atarak düğmeye basacak, bu sırada kapılar tutulup profesyonel asker olan Çerkez fedailer yardımıyla suikast gerçekleştirilecekti. Ardından denizden atılacak işaret fişeğiyle İstanbul, Üsküdar ve Kuleli civarında bulunan minarelerdeki üyelere haber ulaştırılacak, telgraf telleri kesilecek, köprüler tutulacak vs. Tabii bu operasyon için bir miktar silah tedarik ettiklerini söylememe gerek yok.

Peki mahkemeden ne karar çıktı? 5 idam cezası, müebbet hapisler, sürgünler ve tahliyeler... Sonra idam cezaları Abdülmecid tarafından ömür boyu kalebentliğe çevrildi. Şeyh Ahmed ve Arif Bey Mağosa'ya, Hüseyin Paşa ile Rasim Bey Akka'ya gönderildi, diğerleri de bazı adalara ve memleketlere. Ancak idamlıklardan birisi hakkındaki hüküm giyaben verilmişti. Çünkü isyana Arnavut askeri tedarik etme sözü veren Cafer Dem Paşa, yargılanmadan önce intihar etmişti. Bu olay resmi belgelere şöyle yansıyacaktı:

"Bu dahi birinci dereceden canilerden olduğu halde Bab-ı Seraskeri'de olunan istintakı üzerine ikmal-i muhakemesi için Kuleli kışlasına gönderilir iken kenduyu kayıktan bağtaten denize atmasıyla kendi sun'-i ihtiyari ile mücazatını görmüştür." Yani cezasını kendi eliyle vermişti. **m.armagan@zaman.com.tr**

Meraklısı için notlar

Konu hakkında Uluğ İğdemir'in kitabı hâlâ tek eser olma özelliğini koruyor: "Kuleli Vak'ası Hakkında Bir Araştırma" (TTK, 1937).

Sorgu belgelerine ulaşan ve bu konuda bir kitap hazırladığını sevinçle öğrendiğimiz Burak Onaran'ın nefis makalesi "Tarih ve Toplum" dergisinin 2007 tarihli 5. sayısında çıktı (s. 9-35).

Cevdet Paşa "Tezâkir" in 2. cildinde olayı hem o devri yaşamış bir devlet adamı ve tarihçi gözüyle inceler hem de hukukî yönü üzerinde durur (TTK, 1991, s. 82-5).

Niyazi Berkes, Kuleli Vak'ası'nı çağdaşlaşmamızda olumlu bir aşama olarak görür ("Türkiye'de Çağdaşlaşma", 1973, s. 241-4). Enver Ziya Karal kararsızdır, yabancı parmağından şüphelenir ("Osmanlı Tarihi", II, s. 95-7). Mümtaz'er Türköne "Osmanlı Ansiklopedisi"ne yazdığı kısa değerlendirmede "İslamcı bir tepki" olarak değerlendirir (1993, c. 6, s. 148).

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anti-Siyonist Yahudiler İsrail'i tanıdı diye Birleşmiş Milletler'i kınamışlardı

Mustafa Armağan 2009.02.01

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Davos'taki tarihî çıkışının, İttihatçı Bahaddin Şakir'in Birinci Dünya Savaşı sırasında Filistin topraklarına yerleşmiş bazı Siyonistleri sürgüne göndermesi (tehcir) kararından beri en sert anti-Siyonist tavır olduğunu söyleyebiliriz. Kendisinin de ısrarla vurguladığı gibi anti-Semitik değil, anti-Siyonist bir tavır geliştirmek barış için çok önemli.

Başbakan Erdoğan haklı olarak Şimon Peres'e tepki gösterirken eski bir İsrail vatandaşı olan ve Yahudilikten ayrılan Gilad Atzmon'un yazdıklarından alıntılar yaptı. 2004 yılında Erdoğan'a 'cesaret madalyası' vermiş olan AJC (Amerika Yahudi Komitesi) Başkanı David Harris, şaşkındı. Açıklamasında Atzmon'un daha önce yazdığı yazılarda, "Yahudi devletinin insanlık tarihinin karşısındaki en büyük tehdit olduğunu" söylediğinin altını çizdi ve "Bu tarz saçmalıkları yazan bir yazarın, demokratik bir ülkenin başbakanı tarafından referans gösterildiği zaman, durup kendimize aklın nerede bittiğini, nefretin nerede başladığını sormamız gerekiyor." dedi. (Başkan Harris'e 'Akıl şimdi mi aklınıza geldi' diye sormayalım mı? Bebekleri öldüren akıl zaten tükenmiş değil miydi? Bilimde ve sanatta yığınla dâhi çıkaran Yahudiler, siyasette akıllarını neden iptal etmiş durumdalar sahi?)

Başbakan'ın gündeme getirdiği Siyonizm'i ve hatta İsrail'i reddeden Yahudiler hiç de az değildir.

Bir kere daha belirtelim: Yahudilik ile Siyonizm aynı şeyler değildir. Siyonizm'e karşı mücadele eden Yahudi G. Neuburger'in dediği gibi aslında birbirine uymaz ve uzlaşamazlar. "İyi bir Yahudi Siyonist olamaz; Siyonist ise iyi bir Yahudi değildir." Siyonizm, Tanrı'ya isyan ve Yahudi halkına ihanet demektir. Siyonizm, Yahudiliği bir ırka indirger. Irkçıdır. Siyonizm anti-Semitizmden, yani Yahudi aleyhtarlığından beslenir. Anti-Semitizm de, Siyonizm de Yahudileri binlerce yıldır yaşadıkları topraklardan koparmak için uğraşır. Neuburger'e göre İsrail'de Tanrı'ya olan bağlılığın yerine Siyonist devlete olan bağlılık geçirilmiş ve devlet, çağdaş "altın buzağı"ya dönüştürülmüştür.

Yahudiliğin mantığında bir yırtılma değil Siyonizm; kolay kolay tamir edilemeyecek bir yırtılma hem de. İsrail devleti kurulmamalıydı, çünkü Mesih gelecek ve o idare edecekti Kutsal Toprakları. İsrail kurulunca Tanrı'nın ve Mesih'in işine müdahale edilmiş oldu. Bu bir sapkınlıktı.

Nitekim 1912'de Almanya-Polonya sınırında Agudath İsrail (İsrail Birliği) adlı bir örgüt kuruldu. Siyonizm'e karşı kongreler düzenleyen örgüt, Filistin'deki Arap önderleriyle eşit haklara sahip olacakları bir devletin kurulmasına ilişkin görüşmeler başlattı.

Belki inanmayacaksınız ama örgütün Hollandalı Yahudi önderi Jacob de Haan'ın amacı, İsrail'de Siyonist bir devletin kurulmasını önlemektir. Ölümle tehdit edildi Siyonistlerce; ama yılmadı, Siyonist bir devletin kurulmasının içerdiği tehlikelere dikkat çekmeye çalıştı. Başına ne geldi, tahmin edersiniz: Kudüs'ün ortasında akşam ibadetinden dönerken Siyonist Hagadah örgütü militanlarınca katledildi.

İsrail'de ırkçı bir devlet kurulmaması için mücadele veren Jacob de Haan'ın öldürülmesinden sonra Agudath örgütü resti gördü ve Siyonizm'le anlaşmak zorunda kaldı. Ama bir başka örgüt kuruldu Kudüs'te. Adı, Neturei Karta, yani Şehrin (Kudüs'ün) Koruyucuları. Örgütün önderi Haham Armam Blau, Siyonistlerin adaletsizliği, ahlaksızlığı ve ikiyüzlülüğü karşısında hakkın sesi oldu. Hem inanmış Yahudilerce hem de Müslümanlarca sevilir, sözüne güveniliyordu. Kudüs'te doğmuş ve ömrü orada geçmişti. Yazılarında Siyonizm'in ortaya çıkışına kadar Yahudiler ile Müslümanların uyum içinde yaşadıklarını vurguluyor, Musa ibn Meymun gibi öğretileri Yahudilikte bir ekol sayılan Yahudi filozofunun eserlerini Arapça yazdığına dikkat çekiyordu. Haham Blau Siyonistlerce hapse atılmıştı. Çünkü Siyonist rejimdeki adaletsizlik ve ahlaksızlıklara karşı çıkmıştı. Müslüman ve Hristiyan Filistinlilerin haklarını savunanların başında onu görüyoruz.

Bu Haham Blau'yu tanımamızda fayda var, çünkü İsrail'in ikinci yüzünü temsil ediyor; anti-Siyonist yüzünü. Hatta o kadar anti-Siyonisttir ki kendisi, İsrail'i resmen tanıdı diye, Birleşmiş Milletler'i bile kınamıştı.

Bütün Yahudiler Siyonist olmadığı gibi bütün Siyonistler de Yahudi değildir. Mesela İsrail'in kurulmasına giden ilk adımı 1917'de atan İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Balfour Siyonisttir ama Yahudi değildir. Bu şaşırtıcı değil, çünkü Siyonizm bir Yahudi ideolojisinden çok bir Hristiyan ideolojisidir.

Siyonizm'in hedefi, "aliyah", yani bütün Yahudilerin Siyonist devlete göçüdür. Ancak Amerikan Yahudilerini kandırmak o kadar kolay olmamıştır. İsrail'e yerleşmeyi reddeden Siyonist olmayı reddeden Yahudiler, İsrail'in aslında dev bir "getto"dan başka bir şey olmayan Yahudiler için bir tuzak olduğu kanaatindedirler. Eskiden Yahudiler Avrupa şehirlerinde kendi mahallelerinde otururlardı, şimdi de kendi İsrail'lerinde oturuyorlardı onlara göre.

Başka kimleri sayalım: Filozof Constantin Brunner'i mi, Haham Abraham Geiger'i mi, Viyana Başhahamı Güdemann'ı mı, yoksa Amerikalı Haham Isaac M. Wise'ı mı? En iyisi, 1927'de ölen Ahad Ha'am'ın "Filistin'de Gerçek" başlıklı yazısından bir bölüm okuyarak vedalaşmak: "Yahudiler sürgündeki topraklarda köleydiler ve birden özgürlüklerine kavuştular; bu değişiklik onlarda despotizm eğilimini uyandırdı."

Bu arada Yahudi yazar Norton Mezvinsky'nin sözlerini unutmuyorum: "Çözüm, İsrail devletini Siyonizm'den kurtarmaktır." **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"6-7 Eylül olaylarını Menderes tertiplemişti!"

Mustafa Armağan 2009.02.08

Tiyatro sanatçısı Atilla Olgaç'ın bir televizyon programında Kıbrıs 'barış hareketi' sırasında biri 19 yaşında sivil esir olmak üzere 10 Rum'u öldürdüğünü söylemesi Yunanistan'ı harekete geçirdi. Haberlere göre Yunanistan, Cenevre Savaş Hukuku Sözleşmesi doğrultusunda soruşturma başlatmış, Türkiye'den tazminat talep edecekti.

Bundan 50 yıl kadar önce de benzer bir olay yaşanmış ve bu defa eski bir Dışişleri Bakanı, öyle bir açıklama yapmıştı ki, yine Yunanistan, Türkiye'den tazminat istemek ve köşeye sıkıştırmak için benzersiz koz geçirmişti eline.

27 Mayıs'ın tozu dumanı henüz kalkmamış. 5 Haziran 1960 Pazar günü gazetelerini açanlar manşetlerde şu açıklamayı okudular:

"Fuat Köprülü, 6-7 Eylül olaylarını açıkladı."

Aradan 5 yıl geçmiş ve o zamanki hükümetin Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı olan Fuat Köprülü, tam da ihtilalin tozu dumanı arasında, Harbiye'de tutuklu bulunan Demokrat Parti liderlerine yayılım ateşi açmıştı:

"'Hadiseler Fatin Rüştü Zorlu'nun ilhamı ile Menderes ve Gedik tarafından tertiplenmiştir."

"Yeni Sabah" gazetesindeki haber şöyle devam ediyor:

"Ata'nın Selanik'deki evini Menderes bombalatmış."

Ardından bir bomba daha patlıyor gazetelerde:

"Köprülü 'Daha sonra münakaşa ettiğim Gedik'in beni öldürtmek istediğini Menderes söyledi' diyor."

Ne demekti bütün bunlar şimdi? Hem Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Başbakan Adnan Menderes ve İçişleri Bakanı Namık Gedik'ten ne istiyordu koskoca Prof. Köprülü?

Şemsi Kuseyri'nin yaptığı söyleşide Köprülü, çelişkiye düştüğünün farkına varmadan Menderes'in, kendi yanında zamanın İstanbul askeri komutanına telefon ederek göstericilerin üzerine ateş açılmasını istediğini söylüyordu. Hem olayları tertipleyen, hem de tertipçilerin üzerine ateş açılmasını emreden bir Başbakan?

Köprülü'nün sözleri o kadar ipe sapa gelmez türdendir ki, bunlar ya zaptedilmez bir öfkeyle söylenmişti ya da gazete çarpıtmıştı. Çünkü şu satırlara rastlıyor ve hayretten ağızımız açık kalıyor:

"Otomobillerle İstanbul'a döndüğümüz zaman bizi yolda bir takım çapulcular karşıladı. Bayar'la ben, onların dağılmaları için bizzat müdahalede bulunduk. Hatta ben 40-50 kişiyi bastonumla kovaladım." (Bir Başbakan Yardımcısı'nın göstericileri bastonuyla kovalamasına kaldıysa 6-7 Eylül olayları, vay benim köse sakalım! "Güz Sancısı"nın yönetmeni Tomris Giritlioğlu duysa mutlaka filme bu harikulade sahneyi eklerdi!)

Köprülü, İstanbul valisinin olaydan önceden haberi bulunduğunu öğrenince İçişleri Bakanının istifa etmesi gerektiğini söylemiş. Buna karşılık Bakan Gedik de kendisini vurmak istemiş! Ne var ki Başbakanın Gedik'i koruması üzerine 6-7 Eylül olaylarının baş tertipçisi ve müsebbibinin Menderes olduğu kanaatine varmış. Güya Menderes, olayları Kıbrıs'ı fethetmek için bizzat düzenletmiş.

Türkolojinin efsane hocası, Atatürk'ün Selanik'teki evine bomba koyma olayının altında da Menderes'in parmağı bulunduğunu söylüyorsa da, Başbakana bu aklı, Zorlu'nun verdiğini eklemeyi ihmal etmiyordu. Son olarak, gerçi Celal Bayar'ı doğrudan tertipçilikle suçlamıyordu ama 1957'de DP'den istifa etmeden önce kendisiyle görüşmek isteyen Cumhurbaşkanı'nın o görüşmede, "Mamafih bu hadiselerin çıkışı iyi oldu" dediğini aktararak ateşi Çankaya'ya kadar sıçratmayı başarıyordu.

Böylece Menderes başta olmak üzere hemen bütün DP kadrosu, 6-7 Eylül olaylarının sorumlusu ilan edilmiştir. Hem de bizzat partinin 4 kurucusundan biri ve olayların geçtiği tarihte Başbakan Yardımcılığı gibi sorumlu konumda bulunan bir devlet adamı tarafından.

İşte Alparslan Türkeş'in hatıralarında Köprülü'nün bu sözlerinin Türkiye'yi "Yunanistan'a jurnallemek" olarak nitelendirilmesinin sebebi budur. Bundan sonrasını Türkeş'in ağzından aktaralım:

Bu sözler üzerine Atina ve Selanik'te Yunanlı gençler gösterilere başladılar. İş büyüdü. Yunan hükümeti Türkiye'ye nota verdi. Notada Köprülü'nün demecine atıfta bulunularak, 6-7 Eylül olaylarının Türk hükümetinin tertibi olduğunun ortaya çıktığı belirtiliyor ve Türkiye'den Rumların uğradıkları büyük maddi kayıpların ödenmesi, manevi kayıplar için tazminat verilmesi, suçlu olan Bayar ve Menderes'in yargılanmak üzere Yunanistan'a teslimi ve Türkiye'nin resmen özür dilemesi isteniyordu. (Bence Yunanistan daha adil yargıladı ya, o başka konu.)

Türkiye başına iş almıştı. İhtilalin kudretli Albayı Türkeş, bu gelişmeler üzerine Dışişleri Bakanını çağırıp üç kişilik bir kurul oluşturmasını, kurulun Köprülü ile görüşmesini ve yaptığı yanlış(!) düzelttirmesini ister. Nedir bu yanlış? Ülkesini dışarıya "jurnallemek". Köprülü direnir açıklama yapmamakta. Ardından kesin bir uyarı gönderir Albay. "Hatasının hala farkında değildi" der hatıratında. Sertlik işe yaramış ve sonunda yelkenleri suya indirmiştir. Şimdi "hata"nın düzeltilmesine gelmiştir sıra. Nitekim Köprülü zoraki bir basın toplantısı düzenleyerek Atatürk'ün evine bomba konulduğu yolundaki sözlerini geri alacaktır.

İhtilalciler, devirdikleri rejimin her yaptığına saldırmanın hüner zannedildiği bir zaman diliminde bu defa çok garip durumda kalmışlar ve 6-7 Eylül olaylarını, hapse tıktıkları Bayar ve Menderes'in penceresinden göstermek ve onların bu işte suçsuz olduklarını ispatlamak zorunda kalmışlardı. Yine de Köprülüzaade Fuad Bey'e tükürdüğünü yalatmışlar ve rahatlamışlardı. (Türkeş bir de o sırada olayları sıcağı sıcağına soruşturmuş bir Hakim Albay'dan söz eder ve onun da kanaatinin olayları Menderes ve Bayar'ın tertiplediği yönünde olduğunu söyler. Konunun fazla 'kurcalanmaması' gerektiği inancındadır. Tıpkı Fuat Köprülü gibi Selahattin Alparslan adlı bu Sıkıyönetim Savcısının da nasıl susturulduğunu merak edenler "Şahinlerin Dansı"na bakabilirler (s. 229-230).)

Köprülü gerçi 1 Kasım 1960 günkü Yassıada duruşmasında derin devletin isteği doğrultusunda "Ben bomba işinin hükümet tarafından yapıldığını söylemedim. Fakat 6-7 Eylül olaylarının tertip olduğu neticesine vardım" diyerek konuyu kapatmaya uğraşacaktı. Ancak Mahkeme Başkanı'nın "tertipçi"nin kim olduğu sorusuna "Tabiatıyla hükümet, başta Menderes" diye cevap verecekti. Yine devlet kurtulmuş, suçlular ise ortada kalmıştı!

Bilimsel yetkinliği ne olursa olsun, Köprülü politikada başarılı bir performans sergileyememişti. Önce Başbakanlığı Menderes'e kaptırdığı için, sonra giderek kenara itildiği için, nihayet Zorlu kendisi yerine Dışişleri Bakanı yapıldığı için Bayar'a da, Menderes'e de, Zorlu'ya da, hatta Meclis Başkanı Refik Koraltan'a da düşman kesilmişti. İhtilalden sonra, 1945'de beraber yola çıktığı arkadaşlarına yönelik hücumlarının sebebi tamamen kişiseldi.

Nitekim 5 Haziran 1960 tarihli "Akis" dergisinde Köprülü'nün 27 Mayıs sabahı Refik Koraltan'ın süngülü Harbiyelilerin arasında evinden çıkışını pijamalarıyla penceresinden seyrettiği yazılıdır. Rıfki Salim Burçak ise bu manzarayı kahkahalarla seyrettiğini yazıyor ki, ben şahsen o kadarına inanmıyorum. Ancak Köprülü, siyasetin sarp yollarında tökezlemiş, yalnız kendisi tökezlese iyi, aynı zamanda devleti de fena halde tökezletmiş ve yaptığı açıklamayla derin devletin reflekslerini harekete geçirmişti. **m.armagan@zaman.com.tr**

MERAKLISI İÇİN NOTLAR

Beethoven nasıl işe yaradı?

"Ekspres" gazetesinde Atatürk'ün Selanik'teki evine bomba konulduğu haberinin çıkması üzerine 6-7 Eylül 1955'te İstanbul, Ankara ve İzmir'de patlak veren olaylarda Rum, Ermeni ve Musevi vatandaşlarımıza ait ibadethane, ev ve işyerlerine saldırılmış, eşyaları yağmalanmış ve binalar tahrip edilmişti. Olaylarda 3,884'ü

Rumlara ait olmak üzere 8,538 gayrimenkul zarar görmüştü. Gerçi maddi zararlar devlet tarafından karşılandı ama Türkiye'nin uluslararası imajı da ağır bir yara almıştı. Bu sırada Beyoğlu'nda bir müzik enstrümanı satan Ermeni'nin dükkanına nasılsa dokunulmamıştı. Sonradan anlaşıldı ki, vitrininde Beethoven'in bir büstü vardı ve saldırganlar karanlıkta büstü Atatürk'e ait zannetmişlerdi.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Abdülhamid hakkında yanlış bildiğimiz 10 şey

Mustafa Armağan 2009.02.15

Geçtiğimiz 10 Şubat günü Sultan II. Abdülhamid'in 91. ölüm yıldönümüydü. Hakkında olumlu bir şey söylemenin bile cesaret istediği yıllar yaşadık ama artık mızraklar çuvallara sığmaz oldu. Çuvalları delip çıkan gerçeğin mızrakları hepimizi şaşırtıyor. Neler mi onlar? Sayıları çok fazla ama içlerinden 10 tanesini seçtim. Beraber çıkarmaya çalışalım mı?

1. Kızıl Sultandı: Bu iddia, Albert Vandal adlı bir Fransız yazar tarafından ortaya atılmıştı. Atılış sebebi de, Abdülhamid'in Ermeni isyanlarını bastırmış olmasıdır. Başta İngiltere ve Fransa olmak üzere Avrupa kamuoyunda Abdülhamid'in kan dökücü bir padişah olduğu propagandası başlatıldı. İşte "Kızıl", yani kan döken Sultan lakabı bu sırada asıldı boynuna. Hadi Ermenilerin böyle demesini anladık; iyi ama bir tekini bile idam ettirmemiş olan Abdülhamid'e Jön Türkler neden "Kızıl Sultan" dediler? 1915'te yüzbinlerce Ermeni'yi tehcir ettirecek olanlar, 25 yıl önce Ermeni propaganda ordusunun neferleri olmakta sakınca görmemişlerdi.

2. Meşrutiyet düşmanıydı: 93 Harbi'nde Osmanlı topraklarının üçte biri kaybedilmişti. Bu çapta bir toprak kaybı karşısında meclisteki farklı milliyetlere mensup üyeler paniğe kapılmış, her biri kendi milletinin topraklarını kurtarma telaşına düşmüştü. Birleştirici olacağı ümidiyle kurulan meclis, tam tersine bölücü bir meclis olmuştu. İki seçenek vardı: Ya parçalanmaya seyirci kalmak ama meşrutiyetten taviz vermemek ya da meşrutiyeti askıya almak ama ülkeyi parçalanmaktan kurtarmak. Abdülhamid ikincisini seçti ki, aynı durumda devlet refleksi zaten başkasını yapmasına müsaade etmezdi.

3. Milleti cahil bıraktı: Bilinenin aksine, Osmanlı tarihinin en canlı eğitim hamlesi, Abdülhamid dönemine rastlar. Sevan Nişanyan'ın hesaplamalarına göre Türkiye, Abdülhamid dönemiyle kıyaslanabilecek bir okullaşma düzeyine yeniden ancak 1950'li yıllarda ulaşabilmiştir. Mesela 1895'te TC sınırlarına tekabül eden bölgede bine yakın (835) ortaokul ve lise bulunuyorken 1923'te bu sayı 95'e düşmüştür. 1895'teki yüz bine yakın öğrenci sayısı (97.837), 1950-51 sezonunda aşağı yukarı aynı seviyede seyretmektedir (90.356). Öncesiyle kıyasladığımızda Abdülhamid dönemindeki eğitim patlaması daha görünür hale gelir. Tahta geçtiği yıl 250 olan rüşdiye sayısı 1909'da 900'e, 6 olan idadi sayısı 109'a çıkmıştır. 1877'de İstanbul'da sadece 200 tane modern ilkokul varken 1905'te 9 bine çıkmıştı. Her yıl ortalama 400 ilkokul açılmıştır ki, bu, Cumhuriyet döneminde bile kırılmamış bir rekordur.

4. Denizciliğe düşmandı: Abdülaziz döneminde dünyanın 3. büyük deniz gücü olmuştuk ama bu donanmanın sadece yıllık boya parası bile Denizcilik Bakanlığı'nın bütçesini aşıyordu! Abdülhamid "karacı" idi, kabul. Ama Atatürk de, İnönü de karacı idi. Demek ki, Türkiye'nin etrafı denizlerle çevrili bile olsa böylesine büyük bir deniz gücünü besleyebilecek ekonomik altyapısı mevcut değildi. Savaş gemisi alıp yeniden dışarıya bağımlı

kalmaktansa Abdülhamid tercihini kara ve demiryollarından yana kullandı. İttihatçılar da, Atatürk de, İnönü de demiryoluna öncelik vermediler mi?

5. Keyfî sansür uyguladı: Sansürün elbette savunulacak tarafı yok. Ancak PKK ile mücadele döneminde basın nasıl ağır bir sansür altında çalıştığını unutmamak. Sansür vardı, evet. Fakat siyasi konulara girilmemesi aynı zamanda edebiyatımızın görkemli eserlerinin ortaya çıkması gibi hayırlı bir sonuç da vermemiş midir? Hem Takrir-i Sükûn döneminde uygulanan "cellat sansürü"yle hiç mi hiç kıyaslanamaz Abdülhamid'ininki.

6. Hafiye teşkilatı zararlıydı: Hafiye teşkilatının topluma nefes aldırmadığını iddia edenler, aksi halde ne yapılması gerektiğini de söylemelidirler. Meydanı İngiliz, Rus, Fransız ajanlarına mı bırakmalıydı? Hafiyesiz, ajansız, casussuz bir devlet olur mu? Unutmayalım ki, Fransa'nın İstanbul büyükelçisi, Abdülhamid'in tahta geçtiği yıl sokaklarda Fransız Kralı'nın posterlerinin Ermeni hamalları tarafından satıldığını yazıyordu. Devlet Londra, Paris ve Petersburg'dan yönetiliyor, "Hasta Adam"ın kimin kucağında öleceği tartışılıyordu. Abdülhamid, iktidarın dizginlerine asılabilmek için hafiye teşkilatını kurmak zorundaydı. Elbette suistimaller olmuştur ama yakınlarından biliyoruz ki, Sultan her jurnali okuyor ama mutlaka yazanın adam olma niteliğine göre değerlendirmeye tabi tutuyordu.

7. Despottu: 'İstibdad' kelimesini 'despotizm' diye çevirmek yanlıştır. Hele totalitarizm hiç değil. Kaldı ki, İslam siyaset düşüncesinde "istibdâd" meşru yönetim şekillerindendi. Mesela İbn Haldun 'istibdâd'ı tek adam yönetimi, yani otokrasi anlamında kullanır ve meşru yönetim şekillerinden biri kabul eder. Kaldı ki, önüne gelen idam cezalarını sürekli affeden birinin istibdâdın yetkilerini hangi yönde kullandığını da pekala görmüş oluyoruz.

8. 31 Mart'ı tertiplemişti: 31 Mart isyanında en ufak bir katkısının olmadığı kesin olarak ortaya çıktığı halde asırlık İttihatçı propagandanın etkisi hâlâ sürüyor. İsyanı araştırma komisyonu başkanı Yusuf Kemal [Tengirşenk], 31 Mart'ın Abdülhamid'in eseri olmayıp İttihatçılara karşı yabancı casus şebekeleri ile mürtecilerin teşebbüsleri olduğunu yazmıştır. Rıza Tevfik ise mahkemede şunları söylemiştir: 31 Mart uydurma ihtilali hazırlandığı zaman ben Talat Bey'e beyhude yere kardeş kanı dökülmesinin büyük bir cinayet olduğunu anlattım. Aldığım cevap şu oldu: "Ne yapalım, Cemiyetin paraya ihtiyacı var, bunu da ancak Yıldız Sarayı'nın hazinesi karşılayabilir."

9. Hamidiye Alayları gereksizdi: Hamidiye Alayları şunlara yaramıştı: 1. Askerlik yapmayan Kürtlerle kolluk kuvveti eksikliği giderildi. 2. Rus istilasına karşı caydırıcı oldu. 3. Kürtler ve konar göçerlerin dış güçlerce kullanılmasına engel oldu. 4. Aşiretlerin yerleşik hayata geçmelerini hızlandırdı. 5. Çocuklar İstanbul'daki Aşiret Mektebi'nde eğitilerek Osmanlılık bilinci edindiler. 6. Aşiret kavgalarının önüne geçildi. 7. Sükûnet sağlanınca Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun imarına çalışıldı...

10. Korkaktı: Namık Kemal'in oğlu Ali Ekrem Bey'in dediği gibi "Abdülhamid'in korkak olduğunu sananlar yanılırlar. Korkak olmak şöyle dursun, tam tersine cesurdu." Dolmabahçe Sarayı'ndaki bir bayramlaşma sırasında deprem olmuş ve tavana asılı 1,5 tonluk bir avize yere düşmüştü. O kargaşalıkta salonda kılı kıpırdamayan tek kişi, Abdülhamid'di. Keza yanı başında bomba patlarken bile metanetini yitirmemiş, öğleden sonra elçilerle mutad görüşmelerini dahi aksatmamıştı. Kızı Ayşe Sultan'a söyledikleri karakterini iyi özetler: "Kalbimde yalnız Allah korkusu vardır. Bir hadise olmadan evvel onu önlemek için telaş ederim. Ama tehlikenin içinde bulunduğumu hissedersen icabında ateşe atılmaktan bile çekinmem."

İçimden bir ses, "Kurtlarla Dans"ın devamını yazmam gerektiğini söylüyor. m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Abdülhamid'in Siyonizm'le dansı

Mustafa Armağan 2009.02.22

7 Ağustos 1949 günü Tel Aviv-Kudüs yolundan bir cenaze arabası ağır ağır geçmektedir. Viyana'dan bir 'kahraman'ın kemikleri getirilmiştir.

Bir piyes yazarı ve gazeteci olmasına rağmen kendisini Siyonizm'e adanmış, bir hayal kurmuştu. Ama körü körüne hareket etmemiş, çok katlı ve çok boyutlu stratejiler izlemişti. Bu uğurda kralları, bakanları, aydınları, din adamlarını, kısaca aklınıza kim gelirse onları kullanmaktan çekinmemişti. İnancı şuydu: Bir fikir iyi ve haklı ise muhakkak galip gelir.

1897'de ilk Siyonist Kongresi'ni İsviçre'nin Basel şehrinde topladı. Günlüklerine şu kâhince notu düşecekti: "Ben Yahudi Devleti'ni Basel'de kurdum. Eğer bunu bugün yüksek sesle söylersem, cümle âlem bana gülecektir. [Fakat] belki beş yıl içinde ama kesinlikle elli yıl içinde onu herkes tanıyacaktır."

Dünyada bunun kadar kesin tutturulmuş bir kehanet az bulunur.

İşte ölümünün üzerinden tam 45 yıl, 1 ay geçtikten sonra Viyana'dan getirilen kemikler, Budapeşte doğumlu bir Yahudi'ye aitti. Kudüs'te kendi adıyla anılan tepedeki siyah anıt-mezarının üzerinde İbranice yalnızca "Herzl" yazıyordu. Yani Dr. Theodor Herzl.

İşte bu Theodor Herzl, Avrupa'da zulüm görmekte olan Yahudi halkı için Filistin'den bir toprak parçası koparmak amacıyla eşliğini aşındırmıştı Yıldız Sarayı'nın.

19 Temmuz 1896'da kendisi görüşmemişti ama danışman Kont Nevliniski aracılığıyla teklifini iletmeyi başarmıştı Sultan'a. Avrupalı zengin Yahudiler 20 milyon sterlin olarak tahmin ettikleri Osmanlı'nın dış borcunu ödeyecekler, buna karşılık Filistin topraklarından kendilerine bir yurtluk yer verilecekti.

Ne var ki, şen giden Nevliniski saraydan yaslı dönmüş, her şeyin bittiğini, padişahın tekliflerini bir daha işitmek istemediğini söylemişti. Abdülhamid şöyle demişti:

"Bir karış bile toprak satamam. Çünkü o bana değil, halkıma aittir. (...) Yahudiler milyonlarını saklasınlar. İmparatorluğum parçalanınca belki de Filistin'i tek kuruş ödemededen elde edeceklerdir. Fakat ancak kadavramız parçalara ayrılabilir. Vücudumuzun canlı canlı kesilip biçilmesine razı olamam." ("The Diaries of Theodor Herzl", Almandan İngilizceye çeviren: Marvin Lowenthal, New York, 1962, The Universal Library, s. 152.)

Bir devlet başkanından toprak satmasını istemesindeki kabalığın farkına varan Herzl, yanlış yaptığını anlar; lakin işin peşini bırakmayacaktır. Planlarını suya düşüren bu sözler, Herzl'i etkilemiş ve günlüklerine şu ilginç notu düşmeyi ihmal etmemiştir: "Her ne kadar o sırada hayallerime nokta koymuş olsa da, Sultan'ın bu hakikaten yüce sözlerinden etkilenmişim."

Sizin anlayacağınız, Abdülhamid'in mücadele ettiği adam da hamhalatın teki değil, davasına adanmış parlak zekâlardan biridir.

Herzl'in, orijinali Almanca olan günlüklerini (zira kendisi İsrail'in kurucusu sayılsa da, pek çok Siyonist gibi İbranice bilmezdi) İngilizceye kısaltarak çeviren Marvin Lowenthal, Abdülhamid'in Siyonist taleplerini reddini "superb", yani 'muhteşem' diye nitelendirirken, Herzl'in de bu ret cevabı karşısında Sultan'a duyduğu "hayranlık"a dikkat çekmektedir.

İşin esası şuydu ki, iddia ettiği gibi zengin Yahudiler Herzl'in arkasına çuvalarla para yağmış değildi; Abdülhamid de hafiyeleri vasıtasıyla bu durumu öğrenmişti. Blöf yapıyordu Herzl; Sultan da bunu biliyor ama Siyonistlerin Avrupa içinde palazlanmalarından ve kendisine yeni bir pazarlık kapısı açmalarından memnuniyet duyuyordu.

Bunun için toprak satın alma tekliflerini reddetmişti ama Herzl'in sonraki projelerini dikkate alır görünmüştü. Bu defa Herzl teklifini Osmanlı'yı kalkındırmak gibi bugünkü yabancı sermayenin getirilmesine benzer bir kılığa büründürmüştü. Avrupalı Yahudi sanayiciler Osmanlı ülkesine yatırım yapacak, ülkeyi, bu arada Filistin'i kalkındıracaktı. Buna karşılık Yahudilerin Filistin topraklarına yerleşmesine izin verilmesini istiyorlardı.

Abdülhamid ise Siyonizm'i kullanmanın, onu reddetmekten daha fazla işine geleceğini biliyordu. Tekliflerine, kabul etmeyeceklerini bildiği bir karşı teklif getirdi: Yahudiler Osmanlı'nın 30 milyon sterlin tutarındaki dış borcunu ödemek üzere bir konsorsiyum (syndicate) kuracaklardı. Buna karşılık olarak Osmanlı topraklarına yerleşmelerine izin verilecek fakat geldikleri ülkenin vatandaşlığından çıkarak Osmanlı tebası olacaklardı. Asıl vurucu şartsa sona saklanmıştı: Yahudiler toplu olarak Filistin'e yerleşemeyecek, kitlesel yerleşmelerine izin verilmeyecek, değişik bölgelere dağıtılacaklardı; beş aile şuraya, beş aile oraya.

Herzl'in başına "him taşı" düşmüş gibi oldu. Onun bütün davası ırkdaşlarını Filistin'e yerleştirme planı üzerine kurulu değil miydi? Bunu asla kabul edemezdi. Teklif yeterince cazip gelmedi diye düşündü. Daha fazla para toplamak için döndü. Ne ki paralı Yahudiler Sultan'dan Yahudilerin göçüne izin veren resmî bir berat almadıkça kesenin ağzını açmaya yanaşmıyorlardı. Abdülhamid ise ne Filistin'e göçe izin veriyordu, ne de parayı görmeden resmî bir kabule yanaşıyordu. Mesele kilitlenmişti.

Herzl'in Abdülhamid'le görüştüğünü bildiren New York Times'ın 30 Mayıs 1901 tarihli nüshasındaki haber.

Cohn (Herzl'in günlüklerinde Abdülhamid 'Cohn' şifresiyle geçer) sıkı pazarlıkçı çıkmıştı; çok şey istiyordu ama pek az şey veriyordu. Herzl 1902 Temmuz'unda son kez geldi İstanbul'a. O da ne? Sarayın eşiğini aşındıran birileri daha vardı. Fransız Mösyö Rouvier Osmanlı maliyesini rahatlatacak tekliflerde bulunmak üzere bir toplantıdan çıkıp öbürüne giriyordu. Bunun üzerine Herzl, Filistin şartından vazgeçti, Mezopotamya'ya (Hayfa dahil) bir Yahudi göçüne resmen izin verildiği takdirde dostlarının Fransızlarınkinden daha iyi bir teklifte bulunabileceklerini bildirdi saraya.

Eskiden kendisine ümit veren saray bendegânı nedense artık yüz vermez olmuşlardı. Sözleriyle destekler görünüyor ama eylemleriyle başka yöne baktıklarını gösteriyorlardı. Sonunda Herzl, piyon olarak kullanıldığına acı bir şekilde tanık oldu. Fransızlara karşı pazarlığı kızdırmakta kullanılmış, anlaşma yapıldığı için de artık yüzüne bakan kalmamıştı. Abdülhamid yine oyununu oynamış, Fransızları tercih etmişti.

Artık Herzl'in defterinde Osmanlı sayfası kapanıyor, İngiltere sayfası açılıyordu. Çantasını toplarken not defterine şunları yazacaktı: Türkler gün gelecek, dilenci durumuna düşecek ve dizlerime kapanıp yalvaracaklardır.

Yine de Abdülhamid'in Siyonistlere bu denli "müsait" davranmış olmasını içlerine sindiremeyenler haklı olmakla birlikte diplomatik söylem ile gerçek niyet arasındaki farkı fark etmek önemlidir. Nitekim Yahudi araştırmacı Avram Galante'nin "Abdülhamid ve Siyonizm" başlıklı makalesinde belirttiği gibi, Herzl'in görüşmesine aracılık eden İstanbul Hahambaşısı Moşe Levi'nin 3 gün sarayda bekletildikten sonra Sultan'dan yediği ağır zılgıt her şeyi açıklıyor aslında. Bende toprak satacak göz var mı? diyordu Hahambaşına. O ise, torununun Galante'ye anlattığına göre, ağlayarak Sultan'ın ayaklarına kapanıyor, yemin billah Herzl'in toprak talep edeceğini bilmediğini söylüyor, af diliyordu.

Abdülhamid'in cenazesi de bir gün törenle "Türkiye"ye getirilir mi acaba?

m.armagan@zaman.com.tr

MERAKLISI İÇİN NOTLAR

Theodor Herzl'in toplam 5 cilt tutan Almanca günlükleri henüz tam olarak dilimize çevrilmiş değil. Rahmetli Yaşar Kutluay'ın "Siyonizm ve Türkiye" (1967; 2. baskı 2004) adlı kitabı büyük ölçüde günlüklerin bizimle ilgili kısımlarının çevirisidir. Ergun Göze'nin çevirdiğini iddia ettiği "Hatıralar" (2002) ise Kutluay'ınkini bazı noktalarda ikmal etmekten öte bir şey yapmış değildir.

Herzl hakkında özet bilgi, sonradan anti-Siyonist kampa geçen Norman Finkelstein'in 1987 tarihli "An Impact Biography"sinde bulunabilir.

Bu yazıda yararlandığım iki temel kaynak ise şunlardır: Isaiah Friedman, "Germany, Turkey, and Zionism, 1897-1918" (Oxford 1977); Walter Laqueur, "The History of Zionism" (Tauris 2003).

Filistin'in dünü ve bugününü anlayabilmek için en esaslı kitaplardan birisi Mim Kemal Öke'nin "Filistin Sorunu"dur (Ufuk, 2002).

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yine bir seçim öncesi CHP türbe açılımı peşindeydi

Mustafa Armağan 2009.03.01

Çarşaf açılımı, Kur'an kursu açılımı derken, Cumhuriyet Halk Partisi kaybedeceği besbelli olan bir seçim öncesinde bol keseden vaadlerde bulunuyor. Yutuyor muyuz? Yutmuyoruz elbette ama bir siyasi kanadın iflasını ibret ve hayretle seyrediyoruz.

CHP seçim kaybetmeye alışık, hatta mahkûmdur. 1950'den önce yapılmış tek 'serbest' seçim olan 1930 mahalli ara seçimlerinde Serbest Fırka'dan yediği darbeye karşı Menemen dahil neler tezgâhladığını henüz unutmuş değiliz. Nitekim yakın tarihe eğildiğimizde seçim kaybetmemek için CHP'nin nasıl kendi sözümona "ilkeler"ine ihanet ettiğinin misallerini bol bol görmekteyiz. Bu yüzden çarşafa rozet takan Deniz Baykal'a da, Kur'an kursları açmayı vaat eden Sefa Sirmen'e de şaşırmıyoruz, çünkü bunlar hiç taze numaralar değil.

Öyleyse 61 yıl öncesine gidelim ve tarihin nasıl tekerrür ettiğini gözlerimizle görelim:

Türkiye İkinci Dünya Savaşı'nın ardından İngiltere ekseninden ABD eksenine geçmek zorunda kaldı. ABD kendi 'Yeni Dünya Düzeni'ni kuruyor, her bakımdan iflas eden İngiltere'nin dünya düzenini devralıyor, kendi saflarına (Hür Dünya) katılacak ülkelere demokratik açılımı şart koşuyordu. Çok partili hayata geçilecek, serbest seçimler

olacak, sivil toplum güçlendirilecek şu bu. Türkiye tehdidi görüyor ve tercihini yapıyordu ama bir türlü kendini beğendiremiyordu, zira rejimin adı Cumhuriyet olsa bile totaliter bir devlet görüntüsü arz ediyordu.205İbarıyla ilginç bir tartışma başlamıştı. Bursa'da Kazım Baykal adında bir kahraman çıkmış, türbelerin kapatılmasını emreden kanuna rağmen "Mevlid" şairimiz Süleyman Çelebi'nin türbesini aşkla yeniden yaptırıyordu. Bir grup gönüllünün kurduğu Eski Eserleri Sevenler Kurumu'nun bu çabası kimilerince irtica'nın başkaldırısı olarak değerlendiriliyordu. Ancak onu savunan namuslu kalemler de yok değildi. Mesela Tahsin Aydemir gibi.

Beyazıt'taki Büyük Reşid Paşa türbesinin açılış töreni doğumunun 150. yıldönümüne denk getirilmişti.

1948'de kendi çıkardığı "Türkiye" gazetesinde bir dizi yazı kaleme alan Demiray, Bursa'daki girişimi destekler, kurumun "kutlu bir işe giriş"tiğini yazar. Ancak 30 Kasım 1925 tarihli ve 677 numaralı kanunun buna engel olduğunu söyler. Bu kanun, mevcut türbeleri kapatmakla yetinmiyor, aynı zamanda yeni türbe yapılmasını da yasaklıyordu. İlk defa bir "inkılap kanunu" tartışmaya açılıyordu.

Demiray'a göre bu kanun 1925'in özel şartlarında (Şeyh Said isyanı bastırıldıktan sonra ve Takrir-i Sükûn Kanunu yürürlükteyken) apar topar çıkarılmış, metni maksadını aşacak şekilde yazılmıştı. Halbuki bir Gazi Osman Paşa'nın, bir Barbaros Hayreddin Paşa'nın, yüzlerce komutanımızın, devlet ve ilim adamımızın, şairimizin... türbeleri neden kapalı olsun? Hadi diyelim şeyhlerin türbeleri kapatıldı, Fatih'in, Kanuni'nin türbeleri neden kapalıdır? Devlette devamlılık esas değil midir? Üstelik de aradan geçen çeyrek asırda şartlar çok değişmiştir. Kanunun mutlaka değiştirilmesi gerekir.

Tahsin Demiray büyük kozunu en sona saklamıştır. Anıtkabir inşa halindedir ve Atatürk'ün naaşı Etnoğrafya Müzesi'nde ziyaret edilmektedir. Halbuki kanuna göre Atatürk'ün geçici kabrini ziyaret edenler açıkça suç işlemektedirler. Üstelik bu suçun 3 aydan hafif olmamak üzere hapis ve 50 liradan aşağı olmamak üzere para cezası vardır. Darbeli matkap faaliyetine devam eder:

"Anıt Kabir veya Muvakkat Kabir, bir binadır ve adı değişik olmakla beraber olduğu gibi bir türbedir. Biz, bilmeyerek yeniden bir türbe açmış bulunuyoruz ve bilmeden bir türbeyi ziyaret ediyoruz. Bu suretle orada yatanın imzasını taşıyan bir kanuna karşı gelmiş bulunuyoruz."

Henüz CHP iktidarında ve 1948'de yayınlandığını unutmadan tekrar okuyun yukarıdaki satırları. O yıllarda, sadece o yıllarda mı, bugün de yazılması cesaret isteyen sözlerdir bunlar. (Diğer yazılarını merak edenler yazarın "Anıt-Kabir ve Türbeler Meselesi" (1950) başlıklı broşürünü veya "Küçük İşaret Taşları" (1955) adlı kitabını okuyabilirler.)

Demiray'ın yazısını bir yıl sonra Peyami Safa'nın "Türbeler fobisi" yazısı, onu da 12 Ocak 1950'de "Son Saat"te çıkan Cihad Baban'ın "Atatürk'ün kabrini ziyaret suç mu?" yazısı takip edecek, fikir giderek daha fazla kulağa seslenecekti. Bu son yazı üzerine CHP hükümetinin Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu harekete geçecek, vaktiyle Demiray'ın köşesinde yapmış olduğu kanun değişikliği teklifini Meclis'e getirecek ve beş on muhalif oya karşılık geniş bir mutabakatla teklif kanunlaşacaktı. Bu, bizzat CHP eliyle gerçekleşen ilk inkılap kanunu değişikliği olacaktır.

Bundan sonra neler oldu?

Türbeler peş peşe açılmaya başlandı. Tespit edebildiğim kadarıyla Bakanlar Kurulu tarafından ilk ağızda İstanbul'da 8 türbenin açılması kararlaştırılmıştı. Büyük Reşid Paşa, Gazi Osman Paşa, Mimar Sinan, Barbaros

Hayreddin Paşa, Kanuni ve Yavuz'un kiler açılmış, Fatih ve (içinde Abdülaziz ve II. Abdülhamid'in de yatmakta oldukları) Çemberlitaş'taki II. Mahmud türbesinin tamir edildikten sonra açılmasına karar verilmişti.

Anadolu'da açılacak türbeler ise şunlardır: Ankara'da Hacı Bayram, Söğüt'te Ertuğrul Gazi, Göynük'te Akşemseddin, Bursa'da Osman ve Orhan Gaziler ile Yeşil Türbe, Bolayır'da Gazi Süleyman Paşa, Kırşehir'de Âşık Paşa, Konya'da Selçuklu sultanları, Akşehir'de Nasreddin Hoca türbeleri...

Bu türbelerin ilk partisi, tam 59 yıl önce, 5 Mart 1950'de açılmıştı. Bu sırada genel seçimlere 2 ay, 9 gün vardı. Türkiye hızla seçime gidiyor, kasları kireçlenmiş CHP iktidarı, türbe açılımla halktan oy olacağını sanıyordu. Alabildi mi? Ne gezer! Peki bugün alabilir mi? Göreceğiz.

Keşke tarihten ibret alınsaydı da bize ihtiyaç kalmasaydı.

Abdülhamid'in cenazesi Türkiye'ye ne zaman gelir?

Geçen haftaki yazımı "Abdülhamid'in cenazesi de bir gün törenle "Türkiye'ye getirilir mi acaba?" cümlesiyle noktalamıştım. Arif olanlar meramımı anladı gerçi ama en yakın dostlarımdan bile bazı sitemler aldığımı itiraf edeyim. Nasıl olur da Abdülhamid'in Çemberlitaş'taki koca türbede yattığını bilmezmişim! Bu "vahim hatamı" düzelterler mi ararsınız, özür dilememi isteyenler mi? Sevgili kardeşlerim, ille de o cümleyi düzünden yazmamı istiyorsanız öz olarak meramım şudur:

Bir cumhurbaşkanı ve başbakan ölüm yıldönümünde türbesine geldiği gün, Abdülhamid'in cenazesi de Türkiye'ye gelmiş olacaktır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Oktay Ekşi Osmanlı'dan ne anlar?

Mustafa Armağan 2009.03.08

Metrobüsün Asya'yı Avrupa'ya bağlaması münasebetiyle düzenlenen törende açılan "Son Osmanlı Padişahı Kadıköy'e hoş geldiniz!" dövizini, basında yeni bir Osmanlı tartışmasının fitilini ateşlemiş görünüyor.

4 Mart günü "Sabah"ta Emre Aköz, Cumhuriyet'in 85. yılında hâlâ Osmanlı'nın hatırlanıyor olmasındaki ilginçliğe dikkat çekerken, aynı gün "Hürriyet"ın başyazarı Oktay Ekşi, olanca Osmanlı cahilliğini okurlarının kafasına boca ediverdi.

Ekşi gibilerinin anlayamadığı nokta, yıllardır uyutulmuş/uyuşturulmuş bulunan Osmanlı refleksinin uyandırılacağı günü beklemekte olduğudur. Yıllar önce bir 'Osmanlı tsunamisi'nin Türkiye'nin üzerine gelmekte olduğunu söylemiştim. Tam 2 yıl önce çıkan "Geri Gel Ey Osmanlı" adlı kitabım da aslında bugün olan bitenlerin bir nevi habercisi gibiydi.

Yalnız şunu söylemekte fayda var: Türkiye'nin genlerinde bir süre uyumaya bırakılan bu 'Osmanlı refleksi', çok partili hayata geçişimizle birlikte ve daha CHP iktidarında saklanamayacak bir hale gelir. Nitekim 22 Nisan 1948 tarihli mizah dergisi "Karagöz", 23 Nisan Bayramı'nı Kafkaslardan Tuna'ya uzanan "büyük Türkiye'nin kuruluşunun başlangıcı olarak resmeder.

Nitekim İstanbul'un fethinin 500. yıl kutlamaları da Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından başlatılmış, ne ki, 1953'te Demokrat Parti iktidarına nasip olmuştur. Hatta şunu da söyleyelim: Yunanistan'ın notası üzerine DP iktidarı 500. yıl kutlamalarını durdurmak için çırpınmışsa da, bunu tarihimize hakaret sayanlar, zamanın CHP'lileri olmuştur. Abartmıyorum, size o zamanki "Cumhuriyet" ve "Hürriyet" gazetelerinde yazılanları aktarsam ağızınız bir karış açıkta kalır. Sanırsınız ki, Fatih'in şahsında Osmanlı geri dönmektedir.

Şimdi aynı (aynı mı, emin değilim o kadar) "Hürriyet" gazetesinin başyazarı çıkmış, ne akıl almaz iddialara imza atıyor.

Oktay Ekşi basındaki Osmanlı özleminden örnekler verdikten sonra "Merak ediyoruz, bir 'Osmanlı modası' yaratmaya çalışanların derdi -veya özlemi- nedir?" diye soruyor. Ben de diyorum ki, "Osmanlı özlemi" diye bir şey yok, Türkiye zaten Osmanlı'nın devamı ve hülasasıdır. Özlem yok, yeniden hatırlama var. Barajın arkasında biriktirdiğimiz sular artık taşıyor, üzerimize geliyor. Bu gerçeğe gözünüzü kapamaktan vazgeçin.

Bu arada Osmanlı tarihi hakkında yalan yanlış bazı bilgi ve hükümlerde bulunuyor ki, Ekşi'nin Osmanlı'ya bu kadar takmasının, Osmanlı tarihini hemen hiç bilmeyişinden kaynaklandığını öğreniyoruz.

Mesela diyor ki: 36 padişahın Fatih, Yavuz ve Kanuni'yi çıkartırsanız hangisini saygıyla, hayranlıkla, ileri görüşlülükle anabilirsiniz?

Buradaki sakatlık şu: Saygı duyulması için bir padişahın ille de zafer kazanması gerekiyor.

Bir yandan yazı yazarken Şeyh Hamdullah'ın hokkasını tutan, öbür yandan Mikelanj'ı Haliç'e köprü yapması için İstanbul'a davet eden II. Bayezid'e neden saygı duymayalım? Üstelik en büyük kitap tutkunlarından biridir, Fatih döneminde Osmanlı sosyal yapısında deprem etkisi yaptığı anlaşılan hızlı fetihleri ve reformları pekiştiren kurumsal düzenlemeleri yapmak, saygı duyulması için yeterli sebep değil midir?

İngilizlerin millî kahramanı Amiral Nelson, ressama poz verirken Osmanlı padişahı III. Selim'in gönderdiği ay yıldızlı nişanı göğsünde en üste, pırlanta sorgucu da başına takmıştı.

Hayranlık duyacaksınız, işte her sırtı çıplak olana üzerindeki çıkarıp verdiği için bir giydiğini bir daha giymeyen Osman Gazi. Aydınlanma diyorsanız bağımsız kütüphaneler açan I. Mahmud neyinize yetmiyor? Vücudunda tam 40 tane kılıç yarası taşıyan Çelebi Mehmed neci oluyor?

İleri görüşlülükte idare ve orduyu ıslah etmenin önemini daha 17. yüzyıl başında fark etmiş bulunan II. (Genç) Osman'ın eline kim su dökebilir? GATA başta olmak üzere açtığı kurumlarla Cumhuriyet'in temellerini hazırlayan II. Abdülhamid'in mirasını kim inkâr edebilir?

Oktay Ekşi bol keseden konuşmaya devam ediyor: "Kurucu tebaasını yani Türk halkını ezen ve azınlıklara ezdiren başka bir hanedan biliyor musunuz? Tüm tarihinin üçte birini zilletle geçiren hangi hanedana özlem duyulabilir?"

Bunca araştırmaya, yayına, doktora tezine şuna buna rağmen bu bayatın bayatı söylem hâlâ neden bu denli revaçta anlamıyorum. Osmanlı Devleti Türk halkını neden ezmiş olsun? Keyif almak için mi? Bir tür Drakula mı tasavvur ediyoruz Osmanlı'yı? 1920'lerde belki cazip olan bu iddiaya hâlâ sarılanlar şunu bilsinler ki, sınırlar geriye çekildikçe güvenebileceği insan kaynağı da Anadolu'ya inhisar etmişti mecburen. Fakat Çanakkale'de, Arap ve Kürt kardeşleriyle yan yana yatan Anadolu çocuklarını da unutmayın. Bir imparatorluk, halklar çorbasıdır. Kimin nereli olduğu hiç önemli değildir. Roma'da bile Arap imparator vardı. Önemli olan, resmî ideolojiye uymak ve devlete faydalı olmaktır. Taşdığınız değer önemlidir, nereli olduğunuz değil. Anadolu

çocuklarının cephelerde telef edildiğini söyleyenler, devşirme egemenliğindeki dönemler için de Türkleri ihmal ediyor diyorlardı. İyi de devlet ne yapsın? Türkleri savaştırsın mı savaştırsın mı? Bir karar verin.

Anlaşılan, Ekşi'nin aklına zafer ve yenilgiden başka bir şey gelmiyor tarih deyince. Söylediği aynen şu: "Hadi askerî alandaki yenilgilerini sineye çekmeye çalışalım. Tüm Osmanlı tarihinin medeniyete katkı anlamında ortaya koyduğu -Mimar Sinan'ın hepimizin göğsünü kabartan muhteşem eserleri dışında- ne vardır da biz bilmiyoruz? Koskoca 600 yılı bir tek Sinan'la açıklayabilir miyiz?"

Bence asıl fecaat burada

İlkokul çocukları bile biliyor ki, Sinan'dan sonra da Osmanlı mimarisi bal gibi devam etti. Sultanahmet, Yeni Cami, Fatih Camii, Laleli Camii, Topkapı Sarayı'nın büyük bir kısmı Sinan'dan sonra yapıldı. İshak Paşa Sarayı'nı da mı Sinan yaptı? Bilecik-Eskişehir yolundaki Vezirhan kimin eseridir? Bunu bir yana bırakalım, tek medeniyet göstergesi mimariden mi ibarettir? Çadır sanatı, kuş evleri, sebiller, leylek vakıfları, hat sanatı dünyayı kendisine hayran bırakmıyor mu? Levni diye bir ressamımız var, biliyor musunuz? Sonra ille Batılılar mı beğenince muhteşem oluyor bir eser?

Bir sömürge aydını ya da bu topraklarda zoraki bir misafir gibi oturup evini sürekli çekiştiren Oktay Ekşi'ler gibi tarihini 1923'ten başlatanların ve öncesini ancak utanmak için hatırlayanların ne kadar aydın olabileceklerini Oğuz Atay'ın o ısırtıcı cümlesiyle değerlendirmeye ne dersiniz:

"Ha- Ha- Ha! İşe bak, İngiltere krallık, biz Cumhuriyet'iz; İngiltere tarihin gerisinde bu yüzden, biz ilerisindeyiz."

Söyleyin, bu bayat yalanı ne kadar dinledik? Ve ne zamana kadar dinlemeye devam edeceğiz? Son söz yine Oğuz Atay'ın olsun:

"İlerici, gerici her türlü akımların tekeli ellerinde tutan bir küçük yarı-aydın çetesi, yıllardır kendini yenileme gereğini duymadığı için bugün artık yerini kaybetmemek için ancak bezirgân oyunlarıyla ayakta durmaya çalışmaktadır. (...) Bugün haksız olarak gasp ettikleri yerler gerçek sahiplerini beklemektedir. Halkın evrensel ruhuna inanan; onu derinliğine tanımaya çalışan gerçek bir aydın topluluğu bu kültür gangsterlerinin yerini almazsa toplumun, çağın çok gerisinde kalacaktır..."

Bana göre Ekşi gibiler tarihimizi akıl cebimizden çaldıkları için "tarih gangsterleri" olarak adlandırılmayı hak ediyorlar. **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vahdettin kaçtı mı, kaçırıldı mı?

Mustafa Armağan 2009.03.15

Deniz Baykal şimdi de 'padişahlık' tartışmasını açtı. Ve hatırlatmayı ihmal etmedi: Son padişah bir İngiliz gemisine binerek kaçırmıştı! Güya birkaç densizin 'Padişah' dediği Başbakan'a aba altından sopa gösteriyor. Sen de bir darbeye soluğu ABD'de alabilirsin, demeye getiriyor.

Yanağından oltaya yakalanmış balık gibi çırpınıyor hafızamız. Çırpınarak kurtulacağını sanıyor. Bilmiyor ki, her çırpınışı, iğneyi etine biraz daha batırmaktadır.

Kendilerini Atatürk'ün yerine koyanlardan bıktık, usandık artık. Onu paravana yapanların her darbeyi nasıl bir soygun filmine dönüştürdüklerini görmekten gına geldi. 27 Mayıs'tan sonra annemin parmağındaki alyansı

zorla alanların kendilerini ömür boyu dokunulmaz kılıp tabii senatör ilan ettirdiklerini unutmadık.

Atatürkçü olduğunu iddia edenlerin, 7 Mart 1924 günkü "Akşam" gazetesinde çıkan şu habere ne diyeceklerini merak ediyorum:

"Dün, Meclis'teki en mühim hadise, Gazi Paşa'nın parti grubundaki teklifiydi. İsmet Paşa Osmanlı hanedanına mensup kadınların memleketten çıkarılmamasının Meclis ve Cumhuriyet için bir şefkat eseri olacağı hakkındaki onun bu teklifini bildirdi. O anda odanın içinde kasırgalar koptu. Mebuslar masaların üzerine çıkarak:

- "Olamaz!" diye bağrışıyorlar, bu teklife isyan ediyorlardı. Mebuslara hakim olan psikoloji, merhamete ve şefkate yer bırakmıyordu. İtirazlar gittikçe yükseliyor:

- "Yalnız sağ olanları değil, ölenlerin kemiklerini bile memleketten atmalı!" sesleri duyuluyordu. Bu durum karşısında Gazi Paşa teklifini geri almıştır."

Konumuza dönersek, şahsen Sultan Vahdettin'in yurtdışına kaçtığını değil, "kaçırıldığını" düşünüyorum. Çünkü baskılar, tehditler, sarayın çevresinde tabanca atmalar vs. ile zaten İstanbul'da yaşaması fiilen imkânsız hale getirilmişti. Amaç, kendiliğinden kaçmasını sağlamaktı. Fakat nereye?

Nitekim 17 Kasım 1922 sabah saat 6'da HMS Malaya adlı savaş gemisiyle yola çıktıktan sonra haber alıp Yıldız Sarayı'na gelen Ankara hükümeti temsilcisi Refet (Bele) Paşa'nın, o sırada ağlamakta olan Vahdettin'in yaverlerinden Sadrazam Tefvik Paşa'nın oğlu Ali Nuri Bey'e, "Ağlama Ali Bey, kaçtığı iyi oldu, ya kalsa idi biz onu ne yapardık?"[1] sözü, gerçeği aydınlatmaya yeter. Bir başka deyişle, eğer Halife Vahdettin gitmeyip sarayda kalmış olsaydı, Ankara'nın niyeti düpedüz onu idam etmekte.

Aynı Ali Nuri Bey'in, oğlu Şefik Okday tarafından yazılan hatıratında babasının ağzından doldurulan bir bant kaydından bahsedilir.[2] Ali Nuri Bey, saraya gelen ve 30 Ağustos Zaferi'ni müjdeleyen raporu okuyunca Vahdettin'in, yaverine zafer haberini birkaç kere tekrarlatarak sevindiğini belli ettiğini anlatır. Hatta o hafta cuma selamlığının, zaferin şerefine Yıldız Camii'nde değil, yanı başında Yavuz Sultan Selim'in yattığı Sultan Selim Camii'nde yapıldığını ve Padişah'ın da halkla beraber o gün İstiklal Savaşı şehitleri için dua ettiğini biliyoruz.

Dolayısıyla 'bu' Vahdettin'in kaçması için herhangi bir sebep yoktu. Ancak bir gerçek vardı ki, İstanbul'da kalması, işleri daha da zorlaştıracak ve Ankara'ya her halükârda ayak bağı oluşturacaktı. Bu yüzden gitmesi istendi, hatta gitmesinin hayırlı olacağı hissettirildi. Kaçmasına mani olmak için hiçbir tedbir alınmayışı ve kaçtıktan sonra da bundan memnuniyet duyulması anlamlıdır. Zira Padişah İstanbul'da tahtında oturuyor iken, Osmanlı'nın bedeni üzerinde gerçekleşecek "Lozan ameliyatı" kolay olamayacaktı.

Bir de "Malaya" gemisi meselesi var. Malaya, Malaylar, yani sonradan tek bir devlete dönüşen Malaya adaları birliği demektir ve bu gemi, Malezya Müslümanlarının öz parasıyla yaptırılmış ve İngiliz Deniz Kuvvetleri'ne hediye edilmiştir (o tarihlerde "İngiliz Malayları" denilen doğudaki beş bölge, gevşek bir yapı altında birleşmişlerdi ve İngiltere'nin himayesinde bulunuyorlardı).

Burada şöyle bir soru akla geliyor: Acaba İşgal Kuvvetleri Komutanı General Harrington ile Sultan Vahdettin arasında bir 'gemi pazarlığı' geçmiş miydi? Bunu henüz bilmiyoruz. Bildiğimiz bir şey varsa, o sırada Boğaz'da başka İngiliz gemileri de demirlemiş duruyorken, içlerinden Malezya Müslümanlarının alın terleriyle yapıyı finanse edilen geminin Halife hazretlerine tahsis edildiğidir. Nitekim Malaya ile kaçma teklifinde bulunan Harrington, "Durum düzelince memlekete dönerler" diyerek teselli vermiştir. Teselli mi, oyun mu?

Araştırılması gereken bir nokta bu ise bir diğeri, "İngilizlere sığındı" denilen Sultan Vahdettin'in neden doğrudan doğruya İngiltere'ye (mesela Londra'ya) değil de, önce onların kontrolünde bulunan Malta adasına, sonra da İtalya'daki San Remo'ya gitmiş ve orada beş parasız ölmeyi göze almış olduğudur. Eğer Vahdettin gerçekten de söylendiği gibi İngilizlere "sığınmış" ve hiç değilse onların cazip maddi tekliflerini değerlendirmiş ve Türkiye aleyhine çalışmayı kabul etmiş olsaydı, herhalde bir şekilde ödüllendirilmesi gerekirdi. Bu durumda ise elbette tabutu bakkalın çakalın elinde rehin kalmaz, hacizli cenazesi defnedilemediği için haftalarca ortada kalıp kokuşmazdı.

[1] Şefik Okday, Osmanlı'dan Cumhuriyete: Padişah Yaveri İki Sadrazam Oğlu Anlatıyor, İstanbul 1988, s. 108.

[2] Bu bant kaydının şimdi kimin elinde olduğunu bilmiyoruz. m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nusret'in kahramanı tarih yazdığı geceyi anlatıyor

Mustafa Armağan 2009.03.22

18 Mart Çanakkale deniz zaferinin binlerce kahramanı vardır ya, Miralay Cevad Bey (Paşa) ve Selahaddin Adil Bey (Paşa) nedense hafızamızın kimsesizler mezarlığına gömülmüş gibidir. O gün savunmamızın komutanı Cevad Paşa'dır, dolayısıyla eğer 18 Mart'ı anıyorsak, Cevad Paşa'nın adını anmadan konuşmamamız gerekir.

Ama konuşuyoruz işte. Bir de Selahaddin Adil Paşa vardır ki, Cevad Paşa o gün Kırte'ye teftişe gittiği için savunmamızı yönetmiştir ve gerçek Çanakkale kahramanı olarak anılmayı fazlasıyla hak etmektedir. İyi de kim anar, kim bilir Selahaddin Adil'i?

Siz, biz neyse ne de, şaşıracaksınız belki ama oğlu bile bilmezmiş babasının Çanakkale'nin kahramanı olduğunu. Bunu ancak 1953 yılında düzenlenen bir konferansta babası kendisinden tek kelime bahsetmeden Çanakkale savaşını anlatana kadar da bilmiyormuş. Hatta konuşmadan sonra hayret etmiş, babam bu savaşın tarihini ne kadar iyi biliyor, diye. Paşa konuşmasını bitirmiş, deniz tarihçisi Abidin Daver çıkmış kürsüye ve demiş ki: Bu tarihçi zannettiğiniz mütevazı şahıs, 18 Mart'ın gerçek kahramanıdır, bakmayın kendisinden bahsetmeyişine. Düşünün, oğlu bu söz üzerine uyanıyor ve babasının Çanakkale deniz savaşını idare eden komutan olduğunu anlıyor!

Yani susmuştur Paşa. Dedem Mustafa Armağan da Çanakkale savaşına katılmıştır ama o da genellikle susmayı tercih etmiştir. Sohbetler arasında geçen birkaç anekdot, o kadar. Neden? Çünkü dışarıdakiler hiç anlayabilirler miydi onların yaşadıklarını? Ortak bir dilleri yoktu ki! Ortak bir hayatları olmayanlar ortak bir dil kuramazlardı da ondan. Çöle mi konuşacaklardı?

Susmayı tercih ettiler onun için. Bu yüzden Çanakkale üzerine hatıratlar pek nadirdir. Yazılanlar da çok sonraları kaleme alınmıştır birkaç istisna hariç. Misal mi? Nusret mayın gemisinin cesaret ve kararlılığı. Geminin komutanı Tophaneli Hakkı Kaptan ve Nazmi Kaptan'ın 18 Mart'tan iki gece önce gerçekleştirdikleri bu dönüm noktası niteliğindeki kahramanlık da uzun süre esrarını koruyan olaylardandı.

"Yedigün" Dergisi muhabiri Naci Sadullah gidip Nazmi Kaptan'ı bir kahvede bulmasa belki de biz o gecenin gerçek öyküsüne hep yabancı kalacaktık. İşte 1935 yılında çıkan bu tarihî röportajı 74 yıl sonra sizlere aktarırken, Çanakkale'nin mucizevi örtüsünü biraz daha araladığınızı sizler de benim gibi hissedeceksiniz, eminim.

Şimdi 16 Mart 1915 gecesine uzanalım ve Nazmi Kaptan'ı can kulağıyla dinleyelim:

"İçeriye girdiğim zaman ayakta bulunan Miralay Cevad Bey yanıma geldi. Elini omzuma koydu ve gözlerimin içine baktı.

- Oğlum, dedi, sana çok mühim bir vazife terettüp ediyor. Ve, bir hakikati gizlemiş olmamak için söyleyeyim ki, üzerine alacağın işte, ölmek ihtimali, sağ dönmek umudundan çok daha fazladır. Fakat şunu da bil ki, bu vazife uğrunda ölmenin şerefi, bu kadar şerefli bir vazifeyi deruhteden mahrum kalan kahramanların azaplarından çok büyüktür.

Cevad Bey, bana kendini takip etmemi emrederek köşedeki geniş masaya yaklaştı. Boğazın büyük haritasından, harp sahasının o en tehlikeli noktasını gösterdi:

- Yarın akşam, dedi, Nusret vapuruyla buraya mayın dökceksin! (...)

Gemide yirmi tane mayın vardı. Kepez'de, düşman karakol gemilerinin yollarını Seddülbahir'e çevirmelerini bekledik. Ve onların arkasından Karanlık Liman istikametini tutarak yine yol almaya başladık. Nihayet, Erenköy önlerine vardık. Ve bütün mayınları, zikzaklama, yani irtibatsız olarak serptik. O geçidi tamamiyle tıkadıktan sonra dönmeğe başlamıştık.

Fakat o zamana kadar düşman karakol gemileri de geri dönmüşler, ve aramızdaki mesafeyi gittikçe azaltarak arkamızdan geliyorlardı. Asıl facia, ara verdikleri projektörle tarama ameliyesine başladıkları zaman kopacaktı. Mutlaka görülecek ve mutlaka yanacaktık. (...) Nihayet, korktuğumuz başımıza geldi. Ve düşman karakol gemilerinin projektörleri yandı.

Artık görülmemek ve kurtulmak umudu kalmamış gibiydi. Nitekim nihayet projektörlerden birisi bizim istikametime çevrilmişti. Ve ışık dalgası, sahilleri, dalgaları taraya taraya, arada bir durarak, arada bir gerileyerek ağır ağır üstümüze doğru geliyordu.

Ölüm ve ışık dalgasının içine girmemize sekiz, on, nihayet on beş saniye kalmıştı. Fakat tam o sırada bir şey, bir harika, bir mucize, hem de mayın dökmeye gelirken görünmekten kurtuluşumuzdan daha yaman, daha büyük bir mucize oldu.

Bizim sahilde birdenbire yanan projektörlerimizle düşman projektörleri birkaç saniye içinde göz göze geldiler ve ortalığı sise yakın, kesif bir beyazlığa boğan bu umulmadık ışık anaforu bizi yaşama umutlarımıza kavuşturdu. Zira karşılaşan dost ve düşman gözleri kamaşmışlar, birbirlerini boğmuşlar, kör etmişlerdi. Ve bu vaziyet devam ettikçe bizim görülebilmemize imkân kalmamıştı. Düşman projektörü kendisini görmek imkânından mahrum bırakan vaziyetten kurtulmaya çabılıyor, kaçıyor, fakat bizimki mütemadiyen izini takip ediyor, bir lahza boş bırakmıyordu. Ve biz bu bazen üstümüzde, bazen yanımızda cereyan eden ışık çarpışması altında kaçıyorduk.

O anlarda duyduğumuz heyecan bütün bir ömrü doldurabilir, bütün bir ömrü eritebilir, diyebilirim. Nihayet, her saniyesi bir asır geçen uzun bir kaçıştan sonra tehlikeli mıntika haricine çıkabildik.

O anda Nazmi Kaptan'ın yüzüne elle tutulabilecek kadar kesif ve hazin bir elem sinmişti..

- Ben, dedi, şüphe yok ki, hayatımın en bahtiyar gününü, hayatımın en korkunç gecesinin sabahında yaşadım. Fakat Nusret'in cesur süvarisi Tophaneli Hakkı Kaptan, maalesef, üçüncü gecemizin sabahındaki bayrama

kavuşamadı. Zira atlattığımız vartanın heyecanı, onu öyle sarsmıştı ki, biçare o gece, şafağa kavuşmadan öldü!" **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Abdülhamid, Said Nursi'yle hiç karşılaştı mı?

Mustafa Armağan 2009.03.29

Dili itibarıyla Osmanlı'dan bugüne iki temel eser kaldı. Birisi Gazi Mustafa Kemal'in "Nutuk"u, öbürü Said Nursi'nin "Risale-i Nur Külliyyatı". Tabii ki "Mevlid" gibi başka temel eserlerimiz de var ama onlar anlaşılacak için değil, daha çok eski kültürün duvara asılan kilimler gibi arkaik unsurları olarak varlar. Ancak bu iki kitaptır ki, basbayağı yaşıyor, nefes alıyor ve okuyanlarına bugün yazılmışçasına bilgi ve heyecan aşılayabiliyor.

Burada tepkileri göze alarak şunu söyleyeyim ki; "Nutuk"u bugün orijinalinden okuyup anlayacak bir Atatürkçü nesil kalmamıştır. Onu okuyup anlayabilecek olanlar ancak ve ancak Nur talebeleridir! Okumazlar, ayrı mesele ama dil devriminin yıkamadığı tek kale, onların susturulmak istenen beyinleri olmuştur.

Said Nursi'nin vefatının 50. yıldönümüne bir yıl kala, sırlarla dolu hayatı tarihçilerin ilgi odağı olmaya devam ediyor. Mesela Sultan II. Abdülhamid'le ilişkisi henüz aydınlığa çıkarılabilmiş değildir. Yıldız Sarayı'na başvurduktan sonra neden tımarhaneye ve ardından hapishaneye gönderildi? Sert söylemi veya acayip kıyafetlerinden dolayı deli muamelesi gördüğü izlenimi hakim. Oysa Başbakanlık Arşivi'ndeki belgeler, bu karanlık noktaya başka bir ışık tutmakta.

Arşivde bulduğumuz bir mektup, Van Valisi Tahir Paşa tarafından saraya yazılmış. (Said Nursi, Tahir Paşa'nın zengin bir kütüphanesi olan Van'daki konağında tam 12 yıl kalmış ve "Yeni Said" döneminin bereketli tohumları orada toprağa düşmüştür.) Özetle Tahir Paşa diyor ki:

"Kürdistan alimleri arasında harika zekâsıyla ünlü olan Molla Said Efendi, tedaviye muhtaç ("muhtâc-ı tedâvî") olduğundan Halife Hazretleri'nin şefkat ve merhametine sığınarak sarayınıza gelmiştir. Bu kişi, yaşadığı bölgede herkesin içinden çıkamadığı meseleleri hallettiği halde talebe kıyafetini değiştirmemiştir. Kendisi padişaha hakikaten sadık ve halis duacı olmakla beraber fıtraten edepli ve kanaatkâr olup şimdiye kadar İstanbul'a gitmek bahtıyarlığına erişmiş Kürt uleması içinde gerek güzel ahlakıyla, gerekse Padişah'a sadakati ve kulluğuyla en çok iyilik edilmeye layık, dini şiar edinmiş bir kişi olması bakımından tedavisinde kolaylık gösterilmesi..." (BOA, Yıldız Prk. Um., 80/74)

16 Kasım 1907 tarihli bu mektup ile 2 gün sonra Van Valiliği'ne yazılan cevaptan anlaşıldığına göre Molla Said, o günlerde muhtemelen sürmenaj gibi bir zihni rahatsızlık geçirmekte olup (cevapta "şuurunda eseri hiffet görüldüğünden" bahsediliyor) tedaviye muhtaç haldedir. Dolayısıyla saray ona 'deli' muamelesi yapmış olmayıp bizzat onu gönderen ve çok yakın dostu olan Tahir Paşa'nın yazdığı mektubun gereğini yerine getirmiştir.

O zaman neden hapsedildi? diye soruyorsanız, buna henüz aynı netlikte cevap vermek şimdilik mümkün değil. Yalnız şöyle bir açıklama devreye girebilir:

Bu şekliyle ilk kez yayınlanan yukarıdaki fotoğraf 22 Ocak 1952 günü çekilmiştir. Bediüzzaman Said Nursi, "Gençlik Rehberi"nin basılması üzerine açılan davanın ilk celsesinden talebeleriyle birlikte çıkıyor.

Bediüzzaman, İstanbul'a Kasım 1907 sonlarında geldiğine göre, aralıkta saray tarafından tedavisi için bazı girişimlerde bulunulmuş olması gerekir. Dikkat edilirse Yıldız Sarayı'na gidip Doğu'da bir üniversite açılması yolunda dilekçe vermesi, Toptaşı Akıl Hastanesi'ne ve ardından hapishaneye kapatılması, Mayıs 1908 sonlarına rastlıyor. Muhtemelen Mabeyn kâtiplerine sert çıkmış olması, zaten kızılca kıyamet eli kulağında iken sarayı kuşkulandırıyor; nihayet hakkında Tahir Paşa'nın mektubu da olduğundan akıl hastanesine yatırılıyor. Tutuklanma sebebi ise Cemal Kutay'ın, Sakallı Nureddin Paşa'nın babası olan Müşir İbrahim Paşa'nın yaveri Kâzım Nami Bey'den naklettiğine göre, hakkında verilen bir jurnaldır ve İbrahim Paşa'nın kefaletiyle serbest bırakılmıştır. (N. Şahiner, "Aydınlar Konuşuyor", 1977, s. 347.) Böylece onun Meşrutiyet'e kadar tutuklu kaldığı ve genel aften yararlanıp serbest bırakıldığı yanlışlığı düzeltilmiş oluyor.

Bir de Meşrutiyet'in ilanından hemen önce verilen bir jurnal sebebiyle hapsedilen Said Nursi'nin hapishanede Emniyet Genel Müdürü (Zabtiye Nazırı) Şefik Paşa tarafından ziyareti söz konusudur. Kardeşi Abdülmecid Nursi'nin not defterinden öğrendiğimiz bu görüşmenin içeriği, sıradan bir mahpusa yapılan bir muameleye benzemiyor.

Padişah'ın selamını, hediyesi olarak da bir miktar parayı getiren ve kendisine 30 altın lira maaş teklif eden Şefik Paşa'ya Bediüzzaman'ın cevabı, 'Ben dilenci değilim' olur. Saraya şahsı için değil, milleti için geldiğini belirten Nursi'ye Şefik Paşa'nın verdiği cevap ise ilginçtir: 'Senin Kürdistan'da eğitimi yaymak maksadın Bakanlar Kurulu'nda görüşülmektedir.' Yani arzu ettiğin medrese ileride açılacaktır.

Artık bu cevap, işi geçiştirmeye yönelik bir kapan mıydı, yoksa teklifi gerçekten hükümetçe ciddiye alınmış mıydı? Bilmiyoruz. Maaş bağlanması, ciddiye alındığına dair bir emare sayılabilir. Ancak Abdülhamid'in maaşa bağlama diye de bir siyaseti olduğunu unutmayalım. Bediüzzaman ise bu teklifi sus payı olarak değerlendirip reddetmişti.

Gerçi o da Abdülhamid'in açtığı okulları takdir ediyordu; ancak özellikle Doğu'da eğitime önem verilmesini istiyordu. Ne var ki, 1908 Mayıs'ı her ikisine de sağlıklı bir karşılaşma ortamı sunmuyordu. Anlaşamamaları için hiçbir sebep bulunmayan bu yakın tarihimizin iki mühim şahsiyetinin ufuklarının o sırada buluşamamış olmasına ne kadar hayıflansak yeridir. Neyse ki onların ufuklarını buluşturmak, "Asım'ın nesli"ne vasiyet edilecekti. Hayatlarında hiç karşılaşmasalar da, bu buluşma az şey midir? **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İki demokrasi şehidi:Menderes ve Yazıcıoğlu

Mustafa Armağan 2009.04.04

50 yıl, 1 ay, 9 gün arayla vuku bulan iki hava aracı kazası, Türk siyasetinin rutin akışını sarstı. 17 Şubat 1959'u 26 Mart 2009'a bağlayan bu ilginç kaza bağlantısı, yarım asırlık zaman aralığına rağmen bazı benzerlikler taşıyor.

29 Mart 2009 yerel seçimlerine 3 gün kala vuku bulan müessif helikopter kazası, Türk siyasetinin saygın isimlerinden birisini ebediyete uğurlarken, hem propaganda sürecini, hem de seçim sonuçlarını etkiledi. Muhsin Yazıcıoğlu'nun genel başkanı olduğu Büyük Birlik Partisi adayı Sivas Belediye Başkanlığı'nı yüzde 50'nin üzerinde bir oyla kazanırken, BBP il genel meclisi oyları da bir önceki seçimin 2 katına çıkarak yüzde 2,2 olarak gerçekleşti. Bu oran, normal zamanlarda Muhsin Yazıcıoğlu'nu sevip takdir eden fakat çeşitli sebeplerle partisine oy vermeyen bir kesimin de varlığını kanıtlamış oldu. Allah gani gani rahmet eylesin, mekânı cennet olsun. Bu helikopter kazası bana yarım asır önceki bir uçak kazasını hatırlattı. 17 Şubat 1959 günü Adnan

Menderes ve çeşitli bakanlar ile bürokratları Londra'ya götüren SEV uçağı, akşam saat 18 civarında yoğun sis yüzünden Londra Havaalanı'na inememiş, 40-50 km uzağında bulunan Gatwick Havaalanı'na yönelmiş, ancak oraya da inemeyerek yakınlarındaki ormanlık alana düşmüştü. Bu feci kaza, aynı zamanda sivil havacılık tarihimizin ilk uçak kazası olarak kayıtlara geçecekti. Eğer bir de Başbakan hayatını kaybetseydi, muhakkak ki, siyaset tarihimizin akışı bundan baştan başa etkilenecek ve belki de 27 Mayıs darbesine ve meşhur idamlara bile gerek kalmayacaktı. Ancak Menderes'in kurtulması da siyaset için bir uzlaşma fırsatı doğurmuş, ne yazık ki bundan yeterince yararlanılamamıştı.

Menderes'in uçağı düşüyor

Adnan Menderes'i götüren uçak düşerken 200-300 metre kadar sürüklenmiş, bu sırada iki kanadı kopmuş ve kuyruk kısmı ile gövdesi birbirinden ayrılmıştı. Kazadan sağ kurtulanlar daha çok kuyruk kısmında oturanlardı. Ölenler arasında DP milletvekilleri Server Somuncuoğlu, Kemal Zeytinoğlu, Muzafer Ersu ve Anadolu Ajansı Umum Müdürü Şerif Arzık da bulunuyordu. Bu arada İHA muhabiri rahmetli İsmail Güneş'in o zamanki dengi, Burhan Tan adlı foto muhabiri de hayatını kaybedenler arasındaydı. Bakan Emin Kalafat ağır yaralı, Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Melih Esenbel ile Arif Demirel hafif yaralı olarak, Sakarya Milletvekili Rifat Kadızade ise burnu kanamadan kurtulmuşlardı.

Mükerrem Sarol'un hatıratındaki bilgilere bakılırsa, Başbakan kaza sırasında çok ciddi bir sarsıntı geçirmişti. Ters dönen uçağın içinde bacağından asılı kalan Menderes'i Rifat Kadızade kurtarmış, tabii bacağını çekerken yer yer sıyrıklar, ezilmeler ve yaralanmalar vuku bulmuştu. Ardından o civarda yaşayan ve Bailey soyadını taşıyan bir karı kocanın çiftlik evine sığınan Adnan Menderes, özellikle eski bir hastabakıcı olan Mrs. Margareth Bailey'in gayretiyle derhal bir cankurtaranla Londra Kliniği'ne kaldırılmıştı. Baileyler ileride Menderes ailesinin yakın dostları olacak, Türkiye'ye davet edilip ağırlanacak ve kurtardıkları Menderes'in idamında en çok ağlayanlar arasında bulunacaklardı. Hatta ölüm yıldönümlerinde uçağın düştüğü yere gidip saygı duruşunda bulundukları haberleri, gazetelerimizin birinci sayfalarına yansiyacaktı.

Ancak kaza kadar, Menderes'in kurtulmuş olması da Türkiye'nin gündemini etkileyecek ve ona, bir parti başkanı olmaktan öte, partiler üstü, sevilen bir 'millî lider' pozisyonu bahşedecekti. Sanki Menderes için şans yeniden gülüyordu. Adeta, Cemal Gürsel'in meşhur mektubunda geçtiği gibi, bu yeni konumunda Cumhurbaşkanlığı'na doğru yürüyordu. Ancak çok değil, 15 ay sonra 27 Mayıs'ta tutuklanacak ve tam 31 ay sonra, yine ayın 17'sinde bir cellat, boynuna yağlı ilmiği geçirecek, her daim gülen yüzündeki o ışığı söndürecek.

İlk anlarda Menderes'in de öldüğü haberiyle ülke matem havasına bürünmüşse de, kazadan sağ kurtulduğu öğrenilir öğrenilmez büyük bir coşku patlamıştı. Nitekim siyasî hasmı İsmet İnönü bir telgraf çekerek Başbakan'a geçmiş olsun dileğinde bulunmuştu. Gergin olan siyasî ortam sanki yumuşayacak gibidir. Uzun süredir kapalı durmaktan paslanmış diyalog kapılarının menteşeleri gıcırdayarak açılmaktadır. İngiliz ve Yunanistan başbakanları bile Menderes'i hastanede ziyaret etmişler ve Kıbrıs anlaşmasını bizzat getirerek yatağında imzalatmışlardı. Bu fırsat kaçırılmamalıydı.

Menderes'in İstanbul'a gelişi ise muazzam bir gövde gösterisine sahne olmuştu. 150 bin kişi olarak tahmin edilen ve yurdun dört köşesinden toplanan kalabalık, tam 10 bin otomobillik bir konvoy meydana getirmişti. Uçaktan inmekte zorlanan Başbakan özel koruma tedbirleri sayesinde havaalanından ayrılmış ve Eyüp Camii'ne gitmişti. (Sonradan kazadan kurtuluşunu, yola çıkmadan önce Eyüp Sultan'ı ziyaret etmesine yoran Menderes, caminin restorasyonunun Ramazan ayına yetiştirilmesi emrini vermiş ve "Eyüp Camii'ne, deseni duvar çinilerinin motiflerinden mülhem olarak hususi surette dokunan bir Isparta halısı hediye etmişti".) Cami avlusunda kendisini bekleyen manzara şuydu:

Günlerden cuma olduğu için aslında kalabalık olan cami, Menderes'in gelişiyle bir anda binlerce vatandaş caminin içini ve çevresini tıka basa doldurmuş. Sıkışıklıktan vatandaşlar rahat nefes alamaz hale gelmişler. Bu muhteşem tezahürat devam ederken caminin çevresinde 20 kurban kesilmiş. Menderes'i millette bağışlayan Cenâb-ı Hakk'a şükran duaları yapılmış.

Ardından Yıldız Parkı'na giderek biraz yürümüş, radyoda okunmak üzere bir mesaj hazırlamıştı. Anlamlı mesajında, "Elim uçak kazasından sonra mübarek vatan topraklarına ve güzel İstanbul'a dönmüş bulunmaktayım. Şu anda da sanki araya asırlar girmiş gibi kavuşmanın müstesna heyecanını duymaktayım. Ancak hüznle ve derhal ifade etmeliyim ki bu kavuşmanın heyecanı yanında kıymetli arkadaşları kaybetmenin elemiyle, kalbim tarifi çok güç tezatlı hislerin mihrakı halinde çırpınmaktadır..." demişti.

Menderes'in İstanbul'dan sonra Ankara'da karşılaşması da muhteşem olmuştu. Mükerrerem Sarol bizzat şahit olduğu bu karşılaşmadaki havayı şöyle yansıtıyor: Kesilen kurbanların haddi hesabı yoktu. Vatandaşların hançerelerinden kopan tekbir sesleri gökleri dolduruyordu. Kalabalıktan kadınlar, çocuklar ezilme tehlikesi geçirdiler. Bayılanlar oldu. (...) Koyunların başında bulunan kasapların yüksek seslerle tekbir getirmeleri halkın heyecanına mistik bir mana katıyordu. Çok yoğun kütlenin coşkunu, alınan bütün tedbirleri tarumar etti. Yüzlerce, binlerce insan Menderes'in yüzünü görmek, ona yaklaşmak için trene koştular. Garın içi ana-baba günüydü. (...) Halk, arabaya yükleniyordu. Kadınlar, çocuklar ezilme tehlikesine maruz kaldılar. İzdiham korkunçtu.

Diyalog fırsatı

Bu arada İsmet İnönü yine bir hamle yapmış, gara kadar gelerek Menderes'e geçmiş olsun demiş ve siyasi gerginlikler bir an için unutulmuş, bir bahar havası esmeye başlamıştı. Bu jسته karşılık vermesi bekleniyordu Menderes'in. Eğer İnönü'ye iade-i ziyarette bulunursa hava daha da yumuşayabilir ve Türkiye içine düştüğü kısır tartışmalardan bir çıkış yolu bulabilirdi. Maalesef Mükerrerem Sarol'un anlattığı doğrusa Menderes'i bu diyalog kapısını açmaktan men eden kişi, Celal Bayar olmuş, İnönü'nün hareketini samimiyetsiz bulduğunu söyleyerek Başbakan'ın belki de Türkiye'nin önüne çıkan bir uzlaşma fırsatını tepmesini sağlamıştı.

Peki kim kazandı bu gerginlik siyasetinden? Kimin ekmeğine yağ sürülmüş oldu? Darbecilerin elbette. Eğer o sırada Menderes CHP'ye bir ziyarette bulunmuş olsa ve ortamı, bu tarihî fırsattan istifade ederek bir parça yumuşatmış bulunsaydı, kapılar kapanmasa, hırslar gemlenebilmiş olsaydı, Türkiye belki de darbecilerin girmesini arzu ettiği raydan makas değiştirerek çıkacak, demokrasimizin olgunlaşması ve kazasız belasız yoluna devam etmesi yolunda ciddi bir fırsatı tepmemiş olacaktı.

Rahmetli Muhsin Yazıcıoğlu'nun Devlet Bahçeli tarafından bir 'demokrasi şehidi' olarak sunulmuş olması gayet anlamlı. Şunu da söylememiz gerekir ki, arkasına kalabalıkları yığması, bir liderin tek güvencesi olamaz. Zaten demokrasi de kelle sayısı rejimi zannedilirse de, değildir. Halk seçimlerde size pas verir ve golü atmanızı bekler. Top önünüze gelirken pası verene hayranlıkla bakamazsınız. Artık o topun yöneltileceği bir başka hedef vardır.

Belki de Menderes'in en büyük hatası, yıllar yılı meydanlara çıkmayı hasretle beklemiş olan halkın gösterdiği coşkulu teveccühe biraz fazla prim vermiş olmasıydı. Ali Fuad Başgil hoca, boşuna 'Halka sığınmak, karınca deliğine girmeye çalışmaktır.' dememişti. Halk meydana çıktığınızda arkanızdadır ama düdük çalıp maç bittiğinde bir an önce evine ulaşmanın derdine düşer. Nitekim kazadan sonra yurda dönüşünde Menderes'in önüne çocuğunu yatırarak elinde bıçağı ile "Emredin, keseyim" diyen halk, idam edildiği gün sokağa çıkmamış, radyo başında haberleri dinleyerek hüngür hüngür ağlamıştı. Bence Muhsin Yazıcıoğlu hayatında bir denge adamı olmuştu, ümid oldur ki, vefatıyla da bu denge adamı rolünü oynasın, Türkiye'deki gerginlikten otlanan mahut kesimin arpasını kesmeyi bilsin. Tabii artık bu rol, yaşayanlara düşüyor. O, pasını verdi.

31 Mart'ın 'derin' yüzü

Mustafa Armağan 2009.04.12

"Hakim Bey, Allah bizi affetsin, günahımız çok büyüktür. 31 Mart uydurma ihtilâli hazırlandığı zaman ben Talât Bey'e bundan kaçınılması lâzım geldiğini söyledim. Beyhude yere kardeş kanı dökülmesinin ne büyük cinayet olduğunu anlattım. Aldığım cevap şu oldu: Ne yapalım Rıza Bey, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin paraya ihtiyacı var. Bu ihtiyacı ancak Yıldız Sarayı'nın zenginliği ve oradaki hazine karşılayabilir."

Meşrutiyet'in ilanında olsun, 31 Mart ayaklanmasında olsun ön saflarda mücadele veren Filozof Rıza Tevfik, yalnız yazdığı o 'tehlikeli' şiirle II. Abdülhamid'in manevî şahsiyetinden özür dilemekle yetinmeyecek, aynı zamanda bazı kişilere nedametini böyle dile getirecekti.

Miladi takvimle 13 Nisan'a tekabül eden 31 Mart 1325 (1909) kanlı ayaklanması, bir dizi zincirleme reaksiyonla II. Abdülhamid'in tahttan indirilip sürgüne gönderilmesine varan olayları tetiklemiş, yakın tarihimizde neredeyse 20 yıl süren artçı sarsıntılara sebep olmuştu. Bu sarsıntılar bittiğinde yaklaşık 4 milyon kilometrekare büyüklüğündeki bir imparatorluğun çöktüğüne ve Anadolu'ya büzülerek canını kurtarabildiğine şahit olunacaktı. Dolayısıyla sonuçları itibarıyla aradan yüz yıl geçmesine rağmen üzerimizdeki etkisi hâlâ devam eden 'derin' bir olay karşısındayız.

31 Mart'ın 100. yıldönümünde Mustafa Turan adlı muzikacı subayın anlattıklarından takip edelim ibretlik olayları. Okuyunca yüz yıldan beri ne kadar az şeyin değiştiğini göreceksiniz.

12 Mart 1909 günü cuma selamlığından dönen askerler Taşkışla'daki koğuşlarında sarıklı, sakallı birtakım hocaların erata vaaz vermekte olduklarını görürler. Bunların ne aradıklarını sorduklarında Hassa Ordusu Kumandanlığı'nın emriyle geldikleri söylenir. Oysa sorumlu komutanların bu emirden haberleri yoktur.

Derken 31 Mart günü gelir. Bir paşa çıkar askerin karşısına, kendilerine padişahın fermanı gereği bundan sonra siperlikli şapka giyileceğini söyler. Aslında paşa da, yanındaki subaylar da sahte üniformalar giydirilmiş İttihat ve Terakki yöneticileridir. Bahaaddin Şakir, Mithat Şükrü (Bleda) ve Ömer Naci beylerdir bunlar. Bir yandan dinî telkinle şişirilen askere, 'gavur işi' şapka giydirmek; senaryo askeri sokağa dökmek üzerine kuruludur. Artık asker kabına sığmaz haldedir.

Nitekim Mustafa Turan'ın da içinde yer aldığı 7. Alay bandosu "Ey gaziler, yol göründü yine garip serime" marşını çalarak Dolmabahçe yolundan Meclis'in bulunduğu Ayasofya'ya doğru yürüyüşe geçer. Araya karışan tahrikçiler tabancalarını çıkarıp havaya ateş etmeye başlarlar. Askerlere "Ne duruyorsunuz, sizler de ateş etsenize!" diye bağırırlar. Mavzerler havaya dikilir, ateş başlar, isyanın fitili tutuşmuştur.

İnsan seli Galata Köprüsü'nü kaplar önce, sonra Ayasofya'ya kadar uzanır. Beyaz sarıklı softalar askerin yolunu keserek "Müslümanlık elden gidiyor, şapka giydireceklermiş, Şeriat isteriz" şeklinde bağırırlar. Bu arada Meclis civarında silahlar patlar. Hüseyin Cahit (Yalçın) zannettikleri Şekip Arslan adlı Lazkiye milletvekili yanlışlıkla öldürülür. İsyancıları yatıştırmak isteyen Adalet Bakanı Nazım Paşa pencereden nasihat vermek isterken vurulur. Yine yanlışlıkla: Vuranlar onu Meclis Başkanı Ahmet Rıza zannetmişlerdir! Fırsatçılar ise "Şûra-yı Ümmet" ve "Tanin" gazetelerinin matbaalarını tahrip ederler.

Deniz kuvvetleri de karışmıştır. Ali Kabuli Bey adlı Asar-ı Tevfik zırhlısı süvarisi sarayı bombalayacağı gerekçesiyle yaka paça Yıldız Sarayı'na getirilip Abdülhamid'in karşısına çıkarılır. O da Mabeyn penceresinden

Bahriye Nezareti'ne götürölüp sorgulanmasını ister ve içeri girer. Bu sırada Ali Kabuli linç edilir.

31 Mart senaryosu başarıyla yürürlüğe konulmuş, başkent İstanbul tam anlamıyla kaosun içine yuvarlanmıştır.

23 Nisan günü Abdülhamid son cuma selamlığına çıkmadan önce subayları huzuruna davet eder. Onlara son bir konuşma yapar. Hareket ordusunun İstanbul'a girmek üzere olduğunu, kesinlikle çatışmaya girilmemesini tembihler ve şöyle devam eder:

"31 Mart günü okunan ferman benim değildir, bu hadise bazı düşmanlar tarafından tertiplenmiştir. Sizleri aldatmışlar, kötü emelleri için teşvik ve tahrik etmişler. Asker evlatlarım bunlara kesinlikle inanmasınlar. Kışlarında sakın olsunlar, silah kullanmasınlar..."

O gün Abdülhamid 33 yıl sonra en sessiz cuma selamlığına çıkar. Askere resmi geçit yaptırmaz. Sessiz sedasız namazını kılar ve saraya döner.

Kışlaya döndüklerinde bir sürpriz karşılar askerleri. Avcı taburu subayları sırra kadem basmışlardır. Bir tek Albay İsmail Hakkı kalmıştır başlarında; o da askere sıkı sıkıya tembihler tahrike kapılmamalarını. Ancak 23 Nisan gecesi avcılar gizlice cephaneliğin kilitlerini kırarak silahları koğuşlarına taşırlar. Ertesi gün Hareket Ordusu şehre girmiş ve elinde cephane bulunan Avcı Taburları ile kıyasıya bir çarpışma başlamıştır. Taşkılla topa tutulmuş, kimi katları yıkılmıştır.

Binbaşı Enver Paşa görünür kapıda. Yanında Bulgar eşkıyası Sandinski vardır. Albay İsmail Hakkı, astı olan Enver Bey tarafından Bulgar eşkıyaları huzurunda tokatlanır. Albay da yüzüne tükürür Enver'in. Düşmanların yanında bir Türk askerine yaptığı bu hakareti "Seni utanmaz alçak" diye iade eder. Tabii sonu kurşuna dizilerek katledilmek olur bu şerefli askerin. Ardından Sandinski'ye döner Enver ve 'Hak etmedi mi?' diye sorar. Ardından suçlu olduğuna kanaat getirdiği askerleri teker teker süngületerek öldürtür. (Enver Paşa'yı kahraman ilan edenler bu sahneleri iyi okusunlar!)

Ardından Yıldız Sarayı yağması başlar. Yine de cemiyeti rahata erdirecek hazineyi bulamamışlardır. Haremağası Cevher Ağa yerini bir türlü söylemez gizli hazinenin. İşkencelere rağmen konuşmaz. Sonunda darağacını boylar. İkinci Musahip Nadir Ağa hazinenin yerini söylemek zorunda kalır.

Sonrasını biliyorsunuz zaten. Abdülhamid'siz yüz yıl...

Ancak biri iki kısık sesli hatıra takılır hafızamıza.

Abdülhamid'in gizli hazinesi diye bulduklarının bir kısmı, belki 30 yıldır dokunulmamış, dokunulmadığı demir raflara değen kısımlarının pas tutmasından anlaşılan atlas altın keseleridir. Sultan 93 Harbi'nde parasızlığın devletin elini ayağını nasıl bukağıladığını bizzat yaşadığı için ilk fırsatta yer altında gizli bir kasa yaptırıp ileride bir savaşta lazım olur diye altınları depolatmış ve en sıkışık zamanlarda dahi kullanılmasına müsaade etmemişti.

Bir de Ümraniye'de bir cami vardır, geçerken bakın, üstünde Abdülhamid'in tuğrasını göreceksinizdir. Halen 5 vakit ezan okunan bu cami kimin midir? İttihatçıların astıkları Habeşistanlı Cevher Ağa'nın. Oysa Enver'inden Talat'ına kadar İttihatçıların 'Panteonu' olarak tasarlanan Şişli'deki Hürriyet-i Ebediye tepesinin, hava iyiye pazar günleri mangalcılar dışında uğrayanı yok gibidir. Hem bu tepenin yanı başına dev bir Adalet Sarayı inşa edilmekte oluşunda bir ima arayalım mı? Yargılama yeniden mi başlayacaktır yoksa?

m.armagan@zaman.com.tr

31 Mart ile ilgili hangi kitapları okuyalım?

İsmail Hami Danişmend, "31 Mart Vak'ası", 1961, İstanbul Kitabevi.

Mustafa Turan, "Taşkılla'da 31 Mart", Akyurt Neşr., 1964.

Ecvet Güresin, "31 Mart İsyanı", 1969, Habora Yay.

Sina Akşin, "31 Mart Olayı", 1972, Sinan Yay.

Cemal Kutay, "Bir 'Geri Dönüş'ün Mirası", 1994, Kazancı Yay.

François Georgeon, "Sultan Abdülhamid", 2006, Homer Kitabevi, s. 477-486.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Atatürk'ün 1919'da Kürtlerle ilgili sözleri nasıl sansürlendi?

Mustafa Armağan 2009.04.19

Genelkurmay Başkanı İlker Başbuğ, dipnotlu, akademik atıflarla bezeli ama son derece siyasî bir konuşma yaptı; beklendiği gibi Türkiye'nin gündemini değiştirdi. Özal, Demirel ve Erdoğan gibi siyasetin zirvesindeki isimlerin de zaman zaman gündeme getirildikleri "Türkiye halkı" vurgusunu bu defa ordunun zirvesindeki orgeneralin de içine sindirmiş olması, önemli bir değişimdi.

Üstelik bunun kişisel bir yorum değil, Atatürk'ün bir sözüne dayandırılmış olması, kabul edilebilirliğini artırma gayretinin de ötesinde anlamlıydı. Anlaşılan, Tek Parti döneminde oluşturulan Kemalist anlayışın çözülme süreci bundan sonra giderek hızlanacak.

Hızlı bir bakışla 22 Ekim 1919 gününe gidelim ve İstanbul Hükümetinin Başbakanı Salih Paşa ile Heyet-i Temsiliye üyeleri (Mustafa Kemal, Hüseyin Rauf ve Bekir Sami beyler) arasında imzalanan Amasya Protokollerine bakalım. 2 No'lu gizli protokolün ilk maddesi şu cümleyle başlıyor:

"Beyannamenin birinci maddesinde Devlet-i Osmaniye'nin tasavvur ve kabul edilen hududu Türk ve Kürtlerle meskûn olan araziye ihtiva eylediği ve Kürtlerin camia-i Osmaniye'den ayrılması[nın] imkânsızlığı izah edildikten sonra bu hududun en asgari taleb olmak üzere temin-i istihsalî lüzumu müştereken kabul edildi."

Özetleyelim: 1. Osmanlı Devleti'nin düşünülen ve kabul edilen sınırı Türkler ve Kürtlerin oturdukları araziye kapsar. 2. Kürtlerin Osmanlı topluluğundan ayrılması imkânsızdır. 3. Türkler ve Kürtlerin yaşadıkları bölgenin kurtarılması ortak olarak en asgari talebimiz kabul edilmiştir.

Cümlelerin devamında ise İngilizler kastedilerek, yabancıların görünüşte Kürtleri bağımsızlıklarına kavuşturacakları vaadiyle yaptıkları tezvirlerin önüne geçmek maksadıyla bu hususun, yani Türk-Kürt ayrılmazlığının Kürtlere bildirilmesinin uygun görüldüğü belirtiliyor. (Orijinali: "Maahazâ ecanib tarafından

Kürtlerin istiklali maksad-ı mahsusu altında yapılmakta olan tezviratın önüne geçmek için de bu hususun şimdiden Kürtlerce malum olması tensib edildi."

Belgeler konusunda uyanık olmamız şart. Nitekim burada şüphemizi çeken bir nokta var. Bekir Sıtkı Baykal'ın yayınladığı "Heyet-i Temsiliye Kararları"na (Türk Tarih Kurumu Yay., 1989, s. 25) baktığımızda yukarıya aldığımız ilk cümlemin devamındaki tam 3 sayfanın 'kopuk' olduğu yazılıdır! Evet kopuk! İyi de bu kadar hayati bir kararın 3 sayfası neden kopuktur? Kim kopartmıştır? Arşivlerimizin birileri tarafından elden geçirildiğini mi anlamamız lazımdır bundan?

Amasya Protokolü'nün ilk maddesinin ilk cümlesinden sonraki 3 sayfanın kopuk olduğunu söyleyen Prof. Baykal ne yapmış dersiniz? Neden kayboldu? sorusunun ardından seçirteceğine, bir dipnot koyarak Başbakanlık Arşivi'nden bu defa protokolün Sadrazam Salih Paşa'da kalan nüshasına bakmış ve orada muhtemelen şaşkınlıkla tamamen farklı bir cümlemin yer aldığını görmüş. Yukarıda okuduğunuz ikinci cümle, arşiv nüshasında şaşırtıcı derecede farklı olup 1923 sonrasının ideolojik inşa ortamında "Türkiye vatandaşlığı"nın yerini "Türklük" alırken, Kürtlükle ilgili belgelerin "baypas" edildiğini, daha açık söyleyelim, sansürlendiğini gösteriyor.

Şimdi Salih Paşa'ya verilen ve Mustafa Kemal Paşa'nın da imzasının bulunduğu 2 numaralı gizli protokoldeki sansürlenmiş cümlemin baş tarafını orijinalinden okuyalım:

"Maahaza Kürtlerin serbesti-i inkişâflarını temin edecek vech ve surette hukuk-i örfiye ve ictimâiyece mazhar-ı müsaâdat olmaları dahi tervîc ve ecânib tarafından Kürtlerin..." ("Atatürk'ün Bütün Eserleri", cilt 4, Kaynak Yay., 2003, s. 344'teki belgenin fotokopisinden okudum.)

Gerisi, yukarıdaki cümlemin aynısı. Ancak bu kısım, birileri tarafından müthiş bir beceriyle temizlenmiş ve belge düpedüz kesilip yeniden yapıştırılmıştır. Üstelik bu operasyonun yıllarca arşivlerde çalışmış olan Mithat Sertoğlu gibi bir 'ustad' tarafından, daha da fenası, "Belgelerle Türk Tarihi" adını taşıyan bir dergide yapılmış olması insanda kime güveneceğine dair sağlam bir his bırakmıyor. Gerçekten de belgeler bile makaslanarak bu hale sokulduysa, yani hafızamıza şiddet uygulandıysa bizleri hangi 'tarih polisi' koruyacaktır?

Çıkartılan cümlede ne var peki? Şu: "Bununla beraber, diyor belgemiz, Kürtlerin serbestçe gelişmelerini sağlayacak tarz ve biçimde kültürel ve toplumsal haklar bakımından müsaadelere mazhar olmaları dahi benimsenmiştir..." Bir başka deyişle Kürtlerin kendilerini geliştirmeleri için kültürel ve toplumsal haklarına erişmelerine müsaade edilmesi noktasında mutabakat sağlanmıştır.

İşte size Milli Mücadele'nin en kritik belgelerinden birisinin hal-i pür-melâli. Artık siz karar verin bu ülkede gerçekten tarihçilik yapıp yapılamayacağına.

Hoş, aynı ameliyat, Mustafa Kemal Paşa'nın İzmit konuşmasına da yapılmadı mı? Vaktiyle Doğu Perinçek sayesinde ("2000'e Doğru" dergisi, sayı 35, 30 Ağustos-5 Eylül 1987) Atatürk'ün "hangi livanın ahalisi Kürt ise onlar kendi kendilerini muhtar (özerk) olarak idare edeceklerdir" sözünün yer aldığı kısmın, 1982 yılında Türk Tarih Kurumu tarafından basılan metinden çıkarıldığını öğrenmiştik.

Bu kısımların neden çıkartıldığını İsmet İnönü'nün 1925'te söylediği "Vazifemiz Türk vatani içinde bulunanları Türk yapmaktır" sözüyle veya 1980 darbesinden sonra Kürtçenin, hatta Kürt sözünün bile yasaklandığı bir inkâr fırtınası çerçevesine yerleştirdiğinizde anlayabilirsiniz ancak. Türk-Kürt kardeşliğini ve Kürtlerin ortak kurucu unsur olduklarını vurgulayan Mustafa Kemal'den "Cumhuriyetimizin dayanağı Türk camiasıdır" fikrindeki

Atatürk'e; Türk vatani içindekileri Türk yapmaktan söz eden bir asker başbakandan Türkler dışındaki etnik unsurları, daha açık söylersek Kürtlüğü "Türkiye halkı" olarak tanıyan bir başka askere.

Yoksa sessiz sedasız 90 yıl öncesine geri mi dönüyoruz? Bir de tarihte tekerrür yoktur derler. Sansürlenmeseydi hiç tekerrür mü ederdi?

m.armagan@zaman.com.tr

Not: Geçen haftaki yazımda "Emir Şekip Arslan" olarak geçen kişi, kardeşi Emin Arslan olacaktı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

TBMM bir Osmanlı meclisi miydi?

Mustafa Armağan 2009.04.26

Yok, yok, sandığınız gibi değil, bu yazıda, 89. kuruluş yıldönümünü kutladığımız TBMM'nin açılış günü kurbanlar kesildiğini, Sakal-ı Şerif taşındığını, mevlit okutulduğunu filan yazacak değilim. Amacım, TBMM'nin aslında yeni bir meclis olmadığı, daha doğrusu İstanbul'daki meclisin bal gibi devamı olduğunu ortaya koymak.

Yalnız bunu yapabilmek için tarihin en sıkıcı faslı olan zaman dizimini (kronolojiyi) bir miktar hatırlamamız gerekiyor.

12 Ocak 1920'de İstanbul'da Meclis-i Mebusan açılır. 28 Ocak'ta Misak-ı Millî ilan edilince işgal kuvvetleri öfkelenir. 4 Mart'ta Celaleddin Arif, Meclis başkanlığına seçilir. 16 Mart'ta İstanbul resmen işgal edilir. 2 gün sonra Meclis son olarak toplanıp tatile girer. 2 Nisan'da Salih Paşa kabinesi istifa eder. Artık İstanbul'da yapılacak iş kalmamıştır. 9 Nisan'da birçok milletvekili gibi Meclis Başkanı Celaleddin Arif, Ankara'ya gelir ve 10 Nisan'da bir bildiri yayımlayarak milletvekillerini Ankara'da toplanmaya davet eder. Ertesi gün Sultan Vahdettin Meclis'i feshettiğini bildiren iradeyi yayımlar. 21 Nisan'da Mustafa Kemal Paşa, Meclis'in 2 gün sonra açılacağı ilan eder. Ve 23 Nisan.

Olaylar zincirini bu şekilde okuyunca İstanbul-Ankara sürekliliği daha net kavranabiliyor ve tarih kitaplarımızdaki saptırmalardan sıyrılabiliriz. Ancak yine sabrınızı istirham ederek olaylar zincirini 10 gün daha sürdürmek istiyorum.

24 Nisan'da M. Kemal Paşa Meclis Başkanı seçilir, C. Arif Bey ise 2. başkandır. Aynı gün ilk kanun çıkar. Ne kanunu bu, biliyor musunuz? "Ağnam", yani koyun keçi vs. vergisi kanunu. İşin ilginç yanı şu ki, bu kanun, İstanbul Meclisi'nin son görüştüğü kanundur.

Ankara'da Osmanlı meclisi

Başkan aynı, gündem aynı, milletvekillerinin çoğu aynı, daha da çarpıcı olanı, mantık aynı. Evet, bu düpedüz bir 'Osmanlı' meclisidir.

Şimdi birileri kızacak ama "Osmanlı meclisi" tabirini ben değil, Mustafa Kemal Paşa kullanıyor. Nerede? TBMM'de. Ne zaman? 24 Nisan'da. Beraber okuyalım:

"Meclisimizde şekillenen ve tecelli eden milli kudretimiz hilafet ve saltanat makamını yabancı baskılarından ve Osmanlı Devleti'ni dağılma ve esaretten kurtaracak tedbirleri alacaktır. Heyet-i Temsiliyemiz Osmanlı

kanunlarının yürürlüğünü temin etti. Bu dakikadan itibaren Osmanlı milletinin akıbetinden sorumluluk, muhterem heyetinizin faaliyet sebebi olacaktır."

Şimdi bu fikirleri yukarıdaki olaylar zincirine bağlayarak tekrar okuyalım:

1. Milli kudretimiz TBMM'de şekillenmiş olup bu meclis hilafet ve saltanatı kurtaracak, dahası Osmanlı Devleti'ni dağılmaktan koruyup özgürlüğe çıkaracaktır.
2. Erzurum Kongresi'nde kurulan ve M. Kemal Paşa'nın başkanı olduğu Heyet-i Temsiliye, 'Osmanlı kanunları'nın yürürlüğünü sağlayan organ olmuştur.
3. Asıl önemlisi, milletvekilleri 'bu dakikadan itibaren' 'Osmanlı milleti'nin, yani Org. İlker Başbuğ'un açıkladığı anlamda 'Türkiye halkı'nın sorumluluğunu üstlenmişlerdir.

Kronolojiye devam edersek, 26 Nisan'da Meclis Sultan Vahdettin'e bağlılığını bildirir, ertesi gün Osmanlı Devleti'nin Harbiye Nazırı Fevzi Çakmak Ankara'ya gelir, Meclis, oturumunu tatil ederek onu karşılamaya gider. Fevzi Paşa Meclis'e gelerek konuşma yapar, bir hafta sonra da başbakan seçilir.

Tahsin Demiray'ın 1950'de yazdığı gibi bu manzara, aşağı yukarı Fransa'nın İkinci Dünya Savaşı'nda ikiye bölünmesini andırır. Fransız kuvvetleri Almanya karşısında yenilince bir kısmı Vichy'de bir hükümet kurmuş ve işgalcilerle iyi geçinmeye çalışmış, diğer kısmı ise Afrika'ya geçerek silahlı mücadele birlikleri meydana getirmişti ama sonunda iki Fransa birleşmesini bilmişti.

Aynı şekilde 1920 Türkiye'si de ikiye bölünmüştü; başkenti işgal edilmiş, devlet başkanı düşmanın elinde esir kalmıştı. Ama halk direniş cepheleri oluşturmuş, milletvekilleri başkentten Anadolu'ya geçmiş, meclis faaliyetine Ankara'da devam etmişti. Aynı bir devlet kurmak için Ankara'ya gidilmediği şuradan bellidir ki, 1921 Anayasası, asla bir devlet başkanı öngörmemiştir. Neden? Başkan İstanbul'daki padişah'tır da ondan. Bayrak bile aynı; sadece hükümetler farklıdır.

Lozan'da asıl korku neydi?

İlginçtir, bu hükümetin kuruluşu, yabancı ülkelerin devletlerin başkanlarına değil, dışişleri bakanlıklarına bildirilmiştir. Bu da 'Biz yeni bir devlet kurmuyoruz.' mesajının anlamlı bir parçasıdır. Öyle ya, işgal altındaki topraklarda yeni bir devlet kurmaya kalksanız sizi kim tanıyacak, varlığınızı kime kabul ettirecektiniz? Böylece aynı devletin içinden yeni bir hükümetin doğuşunun başlangıcı olduğu daha iyi anlaşılır 23 Nisan'ın. Bu hükümet nihayet 29 Ekim 1923'te Osmanlı'nın yerini alacak ve bir devlet başkanı seçmek gereğini duyacaktır. Oysa o tarihte Vahdettin yurtdışına çıkmalı 1 yıl olmuştur.

O zaman bir soru: 1922 Kasım'ından 1923 Ekim'ine kadar devlet başkanımız kimdi? Atatürk mü? Ama o Meclis Başkanı değil miydi? Rauf Orbay? O Başbakan değil miydi? Halife Abdülmecid? Sadece Halife değil miydi? Cevap, TBMM olacaktı. İşte 10 Ocak 1923 günü Bediüzzaman Said Nursi'nin milletvekillerine hitaben yaptığı konuşmada söylediği o cümlelerin anlamı burada gizli: "Şu Meclis'in şahsiyet-i maneviyesi [ortak kişiliği], sahip olduğu kuvvet cihetiyle mânâ-yı saltanatı deruhte etmiştir [saltanatın içeriğini üstlenmiştir]." Bir ay sonra Mustafa Kemal Paşa, Balıkesir hutbesinde, camiler sadece namaz kılmak için yapılmamıştır, demektedir. Bir din adamı mecliste, bir devlet adamı camidedir. İngilizler korkmasın da kimler korksun? Lozan işte bu korkudan kurtardı İngilizleri. **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Takiyüddin Rasathanesi'ni gericiler mi yıktırdı?

Mustafa Armağan 2009.05.03

Ergenekon gündemi sürüyor olanca hızıyla. Her hafta cephanelikti, tutuklama dalgasıydı, derken farkında olmadan nasıl bir örümcek ağının içine sokulduğumuzu hayretle öğreniyoruz. Aynı şey tarih için de söz konusu. Tarih alanını da saran bir örümcek ağı var, dolayısıyla tarihimizin de "Ergenekoncular"dan temizlenmesi gerekiyor.

Misal mi? Mustafa Balbay'ın 25 Aralık 2003 tarihli "Cumhuriyet"te çıkan "Takiyeddin'den takıyyeye" başlıklı yazısı. Balbay'a göre astronomi bilgini Takiyeddin İstanbul'da bir gözlemevi kurmak ister. Padişah III. Murad izni 'hemen' verir, malzemelerin alımına da yardımcı olur. Lakin 'aynı dönemde' bir veba salgını belirince 'bağnazlar', bunu Takiyeddin'in gökyüzünü araştırmaya kalkmasına bağlarlar ve padişah üzerinde baskı kurarlar. O da ne yapsın, Şeyhülislam'dan fetva ister. "O izin verirse gözlemevi çalışmalarını sürdürecektir, vermezse yıkılacaktı. Şeyhülislam, gökyüzünün derinliklerini araştırmanın Tanrı'ya şart koşmak ['şirk koşmak' demek istiyor- M.A.] olduğunu söyleyip gözlemevine karşı çıktı. Bir gecede gözlemevi yerle bir edildi."

Tabii arkasından yobazlığın, bağnazlığın 'Türk dünyasında' bilimin gelişmesine ne büyük darbeler vurduğunu eklemekten geri kalmaz.

Yaklaşık bir hafta sonra, aynı gazetede bu defa isminin başında "Prof. Dr." olan Fatma Esin'in bir yazısı çıkar (2 Ocak 2004). Söylediği şu: "Şeyhülislam hemen fetva vermiş ve 1580'de bir gece topa tutularak yıktırılmış gözlemevi."

Örümcek ağı dediğim böyle bir şey işte. Biri yıkıldı diyor, öbürü ise topa tutularak yıktırıldığını yazabiliyor. Eh, yarın öbür gün bir başkası da çıkıp rasathaneyi canlı bombaların imha ettiğini yazarsa şaşmam.

Allah aşkına, Tophane semtinde, mahalle arasında kurulan bir rasathaneyi topa tutarak yıkmanın mantığı nedir? Bilimin 'düşman' olduğu daha kavi bilinsin diye mi? Koca kale duvarlarını, lağım kazarak çökerten bir devlet, İstanbul'daki taze bir binayı neden topa tutsun? Sonra top atarken etrafındaki mahalleyi imha etmek kaçınılmaz değil midir?

Aslına bakarsanız, yıkımın topa tutarak yapılması diye bir şey yok. Karışıklık şuradan çıkıyor: Kaptan-ı Deryalar aynı zamanda İstanbul'un güvenliğinden sorumlu olup Galata halkının dertlerini dinler, hatta davalara bakarlardı. Kitaplarda rasathanenin yıkım işi Kaptan-ı Derya Kılıç Ali Paşa'ya verildi yazıyor ya, birileri çıkıp onun işi denizle olduğu için gemiden topa tutarak yıktırıldığı sonucuna atlayabiliyorlar. Halbuki bizzat rasathanenin yapıldığı bölgenin asayiş sorumlusu olduğu için Kaptan-ı Derya'ya verilmiştir yıkım işi.

Şimdi kafanızda dolaşan asıl soruyu cevaplamaya geldi sıra. Şöyle ya da böyle, rasathane neden yıktırıldı?

Takiyüddin'i (sağ üst başta, büyük sarıklı) rasathanesinde elemanlarıyla çalışırken gösteren minyatür.

Önce o tarihlerde gözlemevinin anlam ve kapsamını bilmemiz lazım. İster Batı'ya, ister Doğu'ya bakın, 16. yüzyıl rasathanelerinde astronomi ile astroloji ikiz kardeş gibi geçirir gider. Örneğin, Batı astronomisinin en önemli halkalarından kabul edilen Tycho Brahe'nin aynı zamanda gelecekte haber verme işini yaptığını George Washington Üniversitesi hocalarından Richard H. Schlagel söylüyor. Arthur Koestler'e bakılırsa Brahe bir saray falcısıdır.

Demek ki, o çağda gözlemvlerinde astronomi ile astroloji el ele oyun oynamaktadır. Nitekim Taşköprüzade'nin astronomi hakkında verdiği bilgiler de bunu doğrular niteliktedir. Ona göre astronominin tam 27 dalı vardır ki, bir kısmı 'ahkâm'dır, yani yıldızlara bakarak gelecekte haber verir. Ancak bu ilimle uğraşanları şüphe ve tahminden uzak olmadığı için pek hoş karşılamaz üstad. Geleceği öğrenmek isteyenlere sahih hadisleri araştırma tavsiyesinde bulunur.

Sonuç: 1) 16. yüzyılda Doğu'da da, Batı'da da astronomi, bugünkü gibi yalnız gökyüzündeki olayları gözlemlemekten ibaret bir 'saf bilim' olmaktan uzaktır; yıldızların dünya ve insanlar üzerindeki etkilerini de araştırır. 2) Osmanlı bilginleri astronominin bu 'gizli' boyutuna dikkat çekerek talebelerini uzak durmaları konusunda uyarılmışlardır.

Şimdi bu bilgiler ışığında rasathanenin yıktırılması olayına yeniden bakalım.

Fetva metninde bir kelime yanlış yazıldığı için kafaları fena halde karıştırmıştır. Fetvada "İhrâc-ı rasad meş'um ve perde-i esrâr-ı felekiyeye küstahane ittıl'a cür'et, vehâmet-i âkibeti meczumdur. Hiçbir mülkde mübaşeret olunmadı ki ma'mur iken harab ve bünyan-ı devleti zelzele-nâk-ı inkılâb olmaya" denilmektedir. Yani gözleme çıkılması uğursuz olup yıldızların sır perdelerini küstahça aralama cüretini göstermek kötü bir sona götürür. Bunun yapıldığı hiçbir ülke mamur iken harap olmaktan kurtulamamış, devletin binası deprem olmuş gibi tanınmaz hale gelmiştir.

Buradaki "ihrâc" kelimesinin ben "istihârâc" olduğu veya o anlamda kullanıldığı kanaatindeyim. Çünkü Ayvansarayî de Hoca Sadeddin'in "istihârâc-ı rasad" sebebiyle padişahı uyardığını yazmaktadır. "İstihârâc" kelimesinin "Kâmus-i Türkî"de "tefe'ül, nücûmdan ahkâm çıkarma" anlamlarına ulaşıyoruz; yani fal bakma ve yıldızlardan anlam çıkarma. Bu durumda "istihârâc-ı rasad", gözlem yoluyla yıldızlardan gelecek hakkında hükümler çıkarmak anlamına gelir.

Taşköprüzade gibi din bilginleri kızsalar da, müneccimlik, mesela bir seferin açılmasının uğurlu olup olmadığını veya bir şehzadenin doğacağı uğurlu saati tespit etmek işi değil midir? Nitekim Takiyüddin rasathanede yalnız Uluğ Bey zic'lerini düzeltmekle yetinmemiş, aynı zamanda ertesi yıl İran'a yapılacak seferin zaferle sonuçlanacağını vs. söyleyerek pespembe bir tablo çizmiştir padişahın önüne. Gelin görün ki, açıldığının ertesi yılı İstanbul'da korkunç bir veba salgını başlayıp Kanuni'nin kızı Mihrimah Sultan da dahil olmak üzere pek çok insanı silip süpürünce eleştiriler sertleşmeye başlayacak, bu 'şüpheli' kurumun yeni felaketlere yol açacağı kanaati yaygınlaşacaktı.

İşte daha 3 yıl önce Padişahın özel desteğiyle açılan rasathanenin yıktırılmasındaki asıl sebep, rasathanede hurafelerle uğraşılması olup 'bağnazlık' veya 'yobazlık'la en ufak bir alakası yoktur. İşin ilginç yanı, çok değerli bir Şeyhülislam olan Kadızade Ahmed Şemseddin Efendi'nin tam da hurafelere savaş açmaktan dolayı suçlanmasıdır. Adamı alkışlayacaklarına, bağnazlıkla suçluyorlar. m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Atatürk'ün hayranı olduğu padişah

Mustafa Armağan 2009.05.10

Tarih bilginimiz büyük ölçüde söylentilere dayanıyor. Günümüzde bile sözlü (şifahi) kültürün varlığını koruduğuna dair en güçlü kanıtlardan biri, bunca tarih kitabı basılmasına rağmen insanların yine de kulaktan dolma bilgilerle (şimdi bir de internetteki 'gözden dolma' bilgiler eklendi buna) idare etmesidir.

Mesela Atatürk'ün Osmanlı padişahlarını daima kötülediği, onları alçaklık, beceriksizlik, hatta hainlikle suçlayarak yeni neslin gözünden düşürmeye çalıştığını zannederiz. Süngümüzü takalım: Hakikaten öyle mi?

Fethin 556. yıldönümü yaklaşırken, Atatürk'ün Fatih Sultan Mehmed hakkındaki düşünceleri bize ışık tutabilir diye düşündüm.

Atatürk Ankara'ya adımını atar atmaz (28 Aralık 1919) yaptığı konuşmada, Osmanlı'nın hoşgörüsünden ve yabancı unsurların inanç ve âdetlerine saygısından söz etmiş, "Başka dinlere saygılı tek millet biziz." demiştir:

"Fatih İstanbul'da bulduğu dinî ve millî teşkilatı olduğu gibi bıraktı. Rum Patriği, Bulgar Eksarhı ve Ermeni Katoğikos'u gibi Hristiyan dinî reisleri imtiyaz sahibi oldu. Kendilerine her türlü serbesti bahşedildi. İstanbul'un fethinden beri Müslüman olmayanların mazhar bulundukları bu geniş imtiyazlar, milletimizin dinen ve siyaseten dünyanın en müsaadekâr ve civanmert bir milleti olduğunu ispat eder."

2 yıl sonra Eskişehir'de yaptığı konuşmada Fatih'in İstanbul'u fethederek Doğu Roma'yı tevarüs ettiğini söyleyen Mustafa Kemal Paşa, onun ikinci amacının Roma'yı almak ve Batı Roma İmparatorluğu'nun da tacını başına koymak olduğunu söyler. Birçok fetih yapan Fatih'in esas sorunu, dış politikada güçlü olmak için iç politikada da güçlü olmaktır. Avrupa'yı istilaya kalkan Fatih'in bu politikası, Atatürk'e göre "çok âkılâne ve müdebbirâne"dir ve bu yüzden az çok başarılı olmuştur.

1921'de öne çıkarttığı hoşgörü ilkesini 2 yıl sonra eleştirecektir. İzmit'teki konuşmasında ilk kapitülasyonların Fatih tarafından Cenevizlilere verildiğini söyler. Bir ihsan-ı şahane ve atıye olarak verilen kapitülasyonlar sebebiyle zamanla milletin sırtındaki yükün ağırlaşp onu takatsiz bıraktığını ileri sürer. Ancak konuşmanın devamında büyüleyici bir Fatih portresi bizi beklemektedir:

"İstanbul'u alan büyük Fatih, bu azametli, kudretli padişah hakikaten bütün İslam dünyasının, bütün Türk dünyasının hakkıyla istifade edebileceği bir zattır. Bazı kusurları bir kenara bırakılırsa, bütün cihanın büyüklüğünü takdir edebileceği şahsiyettir."

Şunu anlıyorum ben Atatürk'ün söylediklerinden:

Fatih'in Batı'ya yayılma siyaseti esasen doğrudu ama bunu ancak Fatih gibi birisi kişisel yetenekleri sayesinde sürdürebilirdi. Bu bir devlet ve millet siyaseti değildi. Oysa önemli olan, aslî unsurun, geniş anlamda Türklüğün vicdanından çıkma bir siyasettir.

Atatürk 22 Ocak 1923 tarihli Bursa konuşmasında bu sefer Patriğe ayrıcalıklar bahşeden Fatih'in pek de iyi yapmadığını söyler. Ancak yeni kurulacak Türkiye'de bu tür ihsanlar kimseye verilmeyecektir. (Hatırlatalım ki, Lozan'ın imzası öncesinde ABD'ye Chester İmtiyazı'nı veren de Atatürk'ün başında bulunduğu TBMM'dir. 7 ay sonra "The Saturday Evening" gazetesine verdiği mülakatta (13 Temmuz 1923) "Amerika'ya olan inanç ve güvenimizin somut bir delilini, Chester İmtiyazı'nı vermek suretiyle gösterdik." diyen kendisi değil midir?)

Lozan'da karar anına yaklaşıırken Atatürk'ün, konuşmalarında "fetih" ve "yayılma" fikrinden hızla uzaklaştığını görürüz. "Cihangirlik fikri lugatimizden ebediyen silinmiştir." der. Bu dönemde Fatih'in ve fethin gündeme getirilmesi, Avrupa'da Türkiye üzerindeki hassas şüphe bulutlarını kabartmak, "Acaba yine Osmanlı mı geliyor?" endişesini yağdırmak olurdu. Yeni Türkiye barışçı bir ülke olacaktı. Söylemediği ama kendisine yakıştırılan bir sözle ifade edecek olursak, Türkiye, "Yurtta sulh, cihanda sulh" istemektedir.

Peki Atatürk Cumhuriyet döneminde Fatih'e nasıl bakmıştır? Bunun için iki hatıрата eğilmemiz gerekiyor.

Prof. Afet İnan "Atatürk Hakkında Hâtıralar ve Belgeler" (1968, s. 187) adlı kitabında Atatürk'ün "Büyük Fatih'e her zaman hayranlığını ifade ettiğini yazar. İnan'a göre, Atatürk, bir Fatih heykelinin yapılmasını çok arzu

etmiştir. Kâh Ayasofya Camii'ne, kâh Kızkulesi, Rumelihisarı veya gemilerin karadan yürütüldüğü Kasımpaşa kıyısına dikilmesini düşünmüştür heykelin. Ama gözde mekânı, besbelli ki Kızkulesi'dir.

Afet İnan'a göre Atatürk tam bir Fatih hayranıdır:

"[Atatürk] Osmanlı Devleti'nin yükseliş devri için, hayranlık ve muhabbet beslemiştir. Onun için FATİH SADECE BİR TÜRK BÜYÜĞÜ DEĞİL, CİHAN TARİHİNDE DE EN BÜYÜK ADAMDIR." (s. 312)

Atatürk'ün yakınlarından Münir Hayri Egeli de çok ilginç bir anekdot aktarır "Atatürk'ün Bilinmeyen Hâtıraları" adlı kitabında (1954, s. 58-59).

Bir gün sofrada söz Fatih'e gelir. Atatürk sorar: "Tarih acaba benim mi, yoksa Fatih'in mi yaptığı işleri daha mühim bulacaktır?" Orada bulunanlar hemen atılırlar: "Tabii ki sizi." Atatürk sorar: "Niçin?" Herkes kendince Atatürk'ün Fatih'ten üstün bir tarafını ispatlama yarışına girer. Dalkavuk mu yok? "Sizin yanınızda Fatih de kim oluyormuş!" diyenler bile çıkar. Bunun üzerine Atatürk, bu kişiye kızar, "Halt etmişsin" der. Şu sözler olgun bir devlet adamının bakışını yansıtır:

"Ben Fatih'ten büyük olabilir miyim? Çok kereler Fatih'in karşısında kaldığı meseleleri düşündüğüm zaman ben de aynı hal çarelerine varmışımdır. Yalnız, Fatih benim karşısında kaldığım meseleleri nasıl hallederdi? Bunu çok merak ederim. O BÜYÜK BİR ADAMDIR, BÜYÜK."

Egeli'ye göre Atatürk bir cümle daha söylemiştir ki, büsbütün düşündürücüdür:

"FATİH'İN DEVRİNDE YAŞASAYDIM MEMNUNİYETLE OYUMU ONA VERİR VE ONU CUMHURBAŞKANI SEÇERDİM."

Bu çarpıcı tespitin ışığında Atatürk'ün Fatih'e ve Osmanlı'ya bakışını yeniden değerlendirmeye var mısınız? Varım, diyenlerle işimiz var çünkü... **m.armagan@zaman.com.tr**

"Atatürk BM'yi nasıl yalvartmıştı?"

Alın size bir internet dedikodusu daha:

Meğer Türkiye (Atatürk), 1932'de zamanın Birleşmiş Milletler'i olan Milletler Cemiyeti'ni üye olmamız için yalvartmış imiş.

Doğru, İspanya'nın teklifi ve Yunanistan'ın desteğiyle davet edilmiştik Milletler Cemiyeti'ne. Ama (bu 'ama' önemli) İspanya'yı bizi teklif etmeye zorlayan da yine bizdik. Bana inanmıyorsanız Mahmut Goloğlu'nun "Tek Partili Cumhuriyet" (Ank. 1974) adlı kitabında İspanya temsilcisinin konuşmasını okuyun, göreceksiniz ki, 1932 Mart'ında İspanyol temsilcisi genel bir çağrı yaparak ülkeleri cemiyete katılmaya çağırmıştır. Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras bunu fırsat bilerek İspanyol delegeyle görüşmüş ve Türkiye'nin davet edilmesi halinde Cemiyet'e katılacağını bildirmiştir. Madariaga adlı temsilcinin teklifi genel kurulda kabul edilmiş ve Türkiye davet edilmiştir. Birilerinin "Cumhuriyet'in onur belgesi" dedikleri davetin içyüzü bundan ibarettir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Atatürk zamanında ilk kurşunu Yunanlıların attığı öğretiliyordu

Bizi şaşırtıyorsunuz, diyenlere iki şey söylüyorum. Birincisi, bunun için özür dilemeyeceğim; şaşırmak iyi şeydir, düşünmenin ilk adımıdır. İkincisi, ben de tarih karşısında şaşırmayanlara şaşıyorum. Bilin ki, tarih şaşırmadan yazılıyor ve şaşırmadan okunuyorsa ya iyi yazılmıyor, ya da iyi okunmuyordur.

Bu yazıyı yazdığım 15 Mayıs günü, İzmir'in Yunanlılarca işgalinin 90. yıldönümüydü. Yine İlk Kurşun anıtına çelenkler bırakılıp saygı duruşunda bulunulacak, yine düşmana ilk kurşunu gazeteci Hasan Tahsin'in attığı dile getirilecek.

İyi ama elimde 1931 basımı liseler için "Tarih" kitabı var, burada ne Hasan Tahsin'den, ne de ilk kurşunun bizim tarafımızdan atıldığından bir bahis var. Nasıl oluyor da şimdi ders kitaplarımızın baş köşesine kurulmuş bu bilgi, işgalden 12 yıl sonra kaleme alınmış bir ders kitabında hatırlanmamıştır?

1931 tarihli kitapta ne yazılı biliyor musunuz? Aynen şu: "Yunan kuvvetleri İzmir rıhtımına çıkarıldı; Efzon taburları, İzmir kıışlasının yanına yaklaşırken, Yunanlılar tarafından atılan silahları bahane ittihaz ederek kıışlayı ateşe tuttular." Ne yapmış Efzon taburları? Onları karşılamaya gelen coşkulu Yunanlıların veya Rum "magandalar"ın açtıkları ateşten paniğe kapılıp kıışlamıza ateş açmışlar. Kafamız karışıyor diyenlere soruyorum: Siz Atatürk'ten daha iyi mi bileceksiniz? İzmir'in işgalini 1930'lardaki nesil Hasan Tahsin'siz okurken, biz neden onsuz nefes alamaz olduk? O tarihte insanların hatırlayamadığı yeni bilgi ve belgeler bulundu diye düşünenler çıkabilir. Ben de soruyorum: Tarih Atatürk zamanındaki gibi kalmak zorunda değilse, bu niye Hasan Tahsin'le sınırlı kalsın?

Bir: Kurtuluş Savaşı'nı başlatan ilk kurşunu kim attı? Bakın Genelkurmay Harp Tarihi Dairesi'nin yayınladığı "Türk İstiklal Harbi" adlı serinin 4. cildinde (s. 55-56) ne yazıyor? Beraber okuyalım: "Fransızlar İskenderun'a asker çıkardıktan sonra (...) Dört Yol'un hemen güneyinde bulunan Karaköse köyüne taarruz ettiler. Buradaki halk kendilerini savunma için Dört Yol'a ve Özerli'ye giden yolları taştan barikatlar yapmak suretiyle kapattılar ve buraya gelen Fransızlara ateşle karşı koydular. 19 Aralık 1918'de yapılan bu çarpışma Türk milletinin düşmana karşı ilk ayaklanması ve direnişidir."

Yani? İlk kurşun 15 Mayıs 1919'da İzmir'de değil, bundan tam 6 ay önce Antakya'da atılmış. Nerede? Bugünkü Antakya'nın Dört Yol ilçesine bağlı Karaköse köyünde. İlk kurşunu ateşleyen ismi ise General Fahri Belen'in Başbakanlık tarafından 1973'te basılan "Türk Kurtuluş Savaşı" kitabına göre Kara Hasan'dır (s. 58).

İki: Hasan Tahsin'in adı, 1970'lere kadar ders kitaplarına girmiş değildi. Hakkında çıkan ilk kitap, İzmir Gazeteciler Cemiyeti'nce yayınlanmış olup 1972 tarihlidir. İçinde bir sürü tutarsızlıklar bulunan bu kitaptaki iddialar, İzmirli yazarlar ve gazetecilerce iyi pazarlanmış ve zamanla hem "İlk Kurşun Anıtı" yaptırılmış, hem de Hasan Tahsin'in ismi ders kitaplarına "kahraman" olarak sokulmuştur.

Nitekim Enver Ziya Karal'ın 1958 tarihli lise "Tarih" kitabında herhangi bir isim belirtilmezken, Toktamış Ateş hocanın "Türk Devrim Tarihi"nde Hasan Tahsin "yurtsever" olarak nitelendirilmekte, "elindeki tabancayla ortaya atılarak, birkaç Yunan askerini öldürdükten sonra şehit edildi" yazılıdır (2000, s. 80). İşin garibi, Prof. Ateş burada bir dipnot numarası vererek Samim Kocagöz'ün "Yön" dergisindeki (15 Mayıs 1963) yazısına gönderiyor bizi. Güzel. Açıyoruz "Yön" dergisini. Fakat o da ne? Toktamış hocanın elinde tabancasıyla ortalığa atladığını yazdığı Hasan Tahsin'in eline tabanca yerine BOMBA vermiştir yazar. Nasıl oluyorsa oluyor, metinde tabanca iken dipnotta bomba oluyor, biz de buna, kimse kusura bakmasın, İnkılap Tarihi diyoruz. (Kaldı ki Samim Kocagöz de dürüst davranmıyor, ilk kurşunu atanın Hasan Tahsin olduğu bilgisini Miralay Ali Kemal Sırrı'nın raporundan aldığını yazıyor. Oysa aynı raporu açıp bakarsanız "ilk kurşunu atanın henüz belli olmadığı" yazılıdır. Ağlasak mı gülssek mi?)

Burada iki ihtimal çıkıyor karşımıza: Ya Toktamış hoca dipnotta kaynak olarak gösterdiği yazıyı okumamıştır, ya da o yazıyı kaynak gösterirken, kendisi başka bir kaynaktan "yararlanmıştır". İyi ama biz tam da o kaynağı istiyoruz. Hangi kaynakta yazılıdır ilk kurşunu atanın Hasan Tahsin olduğu? Bu henüz belli değildir.

O kadar belli değildir ki, olayın Yunanlı görgü şahitleri bambaşka şeyler söylemektedir. Bilge Umar, "İzmir Savaşı" adlı kitabında, Yunanlıların ilk ateşin kimin tarafından açıldığını araştırdıklarını ortaya koyuyor. Buna göre, ateş provokasyonu, "İtalyan gizli servisi"nin operasyonudur. İtalyanlar, kendilerine söz verilen İzmir Yunanlılara 'satılınca' bu 'haksız' işgali sabote etmek üzere çeşitli girişimlerde bulunmuş ve Türklerle dost geçinme politikasını takip etmişlerdi. Sabotaj sonucunda ortalık karışınca İngilizlere dönüp, 'Bakın biz Antalya'yı işgal ettiğimizde tek bir kurşun bile atılmadı, bu Yunanlılar İzmir'i yönetemez' deme hakkına sahip olacaktı. Öte yandan İtalyanlar da "suçu", Yunanlıların üzerine yıkmaya meraklıdılar. İstanbul'da İtalya'nın fevkalade komiseri olarak görev yapan ve "Türk dostu" olarak tanınan Kont Sforza'nın anılarında, ilk kurşunu atanın bir "Yunanlı ve Rum tahrikçi" olduğu belirtilir. 1930'lu yıllarda ders kitaplarında geçen ateşin Yunanlılarca açıldığı bilgisi, Atatürk'le de sıcak ilişkileri bulunan Sforza'nın etkisini taşımaktadır.

Nitekim Yunan zulümlerini araştırmak için kurulan Uluslararası Araştırma Kurulu'nun raporunda ilk silahın Konak'taki Hükümet Meydanı'nda atıldığı ve ateşi açanların kesinlikle belirlenemediği ifade edilmektedir. (Oysa 1931 tarihli ders kitabında Kışla'ya ateş açıldığı yazılıydı.) Bomba mı, tabanca mı? Konak'ta mı, Kışla önünde mi? İtalyan gizli servisi mi, Yunanlı tahrikçiler mi?

Bütün bunlar bir yana da, sonuçları ve bedelleri açısından bakmak da gerekmez miydi 'ilk kurşun' olayına? Yaklaşık 200-300 Müslüman'ın hayatına, yüzlerce yaralıya, nice kadın ve genç kıza tecavüz edilmesine yol açan ve Yunan askerlerinin alçakça cinayetlerine zemin hazırlayan 'ilk kurşun'un -velev ki bizden atılmış olsun- sahiden bir anıtı olmalı mıdır? Ya Atatürk zamanındaki ders kitabında yazıldığı gibi ilk kurşun hakikaten Yunanlılar tarafından atılmışsa?! Şimdi biz Yunan provokasyonunun anıtı önünde mi saygı duruşunda bulunmuş olduk? Aman Allah'ım, aklım ve tarihim sana emanet.. m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Atatürk "bayrak inkılabı" da yapmak istemiş

Mustafa Armağan 2009.05.24

Cumhuriyet'in Osmanlı'dan kopmuş yepyeni bir devlet olduğu söylenir. Atatürk döneminde devletin isminden hukuk düzenine, yazısından ideolojisine kadar değiştirilmedik pek az şey kalmıştır. Ancak inkılap fırtınasında bir tek Osmanlı sembolüne dokunulmadı.

O da, İstiklal Marşı'nda çehresini çatmasından tarifsiz kederlere düştüğümüzü her gün haykırdığımız ay yıldızlı al bayrağımızdı.

Peki neden dokunulmadı acaba al bayrağa? Hiç değiştirilmesi gündeme geldi mi? Geldiyse nasıl? Ve Atatürk ay yıldızlı bayrak yerine hangi bayrağı getirmeyi düşünmüştü?

Bu konular öteden beri konuşulur ama yazılı değil de, sözlü kaynaklara dayanırdı. Burada yazılı bir kaynağa dayanarak Atatürk'ün Türk bayrağını değiştirmeyi düşündüğünü fakat bir sebeple vazgeçtiğini göreceğiz.

Kaynak, Atatürk'ün yakınında bulunmuş ve Zübeyde Hanım'la yaptığı görüşmeler sayesinde aile kökenleri konusunda bizi kısmen aydınlatmış bulunan Enver Behnan Şapolyo'dur. Yazının künyesi: "Atatürk ve bayrak", Türk Kültürü, sayı: 97, Kasım 1970, s. 30-31.

Enver Behnan Şapolyo, Atatürk'ün yaveri Muzaffer Kılıç'la çok samimidir. Devrimlerin hızla sürdüğü günlerden birinde olmalı, Şapolyo sorar, Kılıç da cevaplar:

- Atatürk bayrağımızı değiştirmeyi düşünüyor mu? Sen bir şey duydun mu?
- Gök bayrağı kabul etmeyi düşünüyor!
- Gök bayrak mı?
- Evet! Atalarımızın kullandığı gök renkli bayrağı[n] yeni devletin bayrağı olmasını düşünüyor, fakat daha bir şey yok!

"Gök renkli bayrak", yani Göktürklerin Cumhurbaşkanlığı forsunda da yer alan mavi zeminli ve ortasında da bozkurt kafası bulunan bayraktır Atatürk'ün kafasındaki Cumhuriyet'in bayrağı...

Merakını yenemeyen Şapolyo, işin peşini bırakmaz. Atatürk'ün Türk bayrağı olarak, gök bayrağı düşünüp düşünmediğini, Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a da sorar. Bayar, Muzaffer Kılıç'ın sözlerini doğrulayan bir cevap verir:

- Atatürk, Cumhuriyet'in resmî bayrağını gök bayrak olarak kabul etmeği düşünmüştü, fakat bu hususta hiçbir neşriyat yapılmadığından, bu bayrağı kabul etmediler.

Celal Bayar'ın sağlığında, üstelik de Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü gibi resmî destekli bir kurumun dergisinde çıkan bu yazı üzerinde düşünmeye değer.

Celal Bayar'ın sözlerine göre eğer gök bayrak üzerine yeterli yayın yapılsa ve muhtemelen belgeler tatminkâr bulunsaydı, bugün al bayrağımızın yerinde mavi zemin üzerine kurt kafası bulunan Göktürk bayrağını kullanıyor olacaktık.

Enver Behnan Bey sözlerini şöyle noktılıyor:

"Atatürk harsta [kültürde] milliyetçi, medeniyette Batılı idi. Demek oluyor ki, gök bayrak onun mefkûresinde [idealinde] yaşıyordu. Gök renkli bayrağı kabul etmeyi düşündü, fakat çok güzel olan al bayrağımızdan da vazgeçemedi. (...) Şimdi O'nun kabrini kaplayan semada gök bayrağı hayal ediyorum!"

Dışişleri Bakanlığı'nın Lozan hatası

Dışişleri Bakanlığı'nda Ahmet Davutoğlu rüzgârı kendisini hissettirmeye başladı. Nitekim 19 Mayıs'ın Yunanistan'da resmen "Pontus günü" olarak anılması ve buna hükümet yetkililerinin de katılmasına "misilleme" olarak Dışişleri Bakanlığı hem bir kınama yayınlıyor hem de Lozan'ın bir maddesini hatırlatıyordu. Açıklama, aynı zamanda tarihle ilgili ince bir noktayı da gündeme getiriyordu. Bizimle ilgili kısmı şuydu:

"Bu vesileyle, Kurtuluş Savaşımız sırasında Yunanistan'ın Anadolu'da tevessül ettiği vahşet ve mezalimi ve bu bağlamda, Lozan Antlaşması'nın 59. maddesinin, 'Yunan ordusu veya yönetiminin savaş hukuku kuralları hilafına Anadolu'da sebep oldukları yıkımın Yunanistan tarafından tazmin edilmesi'ni öngördüğünü hatırlatmak isteriz."

Yerinde bir tespit; ancak yanıltıcı bir bilgi. Lozan'ın sözü edilen maddesinde 'tazminat' kelimesi asla geçmez. Ya hangi kelime geçer? "Tamirat" kelimesi vardır ama "tazminat" yoktur. İngilizcesi "reparation", Fransızca metinde ise "reparer" şeklinde ifade edilmiştir.

Zaten eğer Dışişleri Bakanlığı'nın açıklamasında geçtiği gibi, Lozan'da Yunanistan'ı 1 lira bile olsa "tazminat"a mahkûm ettirebilmiş olsaydık, bu, dünya önünde Yunanistan'ın suçlu olduğunu ilan anlamına gelecekti. Sadece savaşta Anadolu'ya verdikleri zararı tamir ettirme şartını antlaşmaya koydurabildik.

Ancak İsmet Paşa, bırakın Dışişleri'nin açıklamasında geçtiği gibi 'tazminat' almayı, Yunanlıların resmen ödemeyi kabul ettikleri 'tamirat' bedelini dahi Venizelos'a bağışlamış, sanki avukatlığı kendisine düşmüş gibi, Yunanistan'ın 4 milyar altın Frank tutarındaki tamirat bedelini ödeyecek malî durumu olmadığını söyleyerek TBMM'nin bütün ısrarlarına rağmen Yunanlıları affetmiş, Meclis'te yaptığı konuşmada ise "Barışın bir an önce gerçekleşmesi için tarafımızdan büyük bir fedakârlık" yapıldığını ileri sürmekten çekinmemiştir.

Peki İsmet Paşa'ya sormazlar mı? Madem Yunanlıların malî durumu bu parayı ödemeye müsait olmadığı için affediyorsunuz, peki Türkiye'nin durumu çok mu müsait idi de Lozan'da Osmanlı borçlarını son kuruşuna kadar ödemeyi taahhüt ettiniz? Hiç değilse bu borcun 4 milyar altın Frank tutan kısmını Yunanistan'ın üzerine yığsaydınız.

Ben de ne söylediğimin farkında değilim. Bizim bütün borcumuz ne kadardı ki, 4 milyar oradan düşülsün! Açın kitapları bakın, 1933 yılındaki konsolidasyonla borcumuz 962 milyon Franga bağlanmıştı, yani yaklaşık bizim Yunanistan'dan alacağımızın dörtte birine. Şöyle diyelim: Yunanistan'a lütfettiğimiz miktarla Osmanlı'dan kalan borcu biz 4 defa fazlasıyla ödeyebilir, hatta cebimizde yüklüce bir para bile kalabilirdi.

Nedense Osmanlı borcunu ödeye ödeye bitiremediğimizi dillerine dolayan İsmet Paşa kafasındakiler, Yunanistan'a bunun 4 katını hibe ettiğimizi söylemeyi unutuyorlar. Biraz ciddiyet beyler!

Daha Lozan'da yaptığımız o meşhur hesap hatasına değinmedik. Maliye memuru Hüsnü Himmetoğlu sayesinde çift hesaplanan bir borcumuz ortaya çıkmıştı. Ne kadardı biliyor musunuz bu borç miktarı? Tam 300 milyon lira! 300 milyon lirayı gözden kaçıranlar orta halli bir memur kadar hesap kitap bilmiyorlarsa, "Lozan'ı biz kimlere emanet etmişiz?" diye yeniden düşünmemiz gerekmiyor mu? **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sevr'in Lozan'a miras bıraktığı o tehlikeli madde

Mustafa Armağan 2009.05.31

Bir söz bağlamını şaşırdı mı, ondan daha tehlikeli bir silah düşünülemez. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın "Düzce nutku"ndaki "geçmişimizdeki faşizan uygulamalar"a ilişkin sözlerinin elektriği, onu bağlamından kopardı ve adeta genel olarak bir rejim ve Cumhuriyet eleştirisi kılığına büründürüverdi.

Dolayısıyla CHP'lilerce Cumhuriyet'in "kazanımları"na karşı açılmış bir savaşın parçası ya da şu "bizim mahalle"de 'Davos'taki öpücüğün geri alınması' şeklinde yorumlanması, erken bir talihsizlik oldu bana göre.

Fakat liderlerin sözlerinin bağlamlarından kopartılmasına ilk kez rastlıyoruz değiliz. Nitekim Atatürk'ün "Sanatsız kalmış bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir." sözü, güzel sanatlarla ilgili zannedilir ve tiyatrolara vs. asılır ama Atatürk bu sözü tamamen başka bir maksatla söylemiştir. 16 Mart 1923 günü Adana

esnafına yaptığı konuşmada halk deyişiyse zenaatları kastetmiştir; yani küçük el sanatlarını desteklemek amaçlı bir sözdür.

Karizmatik bir siyasetçinin ağzından çıkınca söz, zaman ve mekânını şaşırabiliyor ve başka bir anlam kesesine girebiliyor demek ki. Öte yandan bu nutukla bir azınlıklar tartışmasının içinde bulduk kendimizi; ve Lozan'ı yeniden masaya yatırmak için bir fırsatın eşiğinde.

İki hafta önce bilimsel tutarlılık açısından eleştirdiğim Toktamış Ateş hocanın, "Bugün"de ismimi başlığa çıkartarak yazdığı cevabî yazıya dair de birkaç kelam etmem lazım. Hatırlarsınız, Ateş, "Türk Devrim Tarihi" adlı kitabında Hasan Tahsin'in Yunan askerlerine karşı tabancayla ortaya atıldığını yazmıştı. Ben de yazarın bize Samim Kocagöz'ün yazısını kaynak göstermekle birlikte dipnottaki kaynakta tabancayla değil, bombayla saldırdığının yazıldığını söylemiştim.

"Böyle "bkz."la verilen dipnot; söz konusu kaynağı, "birebir" aktarmayan, "genel olarak bilgi alınabilir", anlamına gelen bir dipnottur. Sanırım Sayın Armağan'ın, bundan haberi yok." Toktamış Hoca böyle diyor. Peki kurallar ne diyor? "Bkz." işareti, konuyu destekleyen farklı bir örnek sunmayı amaçlar; belirtilen kaynağın okura ya yazarın önermesini zımnen desteklediğini söyler veya önermeyi destekleyen kabul edilmiş görüşleri içerir. Ancak Toktamış Hoca'nın örneğinde verilen kaynak, yazarın tezini zımnen destekler görünüyor ama olayın merkezindeki nesne için 'tabanca' yerine 'bomba' diyorsa ve iddiası kabul edilmiş görüşlere aykırı ise bu durumda yazar okuru yanıltmamak için "Bu konuda bkz." değil, "Fakat bkz." demelidir.

Yine de Toktamış hocayla tartışmanın zevkli bir tarafı var: Tartışmayı tıkamıyor, insanı daha çok yazmaya zorluyor. Mesela sayfa 71'de Wilson Prensipleri'ni aktarırken 10. maddede "özerk" yerine yanlışlıkla "özgür" demesini yanlış bulmakla birlikte çok da kafaya takmıyorum. Ancak bir nokta var ki, onu atlamak istemem. 129. sayfada diyor ki, Sevr'in en onur kırıcı bölümü, Azınlıkların Korunması'nı düzenleyen 4. bölümdür. Burada 140. maddeyi örnek olarak gösteriyor. Bu maddeye göre, "Osmanlı İmparatorluğu tüm egemenlik ve iktidar haklarından vazgeçiyor"muş. Neymiş bu madde? "Türk Devrim Tarihi" adlı ders kitabından okuyalım:

"(Bu) hükümlerin temel yasalar olarak tanınmasını ve hiçbir yasanın, hiçbir tüzüğün, hiçbir padişah buyruğunun ve hiçbir resmî işlemin, bu hükümlere aykırı ya da bunlarla çelişir olmamasını, hiçbir yasanın, hiçbir tüzüğün, hiçbir padişah buyruğunun ve hiçbir resmî işlemin söz konusu hükümlerden üstün sayılmamasını yükümleniyordu."

Güzel, peki kitabın Lozan bölümünde (s. 158) aynı "onur kırıcı" maddenin sadece "padişah buyruğu" kelimelerinin çıkarılarak (çünkü saltanat bir yıl önce kaldırılmıştı) bu "zafer belgesi"nde yer aldığını neden yazmıyor dersiniz? Lozan'ın ünlü 37. maddesi şu:

"Türkiye, 38'den 44'e kadar olan maddelerde açıklanan hükümlerin temel yasalar olarak tanınmasını ve hiçbir yasa, hiçbir tüzük ve hiçbir resmî işlemin, bu hükümlere ve karşı olmamasını ve hiçbir yasa, hiçbir tüzük ve hiçbir resmî işlemin sözü edilen hükümlerden üstün olmamasını yükümlenir."

Sadece madde numaraları değiştirilerek ve "padişah buyruğu" ibaresi kaldırılarak "hezimet" (Sevr) belgesindeki madde, aynen "zafer" (Lozan) belgesine de alınmış. Üstelik Lozan'daki 44. madde, bu hükümlerde yapacağımız değişikliği, Milletler Cemiyeti'nin güvencesine bağlamıştır. Yani MC izin vermedikçe biz bu kanunlarımızdan üstün olan hükümlerde değişiklik dahi yapamayacağımızı kabul etmişiz. Fakat bu onur kırıcı olmuyor.

Bir başka muhteşem örneği, üstelik Türk Tarih Kurumu'nun yayınladığı "bilimsel" bir sempozyumda buluyoruz. "2003 Penceresinden Lozan Sempozyumu"nda Prof. Hikmet Özdemir'in sunduğu bildiride eşsiz bir çarpıtma örneği yaşanmış ama bundan nasılsa kimse haberdar olmamış!

Prof. Özdemir, Lozan'ın 37. maddesini tamamen atlamak yerine, eski deyişle "tayy" etmekte ve bize bir sonraki maddeyi 37. madde olarak sunmaktadır. Yani atlasa neyse, sanki 37. madde metinde var gibi görünüyor ama aslında yok. Sunulan madde, aslında 38. madde ve Özdemir bize neden böyle bir tasarrufta bulunduğunu açıklama zahmetine dahi katlanmıyor. İnanın, iki maddeyi atladım, dese daha dürüst davranmış olurdu. Derdik ki, yazar bize o maddeleri göstermek istemiyor, anladık vaziyetini. Ama burada daha sakil bir durum var. Madde numarası var ama içeriği uçurulmuş. Resmen tahrifat...

Peki nedendir bu 37. madde korkusu? İnkılap tarihçilerimiz bu maddeyi neden gözlerden ırak tutmak istiyorlar? Birilerinin, Cumhuriyet'in kuruluşuna aslında bu 'temel' maddeyle izin verildiği sonucunu çıkarmalarından mı korkuluyor? Birisi çıkar da azınlıklar meselesini kurcalar diye tedbir mi alınıyor? Yoksa Lozan'ın bu maddesini gizlice kaldırdık da haberimiz mi yoktur?

Erdoğan'ın özeleştirisi, soru işaretini bu kadar derine yerleştiriyor mu? Emin değilim. Emin olduğum bir şey varsa, İnkılap Tarihi alanına yeni bir soluğun değmesi gerektiğidir. Artık devlet güdümünde ve korumasındaki İnkılap Tarihi'nin, tabuların sargısı altında giderek bir mumyaya dönüştüğünü görmek zorundayız.

m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Suriye sınırının 90 yıldır kanayan yarası

Mustafa Armağan 2009.06.07

Mayın tartışmaları, güney sınırimızı gündeme getirmiş oldu. Gerçekten de güney sınırimız nasıl çizilmişti ve neden tartışılmaktadır? Mondros, bilinenin tersine, modern Türkiye'nin temellerini atan antlaşmadır. Evet, Mondros'tan sonra işgal oldu olmasına ama bu, askerî değil, hukukî bir işgaldi.

Gerçi mütarekenin kimi hükümleri alabildiğine kötüye kullanılmıştı ama en azından savaşın durdurulması bile alkışlanacak bir başarıydı. Nitekim Mustafa Kemal Paşa'nın "Minber" gazetesinde çıkan imzasız bir yazısında Mondros, onurlu bir "Osmanlı mütarekesi" sayılıyor, Almanya ve Avusturya'ya kıyasla ucuz kurtulduğumuz müjdeleniyordu. [1] Kasım 1918 tarihli "Minber" in "en büyük siyasi başarı" diye övdüğü Mondros, aslında Osmanlı'nın küçülerek ayakta kalma denemesiydi ki, Lozan Antlaşması, ateşkes sınırlarına ulaşmayı hedeflemiş ama bunu tam olarak başaramamıştı.

Mütarekede Suriye cephesinin durumu şuydu: Hatay-Halep-Cerablus hattı, Osmanlı-İngiliz sınırını oluşturuyordu. Bu hat, Misak-ı Milli'ye esas teşkil edecek, zaten Atatürk de bir konuşmasında (28 Aralık 1919) Antakya-Cerablus-Kerkük hattının "güney sınırimız"ı oluşturduğunu söyleyecekti. Sınırın çizilmesi yolundaki ilk somut adımlar Sevr'in ardından geldi. Dışişleri Bakanı Bekir Sami, Londra'da, Fransa Dışişleri Bakanı A. Briand ile bir antlaşma imzalarsa da, TBMM reddeder. Sakarya zaferi üzerine görüşmeler yeniden başlar. Tam Türkiye'nin Avrupa'nın mandası olması arzulanırken, bu defa Bolşeviklerin yörüngesine gireceği korkusu sarmıştır İtilaf güçlerini. Giderek güçlenen "Kemalistler"le güneydoğuda başa çıkamayacağını anlayan Fransa, uzlaşma çareleri arar. Senatör Franklin-Bouillon'un Ankara'daki görüşmeleri sonunda Fransa azınlıklar konusunda Misak-ı Milli maddesini kabul eder; buna karşılık Türkiye de güney sınırından taviz verecektir.

Buna göre Antakya hariç bugünkü sınırlar neredeyse aynen kabul ediliyordu. Daha da ilginç, Dışişleri Bakanı Yusuf Kemal (Tengirşenk), mayın tartışmasındakine benzer bir şekilde, antlaşmaya bir mektup ekleyecek ve Fransa'ya, Harşit Vadisi'ndeki demir, karbon ve gümüş madenlerinde Türk sermayesinin yüzde 50 oranında

katılacağı 99 yıl süreli imtiyaz hakkı vaat edecekti. Bölgenin kaderi imtiyazlardan açılmıştır bir kere. O zaman 99 yıl, şimdi 44 yıl.

Ankara İtilafnamesi (20 Ekim 1921) adı verilen belge, iki tarafa da avantajlar sunuyordu. Fransızlar yılda 500 milyon frank döktükleri ve 5 bin asker bağladıkları Kilikya'nın yükünden kurtuluyor, Ankara ise varlığını ilk kez uluslararası bir belgeye geçirtmiş oluyordu. Ayrıca bu hamle İtilaf kuvvetlerini bölüyor, Ankara bu sayede birliklerini Batı cephesine naklediyordu. Büyük Taarruz öncesinde Fransa'dan yüklü miktarda silah satın aldığımızı, hatta Fransızların top ve uçaklarını bile hibe ettiklerini belirtelim.

Buraya kadar iyi, güzel de, unutulmuş bir nokta var: Suriye sınırı 1921'de "geçici" olarak belirlenmişti ve nihai barış antlaşmasında yeniden masaya yatırılacaktı. Ne var ki, Fransa, Lozan'da ısrarımıza rağmen sınırı tartışmaya açmadı. Böylece Ankara'da belirlenen geçici sınırlar, Lozan'ın 3. maddesinde kalıcı hale geldi; Hatay'ın anavatanına katılmasına kadar da değişmedi. Beklenebileceği gibi yeni çizilen güney sınırimız TBMM'de topa tutulacaktır. En ağır eleştirilerden birini getiren Hasan Basri'ye (Çantay) göre, Ankara İtilafnamesi, millî haysiyet ve şerefimize yakışmayan bir hüsrana ve esaret belgesidir: "Misak-ı Milli diyoruz. Ben Suriye ve çevresinin yabancılara verileceğini Misak-ı Milli'de görmedim. Bu memleketler yabancılara peşkeş çekilemez." Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa kürsüye çıkar ve şu şoke eden cevabı verir: "Misak-ı Milli'mizde belirli ve tespit edilmiş bir sınır yoktur. Kuvvet ve kudretimizle tespit edeceğimiz çizgi, sınır çizgisi olacaktır."

Net konuşalım: Lozan'da çizilen güney sınırı Misak-ı Milli'ye aykırıdır. [1] Nitekim meclis görüşmelerinde büyük şair Yahya Kemal, güney sınırimızın gelecekte bir "yara (ceriha) gibi kanayacağı" kehanetinde bulunmuştur. Şair gerçeği sezmiştir sezmesine ama yaranın günün birinde "mayın yarası"na dönüşeceğini herhalde tahmin edemezdi. Hem bugün Hasan Basri Bey hangi partinin sıralarında oturuyor dersiniz?

[1] Mustafa Budak, İdealden Gerçeğe, Küre Yay., 2003, s. 257.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Menderes, İmam-ı Azam'ın türbesinde neler düşündü?

Mustafa Armağan 2009.06.14

Geçen hafta 1921'de Suriye sınırı çizilirken Hasan Basri Çantay'ın, topraklarımızın peşkeş çekildiğini söylediğini aktarmış ve sormuştum: Bilin bakalım Çantay bugün hangi partinin sıralarında oturuyor? Sayın Aydın Menderes arayarak bu soruyu bana yöneltti. Kendisine fakirin de o cevabın hasretiyle yandığını söylemekle yetindim.

Hazır Aydın Bey'i yakalamışken sormadan edemedim: Rahmetli babanızın Bağdat'ta İmam-ı Azam'ın türbesini ziyaretinde söyledikleri doğru mudur? Sağ olsun, kendisi birkaç koldan teyit etti olayı.

Olayı anlatan kişi, başlangıçta CHP'den meclise girmiş olup 1954 seçimlerinde DP'den milletvekili seçilmiş olan Sebati Ataman. (Nazlı Ilıcak'ın "Menderes'i Zehirlediler!" (1989) adlı kitabında Ataman'la yaptığı söyleşiden aktaracağım.) Siz ne söylediğini merak ededurun, ben o sözleri bir çerçevenin içine yerleştirmek istiyorum ki, tesadüfen söylenmediği anlaşılabilirsin.

İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanlığı devrinde Araplarla ilişkilerin geliştirilmesi için tek bir adım dahi atılmamış, daima olumsuz tavır takınılmıştır. 28 Mart 1949'da İsrail'i tanıyan ilk Müslüman devlet olduğumuzu ve bu tutumun bizi Arap aleminden iyice koparttığını bilmekte fayda vardır. Prof. Hüseyin Bağcı'nın da belirttiği gibi

İsrail'i tanımış olmak, Menderes'in CHP'den devraldığı bir 'dış politika yükü'ydü. Bu yük, ancak ileriki yıllarda ortadan kaldırılacaktı.

İşte Türkiye ile Irak arasında 24 Şubat 1955'te imzalanan ve sonradan İngiltere, Pakistan ve İran'ın da katılımıyla Ortadoğu'nun Türkiye'nin önderliğinde toparlanması çabasının arkasındaki dış politika manzarası buydu.

Menderes'in kuruluşunda katkıları olduğu Libya'yı ziyareti sırasında Turgut Reis'in türbesinde Fatıha okurken çekilmiş bir fotoğraf (15 Şubat 1957).

Menderes, Türkiye'nin mutlaka bir Ortadoğu politikası olması gerektiğine inanıyordu. Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'den bu politikanın belirlenmesini isterse de sonuç alamaz. Bu arada Mısır büyükelçimizle görüşen ABD Dışişleri Bakanı Dulles'in "Mısır siyasetiniz nedir?" sorusuna elçinin "Bilmiyorum" diye cevap vermesi bardağı taşıran damla olur. Menderes tam anlamıyla yalnızdır. Dışişleri Bakanlığı'nı kendisi sürüklemek zorundadır. İpleri eline alır ve harekete geçer.

Şu sözler kendisine ait: "Biz Arap komşularımızla dostuz. Eğer bazen bu hisler bir sis perdesi altında gizlenmiş gibi görünmüş ise de bunun geçici sebeplerden ileri geldiğine ve bundan böyle bütün bütün yok olmasının da mukadder bulunduğuna hiç şüphe etmiyoruz." Araplarla dostluğumuzun arasındaki engellerin kaldırılması kaçınılmazdır ona göre.

Öyleyse ne yapılmalıdır?

Önce İngiltere'nin, ardından da ABD'nin tutumunu yoklayan Başbakan, Ortadoğu gezisine çıkan Dulles'i, programda yokken Ankara'ya davet eder ve uzun bir görüşme sonunda onu da ikna eder. Menderes, Nasır'a karşı harekete geçmiş ve İngiltere ile ABD'yi de ikna etmiştir. İlk hedef, Irak'la işbirliğidir. 6 Ocak 1955'te Bağdat'a giden Menderes, bir fırsatını bulup Nuri Said Paşa'yla baş başa görüşür. 13 Ocak'ta Türkiye-Irak ortak bildirisi yayınlanır. Uzun zamandır uyuşuk bir dış politika güden Türkiye'nin gösterdiği bu inanılmaz ataklık, İngiltere ve ABD'yi bile şaşırtmıştır. Daha çok şaşıran ise Mısır ve İsrail'dir. İkisi de Türkiye'nin aleyhine döner. Anlaşmayı bozmak için uğraşırlar. İsrail Devlet Başkanı Ben Gurion, şoka girmiştir. Menderes 23 Şubat'ta tekrar gider Bağdat'a ve ertesı gün, Bağdat Paktı haberi, ajanslardan dünyaya yayılmaktadır. İngiltere davet edilir pakta, sonra da ABD. Birincisi girerken, ikincisi dışarıda kalmayı tercih edecektir.

Anlattıklarımızdan çıkarılması gereken sonuç şudur: Türkiye, Atatürk döneminden sonra ilk defa Ortadoğu'da 'bir şey' yapmaya çalışmakta, öncülüğü ele almaktadır.

İşte Sebati Ataman'ın aşağıdaki hatırasını bugünlerin gazete sayfalarının arasına koyarak okuyun lütfen. Adnan Menderes, Bağdat'ta İmam-ı Azam hazretlerinin türbesini ziyarete gitmiştir. Sonrasını beraber okuyalım:

"Dualarımızı okuduk, ayrılacağız. Adnan Bey kimıldamıyor. Öylece kaldı, âdeta murakabeye daldı. Nihayet silkinip kendine geldi. Dışarı çıkarken yanına yaklaştım ve sordum: "Beyefendi, bir murakabeye daldınız, merak ettim, o esnada ne düşündünüz?" Kolumdan tutup bir kenara çekti ve şu cevabı verdi: "Sebati, bu mezarını ziyaret ettiğimiz şahsiyet, burada ve yakın şarkta, bizim memleketimiz de dahil bütün İslam ülkelerinde ebedî olabilecek bir nizam kurmuştur. Osmanlı İmparatorluğu yıkıldıktan sonra bu nizam da yıkılmış, darmadağın olmuştur. Şimdiki İslam ülkelerinin vaziyetini görüyorsun. Bu nizamın başka esaslar dahilinde yeniden kurulması, sulh ve sükûnun avdet etmesi lâzımdır. Biz de buraya bunun için geldik."

Menderes'in sözlerini dinlerken, gözüm yaşlar içinde kalmıştı. Bana "Ağlıyor musun?" diye sordu ve sözlerini sürdürdü: "Ağlama, bu olacak, muhakkak olacak, biz görmeyeceğiz ama torunlarımız muhakkak görecek."

Sebati Ataman ekliyor: "Menderes çok büyük adamdı."

Atatürk bu sözü demiş mi?

Artık Osmanlı İmparatorluğunun eski bünyesiyle ihyasına elbette ki imkân yoktur. Çünkü Balkanlı milletler bugün artık istiklâllerine kavuşmuşlardır. Bu sebeple teşkil edilecek Balkan Antantı zamanla işi idare edilirse yerini belki bir Balkan Devletleri Federasyonuna bırakabilir. Bu federasyonda devletler istiklâllerini yine muhafaza ederler. Ancak dış temsilde ve orduların idaresinde bir teşrik-i mesai bahis mevzuu olabilir. Bu böyle olunca federasyon ordularının tabii başkumandanı sanırım benden başkası olamaz... Yine sanırım ki bu, Osmanlı İmparatorluğunun yeniden fakat günün icaplarına uygun şekilde ihyası demektir. (Celal Bayar'dan nakleden: Hikmet Bil, Atatürk'ün Sofrasında, İst. ts., Ekicigil Yay., s. 77.)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kopernik, devrimini bir Müslüman'dan mı çaldı?

Mustafa Armağan 2009.06.28

Bize sadece Osmanlı tarihi değil, Avrupa tarihi de tek yanlı öğretilmiştir. Kopernik'in gezegenler teorisini Şamlı bir İslam alimi olan İbnü's-Şâtır'dan alışı (veya çalışı) da Avrupa tarihinin meçhul kalmış yönlerindenidir. (Bu konuyu ve diğerlerini merak edenler yakında Timaş'tan çıkacak olan "Avrupa'nın 50 Büyük Yalanı" adlı kitabıma bakabilirler.)

20. yüzyılın en büyük bilim tarihçilerinden A. Koyre'nin, TÜBİTAK tarafından yayınlanan kitabında bize Kopernik hakkında hoş bir ipucu uzattığını görüyoruz. Okuyoruz:

"Kopernik, teorisine nasıl ulaştı? Bunu söylemek çok zor; çünkü bu konuda kendisinin bize söyledikleri onun astronomisine götürmüyor. Onun güneşe taptığına inanmamak için hiçbir neden yoktur sanırım; modern astronomiyi gerçekten başlatan büyük astronom Kepler, Kopernik'ten daha da fazla tapar güneşe." (Bilim Tarihi Yazıları)

Avrupa'nın ilk astronomları arasındaki "güneşe tapma" modası da ne ola? Hani modern bilim? Nerede bilimsellik?

Bırakın onları, koskoca Newton'un bile simya, kehanet, falcılık gibi bugün bilimden saymadığımız alanlarla ilgili yazdıkları, sayfa olarak fizik, optik vs. ile ilgili yazdıklarından fazladır.

Kopernik'in gezegenler teorisinin merkezine güneşi koymasının sebebi, eski Mısır kökenli gizli bilimlerin etkisiyle açıklanabilir. Ancak bu teoriye teknik olarak hangi yollardan ulaştığı henüz açıklanabilmiş değildir.

1950'li yıllarda Kopernik üzerine çalışan bilim tarihçisi Otto Neugebauer müthiş bir buluş yapmıştı. Şamlı astronom İbnü's-Şâtır'ın "Nihâye" adlı Arapça eserini, matematik profesörü Edward Kennedy'nin tavsiyesi üzerine dikkatle incelemiş ve tek kelime Arapça bilmemesine rağmen içerisindeki çizimlerin Kopernik'inkilere

müthiş benzerliği karşısında şoke olmuştur. Yoksa Kopernik'in eseri orijinal değil miydi? Ve acaba nereden aldığını bilmediğimiz teorisinin kaynağı bulunmuş muydu?

Bilim tarihçisi George Saliba, bu buluşun, Avrupa biliminin kökenleri ile İslam bilimi arasında bir bağlantı noktası olabileceği görüşündedir. Dolayısıyla bir 'Avrupa mucizesi' yok, İslam bilim mirasından aktarmalar vardır. Vaktiyle Müslüman alimler de Yunanlılardan pek çok şey öğrenmişlerdi ama üstadlarından aldıklarını açıkça belirtiyorlardı. Oysa Kopernik bilgilerini nereden aldığını ısrarla gizlemişti.

Zamanla araştırmalar derinleşti ve görüldü ki, Kopernik aslında sadece İbnü's-Şâtır'dan değil, ondan 1,5 asır önce yaşamış Nasirüddin Tûsi'den de "Tusi çifte bağı" denilen teorem ve bunun çizimini aynen almış ama yine kaynak belirtmemişti.

Bunlara, 1973 yılında yeni bir kanıt eklendiğinde heyecan doruğa çıkmış gibiydi. Willy Hartner adlı bilim tarihçisi bir adım daha atmış ve Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki bir yazma eserde, Kopernik'in kopya çektiğinin en ciddi kanıtını yakalamıştı.

Buna göre Kopernik, kendisinden yaklaşık 300 yıl önce benzer bir kanıtlamaya giden Tusi'nin çizimindeki harfleri bile aynen kopya etmekten çekinmemişti. Tusi 'elif'i kullanıyor, Kopernik ise ona Latin alfabesinde A diyordu. Tusi 'be' derken Kopernik B yapıyordu onu. Aynı şekilde 'dal' harfi yerine D, 'ha' harfi yerine de H demişti. Fakat tek bir harf, orijinaldekinden değişti: Tusi'nin 'ze' dediği yeri Kopernik F diye işaretlemişti. İşte bu tek harf değişikliği kafaları karıştırmış, ancak uzmanlar bunun, Arapça bilgisi kıt birinin bu metnin bir nüshasını Kopernik'e okurken 'ze'yi F diye okuduğu hükmüne varmışlardı. Çünkü Arapça el yazısında bu iki harf, yani 'ze' ile 'fe'nin yazılışları birbirine çok benzemektedir.

Böylece uzmanlar Kopernik'in, kaynak göstermeden Tusi ve İbnü's-Şâtır'ın çizim ve teoremlerini kitabına aktardığını tespit etmişlerdi. Ancak bir sorun kalmıştı geriye: Acaba Meraga astronomlarının eserlerindeki bu bilgiler veya eserler Kopernik'in eline hangi yolla ulaşmış olabilirdi?

Bu sorunun cevabı da çok geçmeden bulundu. Neugebauer, Vatikan Kütüphanesi'ne girdi ve oradaki Bizans kaynaklarını incelerken Gr. 211 kodlu bir Rumca yazma buldu. Eser Arapçadan Yunancaya çevrilmişti ve Yunanca bilen Kopernik zamanında, 1475'te kütüphaneye ulaşmış bulunuyordu. Ayrıca Kopernik'in kitabını yayınlamasından sadece 7 yıl önce Venedik'te Latince astronomi hakkında bir risale de basılmıştı. Eser, Tusi'nin modellerinden yararlanmaktaydı.

Bu iki eser de bulununca, tabii ki yüzde yüz değil ama Kopernik'in güneş kısmı hariç gezegenler teoremini İslam bilim adamlarından yararlanarak kurduğu, ancak kaynağını gizlediği anlaşılmıştı. Fakat Kopernik bu gizleme işini beceriksizce yapmış ve mızrağı çuvala sığdıramamıştı. Nitekim Noel Swerdlow adlı bilim tarihçisinin belirttiği gibi, Kopernik 1514'te yayınladığı ilk eserinde Merkür modelini incelemişti ama modelin ne kadar devrimci bir açıklama sunduğunun farkında değildi; ayrıca model ile Merkür'ün görünen hareketi arasındaki ilişkiden haberi yoktu. İşin garibi, modelini yanlış yorumluyordu. Swerdlow bu kanıtlardan hareketle "Kopernik, İbnü's-Şâtır'a ait olan bu modeli 'tam anlamadan' kopya etmişti." diyor.

Koyre'nin sorusuna dönecek olursak, gerçekten de Kopernik bu teoriye nasıl ulaştığını bilmiyor olabilir mi? Mısır kökenli Hermetizmden aldığı güneşin merkezde yer aldığı gezegen sistemini Arap bilim adamlarından

aldığı matematiksel modellerle tamamlamış bir Kopernik, Avrupa konusunda kös dinlemeye alışkın kulaklarımıza hâlâ bir şeyler söyler mi acaba?

Meraklısı için not: George Saliba'nın "İslam Bilimi ve Avrupa Rönesansı'nın Doğuşu" adlı kitabı tavsiye edilir (Butik Yayınlar, 2008)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

51 yıl önce askerî mahkeme darbecileri beraat ettirmişti

Mustafa Armağan 2009.07.05

Bugün olan bitenleri daha net anlayabilmek için yakın tarihe bakmak da şart. Darbe hücrelerinin askerî ve sivil bünyeye nasıl yayıldığı, kullandıkları şifreler, attıkları adımlar ve askerî hakim ve savcılarının acele, taraflı ve tartışmalı kararları 51 yıl önce bir kere daha yaşanmıştı.

Hükümetin çıkardığı askerî mahkemeyi sivil yargıya bağlayan kanun, yıllardır konuşulan ama bir türlü cesaret edilip fiiliyata geçirilemeyen ezeli dertlerimizden biriydi. Nitekim Demokrat Parti'nin ilk Milli Savunma Bakanı Refik Şevket İnçe –kendisi iyi bir hukukçuydu ve Atatürk döneminde 13 ay Adalet Bakanlığı yapmıştı- askerî ve sivil mahkemelerin birleştirilmesini ve iki ayrı yargılama sisteminin demokrasiye sığmayacağını savunuyordu. Bekleneceği gibi bu tehlikeli girişim, ordunun baskısıyla karşılaştı ve sonuçta Bakan İnçe, koltuğundan oldu.

150 yıllık darbe tarihimize baktığımızda iki geniş parantez gözümüze çarpıyor. Bir, II. Abdülhamid'in 33 yıllık hükümlanlığında askerî darbe yapılmamıştır, bir de Cumhuriyet'in kuruluşundan 1960'a kadar geçen 37 yılda. Bu iki 'sivil' parantez haricinde öyle dönemler yaşandı ki, neredeyse darbecilik normal, sivil yönetim anormal hale geldi.

Ergenekon soruşturması sürecinde bir kere daha gördük ki, Türkiye adeta darbe fidelğine dönmüş durumda. İlk modern darbe girişimimiz olan 1859 Kuleli Vak'ası'ndan beri hal ve gidişatı iyi görmeyen birileri, meseleyi kökünden çözmek üzere darbeye karar verip harekete geçiyorlar.

Şifrelerin bile geçmişten alındığını fark etmişsinizdir. 27 Nisan bildirisi, II. Abdülhamid'in tahttan indirildiği gün yayınlandı. Geçen yıl sabotajların başlatılacağı 7 Temmuz ise Şemsi Paşayı vurdukları gündü. 1957'de darbecilerin ilk toplantılarını yaptığı Üsküdar'daki konak, 31 Mart'ı bastırmaya gelen Hareket Ordusu'nun başındaki Mahmud Şevket Paşa'ya aitti vs.

Şimdi gelelim 9 Subay olayına...

1957 sonları. Konakta toplanan darbeci subaylar bir "büyük baş" arayışındadırlar. Yeminler edilir, planlama yapılır; ihanet edenlere ölüm cezası verilmesine kadar pek çok karar alınır. Bir yönetim kurulu oluşturulur. Başkanlığa, o sırada yarbay olan Faruk Güventürk getirilir. Alınan bir başka karara göre ise o sırada Milli Savunma Bakanlığı koltuğunda oturan Şem'i Ergin'e hareketin başına geçmesi teklifi götürülecektir. İyi ama nasıl?

Randevu alınır ve Bakan'la görüşmeye gidilir. İşin garibi, ihtilalin başına geçmesi teklif edildiğinde Ergin teklifi kabul etmemişti gerçi ama girişimi büyük bir olgunlukla karşılamış(!), bu da darbecileri rahatlatmıştı. Onun bu tavrını "İstemem, yan cebime koyun" şeklinde yorumlayan Güventürk, en kısa zamanda bir darbe planı hazırlayıp bizzat Bakan'a götürdü. Ancak o gün Ergin makamında yoktu. Bunun üzerine plan, Bakan'a

ulaştırılmak üzere bir subaya teslim edildi. Fakat ne olduysa ondan sonra oldu ve Yarbay Güventürk'ün tutuklandığı haberi darbecilerin paniğe kapılmasına yol açtı.

Darbecilerin başlarına geçme teklifinde bulundukları Milli Savunma Bakanı Şem'i Ergin, CHP yanlısı yayınlarıyla tanınan Akis'in kapağında kendisine yer bulabilen nadir DP'lilerdendi (24 Ocak 1959 tarihli sayının kapağı)

Şimdi ne olacaktı? Ya darbe planı ele geçerse?

Subay Sezai Okan, elindeki darbe planını sigara küllüğünde yaktı. Ancak bir nüshası da Güventürk'ün bürosundaydı. Yakalanırsa her şey bitecekti. Kendisini tutuklamak üzere hakim yüzbaşı ve şifre subayı ile birlikte gelen Polatlı Topçu Okulu Komutan Yardımcısı Albay Adil Türkoğu'ndan başka kimse Güventürk'ü kurtaramazdı. Bunun üzerine komutanının ellerine sarılarak bürosunu heyete aratmaması için açıkça yalvardı. Zira çekmecesinde bütün yapılanmayı çöktecek belgeler kuzu kuzu duruyordu.

Şifreyi alan albay, aramayı güya kendisi yaptı; gizli belgeleri yanına alırken, işe yaramayanları heyete verdi. Sonra da bütün darbe planları ve mektupları içeren dosyayı adamlarına emir vererek yaktırdı. Ayrıca Yarbay Güventürk'ün evine uğrayıp gerekli belgeleri ortadan kaldırmasına da imkân sağladı. Sonra tutukladı. (Böyle tutuklanmaya can kurban diyorsanız, haklısınız. Bugün yaşananlar gözünüzün önünden geçiyor gibi, değil mi?)

Böylece darbeciler ilk dalgadan kendilerini kurtarmış gibiydiler. Rahat bir nefes alabilirlerdi. Ancak devamı geldi.

16 Ocak 1958 günü bakanlıktan yapılan açıklamada biri emekli 9 subayın tutuklandığı bildirilmişti. Tutuklananlar, 3 albay, 1 yarbay, 4 binbaşı ve 1 yüzbaşidan ibaretti. Gerçekte yakalananlar, darbecilerin bir kısmıydı sadece. Darbe oyununu bozan ihbarcı ise bir binbaşıydı: Samet Kuşçu. İçlerine girmiş ama kendisinin ihbar edileceğinden korktuğu için erken davranıp bizzat ihbarda bulunmuştu.

Askerî mahkeme uzun uzun soruşturduktan sonra yargılamaya geçti. Mahkeme başkanı, sonradan genelturmay başkanı olacak 27 Mayısçı Tümgeneral Cemal Tural, mahkemenin kararını açıklayınca darbeciler derin bir nefes alacaktı: 9 beraat, 1 mahkûmiyet. Söylemeyi unutmuş olmalıyım. İhbar eden Samet Kuşçu da yargılananlar arasındaydı ve işin garibi, davada ceza, darbe girişimcilerine değil, darbeyi önlemeye çalışan muhbire verilmişti. Suçu da neydi biliyor musunuz? Adıyla sanıyla orduyu isyana teşvik! 27 Mayıs'tan sonra daha iyi anlaşıldı ki, yüksek rütbeli bazı subaylar askerî mahkemeye baskı yaparak arkadaşlarına ceza verilmesini engellemişlerdi.

Aslında konu hükümete intikal etmişti ama Başbakan Menderes, iltihabın ordunun tamamına yayılacağı kaygısıyla onu sıkıp patlatmak istememişti. Komitacılıktan gelen Cumhurbaşkanı Bayar ise meselenin üzerine gidilmesi için ısrar etmiş ama hükümete bir türlü söz dinletememişti. Olağanüstü toplantıya çağırđıđı hükümet, konuyu önemsemez görünmüştü. Ne var ki, darbeyi hafife alma tavrı, çok değil, 2 yıl sonra herkese pahalıya patlayacaktı. Bayar, yıllar sonra Cüneyt Arcayürek'e, "9 Subay olayı iyi değerlendirilmiş olsaydı 27 Mayıs olmazdı!" diyecekti.

Tarihten ibret almaya başladık mı dersiniz?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Abdülhamid, Düyun-u Umumiye ile dış borcu kapatmıştı

Mustafa Armağan 2009.07.12

Siz değerli okurlarımdan ilginç sorular geliyor. Mesela Haluk Durdak şunu merak etmiş: "Osmanlı'da dış borçların ödenmesi için kurulan Düyun-u Umumiye var.

Acaba Topkapı Sarayı Hazine Dairesi'ndeki değerli mücevheratla o borçlar bitirilemez veya büyük bir kısmı kapatılamaz mıydı?" Bu soru, çoktandır ertelediğim Düyun-u Umumiye gevezeliklerine cevap verme niyetimi dalmış olduğu uykudan uyandırmış oldu.

Bir kere şunu belirtiyim: Saray, hanedanın tapulu malı olmayıp bir tür lojmandır. İçlerindeki değerli veya değersiz eşya da hanedanın kullanımına tahsis edilmiş makam eşyalarıdır. Padişahların hazineye el sürmeye, almaya, satmaya, ticaretini yapmaya, rehin göstermeye vs. hakkı ve yetkisi yoktur. Sadece sıkışık olduğu zamanlarda altın kap kakak, seferleri finanse etmek üzere hazineye borç veriliyordu, o kadar.

Bugün saray veya müze depolarında bekleyip duran bu paha biçilmez hazineleri satıp da borçlarımızı bir an önce tasfiye edelim diyen var mıdır? Peki bizim söyleyemediğimizi, sorumluluk sahibi bir Osmanlı hükümdarı söyleyebilir miydi?

Şimdi gelem Düyun-u Umumiye'nin iyi taraflarına.

İnsanlar genellikle kendi çağlarının kör noktalarının farkına varmaz. Tarihte hep kendimizi akıllı, atalarımızı ilkel aktörler gibi görüyoruz. Onların bizim kadar akıllı yok zannedenlerimiz çoğunlukta. Bu yüzden geçmiş hakkında bol keseden hükümler verenler, sürüyle. Oysa onlar da en az bizim kadar, hatta bizden de daha akıllıydı.

1881 Aralık'ında Muharrem Kararnamesi ile kurulan ve ertesi yıl çalışmalarına başlayan Düyun-u Umumiye İdaresi, muhakkak ki, bazı egemenlik haklarımızı sınırlandırıyordu ve evet, bir tür 'devlet içinde devlet' idi. Burası doğru.

Ancak bilinmelidir ki, kimse Düyun-u Umumiye'yi iş olsun diye kurmuş değildir. Eğer Düyun-u Umumiye kurulmamış olsaydı, Fransız ve İngiliz savaş gemileri, paralarını zorla almak üzere topraklarımızı işgal edeceklerdi. Nitekim Midilli adasını Fransızlar iki bankere borcumuzu ödemediğimiz için işgal etmediler mi?

Sultan II. Abdülhamid bu işgal tehdidi yüzünden, içerisinde Osmanlı Devleti'nin temsilcilerinin de yer alacağı, ödenmesinde güçlük çekilen borçların tasfiyesini yine kendi kanunlarımız dairesinde çözmek üzere Düyun-u Umumiye'nin kurulmasına razı olmuştu. O günkü şartlar çerçevesinde bakarsak, bu formülün son derece akıllı bir çözüm olduğunu söylememiz gerekir.

Bir başka deyişle, Düyun-u Umumiye İdaresi'nin her türlü icraatı, mutlak olarak aleyhimize işlemiştir diye bir şey yok. Mesela bütçemizin tanzimini ve disipline edilmesini sağladığı, maliyemizin akılcılaşmasına olumlu katkıda bulunduğu nedense gözlerden kaçırılır. Hatta resmi kayıtlara bakıldığında modern bağcılığın, ipekçiliğin ve balıkçılığın gelişmesini de Düyun-u Umumiye İdaresi'ne borçlu olduğumuz anlaşılmaktadır. (Mesela Bursa'daki İpekçilik Enstitüsü bir Düyun-u Umumiye eseridir.) Ayrıca Osmanlı maliye bürokratları modern malî disiplini, Düyun-u Umumiye idaresi sayesinde öğrenmişlerdir. (Bir tür maliye stajı.)

Aşağıdaki satırları Türkiye Diyanet Vakfı'nın "Düyun-u Umumiye" maddesinden aktarıyorum (madde, Prof. Cevdet Küçük ve Tefik Ertüzün imzasıyla çıkmıştır):

"Alacaklılar bu kararnâme ile alacaklarının ödenmesini garanti altına almış oluyorlardı. Osmanlı hükümeti de borçlulardan % 54'e varan bir indirim elde etmişti. Ayrıca faiz hadleri % 9'lardan % 1'e kadar düşürülmüştü. En önemlisi, Bâbiâli bu kararnâme ile Avrupa devletlerinin muhtemel müdahalesini önleyebilmişti." Yani alacaklılara ödeme garantisi karşılığında borcumuzu yarıya indiriyorduk, bir; dahası, faizleri 9'dan 1'e düşürüyorduk iki. Böylece borç yükümüzün hafiflemesi yanında bundan sonraki ödeyeceğimiz miktarı da daha düşük faizle ödeyebilecektik. Anlayacağınız, 1881 şartlarında Düyun-u Umumiye tam bir cankurtaran simidi olmuştur.

Düyun-u Umumiye İdaresi'nin başka faydaları da vardı kuşkusuz. İktisat tarihçisi Şevket Pamuk'un dikkatimizi çektiği husus gerçekten şaşırtıcıdır. Prof. Pamuk'a göre, Düyun-u Umumiye İdaresi, kurulduktan sonra Osmanlıların dışarıdan aldıkları borç miktarı artmamış, tersine azalmıştır. Bu idare sayesinde birikmiş olan dış borçlar büyük ölçüde kapatılmış, buna rağmen yeni borç alma oranı, ödenen miktarın daima altında kalmıştır. Yani bir yandan borç ödemişiz ama bu para elimizden çıktığı halde ödediğimiz miktarın çok altında borçlanmayı başarmışız. Bu da Abdülhamid'in dış borçları sıfırlayıp üzerimizdeki baskıyı hafifletme stratejisinin önemli ölçüde amacına ulaştığını göstermektedir. Hatta birileri ısrarla saklasa da, dış ticaretimiz, Abdülhamid'in iktidarı jöntürklerle teslim ettiği 1908 yılında % 4,3 oranında fazla bile vermiştir. (Dış borcun bizi emperyalizme bağımlı hale getirdiğini savunanlar onu sıfırlamak için gece gündüz çalışmış olan Abdülhamid'e neden düşmandırlar, anlamıyorum.)

Son olarak iktisat tarihçisi Çağlar Keyder, önemli bir noktaya parmak basarak, Osmanlı'nın son 50 yılıyla ilgili birçok kafa karışıklığının, 'ekonomi' ile maliye'yi ayırt edememekten kaynaklandığını tespit eder. Dolayısıyla Cumhuriyet döneminde 'Osmanlı iktisat tarihi', halkı dışlayan yaklaşımın sonucu olarak 'Osmanlı devlet maliyesinin tarihi' olarak algılanmıştır. Halbuki ekonomi, maliyeden ibaret değildir, halkın hikayesi de onun içinde yer almalıdır. Bazen devlet maliyesi iflas ederken, ekonomi pekala iyiye gidebilir ki, Düyun-u Umumiye'den sonraki Osmanlı ekonomisi bunun bir ispatıdır. II. Abdülhamid döneminde hiç de ekonomi iflas etmiş değildi, hatta onun döneminde milli gelir artışı ortalama % 1,5'larda seyretmiştir ki, bu, o devir için çok yüksek bir rakamdır.

Abdülhamid döneminin tozu yeni silkeleniyor, benden söylemesi. **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Osmanlı'yı yanlış anlama modası

Mustafa Armağan 2009.07.19

Karadeniz'de eskiden kışın atlarla kovalarlarmış kurtları. Kurt kendisini takip edenleri görebilmek için başı yana dönük koşarmış.

Kilometrelerce süren bu koşu sonunda boynu donan kurt, avcının ters yöne geçmesiyle boynunu çeviremez ve kolayca kurşunlara yem olurmuş. Tarihçiliğimiz de biraz buna benziyor. Nice zamandır düşman korkusuyla tek yöne bakarak koşan tarihçiliğimiz, şimdi donmuş başını öbür yana çevirmekte zorlanıyor.

Mesela Prof. Faruk Sümer "Oğuzlar" adlı kitabında şu satırları yazabilmişti: "Osmanlı son asırlara kadar Anadolu'nun insanını ve servetini görülmemiş bir israfla harcamış fakat ona hiçbir şey vermemiştir. Bu yüzden Anadolu Türkleri yoksul ve geri kalmış bir cemiyet, Anadolu da harap bir memleket haline gelmiştir."

El-insaf! İnsan Osmanlı mülküyle bütünleşmeden önce Anadolu'nun ne halde olduğuna bakar da biraz düşünür. Erzurum Osmanlılar tarafından fethedildiği zaman sadece 21 ailenin yaşadığı sefil bir köye dönmüştü

de, Kanuni orayı 'kilid-i mülk-i İslam' (İslam toprağının kilidi) kılmak için tayin ettiği valileri şehre yatırım yapmaya teşvik etmişti. Ya Diyarbakır? Osmanlı yatırımları Diyarbakır'ı yeniden ayağa kaldırmış, hele Arap yarımadası önüne açılınca bölgenin incisi olarak yıldızı nasıl da parlamıştı! Osmanlılar zamanında İzmir'e tam 40 tane medrese, 60 tane han inşa edildiğini biliyor muyuz da, Anadolu'ya yatırım yapmadı diyebiliyoruz?

Ya ulema halktan kopuktu zırvasına ne demeli? Hele buna örnek olarak, Şeyhülislam Zenbilli Ali Efendi'nin halkla yüz yüze gelmemek için evinin penceresinden zembilini (bir çeşit torba) sarkıtıp fetva taleplerini aldığını, cevabını yine zembille gönderdiği vermiyorlar mı, cinim tepeme fırlıyor. "Hırzu'l-Mülûk" adlı kitaba baksa cevabını kolayca bulacak halbuki.

Osmanlı Şeyhülislamlarının en seçkinlerinden olan birinin böyle yapmaktaki maksadı, tam tersine, halkın taleplerini daha hızlı karşılayabilmektir. Özellikle İstanbul'a sırf fetva almak için gelenlere kolaylık olsun diye, bürosunda değil, evinde dinlenirken bile hizmet vermek gayesiyle hareket eden Zenbilli Ali Efendi, bürokratik işlemleri aradan çıkartarak halkla doğrudan kendisi muhatap oluyor, fetva sürecini hızlandırıyor ve kim bilir kaç gün izbe han köşelerinde kalıp hem para, hem de zaman kaybedecek olanlara 'online' hizmet veriyordu. Gerçekler ancak bu kadar tepetaklak edilebilir. Şeyhülislam halka daha iyi hizmet vermek için çalışıyor, bizimkilerse onu halktan kopuk olmakla suçluyor.

Şu günlerde moda olan içki tartışmasına da bir örnek verelim. Cumhurbaşkanlığı Büyük Ödülü'ne de layık görülen Çetin Altan, "Tarihin Saklanan Yüzü" adlı tam bir cehalet şaheseri olan kitabında Sultan II. Selim'den şöyle söz eder: "Bir gün, sarayda yaptırmış olduğu hamamı gezdiği sırada ayağı kayarak düşüp hastalanmış ve bir süre sonra da-bir söylentiye göre- bir şişe Kıbrıs şarabı içip, ölmüştür."

Ayağının kayıp veya takılıp düştüğü doğrudur ama şarap içtikten sonra öldüğü de nereden çıktı? Hem o devirde şarap şimdiki gibi şişede değil, küpte, testide vs. satılırdı. Ama en çirkin tarafı, sanki şarabı parayla temin etmek bir padişah için imkânsızmış gibi, II. Selim'in Kıbrıs'ı, şaraplarının nefasetinden dolayı fethettiği imasıdır.

Halbuki ister vak'anüvis Selanikî'nin tarihine, isterseniz Osmanzade Taib'in "Hülâsatü'l-Mahâsinü'l-Âdâb"ına bakın, II. Selim'in son senelerinde içkiye tövbe ettiği gerçeğiyle karşılaşsınız. Özellikle Selimiye Camii'nin inşaatıyla çok yakından ilgilenen II. Selim, Şeyhi Gedizli Süleyman Efendi'nin huzurunda gözyaşları içinde günahlarından tövbe etmiş, o günden sonra da bir daha ağzına içki koymamış, ölene kadar tövbesini bozmamıştır. Yani Çetin Altan'ın zannettiği gibi şarap içtikten sonra ölmüş olmayıp tam tersine ölümüne, içkiyi bırakmasının neden olduğunu söylemek daha doğrudur.

Oğul Ahmet Altan'ın geçenlerde yazdığı Topkapı Sarayı'nda cariyelerin çıplak vaziyette havuza girip oynastıkları safsatasına gelince; kim görmüş bunu, kimden duymuş yazar? Bilmiyoruz. Hareme dışarıdan birisi kesinlikle giremeyeceğine göre, ya hadım olmayı kabul edecek kadar harem fantezileriyle dolup taşan bir Batılının hayal dünyasının eseridir ya da 1930'ların magazin dergilerinde çıkan ve Osmanlı padişahlarını kötülemeyi görev sayan o devrin 'tarih televocileri'nin uydurmasıdır. Peki resmî tarihe karşı olduğunu her fırsatta dile getiren Ahmet Altan gibi birisinin bu resmî tarih iddialarını da sorgulamaya başlamasının zamanı gelmedi mi henüz?

Ancak tek sorun, Osmanlı tarihinin önündeki tuzaklar değil. Aynı şey, İnkılap Tarihi için de geçerli.

Bir ay kadar önce Lozan'ın 37. maddesini atladığı için eleştirdiğim Hikmet Özdemir, mesaj göndererek haklı olduğumu fakat hatanın kendisinden değil, Seha L. Meray'ın "Lozan" adlı eserinden kaynaklandığını bildirdi. Kaynakları kontrol ettim ve ne yazık ki, daha üzücü bir durumla karşılaştım: Sayın Özdemir anlaşılmasa da bir sebeple Lozan antlaşması nihai metnini değil, İngilizlerin bize teklif ettikleri 'tasarı'yı kullanmış. (İngilizler ne

dediyse kabul ettik, fark etmez mi demek istemiş, bilmiyorum.) Ayrıca evet, tasarıda 37. madde, 36. madde olarak geçiyor ama Özdemir'in tebliğinde olmadığını söylediğim madde orada 36. madde olarak mevcut. İster tasarıdaki 36. madde, ister nihai metindeki 37. madde olsun, ben asıl o maddeyi neden atladığını sormuştum kendisine.

Gördüğünüz gibi gerek Osmanlı tarihi, gerekse yakın tarih üzerindeki kara bulutları dağıtmak için daha çok çalışmamız gerekiyor. Yolumuz uzun, anlayacağınız. Neredeyse yüz yıldır içine itildiğimiz cehalet çukurunu doldurup çıkmak tabiatıyla biraz zaman alacak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Fatih mumyalanmış mıydı?

Mustafa Armağan 2009.07.26

İçki, şu, bu derken sıra geldi Osmanlı'da mumla mumya aramaya. Güya Osmanlı padişahları gömülmeden önce mumyalanırlarmış.

Kanıt olarak öne sürdükleri de ya bazı vakanüvislerin manasını anlamadıkları sözleri ya da bir sözde 'belge'. Kimi şöhret heveslileri de kapı kapı dolaşıp Fatih'in cenazesini kokuttuğumuzu, bundan büyük rezillik olamayacağını, dahası, ellerinde taş gibi belge olduğunu lodos gibi üförebiliyorlar. Sizler de soruyorsunuz haklı olarak: Var mı böyle bir şey?

Her şeyden önce böylesine çözümü zor tarih konuları magazinci ağzıyla çözülmez. Olsa olsa kâzip bir şöhret getirir, sonrası fıs! Oturup belgeler üzerinde çalışmaktan başka çözüm yolu yoktur. Ama nerede o sabır bizde! Herkesin gözü maçın skorunda. Hatta maçta bile skor üç ihtimalli iken, burada tek maçlı kupa finali gibi ya galip geleceksiniz ya da yenileceksiniz.

Gelelim mumya meselesine.

Bir kere eski Türkler, mesela Göktürkler ölülerini mumyalamazlardı. Ölen hükümdarların cesetleri aylarca açıkta bekletilir, ceset iyice çürüdükten sonra kemiklerini törenle gömerlerdi. Kültigin Şubat 734'te ölmüş ama Kasım'da gömülmüştü. Aynı şekilde Kasım 734'te ölen Bilge Kağan ise Haziran 735'te gömülmüştü (J.-P. Roux, "Türklerin ve Moğolların Eski Dini", İşaret Y., 1998, s. 214).

İkincisi, Amasya Müzesi'nde veya bazı Konya türbelerinde Selçuklu veya Beylikler dönemine ait bazı mumyalanmış hanedan cesetleri mevcutsa da, padişahlar mumyalanarak gömülmezlerdi.

O zaman haklı olarak 'Kitaplarda rastladığımız 'Sultanın naaşı tahnit edildi' ifadesinden neyi anlamalıyız?' diye soracaksınız. Mütercim Âsım'ın "Kâmus Tercümesi"ne bakıldığında 'tahnit'in Arapçada 'hanut' veya 'hınat' kelimelerinden geldiğini öğreniriz. Bunlar ise güzel kokulu nesnelerden oluşan kokuya tabir edilir ki, ölünün kefeni üzerine saçılır ve tebhir edilir.

Yani 'tahnit', Mısır'daki gibi mumyalama işlemi değildir. Prof. Halil Sahillioğlu'nun dediği gibi, hem koku sürmek, hem de güzel kokulu maddelerle beşer vücudunu çürümekten korumak anlamındadır. Tahnitin yerine göre dereceleri vardır gerçi ama bu hiçbir zaman mumyalama olarak nitelendirilemez. Nitekim Edirne'de vefat eden II. Süleyman'ın cenazesine ilişkin belgeler Başbakanlık Arşivi'ndedir. Cenazesi için satın alınan maddelere baktığımızda bir kısmının güzel kokular olduğunu görürüz: Anber, öd ağacı, abur, kâfur vs.

Kanuni'nin Zigetvar'dan 48 gün sonra getirilen cenazesine tahnitin bir ileri aşaması uygulanmış ve kokuşacak olan iç organları çıkartılmak suretiyle ilaçlanmış, misk, anber, abir sürülerek İstanbul'a kadar bozulmadan dayanması sağlanmıştır. Hatta bir tanığın söylediğine bakarsak, "attar tablası" gibi kokmaktadır. Belirtelim ki, Kanuni'nin daha Zigetvar'dayken iç organları çıkarılmış, kalbi yıkanarak ayrı bir kabın içine konulup diğer organlarıyla birlikte gömülmüş, cenaze özel doktoru Kaysunizade başkanlığındaki bir heyet tarafından yıkanmış, sonra kefenlenip namazı kılınmıştır. O sırada Zigetvar'da bulunmayan Gelibolulu Mustafa Âli ve ondan neredeyse bir asır sonra Evliya Çelebi'nin söylediğinin tersine, Kanuni'nin cesedi 'salamura' yapılmış veya mumyalanmış değildir.

İlginçtir, Kanuni'nin cenaze namazı bir de İstanbul'da kılınacaktır. Ancak İmam Şafii'dir (Nakibüleşraf Muharrem Efendi). Neden bir Şafii imam kıldırmıştır? Hanefilikte iki ayrı cenaze namazına cevaz yokken, Şafii mezhebinde vardır da ondan. (Osmanlı'nın dinî hassasiyeti böyleydi.) Ayrıca Osmanlı insanı ölüme o kadar yakındır ki, sefere giden beyler, yanlarında zenzem suyuna batırılmış kefenler götürürlerdi. Nitekim Kanuni 'müzemzem' kefenle defnedilmiştir, mumyalanarak filan değil.

Sabrınız taşmak üzere, biliyorum. 'Nerede kaldı şu Fatih'in cenazesi?' demektesiniz haklı olarak. Geliyorum.

Önce 1970'te "Belleten"deki yazısında İ. H. Uzunçarşılı, ortada gördüğünüz belgeyi yayınlar. O tarihe kadar kimsenin dikkatini çekmemiş olan bu belgede tarih yoktur, bir. Kime yazıldığı belli değildir, iki (üzerinde yalnız 'Sultan' diye bir kelime okunur). İçinde sadece İshak Paşa'nın adı geçer. İmza ise Baltacılar Kethüdası olduğunu söyleyen Kasım'a aittir.

Önce üzerinde konuşabilmemiz için bu 'müthiş' belgenin ilgili kısmını aktarıyorum:

"...Ol halde hünkâr müteveffa oldu, üzerimde üç gün ve üç gece mum yanmadı, vardım Kapucular Kethüdasına söyledim, ol dahi İshak Paşa'ya söyledi. Emreylediler mum yaktım. Reyhası ucundan kimse yanına varmadı. Ben fakir, usta ile bilece içini ayırladım. Bu zikr olunan sözleri kethüdamız dahi bilir..."

Şimdi çarpıtmalara gelemim.

1) Metindeki 'üzerimde'yi 'üzerinde' okuyorlar, 2) Sonra onu 'cesedin üzerinde' yapıyorlar, 3) Ardından güzel koku anlamına gelen "reyha" (rayiha) kelimesini cesedin kokuşmasına yoruyorlar, 4) Nihayet "Bilece içini ayırladım"dan yola çıkarak Baltacılar Kethüdası'na bir ustayla birlikte cesedin içini boşalttırıyorlar.

Benim kanaatlerim şöyle:

1) 'Üzerimde 3 gün mum yanmadı'dan şunu anlayabiliriz: Saraydaki yas sırasında genel bir karartma uygulanmıştır. Kethüda Kasım, 'Mum yakabilir miyim?' diye izin istiyor.

2) Ceset kelimesi geçmiyor.

3) 'Rayiha' güzel koku anlamındadır ki, açıkladığımız gibi kefenin üzerine saçılan kokulardır. Bundan çürüme ve kokuşma anlamı çıkmaz.

4) 'Ayırtlama'nın buradaki anlamı, G. Veinstein ve N. Vatin'in yakaladıkları gibi sözkonusu olan bir cenaze ise iç organlarının çıkarılması değil, gasledilmesidir.

5) Madem atış serbest, ben de bu mektubun II. Murad'ın vefatı üzerine Fatih'e yazıldığını iddia etsem kim ne diyebilir? Hem adı geçen İshak Paşa'nın imzasını, Murad Han'ın vasiyetnamesinde de görmüyor muyuz?

Yıllar önce aklievvelin biri bu belgeyi nasıl sunmuştu, hatırlayıp gülümseyelim mi: "Fatih'in naaşının mumyalanması unutulmuş ve sarayı dayanılmaz bir koku sarınca "Hay Allah, hünkârı tahnit ettirmek hatırıma gelmedi" denip kokmuş ceset alelacele mumyalatılmıştı."

Tarihimiz kimlere emanet!

m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Darbecileri ilk yargılatan Abdülhamid olmuştu

Mustafa Armağan 2009.08.02

'Geçmiş darbeciler yargılanır mı yargılanmaz mı?' tartışması, 128 yıl önce, tam da bugünlerde sonuçlanmış olan, tarihimizdeki ilk darbe yargılaması olayını hatırlattı bana.

Gerçi 1859'da Kuleli Vak'ası sanıkları da yargılanmıştı, lakin onlar şimdiki Ergenekoncular gibi bir darbe girişiminde bulunmuşlar ama başaramamışlardı. 27 Haziran-28 Temmuz 1881'de Yıldız Mahkemesi'nde yargılananlar ise gerçekleşen bir darbenin elebaşlılarıydı.

İşin ilginç yanı, dava, darbenin üzerinden 5 yıl geçtikten sonra açılmıştı. 'Peki neden bu kadar beklenmişti?' sorusu gelebilir hatırıma. Bilmelisiniz ki, o 'uzun' 5 yılda II. Abdülhamid, bir yandan 93 Harbi'nin yaralarını sarmaya çalışırken, öbür yandan iktidar merkezine çöreklenmiş darbecileri kendine has yöntemlerle uzlaştıran ipleri eline almıştı. Artık onlarla hesaplaşabiliirdi.

Üstelik mahkemede sadece Hüseyin Avni Paşa, Mütercim Rüştü Paşa ve Mithat Paşa gibi darbeci paşalar değil, bir Şeyhülislam da yargılanmaktaydı. Hatta V. Murad ile annesi Şevkefza Kadınefendi bile, mahkemeye gelmedilerse de, sanıklar arasındaydı.

30 Mayıs 1876 günü gerçekleştirilen askerî darbeyle Sultan Abdülaziz tahttan indirilmiş ve yerine yeğeni V. Murad geçirilmişti. Bu darbe, aynı zamanda II. Mahmud'un devlet yönetimini askerler ve ulemeden alarak 'mülkiye' sınıfına vermesine, yani Tanzimat'ın yönetimi sivilleştirme ilkesine de indirilmişti. 1876'da tahrip edilen, bu 50 yıllık sivil-asker dengesi olmuştu.

Önce bin kadar medrese öğrencisi parayla sokağa dökülerek sadrazamın değiştirilmesi sağlanmıştı. Abdülaziz, Mahmud Nedim Paşa'yı görevden aldı ve sadrazamlığa Mütercim Rüştü Paşa'yı getirdi. İlk adım atılmış, saraydan bir direniş görülmemişti. Öyleyse ikinci adım atılabilirdi. Rüştü Paşa, seraskerlik makamına Hüseyin Avni Paşa'yı getirdi. Mithat Paşa devlet bakanı, Hayrullah Efendi de şeyhülislam oldu. Askerî Okullar Komutanı Süleyman Paşa ise operasyonun başaktörü olacaktı.

Sadrazamı değiştirmekle bir darbenin örümcek ağı gibi devlet bünyesini sarmasına müsaade etmiş olan Abdülaziz, kendi sonunu hazırladığından habersizdi. Nihayet sarayı, güya padişaha yapılacak bir suikastı önlemek üzere oraya getirilen Harbiye öğrencileri tarafından sarıldı. Padişahın gözü gibi baktığı donanma da denizden Dolmabahçe Sarayı'nı kuşatınca yapılacak pek az şey kalmıştı. Oysa Cevdet Paşa'nın dediği gibi, padişah eğer 'tankların üzerine çıkma' cesaretini gösterebilmiş olsaydı, darbecileri kolaylıkla püskürtebilirdi.

Birkaç gün sonra da Feriye Sarayı'ndan o feci haber geldi: Abdülaziz bilek damarları kesilmiş vaziyette kanlar içinde yatarken bulunmuş, kısa bir süre sonra da hayatını kaybetmişti. 'Öldürüldü mü yoksa intihar mı etti?' tartışması hâlâ sürüyor.

Büyük umutlarla tahta oturtulan V. Murad'a gelince, bu feci olay üzerine cinnet geçirdi. Padişahlık yapamayacağı anlaşıncı aynı darbeci klik tarafından o da tahttan indirildi ve o zamana kadar kişiliği pek de iyi tanınmayan Şehzade Abdülhamid padişah yapıldı. Nitekim Abdülhamid Meşrutiyet'i ilan edecek ve Anayasa'nın altına imzasını atacaktı. Ancak bir şartla: İstemediği yöneticileri sürgüne gönderme yetkisi elinde olacaktı (ünlü 134. madde).

İdama ilke olarak karşı olan Abdülhamid, Ermeni yanlısı Avrupa basını tarafından sık sık kanlı olarak resmedilmişti. 'Kızıl Sultan'ın anlamı budur.

İşte Abdülhamid, 93 Harbi felaketinden sonra bu yetkisini kullanarak iktidar merkezini boşaltacak, sonra da darbecilerle hesaplaşacaktı. İlk olarak Süleyman Paşa Bağdat'a gönderildi. Hüseyin Avni Paşa daha önce cezasını Çerkes Hasan'dan bulmuştu. Rüştü Paşa sadrazamlığını, Hayrullah Efendi ise şeyhülislamlığını kaybetti. Mithat Paşa ise 2 yıl kadar Avrupa'da gezdikten sonra Abdülhamid tarafından 'ürkütülmeden' önce Suriye, sonra da Aydın Valiliği'ne tayin edildi. Ancak hakkında tutuklama emri çıkarıldığını duyunca Fransız Konsolosluğu'na sığındı. (Aslında İngilizleri tercih ederdi ama konsoloshane uzaktaydı.) Zorlu pazarlıklar sonucunda güvence verilerek teslim alınıp İstanbul'a getirildi.

İşte Yıldız Mahkemesi diye tarihe geçen yargılamalar bunun arkasından geldi. Davacı, "maktul"ün, yani Abdülaziz'in "velisi" sıfatıyla Abdülhamid'di. Görünüşte bir cinayet davası gibiydi ama aslında kanlı bir darbenin hesabı görülüyordu.

Malta Karakolu yakınında dev bir çadır kurularak halka açık olarak yapılan duruşmalar, son derece şeffaf bir şekilde cereyan ediyordu. Mahkemenin ikinci başkanı, Rumlardan Hirista Forides'ti. Üyeler arasında Takavor Efendi'nin bulunması, dışarıya adil bir yargılama olacağı mesajını veriyordu. Zira özellikle 1876 darbesine karıştığına dair güçlü deliller bulunan İngiltere, mahkemeyi pürdikkat izlemekteydi.

Sonuçta Mithat Paşa da aralarında olmak üzere 10 kişiye idam kararı çıktı. Ancak Abdülhamid yine ihtiyatlı davrandı; kararı imzalamadan önce sarayda 25 kişilik bir fevkalade meclis topladı ve üyelerden fikirlerini sordu. Aralarında Plevne Kahramanı Gazi Osman Paşa ile "Mecelle" müellifi Cevdet Paşa'nın da bulunduğu 15 devlet adamı idamların aynen onaylanmasını istedi. Ne var ki Abdülhamid, hep yaptığı ve yapacağı gibi idam cezalarını küreğe çevirmekle yetindi; mahkûmlar cezalarını çekmek üzere Taif'e gönderildi. Abdülhamid için önemli olan, darbecilerin yargılanabildiğinin görülmesi ve ibret alınmasıydı.

Alındı mı? 1909'a kadar evet. Ya sonrası? 'Abdülhamid'siz Yüzyıl'ın kanlı hikâyesidir.

m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İnalcık Hoca 'Osmanlı Yalova'da kuruldu' demiyor!

Mustafa Armağan 2009.08.09

Allah uzun ve sağlıklı ömürler versin, Halil İnalcık'ın 93. yaşını eskitirken hafızalarımız üzerinde estirdiği sabâ rüzgârı dinmek bilmiyor.

Haberlere göre hoca, 27 Temmuz 2009 günü Yalova'da yaptığı konuşmada asırlık yanlışları düzeltmiş: 1) Osmanlı Devleti yaygın olarak bilinenin tersine 1299'da değil, 1302'de, 2) Söğüt'te değil, Yalova'da

kurulmuştur.

Ne var ki, Halil İnalçık'ın söylem ve yöntemine aşına olanlar için ikincisini söylemeyeceği açıktır. Aslında Hoca, kesinlikle "Osmanlı Devleti Yalova'da kurulmuştur" demiyor. Ya ne diyor? Şunu:

Osman Gazi'nin asıl hedefi, bir süre Selçuklulara başkentlik yapmış olan İznik'i fethetmektir. Şehri kuşattığı sırada İznik Gölü üzerinden bir ulak, İstanbul'a gidip yardım istedi. İçlerinde paralı Alan askerlerinin de bulunduğu Bizanslılar, Karamürsel ile Yalova arasında bulunan Hersek Dili'nde yapılan bir baskınla denize döküldü. Tarih, 27 Temmuz 1302.* Bu, Osman Gazi'yi tarih sahnesine çıkaran büyük tarihî olaydır. Nitekim bu savaşı anlatan Bizanslı tarihçi Pachymeres, bu zaferden sonra Anadolu beyliklerinde yaşayan gazilerin Osman'ın bayrağı altında toplanmaya başladıklarını yazmıştır.

Bu biraz gaddarca yapılmış özet, bir 'yer' meselesinden ziyade, bir tarih meselesi karşısında olduğumuzu apaçık göstermektedir.

Görüldüğü gibi İnalçık Hoca, ne basına yansıtıldığı gibi "Söğüt ve Yalova arasında kavga" çıkarıyor, ne de "Osmanlı Yalova'da kuruldu" diyor. Söylediği, sadece Osmanlı Devleti'nin hanedan olarak meşruiyetini kabul ettirdiği bir olayın mahiyeti ve gerçekleştiği tarihtir. Bu savaş da bugünkü Yalova sınırları içinde cereyan etmiştir. O kadar.

Böylece Hoca, Osman Bey adına ilk hutbenin okunmasını esas alan eski anlayış yerine, kâfirlerle yapılan ilk ciddi cihadın Osmanlı Devleti'ne başlangıç noktası yapılmasını teklif etmektedir. İlk defa bu zaferden sonra gaziler kendilerine "Osmanlı" demeye başlamışlardır ki, hanedan ve devletin temelini atılması bu savaşla mümkün olmuştur İnalçık Hoca'ya göre. Yalova'da geçen bir savaşın sonunda Osmanlı Beyliği kurulmuştur demek ile Osmanlı Yalova'da kurulmuştur demek arasındaki farkı nasıl atlarsınız?

Hafızalarımız o denli kötürüm vaziyette ki, bundan tam 10 yıl önce, yani 1999 Temmuz'unda, yine Halil Hoca, yine Yalova'da, yine aynı konuşmayı yapmış ve yine belli çevreler olayı yine aynı şekilde çarpıtmışlar ve sonunda hocayı isyan ettirmişlerdi. 1999'da "Tempo" dergisine şöyle şikâyet ediyordu basından:

"Hiç söylemediğim şeyler bana atfedildi. Muhabirler bir haberi verirken yalnız ve yalnız sansasyon, heyecan yaratma noktasına kapılmamalı. (...) Ben bir tarihçi olarak bundan çok zarar gördüm."

Mesele bu kadar bayağı düzeyde ele alındıkça sevgili İnalçık Hoca da, Osmanlı'ya gönülden bağlı olanlar da üzölmeye devam edecekler gibi görünüyor.

Şimdi izninizle biraz da konunun irdelenmesine geçelim.

Öncelikle modern öncesi çağlarda devletler öyle 101 pare top atılarak kurulur sanıyorsak fena halde aldaniyoruz. Hele hele Osmanlı gibi imparatorluk yapıları, "kurulmaz"lar, bir anda "ortaya çıkarlar"dı.

Christoph Neumann çok haklı bence. Şöyle diyor: "Osmanlı hükümdarlığının ortaya çıkışı, bir olay değil, bir süreç idi. Öncesinde bir Osmanlı devletinin var olmadığı, sonrasında var olduğu bir an yoktur. Osmanlı bağımsızlığı aşağıda bekleyen halka bir balkondan ilan edilmediği gibi böyle bir karar veren bir toplantı da yapılmamıştır."

Eğer biz tarihte Osmanlı Devleti'nin kurulduğu bir 'an'ı yakalamak istiyorsak, boşuna beklemeyelim, o 'kesin an'ı hiçbir zaman yakalayamayacağız. Önümüze çıkacak bütün tarihler tartışmalı olacak ve 29 Ekim 1923'teki gibi resmî bir belge hiçbir zaman bulunamayacaktır.

Bu mantıktan gidersek, "Selçuklu Devleti ne zaman ve nerede kuruldu?" sorusuna verilecek cevap, "1040'ta Dandanakan'da kuruldu" mu olacaktır? Tıpkı Bapheus savaşı gibi savaşın geçtiği yer, devletin kurulduğu mekânı tanımlasaydı, Merv şehri yakınlarındaki Dandanakan sahrası, Selçukluların kurulduğu yer ilan edilmeliydi. Ama edilmedi. Olay olarak kaldı.

İlle de fantezi yapacaksak, Selçukluların Dandanakan'ı beklemeden 1035'te Nesa savaşında Gaznelileri yenmesiyle veya 1038'de Serahs zaferi ve Nişabur'u fetihleriyle kurulduğunu söyleyebiliriz pekala. İyi ama bütün bunlar neye yarayacaktır? Biz Selçuklular denilince nereye bakıyoruz: Dandanakan'a mı, yoksa Merv'deki o muhteşem türbeye, Erzurum'un incisi Yakutiye'ye mi?

Bence Osmanlı denilince yine Söğüt'e, Bilecik'e, Bursa'ya, İznik'e bakmaya devam edecek ama artık Yalova'yı da bu aziz hatıraya evsahipliği yaptığı için muhabbetle kucaklayacağız.

En iyisi, sözlerimi esrarengiz bir olayla noktalamak.

Jacques Lefort, bugün kulağını çokça çınlattığımız Pachymeres'e dayanarak 1302 yılında Sakarya nehrinin şiddetli yağmurlar yüzünden "birkaç aylığına" yatağını değiştirdiğine dikkat çekiyor. 'İyi de ne var bunda?' demeyecekseniz söyleyeyim: Nehir yatağındaki bu değişim sayesinde, Osmanlı kuvvetleri çoktandır gözlerine kestirdikleri bazı kaleleri kolaylıkla almışlardı. Daha da ilginç, Lefort'a göre Osman Bey, bu "meteorolojik mucize" sayesinde İzmit'e kadar ulaşmış ve Bizanslıları yenmişti.

Böylece Sakarya da, Tuna gibi 'gazi nehir' sınıfına girmiş oluyor. Belki de Necip Fazıl onun bu özelliğini şairane bir maharetle sezdiği için yazmıştı "Sakarya Türküsü"nü. Kimbilir! **m.armagan@zaman.com.tr**

** Halil İnalçık Hoca bazen 1301 (1993'te Girit'te verdiği tebliğde Bizans uzmanlarının savaşın 1302'de olduğu iddiasını reddettiklerini söylemişti), bazen de son konuşmasında olduğu gibi 1302 tarihlerini vermektedir. Karışıklığın Pachymeres'ten kaynaklandığını tahmin ediyorum. Nitekim kendisinin aktardığı gibi P. Schreiner adlı araştırmacı, aynı savaş için 1304 tarihinin de geçerli olabileceğini söylemiş. Lütfeder de aydınlatırlarsa müteşekkire kalırız.*

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

1924'te Diyarbakır'da toplanan Türk-Kürt Kongresi

Mustafa Armağan 2009.08.16

Tarihin acımasız yüzü bir kez daha sahnede. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu belgesi olan Lozan'ın 86. yıldönümünde aynı antlaşmanın defterden sildiği bir sorunu tartışmaya başladık.

İster 'Kürt açılımı' deyin, isterseniz 'Doğu'nun kalkındırılması', 24 Temmuz 1923'te evinizden kovduğunuzu sandığınız bir hayalet, şimdi ağır ağır masanıza geliyor, üstelik teklifsizce baş köşeye kuruluyor. Bu defa karnını doyurmadan kalkacağı da benzemiyor üstelik.

Lozan'da Kürtlerin azınlık olarak tanınması için Lord Curzon'un baskılarını göğüslemeyi başarmıştık ama tabii ki her dediğimizi de yaptıramamıştık. Türkiye görüşmelerden önce Batı Trakya Türkleri kendi kaderlerine kendileri karar verecek diye tutturmuşken, Lozan sürecinde bu iddiasını hafızalardan silmek için uğraşmıştı. Nitekim Mustafa Kemal Paşa, Lozan müzakereleri bütün hızıyla sürerken, 15 Ocak 1923'te İzmit'te gazetecilere sonradan sansürlenmiş o sözleri söylemişti. Hangi sözler mi? Buyurun beraber okuyalım:

"Bana göre Batı Trakya'nın bize geçmesi zaafıdır. Orasını elde tutmak için sarf olunacak kuvvet oradan elde edilecek istifadeye tekabül etmez. Anavatanın selameti için Batı Trakya'dan vazgeçmemiz gerekir. Sorunun gerçek hal çaresi, burasını Yunanistan'a bırakmaktır." ("Eskişehir-İzmit Konuşmaları", Kaynak Yay., 1993, s. 90.)

Peki TBMM, Lozan'a gidecek kurula Batı Trakya için hangi talimatı vermişti? Şunu: "Batı Trakya üzerinde Misak-ı Milli'mizin kabul ettiği hüküm kullanılacak ve halk oylaması güvence altına alınacaktır."

Nitekim Misak-ı Milli'nin 3. maddesi de Batı Trakya'nın geleceğine halkın karar vereceğini öngörüyordu. Üstelik Yunanlılar bile biliyordu ki, eğer bir oylama yapılsaydı, Batı Trakya kesin olarak Türkiye'ye geçecekti. Tevfik Bıyıklıoğlu'nun hesaplamalarına göre, 1923'te Batı Trakyalı Türklerin elindeki tapulu arazi miktarı, toplam tapulu arazinin yüzde 79'unu buluyordu. Sonuç: Ne oylama, ne şu, ne bu: Batı Trakya Yunanistan'ın ellerinde.

Ancak asıl büyük değişim, Kürt meselesinde yaşanacaktı. M. Kemal Paşa aynı günlerde İzmit Kasrı'nda gazetecilerle yaptığı sohbette "O halde hangi livanın (ilin) ahalisi Kürt ise onlar kendi kendilerini muhtar (özerk) olarak idare edeceklerdir." demişti. Tahmin edebileceğiniz gibi Paşa'nın bu 'tehlikeli' sözleri de sansürlenmiş, "2000'e Doğru Dergisi" 16 yıl önce ortaya çıkarana kadar da sansür devam etmişti.

Ancak ne değiştiyse 1923 Ocak'ı ile Şubat'ı arasındaki 4 haftada değişmişti. 17 Şubat günü açılan İzmir İktisat Kongresi'nde Mustafa Kemal'in sözlerinden Kürtlere yapılan bütün göndermeler sırıya kadem basar. Nitekim 1923 Ağustos'unda yapılan seçimlerde Kürt kökenli milletvekillerinin çoğu yeniden seçilemeyecektir.

Artık Kürtler ile TC'ni birbirine bağlayan tek bir bağ kalmıştı: Lozan'da halledilemeyen Musul sorunu. Türkiyeli Kürtler Musul'daki kardeşleriyle birleşme hayalleri kurarken, TC de Kürtlerin Musul sorununda kendi tarafına meyletmesi için onlara bazı ayrıcalıklar vereceğini vaat ediyordu. Bir belgeye göre 1 Ağustos 1924 günü Diyarbakır'da bir "Türk-Kürt Kongresi" açılmış ve kongrede Güneydoğu'ya özerklik verilmesi anlamına gelecek bazı yeni düzenlemeler kararlaştırılmıştı.

Bu düzenlemeler hakikaten enteresandır. Buna göre, 1) Kürtlerin çoğunlukta olduğu bölgelerde özel bir yönetim şekli kurulacak, 2) Hükümet Kürtlere bütçeden özel ödenek ayıracak, 3) Hapisteki Kürtler için genel af çıkarılacak, 4) Bölge halkından 5 yıllıkına asker alınmayacak, 5) Şer'i mahkemeler yeniden kurulacak, 6) Halktan toplanan silahlar geri dağıtılacak, 7) Bölgede görev yapan bazı Türk subay ve memurları görevlerinden alınacaktı. Buna karşılık Kürtler de Musul sorununda Türkiye'yi destekleyeceklerine söz vereceklerdi.

Konu tam TBMM'ye getirilecekti ki, 3-4 Eylül 1924'te Beytüşşebab isyanı patlak verdi, ardından da bahar aylarında Şeyh Said isyanı. Belki de Türkiye için altın bir fırsat olan bu son "ortak akıl" girişimi de böylece suya düşmüş oldu. Sonrasında Türkiye'yi 85 yıl uğraştıracak olan kapan, ağır ağır kapanacaktı.

Ne yazık ki, bu ilginç kongre hakkındaki bilgilerimiz büyük ölçüde sözlü kaynaklara ve istihbarat raporlarına dayanıyor. Günün birinde onu yazılı belgelerden de okuyabiliriz. Tıpkı Robert Olson'un İngiliz gizli arşivlerinde bulduğu ve 10 Şubat 1922'de TBMM'de müzakere edildiği belirtilen kanun tasarısında olduğu gibi. Belgeyi meclis tutanaklarıyla doğrulayamadığımız için şimdilik ihtiyatla yaklaşıp da, maddeleri, Mustafa Kemal'in İzmit konuşmasındaki özerklikle ilgili sözlerini doğrulayacak niteliktedir. 18 maddelik tasarının ilk iki maddesini okumak, hakkında yeterince fikir verecektir.

1. TBMM medeniyetin icapları gereğince Türk milletinin ilerlemesini sağlama hedefi doğrultusunda Kürt milleti için kendi millî gelenekleriyle ahenk içinde bir özerk idare kurma sorumluluğunu üzerine almaktadır.
2. Çoğunluğunu Kürtlerin oluşturduğu yöre için TBMM'nin karar vereceği şekilde Türk veya Kürt olabilecek bir genel vali vekili ve bir müfettişle birlikte bir genel vali, Kürt milletinin ileri gelenleri tarafından seçilebilecektir.

Bu belgede yazılanlara göre Güneydoğu'daki sistem şöyle olacaktı: Bir Kürt meclisi kurulacak ve bu meclisin seçtiği vali vekili ile TBMM tarafından atanan genel vali birlikte çalışacaklar, ancak aralarında anlaşmazlık olduğunda TBMM karar mercii olacaktır. Kürtçe teşvik edilecek ama resmi dil olmayacaktır. Üstelik 16. maddede Kürt meclisinin ilk görevi Doğu'da bir üniversite kurmaktır.

Yüksek Komiser Horace Rumbold'un Londra'ya bildirdiği bu tasarı, en kesin delillerinden birini Amasya protokollerinin sansürlenmiş cümlesinde bulduğumuz Kurtuluş Savaşı'ndaki Türk-Kürt ortaklığını teyit etmesi bakımından önemlidir. Tabii bugünkü açılıma tarihî bir taban sunması bakımından da.

Tarih bize bugünün muğlak zemininde yalnız olmadığımız duygusunu verir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ankara'nın adı "Atatürkkent" olacakmış!

Mustafa Armağan 2009.08.23

Bir süre önce Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün özel uçağıyla Bitlis'ten Ahlat'a uzanan Doğu'ya açılım gezisine katılmıştım.

Sayın Gül, Bediüzzaman'ın da eğitim gördüğü medreseleriyle ünlü ilçeye "Güroymak" değil de "Norşin" deyince halktan nasıl büyük bir coşku ve sıcaklık tıttığını görmemek mümkün değildi.

Tabii bu açılimdan rahatsız olanlar da vardı. Vay efendim sıra İstanbul'a "Konstantinopolis" demeye gelmiştir filan. Şimdi de, demokrat duruşuyla takdir ettiğimiz emekli Org. Hilmi Özkök, Fikret Bila'ya diyesiymiş ki: "İzmir'e "Smyrna" mı diyelim?" (Milliyet, 18 Ağustos 2009). Ben de ekleyeyim izninizle: Manisa'ya Mağnezya, Bursa'ya Prussa, Edirne'ye Hadrianapolis, Şanlıurfa'ya da Edessa mı diyelim?

Bir kere sorarlar insana: Ne alakası var?

Norşin, yüzlerce yıldır orada; Güroymak ise 20 yıl önce masa başındaki bir işgüzarın koyduğu alelade bir isim. Peki neden Güroymak da Altınpınar veya Gökçekoru değil? Pekala onlar da konulabilirdi. Nitekim binlerce yıllık Harran'a da Altınbaşak dememişler miydi? İkincisi, bir zorunluluk mu var? Örf, ahlaka aykırı yer isimleri icap ettikçe değiştiriliyor ama Norşin ve benzeri isimlerden niye rahatsızsınız? Üçüncüsü, Osmanlı padişahları ta Vahdettin'e kadar paraların üzerine "duribe fi Kostantiniyye", yani "Kostantiniyye'de basıldı" diye yazmakta beis görmemişlerdi. Bundan asla rahatsızlık duymamışlardı. Bizim de duymamıza gerek yok.

Smyrna'ya gelince, bugün akli başında kimsenin böyle bir talebi yok, olan küçük bir azınlığın da derdi, zaten tam tersine, Selçuk'u Efes yapmak, Türkçe veya Türkçeleşmiş isimleri Yunanca veya diğer Anadolu medeniyetlerindeki orijinallerine çevirmek. Bir başka deyişle "Smyrna" eleştirisinin muhatabı hükümet değil, başkaları.

(Öte yandan 'Kürt açılımı'nın bir ayağının kültüre basması ve sorularla yüzleşmesi kaçınılmazdır: Ahmed-i Hani günün birinde Homeros kadar olsun ders kitaplarına girecek midir? Seçmeli de olsa okullarda Kürt tarihi ve edebiyatı okutulacak mıdır? Yoksa Diyanet'in İslâm Ansiklopedisi'nde "Kürd" maddesinin atlandığı gibi her nasılsa unutulacak mıdır?)

Velhasıl Türkiye'deki yer isimlerinin değiştirilmesi işi tam bir faciadır. Masa başına oturan birileri, "emir demiri keser" hesabı alıyorlar önlerine köy, belde, ilçe isimlerinin listelerini, başlıyorlar değiştirmeye. Amaç ne? Anadolu'daki yanlış(!) yer isimlerini düzeltmek. Peki düzelten bir dil uzmanı mı? Etnograf mı? Tarihçi mi? Hiçbiri

değil. Asker veya sivil kökenli bürokratların orada yaşayan halkın hafızası üzerinde oynadıkları bu yaz-boz oyunu yüzünden Türkiye'nin bazen binlerce yıla uzanan yer isimleri, birtakım ne idüğü belirsiz kelimelere teslim olmuş durumda. Halk tedirgin, tarihçiler çaresiz.

Bazıları sanıyorlar ki, yer adları sadece Türkçeleştiriliyor. Hayır, daha kötüsü, Türkçe isimler de yabancı zannedilerek Öztürkçeleştiriliyor!

Prof. Mehmet Eröz 1984'te verdiği bir tebliğle yapılan hataları ortaya koymuştu. Allah aşkına, Sivas'taki Türkyenice köyünün adını Akoluk yapanın Türkçülük yaptığından söz edebilir misiniz? Ya Tokat'taki Türkderbendi'ni Eskiderbent yapana ne demeli? Çorum'daki Kadılıtürk'ü Kadılı yapan kişi ne kadar "Türk" olabilir? Ağrı ve Kars'ta Harezm'deki Hive şehrinden gelenlerin kurduğu dört Hive-Hiva köyünün adları Bahçeköy, Derindere, Erdal, Sürügiden yapılmış.

Listeyi uzatmaya gerek yok. Özellikle 1980'den sonra yalnız Ermenice, Kürtçe, Süryanice vs. değil, aynı zamanda yüzlerce Türkçe isim de haritamızdan silinmiş oldu.

Atatürk devrinde yer isimleri, Dersim'in Tunceli yapılmasında olduğu gibi gerekmedikçe değiştirilmemiş. Üstelik hemen her ilde bir okula, stadyuma, caddeye vs. verilen Atatürk adının hiçbir ile verilmemiş olması nereden baksanız ilginçtir. Kemaliye, Gazipaşa ve Mustafakemalpaşa gibi ilçelerde ismi var. Ancak bir ile onun adının verilmesi hiç mi akla gelmemiştir?

Cumhuriyet Arşivi'nde yaptığım bir araştırmada karşıma ilginç bir dosya çıktı. 1930'lu yıllarda CHP Genel Sekreterliği'ne, Atatürk ve İnönü'nün adlarının birer ile verilmesi için çeşitli başvurular olmuş. Mesela bir belgeye göre Muğla Ortaokulu 5. sınıf talebeleri Atatürk ve İnönü'nün adlarının kentlerine verilmesi ve İzmir'in "Atatürk şehri" diye adlandırılması için "yalvarıyorlar"mış.

16 Ocak 1936 tarihli bir dilekçede emekli Kurmay Yarbay Ş. Öztürk, Ankara'yı ziyaret ettikten sonra eski Ankara ile bir alakasının kalmadığı kanaatine varmış. Ona göre burası artık yeni bir şehir olmuştur ve adı "Atatürkkent" diye değiştirilmelidir.

Tarım Bakanlığı mütercimlerinden Raif Nezih ise ("İzmir Tarihi" adlı bir eseri olduğunu belirtiyor) Ankara Belediyesi'ne yazdığı 15 Ekim 1934 tarihli uzun ve esaslı dilekçede Ankara'nın adının "Gazi Mustafa Kemal" olarak değiştirilmesini teklif etmektedir. Raif Nezih, ABD'de Washington, Rusya'da Leningrad, İtalya'da Roma gibi ünlü insanların adlarını taşıyan şehirleri misal göstererek Ankara'nın da Atatürk'ün adını taşıması gerektiği sonucuna varıyor.

16 Eylül 1933 tarihli bir dilekçe var elimizde. İzmir'den A. Füzün adlı şahıs, Ankara'ya daha orijinal bir isim bulmuştur: Gaziyuva. Hatta bu ismin bir oldu bittiye getirilerek 10. yıl kutlamalarına yetiştirilmesi için taktikler dahi geliştirmiştir. Buna göre 29 Ekim sabahı erkenden kalkan işçiler Ankara istasyonuna gidecek ve ismini Gaziyuva'ya çevirecekler, trenlerde o sabahtan itibaren önce çift isimli, sonra artık sadece Gaziyuva ismini taşıyan tabelalar asılacaktır. A. Füzün "Hatta elimde olsa Türkiye'nin adını da Gaziyuva koyardım" bile demektedir.

Anlaşılan Atatürk'ün adını bir ile, özellikle de Ankara veya İzmir'e konulmasını teklif edenler olmuş. (Nedense İstanbul'a teklif edenine rastlamadım.) Buna rağmen CHP de, Atatürk de anlaşılan teklifleri ciddiye almamış, belki de gülüp geçmişlerdi.

Asıl yer isimlerinin tarumar edilmesi, 1940'larda, yani İnönü iktidarında başlayacaktır.

m.armagan@zaman.com.tr

Malazgirt'te, Alparslan'ın ordusunda Kürtler ne arıyordu?

Mustafa Armağan 2009.08.30

Türk'ün Türk'ten başka dostu vardır. Malazgirt'ten bu yana Kürtler Türklerle dosttur." Yazar Yaşar Kemal, Ocak 2007'de yapılan Türkiye Barışını Arıyor" toplantısında böyle konuşmuştu.

Geçtiğimiz 26 Ağustos'ta Malazgirt'te yapılan ve davetli olduğum halde uçak kaçırma rekoruma bir yenisini ekleyerek gidemediğim törende, basına yansıyan haberlere bakılırsa, Belediye Başkanı Mehmet Nuri Balcı konuşturulmamış. Konuşsaymış, Alparslan'ın 20 bin Kürt süvarisi olmasaydı ben bu savaşı kazanamazdım sözüne yer verecek, ardından bir genel affın ilanı ile sivil bir anayasa isteyecekmiş.

Böylece Yaşar Kemal'in öncülüğünde başlayan Malazgirt Zaferi'nin Türk-Kürt kardeşliğinin bir sembolü olarak yeniden okunması çabası şimdilik devlet katında akamete uğramış görünüyor.

Ancak tırnaklarımla kazımaya çalışacağım nokta bu değil. İki soruya cevap arayacağım yazımda: 1) Malazgirt'te Türkler ile Kürtlerin birlikte savaştıkları doğru mu? 2) Eğer doğruysa bu birliktelik gönüllü mü oldu yoksa zoraki mi?

Baştan söyleyeyim ki, ben meseleye ırk ve milliyetçilik penceresinden bakmadım, bakmam da. Ancak tarih niyetlerimizin kuyruğuna takıldığında değil, adam gibi okunan bilgi ve belgelere dayandığı zaman anlamlıdır. Güncellik elbette tarihin kullanımı için uygun fırsatlar sunar ama ihtiyatı elden bırakmamak şarttır. İşte yukarıdaki çifte sorunun bizi götürdüğü nokta, tarih ile efsanenin nasıl kolayca nikâh kıyabileceğidir.

İlk sorudan başlayalım. Malazgirt Meydan Savaşı'nı yapan Alparslan'ın ordusunda Kürtler var mıydı? En azından iki Arap kaynağına, Sıbt İbnu'l-Cevzî'nin "Mir'atu'z-Zamân"ı ile İbnu'd-Devâdârî'nin "Kenzü'l-Durer"ine dayanarak var olduklarını söyleyebiliriz. Ancak birincisi Alparslan'ın ordusuna "10 bin Kürt'ün", ikincisiyse "Kürtlerden ve diğer kavimlerden 10 bin kadar insan"ın katıldığını açıklamaktadır.

Yani elimizde ikisi de en az 1-1,5 asır sonra kaleme alınmış iki Arapça kaynak var; birisi "10 bin Kürt" derken, öbürü bu rakamı "Kürtler ve diğerleri"nin paylaştığını yazmaktadır. (Bkz. F. Sümer-A. Sevim, "İslam Kaynaklarına Göre Malazgirt Savaşı", TTK, 1971, s. 34 ve 57.) Dolayısıyla Malazgirt Savaşı'na 10 bin Kürt askerin katıldığı malumatını sorgu odasına almamız şarttır. Hele Malazgirt belediye başkanının açıklamalarında olduğu gibi "20 bin Kürt süvarisi", tam bir hayaldir. Hatta hızını alamayıp Alparslan'a "Eğer 20 bin Kürt süvarisi olmasaydı ben bu savaşı kazanamazdım" bile dedirtiyor başkan. Alın size yeni bir efsane daha!

Dolayısıyla kaynaklar 10 bin kişinin tamamının Kürt olduğunu söylemediği gibi, tamamının asker olduğunu da söylemiyor. Hele hele 'süvari' diyen hiç kimse yok. Bunların hepsi profesyonel savaşçı olmadığı gibi, iki kaynakta da "Kürtler" ve "insan" denilmesinden yola çıkarak bir kısmı asker olsa bile içlerinde asker olmayanların da mevcut bulunduğunu söyleyebiliriz.

Şimdi ikinci soruya geçiyorum. Diyelim ki, Malazgirt Savaşı öncesinde Selçuklu ordusunda 10 bin Kürt askeri vardı, peki bunlar Yaşar Kemal'in dediği gibi Türklere dostluk ve yardım amacıyla mı yoksa mecburiyetten ve şartların zorlamasıyla mı katıldılar?

Tarih, belgeleri kör gözüm parmağına der gibi okumak değildir. Onların içindeki hareketi cıvıltıya kulak vermek de tarihçinin görevi değil midir? İşte 12. yüzyılda İbnü'l-Ezrâk tarafından yazılıp dilimize "Mervanî Kürtleri Tarihi" adıyla tercüme edilen eserde Kürtlerin Selçuklu ordusuna hangi şartlarda katıldıklarına dair başka kaynaklarda geçmeyen ayrıntıları yakalıyoruz.

Mervânîler, Diyarbakır ve çevresinde hüküm süren bir Kürt devletidir. Malazgirt Savaşı öncesinde Mervanîler, Nizamüddin Nasr ile kardeşi Said arasındaki iç savaşa sahne oluyordu. İbnü'l-Ezrâk'a göre Said, Alparslan'a sığındı. 1071'de Romen Diyojen İstanbul'dan hareket edince Alparslan Said'i yanına alarak da Diyarbakır'a geldi. Vezir Nizamülmülk Silvan'a giderek kardeşi Nizamüddin'le görüştü ve onu kardeşinin de yanında bulunduğu Alparslan'ın huzuruna gitmeye razı etti. Heybelere çok sayıda hediye ve para doldurarak yola çıkarken, karısı ve bacıları Nizamülmülk'ün eteğine sarılarak muhtemelen Alparslan'ın onu bir cezaya çarptırmasına mani olmaya çalıştılar. Vezir de onlara Nizamüddin'in evden emir olarak gideceği ve sultan olarak döneceği sözünü verdi.

Gelin görün ki, Alparslan da Said'e Sultanlık vaadinde bulunmuştur. Sözünden geri dönmek istemeyen Alparslan'ı ava çıkaran Vezir, Said'i yakalayıp hapseder ve Nizamüddin'i "Sultanü'l-Ümerâ" (Emirlerin Sultanı) ilan ettirir.

Böylece bütün varlığını Selçuklulara borçlu hale gelen Mervanî Sultanı Nizamüddin, Alparslan Musul seferinden Malazgirt'e yeniden dönünce hem topraklarından geçmesine izin verdi, hem de kendisine, Mükrimin Halil Yınanç'ın dediği gibi bütün kuvvetlerini teslim etti. Yeter ki, kendisine dokunmasındı.

İşte Alparslan'ın Malazgirt'teki ordusundaki o 10 bin Kürt'ün varlık sebebi. Görüldüğü gibi Nizamüddin'in asker vermekteki maksadı Selçuklu'ya iyilik etmek değil, taht ve tacını korumak için uğruna çırpınış ve yaranma peşindeydi. Nitekim halktan zorla topladığı paraları önüne yığıldığında, Alparslan kendisine bu paranın kime ait olduğunu sormuş, halktan cebren topladığını öğrenince de kimden ne kadar aldıysa aynen geri vermesini emretmişti.

Malazgirt Zaferi'nde Kürtlerin de payının bulunması, onun değerini asla küçültmez. Lakin Kürtler, Alparslan'ın ordusuna zaten Selçuklu Devleti olmadan ayakta duramayacak Mervanî emirliğinin iyilikseverliğinden değil, mecburiyetten katılmışlardı. Unutmayalım ki, Bizans galip gelseydi ortadan kalkacak olan ilk devletlerden biri, Selçuklular değil, Mervâniler olacaktı.

Açılıma tarih desteği verelim, eyvallah ama verdiğimiz, gerçekten 'tarih' olsun.

m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Malazgirt, Kürtler için de dönüm noktasıdır

Mustafa Armağan 2009.09.06

Açılım sürecinde yalnız "Türk tarihi"ni tartışmakla kalmayacağız; ister istemez "Kürt tarihi" de radarımıza yakalanacak. Bunun bir örneğini geçen hafta verdim: Malazgirt Meydan Savaşı'nda Selçuklu ordusundaki Kürtler, gönüllü olarak yardıma koşmadılar; koşmak zorundaydılar.

Bunu yazdım ya, kimi Türk milliyetçilerince 'Kürtlerin ezberini bozan yazar' ilan edildim, kimi Kürt milliyetçilerince ise 'işbirlikçi' ve 'kafatasçı' araştırmacı. Güneydoğulu olduğum halde nasıl böyle yazabildiğimi

sorgulayandan tutun da, 'Canım bunlar doğru ama ne olurdu sürece katkıda bulunmak için tersini yazıvereydin' diyenlere kadar çuval dolusu tepki geldi.

Böylece tarihin Türkiye'de neden mutlaka cephe anlayışına göre yazılmak zorunda olduğunu bir kere daha gördüm. Hangi cephede yer alıyorsanız tarihi o cephenin arzu ve beklentilerine göre yazmak zorundasınız.

Oysa bakın bu bir süreç. Tartışıyoruz, tartışacağız, yüz yıl sürse bile. Tartışırken olgunlaşacak, birbirimizi tanıyacak, eksiklerimizi tamamlayacağız.

Yazımın bir yerinde "Malazgirt Zaferi'nde Kürtlerin de payının bulunması, onun değerini asla küçültmez" demişim. Bu cümleden bazı Kürt okurlarım alınmışlar ki, ilk bakışta haklılar. Lakin bu sözün muhatabı Kürtler değil, Malazgirt'i salt bir Türk başarısı olarak gören milliyetçi çevrelerdi. Dikkatli okurlarım, yazılarımda bakış açıları arasında sık sık gezindiğimi bilirler. Azıcık dikkat sarf edilerek anlaşılacak basit bir mesele için kafatasçılıkla suçlanmam, kafa konforumuzun bozulmasına henüz hazır olmadığımızı gösteriyor.

Ne var ki geçen hafta beni alkışlayanlar, çok değil 3 hafta önce 1922'de Kürtlere özerklik verileceğini yazdım diye adımı "Sevr"ciye çıkarmışlardı; şimdi kafatasçı ilan edenler de o zaman tabuları cesaretle yıktığı için fakiri tebrik ediyorlardı.

Okurun tepkisi elbette önemli ama bir yazar yolunu alkışa veya kargışa göre tayin edemez. Yazdıklarım şu ya da bu kesime uygun veya ters gelebilir. Bu, onların problemi. Benim problemim hakikati aramak.

Mümtaz'er Türköne bir süre önce "Kürt Kemalizmi" tehlikesinden dem vurmuş, biz Kemalizm'in katı yorumunun sıkıntılarından yakınırken, bunun Kürt versiyonunu üretmeyelim demişti.

Aynı şekilde Hakan Özoğul "Osmanlı Devleti ve Kürt Milliyetçiliği" adlı kitabında "Kürdistan" ve "Kürt" terimlerinin 20. yüzyıla kadar siyasî anlamda kullanılmadığını iddia ediyor. "Kürt" teriminin önce Kürtler tarafından değil, Araplar tarafından kullanıldığını, Kürtlerin ise kendilerini "Kürt" olarak değil, "belirli bir bölge veya vadi ya da (...) aşiret veya kabile isimleriyle adlandırdıklarını" sözlerine ekleyen Özoğul, gerek "Şerefnâme"deki, gerekse "Mem u Zîn"deki "Kürt" tanımlarının bugünküyle bağlantısını kurmanın zor olduğunu söylüyor.

Mesela Bitlisli Şeref Han, Zazaları Kürt grupları içinde saymazken, bugün Kürt olup olmadıkları tartışmalı olan Lur halkını Kürt saymaktadır. Ahmed-i Hânî'ye gelince, Kürtleri Kurmanci konuşanlarla özdeşleştirir. Yani Ahmed-i Hânî "Kürt" deyince kesinlikle bir ırkı anlamıyordu. Sonuçta bugünkü etnik "Kürtlük" davası, 19. yüzyıl sonlarına kadar ortaya çıkmış değildir.

Öyleyse nasıl birileri "Türklük"ü sanki binlerce yıldan süzülegelen bir sosyal kimlikmiş gibi sunuyorsa, öbürleri de "Kürtlük" için aynı şeyi yapıyor. Oysa David McDowall'a dayanarak söyleyelim, Kürtçenin iki büyük dili olan Kurmanci ve Sorani birbirine, İngilizce gramer olarak Almancaya ne kadar benziyorsa ancak o kadar benzemektedir ("A Modern History of the Kurds", I. B. Tauris: Londra ve New York, 2004, s. 9).

Demek ki, 19. yüzyıl sonlarından itibaren başlayan milletleşme sürecinde Kürt tarihinin kaynakları yeniden ele alınıp okundu. Şerefnâme'deki "Dahhak efsanesi", Türklerin Ergenekon efsanesi gibi ortak hafızaya kazındı. Ahmed-i Hânî'nin "Mem u Zîn"nin başlarındaki "Dertlerimiz" ("Derde me") bölümünde dile getirdiği "Kürtler arasında uzlaşma ve dayanışma olsaydı Rum, Acem ve Arap bize hizmetçilik ederdi." şeklindeki ifadesi, "Kürt" aşiretlerinin birleşmesine bir çağrı olarak okunuyordu ama gerçekte Kurmanci konuşan Kürtlere bir çağrıydı.

İşte bu yüzden geçen hafta "Mervanî Kürtleri"nin Alparslan tarafından zorla askere alındıklarını yazmam Kürt milliyetçilerini "incitiyor". Sanki Mervanî Kürtlerinde bugünkü "Kürtlük", Alparslan'da da bugünkü "Türklük"

bilinci mevcutmuş gibi düşünülüyor ve bir araya gelmeleri izaha muhtaç bir sorun olarak algılanıyor. Oysa tarihin derinliklerine gidildikçe bugün bize garip görünen nice olayın o zaman yaşayanlara gayet normal gözüktüğünü görürüz. Mesela Abbasi ordusuna Türklerin köle olarak katıldıklarını yazıyoruz ama zamanla Türkler Hilafet ordusundan ayrıldıkça yerlerine Kürt aşiretlerinden paralı askerlerin alındığını yazmıyoruz. Nitekim Selçuklular da 11. yüzyıldan itibaren Kürtleri asker yazmaya başlamışlardı. Yani Alparslan'ın, ordusuna Kürt askerlerini alması asla bir sürpriz değildi.

Bunda bir tuhaflık da yok ayrıca. Belki de tuhaflık, bizim o zamana bakışımızdadır. İşte bu amaçla McDowall'ın kitabından Malazgirt Zaferi üzerine bir cümleyi aktarıyorum:

"Malazgirt Meydan Savaşı Kürt hanedanlıkları ve valiliklerinin sonu oldu, zira zaferden sonra Selçuklular yeni "Kürdistan" bölgesini Türkmen bürokratlar eliyle yönetmeyi tercih ettiler." (s. 23).

Böylece Malazgirt bağımsız Kürt emirliklerinin de sonunu getirdi. Eğer Alparslan, Malazgirt'te Kürtlerin himmetine muhtaç olsaydı herhalde Kürtler, tıpkı yüzyıllar sonra Yavuz Sultan Selim'den kopardıkları gibi ondan da bazı tavizler koparırlardı. Nitekim son Kürt devleti sayılan Mervanîlerin zayıflayan iktidarına Sultan Melikşah zamanında son verilecektir (1085).

Tarihi "silah" olarak kullanmak, her milliyetçiliğin içine düştüğü tehlikeli bir tuzak. Kürt açılımında "tarihi silahsızlandırmak" bunun için önemli. **m.armaganzaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İngilizler Abdülhamid'i neden sevmezdi?

Mustafa Armağan 2009.09.13

Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu geçenlerde çarpıcı bir açıklama yaptı: "Ortadoğu'nun, Kafkaslar'ın ve Balkanlar'ın en büyük ülkesiyiz, bu bölgede düzen kurucu ülke biz olmalıyız."

Bu sözler "birilerini" ürkütmüş olsa da Türkiye'nin kayıp misyonuna dönüşünü hatırlatan bir çıkıştı. Davutoğlu'nun komşularla iyi geçinme ve güç dengelerini kendi lehine kullanarak inisiyatif alma şeklinde basitleştirilebilecek 'ritmik diplomasisi', II. Abdülhamid'in denge oyunlarını hatırlattı.

Abdülhamid 1880'lerin başından itibaren dizginleri Babıali'nin elinden alarak Yıldız'da yeni bir merkez kuracak, tabii İngiltere'nin uyarısı hemen yetişecektir. İngiliz büyükelçisi bir gün huzura çıkarak Sultan'a bir mesaj getirir. Mesajda Abdülhamid'e, amcası Abdülaziz ve ağabeyi Murad'ın başına gelenlerden ders çıkarması öğütleniyor, eğer bu kafayla giderse sonunun iyi olmayacağı ima ediliyordu. Zaten en zayıf anımızı kollayarak Kıbrıs'ı istemekle dost olmadığını göstermiş olan İngiltere, Abdülhamid için artık güvenilmez ama cepheden karşısına alınması da tehlikeli bir rakipti.

Sunacağım belge, İngiltere hakkında ne düşündüğünü göstermesi bakımından ilginçtir. Sadeleştirip kısaltarak aktarıyorum:

"İngiltere'nin, Allah korusun, Devlet-i Aliyye'yi bölüp "tavâif-i mülûk" (küçük devletler) şekline koymaya çalışmakta olduğu açıktır. Onu Arnavutluk, Ermenistan, Arap hükümeti ve "Türkistan" tabirleriyle "otonomi" (özerklik) değil, "anatomi" yapmak, yani parçalarına ayırmak istemektedir. Hilafeti de İstanbul'dan kendi kontrolündeki Cidde veya Mısır'a götürecek ve bütün müminleri istediği gibi yönetecektir. Yalnız şurasına

teessüf olunur ki, Jöntürk tabir olunan birtakım "çapkın" takımından herifler, kendi el ve ayaklarıyla İngilizlerin maksadı uğruna gece gündüz çalışıyorlar." (BOA, Yıldız Esas Evrakı, 9.2638.72.4)

Abdülhamid İngiltere'nin gerçek niyetlerini isabetle değerlendirmiştir. Peki ne yapacaktır? Bunu da şöyle açıklar:

"Bir hükümetin ve milletin ayakta kalması için birkaç şey lazımdır. 1) Din, 2) Eğitim, 3) Milliyet, 4) Sanayi ve zenginlik. Ne yazık ki, bilgisi tam olan adamlarımız pek azdır. Halbuki Hristiyanlar bunların tamamına sahiptirler. Bunlar bizde yerleşinceye kadar Osmanlı Devleti'nin, İngiltere ve Rusya arasında bir yol ve politika izlemesi gereklidir."

Abdülhamid'in "İngiltere ve Rusya arasındaki politika"sı şudur: Kuzeyimizdeki "Rus kapanı"na düşmeden Ruslarla iyi geçinmek; öte yandan İngiltere'nin çıkarlarını Rusya ile birleştirmesine mani olmak. İkisinin çıkarları çatışırsa yaşama şansımız artacak, diğer ülkelerle ilişkilerimizde elimiz rahatlayacaktır.

Hatırlarsınız, Said Nursi'nin "Müstemlekât Nazırı" dediği fakat o sırada Başbakan olan Gladstone, 1882'de parlamentoda eline Kur'an'ı alarak yaptığı konuşmada Mısır Müslümanlarını kastederek, "Bu kitap bu Müslümanların elinde kaldıkça İngilizler hiçbir zaman onlara hakim olamayacaklardır. Yegâne çözüm, Müslümanları Kur'an'dan uzaklaştırmaktır." sözünü söylemiştir. Bu konuşmayı çok sonraları işitecek olan Bediüzzaman, "Ben de Kur'ân'ın sönmez ve söndürülmez bir güneş olduğunu dünyaya ilan edeceğim." diye haykırmış ve bütün mesaisini, sinsi İngiliz siyasetine karşı manevî bir set oluşturmaya adanmıştır.

İngiliz Büyükelçisi Sir Henry G. Eliot, Sultan II. Abdülhamid'in huzurunda (1877).

Bediüzzaman'ı harekete geçiren Gladstone, Abdülhamid'in de hasmıdır. Nitekim Büyükelçi Layard'da verilen bir muhtıraya, "Düşmanımız Gladstone'dur" diye yazdıran Abdülhamid'dir. "Türkler pılısını pırtısını toplayıp Asya'ya çekilmelidirler" sözünün sahibi Gladstone karşısında Abdülhamid, kozlarını Eyüp Peygamber sabrıyla kullanmıştı.

İngiltere bir şekilde Mısır'ı işgal etmişti ya, Sultan işgali tanımamakta kararlıydı. Ne yapıp edip Abdülhamid'in elinden, işgali resmen onayladığını bildiren bir belge almak gerekiyordu. Bir ara ikna eder gibi oldular da. İngiliz ordusunun 3 yıl içinde Mısır'dan çekileceğine dair sözleşmeye Kraliçe Victoria dahi imza koydu. Sıra Abdülhamid'in onayına gelmişti. Ne var ki o, hiç beklenmeyen bir hareketle anlaşmayı son dakikada reddetti. Zira bu imza, sadece İngiltere'nin Mısır üzerindeki hakimiyetini -geçici bile olsa- tanımayı getirmekle kalmayacak, Müslümanları emperyalizme teslim etmek anlamına gelecekti. (Mısır'ın hukuken elden çıkışı Lozan'dadır.)

"Hükümrânlık haklarım ortadan kalkmadıkça" diyordu Abdülhamid, "hukuken mülküm olan yerlerde yabancı hakimiyeti ve geçici işgale asla razı olmam." Sen misin razı olmayan! Al sana Ermeni sorunu! Ermeni ayaklanmalarını bastırması bile suç sayılmış, Gladstone Abdülhamid'e yepyeni bir ad bulmuştur: "Kızıl (Kanlı) Sultan." Sanki 1857'deki Hint ayaklanmasında yüzlerce insanı katleden kendisi değilmiş gibi, İngiltere, Ermenilerin hamisi kesilmiştir. Sevdiğinden değil elbette, Abdülhamid'in kestiği hortumları tekrar tesis edebilmek için piyon olarak kullanmak arzusundan.

Lord Ponsonby adlı insaf sahibi parlamenter, Mondros Mütarekesi'nin hemen ardından Abdülhamid'in hakkını parlamentoda şöyle teslim edecektir:

"Abdülhamid Avrupa'nın gördüğü en zarif ve en kurnaz diplomatlardan biriydi. O, Avrupa Birliği (Concert) makinesinin tekerleğine çomak sokacağı ve Düvel-i Muazzama'yı birbirine düşüreceği anı gayet iyi biliyordu."

İngiltere'nin kurt diplomatlarından Aubrey Herbert, 14 Aralık 1911'de Avam Kamarası'nda şunları demiş:

"İngiltere'de sabık Sultan Abdülhamid ve politikası sevilmezdi. Aynı şekilde Abdülhamid de, karakterinde çok nadir görülen bir samimiyetle İngiltere'den hoşlanmazdı. Aklımızda tutmamız gereken iki şey şudur: Abdülhamid yönetimi, fırsatını bulur bulmaz çıkarlarımızı baltalıyordu, yeni yönetim ise Liberal Güçlerin en büyüğü olan İngiltere'nin dostluğuna güvenmektedir."

Çıkarları baltalayanların er geç tasfiyesi, yakın tarihte örneğini defalarca yaşadığımız bir kuraldır.

m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Abdülhamid sel felaketine uğrayan ABD'ye yardım göndermişti

Mustafa Armağan 2009.09.20

"Türkiye'yi iyi günler bekliyor, bundan sonra gelişmeler daha da hızlanacak.

Abdülhamid geçmişte yaptığı gibi gelecekte de ilerleme ve medeniyeti teşvike devam edecek. Herkesin onun uzun ve müreffeh hükümrانlığını arzu etmesi gerekiyor."

New York Times'ın 14 Ekim 1900 tarihli nüshasında yer alan bu tarafgir cümleler, Abdülhamid'in şaşırtıcı bir fotoğrafını düşürüyor önümüze. Acaba Avrupa'dakine inat, Amerika'daki bu sözde 'Kızıl Sultan' muhabbetinin sebebi ne ola?

O sebebi birazdan göreceğiz. Ama önce aynı yazıdan birkaç cümle daha:

"İnsan olarak Abdülhamid çok gayretli, kurnaz, yetenekli ve benim diyen diplomata taş çıkartacak kadar becerikli. Devletin işlerini çevirmekte akıllı bir politikacı ve üstün bir zihin. Çok kibar bir kişiliğe sahip ve kendisiyle temas kurduğu kişilerden etkilemediği yok. Almanya ve Rusya ile, Balkan devletleriyle iyi ilişkiler kurdu, öte yandan daha önce zirvede olan İngiltere'nin Osmanlı'daki nüfuzu şimdi hiç seviyesine inmiş durumda."

Yazar F. Diodati Thompson, Sultan Abdülhamid döneminde eğitim, teknoloji ve bilim alanlarındaki ilerlemeleri övüyor, onun devrinde eşkıyalığın Balkanlar'da tamamen ortadan kalktığını, Doğu'da ise hatırı sayılır ölçüde azaldığını, kadınların sosyal hayatta büyük ilerlemeler kaydettiklerini sözlerine ekliyor. Daha birçok şey söylüyor da, asıl önemlisi şunlar olmalı:

"Biz Amerikalıların önünde gelecekte Osmanlı Devleti'yle olan ticaretimizi artırmak ve geliştirmek için muazzam fırsatlar var, şu tazminat sorunu da halledilirse Birleşik Devletler ile uzun bir dostluk ve refah dönemi yaşanacaktır."

Sormakta haklısınız: Peki 1900 yılında Amerika'nın en gözde gazetelerinden birinde nereden çıktı bu Abdülhamid ve Türkiye övgüsü? İngilizlerin, Fransızların ve dahi Jön Türklerin çöktü çökecek diye uçurumdan atmaya hazırlandığı bir devlet, New York'tan nasıl oluyor da hemen her alanda hızla ilerlerken fotoğraflanabiliyor?

Bunun sebebini, ABD'nin İstanbul elçisi Oscar Strauss uzatmakta önümüze. Dinleyelim mi can kulağıyla:

"Johnstown felaketi sırasında İstanbul Sefareti'nde bulunuyordum. O zaman Osmanlı Devleti'nin malî durumunun pek müsait olmadığını bildiğimden durumu padişaha arz edip ondan istifade etmeyi münasip görmemiştim. Buna rağmen afetten bir iki gün sonra saraya davet edildim. Osmanlı Sultanı hadiseden duyduğu üzüntüyü ifade ederek ihsan etmeyi düşündükleri yardımı memleketime ulaştırıp ulaştıramayacağımı sorup 200 lira verdiler ki, bunu o zaman Dışişleri Bakanlığı'na gönderdim. Hatırladığıma göre o esnada Avrupa hükümdarları arasında yalnız Osmanlı padişahı kendisinden istenmeden yüklü bir yardımda bulunmuş, böylece Amerikan halkı hakkındaki dostane duygularını ortaya koymuştur."

Elçinin "Johnstown felaketi" dediği, 1889'da vuku bulan ve "ABD'de yüzyılın en büyük felaketi" sayılan sel baskınıdır. Şiddetli yağmurların ardından başlayan ve yaklaşık 2 bin kişinin ölümüyle ve binlerce insanın evsiz barksız kalmasıyla sonuçlanan bu felaketin geçenlerde yaşadığımız sel baskınına bir benzerliği, ikisinde de yağma utancının yaşanmış olmasıdır. Yalnız bizdeki yağmacılar eşya talanıyla yetinirken, Amerika'dakiler ölümlerin ceplerini yırtarak paralarını, parmaklarındaki yüzükleri ve başka değerli eşyaları da almışlardır.

Selden sonra 18 ülke gıda, ilaç, giysi yardımlarında bulunmuş, işin ilginç yanı, bölgeye ilk yardımı yapan ve ulaştıran devlet ise Osmanlı olmuştur. Daha da önemlisi, Strauss'un dediği gibi yardımı, talep gelmeden yapmış olmasıdır.

Malum, Sultan dış dünyadaki gelişmeleri günü gününe takip ederdi. Nitekim afetten gazeteler vasıtasıyla haberdar olur olmaz ABD'nin İstanbul elçisi Oscar Strauss'u huzuruna çağırdı. Ona hadiseden çok müteessir olduğunu söyledi ve kendisinden, afetzedeler için yapacağı gıda (zahire) yardımının yanı sıra 200 Osmanlı lirası (1.000 dolar, bugünkü değerlerle en az 40 bin dolar) nakit yardımın yerine ulaştırılmasına yardımcı olmasını istedi.

Selden 5 yıl sonra bu defa bir yangın felaketi yaşar Amerika. Minnesota ve Wisconsin'deki orman yangınları karşısında Abdülhamid yine elini kesesine atıp bu defa 300 Osmanlı lirası (1.500 dolar, bugünkü değerlerle en az 60 bin dolar) göndermiştir. Nitekim onun bu "dostane yaklaşımı" sayesinde gazetelerde "Türk Sultanı"ndan övgüyle söz edilir olmuştur (Chicago Daily Tribune, 12 Eylül 1894).

Yardımların olumlu etkisini şuradan anlıyoruz ki, 1894 yılında bu defa İstanbul'da meydana gelen deprem sonrasında başta Elçi olmak üzere ABD halkı, hatta gazeteler Osmanlı yardımlarına karşılık vermek ihtiyacını duymuş ve yardım kampanyaları düzenleyerek para toplamışlardır. Oysa aynı Amerikalılar 1894'ten kısa bir süre önce Yunanistan'daki depreme hiç ilgi göstermemiş, kampanyalar neredeyse 'tek kuruş' yardım toplayamamışlardı. Kaldı ki, o sıralarda misyonerlik faaliyetleri, Harput ve Erzurum'da konsolosluk açma gayretleri, Amerikan okulları yüzünden Osmanlı-Amerika ilişkilerindeki sıkıntılar had safhadaydı. Zaten ilk alıntıda sözü edilen 'tazminat', yeterince ciddi bir sorundu aramızda.

İşte New York Times sayfalarına yansıyan olumlu ve dostane havanın oluşumunda Abdülhamid'in bu tam yerinde ve zamanında yaptığı incelikli yardım politikası büyük rol oynamış, hatta yine 1900 yılında ABD'nin eski İstanbul Elçisi Alexander Terrell, aynı gazetede 'tazminat'a takmış bulunan Washington'daki meslektaşlarına Osmanlı Sultanı adına şu güvenceyi veriyordu:

"Onu dürüst bir insan olarak görüyorum. Kendisini gayet iyi tanıyorum ve inanıyorum ki, Abdülhamid Avrupa'da iken karşılaştığım en entelektüel insandır." (26 Nisan 1900)

Not: Bu yazıda <http://query.nytimes.com> adresinden yararlandığım New York Times alıntıları hariç, Fatma Ürekli'nin Osmanlı-Amerikan Yardımlaşmaları adlı kitabı kullanılmıştır (Doğu Kütüphanesi, 2007).

Aziz okurlarımın bayramını tebrik eder, dualarınızı beklerim.

m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Abdülhamid'i gören son gözler de kapandı

Mustafa Armağan 2009.09.27

31 Ağustos 1912 İstanbul doğumlu 'Osmanlı Hanedanı Reisi' Osman Ertuğrul Efendi, 23 Eylül 2009 Çarşamba günü saat 20.19'da hayata gözlerini yumunca tarihimizin renkli bir sayfası daha kapanmış oldu.

Zira Osmanlı Devleti'nin 'Son Sultanı' Abdülhamid'i dünya gözüyle gören son kişiydi kendisi. Ayrıca İstanbul'da doğmuş olan hayattaki son, 95 yaşını geride bırakan ilk Şehzadeydi.

Merhum Osman Ertuğrul Efendi'yi 2004 yazında Maçka'daki evinde ziyaret etmiş, eşi Zeynep Osman Hanımefendi'yi de orada tanımıştım. Abdülhamid'in bir başka torunu Harun Efendi de gelmiş, sevincim katlanmış ve dahi kanatlanmıştı. Nasıl kanatlanmasın ki! Düşünün, karşınızda hakkında kitap yazmaya soyunduğunuz bir insanın torunu oturuyor. Onu gören gözler size bakıyor, öpmek için elini tutan el dudaklarınıza uzanıyor. Kaç saat yüzlerinde Sultan'ın gölgesi dolaşıp durmuştu.

Osman Efendi sanırım biraz keyifsizdi o gün, ayrıca röportaj için gelenler vardı, bu yüzden fazla bir şey konuşamadık.

Aradan yıllar geçti; 5 ay önce bir e-mail düştü posta kutuma. Mesaj Zeynep Osman Hanımefendi'den geliyordu. O günlerde kendini bilmezin teki ikide bir iftira atıyordu Sultan'a. Yok Siyonistlerle Filistin'de toprak pazarlığı yapmış, yok 'bal gibi içki içermiş'... Ben de bunlara belgeler ve akliselim ışığında cevaplar veriyordum. Meğer Zeynep Hanımefendi yazılarımı Osman Efendi'ye okumuş, o da dedesinin hakkını savunduğum için teşekkürlerini iletmesini istemiş kendisinden. Bunun üzerine şimdi 2. cildini yazmakta olduğum "Abdülhamid'in Kurtlarla Dansı" adlı kitabımı New York'taki adreslerine elden gönderdim. Okuyup beğendiklerini öğrenmek tarif edilmez bir mutluluk kaynağı olmuştu fakir için.

Vefat eden Osmanlı Hanedanı Reisi Osman Ertuğrul Efendi eşi Zeynep Hanım'la birlikte.

Bu yaz Türkiye'ye geldiklerinde görüşecektik. Hatta temmuz sonu gibi müsait de bulunuyorlardı. Ne var ki, kismetten fazlası olmuyor. Ben biraz gecikince rahatsızlanıp hastaneye kaldırıldı. Kaldırılış o kaldırılış... Hayırlı işlerde acele etmek gerektiğini bir kere daha ama acı bir dersle anlamış oldum. Başta Zeynep Hanımefendi olmak üzere bütün Osmanlı hanedanı üye ve mensuplarına, tabii milletimize başsağlığı diliyorum.

Sultan Abdülhamid 8 oğlu içinde en çok Osman Ertuğrul Efendi'nin babası olan Mehmed Burhaneddin Efendi'yi severmiş. Kendisi fevkalade piyano çalar, resim yaparmış. Zeki ve kabiliyetli, güzel konuşan bir şehzade olduğu anlaşılan Burhaneddin Efendi'yi cuma selamlıklarına giderken Saltanat Arabası'nda karşısına oturtur, bazen de kendi adına tebriklerde bulunmak üzere elçiliklere gönderirmiş. Belki bilmezsiniz: Balıkesir'in "Burhaniye" ilçesi, adını Osman Ertuğrul Efendi'nin babasından almıştır. Sevgili Şehzade'sinin ismini, yaptığı

yatırımlarla şenlendirdiği bu şirin beldeye veren kişi de Abdülhamid'dir. (Onun için diyorum ya bu topraklardan Abdülhamid'in mührünü silmek kolay değildir diye.)

Ne var ki, babası tahttan indirildikten sonra İttihatçılarla dirsek temasına giren Şehzade için tehlike çanları çalmaya başlamıştır.

Önce Osman Efendi'nin annesi olan eşi Âliye Hanımefendi, Burhaneddin Efendi'den boşanmış, sonra da meşhur Maliyeci Cavid Bey'le evlenmiştir. (Ne var ki, bu defa da mutluluğu uzun sürmeyecek ve Cavid Bey, İstiklal Mahkemesi tarafından asılacaktır.) Ardından Balkan Savaşları patlamış ve Burhaneddin Efendi'ye, bağımsızlığına kavuşan Arnavutluk'un başına kral olması teklif edilmişse de, Osmanlı gururu buna mani olmuş, bu cazip teklifi reddetmiştir. Ardından ABD'ye yerleşip zengin bir Amerikalı hanımla evlenmiştir. 15 Haziran 1949'da vefat etmiş, cenazesi gemiyle İstanbul'a getirilmek istenmiş ama CHP hükümeti izin vermemiş, bunun üzerine Şam'a götürülerek Sultan Vahdettin'in yanına gömülmüştür.

Burhaneddin Efendi'nin Osman Efendi'den bir yaş büyük olan diğer oğlu Mehmed Fahreddin Efendi'nin de iyi bir ressam olduğunu ve 1968'de ABD'de vefat ettiğini biliyoruz. (Kadir Mısıroğlu, "Osmanoğulları'nın Dramı", Sebil Yay., 1974, s. 265-270.)

Merhum Osman Ertuğrul Efendi'yi biraz daha yakından tanımaya ne dersiniz? İşte bundan sadece 6 gün önce Zeynep Osman Hanımefendi'nin lütfedip gönderdiği bilgiler. Bu bilgilerin en azından bir kısmı burada ilk kez yayınlanıyor:

"Babası Burhaneddin Efendi iki oğlunu da küçük yaşlarından itibaren her Avrupa'ya gidişinde beraber götürmüştü. Aile memleketten çıkarıldığında Viyana'daymışlar, dolayısıyla diğer aile fertleri gibi sürgün olayını yaşamamışlar ama ortada bir tuhaflığın olduğunu da hissetmişler. Bazı halaları ve aile fertleri Viyana'da Burhaneddin Efendi'nin evinde bir süre kalmışlar.

Sağda Osman Ertuğrul Efendi, solda Harun Osmanoğlu Efendi ile Maçka'daki evlerinde.

Gayet iyi ata binermiş, birçok madalyalar ve kupalar kazanmış ama Bar Harbour'da (New York'un kuzeyindeki Maine eyaletinde) babasının evinin olduğu mıntıkada çıkan bir yangın neticesinde bir sürü kıymetli malların arasında onlar da yanıp kül olmuş.

1930'ların sonlarında Amerikalı olan üvey validesini ziyaret etmek üzere Washington DC'ye gitmiş, babası da bir müddet sonra oğluna ve zevcesine iltihak etmiş ve yarı Washington'da, yarı New York'ta yaşar olmuşlar. Sonra New York'ta karar kılmışlar. Osman Efendi Güney Afrikalı İngiliz asıllı bir hanımla (Gulda Twerskoy) evlenmiş, bir maden şirketi kurup uzun seneler dünyanın birçok memleketinde maden ocakları açıp işletmiş, çok muvaffak olmuş ve şirketini kuruş ve çalıştırışı, yepyeni ve kendine has bir tarz olduğundan Columbia Üniversitesi'nde ders olarak okutulmuş.

Babası fevkalade iyi bir piyanistmiş. Osman Efendi, "Babam, Abdülhamid'in oğlu olmasaymış devrin en iyi piyanisti olurmuş." der her zaman. Kendisi de, benim o zamana kadar tanıdığım insanların içinde müziği en iyi bilip tahlil edebilen ve adeta müzikle bir olmuş bir kimsedir. Onun kadar iyi müzik kulağı ve bilgisi olan bir kimseyi ben şahsen tanımadım. Gayet iyi bir marangozdur, evde kendi eliyle yaptığı üç masamız durur. Aynı zamanda çok da mükemmel bir aşçıdır. Çok okur, Türkçe, Almanca, Fransızca ve İngilizceyi mükemmel bilir, İspanyolca'yı konuşur, İtalyanca'yı anlar, icab ederse onu da konuşur ama diğerleri kadar değil.

Hayvanları çok sevdiği için New York'ta bir hayvan kurtarma ve yerleştirme (adoption) vakfı kurmuş, uzun seneler ilk zevcesi işletmiş. Onun vefatından sonra vakfı devretmiş. Ben kendisini ilk hanımının vefatından iki sene sonra tanıdım ve tanıdıktan iki sene sonra da evlendik. Yıl 1991."

Okuduğunuz bilgiler elime geçtiği günlerde Osman Ertuğrul Efendi henüz sağdı, yaşayacağından umutluyduk. İyileşirse hazırlıklı olayım diye hakkında bazı sorular daha sormuştum eşine. O sıkıntılı günlerinde zahmet edip cevapladılar. Bunları da sizinle paylaşmak isterdim ama gördüğünüz gibi yerimiz tükendi.

Artık haftaya... **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Son Osmanlı' ecdadını sonuna kadar savunmuştu

Mustafa Armağan 2009.10.04

Merhum Osman Ertuğrul Efendi'nin cenaze töreni pek çok ilklere sahne oldu. Yanlış hatırlamıyorsam Yusuf İzzeddin Efendi'nin 1916'daki cenaze töreninden 93 yıl sonra ilk defa bir Şehzade'nin cenazesine böyle görkemli bir tören nasip oldu.

Oysa bir önceki hanedan Reisi Mehmed Orhan Efendi'nin 15 yıl önceki cenaze törenine katılanların sayısı, iki elin parmaklarını geçmiyordu.

Şimdi merhumun neden bu denli sevildiğinin sebeplerini anlamak için hayat ve görüşlerine doğru bir yolculuğa çıkacağız. Göreceksiniz ki, kendisi o asil tavrını koruyarak ve siyasete alet etmeden rejime en sert eleştirileri getirirken, ecdadının haklarını en muhkem bir şekilde savunabilen nadir hanedan üyelerindendi.

Aşağıda Zeynep Osman Hanımefendi'nin eşinin vefatına saatler kala fakirin sorularına verdiği cevapları bulacaksınız:

- "Zannediyorum şu an hayatta olup da Sultan Abdülhamid'i gören tek kişi Osman Efendi'dir. Onu nasıl anlatıyor?

- Büyükbabasını, annesi ve ağabeyi Fahreddin Efendi'yle birlikte binbir güçlükle aldıkları izinle Beylerbeyi Sarayı'nda 6-7 yaşlarındayken, belki biraz daha küçükken ziyaret etmişler. Büyükbabasının odasına girdiklerinde annelerine nasıl ayağa kalktığını, nezaketini, torunlarının başlarını okşayıp öptüğünü, dizlerinde oturttüğünü, sevgi dolu bakışlarını ve ses tonunu gayet iyi hatırlıyor.

- Dedesi hakkında kanaatleri nasıl?

- Abdülhamid'le çok iftihar eder, yaptıklarını ve siyasetini çok takdir eder, zamanının en büyük devlet adamlarından biri olarak görür ve "Osmanlı İmparatorluğu'nun 33 sene ayakta kalmasının tek sebebi büyükbabamın uzak görüşlü siyasetidir." der.

Gördüğünüz gibi Abdülhamid'i sonuna kadar savunmaya kararlı bir torun karşısındayız. Geçtiğimiz nisan ayında Osman Efendi hakkında, sizin de merak ettiğinizi bildiğim bir soru sormuştum Zeynep Hanım'a:

- Bir televizyon programında Osman Efendi'nin şöyle dediği iddia edilmişti: "Küçükken Beylerbeyi Sarayı'nda Abdülhamid'i ziyaret ettim, beni dizine oturttu, elinde şarap kadehi vardı, hatta markasını da hatırlıyorum,

Porto şarabı idi. Hem içiyor, hem de parmağını kadehe daldırıp ağzıma koyuyordu. Babamlar şaşırınca 'Şifadır, şifadır' diyordu." Bu bilgiyi kendisine sorabilir miyiz?

O tarihte New York'ta bulunan Osman Efendi'nin sağlığı henüz yerindeydi. Eşi Zeynep Hanım'ın onun ağzından aktardığı şu cümleler çok önemli görünmüştü bana:

"Bir kere o ziyarete babasıyla değil, annesiyle gitmiş. Büyükbabasının elinde ne Porto şarabı, ne de herhangi başka bir içki varmış. Hatta içkinin lafı bile geçmemiş. Ben Osman Efendi'yle 18 senedir evliyim, hatıralarını defalarca dinledim, Porto şarabı faslını hiç mi hiç duymadım. Bana bu hatırasını hep yukarıda belirttiğim gibi anlatmıştır, hatta hatıralarında da böyle yazılı. Birileri yanlış hatırlıyor olmalı."

Şunu eklemeliyim ki, Osman Ertuğrul Efendi, Abdülhamid'i gördüğü sahneyi farklı kişilere de aşağı yukarı bu şekilde anlatmıştır. Mesela bir söyleşisinde o sahneyi, "Çocukken Beylerbeyi Sarayı'nda dedemi üç defa gördüm. Babamı içeri sokmadılar, annemle birlikte onu ziyarete giderdik. Bizi kanepeye oturturdu, başımı okşardı. Çok detaylı hatırlayamıyorum ama o zamana kadar beni sakallı biri öpmemişti, dedemin sakalını iyi hatırlıyorum." şeklinde anlatmıştır." (Türkiye, 24 Eylül 2009)

Dedesinin sakalını hatırlıyor, öptüğünü, başını okşadığını, annelerine nasıl ayağa kalktığını, nezaketini, dizlerine oturttuğunu, sevgi dolu bakışlarını, ses tonuna kadar gayet iyi hatırlıyor. Garip değil mi? Bir tek şeyi hatırlamıyor: Şarap içtiğini!

Osman Efendi bir de dedesi Sultan Abdülhamid'in 'Kızıl Sultan' olarak adlandırılmasını asla hazmedemezdi. Aslı Aydıntaşbaş'ın 22-23 Temmuz 2004'te "Sabah" gazetesinde yayınlanan söyleşisinde bu tavrını bükülmez bir iradeyle ortaya koymuştu. Osman Efendi, dedesinin adının Cumhuriyet döneminde "istibdat" ve "baskı"yla anılmasından fena halde rahatsızdır:

"Büyükbabam kadar karalanmış biri yoktur herhalde. Kızıl Sultan olarak Ermeniler tarafından binlerce kişiye öldürmekle suçlandı. Oysa 33 yıllık iktidarında yalnız iki ölüm fermanı imzaladı. O da tahta ilk geldiğinde. Birilerini cezalandırmak istediğinde Avrupa'ya ya da sancaklara sürgüne gönderirdi. Çoğunlukla sürgüne giderken büyükelçi unvanıyla giderdi ya da vali veya bürokrat yapılırdı."

Aynı söyleşide Türkiye'nin "İslam blokunda lider" olmasını arzulayan da, "İslam dünyasının başına geçerek fevkalade olur", hatta bunu yapsa yapsa "AK Parti hükümeti" yapabilir diyen de kendisi. Aynı söyleşiden öğreniyoruz ki, merhum, "Türkiye'nin global olarak aktif bir rol oynayabilmesi için öncelikle Osmanlı ve İslam geleneğiyle barışması gerektiğini düşünüyor"muş. Senelerdir söylemeye çalıştığımızın bundan daha veciz bir özetini bulabilir misiniz?

Aynı söyleşiden Osman Efendi'nin Vahdettin'in hain olmadığını savunduğunu da öğreniyoruz. Mesela demiş ki: "Sultanlara vatan haini diyorlar. Ne Vahdettin, ne de Reşad vatan haini değildi. Hepsî ülkelerini sevdiler. İnsanlar Mustafa Kemal'i Samsun'a gönderenin Sultan Vahdettin olduğunu unutuyor. İstanbul işgal altındayken özel izni o aldı. Mustafa Kemal, Samsun'a hareket etmeden önce Dolmabahçe Sarayı'nda bir araya geldiler."

Aslı Aydıntaşbaş'ın Vahdettin'in İngiliz gemisiyle kaçtığını hatırlatması üzerine verdiği cevap ise birilerinin kulağına küpe olacak cinsten. "Bir kere" diyor, "Fransız ve İngiliz gemilerinden başka gemi alınmıyordu İstanbul'a. İkincisi, aile çok önemli bir karar almak zorundaydı. Kalsaydı iç savaş çıkacaktı. Devrim taraftarları ve padişah taraftarları vardı. Sultan Vahdettin binlerce insanın yok olmasını önlemek için önemli bir karar verdi. Kalsaydı muhakkak saltanat taraftarları diğerleriyle savaşıacaktı."

Bütün bunları merhumun cenazesindeki kalabalıklar biliyor muydu? Emin değilim. Ancak bu halkın bilgisine değil de "derin sezgisi"ne güvenmek gerektiğini en çok aydınlarımızın bilmesi gerekmez mi?

İstanbul'da ilk Kur'an ne zaman basıldı?

Mustafa Armağan 2009.10.11

Eskilerin dilinde "Kur'an-ı Kerim Mekke'de nazil oldu, Kahire'de okundu, İstanbul'da yazıldı" diye bir kelam-ı kibar gezerdi.

Burada İstanbul'da her bir hattatın nasıl birer nefis matbaa makinesi gibi çalıştıklarına da ima olsa gerek. O kadar ki, hattatlar en güzel Mushaflarını Peygamber Efendimiz'in (sav) türbesine konulmak üzere Medine'ye hediye ederlerdi. Buna III. Ahmed'in kendi eliyle yazdığı iki adet Kur'an-ı Kerim de dahildir.

Matbaa Osmanlı topraklarına daha önce gelmesine rağmen Kur'an-ı Kerim'in basılmasına 19. yüzyılın son çeyreğine kadar izin verilmemiş olması ilginçtir. Burada muhakkak ki, asıl geçim kaynakları Kur'an-ı Kerim yazmak olan hattatları koruma gayesi rol oynamıştır ama sanırım temel kaygı şudur:

Yazma kitapta bir ayetteki hata silinip düzeltilebilirdi. Ancak basılı kitap, bitmiş bir kitaptı. Ona artık müdahale edilemezdi. Bu yüzden yapılacak en ufak bir hareke hatası geri dönülmez sonuçlara yol açar, ağır manevî sorumluluk gerektirirdi. Ayrıca Cevdet Paşa'nın dediği gibi, kutsal kabul edilen harflerin üzerine vurmak, ezmek, sıkıştırmak gibi o zamanki matbaacılık işlemlerinin Kur'an'a bir nevi saygısızlık anlamına geleceği korkusunun da rol oynadığını kabul etmeliyiz. Basılı formların yerlere atılmaması, kırılıp katlanırken özenli davranılması ve basım süresi boyunca elemanların daima abdestli bulundurulması, hakikaten ciddi bir sorundu. Hatta eskiden Cağaloğlu'nda matbaası olan bir tanıdığım, sırf işçilerinin gereken titizliği göstermeyecekleri ihtimaline binaen Kur'an-ı Kerim basmıyordu.

Demek ki, matbaanın gelmesiyle her şey bitmiyor; bir de ona layık elemanları istihdam etmek, o dinî hassasiyete sahip kalfalar yetiştirmek de gerekiyordu. Ancak matbaacılar, özellikle kilit rolü oynayan mürettepler çoğunlukla gayrimüslimlerden yetişirdi. Bu durumda diyelim Karabet Matbaasına Kur'an'ın basım izni nasıl olup da verilecekti? Alın size bir dinî mesele...

Çemberlitaş'ta bugünkü sinemaların bulunduğu yerdeki Osman Efendi Matbaası

Nihayet Cevdet Paşa'nın öncülüğünde ilk Kur'an, Abdülaziz devrinde (1875) basılırsa da, bu işin kurumlaşması için birkaç sene daha beklemek gerekecektir. Anlaşılan, Devlet Matbaası'nda matbu Kur'an'a yönelik yoğun talep karşılanamaz. Abdülhamid de Kur'an'ın basım işini özelleştirmeye karar verir.

Kur'an'ı, yalan yanlış basıp ülkeye sokan Avrupalı tacirlerin elinden kurtarmak gerekmektedir ve bunun için de onu hem bol sayıda, hem de hatasız basabilecek bir Müslüman matbaacı bulunmalıdır. Ama nasıl?

İşte Abdülhamid'in uzun aramalardan sonra üzerinde karar kıldığı isim, aynı zamanda köklü bir hattat ailesinden gelen Matbaacı Hafız Osman Zeki Efendi'dir. Sarayın Başmabeynciliğine, yani bir bakıma Genel Sekreterliğine kadar yükselen Osman Efendi ile Abdülhamid'in dostlukları çocukluk günlerine dek uzanır. Abdülhamid içini dışını gayet iyi tanıdığı Osman Efendi'ye Kur'an basma ayrıcalığını (imtiyazını) vermekten öte, teşvik etmiştir.

1878'de kurulan "Matbaa-i Osmaniye", 6 yıl sonra Çemberlitaş'taki yerine taşınır. İki katlı, dikdörtgen şeklinde bir binada faaliyet gösteren matbaada buharla çalışan 18 baskı makinesi vardır. Kur'an-ı Kerim'e vakıf bir hattat ailesinden gelen Osman Efendi, gereken saygı ve titizliği göstermekte olup matbaada tashih işini alimler yürütmektedir. Provası alınan formalar ilim adamlarınca titiz bir redaksiyondan geçirildikten sonra basılmaktadır. 1889'da ise hiç hata kaldırmayan bu işin güzelce tamamlanabilmesi için bu defa Hafızlar Meclisi'nin kurulduğunu görüyoruz. Unutmadan söyleyelim ki, bu meclis, Diyanet'in Mushafları İnceleme Kurulu'nun öncüsüdür.

Bundan sonra sürprizlere hazır olun derim:

İlk sürpriz: Şişli'deki Osmanbey semti Kur'an'dan kazanılan paralarla, yine Abdülhamid'in teşvikiyle matbaacı Osman Efendi tarafından kurulmuştur.

İkinci sürprizi bir soruyla sunayım: Devlet Matbaası'ndaki baskıyı saymazsak, bu ilk Kur'an matbaasının yeri nerededir? Cevap: Çemberlitaş'ın tam karşısında, altında sinemaların, alışveriş merkezinin bulunduğu devasa binanın yerinde. Üst katlarında ise FEM Dershanesi ile Fırat Kültür Merkezi faaliyettedir.

Doğrusu, defalarca konferans verdiğim, toplantılara katıldığım bu binanın yerinde bir zamanlar gece gündüz Kur'an-ı Kerim basan bir matbaanın bulunduğunu bilmek garip duygular uyandırdı içimde. Hatıralarımın yayını gerdi. Bir de sinsi bir soru hortladı: Acaba FEM ile FKM için burası özellikle mi seçilmişti?

Ancak yazıyı yazarken aradığım muhterem Uğur Derman beyefendi telefonda beni çarpan bir bilgiyi ışınladı satırlarıma. Hocası Necmeddin Okyay bir gün kendisine demiş ki: "Abdülhamid bu matbaanın kirli suyu için ayrı bir su yolu yaptırmıştır." Sebebi mi? Elbette Kur'an-ı Kerim basılan sayfaların tozunun diğer kirli sularla birlikte kanalizasyona karışmaması için.

Abdülhamid üzerinde neden bu kadar duruyorsun diyenlere daha sıkı bir cevap veremezdim herhalde.

Bu yazıda Osman Efendi'nin torunlarından N. Kuran Burçoğlu'nun "Tarih ve Toplum"un Mayıs 2001 sayısındaki makalesinden yararlanılmıştır. **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Filistin'i Haydarpaşa'daki esrarengiz patlamada kaybetmiştik

Mustafa Armağan 2009.10.18

Henüz hiçbirimiz tarihimizin bütününe görebilmiş değiliz. Katı sansürler konulduğu, arşivler vaktiyle yakıldığı veya ayıklandığı için korkarım ki, hiçbir zaman da o bütünü görme şansımız olamayacaktır.

Başka bir çok olay gibi bundan 92 yıl önce, 6 Eylül 1917 günü meydana gelen Haydarpaşa Garı patlaması, bu yüzden kalın bir sır perdesinin arkasına gömülmüştür. Olay, iki satırlık bir resmi tebliğle geçirilmiş, millet, patlamanın, bir işçinin elindeki cephanesinin sandıklarından birini yere hızlıca atması yüzünden meydana geldiği masalıyla uyutulmuştu.

Ancak gerçeklerin günün birinde ortaya çıkmak gibi garip bir huyu vardır. İttihatçılar istedikleri kadar bu yalanı cilalamaya çalışsınlar, hatıralarını 1919'da kaleme alan Liman Von Sanders, sabotajın daha kuvvetli bir ihtimal olduğunu yazmıştır bile. Almanlar bizi bunun bir İngiliz operasyonu olduğuna inandırmaya çalışmışlar, kuş

uçurtmadığı söylenen Alman istihbaratının nasıl olup da İngilizlerin sabotajını haber alamadığını açıklamamışlardı.

Aslında İstanbul 1917-1918 yıllarında bir "Alman işgali" altındaydı. Her tarafta Alman subayların sözü geçiyor, Alman Genelkurmayı adeta İstanbul'a hükmediyordu. Tam da sakınılan göze çöp batar misali, Almanların ana karargâhı olan Haydarpaşa Garı'nda o korkunç patlama gerçekleşecek, ölenler, yaralananlar olacak, peş peşe infilaklar İstanbulluların yüreklerini ağızlarına getirecek, tahrip olan Gar binası, aylarca o harap yüzüyle vapur yolcularının yüreklerini dağlayacaktı.

İyi de kimin işiydi bu patlama? Hedefi saptırmak isteyenler bir İngiliz uçağının bomba atığını söylüyordu ama uçağı gören eden yoktu. Filistin'de cephane bekleyen Mehmetçiğin umutları biraz daha kararırken, basına sansür uygulanması kimin işine yarayacaktı?

Nihayet bir gün olay aydınlandı. Patlama, İngilizler tarafından değil, Fransızlar tarafından gerçekleştirilmişti. Ama nasıl? Dışarıdan bir sabotajla değil, içeriden bir ihanetle.

Fransız istihbaratı, baştan beri İstan-bul'dan Doğu'ya sevk edilen silah, cephane ve askerleri sıkı sıkıya takibe almıştı. "Nasıl olur?" demeyin, çünkü Almanların içine sızmış olan bir Fransız casusu, Georg Mann adlı Alsaceli deniz askeri, Haydarpaşa'daki karargâhta kritik bir mevkide çalışmakta, olan biteni, ara sıra yaptığı Berlin yolculuklarında şefine gizlice aktarmaktaydı.

Haydarpaşa Garı ve çevresinin patlama günü çekilmiş fotoğrafı.

Böylece Alman karargâhının faaliyeti İtilaf güçlerine ispiyonlanıyor, onlar da özellikle İngilizlerin Filistin cephesinde ellerini rahatlatacak bir tedbiri İstanbul'da almanın çaresine bakıyorlardı. Casus Georg Mann, ekibiyle çalışarak patlayıcıların ateşlenmesini sağlamıştı.

Gün gelmiş, bir tanık hatıralarını bir dergiye anlatarak olayın içyüzünü deşifre etmişti.

A. Baha Özler, Georg Mann'ın mesai arkadaşlarındandı. Patlamanın duyulduğu dakikalarda Cağaloğlu yokuşundan aşağıya doğru koşarken görür arkadaşı Mann'ı. Beraberce bir motora binip Haydarpaşa'ya doğru yola çıkarlar. Garip şey; Mann'ın elinde nereden bulduysa bir fotoğraf makinesi vardır ve patlamanın fotoğraflarını nefes almadan çekmektedir. Tanığımız şüphelenir durumdan ama susar ve İstanbul İtilaf kuvvetlerinin işgaline uğrayıncaya kadar kafasında taşır bu muammayı.

Artık Alman subaylar İstanbul'u terk etmişlerdir. Baha Bey bir gün Kohut Birahanesinde garip giyimli biriyle karşılaşır. Adam kendisini eski arkadaşı Georg Mann olarak tanıtır da, o sırada Alman subaylara yaklaşmak İngilizlerce cezalandırıldığı için çekinir. Bunun üzerine Mann cebinden bir karne çıkartıp uzatır. Baha Bey hayret dolu bakışlarla göz atar karneye. Eski arkadaşının adı, "Georges Mann" olmuştur ve altında Fransızca "Bizim adamımızdır" yazılıdır.

Mann, patlamayı kendilerinin gerçekleştirdiklerini göğsünü gere gere anlatmıştır o gün. Baha Bey şaşkındır. Yıllar yılı düşman hesabına çalışan bir istihbaratçı ile birlikte çalışmıştır da haberi olmamıştır. "Derin bir üzüntü duyuyor ve vicdan azabı çekiyordum" diyor ve ekliyor: "Müttefik ve dost bildiğim bu haine kim bilir ne yardımlar yapmış, ne potlar kırmış ve ne haltlar işlemiştim!"

İşte İstanbul'un ve Osmanlı'nın tarihindeki o kara gün, belki de Filistin'in elimizden kayıp gidişini hızlandıran o uğursuz olay, Almanların içine sızmaya başaran Fransız istihbaratının eseriymiş. Nitekim dost ve müttefik

bildiğimiz Almanlar, Kudüs İngilizlerin eline düşer düşmez sanki şehre savaştıkları İngilizler değil de, kendileri girmiş gibi sokaklara dökülecek ve bu kutsal şehrin Müslümanların elinden kurtarılışını çılgınca kutlayacaklardı.

Peki kim dost, kim düşmandı? Yoksa o sözde dost, bizi düşmanın tahribatından daha derinden mi yıkmıştı?

m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Osmanlı kurşun sıkandı da, yiyeceği de aynı türbede yatırdı

Mustafa Armağan 2009.10.25

İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'nin Vezneciler kapısından girerken sağ tarafta bir 17. yüzyıl türbesi göze çarpar. Burası kitaplarda, bir zamanlar Anadolu'yu kasıp kavurmuş Celali isyanlarını acımasızca bastıran Kuyucu Murad Paşa'nın türbesi diye geçer.

Ancak içinde bir "paşa" daha gömülüdür ki, onu çoğu kimse bilmez. Bu mezar, bir zamanlar Kuyucu Murad Paşa'nın bastırdığı isyanı küllerinden diriltmiş olan Abaza Mehmed Paşa'ya aittir.

Peki nasıl olmuştur da Osmanlı devlet aklı, isyanı bastıran, aynı zamanda sadrazam da olan "paşa" ile yıllar yılı onca kan dökülmesine sebebiyet veren "paşa"yı aynı türbenin içine gömmekte sakınca görmemiştir? En önemlisi de, bugün bize çok ters ve uzak gelen bu tavrın açıklaması nedir?

Sır, aslında zamanın hafızamıza oynadığı oyunda yatıyor. Biz geçmişte yaşanmış olayları kaçınılmaz bir şekilde bugünün algı kadrosu içinde anlamaya çalışırız. Oysa kafamıza göre sahaya çıkarttığımız "onbir" ile tarihteki maç kadrosunun ilgisi yoktur. Geçmiş hakkındaki bilgimizin tarih sahasında tel tel dökülmesi bundandır.

İşte birilerinin canını sıkın Mümtaz'ın Türköne'nin "Osmanlı Öcalan"ı paşa yapar, maaşa bağlardı" cümlesini de bu doğrultuda anlamamız gerekir. Tarihteki olayları bugüne aynen taşıyamayacağımızı aziz dostum Türköne benden iyi bilir. Burada söylemek istediği, Osmanlı'nın meseleye bizden daha geniş bir açıdan baktığı, isyancı ile pazarlıktan, hele onu affetmekten korkmadığı, bunun da kendisine olan güveninden geldiğidir ki, haklı. İşte o türbe Osmanlı'nın ne denli farklı düşündüğünü gösteren yeterince çarpıcı bir örnek değil mi?

Önce bundan yaklaşık 400 yıl önce yaşamış Abaza Mehmed Paşa'nın hikâyesine göz atalım.

İsyankâr bir ruha sahip midir bilmiyoruz ama isyan etmeyi, kendisine kapılandığı Halep'i yöneten Canboladoğullarından öğrenmiş olmalı. Osmanlı yönetimine ecel terleri döktüren Canboladoğlu Hüseyin ve kardeşi Ali paşaların yanında stajını tamamladıktan sonra bir baskında Osmanlı'ya esir düşer. Kendisini yakalatan Kuyucu Murad Paşa tam onu idama gönderecekken Yeniçeri Ağası Halil sayesinde kurtulur. İlk affedilişidir bu. Artık Halil Ağa'nın adamıdır. Şansa bakın ki, Halil Ağa bir süre sonra sadrazamlığa yükselir, böylece Abaza Mehmed de birdenbire kendisini Maraş Beylerbeyliği'nde bulur.

"Zaptiye'nin iyisi eşkiyadan çıkar" sözünü düstur bellemiş olan Osmanlı yönetim aygıtı, bir asiye beylerbeylikle ödüllendirmiştir. Üstelik "Genç Osman"ın Polonya seferine de birlikleriyle katılır, gösterdiği başarı üzerine bu defa Erzurum Beylerbeyliği'ne getirilir. Sayesinde önemli yerlere geldiği Sultan Osman'a büyük ümitler bağlamış, onu çok sevmiştir. Ancak 1622'de hakikaten genç yaşında öldürülünce Abaza Paşa'nın dadaşlığı tutar ve sultanın intikamını almak için Erzurum'da yeniçerilere saldırarak korkunç isyanın fitilini ateşler. Bir vali, merkezî yönetime isyan etmiştir.

Derken İstanbul'dan giden komutanları şehre sokmaz. Bir beylik kurmuştur adeta Erzurum'da. Vergi salar, asker toplar. Maraş ve Sivas'ı alır. Ankara'nın üzerine yürür. Yakalattığı yeniçerilerin tabanlarına nal çaktırmak gibi lüzumsuz zulümlerle kendince padişahın intikamını alır. Bu arada üzerine gönderilen iki sadrazamın ordusunu yenilgiye uğratır. Üçüncüsü olan Hüsrev Paşa, en tedbirli çıkar. Sadrazam, 1628 yazında kuşattığı Erzurum'u ablukaya alır. Abaza Paşa bakar ki kurtuluş yok, af diler, teslim olur.

Osmanlı, büyüklük göstererek ikinci kez affeder kendisini. İstanbul'a geldiğinde zafer alayına, sanki zafer kazanmış gibi bölüklerinin başında katılır. Yakışıklıdır, süslü giyinmeyi sever, bu yüzden İstanbul'da "Abaza Paşa kesimi" giyinmek moda olur. Sultanahmet Meydanı'nda Erzurumlu askerleriyle İstanbullular cirit oynar, Padişah IV. Murad keyifle seyreder İbrahim Paşa Sarayı'nın balkonundan. Ardından huzuruna kabul eder. Şaşıracaksınız belki ama bu kez isyancımızı Bosna Beylerbeyiliği'yle ödüllendirir.

Bu sırada Polonya sınırlarına akınlarda bulunur. Başarılarından dolayı vezirlik rütbesi verilir. Artık Osmanlı yönetim aygıtının zirvesindedir. Üstelik kıvrak zekâsıyla padişahın gözünü de doldurmuş, danışmanı olup saraya girmiştir. Hatta padişahın huzuruna kılıcıyla çıkma ayrılacağına bile ermiştir.

Ne var ki, günün birinde talihi tersine döner. Birileri Anadolu'ya geçip fitne ateşini yeniden yakacağını fısıldamışlardır padişahın kulağına. Ermenilerden rüşvet aldığı dedikoduları da cabası.

"Saray tekinsiz yerdir" derler. IV. Murad bir gece Abaza Paşa'yı sessiz sedasız konağından aldırıp Çinili Köşk'e getirtir ve kimsecikler duymadan boğdurur. Cesedi de bir zamanlar kendisine kurşun sıktığı Kuyucu Murad Paşa'nın türbesine gömülür. Tarih 24 Ağustos 1634'tür.

Osmanlı asileri affeder, ödüllendirir, hatta Abaza Paşa'nın yeğeni olan İbşir Mustafa Paşa örneğinde gördüğümüz gibi, asileri sadrazamlığa kadar yükseltir, ancak kimsenin yaptığını da yanına kâr olarak bırakmazdı. Tam her şey unutuldu derken, günün birinde sessiz sedasız yağlı bir ip dolanırdı gafilin boğazına. Sonra da kendisine "paşalık ırzı" verdiği için götürülür, kendisine kurşun sıktığı sadrazamın türbesine gömülürdü.

Anlıyor muyuz Osmanlı'yı?

m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Atatürk asla "TSK Türk milletinin özüdür" demedi

Mustafa Armağan 2009.11.01

Cumhuriyet'in 86. yılı kutlama mesajları, liderlere Cumhuriyet'in niteliğine ilişkin görüşlerini ifade etme imkânı vermiş görünüyor. Cumhurbaşkanı Gül daha çok 'açılım'a vurgu yaparken, Başbakan Erdoğan, tahriklere dikkat çekti. Genelkurmay Başkanı Başbuğ'un mesajı ise şaşırtıcı bir cümlede özetlenmiş gibiydi: "TSK Türk milletinin özüdür."

Eğer Türk ordusu Türk milletinin özü ise, bu durumda Türk milleti aslî unsur olmaktan çıkıyor, araz halini alıyor; onun yerine Türk Silahlı Kuvvetleri milletin aslî unsuru, esası, merkezi, kalbi oluyor. Böylece demokrasi için tehlikeli bir askerî mantığa varıyoruz ki, milletin iradesine dayanan bir proje olduğu Atatürk tarafından defalarca ifade edilen Cumhuriyet ve onun dayandığı değerler tepetaklak oluyor.

İki sorumuz var bu durumda:

1) TSK Türk milletinin özü müdür?

2) Atatürk'ün sözlerinde ordu-millet denklemi nasıl kurulmuştu?

Birinci soruya, birey olarak cevabım, hayırdır. Tarih açısından baktığımızda ise durumun böyle olmadığı açık. Askeri ve askerliği aziz tutmamız ayrı bir şeydir, askerin milletimizin özünü oluşturması ayrı.

Asıl üzerinde durmak isteğim husus, Atatürk'ün askerliğe nasıl baktığı. Bunun için bir tarama yaptım ve son derece ilginç bir tablo çıktı karşıma. Atatürk, Başbuğ'un tersine istisnasız asıl kaynağın, "öz"ün millet olduğunu söylemiştir.

Atatürk denklemi tersinden kurmuştu: Yani öz millettir, diyordu. Orduyu millet kurdu, hatta Büyük Zafer'i dahi millet kazandı, diyordu. Hem de bunu, savaş yıllarında, yani tam da askerî söylemin en fazla karşılık bulabileceği, alkışlanacağı bir ortamda söylemişti.

Ne oldu da daima 'millet, millet' diyen Atatürk'ü ve onun Cumhuriyet'ini biz askerî bir Cumhuriyet'e dönüştürdük? Hem bu 'Cumhuriyeti asker kurdu' söylemi de nereden çıktı? Evet Atatürk 1927'de emekli oluncaya kadar askerlikle bağını korumuştur ama Cumhuriyet'in "milletin eseri" olduğunu söylemekten hiç vazgeçmemiştir. Demek artık Atatürk'ü de takma gözlerle değil, kendi gözümüzle okumanın zamanı gelmiştir.

Aşağıda Atatürk'ün askerlikle ilgili sözlerini okuyacaksınız. Okuduktan sonra kararınızı verin: Atatürk bugün Genelkurmay Başkanı olsaydı "TSK Türk milletinin özüdür" der miydi? (Genelkurmay Başkanlığı Deniz Kuvvetleri Komutanlığı tarafından 1973'te yayınlanan "Atatürk'ün Silâhlı Kuvvetlerle İlgili Söylev, Demeç, Tamim ve Telgrafları" (Derleyen: Raşit Metel) adlı kitabı kullandım ama metinleri kısmen sadeleştirdim.)

Mesela 7 Temmuz 1919'da şunu söylüyor: "Ordu millî iradenin tâbi ve hizmetçisidir."

Nutuk'tan ibretimiz bir pasaj aktarıyorum şimdi de: "Komutanlar" diyor Atatürk, "askerlik görev ve gereklerini düşünüp uygularken, kafalarını siyasî düşüncelerin etkisinde bulundurmaktan kaçınmalıdırlar. Siyasî yönün gereklerini düşünen başka görevliler olduğunu unutmamalıdırlar." Yani askerleri siyasetten uzak durmaya çağırıyor ve o işi yürütecek başka görevliler, yani siyasetçiler olduğunu hatırlatıyor. Herkes kendi işini yapsın, diyor kısacası.

1 Ekim 1920'de söyledikleri de şunlar: "Ordumuz haya ve haysiyet mücadelesinde milletin ve milletin gayelerinin yegane dayanağıdır." Ordu öz değil, tam tersine, milletin dayanağı, yani araçtır Atatürk'e göre.

1921'de Atatürk düşmanlara karşı milletçe birleşildiğini ve TBMM'nin kendi ordusunu vücuda getirdiğini söylemeye başlayacaktır. Meclisi ordu kurmamıştır, tam tersine orduyu sivil bir otorite olan Meclis kurmuştur. Ağustos 1921 tarihli konuşmasında ordunun milletin haklarını korumakla görevli olduğunun altını çizmesi bundandır.

1 Eylül 1922'de ise millet ordunun sahibi olarak karşımıza çıkar: "TBMM Orduları"na hitap ederken "Sahibimiz olan Büyük Türk Milleti geleceğinden emin olmaya haklıdır" der.

9 Eylül'de düşman denize dökülmüştür. Mustafa Kemal Paşa şu çarpıcı bildiriye yayınlar: "Büyük Türk Milleti. Büyük zafer mutlak olarak senin eserindir." Bakın, savaş alanında kazanılmış bir zaferi dahi asıl kaynağa, yani millete atfeden bir Başkomutan'ın sözleridir bunlar.

Artık 1923'teyiz. İzmit'te gazetecilere şöyle der: "TBMM'nin muzaffer orduları[nın] zafer aşkı, milletin selamet ve saadetini temin aşkıdır gelir." Askerin zafer kazanma aşkı bile milletin mutluluğu içindir Atatürk'e göre. Öte yandan 1924 Şubat'ında İzmir'deki konuşmasında bu görüşünü derinleştirir ve "memleket ve milleti mesut

etmekten ibaret olan maksat"ın ne olursa olsun elde edileceği üzerinde durur. Demek ki Cumhuriyet'te esas olan, milletin mutluluğudur.

Nihayet 1 Mart 1924'te Meclis açış konuşmasında askerin siyasetten çekilmesi gerektiğini açıklar. Ona göre "orduyu siyasetten ayırma" ilkesi, Cumhuriyet'in daima göz önünde bulundurduğu temel noktalardandır. Nitekim 3 Mart günü kabul edilen kanunla Genelkurmay Başkanı bakanlar kurulundan çıkartılır. Böylece din ve siyaset işlerinin birbirinden ayrıldığı gün, askerin de kıyısına dönmesi sağlanır.

Velhasıl Atatürk ısrarla millet diyor, Meclisi ve sivil-siyasî iradeyi Cumhuriyet'in özü olarak değerlendiriyordu. Asker ise milletin özü değil, bekçisi, hizmetçisi, kollayıcısıdır. "Türk birliğinin, Türk kudret ve kabiliyetinin, Türk vatanseverliğinin çelikleşmiş bir ifadesidir." Bakın "ifadesi" diyor Atatürk, "öz" demiyor. İfade, öz değil, içeride olan bir şeyin tezahürüdür, dışa yansımasıdır. Eğer bugün Atatürk yaşasa, milleti askerî bir dizayna tabi tutmak isteyen darbe heveslilerine karşı "Millet size benzemek zorunda değil, siz millete benzeyin" derdi.

Atatürk'e de darbe yapılmış ama haberimiz yok.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İşte Abdülhamid'in hanımıyla yapılmış tek söyleşi

Mustafa Armağan 2009.11.08

Kapağında sarışın bir ecnebi artistin yer aldığı eski "Hayat" dergilerinden birinde Yassıada mahkemesi haberlerini okuyup sayfayı çevirmemle irkilmem bir oldu: Bu feleğin bütün iyi ve kötü çizgilerini cömertçe serdiği çehre bana bir şeyler fısıldamak için adeta çırpınıyordu.

Kimdi ve bir magazin dergisinde nasıl yer bulmuştu bu 94 yaşındaki kadın?

Okurlara "uzun yaşamanın sırları"nı anlatacak olan bu asırlık hanımefendi, Sultan II. Abdülhamid'in kollarında son nefesini verdiği Müşfika Kadınefendi'den başkası değildi.

Müthiş bir keşifti benim için. Zira yalnız Abdülhamid'in bir hanımıyla değil, bir padişah hanımıyla yapıp da yayınlanmış tek söyleşiydi bulduğum. Kim bilir neler neler anlatmıştı?

İştahla okumaya koyuldum. Lakin bir hayal kırıklığı bekliyordu beni. Abdülhamid yerine ne yiyip içtiğinden, günlük hayatından, velhasıl havadan sudan konuşmuşlardı. Halbuki bulmuşsunuz bir padişah hanımını, adam gibi konuşturun, değil mi? Biz böyle düşünebiliriz ama unutmayın ki, harem kadınlarının ağızları mühürlüdür. Sarayda olan bitenlerden, hele Padişah'tan söz etmek haramdır onlara.

Yine de çok ilginç noktalar yakaladım söyleşide. Bunların bir kısmını gözlerinize emanet ediyorum. Tam metnini ise yakında çıkacak kitabımda okuyabilirsiniz.

Önce mekânı gözümüzde canlandıralım: Beşiktaş'taki Serencebey yokuşunda ahşap bir bina düşünün; odanın köşesindeki yayvan sedir üzerinde, atlas kaplı kuş tüyü bir şilteye oturmuştur. Arkasında çiçekli atlas yastıklar... Biraz ötesinde namaz pöstekisi asılı. Arkasındaki talik levhada "Gönül tahtına senden özge sultan olmaya Ya Rab" yazılıdır.

Sonra zaman: Ziyaret tarihi Aralık 1960 olmalı. Kızı Ayşe Osmanoglu'nu kaybetmenin acısı henüz yüzünde tütmektedir.

Ve insan: Tam 30 yıldır, diyor, bu konaktan dışarıya adımımı atmadım. Muhabirin neden dışarıya çıkmadığı sorusunu ustaca geçiştiren Müşfika Kadınefendi, babasının Plevne gazisi olduğunu, kızkardeşiyle birlikte saraya verdiklerini, "Efendim" dediği Abdülhamid'le 16 yaşındayken evlendiğini anlatıyor.

Muhabirin dikkati uzun yaşamasının sırrına odaklanmıştır bir kere. "Bu kadar sıhhatli ve sağlam kalmanızda ayrı bir beslenme rejimi veya dikkatli davrandığınız başka hususlar var mı?" diye sorar. Müşfika Hanım'ın cevabı gayet sade ve nettir:

"Ben daima çok az yerim. Sabahları kalkınca, aç karnına mutlaka bir fincan adaçayı içerim. Bunun peşinden içine biraz kahve katılmış bir bardak sütle biraz peynir, bir ince dilim ekmek yerim. Öğle yemeğinde az, çok az haşlama et, biraz sebze, varsa az pilav veya muhallebi alırım. Akşam yemeklerim sadece yoğurttur. Midemde ekşime yapmaması için içine biraz şeker karıştırılmış yoğurdu yerim. Kırk yıldan beri akşam yemeklerimin listesi değişmemiştir. Yalnız şekerli yoğurt."

İçinizden, 'Canım kadın 90 yaşında, daha ne yesin?' diyenleriniz çıkabilir. Ancak dikkat: "Ben daima çok az yerim." diyor Müşfika Hanım, "Az yemek mutadımdır". Demek ki sarayda da böyleydi. Saray hayatı mutlaka israf cenneti değil, o zenginlik içinde iktisatlı yaşamak da demektir. Zira Abdülhamid, mütevazı yaşamayı hareme yeniden kazandırmıştır. Malum, kendisi de az yer, düzenli yaşar ve sağlığına özen gösterirdi.

Muhabir sorar merakla: "30 yıldır kapıdan çıkmadığınıza göre vücut hareketiniz çok az oluyor demektir. Hiç rahatsızlık çekmiyor musunuz?"

Müşfika Hanım'ın cevabı, yanı başına astığı talik levhadaki sözleri selamlar gibidir:

"Namaz kılıyorum evladım. Beş vakit namaz beni hem Allah'ıma yaklaştırıyor, hem de sıhhat kazandırıyor. Namazdan iyi hareket olur mu?"

Öte yandan muhabirin "Her şeye rağmen yaşamanın tadına doyum olmuyor değil mi efendim?" sorusuna kadere boyun eğmiş kimselerin edasıyla cevap vermiştir: "Evet ama, insan sevdikleriyle birlikte yaşarsa."

Son sözü söylerken gözleri derinlere kaçan sular gibi zamanın girdabına kapılıp gitmiştir Müşfika Kadınefendi'nin. Kim bilir gözlerinde hangi sahneler dalgalanmıştır. Belki Efendisi'nin komaya girmesi üzerine 24 saatliğine devleti yönettiği o sırat köprüsünü andıran günü de hatırlamıştır.

Gerçi dergiye Abdülhamid'le ilgili hiçbir şey anlatmamıştır ama bir aile dostuna başka bir vesileyle emanet ettiği hatırası unutulacak gibi değildir:

Bir sabah Abdülhamid yataktan kalkmak istediğinde kendisinde bir kırıklık hissediyor. Çoraplarını ayağına geçirecek hali dahi yoktur. Hemen Müşfika Hanım çorapları alıp karyolanın önünde yere çömelerek Padişah'ın ayaklarına güzelce giydiriyor. Eşinin bu samimi ve candan alakasından pek mütehassis olan Abdülhamid, "Kadınım çok zahmet ettin, eksik olma, hakkını helâl et!" diye helallik istiyor. Müşfika Hanım hiç beklemediği bu sözlerden pek şaşırıyor ve cevaben "Aman efendimiz! Hakkımı helâl ettirecek ne yaptım ki?" diyorsa da Abdülhamid ısrar ediyor: "Hayır, bir kadının kocasına karşı hakları büyüktür. Kadınım, bu hizmetine mukabil hakkını helâl et." Müşfika Hanım ne söylediyse, Abdülhamid'e bunun normal bir hareket olduğunu bir türlü kabul ettiremiyor. Sonuçta bu cüz'i hizmetinden dolayı koca bir Hünkâr'a karşı hakkını helâl etmek mecburiyetinde kalıyor.

O günkü söyleşiden Müşfika Hanım'ın tarihe dalan gözleri ve yandaki mahzun görüntü kalmış. Bu arada yanına oturduğu çinili soba da Abdülhamid'in yadigârıdır. **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

[Mustafa Armağan] Yavuz'un 'Kürt açılımı'

Mustafa Armağan 2009.11.15

Tarihe göndermelerimizin arttığı bir dönemi yaşıyoruz. Bu da tarihe ilgiyi artırıyor. Tabii kaçınılmaz olarak kimi hataları da. Çok konuşulan 'Yavuz'un Kürt açılımı'nı doğru anlayabilmek için olayın mantığına eğilmemiz gerekiyor. Öncelikle Osmanlı Devleti henüz Doğu ve Güneydoğu Anadolu'ya gelmeden önce burası Akkoyunlular, Karakoyunlular ve sonradan Safeviler arasında paylaşılıyordu.

Osmanlı'ya yenilen Akkoyunluların zayıflaması üzerine bölgede Şah İsmail'e gün doğdu. 1499'da Anadolu topraklarına girerek 7 bin kişilik bir ordu topladı. Bunlar Türk veya Türkleşmiş köylülerdi. Ancak hepsinin Alevi ve Türkmen olduğunu düşünmeyin. Zira içlerinde hem Sünni Türkler hem de Sünni Kürtler de vardı. (Ne yapalım ki, tarih netlikten nefret eder!)

Arkasından Azerbaycan "olgun bir meyve gibi" Şah İsmail'in eline düşer. İşte bu aşamada (1501) Şiiliği devlet dini ilan eden Şah İsmail yeniden Anadolu'ya yönelip Diyarbakır'ı ele geçirir. Bu sırada Safeviler pek çok Kürt öldürmüş, toprakları yağmalanmıştı. Akkoyunlu Sultanı Uzun Hasan da aynı hataya düşmüş, Kürtleri şiddet yoluyla sindireceğini zannetmişti. Şah İsmail, Kürt reislerini ortadan kaldırıp kendi adamlarını vali yapıyor, ille de Kürtlerden vali olacaksa soylu aileleri değil, onların daha düşük statüdeki rakiplerini atıyor, böylece gururlarını kırıyordu.

Tabii aşiret reislerine ölümüne bağlı olan Kürtler ayaklanmıştı ama ayaklanma da kanlı bir şekilde bastırıldı. Hatta bir heyet halinde Şah İsmail'e gidip bağlılıklarını bildiren ve bu davranışlarından dolayı kendilerine yumuşak bir tavır takınılacağını zanneden 16 Kürt reisi toptan hapse atılmıştı (yaklaşık 1510). Sonra bir darbe daha vurdu Şah İsmail. Hapse attığı beylerin topraklarını kendisine bağlamaları için güvendiği Kızılbaş aşiretlerinin önderlerini görevlendirdi.

Kanlı bir şekilde bastırılan, toprakları ellerinden alınan, biat ederek yumuşatma çabaları boşa giden Kürtlerin hayal kırıklığını tasavvur edebilirsiniz. Bu arada Şii bir devlet karşısında ezilen Sünniler konumunda bulunmaları, aralarındaki nefret ve düşmanlığı artırmış olmalıdır.

Martin van Bruinessen'e göre bu durum karşısında ayakta kalabilen Kürt önderlerin kendilerini Safevi zulmünden kurtarabilecek tek güç olarak Osmanlı'yı görmelerinde ve ondan medet ummalarında şaşılacak bir şey yoktur.

Nitekim Yavuz'un Çaldıran'da Safevileri ezip Şah İsmail efsanesine son vermesi üzerine rahat bir nefes alarak Osmanlı'ya yaklaşmaya başlayan Kürt beylerine karşı Şah İsmail Diyarbakır'ı geri almak için Karahan'ı gönderince, önlerinde tek bir seçenek kalıyordu: Osmanlı'dan yardım istemek. İşte Osmanlı-Kürt ilişkilerinde dönüm noktası, bu Diyarbakır savunması oldu. Osmanlı ordusuna kapılarını açan Kürtler, kaptırdıkları pek çok kaleyi geri alabildiler. Ne de olsa arkalarını yaslayabilecekleri bir güç vardı artık.

Şerefname'ye bakılırsa Yavuz İstanbul'a dönmeden önce Kürt beyleri İdris-i Bitlisî'yi kendisine yollayarak Safeviler tarafından ellerinden alınmış bulunan toprakların üzerindeki veraset haklarını tanımalarını istediler. Bunun karşılığında ise Şah İsmail'in Diyarbakır'a vali tayin ettiği Karahan'ı kovmaları için içlerinden birini beylerbeyi atmasını rica ettiler. Yavuz, İdris Bey'in tavsiyesi doğrultusunda içlerinden birini değil, Bıyıklı Mehmed Paşa'yı atadı. Sonunda Osmanlı birlikleri, Kürt aşiret askerleriyle el ele vererek Kızılbaşları yendi.

Artık bölgede Osmanlı egemenliği sağlanmıştı. Nihayet 1515'te İdris-i Bitlisî, Yavuz'un verdiği yetkilere dayanarak Safevilere karşı Osmanlılar ile işbirliği yapmış olan Kürt beylerini vali olarak atamış, üstelik onlara,

valiliğin babadan oğula geçmesi gibi görülmemiş bir ayrıcalık tanımıştı. Oysa Akkoyunlular ile Safeviler tam tersi bir politika takip etmişler ve ellerinden geldiği kadar Türk kökenli valiler atamışlar, Kürtlerin nüfuzunu kırmayı önemsemişlerdi. Osmanlılar böylece kendisine yardım eden Kürt beylerini, (tabii Sünni olanlarını) geleneksel aristokratik ayrıcalıklarını tanıyarak rahatlatmış ve sadakatlerini sağlamış oluyordu. (Martin van Bruinessen, Ağa, Şeyh, Devlet, İletişim, 2004, s. 205-218)

Böylece Osmanlı Devleti, İran ve Memlûk sınırında Kürt aşiretlerini tampon bir güç olarak kullanma imkânına sahip olurken, "bir hayli parçalı ve savunmasız olan Kürt aşiretleri de Osmanlı Devleti'ne muhtaçtılar." Nitekim Şah İsmail'in oğlu Tahmasb da babasının politikasından vazgeçip Kürt beylerine valilikler vermeye başlamış, Osmanlı'nın modelini esas almıştı.

Ancak heveskâr tarihçiler gibi tarihte bir olayın bir kere meydana geldikten sonra aynen devam ettiğini zannetmeyelim. Önce Osmanlı'ya itaat etmiş bulunan Kürt aşiretleri, bir süre sonra Safevilerin daha yüksek maddi kazanç tekliflerine kanıp onların safına geçebiliyorlar veya tersi de yaşanabiliyordu. Nitekim ünlü Şerefname yazarı V. Şeref Han, İran'da doğmuş, orada büyümüştü ama 1578 gibi oldukça geç bir tarihte Osmanlı'nın cazip tekliflerini kabul ederek Safevilerin safından ayrılmıştı. (Hakan Özoğlu, Osmanlı Devleti ve Kürt Milliyetçiliği, 2005, s. 68.)

Ancak bölgeye son derece uygun olan Osmanlı modeli, yüzyıllarca ufak tefek farklılıklarla yaşamaya devam edecek, nihayet Hamidiye Alayları ile yeni bir çehreye bürünecekti. İsterseniz onu da bir başka yazıda ele alalım.

m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Asılan Seyyid Rıza'nın evinden hangi kitaplar çıkmıştı?

Mustafa Armağan 2009.11.22

Onur Öymen'in geçen hafta TBMM'de yaptığı konuşma, 72 yıldır ideolojik derinin altında durmaktan kabuk bağlayan cerahati de patlatmış oldu.

Emre Aköz gibi Dersim'den Atatürk'ü sorumlu tutanları okuyunca bazı tabuların yıkılmakta olduğuna inanası geliyor insanın. Düşünce özgürlüğü nihayet geliyor mu dersiniz?

Dersim'de bir katliam yaşandığı giderek açıklık kazanıyor. Bunu Necip Fazıl Kısakürek dahi 60 yıl önce "Büyük Doğu"da yazmıştı. Ancak sadece Dersim'le sınırlı kalmamalı sorgulama; son yüz yılda tarihimizin nasıl mıcıklandığını gösterecek bir bütünlüğe ulaşmalıdır.

İşte 31 Mart. Aydınlatılabildi mi? Ermeni tehciri üzerindeki kara bulutlar dağıtılabildi mi? Yüz binlerce gencimizi kara toprağa gömdüğümüz Birinci Dünya Savaşı'na neden girdiğimizi çözebildik mi? vs.

Dolayısıyla Dersim, bu yüz yıllık kanlı hesaplaşmanın bir durağı olarak anlaşılabilirse anlam kazanacak, aksi halde bir süre aramıza dönmek için heveslendikten sonra yine sırtını dönecektir.

Onun için gelin, son bir haftadır yazılıp konuşulanların biraz dışına çıkarak bakmayı deneyelim Dersim'e.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, Dersim Osmanlı döneminde merkezi otoritenin nüfuzundan uzak kalabilmiş ayrı bir ülke gibiydi. Kontrolü zor olan bu bölgeden vergi tahsil etmek, asker toplamak, asayiş sağlamaya başlı

başına bir sorundu. Cumhuriyet'in 10. yılına kadar da bu özelliğini korudu.

Atatürk'ün 1935 Kasım'ındaki Meclis açış nutkunda belirginleşen Dersim'in yola getirilmesi planına, isminin "Tunçeli" yapılmasıyla başlanır. Başına da sözü kanun olan olağanüstü yetkilere sahip askerî bir vali atanır. Şaşıracağınız ama amaç, bu gidilemeyen 'vatan' toprağını ana yurda bağlamaktır. Tunçeli'ye kışla ve karakollar yanında yollar, sağlık ocakları ve okullar yapılır ki, iktidarın nüfuzu toplumun dokusuna sirayet edebilsin.

Fakat otoritesi sarsılacak olan şeyhler ve sürgün edilecekleri korkusuyla bölge halkı direnir. Ellerindeki silahların teslim edilmesi en önemli şartlardan biridir. Sayıları 15-20 bin olarak tahmin edilir.

Peki bu kadar silah nereden geçmiştir ellerine? Bunun da ilginç bir öyküsü vardır ve bence devlet asıl bu silahların peşindedir.

Nitekim 21 Haziran 1937 tarihli "Kurun" gazetesinde silahların kaynağını öğrenme imkânını buluyoruz. Buna göre Birinci Dünya Savaşı'nda Rusların hücumuna karşı koyabilmeleri için Dersimli aşiretlere silah dağıtılmış, onlar da bunları sarp dağlarına taşıyarak mağaralara saklamışlardı. Savaştan sonra bütün uğraşmalara rağmen bu silahları geri alamamıştı devlet. (Nuri Dersimi bunları Neşet Paşa'yı yenerek ganimet aldıklarını söyler.)

Cumhuriyet kurulmuştu ama Dersim'de Seyyid Rıza'nın başkanlığında bir silahlı ve örgütlü güç direniyordu. Bölgenin iklimi ve coğrafi yapısı da müdahaleyi zorlaştıran unsurlardı. Üstelik karşılarında hem Alevi hem de Türk olmayan, üstelik Türk olmamaya direnen bir yapılanma vardı.

Unutmadan söyleyelim, nüfusları da hızla artıyordu. 1927'de 543 bin iken sayıları, Tunceli Kanunu'nun çıkarıldığı 1935'te 765 bine yükselmişti (yüzde 50). Böyle giderse daha bir iki yıl önce her yaştan "10 yılda 15 milyon genç yarattı"ğını iddia eden TC, sınırları içerisindeki bir bölgeye giremeyen aciz bir devlet konumuna düşecekti.

Mesela bölgede hâlâ sarıkla, şalvarla dolaşıyordu insanlar. Vergileri şeyhler topluyordu. Evlenme, boşanma işleri de yine onların göreviydi. Hastalandıklarında onların kapılarını çalıyorlardı. Eğitim desiniz hak getire.

İşte Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak'ın "Dersim'e koloni (sömürge) yönetimi" getirilmesini istemesinin arkasında bu somut resim durmaktaydı. Öfke, nüfuz edilemeyeceye yönelikti. Tekkeler kapatılmıştı güya ama bölgede Alevilik sanki Şah İsmail zamanındaki gibi devam ediyordu. Devrimler burada işlemiyordu. Hatay'ı anavatana katmak için uğraşan Türkiye, kendi haritasındaki beyaz kısmı bir türlü boyayamıyordu.

Velhasıl dönemin bir yetkilisinin dediği gibi Dersim'e bir ameliyat şarttı. Asimilasyon, yani Türkleştirmek gereğini ifade edenlere de sık sık rastlanıyordu Ankara'da.

Ne ki sonuç tam bir facia oldu. İyimser rakamlarla 13 bin, yaygın rivayete göre ise 50 bin insanın ölümüyle, binlerce kişinin yaralanması ve sürgünüyle sonuçlanan Dersim operasyonu, yakın tarihimizin kara deliklerine yenisini ekledi. Sadece eli silah tutanlar değil, çocuklar ve yaşlılar da öldürüldü. Başta Seyyid Rıza'nın genç hanımı Besi olmak üzere pek çok kadın, mağaralarda saklanan silahlarla kendilerini savunmak için harekete geçmişlerdi.

Türk basını ise Besi'yi 'dağ dilberi' veya 'dişi kaplan' diye magazinleştirmekle meşguldü ("Cumhuriyet", 26 Eylül 1937). Tabii Seyyid Rıza'nın Sabiha Gökçen tarafından bombalanan evinden çıkan garip eşyalar da operasyondan payını alacaktır. Güya evde haçlar, Hz. İsa'nın parmağı ve Ermenice dinî kitaplar bulunmuştur. Mesaj açık değil mi? Seyyid'i bir şekilde Müslümanlık dalından koparıp düşman kampa dahil etmek.

Ne var ki, evinden çıkan eşya arasında dikkatimizi başka şeyler de çekmekte. Mesela mı? İşte gazetelerden cımbızla topladıklarım: Kur'an-ı Kerim, Hadis-i Şerif, En'am-ı Şerif, Muhammediye, Siyer-i Nebi, Yıldızname,

Bektaşiliğe ait bir şiir kitabı vs. ("Haber", 8 Kasım 1937). Bunlar pekala bir Kadiri şeyhinin evinde de bulunabilecek kitaplar.

Zihnimde susturamadığım soru şu: Yoksa Seyyid Rıza rengarenk Osmanlı düzeninin son adasını mı savunuyordu?

Bize düşen anlamak olmalı, değil mi?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Atatürk bugün yaşasaydı?

Mustafa Armağan 2009.11.29

Geçenlerde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ile CHP Genel Başkanı Deniz Baykal arasında ilginç bir polemik yaşandı.

Ne var ki, Dersim tartışmasının derin gölgesinde kaldığı için fark edilemedi. Haberlere bakılırsa Başbakan Erdoğan, "Asıl Atatürkçü biziz, Atatürk mezarından kalksa bunları def eder." demiş, Baykal ise onu Hz. Ömer'le 'vurmuş' ve "Atatürk eğer yaşamış olsaydı, sen oralarda olabilir miydin? Atatürk'ü bırak da Hazret-i Ömer kalkarsa senin halin ne olur?" diye sormuş.

Gördüğünüz gibi geçmiş hiç de geçmemiş; bizimle nefes almaya devam ediyor.

"Kalksaydı, ne derdi?" Bu, siyasette kullanışlı tezlerden biridir Türkiye'de. Neden başka bir ülkede mezardakilere parmak sallatma, rakibin kulağını çektirme durumlarıyla karşılaşmıyoruz da, Türkiye'de bu davranış normal sayılıyor? Mesela ABD'de Cumhuriyetçiler Demokratları 'Lincoln mezarından kalksa kaçacak yer aradınız.' diye tehdit etmiyor da, bu tavır bizde neden hâlâ para ediyor? Araştırılması gereken bir durum.

Elimde "Kalkınan Köylü Dergisi"nin eki olarak basılmış bir anketi duruyor. Üzerinde tarih yok ama derginin 1965-1968 yıllarında çıktığını biliyoruz. Adı, tam da bugünlere göz kırpacak cinsten: "Eğer Atatürk Yaşasaydı?"

Hepsi de Atatürk'ün yakınında bulunmuş, kimisi silah ve siyaset arkadaşı olmuş 11 kişiye sağlıklarında sorulmuş: Eğer Atatürk yaşasaydı, sizce, 2. Dünya Savaşı'ndan sonraki bloklaşmada, Demirperde arkası cephesini mi yoksa Batı hürriyeti cephesini mi seçerdi? Eğer Atatürk yaşasaydı, sizce, Rusya bizden Boğazlarda üs ve üç vilayeti geri istedikten sonra ve Truman doktrini Amerika'yı Rusya'nın karşısına çıkardıktan sonra, Amerika ile ittifakını nasıl karşılardı?

Cevaplarda karşımıza ulusalcıları şoke edecek şu çarpıcı sonuçlar çıkmış:

1. Atatürk sağ olsaydı, başını ABD'nin çektiği hür dünyayı, yani Avrupa-ABD eksenini seçerdi.
2. NATO'ya girerdi.
3. ABD ile ittifak eder, dostluk kurar, savaş sonunda dağıttığı yardımı almakta sakınca görmezdi.

Öyle midir, değil midir, bilmiyorum. Ama en azından Atatürk'ün o tarihte sağ olan 11 yakını, ölümünden yıllar sonra böyle düşünmüş.

Peki kimdir bu yakınlar? Kitaptaki sırayla görelim.

Org. Fahrettin Altay: Atatürk yaşıyorsa "Hiç şüphesiz Batı hürriyet cephesini tercih ederdi". Ayrıca Amerika'yla ittifakı onaylardı. Bir şartla: "Memleketimizin yüksek menfaatlerini çok dikkatle gözetir"di. Ancak ülkemizin coğrafi durumunun aynı zamanda "Amerika'yı da savunmakta olduğunu düşünür" ve ikili anlaşmaları bizim için daha faydalı şekilde yapardı. (Sizi bilmem ama ben Turgut Özal konuşuyor sandım bir an.)

Tevfik Rüştü Aras: Atatürk döneminin en uzun süreli dışişleri bakanı olan Aras gayet diplomatik konuşmuş: Ona göre Atatürk, Birleşmiş Milletler'e kesin olarak girer, Batı Bloku'nda yer alıp komşularıyla iyi ilişkiler kurardı.

Falih Rıfkı Atay: "Çankaya" yazarına göre Atatürk tereddütsüz ABD-Avrupa cephesini tercih ederdi. Amerika ile ittifak ederdi, zira Türkiye'yi Rusya'nın pençesinden kurtaran ABD'dir.

Org. Asım Gündüz: Uzun yıllar Fevzi Çakmak'ın ardında Genelkurmay II. başkanlığını yürüten Gündüz de Atatürk'ün 'Batı hürriyet cephesi'ni tercih edeceği kanısında. Ona göre Atatürk, ABD'nin dostluk ve yardımını kabul ederdi.

Afet İnan: Atatürk'ün en yakınlarından olan İnan, kendisinde bu sorulara cevap verme yetkisini görmemiş ve "duruma göre" davranacağını söylemekle yetinmiş.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu: Hiç şüphe yok ki, demokrasi cephesinde yer alırdı, demiş ve eklemiş: İngiltere ve ABD ile dostluk münasebetlerimiz daha büyük zaferden hemen sonra başlatılmıştı. Bu yüzden ABD ile ittifak anlaşmasını kabulde asla tereddüt etmezdi.

Hasan Rıza Soyak: Uzun yıllar cumhurbaşkanlığı genel sekreterliğini yürüten Soyak'a göre Atatürk, sürekli olarak Batılılaşmak için çaba sarf etmişti. Gerektiğinde her yabancı ülkeyle anlaşmaktan yanaydı. İsim vermese de ABD ile anlaşırı demek istiyor.

Tayfur Sökmen: Hatay'ın ilk ve tek cumhurbaşkanı olan Sökmen, Atatürk'ün zaten 1924'ten itibaren Amerika ile dostluk kurmayı, anlaşmayı Türkiye'nin güvenliği bakımından çok gerekli gördüğünü belirtiyor. Bu yüzden yaşıyorsa ABD ile ittifakı 'fevkalade karşılardı'.

Cemal Hüsnü Taray: Sağlığında bir süre milli eğitim bakanlığı yaptığı Atatürk için hürriyetin esas olduğunu söyleyen Taray, onun Lozan Konferansı'nda İngiltere ile ittifak taraftarı olduğunu gösterdiğini söylüyor ve yerimizin NATO olduğunu ekliyor.

İsmail Hakkı Tekçe: Çankaya Muhafız Alayı komutanı olan Tekçe, yaşıyorsa Atatürk'ün doğal olarak hür dünyayı seçeceğini, Amerika ile ittifak edeceğini söylüyor.

Yusuf Kemal Tengirşenk: İlk dışişleri bakanlarımızdan Tengirşenk de Afet İnan gibi Atatürk'ün zamana ve zemine göre hareket edeceğini, yani pragmatik bir siyaset takip edeceğini belirtiyor.

İnsan bir sözüm ona "Atatürkçü Fikir Dergisi" diye çıkartılan "İleri" dergisinde yazılanlara bakıyor, bir de Atatürk'ün en yakınlarının şu sözlerine. "İleri"cilere bakarsanız mutlak "Batı düşmanı" bir Atatürk vardır karşımızda. Oysa kendi arkadaşları, İngiltere ile de, ABD ile de pekala uzlaşmaya yatkın, hatta uzlaşmış bir Atatürk portresi çizmişler.

'Herkesin Atatürk'ü kendine' gibi akıl dışı bir sonuç çıkıyor.

Yukarıdaki 11 tanığın sözleri ışığında Erdoğan-Baykal polemiğindeki soruyu tekrar düşünün isterseniz: Atatürk bugün yaşasaydı kimden yana olurdu? m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çerkez Ethem'in abisi Atatürk'e 'Kürt açılımı' önermiş

Mustafa Armağan 2009.12.06

Dersim rüzgârıyla birlikte devletin 'Kürt açılımı' dallanıp budaklandıktan başka 'Alevi açılımı' ile de aşılandı.

Bu arada İsviçre'deki referandum, zihinlerimizde Avrupa'nın sabit fikirleri konusunda yeni şimşekler çıkırdı. Yani tarihten gelecek seslere ilğimiz aslanın yelesi gibi kabarmış durumda.

İşte bundan yaklaşık 80 yıl önce yazılan bir 'açık mektup', tam da bugünkü tartışmalara bir cevap niteliğinde.

Mektubu yazan Çerkes Ethem'in ağabeyi Reşid Bey, ilk TBMM'de Saruhan (Manisa) milletvekiliydi ancak hain ilan edilince 8 Ocak 1921'de milletvekilliği düşürülmüştü. Lozan'dan sonra ilan edilen 150'likler listesine alındığı için uzun yıllar Amman'da yaşamış ve rejime muhalefetini her fırsatta dile getirmişti.

Reşid Bey'in, aşağıda yayınlayacağımız ve aslı Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nde bulunan 'açık mektubu', Şam'da çıkan "El-Kâbes" gazetesinde Arapça olarak basılmış, Dışişleri Bakanlığı Basın Genel Müdürlüğü tarafından Türkçeye çevrilerek Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'e takdim edilmiştir.

Mektup daha önce Mete Tunçay tarafından "Tarih ve Toplum"un Ekim 1992 sayısında yayınlanmıştır. Ancak belgenin ekinde bulunan gazetede ki kupürü dikkate alınmadığı için metin tam olarak yansıtılamamıştır. Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nde A VII/I D 86 F I-90-91 numarada kayıtlı bulunan çeviriyi Arapça metniyle karşılaştırmak suretiyle anlaşılır bir hale getirmeye ve günümüz diliyle ifade etmeye çalıştım.

Mektubun yazıldığı tarihte Türkiye kamuoyu biri Doğu'da, öbürü Batı'da olmak üzere iki kritik olaya gömülmüş durumdadır. Birincisi Türk siyasetinde fırtına gibi esen Serbest Fırka'nın kuruluşu, öbürü de peş peşe çıkan 5 Kürt isyanının kara bulutları. Mektup, batısında yeni bir umut rüzgârının tuttuğu, halkın CHP'den kurtulma umudunun doğduğu, doğusunda ise en büyüğü Ağrı'da gerçekleşen Kürt isyanlarının peş peşe patladığı bir ortamda yazılmıştı.

Reşid Bey, son çare olarak Atatürk'e 'Kürt açılımı' tavsiyesinde bulunuyor, gerçekten namını Türkiye'nin iki halkı, yani Türkler ve Kürtler arasında yükseltmek ve ebedileştirmek istiyorsa gerekirse kendisini feda etmesini istiyordu. Sertlikle, baskıyla, şiddetle Kürtleri yola getiremezsiniz diyor ve ekliyordu. Tek çare, ılımlı bir yönetimi iş başına getirip her iki millete de hak ve özgürlüklerini tanımadır. Türkiye ancak böyle yapılırsa bölünmekten kurtulacaktır.

İşte 80 yıl öncesinden bugünlere seslenen o mektup:

"İşittiklerime ve gördüklerime dayanarak şunu söyleyeyim ki, hem Kürtlerin dinlerine tutku derecesinde bağlılıklarına, hem de kamuoyunun vicdanına aykırı olan mevcut durum, bu necip milleti tehlikelere ve

savaşlara sürüklemektedir.

80 yıl önce yazılan bir 'açık mektup', bugünkü tartışmalara cevap niteliğinde.

İşte kanlar akmakta, canlar yok olmakta, hırs uyanmakta, intikam sevdası kalplerde kök salmaktadır. Ülkemin çöküşe doğru gittiği meydandadır. Dahası, cahil ve gafil Türk gazeteleri bu ayaklanmayı muhaliflerden yalnız birkaç kişinin üzerine yıkmaktadırlar.

Kürtlerin zulme gelemeyecekleri şüphesiz iken, şiddet, despotluk ve türlü imha yöntemleri ve Kürt beylerinin - Seyyid Abdülkadir de onlardandır- idamlarıyla sonuçlanan Şeyh Said İsyanı'nın (1925) ikinci bir isyan doğurmayacağını mı zannediyordunuz? Kürtlerin intikamları da şiddetli olur. Tarihten delil getirmeye gerek yok, yalnız bu son isyan bile öldürme, zulüm, şiddet ve köklerini kazımanın (tenkil) sınırları olduğunu gösteriyor.

Ülkemizin 15 milyona ulaşan nüfusunun yarısını teşkil eden Kürtler, tarihin en eski zamanlarından beri kendi mamur beldelerinde yaşamakta iken, uygulamakta olduğunuz siyaset memleketlerini bölüp parçaladı.

Halbuki çeşitli vesilelerle ve özel olarak da tarafınıza, Kürtlerin geleneklerine ve dinen kutsal bildikleri şeylere hücum etmenin, ülkemizin çöküşüne neden olacağını açıklamıştım. Ne var ki, hükümetimizin başı (İsmet Paşa) ve yoldaşlarının Türk milliyetçiliğinde ve ülkenin harap ve bitap düşmesinde ısrar, hatta inat ettikleri görülüyor.

Ey Gazi, şu an bu fırsattan yararlanmak için üzerinize büyük bir görev düşüyor.

1. Mert Kürt milletini harcamayın (zayi etmeyin) ve ona karşı düşmanlığın devamına meydan vermeyin.
2. Korkarım, tarih bizim geçmişteki beraberliğimizi tescil etmiş bulunuyor. Günahlarınız yüzünden ülkenin bölünmesinden kaygı duyuyorum. Unutmayın ki, en büyük ve uzun ömürlü şöhret, tarihin tescil ettiği şöhrettir. Ne mutlu ki ey Paşa, şimdiye kadar yaptıklarınız ve söyledikleriniz sizi tarihî nam ve şöhretten mahrum bırakıyor. Ancak bugün elinize bunu tersine çevirecek büyük bir fırsat geçmiştir. Bir an için kendinizi ölmüş farz edip namınızı yükseltmeye bakmalısınız. Kürtlerin dine tutkunlukları ve millî asaletleri, onları Türklerden ayrılmaktan men ediyor. Ancak bir şartla: Yönetimi cumhurdan, yani halktan ılımlı ve hür bir gruba emanet etmeniz gerekir. Böyle yaparsanız, himayeniz altındaki milletlerin (Türkler ve Kürtlerin) özgürlüğünü temin ve ülkemizin selametini muhafaza etmiş, böylece tarihte büyük bir ad ve şöhrete nail olmuş olursunuz."

Mektup burada bitiyor. Bitiyor mu sahiden de? İsmet Paşa ve yandaşlarının bugün de aynı kafada olduklarını gördükten sonra bu mektup hiç bitmez dostlar!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Atatürk'ü çocukken döven 'Hafız' Hoca kimdi?

Mustafa Armağan 2009.12.13

İnternetin bir kötülüğü de, uydur kaydır bilgilerin kendisine kolayca müşteri bulabiliyor olması.

Biri bir taş atıyor internetin kuyusuna, kırk akıllı çıkarabilirsen çıkar artık. İşte sizin posta kutunuza da gelmiş olması muhtemel o 'müthiş bilgi':

Güya Yavuz Sultan Selim Ridaniye seferine giderken yaptırdığı çeşmeyi dönüşte harap vaziyette bulmuş; bunun üzerine de aşağıdaki mısraları kendisi kaleme aldırarak çeşmenin üzerine yazdırmış. Şiirin anlamı 1999'da Hasan Pulur'un bir yazısında dile getirilince çeşmenin üstündeki kitabe silinmiş! Çeşmenin kitabesinde şu yazılmış:

Kürde fırsat verme Ya Rab dehre sultan olmasın
Ayağını çarık sıksın karnı bile doymasın
Vur sopayı al haracı asla iflah olmasın
Ol bu çeşmeden gavur içsin, Rum içsin Kürde nasip olmasın.

Bunu okuyup sersemlemiş olan okurlarım soruyor: Acaba bu bilgi doğru mu?

Bunun gibi konularda atalarımız 'Tut kelin perçeminden' diye şık bir kelam etmişler. Neresinden tutalım?

1) Bu çeşme neredeymiş? Bir resmi, kazınmış da olsa kitabesini gösterin. Rivayetle, -mış, -miş ile tarih olmaz. Yerini söylesinler, gidip kendim göreyim.

2) Sözü edilen en basit vezin ve kafiye bilgisinden yoksun birinin söylediği açık olan manzume, şiirimizin atılım devri olan Yavuz devrine ait olamaz. Kelimeleri, bozuk vezni, külhanbeyi üslubu ile ise Yavuz'a hiç ait olamaz, zira onun Osmanlı padişahlarının en âlimi, üstelik Kürtlere en yakın davranan padişahlardan olduğunu biliyoruz.

3) Yavuz hiç Türkçe şiir yazmamıştır, divanı Farsçadır. Ona atfedilen "Şirler pençe-i kahrımda olurken lertzân / Beni bir gözleri ahuya zebun etti felek" diye başlayan ünlü kıtası dahil olmak üzere bazı Türkçe parçalar Nesrî gibi başka şairlere aittir.

Sanırım soruyu bana değil de, bu soruyu ortaya atanlara sormalısınız. Önce böyle bir çeşmenin varlığını ispat etsinler, görelim, ondan sonra konuşalım. Olmaz mı?

Üstelik ben 'Milliyet'in internet arşivinde aradım, taradım, Hasan Pulur'un 1999'da böyle bir yazısına rastlayamadım. Kaynak olarak zikredilen Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde (Zuhuri Danışman neşri, cilt 3, s. 80) de böyle bir hikâye yok.

Kazınmış da olsa kitabe yok, bir fotoğrafı yok, kaynak diye verdikleri Evliya Çelebi'de yok, Yavuz'un Türkçe şiiri yok, o yok, bu yok ama ortada koskocaman bir yalan fırl fırl dolanıyor. Ve mine'l-garaib.

Can Dündar'ın kandırmacası

Söz aldatmacalardan açılmışken "Mustafa" filmindeki bir kandırmacaya da dikkatinizi çekmek istiyorum. Can Dündar Atatürk'ün Sivil (Mülki) Rüşdiye'de kendisini döverek kanlar içinde bırakan Kaymak Hafız adlı hocası yüzünden din adamlarına düşman kesildiğini ve daha sonra yaptığı inkılapların psikanalitik temelinin bu olay olduğunu bir masal tadında anlatıyordu filmde.

Ancak ciddi bir yanıltmaca, hatta bubi tuzağı gizlidir burada. Doğrusu şudur:

Kaymak Hafız adlı hoca, belki Hafız olabilir ama asla bir din adamı değildi. Ya neydi? Matematik hocasıydı.

Yavuz Sultan Selim, Çaldıran seferinden dönerken...

Nitekim Falih Rıfkı Atay'a bakarsak, bir gün aynı zamanda okulun müdür yardımcılığı görevini yürüten Kaymak Hafız adlı matematik hocası, bir arkadaşıyla kavga eden Mustafa'ya "kanlar içinde bırakıncaya kadar" dayak atar. O da bu dayığı bir türlü şerefine yediremediği için okulu terk eder ve Askerî Rüşdiye imtihanlarına girer (Çankaya, s. 9; Babanız Atatürk, s. 18.)

Bir matematik hocası, üstelik de kavga ettiği için bir çocuğu dövüyor ama sözde belgeselimiz, sırf isminde 'Hafız' kelimesi geçti diye, Atatürk'ün o dayak yüzünden din adamlarına diş bilemeye başladığını ima ediyor.

İşte tarih böyle tahrif ediliyor.

NTV Tarih'in çarpıtması

"NTV Tarih" dergisinde yer yer faydalı yazılar çıkmasına rağmen bazen geniş kitlelere okutacağım diye konuları sulandırıyor. Nitekim kasım sayısında "Filistin'i Haydarpaşa'daki esrarengiz patlamada kaybetmiştik" başlıklı yazım Derya Tulga tarafından aynı üslûpla cıvıklaştırılmış.

Ben Haydarpaşa Garı'na yığılan silah ve mühimmatın Filistin cephesine gönderileceği sırada Fransız ajanlar tarafından havaya uçurulduğunu yazmıştım ya, magazinci yazar yanıldığımı ve o cephanenin aslında Bağdat'a gönderileceğini iddia ediyor. Neye dayanarak peki? Sadece kendi deyişiyle 'tahminleri'ne.

Almanlar ve Enver Paşa'nın Bağdat'ı geri alma tasavvurları vardı elbette. Yıldırım Orduları Grubu bunun için kurulmuştu. Ancak temmuz-ağustosta İngilizler cepheyi Filistin'e kaydırınca öncelik oraya verilecek, Bağdat'a hücumdan vazgeçilecekti. Eylül'den itibaren savaşın kilitlendiği cephe Filistin olacak ve Bağdat'ta silah bile patlamayacaktır. Bunun komplo teorisiyle bir alakası yok. Burada dayandığım birinci el kaynağı zikrediyorum: O sırada Haydarpaşa Garı'nda görevli olan subay A. Baha Özler, hatıralarını Yıllarboyu Tarih dergisinde yayımlamıştı (Sayı: 10, Ekim 1980, s. 9-12). Ayrıca Paul de Saligny adlı bir Fransız casusunun hatıratından aktarılan bilgiler için bkz. Tarih Coğrafya Dünyası, Sayı: 2, 1 Mayıs 1959, s.115-116.

Şahsen akıl cebimden hiç eksik etmediğim soru şudur: Yakaladığım ipuçlarını tarih adına bir kazanca dönüştürebilir miyim? Bir tarih dergisinden bu çabaya alkış beklemesem de, saygı duyulmasını beklemek hakkımdır diye düşünüyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zamboanga neresi, Yıldız Sarayı neresi?

Mustafa Armağan 2009.12.20

Filipinler'de Mindanao adasında, halkının tamamı Müslüman olan bir yerleşim yerinin ismidir Zamboanga.

Burada Taluksangay adını taşıyan bir cami, Müslümanlara bu topraklardaki köklerini hatırlatırken, turistler için de uğranmadan geçilemeyecek şirin bir mekân. Kapısındaki kitabeye bakılırsa 1885 yılında yaptırılmış. Tahmin ettiniz: Abdülhamid'in buraya gönderdiği yardımlardan bu cami de nasibini almış durumda. Kubbesinde ve minaresinde bulunan hilal, hilafetin gölgesinde bulunduklarını gösteriyor.

Hint Okyanusu'na uzanalım şimdi de: Seylan'dayız. Ve Seylan'da Müslümanların medar-ı iftihar olan Hamidiye Mektebi'nin önünde toplanmış öğretmen ve öğrencileri görüyoruz eski bir fotoğrafta. İsimleri yazılı altında: Samir'ler, Muhiddin'ler, Enis'ler, Selim'ler... Hepsi Abdülhamid'e (veya bu kitabın okurlarına) ta oralardan ve zamanın içinden selam ediyorlar. Okul halen faal ve ismi Hameedia Boys' School'dur.

İşte bir çarpıcı örnek daha: Şikago'da bir cami. İsmi: Mescidü'l-Fâtır. Vehbi Vakkasoğlu'ndan öğrendiğimize göre vaktiyle buradaki Müslümanlar bir cami yaptırmak için İstanbul'dan yardım istiyorlar, Abdülhamid de bir miktar para gönderiyor kendilerine. Caminin arsasını satın alıyorlar ama bilmediğimiz bir sebeple inşaatına hemen başlanamıyor. Cami, satın alınan arsa üzerine daha sonraları yaptırılmış.

Singapur'da Abdülhamid Müzesi

Ya Singapur'da bir Abdülhamid Müzesi olduğunu biliyor muydunuz? Belki de dünyada onun adını taşıyan tek müze bu. Burada Abdülhamid'in yağlıboya bir tablosu yer alıyor ve ölüm yıldönümlerinde Singapurlu Müslümanlar, onun önünde toplanıp ruhuna Fatiha okuyorlarmış. Bunun da kaynağında Kasım 1900'de Ahmed Ataullah Efendi'nin Sultan Abdülhamid adına Singapur'daki Müslümanlarla kurduğu teması buluyoruz. Singapurlu İmam Alataş, Müslümanların Abdülhamid'e olan sevgisini şöyle anlatmış:

"Sultan Abdülhamid Han, Singapur'u İslâm yönünden doyurdu. Tefsir âlimlerinden Kadı Beydavi'nin Kur'an tefsirini Malaycaya çevirerek göndermiş olmasaydı İslâm bu ülkede belki bu kadar gelişmezdi. Kendisi ayrıca Singapur'a ilk Malayca Kur'an'ı gönderen biriydi." (İmam'ın "Malayca Kur'an" dediği, Arapça okuma imkânı bulamayanlara Malay harfleriyle yazılmış Kur'an'lardır.)

Tabii Pekin'de yaptırılan Hamidiye Üniversitesi'nden söz etmesek bu liste çok eksik kalır. Bugün dahi cuma günleri avlusunu Çinli Müslümanlar dolduruyor.

Seylan'daki Hamidiye Erkek Okulu öğrencileri okulun önünde (1901)

Nihayet bugün Yunanistan sınırları içinde kalmış olan Gümölcine'deki saat kulesi de restore edilmiş haliyle 2004'ten beri daha bir dinç görünüyor. Tahmin ettiniz: O da bir Abdülhamid dönemi eseri. Ve yine Gümölcine'deki Hükümet Konağı, Belediye Binası, Rüşdiye ve Sibyan Mektepleri de aynı dönemde yapılmış. Bugün bir kısmı yıkılmış olsa da kalanlar onun Balkanlar'daki gözleri gibi bizlere bakıyor.

Ergani Saat Kulesi kan ağlıyor

Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde bulunan Hükümet Konağı 1895'te, Saat Kulesi ise 1899'da inşa edilmiş olup kulenin kapısı üzerindeki kitabede bizzat Abdülhamid'in eseri olduğu açıkça belirtilmektedir.

Aymazlığın derecesine bakın ki, 1994'te Kültür Bakanlığı konağı "Ermeni kilisesi", kuleyi de onun "çan kulesi" olarak tescillemiş. Allah'tan, bir tarih gönüllüsü olan Lütfi Ergene'nin müdahalesiyle bu feci hata düzeltilmiş ve binaların, ismi anılmadan (ağızlarını yakar çünkü!) Abdülhamid döneminde yaptırıldığı tescil edilmiş.

Bugün saat kulesinin üst kısmı yıkık, altı ise zar zor ayakta durmaktadır. Osmanlı Yahudileri tarafından Meksika'da yaptırılan çeşmeli saat kulesinin restorasyonu için para ayıran hükümete, Ergani'deki saat kulesini

harap bir vaziyette bırakmak yakışmıyor. Bir an önce el atılması dileğiyle.

Minsk köylerinde yankılanan ad

Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Mehmet Görmez anlatmıştı. Geçtiğimiz Ramazan ayında Belarusya'nın başkenti Minsk'e bağlı İvya köyünde bir camide teravih namazı kıldırıyor. Önde erkekler, arkada kadınlar namaza duruyor. Salavat getirilen kısımda ise erkekli kadınlı cemaatten ilahi formunda bir ses yükseliyor: "Lailahe illallah Cebrail melekullah. Lailahe illallah Mikail melekullah." Mehmet Bey şaşıyor önce ama devam ediyor namaza. İkinci arada bu defa Azrail ve İsrail'in isimleri zikrediliyor. Sonraki aralarda ise sırasıyla bütün peygamberler sayılıyor. En son "Lailahe illallah Muhammed Rasulillah" sesleri yükseliyor. Ancak hemen ikinci bir ses:

"Lailahe illallah Abdülhamid Halifeti Rasulillah."

Mehmet Görmez Bey, "Salavatlar bitti ama o anda ben de bittim" diye anlatıyordu gözleri dolaraktan, "Neredeydim, hangi zamandaydım, şaşırmıştım."

Ufuklarımız genişledikçe Abdülhamid bizi daha çok şaşırtacağı benziyor.

Hizmet aşkı

Abdülhamid tahttan indirilmiş, kapatıldığı Beylerbeyi Sarayı'nda hastalanmıştır. Kendisini kontrole gelen eski muhalifi Dr. Abdullah Cevdet'i karşısında görünce o balyoz gibi sözü indirmeyi ihmal etmemiştir:

"Siz doktorsunuz değil mi? Benden meşrutiyet yerine hastane isteseydiniz hem insanlara karşı şefkat ve mürüvvete sahip olduğunuzu ispat, hem de mesleğinize layık olduğunuzu tescil etmiş olmaz mıydınız?"

m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sayın Başbakan, para pul neyse, CHP Nutuk'u bile yasaklatmıştı

Mustafa Armağan 2009.12.27

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, 2010 yılı bütçe görüşmelerinde İsmet İnönü'nün paraların, pulların üzerinden Atatürk resimlerini kaldırdığını yeniden gündeme getirdi ve haklı olarak "CHP Atatürkçülüğü"nün samimiyetini sorguladı.

Ne var ki, İsmet İnönü'nün 1938 Kasım'ından 1950 Mayıs'ına kadar yaklaşık 12 yıl süren cumhurbaşkanlığı döneminde Atatürk'ün gölgesinde kalmak istemediğini, hatta onu bir kenara bırakmak ve kendisini öne çıkartma suretiyle "aşmak" istediğini gösteren pek çok başka kanıt bulunabilirdi. Bence Başbakan'ın bu konudaki söyleminin çapını genişletme zamanı gelmiştir, hatta geçmektedir bile.

Mesela Attilâ İlhan'a bakarsak, İnönü dönemi bir "dikta" yönetimidir ve "seçkin aydınlarla eşraf ve bürokrasi üçgenine dayanan, savaş vurguncularıyla el altından işbirliği yapan merkeziyetçi", yüzeysel Batıcı "faşizan bir dikta"dır.

Epeyce ağır ithamlar değil mi? Ancak o kendine mahsus dobralığıyla daha fazlasını da söylüyor Attilâ İlhan. Kendisinden dinleyelim mi bu sert görüşlerini?

"İkide bir, Atatürkçülük adına, birtakım siyaset esnafı ortaya çıkmakta, yasakçılık etmektedir. Demokrasiyi korumak bahanesi altında gerçekleştirmek istedikleri yasaklar, aslında demokrasiyi değil, İnönü diktası türünden bir diktayı öngörmekte, özlemektedir. (...) Bu perspektiften bakıldı mı, 27 Mayıs'ın, 12 Mart'ın aslında Atatürkçülük filan değil, bal gibi İnönücülük olduğu hemen görülür. (...) Benim kestirmeden İnönücülük' dediğim o 'resmî' Atatürkçülük en mükemmel ifade ve uygulamasını 40 yıllarında bulur ki, o da faşizan bir dikta, Tanzimat türünden bir batıcılık, üst yapısal kültür aktarmalarıyla kişilik kaybını ilerleme sayan bir tatlısu alafrangalıdır." (Hangi Atatürk, Ankara 1982, Bilgi Yayınevi, s. 50-53)

Sadece söylemde kalan şekilci 'büst Atatürkçülüğü', İnönü döneminin eseridir. Ancak nedense Atatürk'ü yere göğe sığdıramadıklarına dair nutuklar atan CHP'liler, o sıralarda çok önemli işleri olduğundan olacak, Anıtkabir'in yapımını nedense bir türlü bitirememiş (!), "ebedî istirahatgâh"ı tamamlamak Adnan Menderes ve Celâl Bayar'ın Demokrat Parti'sine nasip olmuştur.

Ayrıca resmî dairelerden Atatürk resimlerinin kaldırılması da aynı dönemin önemli bir icraatı olarak göze çarpar. Sessiz sedasız "Millî Şef" İnönü'nün resimleri almıştır Atatürk resimlerinin yerini.

Yeterince dikkat edilmeyen bir tavır değişikliği de İnönü'nün, Atatürk'ün "Nutuk"unu yasaklatmasında görülür.

Gazi Mustafa Kemal'in "Nutuk" adlı eseri, bizzat kendisi tarafından CHP'nin 2. Kurultayı'nda okunmuş ve yine CHP tarafından "Cumhuriyet'in temel kitabı" olarak kabul edilmiş olmasına rağmen, İnönü'nün cumhurbaşkanlığı döneminde asla basılmamıştır. Tam 12 yıl boyunca yasak kitap olarak kalan "Nutuk", 1938'den sonra ilk kez Adnan Menderes iktidarında basılabilmektedir.

Durun, son olarak 1938'de bastırılan Nutuk'un 4. basımının ancak 1950 yılında gerçekleştirilebilmiş olmasından ibaret değildir vahamet. Aynı zamanda manidar bir şekilde bu dönemde İnönü'nün "Nutukları"nın öne çıkarıldığını da görürüz.

Mektubun kendisine yazıldığı Abdülkerim Bey'in (ön sırada gözlüklü Mustafa Kemal'le 1907'de Selanik'te çektiği fotoğraf.

Mesela 1946 yılında devlet tarafından "İnönü'nün Söylev ve Demeçleri"nin ilk cildi yayınlanmıştır ki, bunun da bir yıl önce basılan "Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri"ne nazire olarak yayınlandığı anlaşılmaktadır.

Hatta Taksim'de, Gezi Parkı'nın meydana bakan yamacına devasa bir İnönü heykeli konulacakken, CHP iktidarının vadesi yetmemiş ve sonra da bir daha yerine konulamamıştır. Aynı dönemde Türkiye'nin il ve ilçelerinin İnönü heykelleriyle donatıldığını biliyoruz.

Bu kısa gezintiden anlaşılacağı gibi, İsmet İnönü, Atatürk'ün gölgesinde kalmamak için önce 1939'da Meclis'te kendi kadrosunu oluşturmuş, ardından para ve pullardan, resmi dairelerden onun resimlerini kaldırarak kendi resimlerini koydurmuş, heykellerini diktirmiş, "Nutuk"u da yasaklatmıştı. Bu yüzden diyorum ya, 1939'dan itibaren yeniden formatlanan Cumhuriyet ve Atatürk imajı, 1960'tan sonra bu defa da darbelerle birlikte

yayılmış olan bazı sahte Atatürkçülüklerle kaynaşmış, ortaya günümüzde sistemi kilitleyen bir 'Atatürk' ve 'laiklik' algısı çıkmıştır.

Hem bunların Atatürkçülüğünün samimi bir tarafı olmadığını "Nutuk"u bile daha eli yüzü düzgün bir şekilde yayınlamadıklarından da anlayabilirsiniz. Orijinal "Nutuk" ile bugün elimizde bulunan "nutuklar" arasında korkunç farklar vardır ve bunların çoğu da metni çarpıtma boyutlarına varacak vahim hatalardır.

Doğu Perinçek ve ekibinin hazırladığı "Atatürk'ün Bütün Eserleri" de gereken özenden mahrum bir şekilde çıkmaktadır. Mesela, Mustafa Kemal'in 22 Mayıs 1912'de Derne'den Kerim Bey'e yazdığı ve gözlerinin rahatsızlığından söz ettiği mektuptaki hatalardan birkaçını görelim ve tek bir mektup metninde bu hatalar oluyorsa diğerlerinin durumunu tahmin edersiniz. "Muazzez" kelimesi "aziz" okunmuş. "Bu güzel ve vefakâr arkadaşlarla" ifadesi "Bu fedakâr ve vefakâr arkadaşlarla" olmuş. "Enver Bey" in "Bey" i nedense atılmış. "Hoybu" adlı yer ismi "Cabu" okunmuş. En önemlisi de, "Bu mektubun size ulaşacağından emin olmadığım için" ifadesi "emin olduğum için" yapılarak anlamın tamamen tersine çevrilmesidir. Bir de metnin sonuna ilave ettiği 7 satırlık özel not, esere alınmamıştır.

Gördüğünüz gibi iki sayfalık bir metindeki pek çok hatadan seçtiğimiz bu örnekler aslında Atatürk'ü kullanmak isteyenlerin samimiyetini ve ciddiyetini gözler önüne serecek niteliktedir. Daha orijinal metinler üzerinde yapılan mıcıklamalara giremedik. En basiti, Hikmet Bayur'un 'Belleten'de (Sayı: 93, Ocak 1960) Atatürk'ün bir mektubunu yayınlarken orijinal nüshanın bazı kısımlarını çıkartmasıdır. Tabii Afet İnan'ın "Karlsbad Defterleri"ni yayınlarken aynı makaslama işlemini yaptığını unutmayalım.

Velhasıl para pul meselesi, çok daha derin köklere sahip bir operasyonun sadece görünen kısmıdır. Alta bakma cesareti olanlar varsa buyursunlar. **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mason olan Osmanlı padişahı kimdi?

Mustafa Armağan 2010.01.03

Sultan II. Abdülhamid üzerinde neden ısrar ettiğimi soranlara şu cevabı veriyorum: Eğer Abdülhamid modernleşmeye yeni bir yön belirlemese, Frenkleşme aynı hızda sürseydi, bugün başörtüsü başta olmak üzere pek çok güncel sorunu tartışmıyor olurduk.

Dinî pek çok simge gibi başörtüsü de folklorik bir mahiyete bürünmüş olurdu da ondan.

Abdülhamid'in yaptıklarını hakkıyla değerlendirebilmek için 'O olmasaydı ne olurdu?' sorusunu da sormamız şart. Tahttan indirilişinin 100. yılında Masonların bayram etmesinden tutun da, Guantanamo'da Müslüman esirlerin sinirlerini bozmak için, haham kılıklı birilerinin 'İstanbul'a girip türbesini yakacaklarını' söylemelerine kadar uzanan bir 'nefret çemberi', onun hangi oyunları bozduğunu yeterince göstermekte değil midir?

Bu 'sinsi', 'içten pazarlıklı', 'cimri' diye yaftaladıkları Şehzade, planları buruşturup bir kenara atmış ve Osmanlı'nın tasfiyesini Cihan Harbi'nin kanlı paylaşımına kadar ertelemeyi başarmıştı. Onlar kızmasın da kim

kızsın?

Bundan 138 yıl önce bir Osmanlı veliahdının Masonluğa girdiğini, hem de 18. dereceye kadar yükseltildiğini biliyor musunuz? Üstelik tahta da çıkmıştı bu hanedan üyesi. Fakat...

İşte o 'fakat'ın altında ne çıyanlar kaynamakta olduğunu anlamak için Tarih Dede'yi dikkatle dinlememiz lazım.

Sultan Abdülaziz, 1867 yılında yeğenleri şehzade Murad ve Abdülhamid ile oğlu Yusuf İzzeddin efendilerle birlikte bir Avrupa seyahatine çıkar. Paris, Londra, Viyana derken dönemin kralları, kraliçeleriyle tanışır. Sultan Abdülaziz, zembemini hiç yanından eksik etmemiştir ya, "Veliahd-ı Saltanat" Mehmed Murad Efendi, çarpık ilişkiler ağına ilişmiştir çoktan.

Gayet iyi Fransızca bilmesi, görüştüğü devlet adamlarını hemen etkiliyor, liberal fikirleri Avrupa'nın siyasî mahfillerinde göz dolduruyordu. Bu 27 yaşındaki şehzade, er veya geç Osmanlı Devleti'nin başına geçecekti. Öyleyse üzerine oynanabilirdi. Nitekim Osmanlı Devleti üzerindeki planlar, artık geleceğin V. Murad'ına endekslenmişti.

Kendisi de Mason olan Prof. Enver Ziya Karal, V. Murad'ın, bu gezide Galler Prensi'nin girişimleriyle Masonluğu kabul etmeye karar verdiğini ve böylece İngilizlerin ondan faydalanmak istediklerini açıkça söyler. (Osmanlı Tarihi, cilt 8, s. 500.)

Nitekim 20 Ekim 1872 Pazar akşamı saat 7 sularında Kadıköy'de, Proodos Locası'nın kurucusu Louis Amiable'ın Mason lokali haline getirilen evinde Veliahd Murad Efendi, "tekris" töreniyle Masonluğa ilk adımını atar. İş burada da kalmaz, kardeşi Nureddin 8 Ağustos 1873'te, öbür kardeşi Kemaleddin ise 24 Ağustos 1875'te aynı törenle Masonluğa girerler. Nureddin Efendi'nin tekris töreni yapılırken bir adım daha atılmış ve Veliahd Murad'ın Masonlukta 18. dereceye yükseltilmesi töreni icra edilmiş, yani artık "Üstad" olmuştu.

Belki çoğunuz şaşırdınız ama konuyla ilgili belgeler, Masonların matrikül defterindeki kayıtlar Paris'teki Biblioth  que Nationale'dedir; dahası, Boğaziçi Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Edhem Eldem'in dediğine bakılırsa, V. Murad'ın oğlu Salahaddin Efendi "İhtimam" adlı hatıratında babasının Masonlarla yazışmalarından genişçe bahsetmektedir. Anlayacağınız, kanıtları bol bir olay karşısındayız.

Nihayet Murad Efendi, 30 Mayıs 1876 günü bir askerî darbeye tahta oturtulur. Ancak hesaplar tutmamış, kendisine büyük ümitler bağlanan V. Murad kısa sürede aklî dengesini yitirmiş, cinnetin sınırlarına çarpmaya başlamıştır. Sadece 93 gün sonra cülus protokolünü tamamlaması için gereken "kılıç alayı" dahi yapılamadan (yani tam padişah olmadan) aynı cunta tarafından tahttan indirilecekti. Şimdi sıra, 3 ay öncesine kadar hiç hesapta olmayan 'sinsi' Şehzadeye gelmişti, Abdülhamid'e.

Şehzade Abdülhamid'i amcası Sultan Abdülaziz ve kuzeni Yusuf İzzeddin ile Avrupa gezisi dönüşünde Avusturya'dayken gösteren bu nadir fotoğraf, İBB'nin "Sultan II. Abdülhamid Arşivi İstanbul Fotoğrafları" kitabından alınmıştır.

Halbuki işler nasıl da inceden inceye planlanmıştı. Bir Mason hanedan üyesi tahttaydı. Avrupa memnundu, cunta memnundu, Masonlar memnundu. Padişah da babası "Abd  lmecid'in ıslahat fikirlerini daha kökl   ve daha geniş bir plan dahilinde tatbik etmek tasavvurunda idi."

Peki neydi bu plan?

Onun ne menem bir şey olduğunu Büyük Doğu (Grand Orient) Locasından V. Murad'ın dostu Skalyeri'ye yazılan mektupta ayan beyan görebiliyoruz:

"Sevgili kardeşim, eserinize devam ediniz ve yeni kardeşe 2. ve 3. dereceleri aynı gizlilik içinde veriniz. Öyle yapınız ki, bu derecelerin tedrisatı aklında ve kalbinde silinmeyecek izler bıraksın. Böylece Masonluğa, vatanınıza ve insanlığa çok büyük bir hizmette bulunmuş olacaksınız."

Nitekim İttihatçıların meşhur Dr. Nazım'ı da, Meşrutiyet'ten hemen sonra Fransa Maşrik-ı Azam'ında "Farklı gökler altında ama aynı 'eser' için çalışıyoruz" sözlerini sarf edecekti.

Peki neydi Abdülhamid'in müdahalesi yüzünden aksayan ve ondan sonra yapımına devam edileceği söylenen bu 'eser'? Siz cevabı düşünedurun, ben Abdülhamid'in Masonik dalgayı nasıl göğüslediğini özetleyeyim:

1870'lerde devleti ele geçirme planları yapan Mason locaları, Abdülhamid'in ağırlaşan politik baskıları yüzünden belirleyici güç olmaktan çıkmış, siyaset dünyasındaki varlıklarını duruma göre düzenleyen bir teşkilat halini almıştı. Bir zamanlar devleti yönetmeye kalkan Masonlar, Sultan Hamid döneminde geri adım atarak içe kapanıyor ve yeni bir uyanışı iple çekiyorlardı.

Sonra ne mi oluyor?

Ergenekon'un Masonik bağlantılarını görüyorsunuz. Eserlerini meydana getirmek için hâlâ uğraşıyorlar.

Yazıda Semih Tezcan ve İsmail İşmen'in "İlk Türk Masonları ve Sultan Murat V" (1968) adlı kitapçığı ile Edhem Eldem'in "Toplumsal Tarih"in Eylül 1996 ve Suha Umur'un "Tarih ve Toplum"un Ocak 1987 tarihli sayılarındaki yazılarından faydalandım. **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şeyh Said, Kürt devletinin başına bir Türk'ü geçirecekti

Mustafa Armağan 2010.01.10

Genelkurmay Başkanlığı'nın yayınladığı "Türkiye Cumhuriyetinde Ayaklanmalar" adlı kitaba inanacak olursak, Şeyh Said isyanı tamamen İngiliz Gizli Haberalma Servisi'nin Musul'u elimizden koparmak üzere tezgâhladığı bir oyundur ve hainlerin bir karşı ihtilalidir.

Bu düz mantıkla bakarsak elbette bir şey görmemiz mümkün değildir. 'İç ve dış güçlerin el ele vererek oynadığı oyun' şeklinde bir basitleştirme, ancak propaganda ve beyin yıkama faaliyetlerinde işe yarayabilir. Tarihte geçer akçe değildir ne yazık ki. Gerçeğin üstünü bir süreliliğine örtebilirsiniz belki ama ebediyen, asla!

Bakmayın Genelkurmay'ın isyanda İngiliz parmağı olduğu iddiasına; 1925 Mart'ında İngiliz Büyükelçisi Ronald Lindsay'in bizzat Başbakan İsmet İnönü'ye söylediği gibi İngiltere, Türkiye'nin "barış içinde yeniden yapılanması"nı beklemekteydi. İçerideki huzursuzlukların İngilizlerin de aleyhine olacağına kuşku yoktu. Musul'da pusuya yatmış olan İngiltere, o tarihte henüz Kürtlerin ayaklanmasını istemiyordu, zira bir ayaklanmayı bahane eden Türkiye'nin topuyla tüfeğiyle Musul'a sarkmasından çekiniyordu. Doğal olarak bu

durum, Lozan'da girilen barış sürecine büyük zarar verecekti. Dolayısıyla İngiltere'nin bu isyanda bir çıkarı bulunmuyordu. Ancak isyanı bahane olarak kullandığı açıktır; nitekim sonradan Musul'un, kendi içindeki Kürtlere hakim olamayan Türklere teslim edilemeyeceği tezini ustalıkla kullanacaktı.

Önümüzdeki süreçte Türkiye'deki 'Kürt sorunu'nun dönüm noktalarından Şeyh Said İsyanı'nı da tartışacağız. Ancak ben bugün isyanın genelde bakılmayan birkaç yönü üzerinde durmak istiyorum.

İsyanın en ciddi gerekçelerinden birisini, 1924 Mart'ında mahkemelerde yalnızca Türkçenin kullanılması ve Kürtçenin okullarda yasaklanması oluşturmaktadır. Böylece zaten ancak 215 adet okulu ve 8.400 öğrencisi bulunan Kürtlerin yaşadığı bölge (o sırada Türkiye'deki toplam okul sayısı 4.875, öğrenci sayısı ise 382 bindi), eğitim sisteminden tamamen dışlandı, üstüne üstlük okullar kapatılırken bir de "eğitim vergisi" çıkarıldı.

Durum gerçekten tuhaftı. Eğitim hayatı bir kararla bitirilen bir bölgeden eğitim vergisi alınması tepkilere yol açmakta gecikmedi. Bir adım daha atılarak medreseler de kapatıldı ve nihayet Türk-Kürt birlikteliğinin son simgesi olan Halifelik de kaldırıldı.

İsyan başladı. Lice ve Hani bir hafta içinde düştü, Çapakçur da ertesi hafta düşecekti. İşte tam bu sırada Şeyh Said bir manifesto yayınladı. Bölgede bir Kürt yönetimi kurmaktan ve Hilafeti geri getireceğinden söz ediyordu.

"Türkistan Halifesi" yapılmak istenen Şehzade Abdülkerim Efendi, Tokyo'da Japon korumalarıyla beraber.

Peki kurulacak Kürt yönetiminin başkanı kim olacaktı?

Said'in Halife olarak kendini ortaya sürdüğünü sanıyorsanız aldaniyorsunuz. Onun kafasındaki Halife adayı, aynı zamanda "Kürdistan Hükümdarı" da olacak olan merhum Sultan Abdülhamid'in oğullarından biriydi.

Peki kimdi bu Kürtlerin padişahı olacak Türk şehzade?

Bildiğim kadarıyla Şeyh Said ve avanesi bu makama, Son Halife ve "Kürtlerin Babası" olarak gördükleri Abdülhamid'in en büyük oğlu, 1870 doğumlu Mehmed Selim Efendi'yi münasip görmüşlerdi. Şehzade o tarihte 55 yaşındaydı ve Beyrut'ta yaşıyordu. Üstelik Kadir Mısıroğlu'nun dediğine bakılırsa Araplar kendisine "Sultan Selim" diye hitap ediyorlar, Cünye'deki evi "Kasru'l-Melik", yani "Sultan'ın Sarayı" diye biliniyordu.

Hatta Yılmaz Öztuna'nın aktardığı bir bilgiye göre, Şeyh Said isyanında sadece bildiri yayınlamakla yetinilmemiş, Diyarbakır Ulucami'de Mehmed Selim Efendi'nin adına hutbe dahi okunmuştu. Tabii kendisinin bundan haberdar olup olmadığını bilmiyoruz.

Ancak burada asıl dikkat çekmek istediğimiz husus, kurulacak bir Kürt devletinin başına Türk/Osmanoğlu şehzadelerinden birinin getirilmesi, dahası, Şafii mezhebine bağlı Kürtlerin başına Hanefiliğin koruyucusu olan bir hanedan üyesinin seçilecek olmasıdır. Ve nihayet herhangi bir şehzadenin değil, bir zamanlar 'Kürtlerin Babası' (Bavê Kurdan) diye meşhur olan Sultan II. Abdülhamid'in en büyük oğlunun bu makam için tercih edilmiş olmasıdır.

Kürt tarihi uzmanı David McDowall'ın da dediği gibi, kurulması için bayrak açılan Kürdistan'ın başına Kürt olmayan bir liderin geçirilmek istenmesi, Şeyh Said isyanının hakikaten milliyetçi bir isyan olup olmadığı şüphesini uyandırıyor ("A Modern History of the Kurds", I.B.Tauris, 2004, s. 197-198).

Şeyh Said isyanı gerçekten milliyetçi bir isyan olsaydı, Kürtlerin başına bir 'Türk'ü getirmeyi düşünürler miydi? David McDowall, Şeyh Said'in halife olarak kendisi dahil hiçbir Kürt aday göstermemesini, isyanın milliyetçi

olmaktan ziyade, "Kürt dinî partikülerizmi"ne ("Kurdish religious particularism") dayandırıyor. Bir başka deyişle Kürtlüğü savunuyor ama bunu dinî bağlılıkla ve dine bağlanmanın kurtuluşa erdireceği inancıyla yapıyorlardı.

Yani Türkler Hilafeti kaldırmakla dinî önderliklerini kaybettiler, şimdi sıra Kürtlerde. Ama Halife yine Osmanlılardan olacaktı, zira ümmeti bu aileden başkası toparlayamazdı.

İşe bakın ki, Mehmed Selim Efendi bu işlerin adamı değildi ama oğlu Abdülkerim Efendi, tam tersine atak bir yaratılışa sahipti. Maceracıydı. O kadar ki, Japonlar 1933'te kendisini davet edince kalkıp Tokyo'ya gitmiş, Japonların desteğiyle Uzakdoğu'da yaşayan Türk-Tatarları bir bayrak altında toplamak ve bu defa Türkistan Kralı olmak üzere Çin'e karşı harekete geçmişti. Ancak hayalleri kısa zamanda tuzla buz olan atak Şehzade, 1935 Ağustos'unda New York'ta bir otel odasında ölü bulunacaktı. İki yıl sonra da babası "Sultan Selim" ölecekti.

Kadere bakın ki, Mehmed Selim Efendi Kürtlerin, oğlu Abdülkerim Efendi ise Türkistan Türklerinin başına Halife yapılmak istenmişti. İkisi de olmadı. Baba Şam'da, oğul ise New York'ta son uykularını uyumaktalar.

m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Balyozcular 49 yıl önce ne yapmışlardı?

Mustafa Armağan 2010.01.24

Sizler gibi "Taraf"ın "Fatih Camii bombalanacaktı" haberini okuduğumda benzer tepkiler geçti aklımdan.

İddia doğruysa 3 Kasım 2002 seçimlerinden sonra birileri kapalı kapılar ardında toplantı üstüne toplantı yapıp oylarımızla seçtiklerimizi devirmek için "5 bin sayfalık" ayrıntılı planlar hazırlamakla meşgullermiş.

Buna göre İbrahim Fırtına, Özden Örnek ve Ergin Saygun gibi kuvvet komutanlarının da aralarında bulunduğu 29 general ile çeşitli rütbelere sahip 133 subayın bu 'balyoz' planının altında imzaları bulunuyormuş. Asıl korkuncu ise ülkeyi bir darbe ortamına sürükleyebilmek adına yapılacak sabotajlar: Fatih Camii'nin bombalanması ve "Mümkünse bir Türk jetinin Yunan uçaklarınca düşürülmesi" vs.

Karşımıza çıkan tablo aslında yabancımız sayılmaz. Bundan 49 yıl önce de seçim sonrasındaki tabloya itiraz eden generaller darbe bildirisini kamuoyuna sunmuşlar ve bakın arkasından neler neler olmuştu.

"27 Mayıs"ta tek bir darbe yapıldı zannederiz. Ama aslında darbe, yeni darbeleri doğurmuş ve Türkiye 1965 seçimlerine kadar ecel terleri dökmeye devam etmiş, artçı sarsıntılar ise 12 Mart 1971 'buçuk darbesi'yle 10 yıldan fazla sürmüştü.

Darbenin yapanlara dahi huzur getirmediğinin en kesin kanıtı, 27 Mayıs'ın baş aktörlerinin önce Milli Birlik Komitesi adında ne idüğü belirsiz bir aygıt kurup sonra da birbirlerine düşmeleridir. Nitekim daha 6 ay geçmeden patlak veren iç hesaplaşmada, Alparslan Türkeş ve Dündar Taşer'in de içinde olduğu 14 subay tasfiye edilip yurtdışına sürülecek ve devrim, işe kendi çocuklarını yiyerek başlayacaktı. İşin acı tarafı, bu darbeler harmanında savrulan yalnız Türkiye ve Demokrat Parti değil, bizzat Silahlı Kuvvetler olacaktı.

Menderes, Zorlu ve Polatkan'ın idamlarının infazından sonra 15 Ekim 1961'de seçimlere gidilmiş ve hıncını içerisinde büyüten halk, sandıkta darbecilere ağır bir darbe indirmişti. Böylece İsmet İnönü'nün CHP'sini iktidara taşımak üzere düzenlendiği açık olan 27 Mayıs darbesi (o zamanki deyişle 'ihtilali'), sandıkta halktan onay alamamış oluyordu.

CHP 173 milletvekilliği ve 36 senatörlük, AP 158 milletvekilliği ve 79 senatörlük, YTP 54 milletvekilliği ve 28 senatörlük, CKMP ise 65 milletvekilliği ve 16 senatörlük kazanmıştı. Gerçi en fazla milletvekilini CHP çıkarmıştı ama en fazla senatörü de AP çıkarmıştı; bu tablo hem CHP'nin tek başına iktidar olması için yeterli değildi, hem de karşısında rahatlıkla güvenoyu alabilecek bir çoğunluk vardı.

Yeni darbe için tehlike çanları çalıyordu. Birileri derhal harekete geçti. Darbeciler yaptığı tabloyu beğenmeyip tuvali temizlemeye kalkan ressam gibi yeni bir sayfa daha açmaya hazırlanıyordu.

Seçim sonuçları kesinleşir kesinleşmez o zamanlar Yıldız Sarayı'nda bulunan Harp Akademisi'nde 10 general ve amiral ile 28 albay bir protokol imzaladılar. Tarih 21 Ekim 1961, saat: 18.00 idi.

En yüksek rütbelileri Korg. Refik Tulga ve Korg. Cemal Tural olan subaylar TBMM'ye toplanmadan önce baskın yapacaklarını, partileri kapatıp seçim sonuçlarını iptal edeceklerini, iktidarı milletin 'gerçek' ve 'ehliyetli' temsilcilerine (kimlerse onlar?) emanet edeceklerini, MBK'ni feshedeceklerini... sonradan "21 Ekim Protokolü" olarak adlandırılacak bir metinde tespit ederek gerekli yerlere bildirdiler.

Ertesi gün de Mürted Hava Üssü'nde Ankara grubuna mensup general ve albaylar da protokolü imzalayınca "daire-i devlet" karıştı. O zamana kadar "Demokrasiye saygılıyız" sözünü dillerinden düşürmeyen ihtilalciler, tam seçimler yapıp da halk kararını sandığa yansıtınca, 'olmadı, sil baştan' diyorlardı.

Yeni bir darbe istemeyen İsmet Paşa bu defa protokolcülere cephe aldı. Damadı Metin Toker'i Tulga ile görüşmeye göndermişti. Ancak Tulga ısrarcıydı. İlginç fikirleri vardı: Okuma yazması bile olmayan kimseler oy kullanmışlardı, bunlar milletin kaderinde nasıl söz sahibi olabilirlerdi? Cahil halk aldatılmıştı...

İsmet Paşa ise kendisini darbe olmadan iktidara geçirecek formülü bulmaya çalışıyordu. Damadının deyişiyle, "Askerlerin güven ihtiyacı ile Paşa'nın iktidar ihtiyacı aynı noktada birleşiyordu."

İhtilalin başı Cemal Gürsel ve Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay yeni bir rezalet çıkmasını ancak İnönü'nün başkanlığında bir koalisyon kurulması şartıyla aşabildiler. Komutanların nezaretinde liderlere imzalatılan "Çankaya Protokolü", demokrasi tarihimizin en kara sayfalarından biridir. Parti liderlerine, darbe heveslilerinin ancak bu şartlarla Meclis'i basmaktan vazgeçecekleri bildirildi. Böylece Meclis'te azınlık olan CHP, silahların gölgesinde ikinci baharını yaşayacaktı.

Hükümet krizi "İnönü Başbakan" formülüyle çözülmüştü ama şimdi sırada Cumhurbaşkanlığı krizi vardı. Ya bu üç parti Gürsel'den başka bir adayı seçmeye kalkarlarsa? 2007'de yaşadığımız 367 krizine rahmet okutacak gelişmeler yaşanacaktır bundan sonra.

Ord. Prof. Ali Fuat Başgil sivillerin adayı olarak Org. Cemal Gürsel'in karşısına çıkma cesaretini göstermişti. Seçime girse cumhurbaşkanı olması kesindi. Ama sokmadılar. Nasıl? Resmen tehdit ederek. General Sıtkı Ulay yıllar sonra şöyle anlatıyordu o tehdit sahnesini:

"Ya cumhurbaşkanı adaylığından vazgeçersiniz ya da Etlik Mezarlığı'na gömülürsünüz."

Başgil hoca ise generallerin kendisine "Adaylığınızı geri almazsanız hayatınızı garanti edemeyiz" dediklerini, daha da korkuncu, Meclis'i kapatıp askeri idareyi devam ettirecekleri tehdidinde bulunduklarını aktarıyor.

Nihayet 25 Ekim'de açılan Meclis'in ilk işi, tek aday olan Gürsel'i cumhurbaşkanlığına seçmek, onun da ilk işi hükümeti kurmak üzere İnönü'yü görevlendirmek olmuştur. Buna o zaman isyan edenlerin başında Süleyman Demirel geliyordu. Ne var ki, 28 Şubat askerî darbe sürecinde bu defa kendisi aynısını yapacak ve hükümeti kurma görevini, Tansu Çiller yerine yamalı bohçayı andıran devşirme sandalyelere sahip Mesut Yılmaz'a verecekti.

Ne denir? Tarih, "Hiç ibret alınsaydı tekerrür mü ederdi?" m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Peki Genelkurmay 'Karabekir açılımı'na hazır mı?

Mustafa Armağan 2010.01.31

Genelkurmay Başkanı İlker Başbuğ'un yumruğunu masaya vurarak yaptığı son konuşma, Kâzım Karabekir'i anma programının kapanış konuşmasıydı.

Satır aralarında bana ilginç olan kimi noktalar oldu ki, bunlar muhtemelen meselelere siyaset gözlüğüyle bakanlara 'kel alaka' gelecektir.

Koskoca Genelkurmay Başkanlığı İstiklal Savaşı'nın bu muzaffer Şark Çephesi komutanını ancak 62. ölüm yıldönümünde hatırlamıştır. Zira haberlere bakılırsa bu toplantı bir 'ilk' imiş! Eh, birincisi yapıldığına göre önümüzdeki senelerde devamı da gelecektir herhalde.

Sayın Başbuğ konuşmasında ders kitaplarımızdaki tuzağa düşmedi ve ısrarla 'İstiklal Savaşı' dedi. Biliyorsunuz, biz çocuklarımıza 'Kurtuluş Savaşı' diye okutuyoruz ki, bu vahim bir yanılgıdır. Bir defa biz esir olmadık ki, kurtulalım. İkincisi, ordumuz tamamen yenilmedi ki, esir olalım. Hem Mustafa Kemal Paşa'yı Samsun'a 3. Ordunun başına müfettiş olarak gönderiyoruz, hem de esir olduk diyoruz. Bu ordu orada varsa, yalnız o ordu değil, Trakya, Konya, Erzurum vs.deki ordu ve kolordularımız yıpranmış da olsa ayakta ise ve en önemlisi de, Cafer Tayyar Paşa'dan Ali Fuat Paşa'ya, Kazım Karabekir'den Mustafa Kemal Paşa'ya sürekli tayinler yapılıyorsa bunun esaret neresinde? diye sormazlar mı?

Org. Başbuğ'un tarih üzerinden düşmanlık üretilmesi konusundaki şu uyarısı da yerindeydi:

"Geçmişte yaşananları doğru ve sağlam bilgilere dayanarak tartışmalıyız. Bunda sakınca yok. Ancak, tarihte, geçmişte yaşananları adeta bir hesaplama noktasına getirmek bence bu topluma, o millete, o ülkeye yapılabilecek en büyük kötülüktür. Bazen bunu görüyorum, maalesef... Tarihimizde yaşanan olayları, geçmişimizi bugün bir hesaplama malzemesine dönüştürmek o topluma en büyük kötülüktür."

Hesaplama bahsine gelirse;

Sayın Başbuğ, bence tarihi serbest bırakalım. Davulcuya veya zurnacıya kaçacağından korkmayalım. Gerçeğin ortaya çıkması için çalışanların önünü kapatmayalım. Size göre yanlış bir yorum da yapılmış olabilir. Bunu hemen hainlik, nankörlük şeklinde değerlendirmek işte o eleştirdiğimiz hesaplama noktasına sürükler insanları. Tek kelimeyle askerin Atatürk üzerindeki yorum tekeli kaldırın lütfen.

Yine buyurmuşsunuz ki:

"Bugünleri kime borçluyuz? Bugünleri elbette İstiklal Savaşı'nı kazananlara, en küçük rütbelisinden en büyük, ebedi Başkomutanımız Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere İstiklal Savaşımızın bütün komutanlarına ve her şeyden önce o dönemlerde, o zorluklarda, o yokluklarda ordusuyla bütünleşen o Türk milletine borçluyuz."

Burada bir süre önce sözünü ettiğiniz 'Türk Silahlı Kuvvetleri Türk milletinin özüdür' ifadesinden daha olgun bir tavır görüyorum. Yine de "Türk milleti"nin en sonda değil de, en başta zikredilmesi gerekirdi. İkinci olarak bu bütün milletin, ama 'ulus' anlamındaki değil, 'ümme't' anlamındaki "millet"in istiklal (bağımsızlık) savaşıydı. Yani Türklerin, Kürtlerin, Çerkezlerin, Arapların vs. ortak mücadelesiydi. Bence meseleyi böyle konumlandırırsanız gerçeğe daha uygun bir resim çizmiş olurdunuz.

Sayın Başbuğ'un sözlerini didiklerken, bunun bir 'tarih açılımı'nın ayak sesleri olacağı izlenimini aldım. Zira 10 Nisan'da Mareşal Fevzi Çakmak'ın anılacak olması önemli bir işaret. Hele hele katı Kemalist çevrelerde 'Sakallı' diye dalga geçilen ve 'gerici' kabul edilen Nurettin Paşa'nın da anılacak olanlar arasında zikredilmesi büsbütün dikkate değer bir olay.

Karabekir Paşa inkılap tarihlerimizde kasten unutturulmuştur. Bakın, 1930'larda liselerde okutulan "Tarih IV" adlı 350 sayfalık ders kitabında Karabekir'in adı sadece ve sadece 2 yerde geçmektedir! Birisinde sadece ismi zikredilmekte, diğerinde ise (s. 72) Mustafa Kemal'in kendisini Şark Cephesi'ne tayin ettiğinden bahsedilmekte, ancak burada kazandığı savaşlar anlatılırken tek bir yerde dahi bu savaşları kazanan kişinin o olduğundan söz edilmemektedir. Öte yandan İnönü savaşları ballandıra ballandıra anlatılırken kuşe kâğıda tam sayfa bir İsmet İnönü fotoğrafı çıkmaktadır karşımıza. Ayrıca kitap boyunca onlarca İnönü resmine rastlayabilirsiniz, oysa Karabekir'in kıyısında köşesinde görüldüğü tek bir fotoğrafını ara ki bulasın. (Bu arada bazı uyanıklar kitabın indeksinde ismi 30-40 kere geçen "Kâzım Paşa"nın Kâzım Karabekir olduğunu zannedip bana e-mail atmasınlar sakın, çünkü o Kâzım Paşa, Kâzım Özalp'tır ve o sırada Meclis Başkanı'dır.)

Sadece bu 1931 tarihli ders kitabından bile görebilirsiniz Karabekir'in nasıl unutturulmak istendiğini.

Kâzım Karabekir Paşa'nın kitaplarındaki iddialar ise yenir yutulur gibi değil. Birkaçını sonradan açmak üzere zikredeyim:

1. Karabekir Paşa'nın "Nutuk" eleştirilerini nereye koyacaksınız? O kadar ki, Paşa, "Nutuk"un tek bir kişinin haklılığını kanıtlamak üzere yazılan ve tarihi yanlış yönlendiren bir kitap olduğunu iddia eder.
2. İstiklal Savaşı'nı kendisinin başlattığı, Şark Cephesi'ndeki başarıları olmasa savaşın kazanılamayacağı, hatta İsmet Paşa ve Mustafa Kemal Paşa'yı Anadolu'ya geçmeye kendisinin ikna ettiği iddiasındadır.
3. Cumhuriyet'in kurulduğu günlerde İslamiyet'e yönelik eleştirilerin arttığı, Müslüman kaldıkça kimsenin yüzümüze bakmayacağı düşüncesinin yayıldığı, hatta 'En iyisi Hristiyanlığı benimseyelim, bu iş olsun bitsin' diyenlerin Ankara'yı kuşattığı, Atatürk'ün de buna ses çıkarmadığı ve dolayısıyla kendisinin bu tavra karşı çıktığı için tasfiye edildiği kanaatindedir.
4. Karabekir Paşa, 1922'de Mustafa Kemal'in Halife olmak istediğini yazmaktadır.
5. Son olarak Mustafa Kemal'in kendisine "Arap oğlunun yavelerini Türk oğullarına öğretmek için Kur'an'ı Türkçeye tercüme ettireceğim ve okutturacağım" dediğini aktarmaktadır.

Gördüğünüz gibi Kâzım Karabekir Paşa'nın sadece bu birkaç iddiası bile Genelkurmay'ın tarih yorumuna taban tabana zıttır.

O zaman şu soruyu sormak pişmiş aşa su katmak olur mu:

Genelkurmay Başkanlığı "Kâzım Karabekir açılımı"nı nereye kadar götürebilecektir?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"19 Nisan 1919'da Trabzon'a çıktım"

Mustafa Armağan 2010.02.07

Ölümünün 62. yıldönümü vesilesiyle geçtiğimiz 25 Ocak günü Genelkurmay Başkanlığı tarafından düzenlenen Kâzım Karabekir'i Anma Töreni'nde konuşan Org. İlker Başbuğ, Paşa'nın bazı sözlerini Balyoz Harekâtı İddiası'nı boşa çıkarmak için kullanmıştı.

Yalnız Sayın Başbuğ'un konuşmasında andığı sözler ile Karabekir'in orijinal ifadesi arasında bir kelimenin farklı olduğu gözden kaçmadı.

İlker Başbuğ konuşmasında Karabekir'in sözlerini şöyle aktarıyordu:

"Vatandaş! Yanlış bilgi felaket kaynağıdır. Her işin evvela hakikatini ara ve öğren, sonra münakaşasını istediğin gibi yap. Birincisi, hakikatin aranması ve öğrenilmesi konusu senin vicdanına; ikincisi ise münakaşadaki durum kişilerin seviyesine ve irfanına, bilgi birikimine dayanıyor. (...) (H)erkes (...) önce vicdanına, sonra da seviyesine, bilgisine dayanarak hareket etmeli."

Eğer bir dil sürçmesi değilse Sayın Başbuğ'un önündeki metni hazırlayan uzman, Karabekir'in bir kelimesini yanlış yazmıştır. Diyeceksiniz ki, bu tür hataları hepimiz yapıyoruz, Genelkurmay Başkanı yapmış çok mu? İyi ama biz tarihimizi böyle mi 'doğru' anlayacağız? Emrinde binlerce uzman bulunan ölkemizin en seçkin kurumlarından birinin başkanı 5 cümlelik bir alıntıda bu hatayı yapabiliyorsa işin hakikatini nasıl araştıracağız?

Geçen hafta da sormuştum: Genelkur-may'ın Karabekir Paşa açılımı iyi güzel de, onun ciltlerce kitapta ortaya koyduğu ve resmi anlatıya taban tabana zıt mahiyetteki 'alternatif inkılap tarihi'ni nereye koyacağız?

Bu yazıda "yakın tarihin Pandora'nın kutusu" dediğim Karabekir'in tezlerini daha geniş olarak ele alacağım. Aşağıdaki radikal iddialarından açıkça görölebcektir ki, eğer yakın tarihimiz Karabekir Paşa gözüyle yazılmış olsaydı, bugün bambaşka türden bir inkılap tarihi okuyor olacaktık.

Ben bu yazıda bu "Ciss" diyen birilerine aldırış etmeden Karabekir'in gözüyle İstiklal Savaşı ve Cumhuriyet'in kuruluş seyrini anlatacağım. (Özet bana ait ama bilgiler tamamen Karabekir Paşa'nın kitaplarından derlenmiştir; kaynaklarını merak edenler lütfen yeni kitabımı beklesinler.)

7. Ordu Komutanı Mustafa Kemal Paşa Filistin'de yenilen ordusunu perişan bir şekilde geri çekerken, Yıldırım Orduları Grubu'nun başına atandı; toplayabildiği kuvvetleri Adana'ya kadar çekti. Orada Mondros Mütarekesi'nin imzalandığı haberi geldi. Benim başında bulunduğum 15. Kolordu (eski 9. Ordu) ise elde kalan en güçlü askeri birlikti. Morali düzgündü ve yenilmemişti.

Ancak Mütarekeyle birlikte ben de İstanbul'a dönünce bu kadar karargâhsız generalin İtilaf güçlerinin avucunun içinde durmasının tehlikeli olduğunu gördüm, hepimizi birden yakalayıp Malta'ya sürseler, Doğu'dan başlayacağına inandığım Milli Mücadele'yi kim yapacaktı?

İşte bu yüzden hem Padişah Vahdettin, hem de Fevzi Çakmak, İsmet ve Mustafa Kemal Paşalarla yaptığım görüşmelerde Anadolu'ya geçmekten başka çare olmadığı fikrini işledim. Padişah 'ümidim sizde' diyordu. En ümitsizi ise İsmet Paşa idi. Köye dönüp çiftçilik yapmayı bile düşünüyordu. Fevzi Paşa ondan beterdi. İstanbul'da kalıp siyasete atılmayı düşünen Mustafa Kemal Paşa ise Şişli'deki evinde yaptığımız baş başa görüşmede (o sırada ameliyatlıydı, hasta yatıyordu) benim Anadolu'ya geçme fikrime biraz soğuk baktı ve "Bu da bir fikirdir, sonra görüşürüz" dedi.

12 Nisan 1919'da İstanbul'dan hareket ederek Milli Mücadele'yi bizzat başlattım. "Siyasî ve askerî esas planlarını tespit ettim." Bir hafta sonra 19 Nisan'da Trabzon'a çıktım. İzmir'in işgali üzerine ilk mitingi Trabzon'da düzenledim, daha o sırada Mustafa Kemal Paşa Samsun'a bile çıkmamıştı. 1918'de Rus işgalinden kurtardığım Erzurum ve Doğu illeri bana sadıktı. Kurtuluşun Doğu'da olduğundan adım gibi emindim. Trabzon'da Miralay (Albay) rütbesinde bir Osmanlı Şehzadesi ile karşılaşmam ilginçtir. Adı, Cemaleddin Efendi idi (Abdülaziz'in torunu).

17 Haziran günü "küçük Erzurum Kongresi" toplandı. Öte yandan Amasya Genelgesi az daha başımızı derde sokacaktı, zira askerî bir ihtilal havası vardı. Bunu dünyaya kabul ettiremezdik. Oysa Wilson prensiplerine göre bizim halkla beraber, millet olarak harekete geçmemiz gerekiyordu. Asker bu harekete sadece kol kanat gerecekti.

Bunun içindir ki, sivil bir olum olmasına önem verdiğimiz Erzurum Kongresi'ne katılmadım, İstanbul'dan tutuklama emri elimde bulunan Mustafa Kemal'i "Hepimiz emrinizdeyiz Paşam" diye selamlayarak karşıladım. Mustafa Kemal Paşa sendeleyerek üzerime atıldı, boynuma sarılarak yanaklarımdan tekrar tekrar öptü, teşekkür etti. Kendisine rahatça çalışabilmesi için askerlikten istifa etmesi gerektiğini söyledim. Lakin etmedi, bunun üzerine askerlikten uzaklaştırıldı, arkasından geç de olsa istifa etmek zorunda kaldı. Böylece sivil olduğu için Erzurum Kongresi'ne katılması imkân dahiline girdi.

Erzurumlular onu, milli hareketi önlemek için İstanbul hükümetinin gönderdiğinden şüpheleniyorlardı, ben bu şüpheyi teminat vererek giderdim. Mustafa Kemal Paşa ve Rauf Bey benim etki ve baskımla üye seçildiler, M. Kemal'i başkan seçtiren de benim. Böylece Milli Mücadele, Erzurum Kongresi ile başlamış oldu. Hayret edilecek şey: Mustafa Kemal Paşa istifa etmesine rağmen askerî üniformayı ve yaverlik kordonunu üzerinden çıkarmamıştı. Bu yüzden Kongrenin başlangıcında tartışma çıktı, sonunda sivil giyinerek tekrar gelmek durumunda kaldı...

Görüldüğü gibi her cümlesi dinamit gibi olan iddialar bunlar. Resmi tarihe taban tabana zıt, her biri başlı başına bir tartışma konusu. Ancak madem inkılap tarihini Karabekir Paşa gözüyle (en azından Org. Başbuğ'un dediği gibi gerçeği arayış yöntemini göz önünde tutarak) yazacağız, o zaman iddialara biraz daha devam etmemiz gerekiyor.

Son olarak Karabekir, "Nutuk"un ilk cümleleri olan "19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktım. Genel durum ve manzara"nın kendisi açısından nasıl görüldüğünü de yazmayı ihmal etmemişti. Bu radikal bir iddiaydı ve o cümleler çok şeyi anlatıyordu:

"19 Nisan 1919'da Trabzon'a çıktım. Şarktaki askeri vaziyet şöyleydi..."

İsmet Paşa nasıl kahraman yapıldı?

Mustafa Armağan 2010.02.14

"Hayatında hiçbir savaşı kazanamamış olan İsmet İnönü tarih kitaplarımızda yere göğe sığdırılmazken, girdiği bütün savaşları kazanmış olan Kâzım Karabekir nedense birkaç satırla geçiştirilir."

Geçenlerde Ülke TV'de beraber program yaptığımız sevgili Turgay Güler'in bir sorusuna bu cevabı verince 'Vay, sen Paşamızın İnönü savaşlarındaki dehasını nasıl olur da inkâr edersin?' diyenler olmuştu. Ne de olsa İsmet Paşa bu ülkenin şerbetlilerindendir, Nimet Arzık'ın harika tespitiyle söylersek 'Son Padişah'tır' değil mi?

Ekim 1917'de 3. Kolordu Komutanı olarak Filistin cephemizin yarılıp çökmesine sebep olan Birüsseba bozgunundaki hataları bir yana, Eskişehir-Kütahya muharebelerindeki beceriksizliğine ne demeli? Merak etmeyin, bu dosyaları zamanı geldiğinde açacağız. Ancak konumuzu fazla dağıtmadan, Atatürk'ün kendisine soyadı olarak verdiği İnönü savaşlarını kazanan kişinin gerçekte İsmet Paşa mı yoksa başkası mı olduğunu biraz sorgulayalım.

Dikkatimi çeken bir nokta, bizim hangi metne, ne kadar güvenebileceğimiz konusundaki kuşkularımı derinleştirdi. Aynı yazarın iki ayrı zamanda yazdıkları arasında bu kadar zıtlık bulunması çok ilginçti. Kimden mi söz ediyorum? Eski Türk Tarih Kurumu Başkanı Tevfik Bıyıklıoğlu'ndan.

Bıyıklıoğlu asker kökenli bir yazar. Atatürk döneminde bir süre Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği yapmış. Dolayısıyla sözüne güvenilmesi gerekir diyorsunuz; ama hangi sözüne? Mesele burada.

"Resimli Tarih Mecmuası"nın Mayıs 1954 tarihli 53. sayısını açıp Bıyıklıoğlu'nun "Atatürk ve İnönü muharebeleri" başlıklı yazısını okuyorsunuz. Yazıda İnönü 'zaferleri' İsmet İnönü'ye mal ediliyor büyük ölçüde.

Ancak Bıyıklıoğlu'nun bir de "Harp Notları" vardır ki, bunları sadece yakınlarıyla paylaşmıştır ve orada tam tersini yazmış, İnönü zaferlerinin İsmet Paşa ile hiç ilgisinin bulunmadığını, diğer adsız kahramanlar olmasaydı kaybedileceğini söylemiştir.

Bu nasıl bir sansürdür ya Rabbi! Övdüğün adamın ne mal olduğunu aslında biliyorsun ama yazmıyorsun, sonra notlarında onun ne mel'un biri olduğunu kaydediyorsun. Zaten bunun için tarihimiz ayağa kalkamıyor ya.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, "Politikada 45 Yıl" adlı hatıralarında başından geçen eğlenceli bir olayı aktarır. II. İnönü Savaşı sırasında güney cephesi komutanı olan Refet Bele ile konuşan Yakup Kadri, Paşa'dan bir yazısında İsmet Bey'i 'millî kahraman' ilan ettiği için zılgıtı yer. Şairane bulmuştur yazısını. Bunun üzerine yazarımız, iyi ama der, o zaman Atatürk'ün İsmet Paşa'ya çektiği o ünlü telgraf da mı şiirdir? Asıl telgrafa kahkahalarla gülen Refet Paşa, "Ona ne şüphe!" der, "Bahsettiğiniz telgrafı yazanın da sizin edebiyat arkadaşlarınızdan biri olduğunu bilmiyor musunuz?"

Tevfik Bıyıklıoğlu (solda), savaş sırasında İsmet Paşa'yla birlikte (Hayat Tarih Mecmuası, 3, Nisan 1969)

İyiden iyiye meraklanmıştı "Yaban" yazarı. Bir Nisan şakası gibidir cevap. (Telgrafın çekiliş tarihi de 1 Nisan 1921'dir!) Meğer İnönü'ye, içinde "Siz orada yalnız düşmanı değil, milletin makûs talihini de yendiniz" övgüleri geçen telgraf aslında Mustafa Kemal Paşa tarafından değil, onun isteğiyle Hamdullah Suphi Tanrıöver tarafından yazılmıştır.

Hem, der Refet Paşa, o telgrafta bir adres yanlışlığı da vardır. Aslında İsmet Paşa'ya değil, İnönü zaferinin gerçek kahramanı olan Miralay Fethi'ye çekilmeliydi. Zira Yunanlılar karşısında hezimete uğrayan kuvvetlerimiz, Fethi Bey'in aldığı inisiyatif ve gösterdiği gayret sayesinde savaşı kazanmışlardır (Paşa sonra bu gerçek kahramanın Yarbay Atıf olduğunu söyleyecektir).

TBMM tutanaklarını okuduğunuzda Meclistekilerin İnönü zaferini Fevzi Çakmak'ın kazandığından söz ettiklerini görüp şaşırırsınız. Nitekim İsmet Paşa da bir telgrafında 'yüksek stratejisiyle savaşı kazandıran' kişinin Fevzi Çakmak olduğunu açık seçik yazar. Bolu milletvekili Yusuf İzzet de zaferi Fevzi Paşa hazretlerine borçlu olduklarını açıkça söyler. Gariptir, tutanaklarda İsmet Paşa'nın ismi hiç geçmez. Herkes Fevzi Paşa'yı kutlar; hatta Paşa bu zaferinden dolayı terfi bile etmiştir.

İsmet Paşa'nın askerî hataları o kadar göze batar olmuştur ki, Eskişehir-Kütahya muharebelerini kaybettiği için Temmuz 1921'de Genelkurmay Başkanlığı elinden alınmış ve Garp Cephesi Komutanlığı kalmıştır üzerinde. Yenilgileriyle şöhret bulmuş ve Meclis'te aleyhine kalın bir cephe oluşmuştu. Muhalefetin yoğun tepkisi yüzünden ilk Başbakanlığı çok kısa sürdü. Şeyh Said isyanı üzerine Fethi Okyar'ın yerine yeniden Başbakanlık koltuğuna oturdu. Böylece cephelerde gösteremediği zafer kazanma becerisini entrikalarda gösterdi. Bu 'zafersiz kahraman' unvanı ölümüne kadar sürüp gidecekti.

TTK Başkanı Bıyıklıoğlu'nun özel notlarına dönecek olursak, İnönü hakkındaki sözleri yenir yutulur cinsten değil.

Ona göre İnönü'ye Atatürk'ün kontrolünde dura dura bir aşağılık kompleksi gelmişti. "İsmet Paşa'nın başlıca vasfı, yakın arkadaşlarına karşı nankörlüğü ve vefasızlığıdır." Birinci İnönü zaferinin gerçek kahramanı Yarbay Atıf Bey'e bu sebeple takdir vereceğine, zaferden hemen sonra apar topar emekliye sevk ettirmiştir. Refet Paşa'yı Güney Cephesi komutanlığından aldırmasının altında da aynı kıskançlık yatmaktadır.

Velhasıl, İsmet Paşa'nın, sivri insana tahammülü yoktur. Cumhurbaşkanlığı döneminde Atatürk'ü hafızalardan silmek istemesi de bununla alakalıdır.

Genelkurmay Başkanlığı görevinden resmen alınmasına yol açan Eskişehir-Kütahya yenilgisini bile tarih kitaplarında bir başarı gibi okutan adamdan ne hayır gelir? Tarih Kurumu eski başkanı ne kadar haklı: "İsmet Paşa'nın bu muharebelerdeki kötü yönetimi, en ünlü komutanı bile Divan-ı Harp huzurunda mahkûm edecek kadar ağırdır. Bundan sonra ne Sakarya'da, ne de Büyük Taarruz'da kendi başına bırakılmamış"tı.

Tevfik Bıyıklıoğlu'nun ağzının içinde dolandırdığını ben azad edeyim bari:

Bu vahim hataları bir başkası yapsa çoktan ipi boylardı ama aynı hataları yapan İsmet Paşa millî kahraman ilan edildi.

Yeter mi, anlatmaya devam edeyim mi? m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zafersiz kahraman İnönü

İstiklal Savaşımızın meşhur bir Ayıcı Arif'i vardı, Samsun'a ilk çıkanlardandı. Milli Mücadele'de çeşitli hizmetleri görüldü, albaylığa kadar yükseltildi, Eskişehir milletvekili oldu.

Ne gariptir ki, 1926 İzmir Suikasti davasında asılanlardan biri de odur. Sebebi, Milli Mücadele'nin ilk hatıratı olma özelliğine sahip anılarının kenarına aldığı notlardı.

Ayıcı Arif'in hatıratında bir nokta dikkatimi çekti. Diyor ki 2. bölümün hemen başında: Birinci İnönü zaferinden sonra "Daha önce Doğu'yu aydınlatmış olan hürriyet ve istiklal güneşi, şimdi Batı'yı aydınlatıyordu."

Aslında Kâzım Karabekir Paşa'nın Doğu'daki zaferlerini bilenler buna pek şaşırmayacaklardır. Lakin mevcut İnkılap Tarihi kitaplarında Batı cephesindeki mücadelelerden başkası hemen hiç anlatılmadığı için 'daha önce Doğu'yu aydınlatmış olan güneş' esprisi yeni neslin kafasında pokemon gibi parıldamaktadır. Ne de olsa tarihten Karabekir'in adı silinmiştir. İşte kızımın okuduğu 8. sınıf İnkılap Tarihi kitabında İnönü'nün 15 fotoğrafı varken, Karabekir'in bir fotoğrafı zar zor yer alabilmiş.

1925 yılında, yani "Nutuk"tan 2 yıl önce yayınlandığı için Ayıcı Arif'in anılarından, henüz resmi tarihin köşeli anlatımı tarafından biçimlendirilmemiş bazı bilgilerin sızdığı gözden kaçmıyor. İşte bunlardan birisi:

Hani fedakâr Anadolu kadınlarının kağnılarla cepheye silah taşıdığı yazılır, çizilir, resimleri gösterilir ya, şu soru unutulur nedense: Sahi bu silahlar nereden nereye götürülüyordu? Sanki Batı cephesinden yine Batı cephesine, öyle değil mi?

Ayıcı Arif'e göre hiç değil. Şöyle diyor:

"Yunanlılara karşı hazırlanan ordumuzun muhtaç bulunduğu silahlar ve malzemelerin büyük bir bölümü ta Erzurum'dan develerle, Diyarbakır ve Sivas'tan kağnılarla çekilmiş ve gönderilmiş... karlı ve yağmurlu mevsimlerde, çamurlu ve bataklık yollarda yapılan bu büyük gönderme ve taşıma... aylarca ve yıllarca devam etmiştir."

Demek Erzurum'dan, Diyarbakır ve Sivas'tan silah getiriyormuş o gıcırdayan kağnılar ha?

Bu böyle de neden İstiklal Savaşı'nda Doğu cephesi hiç yoktur. Antep, Maraş, Urfa savunmaları dışında resmi tarihimizde zikredilmeyen, üstü örtülen bir tarih gizlidir Doğu'da. Bu, aslında Türkiye'nin kurgulanmasındaki temel bir sakatlığa da işaret ediyor.

Neyse. Ayıcı Arif'in hatıratında Birinci İnönü Savaşı anlatılırken sadece bir yerde İsmet Paşa'dan bahsetmesi de epeyce ilginçtir. Şöyle der: "10 Ocak günü İnönü'ne gelen Batı Cephesi Komutanı Albay İsmet Bey bu heyecanlı ve kanlı savaş ile yakından ilgilenmiştir."

Bu kadar! Evet, bu kadar!

Yani savaş ayın 6'sında başlamış, İsmet Paşa ancak 10'unda cepheye müdahil olmuş, nitekim geldiği günün akşamı zaten Yunanlılar geri çekilmiştir. (Birazdan göreceğimiz gibi gelmeseydi daha iyi olurdu.) Yani savaşın kazanılmasında herhangi bir pay sahibi değildir.

Herhalde Ayıcı Arif'in neden asıldığına dair bir ipucunu yakalamış oldunuz, değil mi?

İnönü cumhurbaşkanlığına geçer geçmez Atatürk resimlerinin yanına kendi resmini astırmış, bir süre sonra da Atatürk resimlerini kaldırtmıştı. Erzurum Valisi Haşim İşcan 1939'da Life dergisine bu pozu vermiş.

Geçen hafta İnönü savaşlarını İsmet Paşa'nın kazanmadığını, notlarına dayanarak yazdığım eski Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Tevfik Bıyıklıoğlu'na bakılırsa, İsmet Paşa'nın özelliği, her başarıyı kendisinden bilmesi ve etrafa bu kanaati vermeye çalışmasıdır. Başlıca vasfı, en büyük hamisine ve velinimetine (Atatürk'e) olduğu gibi yakın muharebe arkadaşlarına karşı da nankörlüğü ve vefasızlığıdır.

Bıyıklıoğlu'na göre ayın 10'unda İnönü'deki birliklerinin başına gelebilen İsmet Paşa, 24. tümenin gerilemesinden paniğe kapılarak 4. ve 11 tümenlere saat 14'te, güpegündüz ricat (geri çekilme) emrini vermiştir. Halbuki 24. tümenin hücum taburuyla 174. alayın 1. taburu ve cephe süvari bölüğünün müdahalesi sayesinde İsmet Paşa'nın korktuğunun tersine tehlike bir süre sonra bertaraf edilmişti. Eğer ille de bir ricat emri verecek idiye hiç değilse havanın kararmasını bekleyebilirdi. Savaşın kazanılması, bu birliklerin İsmet Paşa'nın 'geri çekilin' emrine rağmen mücadeleye devam etmesi sayesinde. Bu direniş karşısında Yunanlılar tasarladıkları baskını gerçekleştiremeyecekleri hükmüne vararak geri çekilmişlerdi.

Daha da çarpıcı olanı, Yunanlıların geri çekildiğini 11 Ocak sabahı bir köylünün haber vermesidir. Bunun üzerine birliklerimiz Yunanlıların çekildiği hatta ilerleyebilmişlerdi. İsmet Paşa gereksiz yere Kütahya'da günlerce kalmış, savaşı cepheden uzak kalarak idare etmek istemiş, cepheye geldiğinde ise birlikleri derleyip toparlayamamış ve gereksiz bir ricat emri vererek hatalarına hata katmıştı.

Tevfik Bıyıklıoğlu'na göre bu savaşın gerçek kahramanları 4. tümen komutanı Nazım, 11. tümen komutanı Arif ve 24. tümen komutanı Atıf beylerle, 50, 70 ve 127. alaylar, 24. tümen hücum taburu ve 174. alayın 1. taburu ve bunların cesur, fedakâr komutan ve subay ve Mehmetçikleriydi. (11. Tümen Komutanı, yukarıda tanıttığımız Ayıcı Arif'tir.)

Ancak bunlardan hemen hiçbiri ödüllendirilmediği halde muharebeden sonra İsmet Paşa tuğgeneralliğe yükseltilmiştir; dahası, kendisine bu zaferi armağan eden silah arkadaşlarına sözle dahi takdirlerini belirtme lütfunda bulunmamıştır.

Bir de Eskişehir-Kütahya bozgunundaki fecaat yönetimi eklenince hem Mustafa Kemal, hem de Fevzi Paşa, artık İsmet Paşa'nın büyük kuvvetlere komuta edemeyeceğini anlamış, bir daha ona bu tür önemli görevler verilmemiş, cepheye yaklaşmasına müsaade edilmemişti. Bunun en büyük kanıtı ise ne Sakarya'da, ne de Başkomutanlık Savaşı'nda İsmet Paşa'nın adının geçmemesi değil midir?

Menderes'in 1950'lerin başlarında Meclis'te dediği gibi "Paşa, yeter artık."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Asıl paşalar tutuklaması 1926'daydı

Mustafa Armağan 2010.02.28

İkide bir söylüyorlar: "Bu bir ilk"miş. Güya paşalar ilk defa gözaltına alınıyor, ifade veriyor, sorgulanıyor, hatta tutuklanıyorlarmış.

O kadar kendilerinden emin konuşuyorlar ki, bilmesem ben de inanacağım. Sanki Yassıada'da idama mahkûm edilenler arasında bir orgeneral, hem de öyle böyle değil, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Rüştü Erdelhun

yokmuş gibi, sanki Cemal Madanoğlu, 27 Mayıs'ta teğmenlerin evlerinden topladıkları sürü sepet generali tutukladıklarını anlatmamış gibi.

Lakin asıl üzerinde durulması gereken ve Cumhuriyet tarihi için hiç de şeref vesilesi sayılamayacak bir başka paşa tutuklama dalgası vardır ki, sağlıklı bir tarih bilgisi edinilmesi için yakından bilinmesi gerekir.

Önce 1925'in gazetelerinden birkaç notu paylaşayım:

25 Kasım: Şapka Kanunu kabul edildi. Erzurum'da bazı mutaassıpların gösteri girişimi bastırıldı. 26 Kasım: Erzurum'da 80 kişi tutuklandı. 30 Kasım: Yakalanan mürtecilerden 6'sı idam edildi. 7 Aralık: Mürtecilerden 4 kişi daha idam edildi.

İdam edilenlerin listesi uzayıp gidiyor. İskilipli Atıf ve Ali Rıza hocalar ise Ankara'da 3 Şubat 1926 günü bir çift kavrulmuş hukuk skandalına kurban gideceklerdir. İlk skandal, malum: şapka kanununa muhalefetten yargılanıyorlar ama kanundan 1,5 yıl kadar önce yazılan bir kitapçıktan dolayı. İkincisi ise savcının 5-15 yıl arası ağır hapis cezası istediği Atıf Hoca'yı mahkeme başkanının, son anda hangi 'süper delili' bulduysa artık, idama mahkum etmiş olmasıdır.

Ancak bu, İstiklal Mahkemelerinin ne ilk, ne de son hukuk skandalı olacaktır.

TBMM Başkanlığı'nın son günlerdeki açıklamasına göre İstiklal Mahkemesi kayıtları maalesef araştırmacılara açılmayacakmış. Yazık. Böylece yine bir dönemin karanlık manzarası aydınlatılamayacak, geçmişle sağlıklı bir ilişki kurulması şansı başka bahara kalacak demektir.

Yine de bazı bildiklerimiz var; hatıralardan, gazetelerden, araştırmalardan. Bir de Rauf Bey'in Meclis Başkanı'na gönderdiği o müthiş sertlikteki, manifestovari mektubundan.

Ayşe Şasa'nın Timaş'tan çıkan "Bir Ruh Macerası" adlı anıları bize yalnız yazarının ruhundaki düğümlerin çözülüşünü anlatmıyor aynı zamanda, dayısı Rauf Orbay'ı olanca vakarı, sükûneti ve olgunluğuyla bir insan olarak tanıma fırsatını da sunuyor.

Sivas Kongresi öncesinde sonradan yolları ayrılacak olan Milli Mücadele'nin üç öncüsü bir arada: Solda Ali Fuat (Cebesoy) Paşa, ortada Mustafa Kemal Paşa, sağda Rauf Bey (Orbay).

Milli Mücadele'nin çekirdek kadrosu içinde yer alanlardan "Hamidiye kahramanı" Rauf Bey, Cumhuriyet öncesinde bakanlık, Başbakanlık yapmış, ancak Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Bakanlar Kurulu kararıyla kapatılınca yurt dışında hasta yatağında bulmuştur kendisini. (Sultan Vahdettin'in, kızı Sabiha Sultan'ı ona vermek istediğini, fakat Rauf Bey'in bu teklifi kibarca reddettiğini ve bekâr öldüğünü biliyoruz.)

Milli Mücadele'nin ilk lider kadrosunu teşkil eden Cafer Tayyar, Refet, Karabekir ve Ali Fuat paşalar ile Rauf Bey, İzmir Suikasti davasında hem de idamla yargılanacaklar ve kelleyi zor kurtaracaklardır.

Rauf Bey dava açıldığı sırada tedavi amacıyla yurt dışındadır. Dokunulmazlıkları olduğu halde Meclis Başkanı milletvekillerini apar topar teslim eder polislere. Meclis Başkanı o sırada Londra'da bulunan Rauf Bey'e büyükelçilik eliyle bir tutuklama 'müzekkeresi' ve mektup gönderip adalete teslim olmasını ister.

Peki kime, hangi hukuka güvenerek dönecektir? 12 Ekim 1926'da Paris'ten yazdığı uzun mektupta gerekenleri Meclis Başkanı Kâzım (Özalp) Paşa'ya sert ve mert bir üslupla söyleyecektir. Mektubunda İstiklal Mahkemesi savcı ve yargıçlarına 'cani' der, 'vatan haini' der, 'viddansız' der. Hatta mevcut İsmet Paşa hükümetiyle el ele

vererek Cumhuriyetin ideali olan sivil yönetime darbe yaptıklarını ve yönetimi soysuzlaştırdıklarını çekinmeden dile getirir.

Rauf Bey, her satırı bir volkan gibi patlayan bu zehir zemberek mektupta mahkemenin zorla rejimi değiştirme suçunu işlediği kanaatindedir; başlangıçta hukukun üstünlüğü için yola çıkıldığı halde İstiklal Mahkemelerinde onun fütursuzca  iğnenmesinden duyduğu üzüntü besbellidir. Hayatımın her dakikasının hesabını vermeye hazırım, der, ve ekler: "Her birinin gözünü hırs ve ihtiraslarının kanı b r m   gayri meşru bir heyete karşı böyle bir mecburiyetten hamdolsun m stağniyim."

Gözünde İstiklal Mahkemesi gayri me rudur ve kendisini hesap vermek zorunda hissetmez.

İçin ilginç yanı, 1939'da, yine bir CHP hükümeti adeta özür dilercesine bir beyanname yayınlayarak bo alan Kastamonu milletvekilliğine Rauf Orbay'ı aday gösterir. Ancak o, gıyabında verilmiş olan 10 yıl kürek (ağır hapis) cezasının yine hukuk yoluyla kaldırılmasını talep etmektedir. Af Kanunu'ndan yararlanması gündeme getirilirse de, kabul etmez. Suç i lememi tir ki, affedilsin. Nihayet Yüksek Askeri Temyiz Divanı'ndan beraat kararı çıkar ve tarih önünde zaten ak ve pak olan alnı bir kere daha yükselir.

Öte yandan Savcı Necip Ali,  zellikle Terakkiperverci muvazzaf pa aları tutuklatma peşindedir. Aralarında Kâzım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy, Refet Bele, Cafer Tayyar Eğilmez, Erzurum milletvekili R  t  Dada  pa alar ile, Ayıcı Arif, İsmail Canbolat ve 1908'in "Hürriyet kahramanı" Eyüp Sabri Akg l' n de bulunduğu bir grup asker ve sivil sanık tutuklandılar ve 1926 Ağustos'unda idamla yargılandılar. İstiklal Savaşı'nın önde gelen komutanları yağlı ipi boyunlarında hissettiler, hatta son anda kurtuldular. Ne yazık ki, R  t  Paşa, Albay Arif, İsmail Canbolat ve diğerleri onlar kadar şanslı değildiler. Onları 27 Ağustos'ta Dr. Nazım'dan Maliyeci Cavid Bey'e uzanan ikinci dalga idamlar takip edecek ve "Suskunluk Kararı" anlamındaki Takrir-i Sükûn tam anlamıyla ger ekle ecekti.

Rauf Bey ise Londra'dan yazdığı 30 Haziran 1926 tarihli mektubunda İstiklal Mahkemesi'ni icat edenlerin, sonradan 6'sını asacakları milletvekillerini tutuklamakla rejimi değiştirme suçunu i lediklerini haykırarak ama bunu gönderdiği hiçbir gazete basamayacaktı.

Sonuç? Ay e  asa hanımefendiye kulak verelim:

"Rauf dayıma "gerici" damgası vurulmu tu, için garibi bu berbat  ayiaya ben de inanıyordum."

m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tarih açılımı Refet Paşa ve Çerkez Ethem'i de kapsayacak mı?

Mustafa Armağan 2010.03.07

"Efendiler, dalgalı ve inzibatsız ve emr   kumandasız bazı harekâttan sonra, malumunuz olduğu vechile, Gediz'de mağlup olduk. Bu suretle efendiler, cephenin her tarafından, yeniden umum  bir mağlubiyete duçar olduk."

Acaba Nutuk'ta geçen bu ifade gerçeği ne kadar ifade ediyor?

Yalçın Küçük, Türkiye Üzerine Tezler'de bu sözün üzerine gitmiş ve Gediz'de bir yenilgi olmadığını ortaya koymuştu. Sonradan TBMM Başkanlığı da yapmış olan Kâzım Özalp'ın ve o sırada Garp Cephesi Komutanı bulunan Ali Fuat Cebesoy'un anılarından yola çıkarak aksini iddia etmiş, hatta Genelkurmay Harp Tarihi Dairesi'nin Türk İstiklal Harbi adlı yayınına göre Gediz'de bir yenilgi olmadığını göstermişti. Tıpkı Birinci İnönü muharebesinde olduğu gibi Yunanlılar geri çekilmiş, Gediz'i boşaltmışlardı.

Nitekim benim incelediğim İzzeddin Çalışlar'ın günlüğünde de Gediz muharebesinin gerçekten de 'dalgalı' bir seyir izlediğini, yani bir Yunanlıların, bir bizim elimize geçtiğini ve sonuçta 13 Kasım 1920 tarihli günlüğe düşülen notta "Gediz'den çekilen düşman Uşak'a kadar çekilmiş" ifadesine rastladığımı söylemeliyim. Demek ki Gediz'de yenilmemiştir.

Peki neden Nutuk'ta öyle, diğer hatıratlarda ise böyle anlatılır bu muharebe? Nasıl olur da birindeki yenilgi, öbüründe galibiyete dönüşür?

Resmi tarihte, çekişmeli geçen Gediz maçının sonucunun yenilgi olarak kararlaştırılmış olmasının iki amacı var.

Birincisi, Çerkez Ethem ve kardeşi Tevfik beylerin komutasındaki Kuvve-i Seyyare'nin gözden düşürülmesidir. İkincisi, Ali Fuat Paşa'nın görevden alınıp İsmet Paşa'nın geçirilmesini açıklamaktır.

Zamanın Genelkurmay Başkanı İsmet Paşa'nın harekâttan çekinmesine rağmen, henüz tam toparlanmamışken Yunan kuvvetlerini baskın şeklinde vurma planını gerçekleştirmek isteyen Çerkez Ethem, o zamanki Garp Cephesi Komutanı Ali Fuat (Cebesoy) Paşa'yı da ikna etmiş, İsmet Paşa bizzat cepheye gelerek vazgeçirmeye çalışmışsa da, 3 gün sonra kendi kararlarıyla hücum etmişlerdi. Sonuçta Gediz birkaç kere el değiştirdikten sonra Yunanlılar çekilmiş ve Kuva-yı Milliye'nin elinde kalmıştır. Ancak bu gol, resmi tarih hakemleri tarafından ofsayt gerekçesiyle geçerli sayılmamış ve üstelik atan takım, 'hükmen' yenik kabul edilmiştir.

Ancak resmi tarihin bıçkısı, bu başarıyı yenilgi sayarken gösterdiği kararlılığı başka savaşlarda da ortaya koymuştur ama tersinden. Bakın nasıl?

Çerkez Ethem kuvvetlerinin temizlenmesinin ardından ve İsmet Paşa amacına ulaşıp da Ali Fuat Paşa'nın Garp Cephesi Komutanlığı'nı da uhdesine aldıktan sonra, Yalçın Küçük'ün deyişiyle, bir zafere ihtiyaç duymuştur ve sonuç olarak olmayan bir zafer icat edilmiştir. Eric Hobsbawm'ın sevdiğim deyişlerinden biriyle söylersek, bir kere daha, 'tarihe uygun bir amaç' mevcut değilse 'amaca uygun bir tarih' yapılmıştır.

Resmi tarihlerimizin yazarları, Çerkez Ethem'in hainliğine ve sonradan harcanmak istenen mühim bir komutanın, Refet Paşa'nın bir zaafına o kadar kuvvetle inanmışlardır ki, Çerkez Ethem kuvvetlerinin Yunanlılara sığınarak canlarını kurtardıklarını, buna da Refet (Bele) Paşa'nın göz kırpması sayesinde ulaştıklarını söylemektedir. Buna göre Refet Paşa bu konuda kaçamak davranmış ve Çerkez Ethem'in Yunanlıların 'yanına' geçmesini temin etmiştir.

Refet Bele, İstiklâl Mahkemesi'nden çıkarken.

Cemal Kutay'ın aktardığı anılarına göre Çerkez Ethem, bazı kumandanlarının Garp Cephesi askerlerine karşı taarruz etmek taraftarı olmasına rağmen geri çekilmek suretiyle çarpışmaktan kaçındığını, Yunanlılara iltica etmek zorunda kaldığını, buna karşılık, kuvvetlerini Refet Bey'in tarafına geçebilmeleri için serbest bıraktığını söylemektedir.

Zira yanına aldığı belki 50-60 kişiyle birlikte çarpışma dışı kalmayı tercih etmiş, geride Milli Kuvvetlere bıraktığı adamları, sadece Birinci İnönü Savaşı'nda değil, İstiklal Savaşı boyunca da Milli Mücadele'ye sadıkane katkıda

bulunmaya devam etmişlerdi. Çerkez Ethem isteseydi onları pekala beraberinde götürebilir veya mücadeleye çok iyi bildiği gerilla taktiğiyle devam edebilirdi.

Çerkez Ethem'in davranışını alışık olduğumuzdan farklı bir açıdan ve Milli Mücadele Paşasının ağzından dinlemeye artık alışmamız gerekiyor. Onun davranışını şöyle açıklıyor Refet Bele:

"[Çerkez Ethem] Vatan topraklarını terk ederken ne bir kuvvet ne de düşmanın işine yarayacak malzeme vesaire götürmüştür. Kuvvetinden büyük kısmı bize katıldı ve Kurtuluş Savaşı'nın sonuna kadar sadıkane çalıştılar. Kuva-yı Seyyare'nin elindeki silah ve muhtelif malzeme de Kütahya ve Gediz havalisindeki depolarda olduğu gibi durmakta idi. Silahlarıyla teslim olanları sorguladık. Bunların hemen hemen hepsi, Ethem'in kendilerine teslim olmalarını ve ordu emrine girmelerini tavsiye ettiğini söylemiştir."

İzmir Suikasti davasında boynunu ipten son anda kurtaran Refet Paşa'yı 1924 yılında, Vakit gazetesinin Ankara muhabiri iken tanıyan bir tanıdığımızın, 'genç şair' Necip Fazıl'ın anlattıkları, bu sonradan gözden düşürülen kahramanların asaletini göstermesi açısından da ilginçtir. 1924'te uzun bir tren yolculuğunu Refet Paşa'yla birlikte yapan Necip Fazıl, 30 yıl sonra 1954'te yeniden Ankara Palas'ta karşılaştığı Paşa'ya hatıralarını Büyük Doğu'ya yazma teklifinde bulunur. Maalesef hatıralarını yazmamış bulunan Refet Paşa, ona şu anlamlı cevabı vermiştir:

"Necip Fazıl!... Benim bir ayağım çukurda... Benden bir şey bekleme! (...) Tarih, İlâhî adaleti hâdiseler üzerinde o türlü tecelli ettiren bir ilimdir ki, günü geldiği zaman, benim gibi insanların hâtıra defterlerinden kefenlerine kadar her şeylerini sorguya çekerek hakikati tespit etmeyi bilir. Şimdilik bizi bırakın da mezarımıza kavgasız ve davasız gidelim!"

'Kefenleri sorguya çekmek' ne demek? O aşamaya geldik mi dersiniz? m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Amerika, Ermenileri 120 yıl önce de destekliyordu

Mustafa Armağan 2010.03.14

Ermeni tasarısının komisyondan geçerek Temsilciler Meclisi'ne gelecek olması Türkiye-ABD ilişkilerini yeniden gerdi.

Büyükelçi Namık Tan geri çağrıldı. Restleşme sürecektir gibi. Ancak ABD'nin bu ilk Ermeni çıkışı değil. Bundan yaklaşık 120 yıl önce de benzer bir kriz yaşanmıştı.

Osmanlı topraklarında faaliyet gösteren Amerikalı kadın misyonerlerden Mary Mills Partrick, "Son Sultanların İstanbul'unda" adıyla Dergâh Yayınları'na basılan hatıralarında Abdülhamid'in tahta çıkış töreniyle ilgili bir ayrıntıya dikkat çeker. Partrick'e göre ABD elçisi H. Maynard, 1876'daki bu törende diğer büyükelçilerin bulunduğu platformdan "epeyce aşağıda" oturtulmuştur.

İlk bakışta şaşırdınız ve belki de aklınıza hemen David Ayalon'un Tel Aviv Büyükelçimiz Oğuz Çelikkol'un elini sıkıması ve alçak bir koltuğa oturtması krizi geldi. Ancak tarih her zaman görüldüğünden daha karmaşıktır. ABD elçisinin diğerlerinden alçak bir yere oturtulmasının sebebi şudur:

Biz o tarihlerde henüz ABD'yi 'büyük devlet' olarak tanımamış, 1906 ortalarına kadar da ABD'nin ülkemizde ancak Orta Elçilik düzeyinde temsil edilmesine izin vermiştik. ABD normal devletlikten büyük devletliğe terfi

etmek istiyor, fakat biz büyük devlet olduğumuzdan Abdülhamid başına yeni bir iş almamak için ABD'ye büyükelçilik açma iznini vermiyordu.

Gelin görün ki, direnmesini haklı gösterecek yanlar da az değildi. Misyonerler hem Amerikan kamuoyunu Ermeni sorununa duyarlı hale getiriyor, hem de Osmanlı ülkesindeki Ermenilerin bilinçlendirilmesine çalışıyorlardı. O kadar ki, Gaziantep'teki Ermeniler ibadet dili olarak Türkçeyi kullanırlarken, bilinçlendirme faaliyetleri sonucunda Ermeniceye dönmüşlerdi.

Abdülhamid, Batılı güçlerin Ermeni meselesindeki samimiyetten uzak görüşlerini iradeler halinde ifade etmiş ve devlet yetkililerini uyarmıştı. İşte bu uyarılardan biri:

"Bir süreden beri müstakbel Ermenistan'ın sınırları çizilmek isteniyor. Oysa Ermenilerin oturdukları yer, Müslümanların çoğunlukta olduğu bölgedir. Buraya Ermenistan denilecek hiçbir işaret yoktur. Burada istenen, ıslahat adı altında bir Ermeni devletin kurulmasıdır. Bu kesinlikle mümkün değildir. Maliyenin ıslahı, askeri tensikat ve donanımın ikmali, deniz kuvvetlerinin üstün seviyeye çıkarılması, herkesin gayretiyle kısa zamanda 1 milyonluk bir orduya kavuşularak devletin durumunun yükseltileceği padişah tarafından ferman buyurulmuştur." (Başbakanlık Osmanlı Arşivi, YEE 31.1727/2, Z 158, K 86.)

6 Ocak 1893'te Ankara çevresinde toplanan Ermeni isyancılar kilise, okul, kamu binası demeden Sultan'a ayaklanma çağrısı içeren bildiriler astılar. Ardından Merzifon ve Amasya'da ayaklananlara güvenlik güçleri müdahale etti. Olayların iki kışkırtıcısı tutuklandı. Bunlar Merzifon Amerikan Koleji'nde öğretmenlik yapan Ermenilerdi. O öfkeyle kolej binası da tahrip edildi. Olaylar Anadolu sathına yayıldı ve aralarında ABD uyruğuna geçmiş Ermenilerin de bulunduğu 500 kişi tutuklandı. Osmanlı Devleti'ne göre bina, halkı isyana teşvik için üs, hatta silah ve cephane deposu olarak kullanılmıştı.

Tabii Amerika tepki göstermekte gecikmedi. Dışişleri Bakanı Gresham, İstanbul'daki elçisine okulun tamir edilmesi ve tazminat ödenmesi için harekete geçmesini bildirdi. Hasar 500 lirayı buluyordu. Osmanlı Dışişleri Bakanı hasarı ödemeyi kabul ediyor ancak tazminat vermeye yanaşmıyordu. ABD ise hem tazminatta, hem de suçluların cezalandırılmasında ısrarlıydı.

Osmanlı Devleti 500 lirayı ödedi, kışkırtıcılık yapan iki öğretmen de padişah tarafından affedildi. Ortam biraz yumuşamıştı. Ancak Osmanlı Devleti Amerikan misyonerlerinin faaliyetinden duyduğu rahatsızlığı resmen dile getirdi ve önlem alınmasını istedi. "Misyonerlerin yıkıcı faaliyetleri ve Ermenilerin ABD vatandaşlığına geçerek ülkede karışıklık çıkarmaları engellenmeliydi." Washington elçimiz Mavroyeni Bey, Dışişleri Bakanlığına bir nota verdi ve artık başka bir ülkenin vatandaşlığına geçen Ermenilerin topraklarımıza girmelerine izin verilmeyeceğini bildirdi. Hatta bu gibilerin ABD vatandaşlığına geçirilmesinin Monroe Doktrini'ne aykırı olduğunu belirtti. Gresham doktrine aykırı bir yan bulunmadığını söylese de Mavroyeni ısrar ediyordu. Monroe Doktrini başka ülkelerin iç işlene karışmamak anlamına gelmiyor muydu? ABD kendi doktrinini çiğniyordu karışıklık çıkarmak isteyen Ermenileri destekleyerek.

İtalyan kökenli bir diplomat olan Mavroyeni Bey'e göre Osmanlı Devleti'nin hiçbir din ve ırka düşmanlığı yoktur. Dolayısıyla ırk ayrımına dayanan bir Ermeni sorunu da yoktur. Amaç, bölücü faaliyetleri önlemekten ibarettir.

Notalar savaşından Osmanlı diplomasisinin galip çıktığını söyleyen Prof. Çağrı Erhan, "Türk-Amerikan İlişkilerinin Tarihsel Kökenleri" adlı çalışmasında şu bilgiyi de aktarır: Ekim 1893'te ABD Dışişleri Bakanı Gresham, Elçi Terrell'a yeni bir talimat yollamış ve Osmanlı Devleti'yle aralarında bir anlaşma yapılmadığı için Babıali'nin ABD vatandaşlığına geçen Ermenileri ülkesinden çıkarmak veya kabul etmemek hakkının bulunduğunu bildirmiştir.

Dahası, bazı Ermenilerin New York'taki kamplarda silahla eğitildiklerini öğrenmiş olan Mavroyeni Bey, kampların kapatılmasını istemiş fakat gariptir, kendisine bu yetkinin eyalet yönetiminde olduğu söylenmiştir. Buna karşılık Babıali, ABD tabiyetine geçen Ermenileri tutuklamaya başlamış, bu yeni bir krizin patlamasına sebebiyet vermiş, ABD'nin bölgeye savaş gemileri göndereceği tehdidi üzerine Abdülhamid, elçi Terrell'i sarayına davet ederek Ekim 2009'da "Aksiyon" dergisinde özeti yayınlanan konuşmayı yapmıştır.

Bunları okuduktan sonra Abdülhamid'in Doğu Anadolu'da Ermeni devletine doğru gidişi destekleyen Berlin Kongresi'nin 61. maddesini 'ölürüm de uygulatmam' demesi ve bu yüzden "Kızıl Sultan" ilan edilişi üzerinde yeniden düşünmek gerekmez mi? **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çanakkale'de Almanlara karşı savaşıyor da olabilirdik

Mustafa Armağan 2010.03.21

18 Mart'ta İngilizlerin "Ocean", Fransızların "Bouvet" zırhlılarını nasıl batırdığımızı anlatıyoruz ya, eğer bazı şartlar yerine gelseydi, "emperyalist" Almanların "Goeben" adlı 'hayasız' gemisini Çanakkale'nin sularına gömdüğümüzü iftiharla söyleyecektik bugün.

Hayır, bunlar öyle hayal ürünü şeyler değil, 1914 şartlarında gerçekleşmesi an meselesi olan en kuvvetli ihtimallerden biriydi. Velhasıl 1914'te Almanlarla ittifakımız kaçınılmaz değildi, tam tersi de pekala mümkündü.

Bazen tarih üzerinde bu tür düşünme kanalları, menfezler açmakta yarar var. Bunlar, gerçekleşmiş olanın gerçekleşmek zorunda olan tek seçenek olduğu gibi bir yanılgıyı düzeltme imkânını vereceği için değerlidir.

Nitekim 2001 yılında ölen İngiliz Feldmareşal Lord Carver (aynı zamanda bir 1. Dünya Savaşı uzmanıdır), bize o çok inandığımız 'kaçınılmazlık' fikrinin (kader değil) ne kadar zayıf temellere oturtulduğunu öbür taraf açısından şöyle dile getirmişti: "İngiltere ve müttefikleri, kaçınılmaz olarak Almanya ve Türkiye ile savaşa girmek zorunda değillerdi."

Haklı olarak soruyorsunuzdur şimdi:

Biz zorunda değildik, onlar değildi, iyi de, neden böyle bir tablo çıktı karşımıza?

Feldmareşal Carver'ın bazı ilginç tespitleri üzerinde biraz daha durmak istiyorum. Mesela hezimetle biten Balkan savaşlarından sonra İttihatçı liderlerin eğilimlerini şöyle sıralıyor bize:

Talat Paşa Rusya'ya eğilimliydi, Cemal Paşa Fransa'ya, Enver Paşa Almanya'ya, Maliyeci Cavid Bey ise İngiltere'ye. Nitekim Winston Churchill 1911'de bahriye nazırı iken, maliye bakanı olan Cavid Bey kendisine İngiltere'yle Osmanlı arasında daimi (permanent) bir anlaşma teklifinde bulunmuştu. Ancak Dışişleri Bakanı Edward Grey buna karşı çıkmış ve Türklere güvenilemeyeceğini hatırlatmıştı. İngilizler teklifimizi kabul etmiş olsaydı, 1913'te Liman von Sanders yerine, diyelim, İngiliz Generali Sir Allenby, ekibiyle İstanbul'a gelip ordumuzu Almanlara karşı yeniden organize etme işine başlayacaktı.

Burada da kalmadı, 1914 yılında bile ittifak arayışlarımız devam etti. 22 Temmuz'da Enver Paşa Alman Büyükelçisi Wangenheim'a ittifak teklif ettiğinde aldığı cevap şaşırtıcıydı: Hayır. Tam ipler kopacakken bir şeyler oldu ve 2 gün sonra Kayzer II. Wilhelm, Genelkurmay'a Türklerin teklifinin yeniden düşünülmesini emretti. 28'inde ise Enver, Talat ve Başbakan Said Halim Paşalar, Cemal Paşa ile Cavid Bey'in haberi olmaksızın Almanya ile gizli bir savunma anlaşması üzerinde anlaştılar. Buna göre Türkiye, Almanya'nın Avusturya'yla yaptığı

anlaşma gereği savaşa zorlanmadıkça tarafsız kalacağını taahhüt ediyor, buna mukabil Almanya da tehdit altında kaldığı takdirde Türkiye'nin savunmasını üstleniyordu. Ancak 1 Ağustos'ta imzalanan anlaşmada Osmanlı Devleti, Almanya'nın yanında savaşa girecektir diye bir madde yoktu. Ertesi günü seferberlik ilan eden Osmanlı Devleti tarafsızlığını koruyacağını bildirmeyi ihmal etmiyordu.

İstanbul surlarından Çanakkale cephesine uğurlanan Mehmetçikler.

2 Ağustos'ta "Yavuz" ve "Midilli" adlarını alacak olan "Goeben" ve Breslau" adlı savaş gemileri, İngiliz donanmasının önünden kaçarak Çanakkale Boğazı'ndan içeri alındılar. İngilizler gemilerin ya kendilerine teslimini ya da serbest bırakılmasını istediler. Gemileri 50 milyon marka satın aldığımızı bildirdik. (Düşünün, bu tarihte bile henüz savaşa girmiş değiliz.) İtilaf devletleriyle pazarlık gücümüz artmış olmalı ki, nihayet 22 Ağustos günü İngiltere, Fransa ve Rusya kaçırılmayacak bir teklifte bulundular. Gemilerin Alman mürettebatının çıkıp gitmelerine izin verilir ve Boğaz yeniden ticaret gemilerinin geçişine açılırsa Osmanlı'nın toprak bütünlüğünü garanti ediyorlardı. Teklifleri reddedilirse gemilerin düşman gemileri sayılacağını ve görüldüğü yerde vurulacağını bildirdiler.

Bu cazip tekliflerine Osmanlı tarafından hiçbir cevap verilmedi, belli ki hâlâ Almanların yanında savaşa girme konusunda tereddütlüydüler. 27 Eylül'de donanmamızda çalışan İngiliz subayları ülkeyi terk ettiler. Bu, bir tehditti. İttihatçı ekip bu tarihte bile Almanların yanında savaşa girip girmemekte kararsızdı. Almanlar sıkıştırıyor, Enver bir türlü karar veremiyordu. Zira arkadaşları tarafsız kalmakta ısrarlıydılar.

Almanlar bakın diyorlardı, Fransa'ya girdik gireceğiz, Rusya'yı perişan ettik, hem bize katılırsanız zafer kazanıldığında Balkan savaşlarında kaybettiğiniz toprakları da geri alabilirsiniz.

Böylece İttihatçı ekip Osmanlı'yı yeniden şevketli günlerine taşıyabileceği rüyasına dalacak, 10 Ekim'de Enver Paşa, arkadaşlarını, eğer Almanya 2 milyon altın lira öderse savaşa katılmaya razı edecekti. Para 12-17 Ekim tarihlerinde ödendi. Yine de Talat Paşa ve Meclis Başkanı Hail (Menteşe) Bey 'parayı alalım ama tarafsızlığımızı koruyalım' derdindeydiler. Ne var ki, Enver Paşa bir kez Osmanlı'yı kurtaracağına inanmıştı. Bu defa arkadaşlarına bile danışmadan Wangenheim ve Yavuz'un kaptanı Amiraly Souchon'la görüşerek Karadeniz'de Rus gemilerine ve limanlarına saldırma kararını aldı. 27 Ekim'de Rus limanları bombalandı. Üç gün sonra da İngiliz, Fransız ve Rus büyükelçileri ülkeyi terk ettiler, Türkiye 31 Ekim'de savaş ilan etti. Rusya 4 Kasım'da, ertesi gün de İngiltere ve Fransa bize savaş ilan ettiler.

Ve Çanakkale'de ilk bombardıman tam da bu günlerde başlayacak ve Osmanlı Devleti 4 yıl sürecek kanlı bir savaşın ortasına balıklama atlayacaktı. Çıktığında tanınmayacak bir haldeydi. Winston Churchill not defterine şunları yazacaktı:

"Türkiye, bu sırada İngilizlerin kanaatince tarihte hiçbir devlete yapılmamış güzellikte bir teklif aldı. Sadece tarafsız kalması şartıyla tüm topraklarının bütünlüğü garanti ediliyordu. (...) Müttefikler şimdiye kadar bu derece zayıf ve tehlikede olan bir devlete bundan daha adil bir teklifin yapılmamış olduğu fikrindeydiler."

Eğer tarafsız kalabilseydik Çanakkale direnişi belki birkaç yıl ertelenecek, daha önemlisi, belki de bu sırada Mehmetçik, tabyalardan Alman gemilerine gülle yağdırıyor olacaktı.

Şair ne doğru demiş:

Fırsant ki hevâ-yı tiz-perdir,

Ernek ona bir dahi hünerdir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Savarona'yı Hitler'in elinden nasıl aldık?

Mustafa Armağan 2010.04.04

Türkiye'de asıl konuyu değil de, köpüğünü, ağızımıza sürülen kremasını tartışmak adettendir. Savarona da böyle ele alınıyor. Satışa çıkarılan Savarona'yı Araplar alacakmış, yazıklar olsun bize, Atatürk'ün gemisine sahip çıkamıyoruz vs.

Şimdi bu sözüm ona sıkı Kemalistlere kalkıp Arapların Savarona'dan hiç inmediklerini söylesem kıyameti koparırlar. Pakistan'da Hilafet gemisi olarak karşılandığını söyleyince de aynı, Prenses Süreyya'nın meşhur siyah küvetinde süt banyosu yaptığını söyleyince de. Hele fiyatını ve nasıl satın alındığını söylemeye zinhar yanaşmayasız. Yandığınızın resmidir.

Allah'tan yanmaya alışmışım da, kimileri gibi lal kesilmiyorum. Söyleyeyim de, belki birileri dinler.

Önce Savarona yatının kısa 'resmi' hayat hikâyesi.

"Savarona", Hindistan'da yaşayan bir tür siyah kuğu demekmiş. Amerikalı bir milyarderin kızı olan Mrs. Cadwalader tarafından dünyanın en büyük ve lüks yatı olarak Hamburg'da yaptırılmış. Maliyeti 7,5 milyon doların üzerindeymiş ama gerçek bir gemicilik harikasıymış.

ABD limanlarında bu ağırlıkta bir gemi için biçilen vergi çok yüksek olduğundan ödemediği için 1931 yılında denize indirilen Savarona, Amerikan limanlarına yanaştırılmaz. Bunun üzerine milyoner sahibesi, 1938 yılında onu satmaya karar verir.

Lakin gemiye bir başkası göz koymuştur. Adı Adolf Hitler'dir. Muhtemelen ABD'den bir alacağına mahsuben haciz koydurmuştur gemiye. Bir başka kaynağa göre beğenerek satın almıştır.

Öte yandan Ankara'da hastalığı artık epeyce ilerlemiş bulunan Atatürk'ün ıstırabını hafifletmek için bir gemi satın alınması gündemdeydi. Sultan II. Abdülhamid için satın alınan ama bir kez olsun binmediği emektar Ertuğrul gemisi, bacasından sürekli kurum püskürtüyor, misafirlerin üstünü başını batırıyordu. Yenisi alınmalıydı. Bu dünyanın en lüks ve en büyük gemisini almak istediler. Ancak gemiyi Hitler'in gazabından kurtaramıyorlardı bir türlü.

Sonuçta ABD Başkanı Roosevelt'i devreye soktular. Bir ABD gemisine el koyan Almanlara aynen misilleme yapacakları tehdidini savurunca Hitler geminin Türkiye'ye satılmasına izin verecekti. Böylece aslanın ağızından kurtarılan zarif gemi satın alınıp 1 Haziran'da İstanbul'a getirildi. Atatürk'ün onu görür görmez çok sevdiği ve "N'olurdu bu gemi birkaç yıl önce elimize geçseydi" diye hayıflandığı biliniyor.

Atatürk, iyice fenalaştığı 23 Temmuz'a kadar sadece 53 gün kullanabildiği Savarona yatını ışıklar karartıldıktan sonra gece yarısı bir koltuk üzerinde terk etmişti. Böylece 'kuğu', Hitler'e nasip olacakken ömrünün son günlerinde Atatürk'ü ağırlamıştır.

Ancak Savarona yatı hakkında her şeyi biliyor değiliz. Bazı sorularımız var. Cevaplanmayacağını bilsek de sormak durumundayız:

Savarona'ya 1 milyon 250 bin dolar hangi hesaptan ödendi? (Bu miktar bugünkü dolar satın alma paritesine göre kabaca 19 milyon dolara tekabül etmektedir.)

1938'de Gayri Safi Milli Hasılası 100 doların altında seyreden bir ülkede bu korkunç derecede masraflı yat alışverişi nasıl göze alındı?

Osmanlı Devleti'nin borç parayla lüks saraylar yaptırdığını söyleyenler, zamanın süpergüçleri İngiltere ve ABD'de bile benzeri olmayan bu lüks yat konusunda neden ağızlarını açmamaktadırlar? Üstelik o sırada İngiltere'den kredi alıyorduk. (Zannedildiği gibi kimseye tek kuruş borcumuz yok değildi.)

Hitler'in yatı satın alması ve ABD Başkanı'nın devreye girmesi üzerine bize satılması olayının arkasında başka hesaplar yatıyor olmasın. Mesela:

Biz Savarona'yı Hitler'den mi yoksa Mrs. Cadwalader'den mi satın aldık?

Hitler bize sattıysa bu para nasıl ödendi? Nakit olarak mı, yoksa vadeli olarak mı?

Yoksa İktisatçı Prof. Yahya Sezai Tezel'in verdiği bilgilere göre 1937 yılı sonunda Türkiye'nin Almanya'dan 18 milyon TL tutarındaki alacağından mı düşülmüştü? (Aramızdaki "kliring", yani takas anlaşması gereği Almanya bizden ne kadar mal çekerse biz de alacağımıza mahsuben Almanya'dan ithalat yapmak zorundaydık. 18 milyon liralık alacağımızın hatırı sayılır bir kısmını da, krom gibi işlenmemiş madenlerin satışı oluşturmaktadır.)

Gördüğünüz gibi sorular, Savarona'nın beyazlığına düşen baca kurumları gibi. Onun zarafetinden bahsedenler, bu soruları atlayamazlar.

Bir de Atatürk'ün ölümünden sonra bazı misafirleri var ki, bugün onu satın almak isteyenlere çok da yabancı sayılmazlar.

Bizzat Savarona'da görev yapmış olan emekli deniz albayı Kâzım Erbil, hatıralarında çok ilginç misafirlerinden bahsediyor.

Mesela geminin Amerikalı sahibesinin kendisi için yaptırdığı siyah mermerden mamul muhteşem banyoda Atatürk'ten sonra gözde bir çift ağırlanmış: Çocukları olmadığı için ayrılan son İran Şahı Rıza Pehlevi ile karısı Prenses Süreyya. Hatta bir defasında öğrenmişler ki, Prenses ısrarla süt istiyor. Hayır, içmek için değil, banyo yapmak için! Bulup göndermişler.

Daha sonra Irak Kralı Faysal müdavimi olmuştur. Hatta koca yatla balık avına bile çıkmıştır. Irak Kralı Naibi Abdülilah da onunla en çok gezenlerden. Yakınlarda Kuveyt kraliyet ailesi de aylığına 1,5 milyon dolar ödeyip kapatıyormuş Savarona'yı.

Bir de Celal Bayar zamanında Savarona'nın Pakistan, daha doğrusu, o zaman henüz ayrılmamış olduğu için Hindistan ziyareti vardır. Ne de olsa Halife'nin ülkesinden gelmektedir. Olağanüstü bir ilgiyle karşılanan yat ve misafirleri, hediyelere boğulurlar.

3 Ekim 1979'da yanan Savarona şimdi ya Ruslara ya da Araplara satılacakmış. TOBB ise yatın Türkiye'de kalması için bir girişimde bulunuyormuş gerçi ama gidici görünüyor.

Belki Araplar alsa daha mı iyi olacak! Baksanıza, zaten onlara hizmet edip duruyormuş! Yabancıya gitmeyecek yani. **m.armagan@zaman.com.tr**

51 yıl önce de CHP liderine taş atmışlardı

Mustafa Armağan 2010.04.11

CHP Genel Başkanı Deniz Baykal'ın Van'da karşılaşış şeklinin tasvip edilecek yanı yok elbette. Bu hassas dönemde sivil siyasetin önünü tıkamaya yönelik bütün eylemlerden kaçınmak gerekir.

Aksi halde siyaset dışında çözüm arayan birilerinin ekmeğine yağ sürmüş olursunuz.

Deniz Baykal'a ısrarla Van'ın yumurtasından tattırmak istenmesi, bana bundan yarım yüzyıl kadar önce meydana gelen kimi vahim olayları hatırlattı. O tarihte Demokrat Parti iktidardaydı, Cumhuriyet Halk Partisi ise muhalefette. Bakın neler yaşanmıştı 51 yıl önce?

27 Ekim 1957 seçimlerinde DP'nin oyları bir miktar düşmüş, anamuhalefet partisinininki ise artmıştı. Bu sonuç, parlamento içi ve dışı muhalefetin sesini yükseltmesine yol açacak ve siyasetin giderek sertleşmesiyle birlikte darbenin ayak sesleri her geçen gün kuvvetlenecektir.

Seçim sonuçlarına ilk itiraz Gaziantep'ten gelmiş, itirazları kabul edilmeyen CHP'liler olay çıkarmış ve bazı resmi dairelere saldırmışlar, hatta işi, gönderdeki Türk bayrağını çıkartıp altı oklu CHP bayrağını asmaya kadar götürmüşlerdi. Bu hareketlerin üzerine tuz biber eken olay, ordu içerisindeki hücre tipi örgütlenmenin ilk dışarıya yansıyanı olan "9 Subay Olayı"dır. CHP kadrolarının "isyan" girişimleri ile ordudaki askerî darbe teşebbüslerinin eşzamanlı olarak patlak vermesi, birazdan göreceğimiz gibi 27 Mayıs sonrasına kadar uzanacak olan bir birlikteliği haber vermekteydi.

1958 yılında muhalefetin darbe imaları artar, iktidar ise buna yılmadan cevap yetiştirir. 29 Kasım 1958'de Burdur'a giden İnönü'nün taraftarları jandarma ve polisle çatışırlar. Ardından siyasî hayatımızda yalancı bahar havası estiren bir hadise meydana gelir: Başbakan Menderes Londra'daki uçak kazasından sağ kurtulur. Bu olay yüzünden halkın yeniden DP'ye yöneldiğini gören İnönü, savaşta beceremediğini siyasette dener ve karşı saldırıyı başlatır.

Taarruz, askerlerin kullanmayı sevdikleri bir kelime. Bununla askerin yardıma mı çağrıldığı, yoksa sivil bir yönetimin üzerine kurmay stratejisiyle hareket etmenin mi kastedildiği açık değildir.

İsmet Paşa "Bahar Taarruzu"nun açılışı için 1 Mayıs 1959 günü Uşak'tadır.

Bir parti başkanı gibi değil de, muvazzaf bir komutan edasıyla geldiği Uşak'ta, "Hoş geldin Garp Cephesi Kumandanı" yazılarıyla karşılanmıştı. Coşmuş olan Halk Partililer, DP il merkezinin önünden geçerken partiyi yuhalamaya, liderlerine hakaretamiz sözler sarf etmişlerdi. Buna sinirlenen DP'li bir il başkanı, elindeki çay bardağını pencereden aşağı fırlatmış, bardak da gidip "Akis" dergisinin yayın müdürüne isabet etmişti. Zaten tetikte bekleyen CHP'liler de, derhal harekete geçerek DP il binasına hücum etmişler, attıkları taşlarla camı, çerçeveyi yere indirmişlerdi (böylece 'bahar taarruzu' başlamış oluyordu).

Ertesi sabah hükümet, istasyona jandarma ve polisi yığarak Demokratların olay çıkarmasına meydan vermemeye gayret etmişti. Ancak İnönü geçerken, Demokrat kalabalıktan bir ses duyulmuştu: "35 seneden beri neredeydin? Uşak'ı yeni mi hatırladın?" Laf atılınca İnönü kalabalığa doğru yürümüş, işte tam bu sırada olan olmuş, arkadan atılan fındık büyüklüğünde bir taş, Paşa'nın başına isabet etmişti. İnönü yere düşmüş ama

abuk toparlanmıştı. CHP'liler fırsatı ganimet bilip Demokratlar aleyhine bağırıp çağırmaya başlamışlardı çoktan.

Ancak asıl merak uyandıran nokta şurasıydı: Bu taşı kim atmıştı?

Görgü şahitleri, taşın karşıdan, yani DP saflarından değil, İnönü'nün arkasındaki kalabalıktan geldiğini söylüyorlardı, yani CHP'lilerden. Diyelim ki, bir DP'li ilerine karıştı da attı taşı, Halk Partililerin atan kişiyi yakalamamaları düşünülemezdi.

Ancak ne olduysa oldu ve fındık kadar taş çok nahoş olaylara neden oldu. Nitekim İsmet Paşa ertesı günkü Manisa konuşmasında taşı hayatına kastetmek isteyenlerin attığını ve bunun Ankara'da (hükümetçe) tertiplenmiş olduğunu söyleyecekti. İktidar terör yönetimine dönüşmüştü Paşa'ya göre, insan hakları iğnenmişti vs. Laiklik de elden gitmek üzereydi. Zaten Said Nursi ile Menderes de aynı dili konuşmuyorlar mıydı?

Başbakan Adnan Menderes keskin zekâsıyla Bahar Taarruzu'nun gerçek hedefini yakalamıştı. Başka bir şey sanmayın, "Bu yeni savaşın ismi laiklik ve irticadır" diyordu. Menderes'e göre yapılacak şey, "bu muhterem milleti dininde, vicdanında, ibadetinde" rahat bırakmaktır.

İlginç olan nokta, bütün bu siyasi hayhuyların arasında bugün hâlâ milyonlarca İstanbullunun her gün yararlandığı bir hizmetin ihalesine başlanmış olmasıdır. 25 Ocak 1960 günü basına açıklama yapan Bayındırlık Bakanı Tevfik İleri, Boğaz Köprüsü'yle ilgili çalışmaları anlatıyordu. Darbeden 4 ay önce, bu civcivli ortamda yine ülkeye bir çivi akmaya çalışanlara cevap, CHP İstanbul İl Başkanlığı'nın kurduğu haber alınan gizli bir "yeraltı rgt" olacaktı. Nitekim 5 Nisan günü basına sızdırılan gizli genelge, parti olarak emekli bir albayla (Cemal Yıldırım) temasa geçildiğini ve bazı partililerin fısıltı gazetesıyla söylentiler yaymakla grevlendirildiklerini bildiriyordu.

Kutsal ittifak darbe yolunda güç birliği yapmıştı bile. CHP örgütüyle ordu içindeki hücreler paralel atış yapıyorlardı. İşte tam bu ortamda İsmet İnönü'nün o son derece ağır kaçan meclis konuşması geldi. Yakınlarda gerçekleşen Kore İhtilali'ne göndermede bulunan İsmet İnönü şunları söylemişti:

"Baskı tertipçileri bilsinler ki, Türk milleti, Kore milletinden daha az haysiyetli değildir."

Bu fevkalade anti-demokratik konuşma zerine İnönü 12 celse Meclis'e girmeme cezası alacaktı. İhtilalin son ayına girilmişti ama Menderes radyo konuşmasında bıkip usanmadan milletin iradesine vurgu yapıyordu:

"Ayak patırtısı millet iradesinin üstüne çıkacak olursa bu memleketin hali perişan olur."

Halk arasında "Haklısın ama alacağın yok" denir.

Hem haklı, hem de alacağı olan biri yaşamıştı bu topraklarda. **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mareşal akmak'ı kimler öldürttü?

Mustafa Armağan 2010.04.18

1942'de Başbakan Refik Saydam'ın İstanbul'daki evinde ölü bulunması da, Turgut Özal'ın ani ölümü de çok konuşulmuştur.

Gelin görün ki, Mareşal Fevzi Çakmak'ın, genel seçimlere sadece bir ay kala vefatı nedense fazla ilgi uyandırmamıştır. Oysa olayların seyrine baktığınızda tuhaf bir ölümdür bu. Tuhaf ve şüpheli.

Üstelik eşi Fıtnat Hanım şüpheleri bizzat anlatmış olmasına rağmen iddiaların üzerine gidilmemiştir ki, nereden baksanız ilginçtir.

Nitekim halkın sadece "Mareşal" diye andığı Fevzi Çakmak, siyasete girerken akıbetini adeta sezmiş ve 1947'de düzenlediği basın toplantısında şu çarpıcı açıklamayı yapmıştı:

"CHP propagandacıları beni kastederek "o da, Demokratlar da asılacaktır" diyorlar. Evet. Bu gidişin sonunda ben de, Demokratlar da asılabiliriz. Fakat şuna emin olsunlar ki, asılırsak sadece bu memlekete ve millete hizmet etmek istediğimiz için asılmış olacağız."

Yoksa bu kâhince sözlerden, Tek Parti diktasını yıkmak için Demokratlar ile birlikte bir ölüm yemini ettikleri anlamını mı çıkarmamız gerekiyor? Yorum sizin.

Öte yandan Fıtnat Hanım'ın üzerinde durduğu noktalar şöyle özetlenebilir:

1949 yazında İstanbul'a dönen Paşa, soğuk almış, zatürre olmasından korkulurken, prostattan yatağa düşmüştü. Ameliyat olması gerekiyordu. Böylece Teşvikiye Sağlık Yurdu'na yatırılır. Tam ameliyattan bir gün önce, o zamana kadar ortalıkta görünmeyen bir doktor çıkar meydana. Adı, Fevzi Taner'dir. (Paşa'nın 'Günlükler'inden öğrendiğimize göre asker kökenli bir doktordur.) İlk prostat ameliyatını yapmışsa da, başarısız olmuştur. Basında cayır cayır ameliyatın yanlış yapıldığı yazılmakta ve çeşitli şüpheler ibraz edilmektedir.

Mareşal eve geçer. Bülent Ecevit gibi hastanede bozulan sağlığı, evde düzelmeye başlar. Ancak aynı doktor onları yalnız bırakmamaya kararlıdır. Acayip bir teklifte bulunur. Der ki, hastane masrafı çok fazla olacak, paranız yetecek mi? Fıtnat Hanım'ın cevabı gayet nettir: "Gerekirse evimizi satmaya hazırız."

Ancak bu esrarengiz doktor, yakalarını bırakmak niyetinde değildir. "Hükümet size istediğiniz yerden bir apartman ve bir miktar para vermek istiyor." deyince kafalar karışır. Bu doktor hangi yetkiyle hükümet adına konuşmaktadır?

Besbelli, CHP hükümeti 1946'da kendi saflarına çekemediği Paşa'ya çengel atmaktadır. CHP, hiç değilse Paşa'ya sahip çıkıyor görünme telaşındadır. Hem bu, hem de bu sıkışık zamanında yapacağı teklife evet dedirtirse, 'Bakın, Paşa bizim sayemizde apartman sahibi oldu' diyecek, böylece önünü kesecektir. İktidara karşı muhalefeti tek başına bir parti kadar kudretle yürüten Mareşal'e seçim rüşveti verilmek isteniyordu. Cevap mı? Tabii ki, teklif reddedilmiştir.

Ancak Fıtnat Hanım bu her türlü oyunun döndüğü o seçim atmosferinde Paşa'nın bir suikasta kurban gitmesinden korkmaktadır. Ne ki, esrarengiz doktorun yaptığı tıbbî hatanın düzeltilmesi gerekmektedir. Bu defa ikinci ameliyat için bastırırken görürüz doktoru'. Diğer doktorlar 'Acelesi yok, yazı bekleyin' derken, o lapa lapa kar altında yapmak ister ameliyatı. Ancak aile, tanıdığı bütün doktor ve tıp profesörlerini çağırır ve onların gözetiminde yapılan ameliyat gayet başarılı geçer. Plan boşa çıkartılmış gibidir. Şimdilik...

Aile hastaneye Fevzi Paşa'nın kan grubundan 10 şişe kan getirttiği halde, Dr. Fevzi Taner, Ankara'dan bir şişe "plazma" buldurur ve yine hastanede yeni çalışmaya başlayan bir başka doktor ve hemşireyle el birliği yaparak onu Mareşal'in damarlarına vermeyi başarır. Bu arada dost doktorları da her şeyin normal olduğunu söyleyerek gönderir. Plan başarıyla işlemektedir.

Bundan sonrasını Fitnat Hanım şöyle anlatıyor:

"Ben odaya girdiğimde bir hemşire ile hastabakıcı kan veriyorlardı. Kan verme 10 dakika sürdü. [Ancak] 10 dakika sonra sapasağlam Mareşal gitmiş, yerine başka bir adam gelmişti. [O sırada] Hastanede tek bir doktor bile yoktu."

Mareşal'in titremeye başlaması üzerine hastane müdürünün evine koşar Fitnat Hanım. Hastayı gören doktorun, "Gitti Mareşal. Benim haberim olmadan tek bir iğne bile yapılmayacak demedim mi?" diye bağırmaya başladığını söylüyor. Kan verilmesinden sonra ateşi 41'e fırlayan Fevzi Çakmak'a yapılan tam 30 adet iğne de fayda etmeyecek ve son nefesini "Allah, Allah" diye verecekti (tarih: 10 Nisan 1950, saat: 07.35).

Sonra Ankara'dan cenazenin derhal gömülmesi için baskılar başlamıştır. Fitnat Hanım vermez kocasının nâaşını. Yakında bir ev tutarak oraya taşıtır ve haberi duyar duymaz eve doluşan gençlerle birlikte iki gece başında nöbet bekler. Nihayet Mareşal, ayın 12'sinde İstanbul'un gördüğü en kalabalık cenaze törenlerinden biriyle bir millet büyüğü olarak Eyüp'te toprağa verilir.

Acılı Fitnat Hanım şunu der: "Bize rüşvet teklif eden ve serumu yaptıran doktor Fevzi Taner bir hafta sonra Ankara'dan son model siyah bir arabayla döndü."

Ne var ki, doktorun keyifli günleri sadece 1 yıl sürmüş ve bir kaza sonucunda o da hayatını kaybetmiştir.

Fitnat Çakmak bir cümle daha söyler ki, adeta 1 numarayı deşifre etmekte, Fevzi Çakmak'ı İnönü'nün öldürdüğünü ima etmektedir: "İnönü kocamı hiç sevmezdi." Öyle ya, durduk yerde bu cümleyi telaffuz etmesinin bir mantığı olmalı, değil mi? Belki daha çok şey söyledi ama bize bu kadarı yansıtıldı. Tabii bir de şu sözleri:

"Şimdiye kadar sustum. Artık millet hakikati öğrenmeli."

Öyleyse sormak hakkımızdır:

Şimdiye kadar yalanlanmadığı halde, 44 yıldır gazetenin deyişiyle bu 'korkunç ifşaat'ın üzerine neden gidilmedi? Neden bünyesi ve nabızı kontrol edilmedi? Paşa'ya neden ve kimin emriyle plazma verildi? Aniden ortaya çıkan doktor, işini bitirdikten sonra nasıl aniden ortadan kaldırıldı?

Unutuyordum az daha: Paşa 1947 tarihli basın toplantısında şunları eklemişti sözlerine:

"Cenab-ı Hak'tan dileğim şudur: Bana, bu milletin hak ve hürriyetlerini elinde tuttuğu günü nasip etmeyecekse bir an evvel canımı alarak bana azap çekirtmesin."

Belki de duası tuttu, kim bilir!

Not: Fitnat Hanım'ın "korkunç ifşaat"ı, ilk olarak 1966 Eylül'ünün 29'unda İzmir'de çıkan bir haftalık gazetede (Hüryol) gündeme getirilmiş, ondan 15 gün önce de başka bir gazetede çıkmıştır. **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

1 Mayıs 1959'da bir basın skandalı yaşanmıştı

Yazılar da kaderle uçuyor, buna hakikaten inanmak lazım.

Kafamda onlarca konu, doğacağı günü beklerken, değerli dost ve ağabeyim Hilmi Yavuz'un 18 Nisan 2010 günü Zaman'da yayınlanan yazısı rotamı değiştirmeme sebep oldu. 11 Nisan tarihli yazıma atıfta bulunan Yavuz, "birinci elden bir görgü tanığı" sıfatıyla Uşak'ta İnönü'ye taş atılması olayını anlatıyor, dahası, 2 Mayıs 1959 tarihli Vatan'da çıkan yazısını kaynak göstererek benim taşın DP'lilerce değil, CHP'lilerce atıldığı konusunda yanıldığımı, buna da olayı gazetelerden öğrenmiş olmamın yol açtığını belirtmişti. (Yazıyı okuyunca gazetelerden öğrenmemin mümkün olmadığını göreceksiniz. Kaynağını belirtmediğim o bilgiyi Tekin Erer'in "On Yılın Mücadelesi"nden almıştım.)

Olaydan 19 ay sonra doğmuş olduğum için yanılmakta mazur sayılır mıyım bilmem. Kaldı ki, 20 yıl önce de dünyaya gelmiş olsaydım, sonuç pek değişmeyecek, ben de pek çok akranım gibi olayı "mahut" gazetelerden öğrenecektim. Bu bakımdan Üstad'ın benim için 'o tarihlerde henüz dünyaya gelmemiştir bile!' iğnelemesini zarifçe yakama iliştirirken, kendisine, kıdem bakımından hem gönlümüzde, hem de kalemimizde erişilmez bir yerde bulunduklarını hatırlattıkları için teşekkür ederim.

Ancak Yavuz'un Vatan'da çıkan alıntısını sanki daha önce okumuş gibiydim. 'Muhtemelen "Uşak" yazısını yazarken okumuşumdur. Belki de sadece bir yanılısama' deyip geçecekken, gazete koleksiyonlarına tekrar göz atmak ihtiyacını duydum. Ve haberleri okudukça hayretler içinde kaldım.

Hayretimin sebebini birazdan açıklayacağım ama önce Hilmi Yavuz'un geçen hafta 51 yıl önceki yazısından yaptığı alıntıyı görelim:

"Beraberindeki CHP milletvekilleri telaşlanmışlardı. İnönü'nün yanına yaklaşıp yolunu açmak istiyorlardı. CHP Genel Başkanı milletvekillerine 'Siz çekilin, ben yolumu açmasını bilirim!' dedi ve DP'li grubun üzerine doğru yürüyerek onlara hitaben 'Ne istiyorsunuz? Ayıp değil mi?' diye bağırdı.[...] İnönü, kollarını yanlara doğru açarak DP'lilerin üzerine yürüdü."

1959 tarihli Vatan'daki aslında ise sadece birkaç kelime farklıydı. Yalnız bu alıntıda asıl şaşırtıcı olan taraf, geziye beraber katıldıkları merhum Nedret Selçüker'in aynı gün Milliyet'te çıkan haberiyle neredeyse birebir aynı olmasıydı. Selçüker de görgü şahidiydi ve gariptir, şahit olduğu olayı bize hemen hemen aynı kelimelerle aktarmıştı. Şöyle:

"Fakat beraberindeki milletvekilleri telâşlanmışlar ve İnönü'nün yanına yaklaşıp yolu açmak istemişlerdir. CHP Genel Başkanı milletvekillerine "Siz çekilin, ben yolumu açmasını bilirim" demiş ve D.P. li grubun üstüne yürüyerek onlara hitaben: "Ne istiyorsunuz? Ayıp değil mi?" diye bağırmıştır.[...] İnönü kollarını yanlara açarak D.P. ilerin içine doğru yürümüşür."

Bunu okuyunca, acaba dedim içimden, çıkan olaylarda kendi kafasına taş geldiğini yazan Selçüker, o haliyle yazısını yazamamıştır da, Yavuz'dan yardım mı istemiştir? O da yaralı arkadaşına kendi gazetesine yazdığı haberi vermiş ve birkaç kelimesini değiştirmesine müsaade etmiş olabilir miydi?

Ancak o gün çıkmış diğer büyük gazetelerini incelediğimde hayret ile şaşkınlık duyguları arasında gidip geliyordum. Bir arkadaş 'kiyağından' daha fazlasıyla karşı karşıya olduğum kesindi.

Nitekim Güngör Yerdeş, taş atma olayını bakın nasıl hemen anlatmış Akşam okurlarına:

"Beraberindeki milletvekilleri telâşlanmış-lardı. İnönü'nün yanına yaklaşıp yolu açmak istediler. CHP Genel Başkanı milletvekillerine "Siz çekilin ben yolumu açmasını bilirim" dedi ve D.P. li grubun üstüne doğru

yürüyerek onlara hitaben "ne istiyorsunuz ayıp değil mi" diye bağırdı.[...] İnönü kollarını yanlara doğru açarak D.P. lilerin üstlerine doğru yürüdü."

Meğer o 2 Mayıs günü 3 büyük gazete, yalnız bu paragrafı değil, neredeyse haberin tamamını bir basın bültenini ortak olarak yayınlar gibi yayınlamışlardı. Ama neden? Özel muhabir gönderdikleri halde sonuç neden aynı kalıptan çıkan haberler olmuştu?

Varan 4: Nasıl olmuşsa olmuş ve Cumhuriyet muhabiri de, İnönü'ye kollarını yana açtırmak yerine sallatmak dışında aynı şeyleri yazmıştı (bu aynı şeyleri tekrarlayarak canınızı sıkamak istemem).

Öte yandan Hürriyet ve Yeni Sabah gazeteleri haberi biraz kısa geçmişlerdi ya, onlar da belli ki aynı "kaynak"ı kullanmışlardı. Taş olayı yine CHP açısından haber yapılmışsa da, bu iki gazetede ki haberin farklı kalemleden çıktığı bellidir. Ancak Vatan, Milliyet, Akşam ve Cumhuriyet o gün neredeyse kelimesi kelimesine aynı haberi geçmişlerdi okurlarına. Üstelik 'özel haber' diye. Velhasıl Türkiye, Uşak'taki taş atma olayını o gün neredeyse aynı gözden ve aynı kalemde okumuş oluyordu.

Alıntılar ortada. Tahminimi söyleyerek kimseyi incitmek istemem. CHP'nin bir medya manipülasyonu karşısında olduğumuz besbelli. (Nitekim Turan Feyzioğlu'nun geziye sadece CHP yanlısı basının katılacağını söylediğini biliyoruz.)

Nihayet, "görgü tanıkları"nın da "her şeyi" göremeyebileceklerine işaret eden bu yazıyı, genç Hilmi Yavuz'un haberinde göze çarpan çarpıcı bir gözlemiyle bitirelim.

Vatan'daki yazısında, hemen arkasında olduğunu söylediği İnönü'nün başına atılan taşı anlatırken şöyle diyordu: "İsmet İnönü [...] savrulan bir taşla başından hafif şekilde yaralandı. İnönü BAŞINDA ŞAPKASI BULUNMADIĞI İÇİN yara daha derin olabilir ve sağlığı tehlikeye düşebilirdi."

İnönü'nün 'hemen arkasında' bulunan değerli dost Hilmi Yavuz, taş atıldığı sırada Paşa'nın başının açık olduğunu yazıyor. Ancak gerek Hürriyet, gerek Cumhuriyet, gerekse Akşam'daki haberlerde İnönü'nün başında şapka olduğu net olarak şöyle belirtiliyordu: "BAŞINDA ŞAPKASI BULUNMASAYDI yara daha derin olabilir ve sağlığı tehlikeye girebilirdi."

Demek ki, birinci el görgü tanığı olmanın da görmeye yetmediği yerler vardır.

Not: Halen Uşak'ta yaşayan, zamanın CHP İl Başkanı Rıza Salıcı'nın oğlu 1929 doğumlu İrfan Salıcı başta olmak üzere taş atma olayının diğer görgü tanıklarından dinlediklerimi yer darlığından yazamadım. Belki bir kitapta değerlendirmek nasip olur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vahdettin, İngilizlerle gizli anlaşma yaptı mı?

Mustafa Armağan 2010.05.02

Ateşli okurlarımdan birisi sormuş: "Vahdettin'in Milli Mücadele'ye destek verdiğini iddia ediyorsunuz da, neden İngilizlerle yaptığı gizli anlaşmadan bahsetmiyorsunuz?"

Bahsetmediğim doğru ama neden? Sebebi gayet basit: Sahte olduğu için...

Bakın, bunu ben söylemiyorum, Türk Tarih Kurumu'nun Atatürk zamanından beri çıkmakta olan bilimsel dergisi "Belleten"deki makalesinde araştırmacı Salâhi R. Sonyel söylüyor. ("İngiltere Dışişleri Bakanlığı arşivlerinin ışığı altında 1919 İngiliz-Osmanlı gizli anlaşması", sayı: 135, Temmuz 1970, s. 437-462)

Şimdi bazı sözde tarihçilerin Sultan Vahdettin'in "hainliği"nin kanıtı olduğunu iddia ettikleri 12 Eylül 1919 tarihli bu sözde gizli anlaşmaya biraz daha yakından bakalım.

Buna göre Sadrazam Damat Ferid Paşa ile büyük bir ihtimalle İngiliz gizli haber alma servisinin (Intelligence Service) elemanları oldukları anlaşılan 3 levantenin imzalarını taşıyan gizli bir anlaşma yapılmıştır. İşin garibi, anlaşmada İngiltere adına imzaları bulunan M.S. Francer, H. Morlan ve G. Churchill adlı üç 'eleman' da nedense kimse tarafından tanınmamaktadır!

Nihayet 1919 Aralık'ında Fransız kaynaklı bir söylenti çıkar: Vahdettin'in de onayladığı söylenen bu anlaşma hükümlerine göre İngiltere, Türkiye'nin bütünlük ve bağımsızlığını korumayı üstlenmekte, İstanbul başkent olarak Osmanlı'da kalmakta, Boğazlar'ın denetimi İngilizlere verilmekte ve Kürdistan'ın kurulması gerçekleştirilmektedir. Buna karşılık, Osmanlı Devleti, hilafetin gücünü izin verdikleri bölgelerde İngiltere lehine kullanacak, Kıbrıs ve Mısır üzerindeki haklarından vazgeçecektir vs. (Abdülhamid'in pamuk ipliğiyle dahi olsa bağlı tutmaya çalıştığı Libya, Kıbrıs, Mısır ve Sudan'ı Lozan'da İngilizlere verdiğimiz biliyor muyuz? Madde 17. ve devamına bakın derim.)

Sevgili okurum sözün burasında haklı olarak şunu soracaktır: Ortalıkta kulaktan kulağa sadece bir rivayet dolaşmamakta, aynı zamanda bir 'belge' de sunulmaktadır. Peki ona ne diyeceksiniz?

Doğru, bir 'belge' var da, bu ne kadar 'mevsuk', yani sağlıklıdır, çok tartışılır.

Belgeyi Fransızlar ele geçirip yayınlar ve kısa zamanda hedefine ulaşır. Zira anlaşmanın varlığı duyulur duyulmaz İstanbul'daki işgal kuvvetlerinin arasına bomba düşmüş gibi olur. Fransızlar, İtalyanlar ve hatta Amerikalılar İngiltere'ye bozulurlar.

Ne var ki, inkılap tarihçisi Y. Hikmet Bayur belgeyi arşivde aramış, bulamayınca da suçu Vahdettin'e atmış ve belgenin ya onun tarafından yok edildiği ya da yurtdışına kaçarken götürüldüğü tahmininde bulunmuştur. Ancak yanıldığı çok geçmeden anlaşılır.

Mesela "Nutuk"ta Damat Ferid Paşa aleyhine eline geçen bütün fırsatları değerlendiren Mustafa Kemal Paşa, nedense bu elini olağanüstü derecede güçlendirecek olan sözde 'gizli anlaşma'dan hiç söz etmez. Yani o gizli belge, yakın tarihin resmi metinlerinin başında gelen "Nutuk"ta dikkate dahi alınmamıştır. Bu durum size de çok garip gelmedi mi?

Hatta M. Kemal Paşa, 12 Aralık 1919'da Sivas'tan Kâzım Karabekir'e çektiği telgrafta tam da bu belgeden söz eder ama ona dair şüphelerini de dile getirmekten kaçınmaz. Belgenin doğrulanması ve aslının ele geçirilmesi için çalışılmakta olduğunu söyler. Nitekim yalnız bizimkinde değil, Londra'daki İngiliz Arşivi'nde de aslı bulunamamıştır. Hadi diyelim ki, bizdekini Vahdettin uçurdu, Lozan imzalandıktan sonra İngilizler hâlâ Vahdettin'i korumak için mi saklamışlardır onu?

Kaldı ki, İngiliz işgal yetkilileri anlaşma haberini aldıklarında Lord Curzon'a, belgede adları geçen kişileri tanımadıklarını, "uydurma olduğu şüphe götürmeyen" bu belgenin, İngilizler ile diğer İtilaf güçlerinin arasını açmak üzere düzenlendiğini yazmışlardır. Lord Curzon ise onun kesinlikle uydurma olduğu kanaatindedir. Üstelik bunu Sir George Buchanan'a gönderdiği kapalı telde yazmıştır. Yani düşüncesini saklaması için hiçbir sebebin olmadığı bir ortamda.

Dolayısıyla İngilizlerce dahi resmen yalanlanmış bir sahte belge karşısındayız. Sonuç:

1. Vahdettin böyle bir belgeyi imzalamamıştır.

2. Damat Ferid, Osmanlı Devleti'nin İtilaf kuvvetleri arasında parçalanmadan 'bir bütün olarak' İngiliz himayesine alınması için uğraşmıştır ama nafi. Zira İngilizler, böyle bir himayenin, işgal kuvvetlerini birbirine düşman edeceğini bilecek kadar akıllıdılar.

Salâhi Sonyel şu hükme varır:

Damat Ferid ile İngiltere arasında böyle bir anlaşma imzalanmamıştır. Belge ya İngiltere'ye doğru kaymakta olan Osmanlı yönetiminin yüzünü kendilerine çevirmek isteyen Fransızlar tarafından uydurulmuştur (ki bu durumda epey işe yaramış ve kısa bir süre sonra Damat Ferid sadrazamlığı kaybetmiştir), ya da Damat Ferid, hem İngiliz, hem de Fransız gizli haber alma servislerinde "çifte ajan" olarak görev yapan üç levanten tarafından aldatılarak böyle bir belgeye imza atmıştır.

Ancak ilginç olan nokta, sahte de olsa belgede Vahdettin'in imza veya onayının bulunmamasıdır; hatta Damat Ferid'in imzası da taklittir! Nitekim Nisan 1920'de 4. kez sadrazam olduktan sonra anlaşmayı kendi ağzından yalanlayacaktır.

Burada şu sorulabilir: Bir sadrazamın İngilizlerin bile tanımadığı 3 istihbarat subayıyla yaptığı 'gizli' anlaşma bir devlet için ne kadar bağlayıcı olabilir, bir; ne kadar ciddiye alınabilir, iki?

Bitmedi daha. Siyaset bilimi eğitimini Sorbonne Üniversitesi'nde tamamlayan Hasan Yıldız'ın Fransız arşivlerinde yaptığı araştırma sonunda anlaşma metninin bir kere daha sahte, yani açıkça Fransız istihbaratı tarafından 'üretilmiş' olduğu açıkça ortaya çıkmıştır. Fransız devlet arşivlerinde yaklaşık 20-30 bin sayfalık bir taramayla sonuca ulaşılmış, önce sahte belge, sonra da onun sahte olduğuna dair belgeler çıkmıştır. (Bkz. Hasan Yıldız, 21. Yüzyılın Başlarında Kürt Siyaseti ve Modernizm, İst. 2006, Doz Yay., s. 160).

Tarih sahte belgelerle değil, gerçek belgelerle beslendiği zaman boy atan bir bitkidir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İnönü'yü Hitler'e ilk benzeten kimdi?

Mustafa Armağan 2010.05.09

İstiklal Savaşı yıllarında İstanbul'a gazeteci kimliğiyle gelmiş olan Nobel Ödüllü yazar Ernest Hemingway, "Mustafa Kemal'in kimselerin unutamayacağı, İsmet Paşa'nın da kimselerin hatırlamayacağı bir yüzü var." gözleminde bulunur.

Ünlü romancı bu sözleri söylerken, herhalde İnönü'nün 90 küsur yıl sonra dahi manşetlerden inmemeyi başaracağına ihtimal veremezdi.

Ancak İnönü öylesine bir kapalı kutudur ki, korkarım tam olarak açılmasına 21. yüzyılın ilk yarısının bile nefesi yetmeyecektir.

Başbakanken eleştirilemezdi. Cumhurbaşkanıyken hiç eleştirilemedi. 1950'de Demokrat Parti'ye iktidarı eski defterleri açmama şartıyla devrettiği için eleştiriden yırttı. 27 Mayıs'ta yeniden kutsandığı için kimse yan

bakamadı...

Velhasıl, kapanmamış bir hesap var ortada. O kadar ki, İnönü'nün fiilen yaklaşık 50 yıl (30 yılı bizzat, 20 yılı da el altından) süren baş döndürücü uzunluktaki iktidar devrinin yeni yeni çözülmeye başladığını söyleyebiliriz.

Mesela onun Amerikan mandacısı olduğunu henüz tartışmadık. Kâzım Karabekir'in "İstiklal Harbimiz" adlı kitabına aldığı bir mektup, Atatürk Samsun'a çıktıktan çok sonra bile İnönü'nün Amerikan mandacısı olmaya devam ettiğini ortaya koyuyor.

Tarih: 27 Ağustos 1919. Albay İsmet şöyle yazıyor İstanbul'dan Erzurum'a:

"Eğer Anadolu'da halkın Amerikalıları herkese tercih ettikleri zemininde Amerika milletine müracaat edilse pek ziyade faydası olacaktır deniliyor ki, ben de tamamıyla bu kanaatteyim. Bütün memleketi parçalamadan bir Amerika'nın murakabesine tevdi [denetimine emanet] etmek, yaşayabilmek için yegâne ehven çare gibidir."

Ancak Karabekir Paşa'nın mektubu yorumlayışı daha da çarpıcıdır. Ona göre bu mektupta bir düşünce (mülahaza) değil, bir "ruhî hastalık" dile gelmiştir. Arkasından İnönü için "müstebid (despot) ruh" ve "hâris (hırslı) dimağ" tabirlerini kullanır.

Atatürk'ün yerine Çankaya Köşkü'ne çıkınca ilk işinin, Bakanlar Kurulu'nun dış görünüşüne çekidüzen vermek olduğunu biliyoruz. "Cumhuriyet" Gazetesi'nin eski sahibi Nadir Nadi, "Perde Aralığından" adlı anılarında Milli Şef'in, bir ara bakanların, hatta Başbakan Şükrü Saraçoğlu'nun bıyıklarına taktığını ve kestirmeleri için baskı yaptığını söylüyor. Zekeriya Sertel'in hatıratında ise şu keskin nota rastlıyoruz:

"İnönü Cumhurbaşkanlığına geldikten sonra diktatörlüğü artırdı. "Tek millet, tek parti, tek şef" diye bir sistem kurdu. [Bu, Hitler'in Almanya için bulduğu slogandı- M.A.] Millet o demekti, parti demek o demekti."

Milli Şef'in demokrasi anlayışını buradan ölçüp biçebilirsiniz aslında ama Hitler'e duyduğu teveccüh, onu çok daha ileri noktalara taşımıştır.

16 Nisan 1939 tarihli gazetelerde ilginç bir haberle karşılaşyoruz. Bir grup fötr şapkalı ve takım elbiseli (çoğu) bakan ve milletvekilinden oluşan bir grup "elçi", Sirkeci Garı'nda gazetecilere poz vermişlerdir. Bunlar sırasıyla Bayındırlık Bakanı Ali Fuad Cebesoy, emekli General Pertev Demirhan, Genelkurmay 2. Başkanı Asım Gündüz, o tarihlerde milletvekili yapılmış üç gazeteci, Falih Rıfkı Atay, Hüseyin Cahit Yalçın ve Necmettin Sadak'tır. Ne için gitmektedirler biliyor musunuz? Hitler'in 50. yaş gününü kutlamak üzere. Tabii Milli Şefimizin tebrik ve selamıyla! Nitekim Hitler, heyeti yarım saatliğine kabul etmiş ve Milli Şef'e samimi teşekkürlerini bildirmiştir.

1941'e geldiğimizde 15 Mayıs'ta Hitler'in Milli Şef'e "dostane bir mesaj" gönderdiği haberini manşetten okuruz. 21 Haziran'da ise "Führer ile Milli Şef arasında samimi tebrikler" haberi vardır. Bu dönemde Türkçü yayınlarda bir patlama yaşandığına tanık olunur. Ancak Müttefiklerin zoruyla 1944'te bu yayınlar yasaklanır, Türkçüler de tabutlukları boylar.

Aslında Hitler, Atatürk döneminden başlamak üzere bilinçli bir politika gütmüş ve Türkiye'den büyük miktarlarda hammadde çekmiştir. (Özellikle de savaş sanayii için ihtiyaç duyduğu kromu). Karşılığında Türkiye silah almak ister ama vermezler. Bunun yerine mamul madde satın almaları istenir. Nazi Almanya'sına krom satışı, Müttefiklerce 1944'te Türkiye'ye bir nota verilinceye kadar devam edecektir.

Görüldüğü gibi İnönü döneminde sadece Hitler'in bıyığına imrenilmemiş, 19 Mayıs gösterileri dahil pek çok alanda Naziler bal gibi örnek alınmıştı. Tabii basına talimatlar verilmesi, manşetlerin kaç punto ile atılması gerektiği gibi yukarıdan emirler, süresiz keyfi gazete kapatma rezaletleri de benzerlikler arasındaydı.

İşin garip tarafı, şimdi bize İnönücülük taslayan "Cumhuriyet" gazetesinin, Milli Şef döneminde kapatılan ilk gazete olmasıdır. Kurucusu Yunus Nadi ile oğlu Nadir Nadi'nin daha Milli Şef safını belirlemeden önce Alman yanlısı bir tavır içine girmiş olmaları (ne hadlerine!) "Cumhuriyet" in aylarca kapalı kalmasıyla ödüllendirilmiştir! (Ne var ki, 1941'den sonra bu defa Almancılık geçer akçe olacaktır.)

Gazetesinin kapatılması Yunus Nadi'yi derhal harekete geçirmiş, eski dostu İnönü'yle görüşüp meseleyi halletmek istemiştir. Lakin ne mümkün! Bir çözüm yolu bulur ve doğru Ankara Garı'na gider. Milli Şef'i karşılayanlar arasına katılarak derdini anlatmaktır niyeti. Ancak hiç beklemediği bir tepki alır. "Ticari maksatlar uğruna siyasi yazılar yazılmasına müsaade edemezmiş." Milli Şef. "Katiyen müsaade edemem" der ve Yunus Nadi'nin elini bile sıkmadan çıkar gider.

İşte oğul Nadir Nadi'nin patladığı an budur. "Perde Aralığından"a, bugünkü tartışmalara ışık tutmak istercesine şu zehir zemberek satırları not düşer:

"Sorumsuz bir cumhurbaşkanı nasıl olur da tıpkı Hitler gibi, Mussolini gibi hakaret edercesine uluorta bir arkadaşını paylardı?"

Anlaşılan, Nadir Nadi, "Hitler ve Mussolini gibi" birisiyle karşı karşıya olduğunu cici gazeteleri kapatılınca anlamış. Peki ezanı Arapça okudu diye falakaya yatırılanların, Kur'an öğretiyor diye hapse girenlerin feryatlarını gazetelerinde yıllarca "Kara irtica hortluyor" diye yüreklerini soğutarak verenlerin feryat etmeye hakları var mıydı? Hitler'in 'uzun bıçağı'nın bir gün kendilerini de keseceğini düşünememişler miydi?

m.armagan@zaman.com.tr

1941'e geldiğimizde 15 Mayıs'ta Hitler'in Milli Şef'e "dostane bir mesaj" gönderdiği haberini manşetten okuruz. 21 Haziran'da ise "Führer ile Milli Şef arasında samimi tebrikler" haberi vardır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Einstein'ın teklifini İnönü reddetmiş

Mustafa Armağan 2010.05.16

Geçenlerde katıldığım bir TV programında konuklardan birisi çok önemli bir buluşmuş gibi Albert Einstein'ın Atatürk'e bir mektup yazdığını söyledi.

Muradı, o zamanlar Türkiye'nin itibarının çok yükseklerde olduğunu ispatlamaktı. Oysa şimdi öyle miydi ya! Yüzümüze bakan bile yoktu!

Aslında Einstein o mektubu Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal'e değil, Başbakanlığa yazmıştı ve o tarihte başbakan da İsmet Paşa'ydı. Hatta mektup Atatürk'e yazılmadığı gibi, yazan kişi de Einstein değildi. Sadece imzası vardı altında, o kadar.

Einstein, bir Yahudi yardımlaşma kuruluşu olan OSE Yahudi Sağlık Derneği'nin onursal başkanıydı, bu nedenle yokluğunda yazılar rahatça gönderilebilsinler diye ya boş kâğıtların altını imzalıyor ya da yazılar masasına geldiğinde toplu olarak imzalıyordu.

Böylece bazılarının "Bakin o zamanlar 'büyük dâhi' Einstein bile bize hayrandı" türünden sallama seanslarında dile düşürdükleri o mektup, bir gözbağcılığa kurban edilmiştir. İşin daha da garibi, bazı tarih heveskârlarının Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'ndeki dosyanın devamına bakmadan, sadece Einstein'ın mektubunu ele alıp üzerine balıklama atlamış olmalarıdır. Oysa dosyanın devamındaki İsmet Paşa'nın Einstein'a verdiği olumsuz cevap, işlerine gelmediği için olsa gerek, ısrarla gizlenmektedir.

Oysa tarih, belgelerin sadece işinize gelen kısmına bakmak demek değildir. Bütününe bakabilmektir. Ne kadar bütüne bakabilirseniz o kadar lezzetli ve uzun ömürlü bir yemek çıkartabilirsiniz masaya.

İşte araştırmacı Rifat N.Bali, Prof. Emre Dölen ve Prof. Aykut Kazancıgil ile yurtdışında Arnold Reisman'ın yaptıkları titiz incelemeler, bize bu mektup olayının bilmediğimiz yönleri olduğunu gösteriyor ve bir efsaneyi yerle bir edecek çarpıcılıkta veriler sunuyor. Aynı zamanda bir belgenin nasıl okunacağını veya nasıl okunmaması gerektiğini de gösteren veriler bunlar.

Belgenin bilinmeyen yönlerini şöyle toparlamaya çalışayım: Mektup Atatürk'e değil, Başbakan'a yazılmıştır. Ancak Atatürk'ün Yahudi diş doktoru Sami Günzberg, Atatürk'e mektup hakkında bilgi veren 30 Eylül tarihli ikinci bir mektup kaleme almıştır. Atatürk, olaydan işte bu mektup vasıtasıyla haberdar olmuştur. Mektubun yazıldığı tarihte Einstein, Belçika'daydı. Bu yüzden mektubu bizzat yazmış olamaz. Mektubun, Einstein arşivinin resmi kaynağı olan İsrail'deki İbrani Üniversitesi'nde bir kopyasının bulunmayışı da mektubun ünlü bilim adamına ait olmadığını, olsa olsa imzasını kullanmış olabileceğini gösteriyor. Tek dayanak, Einstein'ın hayatının 1930'lu yıllara rastlayan döneminde dünyadaki Yahudi bilim adamlarına yardım toplamakla ilgilendiğini bilmemizdir. Mektup ünlü bilim adamının bu misyonu ile uyum içindedir. OSE, Yahudilerin hayatlarını düzenlemek ve kurtarmakla görevli bir Yahudi örgütüdür. Mektupta açıkça "Yahudi" kelimesi geçmese de, maksadın Almanya'da durumları tehlikede olan Yahudi tıp adamlarının hayatlarını korumak olduğu açıktır. Türkiye daha önce Nazilerin baskısından kaçmış olan kimi Alman bilim adamlarına kucak açmıştı, daha da açacaktı. Nitekim sonraki yıllarda gelen hocalarla birlikte Türkiye'deki üniversitelerde Yahudi kökenli bilim adamı ve aydınların toplam sayısı 190'ı geçecektir.

Şimdi Einstein'ın mektubuna gelelim.

"Albert Einstein" ıslak imzalı mektup 17 Eylül 1933 tarihlidir. Einstein, İnönü'den Almanya'da görev yapamayan 40 profesör ve doktorun kariyerlerini Türkiye'de sürdürmelerine izin verilmesini istiyor ve bir yıl bedava çalışacaklarını da sözlerine ekliyor.

Ancak mektubun çevirisinin kenarına kurumlarımızdaki yolculuğu sırasında bazı yorumlar düşüldüğü dikkatlerden kaçmıyor. Mesela altta "Teklifin kanuni mevzuata uygun olmadığı" yazılıdır. Başka bir not ise şöyle diyor: "Bunları bugünkü şerâite (şartlara) göre kabule imkân yoktur."

Bunlar bize Einstein'ın mektubunun Ankara'da hiç de davul zurnayla karşılanmadığını ve zannedildiği gibi olumlu bakılmadığını gösteren ilk işaretlerdir. Nitekim Başbakan İsmet Paşa'nın 14 Kasım 1933 tarihli olumsuz cevabı bu kanaatlerden etkilenecektir.

Başbakanın Einstein'ı reddettiği cevabı özetle şöyledir:

"Sayın Profesör,

Mektubunuzu aldım. Teklifinizin çok cazip olduğunu kabul etmeme rağmen onu ülkemizin kanun ve nizamlarıyla uyuşturma imkânı görmediğimi söylemek zorundayım. İçinde bulunduğumuz şartlarda bu beylerden daha fazla istihdam etmemiz maalesef mümkün değildir. İsteğinizi tatmin edememekten dolayı üzüntülerimi bildirir, en derin hislerime inanmanızı rica ederim."

Einstein başta olmak üzere Yahudi yardım kuruluşu (OSE), aldıkları red cevabından fena halde hayal kırıklığına uğramışlardı. Bunun üzerine OSE adına Sami Günzberg, son bir umutla İran'a mektup yazacak, aynı teklifi bu defa onlara yapacaktı. Nihayet Günzberg, Paris'e giden Sağlık Bakanı Refik Saydam'la konuyu görüşmek isteyecek ama bir sonuç çıkmayacaktı.

Sonuçta Türk hükümetinin tavrı değişmedi. Einstein'ın teklifi geri çevrilmişti.

Şimdi soralım:

Einstein'ın bize bir teklifi var diye o zamanların Türkiye'sini neredeyse uzayda görmeye kalkanlar, onun teklifini reddettiğimizi okuyunca bu defa kanaatlerini 180 derece değiştirecek ve 1930'larda ne kadar 'geri' bir ülke olduğumuzu mu söylemeye başlayacaklardır?

Salt Einstein'ın teklifi eğer bir ülkeyi 'ileri' yapıyorsa, İnönü'nün ret cevabından sonra biz 'geri', İran'a teklif yapıldığında ise İran bizden daha 'ileri' bir ülke mi olmuştur? O zaman kim ileri, kim geri? diye bir soruyu sorma hakkımız doğmaz mı?

Ve eğer Einstein'ın mektup yazdığı kişi önemli oluyorsa ret cevabı veren kişi ne oluyor? Cevabı sizin irfanınıza emanet ediyorum. **m.armagan@zaman.com.tr**

Einstein, 40 profesör ve doktorun kariyerlerini Türkiye'de sürdürmelerine izin verilmesini istiyor.

Başbakan İsmet İnönü'nün Einstein'ın teklifini geri çevirdiği cevabı. (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 030.10.116.810.3)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

CHP, Said Nursi'yi Menderes'in öldürttüğü iftirasını atmaktan çekinmemişti

Mustafa Armağan 2010.05.23

Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay'ın CHP'nin kapatılıp vakıf yapılması ve Cumhuriyet tarihini araştırma merkezi haline getirilmesi önerisi üzerinde nedense yeterince durulmadı. Durulmalıydı oysa.

Hatta bence CHP'nin 'müze' yapılması önerisi de sayın bakana rağmen ısrarla gündemde tutulmalıdır. Bir parti olmaktan çok, devletin çok damarlı bir organı olarak yapılanan CHP'nin, başını yediği partilerin görkemli bir müzesi olarak da gelecek nesillere hatırlatılması şarttır. Düşünün, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'ndan Serbest Fırka'ya, oradan Demokrat Parti'ye ve Refah Partisi'ne karşı yapılan kapatma operasyonlarına uzanan renkli bir tarihin müzesini kim gezmek istemez? Öte yandan CHP'nin bir 'İnönü sendromu' vardır ve bu sendrom, büyük ölçüde Tek Parti dönemine endekslenmiş olduğu için demokrasi dönemlerinde nasıl işleyeceğine bir türlü karar veremeyen Acem kılıcı gibi çalışmakta, hem 'karşı tarafı', hem de kendisini keserek yoluna devam etmektedir. Baykal olayında kılıç kendisini kestiğinde feryad u figan yükseltmekte. Ancak aynı kılıç başkasını kesmeyi alışkanlık haline getirdiğinde nedense kolları kıpırdamıyor, sevinçlerinden ağızlarını kapatamıyorlardı.

1938'de CHP tarafından milli şefliğe ve değişmez genel başkanlığa seçilen İsmet İnönü, hakkında bir koruma kanunu bulunmamasına rağmen, bugüne kadar doğru dürüst eleştirilememiştir. 1938'de cumhurbaşkanı seçilince başbakanlığı dönemi eleştiriden yırtmış, 1950'de DP'ye iktidarı devredeceği zaman onlardan eski defterleri kurcalamayacakları konusunda güvence almış, 27 Mayıs darbesiyle yeniden kutsanıp iktidara getirilmiş, 1971'deki muhtırayı desteklediği için kendisine dokunulmamış ve bu böyle sürüp gitmiştir.

Bazı ayrıntılar dönemi anlamak bakımından ilginçtir. Mesela 1923'te ölen Zübeyde Hanım'ın İzmir'deki mezarını İnönü'nün ancak 36 yıl sonra, Menderes iktidarına karşı sözde 'Büyük Taarruz'u başlattığı 1959 Mayıs'ında ziyaret etmiş olması yeterince anlamlı değil midir? Düşünün, tam 13 yıl başbakanlık yapmış, gitmemiş; 12 yıl cumhurbaşkanlığı yapmış, adımını atmamış; 9 yıl ana muhalefet partisi liderliği döneminde aklına getirmemiş ama mevcut iktidarı devirmek için başlattığı taarruz sırasında basın huzurunda yarım asra yaklaşan gecikmeli ziyareti gerçekleştiriyor. Bunun samimiyetine inanacak bir Allah'ın kulu bulunabilir mi?

Atatürk zamanında Çankaya Köşkü'nün bahçesine Atatürk'ün bir heykeli dikilecekti. 1938'de yapımı biten heykel, İnönü döneminde bahçede bir barakada toz toprak içerisinde bekletilmiş, herhalde başını kaşıyacak zamanı olmadığı için bir türlü yerine dikilememiştir. Heykeli bugünkü yerine diktiren, Celal Bayar olmuştur.

CHP'nin muhalefet yıllarındaki tavırları da henüz incelenmiş değildir. Menderes iktidarını yıpratmak için nasıl her türlü aracı mubah sayan bir anlayışla çalıştığını görmek öğretici olacaktır. Mesela İnönü, 1957 seçimlerinde DP'nin Bediüzzaman Said Nursi'yi görevlendirdiği iftirasını atmış, iktidarı irticadan vurmayı denemiştir. 1960 Mart'ında vefatı üzerine ne yapılmıştır biliyor musunuz? Bu defa da Said Nursi'yi Menderes'in öldürttüğü yalanını yayarak DP'yi onu sevenlerin gözünden düşürmeye kalkmıştı.

27 Mayıs 1960 sabahı ihtilalci subaylardan ikisi soluğu, o sırada Metin Toker'in evinde bulunan İsmet İnönü'nün yanında almışlardı. Evin balkonundan, toplanan CHP'lileri selamlayan İnönü'nün sevinci yüzünden okunmaktaydı.

Pek bilinmez ama 1950-1959 döneminde, tam 10 yıl boyunca CHP liderleri resmi Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına katılmamış, protesto etmişlerdir. Neden mi? Kendileri iktidar değilse Cumhuriyet Bayramı'nın kutlanması caiz değildir de ondan.

1957 yılı Cumhuriyet Bayramı, Gaziantep'te 'şok' edici bir olaya sahne olmuş, törende CHP'liler Türk bayrağıyla değil de, 6 oklu CHP bayraklarıyla yürümek istemişler, güvenlik güçleri engellemek isteyince olay büyümüş ve belediye başkanlığı binasındaki Türk bayrağı indirilerek yerine CHP bayrağı asılmıştır. Üstelik ay yıldızlı Türk bayrağının yerine 6 oklu parti bayrağının asılmasına karışanlar CHP yöneticileri tarafından kınanacaklarına,

mahkeme safhasında İnönü tarafından himaye altına alınmış, davranışları mağduriyet sayılarak açıkça savunulabilmiştir.

Hepsi bir yana ama İnönü'nün, 1937 Eylül'ünde Atatürk tarafından başbakanlıktan alınmasını bir türlü hazmedemeyişine ne demeli?. 27 Mayıs ihtilalini yapanlardan MBK'dan Orhan Erkanlı'nın hatıralarında İnönü'nün ağzından aktardığı şu satırlar, Milli Şef'in, Ebedi Şef Atatürk'ü kendisine haksızlık yapmakla suçladığını gösteriyor: "Bu kavgada haksızlık, esasında Atatürk'ündür. (...) Haksızlık ona aitti."

Görüyorsunuz, İnönü'nün hep haklı çıkma tutkusu Atatürk'ü suçlamaya kadar varmıştı. Bu haksızlığa uğramış olma duygusuyla, hatta kiniyle mi yapmıştı bilinmez ama paralardan ve pullardan onun resimlerini çıkartması, resmi dairelerden tablolarını indirtip kendi resimlerini astırması, "Nutuk"un basımını yasaklayıp kendi "Söylev ve Demeçleri"ni yayınlatması, Zübeyde Hanım'ın mezarını 1959'a kadar ziyaret etmemesi, Atatürk'ün yakın arkadaşlarını Meclis'ten ve partiden tasfiye etmesi... Neresinden bakarsanız bakın, bir tavrı yansıtır.

Üstelik Atatürk yalnız başbakanlıktan almakla kalmamıştı İnönü'yü; 25 Ekim 1937 tarihli resmi tebliğden anlaşılacağı üzere CHP Genel Başkan Vekilliği'nden de almış, yerine Celal Bayar'ı atamış, böylece kendi kurduğu partiyi, İnönü'ye değil, Bayar'a teslim etmişti. Benim kanaatim, Atatürk 3-5 sene daha yaşasaydı, memnun olduğu Bayar'la yoluna devam edecek ve İnönü adı belki de unutulup gidecekti.

Peki İnönü neden gözden düşmüştü?

Bunun için çeşitli sebepler gösterilebilir ama iktidara İnönü ile birlikte çöreklenmiş bulunan ve sorgu sual edilemeyen ekibin yaptığı yolsuzluklar, birinci sırada yer almaktaydı. Düşünün, Atatürk bir tercihte bulunmuş, Kâzım Karabekir, Rauf Orbay, Ali Fuat Cebesoy gibi dürüst arkadaşlarını siyasetten tasfiye etmişti. Onların yerine şans verdikleri de kendisini arkadan vurmuş, Taksim'deki Ayaspaşa Mezarlığını parselleyip üzerinde apartmanları yükseltince, üstelik pis kokular ayyuka çıkınca yeni bir tasfiyeye gitmekten başka şansı kalmamıştı.

Ama artık çok geçti. İnönü artık bir tane değildi.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Asıl idam fotoğrafları nerede?

Mustafa Armağan 2010.05.30

Tarihçiler bir olayın gerçekten tarihe mal olması için 50 yıl geçmesi gerektiğini söyler dururlardı, kamuoyundaki son "27 Mayıs patlaması" gerçekten de bu konuda haklı olduklarını gösterdi.

Olayın üzerindeki hassasiyet buğusunun dağılması için bu süre gerçekten gerekli. Anlaşıldı ki, duygular, olayın taraflarının sahneden çekilmeleriyle geri plana kaymakta ve yerini belgelere dayalı bir hatırlamaya bırakmaktadır.

Ancak 27 Mayıs için henüz tarih oldu denilebilir mi? Bundan pek emin değilim. Çünkü onun üzerindeki örtüleri henüz tam olarak açabilmiş, olayların iç yüzlerini aydınlatabilmiş değiliz.

Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan'ın idamlarıyla taçlanan 27 Mayıs darbesinin bu son faslı üzerinde yeni bir tanıkla görüşmemiz mümkün oldu. Kısa bir görüşme zarfında aldığımız ilginç bilgiler bu örtülerin altında daha pek çok gerçeğin, ortaya çıkmak için kıvrandığını göstermektedir.

Halen Şanlıurfa'da yaşayan Aslan Deniz, 1941 doğumlu. Askerliğini İstanbul'daki Ordu Foto Film Merkezin'de yapmış. Yassıada mahkemeleri başlayınca da film merkezindeki görevliler nöbetleşe mahkemeye götürülmüş, orada jeneratör çalıştırmaktan fotoğraf çekmeye ve tab etmeye (basmaya) kadar pek çok iş yaptırılmış. Urfa'da kendisiyle telefonda görüştüğümüz Aslan Deniz, mahkeme ve idamlarla ilgili ilginç bilgiler nakletti. Bunların süreci aydınlatacak mahiyette olduğunu düşündüğüm için sizinle paylaşıyorum.

Yassıada mahkemeleri biliyorsunuz Celal Bayar'ın 'Köpek', Adnan Menderes'in 'Bebek' davalarıyla başlamıştı. Güya Bayar, Afgan Kralı'nın kendisine hediye ettiği tazıyı 20 bin liraya satmış, parasıyla da Ödemiş'teki Musra köyünde bir çeşme yaptırmıştı. Makbuz, belge, her şey ortadaydı ama hediye edilen bir köpeğin satılmış olması, neden siyasi bir mahkemeye getirilmişti? Anlayabilen yoktu.

Aynı şekilde Menderes'in, doğduğu ve Ayhan Aydan'la birlikte öldürdükleri iddia edilen bebeklerinin davası da asıl yeri orası olmamakla birlikte (ki beraatla sonuçlanan tek davası buydu Menderes'in) sadece savunmayı, yani Bayar'la Menderes'i psikolojik olarak çökertmek maksadıyla ilk başta açılmıştı ve maksadına da büyük ölçüde ulaşmıştı. Kişisel davalarla başlanan mahkeme, anayasa ihlalden idamla sonuçlanacaktı.

Ancak Köpek davasını bilirdim de, sözü edilen köpeğin mahkeme salonuna getirildiğini hiç okumamıştım (belki bir yere yazılmıştır ama benim gözümünden kaçmıştır). Aslan Deniz'le konuşmamızda Afgan tazısının Yassıada mahkeme salonuna getirildiğini ve savcıların önündeki bir masada kuzu kuzu oturduğunu öğrenince şaşırmadım desem yalan olur. Çünkü siyasi bir mahkeme salonuna getirilen köpek bile bunun bir mahkeme değil, bir işkence salonu olduğunu ve hukuk açısından ciddiye alınmaması gerektiğini açıkça ortaya koymaktaydı.

İdamlarla ilgili de bazı ilginç noktalara temas eden Deniz, askerlerin İmralı'ya götürülmediğini, oradaki fotoğrafların subaylar tarafından çekildiğini söylüyor. O kadar ki, gece idamlar için kullanılacak olan jeneratörleri çalıştırmayı sadece kendisi bildiği için, İmralı'da bu işi yapacak bir subaya özel bir ders verecek, bildiği her şeyi ona bir bir anlatacaktı.

Foto Film Merkezi'nde fotoğrafları tab edenler, idam fotoğrafları karşısında irkilmişlerdi. Zaten idamlar sırasında orada görev yapan jandarma birliği, görmesinler diye yüzleri geri çevrilmişti. Sahne hakikaten korkunç olmalıydı. Zira fotoğraflar, idamlar sırasında çekilen acıları olduğu gibi ve en feci sahneler halinde yansıtmaktaydı.

Foto Film Merkezi'ndeki komutanlar fotoğrafları incelediler. Basına verilecekleri seçeceklerdi. İdam sırasında çekilen fotoğraflar korkunçtu. Bunların basına verilmemesini istediler. "Hayali fotoğrafları" seçip verin dediler askerlere. Yani halkı fazla infiale getirmeyecek olanlarını.

Peki bu üç isim idam edilirken ve hemen sonrasında çekilen fotoğraflara ne olmuştu?

Öğrendiğimiz kadarıyla olay şöyle gelişmişti:

İdam sırasında ve hemen sonrasında çekilen fotoğraflar sansürlenmişti. Peki sansürlenmemiş fotoğraflarda ne vardı?

Dilleri bir karış dışarıya sarkmış olup, yüzlerindeki ifade korkunçtur.

Soruyorum: Bizim idam sonrası fotoğraflar diye gördüklerimizde hiç böyle bir hal gözükmüyor. Neden?

Meğer ne yapılmış, biliyor musunuz? Cellat, cesetleri yakışıklı olsun diye gitmiş, dillerini katlamış, çeneyi açmış, dilleri ağızlarının içine sokmuş ve çene tekrar kilitlenmiş. Yani bizim gördüğümüz fotoğraflar bu şekilde çekilmiş.

Celladın kim olduğunu ise bir tanıktan, Mehmet Şimşek'ten öğreniyoruz.

"Ben üç infazda da bulundum. Üçünde de iç emniyette idim. Sehpa ile aramızda 4 metre mesafe vardı. daha önceden 50 mezar kazılmıştı. İnfaz anında 150-200 kadar görevli ya da seyirci subay vardı. Gaddar ve katı yürekli bir halde görünüyorlardı. Cellat ise Üsküdar'da bekçibaşı imiş. Demokrat Parti devrinde suistimali tespit edilip görevinden atılmış. Bundan dolayı çok kinli ve öfkeliydi. İnfazlar sırasında asılanlara yapmadığını komadı. Birçok hakarete bulundu. Küfür etti, ağza alınmayacak sözler söyledi."

Demek ki, idamları keyifle seyretmek için subaylar toplanmış, küfürler edilmiş.

Üsküdarlı bekçibaşını bırakın, asıl cellatları konuşalım artık. **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

65 yıl önce bu defa Yahudilere insani yardım yapmıştık

Mustafa Armağan 2010.06.06

İsrail Başbakanı Netanyahu, Gazze ablukasını gevşetmeye hazırlanıyormuş. Demek ki, barış gemilerinde şehitlerimiz boşuna ölmediler, gaziler boşuna o eziyetleri çekmediler.

Bu adım, Türkiye'nin bölgede, hatta dünyada sözü dinlenir bir uluslararası aktör olma yolundaki yürüyüşüne yeni bir mevzi kazandırmış oldu. Görüldü ki, bu topraklarda kımıldamaya devam eden bir ruh var ve birilerine o kımıldayan ruhun ne olduğunu azıcık göstermemiz bile yeterli olabiliyor.

İtiraf edelim ki, bu ruhun en az farkında olanlar bizleriz. Son yıllarda İslam dünyasında Türkiye'nin önder rolü gözle görülür bir artış içinde. Diyebiliriz ki, uzun süredir boş duran Enver Paşa ve Mustafa Kemal Paşa'nın imaj tahtlarına günümüzde Recep Tayyip Erdoğan oturmuş durumdadır.

Sevgili Adem Özköse, "Yeni Dünya" dergisine verdiği mülakatta Gazzelilere "İslam dünyasını siz kurtaracaksınız" deseniz gülerler ve size dönüp "Hayır, siz, yani Osmanlı'nın torunları kurtaracak" diye itiraz ederler, demişti. Adem Özköse aynı söyleşide İsrail'in 2008 Gazze katliamı sonrasında karşılaştığı bir Hamas liderinin kendisine şöyle söylediğini aktarıyordu:

"Osmanlı bizim babamızdı, hasta da düşse, zayıf da düşse bizim babamızdı. Babanız gittiği zaman yetimlik duygusu yaşarsınız. Keşke Osmanlı zayıf da olsa keşke olsaydı. En azından babamız olduğunu hissederdik. Şu an biz yetimiz. Osmanlı gitti ve yetim kaldık."

Aynı şekilde Hamas lideri Halit Meşal'ın evine bayram ziyaretine gittiğinde şimdi rahmetli olan babasının "Nerdesiniz? Ne zaman geri dönecekseniz topraklarınıza" derken hüngür hüngür ağladığını da aktarmış ve ilave etmişti: Halit Meşal'in özel odasında çerçeveletilmiş bir "Osmanlı devlet arması" duruyordu.

Kendimize hangi gözlükle baktığımızı ve bu gözlüğün hangi emperyalist tezgâhlarda imal edildiğini görmek için biraz dikkat yeterli aslında.

Bize ne oldu sahiden de?

Bedenlerimiz kurtuldu ama zihinlerimiz zindanlara atıldı. Rahmetli Cengiz Aytmatov'un deyişiyle, Mankurtlaştırıldık. Adımız, sanımız değiştirildi. İdraklerimize Cemil Meriç'in dediği gibi 'deli gömlekleri'

giydirildi.

'Pis Arap yaveleri', 'Yalelliler', "Ne Şam'ın şekeri, ne Arap'ın yüzü" diye vücudumuzun onsuz maz bir parçasını zihinlerimizden kovdular.

Herkes bize düşmanmış! Bizi bizden başka seven yokmuş. Ve Milli Şef bizi bizden iyi bilir, düşünür ve korurmuş.

Asında sevgili oğulları Ömer ve Erdal'ın Uludağ'a kayak yapmak için vali refakatinde gidişlerini gazetelerin manşetlerine çıkarmaları için Çankaya'dan hususi emir verilmesi, hepimizin iyiliği içinmiş de haberimiz yokmuş. Maksat, kayak sporunu geliştirmekmiş!

Tabii o sırada çocukların karneyle aldıkları 300 gram ekmeği yerken tazecik boğazlarına arpa kılçıkları saplandığından haberleri yoktur zat-ı devletlerinin.

Toplumu karamsarlığa sürükleyecek haberlerin bile yasaklandığı bir devirdir. Hatta cenaze selaları bile (o da Türkçeye çevrilmişti çoktan) resmen yasaklanmıştır.

İş bu "sessizlik" devrinde Stalin'in zulmünden kaçan Rusya Yahudilerinin Türkiye üzerinden Filistin topraklarına göç etmesine imkân tanınmış, İsrail devletinin kurulmasına giden yolda en büyük insanî iyiliklerden birini yapmıştık.

Düşünün ki, gerek Almanya, gerekse İngiltere, Yahudi göçmenlerin geçişine izin vermememiz için bize baskı üstüne baskı yapmaktaydılar. Buna rağmen Türkiye, Yahudilere Filistin topraklarına kapağı atmaları için yardımcı olmaktan çekinmemişti.

Dr. Erhan Yazar'ın değerli araştırmasına göre ("Tarihsel Dönüşüm", Ank. 2006, Siyasal Kit., s. 166-7) Türkiye, İstanbul'a gelen 712 İspanyol Yahudi'si mültecinin iâsesi için Kızılay'a Maliye bütçesinden 30 bin lira aktarmıştı. Aynı şekilde mültecilerin Giresun'a yerleştirilmesi, Yunan bakanlarından Foçyos'un ailesiyle birlikte Filistin'e gitmesine imkân sağlanması, yüzlerce Yahudi'ye Türkiye'de ikamet izni vermesi ve daha sonra gerek karayoluyla, gerekse denizyoluyla Filistin'e gitmelerine imkân tanınması, bir kısım Yahudi'nin doğrudan Filistin uyuşuna geçmesine izin vermesi devede kulaktır sadece. (Dışışleri mensuplarımızın Almanya'daki Nazi ve Fransa'daki Vichy rejimlerinin elinden yüzlerce Türk olan veya olmayan Yahudi'yi kurtardıklarını biliyoruz.)

Tek Parti döneminde İsrail devletinin temellerinin atılmasına katkı sağlayan bu insanî yardımlara mukabil, Türkiye'ye defalarca teşekkür mektupları gelmesinden de anlıyoruz ki, bunlar hayatî önemde yardımlardır. İsrail'in kurulmasına giden yolda kritik çalışmalara imza atan Filistin Yahudi Ajansı'nın başkanları Dr. Mordecai Eliash ve sonradan İsrail'in ilk cumhurbaşkanı olacak olan Chaim Weizmann'ın şükran mektupları bu yardımın en somut kanıtları.

İşte Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nde bulduğumuz 1945 tarihli bir belge, bugün Gazze'deki Filistinlilere insanî yardım yapmak üzere harekete geçenleri katliamla durduran nankör Yahudilere, en zor zamanlarında yine bu topraklarda kucak açıldığını göstermesi bakımından önemlidir.

Belgenin orijinali Arap harfleriyle yazılmış olup sonradan Latin harflerine aktarılmıştır. Her ikisinin de fotokopilerini tarihe not düşmek maksadıyla ilginize sunuyorum.

Mektup şöyle:

"Musevi göçmenlerinin Türkiye tarihiyle Filistin'e transit geçmelerini tanzim hususunda iraz ettiği [gösterdiği] yardım ve muaveneti Türkiye'deki mümessilimizden derin bir memnuniyetle öğrendim. Bu hususta Türk

makamları tarafından ittihaz olunan insanî ve müşfik hatt-ı hareket binlerce Musevi mültecisinin düşman istilasî altındaki memleketlerden kurtarılması için amil olmuştur.

Bu yardımdan dolayı samimi teşekkürlerimizi lütfen kabul buyurunuz. Bu çok müsta'cel [acil] meselede zat-ı devletlerinin ve hükümetinizin dostane ve muavenetkâr alakalarına devam edeceğine emin bulunuyorum."

İmza yerinde "Hürmetkârlarınız Weizmann, Reis-Filistin Yahudi Ajanlığı" yazılıdır. Alta şu not düşülmüş:
"Mektubun aslı ve ilişği Hariciye Bakanlığı Hususi Kalem Müdürü Şadi Kador'a gönderilmiştir. 24. 1. 1945."
(Belge no: 030.10.110.736.16)

İsrail unutmasın ki, en zor zamanında yine de bu devlet imdadına yetişmişti. **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

CHP de Arapça ezan lehine oy vermişti

Mustafa Armağan 2010.06.13

Balyoz harekât planına Türkçe ezana geri dönüleceğinin belirtilmesi de, 2006 yılında Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Yener Karahanoğlu'nun Tuzla'daki Deniz Harp Okulu Komutanlığı'nda düzenlenen eğitim ve öğretim yılı açılış töreninde "Türkçe ezan (...) çok partili siyasal sisteme geçildikten sonra karşı devrimcilere verilen bir ödün olarak ortadan kalktı" sözünü söylemesi de, Arapça ezanı birilerinin hâlâ içlerine sindiremediklerini gösteriyor.

1950'nin rövanşını alma duygusu anlaşılan birilerinde öç duygusuna dönüşmüş durumda.

Peki nedir bazılarındaki bu bir türlü bitmeyen ezan düşmanlığı?

Her millet kendi dilinde ibadet etmeliymiş! Biz Türk olduğumuza göre de Türkçe ibadet lazımmiş! Haşa Allah Türkçe bilmiyor muymuş! Ah o Türkçe ezanın nağmeleri ne güzeldi diyen yaşını başını almış profesörlere bile rastladım. Merak ettiğim, alını secde görmemiş insanların milletin ezanından ve namazından ne istedikleri. Hem kılmıyorlar, hem de kılanların nasıl kılması gerektiğine karar vermek istiyorlar.

Kendileri diledikleri dilde ibadet edebilirler. Ama bu millet hangi dilde ibadet edeceğine bin küsur yıldır karar vermiş durumda. Ve ezanın hangi dilde okunacağına da 60 yıl önce, 16 Haziran 1950 günü karar verilmişti. (İlk ezanı dinleyen tanıklarla yapılan konuşmalardan meydana gelen "Türkçe Ezan ve Menderes" kitabımız haftaya çıkıyor.)

Şimdilerde "laikçi çevreler", başları her sıkıştığında Demokrat Parti ve Adnan Menderes'i Cumhuriyet'in değer ve kazanımlarına yönelik 'karşı devrim'i başlatmakla suçlamaktadırlar (bununla Atatürk ilkelerine karşı olan sözüm ona 'gerici' bir hareketin başlatıldığını kastettiklerini biliyorsunuzdur). Ancak 14 Mayıs seçimlerinden perişan bir vaziyette ve sadece 68 milletvekiliyle çıkan CHP'nin, ezan konusunda nasıl bir tavır takınacağı son ana kadar belli olmamıştı.

"Evet" deseler bir türlü, "Hayır" deseler bir başka türlüydü. "Evet" deseler, Arapça ezanı yasaklayan kanunu çıkaranlar kendileriydi, bunu seçmenlerine ve kendi kendilerine nasıl izah edeceklerdi? "Hayır" deseler, bu defa seçimlerde uğradıkları hezimet ebedileştirecek ve halkın tepkisini iyiden iyiye kabartacak tehlikeli bir karara imza atmaktan çekiniyorlardı. Ne de olsa halkı umursamadıkları Tek Parti devri yeni sona ermişti ve artık

popülist davranmalarını gerektiren bir siyasî iklimde yaşadıklarını, kısa bir süre önce acı bir tecrübeyle de olsa öğrenmişlerdi.

CHP Grubu'nda yapılan görüşmelerde tasarı çetin tartışmalara yol açmış ve sonunda tasarının açıkça değilse bile zımnen desteklenmesi yönünde bir karar alınmıştır. Yine de grupta bazı çatlak seslerin yükseldiği ve tasarının aleyhine görüşlerin de savunulduğunu biliyoruz.

Ezcümle CHP'lilerin, açıktan açığa 'destekliyoruz' dememekle birlikte, tasarının aleyhinde bir grup kararı almaktan da ısrarla kaçındıkları anlaşılmaktadır. Nitekim CHP sözcüsü Cemal Reşit Eyüboğlu, oylamadan önce yaptığı açıklamada Arapça ezanın ceza konusu olmaktan çıkarılmasına karşı (muarız) olmadıklarını resmen beyan etmiştir.

Ezan lehine kabaran dalga, CHP'yi de içine alarak hedefine doğru emin adımlarla ilerlemektedir.

17 Haziran'da basında, kanunun CHP'nin de tasvibiyle çıkarıldığı haberleri okunacaktı.

Kendisi bir ara CHP genel başkanlığı da yapan Altan Öymen, Değişim Yılları başlığı altında yayınladığı hatıralarında CHP'nin bu sıkıntılı durumunu bütün yalınlığıyla gözler önüne sermiş bulunuyor. Altan Öymen CHP'nin sıkıntısının, bir yandan muhalefetin "dinsizlik" ithamına uygun bir görüntü vermemek, öbür yandan da "laiklik"ten tavize hayır demek etrafında şekillendiğini söylemektedir. Halbuki "Neresinden bakılırsa bakılsın, CHP Türkçe ezanın sahibiydi. Yeniden "Arapça ezana dönüşe karşı çıkmayacak da ne yapacaktı?"

Zamanın CHP Grup Başkan Vekili Faik Ahmet Barutçu hatıratında CHP'lilerin İnönü'nün muhalefetine rağmen kabul oyu verdiklerini yazmaktadır:

Nitekim aynı Cemal Reşit Eyüboğlu, Genel Kurul'da kanun tasarısı görüşmelerinde partisi adına yapacağı konuşmaya çağrılırken, tasarı aleyhine konuşacağını ilan eden Meclis başkanına bir düzeltmede bulunarak, tasarı "aleyhinde" değil, tasarı "hakkında" konuşacağını söylemiş ve konuşmasında ezan meselesini bir 'dil', bir 'millî şuur' meselesi olarak anladıklarını belirttikten sonra sözlerine şunları eklemişti:

"Türkçe ezan, Arapça ezan mevzuu üzerinde bir politika münakaşası açmaya taraftar değiliz. Milli şuurun bu konuyu, kendiliğinden halledeceğine güvenerek Arapça ezan meselesinin ceza konusu olmaktan çıkarılmasına aleyhtar olmayacağız."

Böylece 17 Haziran 1950 günü Türkiye'deki ulusal basının manşetlerinde, kanunun CHP'nin de tasvibiyle çıkarıldığı şeklinde haberler okunacaktı. Manşetlerden bazıları şöyle diyordu:

-C.H.P. Meclis Grubu sözcüsü, grubun Türkçe ezan-Arapça ezan mevzuu üzerinde bir politika münakaşası açmağa taraftar olmadığını bildirdi (Ulus).

-Arapça ezan ve kamet aleyhtarları C.H.P. grubunda da yenildi. İnkılâba ihanet ve irticaa avdet [dönüş] edebiyatı yapanlar ekalliyette [azınlıkta] kaldılar (Son Posta).

-Meclis, Arabca ezan yasağını kaldırdı. C.H.P. milletvekilleri de kanunu tasvib ve kabul ettiler (Cumhuriyet).

-...C.H.P. sözcüsü, Arapça ezan meselesinin ceza mevzuu olmaktan çıkarılmasına partinin muarız olmadığını söyledi (Milliyet).

-C.H.P. de müzakerenin başlangıcında bu karara muhalif olmadığını bildirdi (Hürriyet).

Velhasıl, o zamanki deyişle, Meclis'in "Demokrat"ı da, "Halkçı"sı da ezanın aslı diline çevrilmesi lehine oy kullanmış, böylece Cumhuriyet döneminin dinde reform girişimlerinin en önemli ayaklarından birisi, 9. TBMM'deki "halkın hakiki temsilcileri"nin oybirliğiyle yürürlükten kaldırılmıştır.

Dolayısıyla 1950 Haziran'ında DP şayet bir 'karşı devrim'e girişmişse bile, bu girişimim bizzat CHP'nin işbirliğiyle gerçekleştiği çok açıktır. Bu takdirde bugünkü CHP'lilerin 'Ezanı Arapça okutarak şeriatı geri getiren sizler...' şeklindeki eleştirilerinin, hatta suçlamalarının muhataplarından biri de, yine bizzat Cumhuriyet Halk Partisi olmaktadır. **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkçe ezan ve Menderes

Mustafa Armağan 2010.06.20

İntihar bombacısı Nico'nun görevi, Sultanahmet Camii'ni bombalamaktır. Cepleri patlayıcılarla dolu parkası sırtında, camiye yaklaşır.

Sağ cebindeki düğmeyi 5 saniye basılı tuttuğunda patlayıcılar ateşlenecek ve cami, kendisiyle birlikte havaya uçacaktır. Tam o sırada minarelerden "Allahu ekber, Allahu ekber" diye bir ses yükselir. Hayatında hiç duymadığı bu sesi bir yerlerden hatırlıyor gibidir. Kaldırıma oturur, başını elleri arasına alır ve hatırlamaya çalışır. Ezan "Eşhedü enla ilahe illallah"a el verdiğinde yıllar önce babasının yumuşak sesinin de aynı şeyleri tekrarladığını hatırlar ve ağlamaya başlar. Kendine gelir, bombayı patlatmadan kaçır gider.

Turgay Güler'in "Mehdix" adlı romanında (Popüler Kitaplar, 2006) geçen bu ilginç sahne, bana ezan yasağından dönüş anını hatırlatır. 18 yıl süren bütün baskılara, yasaklara ve unutturma çabalarına rağmen, Ezan-ı Muhammedî, 16 Haziran 1950'den itibaren halkın bilinçaltından bir su gibi fişkırmış ve çoraklaşmaya yüz tutan gönüllere ışık serpmiştir.

Onun için 16 Haziran tarihi, Ezanın Kurtuluşu bayramı olarak kutlansa sezadır.

Bugün ezanın kurtulduğu gün Türkiye sathında yaşananlardan bir demet sunacağım. (Geniş bilgi için Timaş'tan çıkan "Türkçe Ezan ve Menderes" adlı kitabımıza bakılabilir.)

Trabzon'daki havayı Kutuz Hoca'nın hatıralarından okuyoruz:

"Yeni karardan haberim olmadığı için ezanı Türkçe okumaya başladım. Caminin önünde oturan cemaattan haberi duyanlar vardı; bana bağırırmaya başladılar. İlk anda ne olduğunu anlayamadım, anlayınca da şaka zannettim. Ciddi olduğuna kanaat getirince Arapça okumaya başladım. Minaredeyim; bir de ne göreyim, kadın erkek herkes camiye doğru koşarak gelmeye başladı, uzak evlerde ise insanlar avluya çıktılar. Bir bayram havası, bir basü bade'l-mevt [yeniden diriliş] yaşandı o gün."

Ahmet Lütü Kazancı ise Çorum'daki o günü şöyle hatırlıyor:

"Ulu Cami'nin batıya bakan kapısı önünde gördüğüm ak sakallı bir ihtiyar, müezzinin yolunu kesti, "Ezan Arapça'ya çevrilirse, Ulu Cami'de ilk Cuma Ezanını ben okuyayım diye nezrettim [adakta bulundum]. Kurbanların olayım, beni mahrum etme!" diye yalvarıyordu. İhtiyarın isteği kabul edildi. İç ezanını o okudu.

Camiyi dolduran binlerce insanın sel gibi gözyaşı döktüğüne şahit oldum. Hayatım boyunca bu kadar kalabalık bir topluluğun birlikte gözyaşı döktüğünü bir daha hiç görmedim."

Bursa'da neler yaşandığını ise imam Bayram Sarıcan'dan öğreniyoruz:

"Öylesine bir atmosfer vardı ki, sanki İslamiyet eskiden varmış, bir ara yok olmuş, daha sonra da yeniden doğuyormuş gibi manevi bir hal... Herkes ağlıyor, sevinç gözyaşları döküyor ve birbirini tebrik ediyordu. Camiler cemaatla dolup taşmaya başlamıştı. (...)Türk Milleti Ezan'ın tekrar aslına uygun olarak okunmaya başladığı gün, yıllar sonra Bilal-i Habeşî'yi dinleyen ve heyecanlanan Medine halkının sevinç ve heyecanını duymuş ve o manevi havayı yaşamıştır. Ben de bu hali doya doya yaşayan ve teneffüs edenlerden biriyim."

İşte o tarihte 13 yaşında bir çocuk olan tanığın gözüyle Konya'da ilk Arapça ezan okunduğu günden bir kesit:

"Gittik, Kağnıcı Hafız'ı aldık, getirdik. Konya'da Kapu Camii var, minaresine çıkarmışlar, okumuş bir kere. Aşağıda cemaat hüngür hüngür ağlıyor. "Ulen bir daha oku" diyorlar Konya tabiriyle, "bir daha oku". Üç defa okuttular ezanı, ondan sonra millet gözyaşlarıyla camiye girdi."

Vehbi Vakkasoğlu, merhum babasından Kahramanmaraş'taki atmosferi şöyle nakletmiş:

"Aşağıdan tekbirler bir daha coştı. Ezan da dalga dalga yükseldi. Ben, bir daha öyle bir ezan dinlemedim. Ezanın tadını öyle alamadım bir daha... Kalabalığın derin sükûtunun üstüne Ezan nuru yağmaya başlayınca, artık gözyaşları sel oldu, hıçkırıklar birbirine karıştı. Bir kalabalığın, bütün fertleriyle böylesine sevinç gözyaşı döktüğüne de, o günden sonra bir daha hiç şahit olmadım."

Erzurum'u anlatmayı ise ehline, Mehmet Kırkinci hocaya bırakalım:

"İkinci vaktinden itibaren ezanın aslıyla okunacağını haber alan Erzurum halkı, sokaklara döküldü. Caddelerde ve sokaklarda adeta bir bayram havası yaşanıyordu. Kadınlar ehram ve çarşaflarıyla toprak evlerin üstüne çıkmış, ezanın okunmasını bekliyorlardı. Kurban Bayramı'nda her köşede bir hayvan kesildiği gibi, o gün de insanların ekserisi Tebriz Kapı mevkiinden Lala Paşa Camii'ne kadar dizilmiş, kurban edeceği hayvanları dışarı çıkarmış, ezanın okunmasını bekliyorlardı. Kiminin elinde bir koyun, kiminin elinde bir koç, bazılarının yanında tosun ve bir kısım insanların yanlarında da deve olduğu halde büyük bir iştia ve hasretle ezanın okunmasını bekliyorlardı. Minarelerden Ezan-ı Muhammedî okunmaya başlayınca herkes sonsuz bir sürur içerisinde bıçağını kurbanının boğazına çalmıştı. İnsanlar tekbirlerle kurbanlarını kesiyor, kadınlar ve yaşlı insanlar da gözyaşı döküyorlardı. Bütün bunlar sevinç ve şükür gözyaşları idi. Zira tam 18 yıl devam eden bir zulüm bitmiş ve o büyük hasret sona ermişti."

Uzun yıllar Nuruosmaniye Camii'nde görev yapan Enver Baytan hoca zamanın din adamlarının Menderes'in bu büyük hizmetine nasıl baktıklarını şöyle aktarıyor:

"Ali Haydar Hoca Efendi vardı, Allah rahmet etsin. İsmailağa'da bulunan Mahmut Efendi'nin hocasıdır. 1950'li yıllarda hayattaydı, ilmî gayreti yüksekti, dinin olduğu gibi yaşanmasından taraftı. Ezan aslına çevrildiğinde Hoca Efendi; "On Ali Haydar, bir Menderes bile etmez" demiştir. Bu ve benzeri hayırlı hizmetlerinden dolayı onu idam ettiler."

O gün herkes sevinirken bazı hikmet sahipleri "Acaba bu nimetin şükrünü eda edemezsek Allah onu bir daha elimizden alır mı?" kaygısındaydılar. Haksız sayılırlar mı? **m.armagan@zaman.com.tr**

İşte Atatürk'ün laikliği din ve vicdan özgürlüğü diye tanımladığı sözleri

Mustafa Armağan 2010.06.27

16 Haziran 2010 tarihli "Bugün" gazetesinin manşetine taşıdığı Jandarma'nın 'ezan andıcı' haberinde görüldüğü gibi, ezanın Türkçe okunmasından askere ve dahi jandarmaya ne?

Yoksa jandarmanın Türkçe ezanı da 'korumak ve kollamak' gibi ek bir görevi de mi vardır? Eğer asker, dinin belli bir yorumunun hamisi, yani koruyucusu ise o zaman bu ne menem bir laikliktir? Bir zamanlar jandarma dipçisiyle uygulanan ezan yasağı, yeniden mi getirilmek istenmektedir?

Yassıada'daki sözde yargılama esnasında "Türkçe ezan" konusunun zaman zaman gündeme getirildiğini biliyoruz. İlginç olan nokta, Demokratların meseleye din açısından değil, laiklik açısından yaklaşmış olmalarıdır. Mesela Prof. Osman Turan kendisine yöneltilen soruya şu cevabı vermiştir: "Eğer demokrasiye, laikliğe, vicdan hürriyetine samimi olarak inanıyorsak elbette ki milletin ezanına, ibadetine karışmamız mümkün değil."

Laiklik bize bir eğitim klasiği olarak 'din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması' şeklinde belletildi. Ancak bu, yanlış değilse de, eksik bir tanımlamadır. Gerçek laikliğin, dinin devlete olduğu kadar, devletin de dine müdahalesini reddetmesi gerekir. Oysa Diyanet İşleri Başkanlığı bizzat Başbakanlık'a bağlıyken ve minarelere "Orduya sadakati" emreden mahyalar asılırken hangi laiklikten söz edilebilir ki?

Nitekim Atatürk, ezanı kanunla yasaklarsa laikliğe büsbütün aykırı düşeceğini bildiği için Diyanet'in bir genelgesiyle işi idari yoldan halletmeye çalıştı ki, bu kadarı dahi kendisinin ibadet, din ve vicdan özgürlüğü şeklinde tanımladığı laikliğe aykırı bir uygulama sayılırdı.

Devlet laik ise bütün din ve mezheplere eşit mesafede durmalıydı. Eğer Katolikler Latince, Ortodokslar Rumca/Yunanca, Yahudiler İbranice, Ermeniler de Ermenice ibadet edebiliyorlarsa, Müslümanlar da "din dilleri" ile, yani Arapça ibadet edebilmeliydiler. Devlet, idaresi altındaki dinlerden birinin mensuplarına ibadet özgürlüğünü tanımıyor ve onun nasıl inanacağına ve ibadet edeceğine karışıyor, dolayısıyla da laikliğini yitiriyor demektir.

Ancak Atatürk'ten daha "Atatürkçü" olduğu iddiasındaki CHP, polis copu ve jandarma dipçisi yetmezmiş gibi, onun ölümünden sonra, 1941 yılında Arapça ezanı bu defa kanunla yasaklamaya kalkmıştı. Bu, laikliğe tamamen aykırı bir düzenlemeydi. Batı'dan alınan laik hukuk, din işlerini kiliseye bırakmışken, bizdeki laiklik, caminin ta içine kadar giriyor, ezanın, kametin, Kur'an'ın, salanın hangi dilde ve nasıl okunacağına karar veriyor, bununla kalsa iyi, bunlar dayattığı şekilde okunmadığı takdirde kanunla hapis ve para cezası getiriyordu.

Prof. Ali Fuat Başgil, bu noktayı parlak bir şekilde açıklamıştır:

Kanun koyucu ve jandarma, mabedin içine hükmedemez. Zira kanunun gayesi ve hükümetin varlık sebebi, kötülükleri önlemek ve ahlak dışı hareketlere meydan vermemektir. İman ve ibadet ise birer kötülük unsuru değildir. Tam tersine, kötülüğe engel olan ve bireyi iyilik ve adalet duygularına bağlayıp yükselten birer ilahî kuvvettir. Dolayısıyla bir dinin mensuplarını şu ya da bu dilde ibadete zorlamak veya ibadetten men etmek, o devletin laikliğini ve hukuka bağlılığını ortadan kaldırır.

Arapça ibadet kamusal anlamda bir "kötülük" müdür ki, devlet onun bu dilde okunmasına yasak koysun? Anlaşılan, hâlâ birileri onu bir "kötülük" odağı olarak görüyor ve engellemeye kalkıyordu. Oysa halk bunu uygulandığı 18 yıl boyunca benimsememişti. Benimseseydi, 60 yıldır şurada burada korsan "Türkçe ezan" okuyanlara rastlardık, değil mi? Bu sürede bir tek defa olsun Türkçe ezan okumaya kalkan olmadıysa, halk kararını çoktan vermiş demektir.

3. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a göre, Atatürk, hakkında kesin inanca vardıgı düşüncelerini ne kadar güç ve tehlikeli olursa olsun tereddütsüz uygular ve başarıya ulaşınca kadar da peşini bırakmazdı. Ancak Türkçe ibadet ve ezan konusunda onun zamanında yasal bir düzenlemeye gidilmediği gibi, uygulama da çok sıkı bir şekilde denetlenmiyordu. Bayar'a göre,

"Atatürk daha sonraları, İslâm dinine getirmek istediği reform ile, laik devlet fikrini zihninde bağdaştıramadığı için, işi bu noktada bırakmış, daha ileriye götürmemiştir. (...) Belli ki ileriye götürülmesi uygun bulunmamış bir devrimin ilk basamağından ibarettir. Ne lâik devlet anlayışımız, ne demokratik devlet anlayışımızla bir İslâm reformuna gitmeyi düşünemeyeceğimize göre, bu tezatlı durumu düzeltmekte beis görülmemiştir."

Öyleyse laiklik ne demektir? Prof. Servet Armağan'ın tespitiyle, "Laiklik devletin siyasi rejim özelliğidir. Anayasamızda var olmasına rağmen bir temel hak ve hürriyet değildir. Yani, aslında, laiklik temel hak ve hürriyetlerden üstün bir prensip değildir. Evet, devletin bir özelliği ama bu özellik temel hak ve hürriyetleri yok eden, onları ortadan kaldıran bir prensip olarak ileri sürülemez."

Öte yandan Ankara Halkevi'nin kendisine tashih etmesi için getirdiği broşürün kenarına Atatürk el yazısıyla şu ilginç düzeltme notunu düşmüştür:

"Laiklik yalnız din ve dünya işlerinin ayrılması demek değildir. [Fakat] Bütün yurttaşların vicdan, ibadet ve din hürriyetini tekeffül etmek demektir. Ona göre düzeltiniz!" (Bu çok önemli belgeyi, 10 Mart 1949 tarihli "Millet" gazetesinden aldım.)

Nitekim "Medeni Bilgiler" kitabına vicdan özgürlüğü hakkında şunları yazdıran da kendisidir: "Her kişi istediğini düşünmek, istediğine inanmak, kendine özgü siyasal bir düşünceye sahip olmak, mensup olduğu dinin gereklerini yapmak veya yapmamak hak ve özgürlüğüne sahiptir. Kimsenin düşüncesine ve vicdanına egemen olunamaz."

Görüldüğü gibi, buradaki Atatürk, yalnız dinî inanç ve düşünceleri değil, siyasî bir fikre sahip olmayı da vicdan özgürlüğünün çerçevesine almış bulunmaktadır.

Atatürk askere ve jandarmaya ibadetin nasıl düzenleneceğine sen karar vereceksin demediğine göre "andiççılar" hem hukuka, hem laiklik ilkesine, hem de bizzat Atatürk'ün sözlerine karşı geliyorlar demektir.

m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

47 yıl önce bir darbeci albay idam edilmişti

Mustafa Armağan 2010.07.04

Bundan tam 47 yıl önce, 4 Temmuz 1963 günü Ankara Merkez Cezaevi'nde heyecanlı saatler yaşanmaktadır. Emekli Binbaşı Fethi Gürcan bir hafta önce darbe suçundan idam edilmiştir.

İhtilalin başı emekli Albay Talat Aydemir'in idamı ise avukatının uyanıklığı sayesinde son anda Askeri Yargıtay tarafından reddedilmişti. Hücresinde, hakkında verilecek yeni kararı gözlerine uyku girmeden beklemektedir. Bir şeyi daha: O sırada hâlâ ABD'de olduğunu zannettiği Başbakan İsmet İnönü'nün dönüşünü. "Ah bir dönse" diyordu gardiyana, "Beni kolay kolay asamazlar!"

Kendisine "Menderes ailesi de öyle sanıyordu" diyen çıkmış mıydı, bilinmez. Ancak İnönü'nün, TBMM'de idam cezalarının infazı lehinde oy kullandığını biliyoruz. İsmet Paşa kendisini kamuoyu önünde küçük düşüren, hele hele "zekâsının ismi yanında küçük kaldığını" cümle âleme duyuran, samimi bir Atatürkçü olmadığını iddia eden, devrimlere karşı hareketin başlamasından kendisini sorumlu tutan Aydemir'in affı için çalışacağını ummak safdillik değil de nedir?

Aydemir, 5 Temmuz sabahı hücresinden alınır, elleri arkadan kelepçelenir ve beyaz gömlek giydirilerek idam sehпасının önüne getirilir. "Ellerimi çözün, kendi işimi kendim görürüm" derse de, buna imkân olmadığını söylerler. Darağacına çıkınca yağlı ilmeği boynuna geçirirler. "Memleket için hayırlı olsun" dileği dökülür dudaklarından ve sehpayı kendisi devirir. Saatler 02.46'yı gösteriyordur. Sizin anlayacağınız, 27 Mayıs ihtilali evlatlarından birinin başını daha yemiştir.

Ahmet Selim'in dediği gibi "27 Mayıs demokrasimizin Kerbela'sıdır" (3 Haziran 2010). Öyle bir Kerbela ki, laneti, onu gerçekleştirenleri yıllar sonra da olsa çarpıyor. Nasıl Kerbela ateşi hâlâ yüreklerde canlıysa, ihtilalin kurbanları olan Menderes, Zorlu ve Polatkan'ın acıları da demokrasi sancılarımızın sembolü olarak hep hatırlanacaktır.

Bu yüzden soruyoruz bugün:

Darbeler Türkiye'nin hangi sorununa deva olmuştur? Siyaseti kilitlemekten, toplumu sindirmekten ve iyi kötü yürüyen hastayı kötürüm etmekten başka hangi işe yaramıştır?

Düşünün, kanlı bir ihtilal yapıyorsunuz, hasta Gürsel'i cumhurbaşkanı, yaşlı İnönü'yü başbakan yapmak için! Gürsel o kadar aymaz bir adamdır ki, ihtilalin ertesi günü yapılan toplantıda "İş bitti, artık herkes görevinin başına" deme saflığını gösterebilmiştir. İhtilali, "10 dakika ara"da sıvışılacak bir film zannetmiş olmalıdır!

22 Şubat 1962 ve 21 Mayıs 1963 günleri Türkiye'nin iki darbe daha yaşadığı neredeyse unutulmuştur. Onları kısaca hatırlatmakta yarar var.

İhtilalin halka vaat ettiği seçimler Ekim 1961'de yapılmıştır yapılmasına ama bu dik kafalı millet itirazını seçim sandığında dillendirmiş ve CHP'yi tek başına iktidara getirmemiştir. Bunun üzerine komutanların ihtilal tehditleri İnönü-Gürsel ikilisinin devletin başına geçirilmesi sağlanmış ama bu da başka darbecileri harekete geçirmiştir. Nitekim Aydemir'in komutanı olduğu Harp Okulu öğrencileri 22 Şubat 1962'de güpegündüz Meclis'e doğru yürüyüşe geçirildiler. Bunun üzerine en yapılmayacak hareketlerden birisi yapıldı; kuvvet komutanları, Başbakan ve bazı bakanlar Çankaya'ya çıkarak Gürsel'le toplantı yaptılar. Yani Çankaya'yı ele geçiren devleti de ele geçirmiş olacaktı. Fethi Gürcan, bölüğüyle Çankaya'ya gelmiş ve Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı'nın komutasını devralmıştır. Şimdi iş içeriye girip "devlet"i tutuklamaya kalmıştır.

Gürcan, Talat Albay'a Köşk'ten telefon edip "Albayım şimdi herkes burada. Emredin, hepsini enterne edeyim. Hesaplarını göreyim mi?" diye sorar. Aydemir hayatının hatasını yaparak "Hayır", der, "Serbest bırakacaksınız." Bu sırada Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay'dan "Kuşatmayı kaldırırsanız affedileceksiniz" yollu bir taahhüt mektubu getirirler. İstemez Aydemir. İnönü'den getirirler, onu da reddeder. Ordu ikiye bölünmüş olup kan akması kaçınılmazdır. Aydemir Çankaya'ya tutuklama emri verse en azından Ankara'da duruma hakim olacaktır

ama bir iç savaşı göze alamaz ve tüfek dahi patlamadan harekâtı durdurur. Anlaşılan, taahhütlere güvenmiştir. Bunun ne kadar yanlış bir tavır olduğunu çok geçmeden öğrenecektir. Harekâtı durdurması şartıyla hakkında hiçbir cezai işlem yapılmayacağı taahhüdünde bulunan İnönü'nün dışarı çıkar çıkmaz suçlayıcı açıklamasıyla karşılaşır. Tutuklanır. 73 subay arkadaşıyla emekli edildikten sonra serbest bırakılırlar.

Darbecilik virüsü bir kere girmiştir kanlarına. Kolay çıkar mı? İşte emeklilik günlerinde de boş durmayan Aydemir, Harbiyelilerle temasını korur, darbe çalışmalarına hız kesmeden devam eder.

Yeni planda darbe tarihi 31 Mart 1963 olarak belirlenmiştir. Neden 31 Mart? Anladınız kuşkusuz. Abdülhamid'in devrilmesine giden yolu döşeyen 31 Mart isyanının yıldönümüdür de ondan. Ancak tarihi tutturamayınca 21 Mayıs'a ertelerler. Bu defa akıllanmıştır. İsyanı gündüz değil, gece başlatacak ve öncelikle radyoyu ele geçirecektir. Geçirir de. Radyoda TSK'nın yönetime el koyduğu ilan edilir ve ardından darbe tiyatrosu başlar. Bir süre sonra Ali Elverdi adlı subayın radyoyu ele geçirdiği görülür. Elverdi bir karşı bildiriyle biraz önceki harekâtın yanlışlıkla yapıldığına, hakikisinin kendilerinininki olduğuna halkı inandırmaya çalışır.

Talat Aydemir yine teslim olursa da, bu defa idama mahkûm edilir. Darbe hevesleri bir süreliğine yatıştır gibi görünür; sadece 6 yıllığına. 1971'de yeni bir darbe sağanağı yakalayacaktır Türkiye'yi ve Başbakan Nihat Erim'in bir demecinde geçtiği gibi "Balyoz Harekâtı" başlar. Darbecilerin diğerlerine indirdikleri bir balyozdur bu. Oysa resmin tamamına baktığımızda balyozu asıl yiyen, Türkiye'dir.

Zira Cengiz Sunay'ın "Türk Siyasetinde Sivil-Asker İlişkileri" başlıklı doktora tezinde dediği gibi darbelerin, darbeciler tarafından iddia edildiği gibi bunalımların çözümsüzlüğe gittikleri aşamalarda değil, tam tersine, bunalımı aşma yolunda gerçekçi çözümlere yaklaşıldığı zamanlarda yapılmış olması bize bir şeyler hatırlatıyor olmalı.

Belki de büyümenin yüzde 11'i aşmış olması, darbeciler için bir işaret fişeği anlamına geliyordur. Kim bilir! **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sevr'i tartışmaya açma zamanı geldi mi?

Mustafa Armağan 2010.07.18

"Bandırma vapuru" denilince aklınıza ne gelir? Tabii ki, şu dümeni kırık, pusulası bozuk, Atatürk'ü Samsun'a çıkaran "gazi" gemi.

İyi ama, aynı Bandırma'nın Samsun'dan dönünce işgal İstanbul'unda çeşitli hizmetlerde kullanıldığını, 9 ay sonra bu defa Milli Mücadele'nin öncülerinden Yahya Kaptan ve çetesini yakalayıp öldürecek olan birlikleri Hereke limanına çıkaran "hain" gemi olduğu neden eklenmez? "Gazi" olunca iyi de, "hain" olunca kötü mü oldu Bandırma?

Tarih bizde olduğu gibi "seçmece" usulünde yazılınca, olgular da ister istemez iyi ve kötü diye ikiye ayrılır. "İyiler" çekmecesine girenler, öbürlerinden atılır, sonradan "ihanet" edenler de "kahramanlık" zirvesinden tepe takla yuvarlanırlar.

Bunları yaşadık yakın tarihte. Rauf Orbay gibi bir kahraman bile 10 yıl 'kürek' cezası almamış mıydı anlı şanlı İstiklal Mahkemesinden? Neyse, şimdilik bunları bırakalım da, şu günlerde 90. yıldönümü vesilesiyle yeniden

gündeme getirilen Sevr'i neden hala tartışamadığımızı soralım.

Sevr Barış Projesi'nin tamamını okuyan var mıdır aramızda? (Bu arada Ankara Ticaret Odası Sevr'in tamamını Lozan'la beraber yayınladı, meraklılar kaçırmayın.)

'Barış projesi mi?' dediğinizi duyar gibi oluyorum. Evet, yanlış okumadınız, Sevr bir 'barış projesi'ydi? Nereden mi çıkartıyorum? Hani şu hepinizin elinin altında olan ama bir türlü sonuna kadar okuyamadığınız "Nutuk"tan (ya da şimdilerde kesilip biçilerek iyice sulandırılan 'Söylev'den). Üzerinde yazdığı adıyla Gazi Mustafa Kemal "Nutuk"un sonlarında hem de 4-5 yerde Sevr'den 'proje' ("Söylev"de 'tasarı') olarak söz eder. Neden acaba?

Bunun sebebini Prof. Sina Akşin, 1983'te "Yaba" dergisine şöyle açıklamış:

"ABD 1919 sonunda Avrupa siyasetinden elini eteğini çekmek kararını aldı. İngiltere, Müslüman sömürgelerine ibret olsun diye Yunanistan'ı kendi uydusu yapıp Türkiye'yi ezmek kararındaydı. Fransa ve İtalya, onun müttefiki olarak bu karara katılıyor görünüyorlardı. Nitekim Sevres Antlaşması'nı birlikte yaptılar. Fakat anlaşılan kimse Sevres'i ciddiye almıyordu ki hiçbir devlet bu antlaşmayı onaylamadı. Sevres'i, garip bir şekilde, bile bile ölü doğurdular."

Kafanız mı karıştı? Olabilir. "Türkiye'nin Önünde Üç Model" adıyla 1997'de çıkan kitabının 42. sayfasında aynen böyle yazıyor Kemalist tarihçi Akşin.

Demek Sevr'i kimse, yani ne İngiltere, ne Fransa, ne de İtalya ciddiye almamış ve "garip bir şekilde bile bile ölü doğur"muşlar öyle mi? 'Öyleyse şimdiye kadar okuduklarımız masal mıydı?' diye sormayacak mıyız? Peki ya şu can sıkıcı gerçeklere ne diyeceksiniz?

1- Paris'e giden Osmanlı barış heyeti başkanı Tefik Paşa bu 'antlaşma (muahede) projesi'nin 'bağımsızlık' ve hatta 'devlet' kavramlarıyla bağdaşmasının mümkün olmadığını söylemiştir.

2- Sevr şartlarının Türkiye'ye bildirilmesinin üzerinden sadece 10 gün geçmiştir ki, Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi, Sultanahmet meydanında düzenlenen mitingde kürsüye çıkıp ateşli bir konuşma yapmış ve projedeki şartların asla kabul edilemeyeceğini haykırmıştır.

3- Sonradan adı haine çıkartılacak olan Ali Kemal "Peyam-ı Sabah"ta Sevr şartlarını lanetlemiş, Veliahd Abdülmecid Sevr'in Türkiye'yi köleleştireceğini iddia ederek karşı çıkmış, Sultan Vahdettin ise ondan "mecelle-i mesâib", yani 'musibetler belgesi' diye söz etmiştir. Gördüğünüz gibi içeride de Sevr'den memnun olan yok, dışarıda da. Öyleyse neden zorla imzalatıldı Sevr? Demek ki, Sevr'i Sevr'in içinde kalarak anlayamayız. Sevr'in dışında bir "Arşimed noktası" yakalamak zorundayız onu hakkında değerlendirebilmek için.

Şimdi gelelim Vahdettin'in Sevr'i imzalayıp imzalamadığı meselesine. İsterseniz bu konuyu ben değil, yukarıdaki bilgileri aktardığım Kemalist tarihçi Sina Akşin açıklasın ("İç Savaş ve Sevr'de Ölüm", T. İş Bankası Yayınları, 2010, s. 220 vd.):

"Vahdettin imzalattığı Sevr Antlaşması'nı hiçbir zaman onaylamadı (...) İlginç olan başka bir şey, sonbaharda Vahdettin'in kendisi de feragat "silahını" kullanmaya başladı. (...) De Robeck bu olasılık karşısında hayli heyecanlandı, çünkü [eğer Vahdettin tahttan çekilirse] Abdülmecit'e bu antlaşmayı onaylatmak çok zor olacaktı. (...) Vahdettin San Remo'da dikte ettiği anılarında Sevr'i zorunluluktan ve zaman kazanmak amacıyla imzalattığını, ama onaylamaya hiç niyeti olmadığını söylemiştir."

Gerçi Akşin hoca Vahdettin'in onaylamayışını son tahlilde Milli Mücadele'nin başarısına bağlamak istemişse de (ki bunda haklılık payı var), Sevr'in neden bir 'antlaşma' değil de, bir 'proje' olduğunu açıklamaktan kaçınmamıştır (s. 219). Akşin haklı olarak uluslararası antlaşmaların onay süreci tamamlanmadan yürürlüğe

girmediyini, dolayısıyla Sevr projesinin Osmanlı heyetince imzalanmış bile olsa 'antlaşma' kimliğini kazanabilmesi için meclis ve padişahın onayından geçmesi gerektiğini yazıyor. Ne var ki, o sırada meclis kapalıydı ve üstelik padişah İngilizlere ayak diriyordu.

Nitekim İngiltere Parlamentosu tutanaklarında yapılan bir araştırmada üyelerden birinin Sevr'i "insanlık kibrinin ve ahmaklığının anıtı" saydığını görüyoruz. Bir şeyi daha: Lozan görüşmelerini kabul etmek suretiyle Sevr'i "yırtan taraf" olarak İngiliz hükümetini tebrik ettiğini görüyoruz. (M. Çufalı, "Lozan konferansı ve...", ATAM, Temmuz 2000, s. 564.) Biliyorsunuz, Sevr'i bizim yırttığımızı söyler dururuz. Öğreniyoruz ki, İngilizler de ondan şikayetçiymiş.

Atatürk Sevr'e 'proje' (tasarı) diyor, uyanmıyorlar. Akşin 'kimse ciddiye almadı' diyor, fark etmiyorlar. Bizzat İngilizler 'Hangi ahmak yaptı bu antlaşmayı?' diyorlar, duymuyoruz. Şeyhülislamından Padişahına kadar kimsenin kabul etmediğini yazıyorsunuz, yine tutturuyorlar 'Sevr'de bizi parçalamak istediler'.

İnsanı söyletecekler: Sanki Lozan'da hareket noktası olarak Sevr'i almamışız, sanki Sevr'in bir çok maddesi Lozan'da güle oynaya kabul edilmemiş gibi...

Elbette Osmanlı Devleti'ni parçalamak istediler ama neden? Devletleri parçalama sadizmi mi kaplamıştı İngilizleri, yoksa bir gaye için miydi bu? "Yurtta sulh, cihanda sulh"un bu gayeyle bir ilgisi var mıydı? İşgal altındaki Müslümanlarla bütün ilişkinizi keseceksiniz emrini veren Sevr'in 139. maddesinin 90 yıl sonra yırtılmaya başladığını söylemek neden cesaret ister?

1928 yılında Genelkurmay Harp Tarihi Encümeni'nin hazırladığı bu ilginç harita, Mondros, Sevr ve Lozan'da çizilen sınırların mukayese edilebilmesi amacıyla hazırlanmıştır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sevr'in hayaleti Lozan'da ne arıyor?

Mustafa Armağan 2010.07.25

Geçen haftaki 'Sevr'i tartışmaya açalım' önerime pek nazikâne(!) tepkiler yükseldi bir yerlerden. Hayretler içindeyim, demek okuyup inceleyerek değil, küfür ve tehdit ederek de tarih yazdırılabiliyormuş.

Demek şimdiye kadar bu işleri böyle yürütmüşler. Demek yakın tarih üzerindeki 'vesayet rejimi'nin bozulmasını sözüm ona bu 'demokratik' yöntemlerle engelliyorlarmış.

Onları en çok kızdıran, Sevr'e 'barış projesi' demem olmuş. Bunu ben demiyorum ki, bizzat Gazi Mustafa Kemal diyor. Şu küfe küfe dağıttığınız ama vakit bulup da okuyamadığınız "Nutuk"a bakma zahmetine katlansaydınız Sevr'den "barış şartları" ve "barış teklifleri" diye söz ettiğini ve mesela 3 Temmuz 1920 günkü TBMM konuşmasında Sevr'i "barış antlaşması" diye nitelendirdiğini görürdünüz. (Bu arada geçen hafta "Nutuk"ta 4-5 yerde Sevr'e 'proje' denildiğini söylemiştim. Düzeltiyorum: Tam 9 yerde geçiyormuş!)

Bir de ismini vermeyeceğim bir iftira sitesi var ki, Ergenekonculuğuyla maruf bu site, akıllara zarar bir usulle beni "Zaman" okurlarına ve yöneticilerine şikayet ediyordu.

Tarih alanında da bir Ergenekon yapılanması var, değişim boşuna değil anlayacaksınız.

Şu kadarını söyleyeyim ki, bunlara pabuç bırakacak değilim. Nasıl demokrasimiz üzerindeki asker vesayetinin kalkmasını savunuyorsak, tarihimiz üzerindeki vesayetin de kalkması için de mücadele etmemiz gerektiğine inanıyorum çünkü.

Nerede kalmıştık? Sevr'in 139. maddesinde Osmanlı'nın İslam alemiyle ilgisini kesme emrinin yer aldığını söylemiş ve şu kıymığı eklemiştim: Bu emir, son yıllara kadar neredeyse aynen geçerli olmadı mı?

Sorunun demir ucunu nerelere gittiğini anlayanlar, anladı elbette. Tezim şu:

Sevr'deki 139. madde dayatması, Lozan'ın metnine yansımıştır. Daha birkaç yıl önce bizim toprağımız olan ve henüz resmen devretmediğimiz İslam ülkeleriyle alakamızı kesin olarak kestiğimizi bildiren Lozan'ın 17-22. maddeleri neyin nesi? Bunlarda İngiltere, Fransa ve İtalya'nın bölgede kurmak istedikleri "yeni dünya düzeni"ne sorun çıkarmayacağımızın ve mevcut haklarımızdan da onlar lehine feragat edeceğimizin itirafı yok mudur?

Velhasıl Sevr'in hayaleti ehlileştirilmiş, sınırlandırılmış ve elden geçirilmiş bir şekilde Lozan'da yaşamaya devam ediyor. Yani Sevr ve Lozan diye "iki ayrı antlaşma", birbiriyle hiçbir teması bulunmayan "iki ayrı metin" bulunmuyor. Sevr, kendisinden sonraki Londra, Paris ve Lozan antlaşmaları için temel metin olmuştur. Her üç "barış teklifi"nde de adım adım Sevr şartlarında lehimize bazı düzeltmeler getirilecektir.

Lozan, Sevr'in içinden çıkmıştır değişime kızıp köpürecekler diyorum ki, gelin, bazı maddelerini karşılaştıralım. Mesela Sevr'in 28. maddesini beraberce okuyalım:

"İşbu antlaşmada tanımlanan sınırlar, işbu antlaşmaya ekli bir bölü bir milyon (1/1.000.000) ölçekli haritalara çizilmiştir. Metinle harita arasında uyumsuzluk durumunda, metin geçerli olacaktır."

Sevr'in bu 'teknik' maddesi Lozan'ın 4. maddesi olmuştur; hem de kelimesi kelimesine. Bu 'teknik' hususun her iki maddede kelimesi kelimesine aynen geçmesi, Sevr'in Lozan'a temel metin ödevi gördüğü tezimi kanıtlar ama ispatlamaz. Onun için gelin, şu sıcaklarda canınızın sıkılması pahasına birkaç maddeye daha göz atalım.

10 Ağustos 1920 günü Osmanlı tarafı, müzakere etmelerine dahi izin verilmeyen Sevr Antlaşması'nı imzalıyor.

Lozan'ın 5 ila 8. maddeleri Sevr'in 29 ila 32. maddelerinin neredeyse aynısı. Lozan'ın 9., 10. ve 11. maddeleri de Sevr'in 33., 34. ve 35. maddeleriyle tıpatıp aynıdır. Lozan'ın azınlıklarla ilgili 37 ve devamı maddeleri zaten hemen tamamen Sevr'in aynıdır.

Tabii ki Lozan'da değiştirilen ve yeni konulan maddeler olduğunu inkâr etmiyorum. Söylemek istediğim, Lozan'da önümüze Sevr antlaşması konulmuş ve onun üzerinde düzeltmelerde bulunulmuştur.

Öte yandan ufak da olsa bazı yerler, Sevr'de bize bırakıldığı halde Lozan'da elimizden alınmıştır. Mesela Ege'deki, sınırlarımıza 2 km uzaklıktaki Meis adası Sevr'de bize bırakılmış görünürken, Lozan'da bütün uğraşmalarımıza rağmen kaybedilmiştir. Yine Irak sınırındaki İmadiye de Sevr'de bize bırakılmışken, Lozan'da elimizden çıkmıştır.

Lozan'da toprak kazançları haricinde elde edilen en büyük avantajın, ekonomik, adli ve siyasî bağımsızlık ve eşitlik olduğunu söylemek gerekir. Türkiye Cumhuriyeti bu bağımsızlık ve toprak bütünlüğü ilkesi üzerine kurulmuştur.

Lakin Lozan'ın bir zafer sayılmasının mümkün olmadığı, bizzat TBMM'deki oturumlarda dile getirilmiş ve Batı Trakya, Kıbrıs, Musul gibi kayıplarımız gündeme getirilmiştir. Bu yüzden "Nutuk"tan başlayarak Cumhuriyet tarihçiliği, Lozan'ı Sevr ile karşılaştırmaya ve böylece onu zafer saymaya yönelmiştir. Ancak tarihçilerimiz de bu kadar korkulan Sevr Antlaşması'nı cesaret edip de bir türlü yayınlamamış, içinden bazı maddeleri suyunun suyu kabilinden özetleyerek ve Lozan'la karşılaştırarak vermeyi tercih etmişlerdir.

Böylece Sevr metni bilinmediği için bu "idam fermanı" ile ilgili gerçekler kamuoyuna yansımamış ve Sevr efsanesi kuşaktan kuşağa aktarılagelmıştır. Ancak artık Sevr ile yüzleşme zamanı gelmiştir. Ne Sevr zannedildiği gibi uzaydan inmiş bir antlaşma projesidir, ne de Lozan, her yönüyle bir zaferdir. Meseleyi doğru mukayeseler temelinde anlatmak şarttır.

Osmanlı yönetimini 90 yıl sonra dahi onursuzluk, hainlik ve alçaklıkla suçlayarak Cumhuriyet'i yüceltemeyeceklerini artık görmeleri gerek. Cumhuriyet ve demokrasi halk tarafından benimsenmiş olup onun üzerinde bir tartışma yoktur. Ancak bu tür çocuksu mukayeselerle de bir yere varılamayacağını birilerinin kızıp köpürmeden önce bilmesi lazımdır.

Baskın Oran'ın yıllar önce yazdığı bir makale bu bakımdan önemlidir. Prof. Oran, 1997'de "Çağdaş Türk Diplomasisi Sempozyumu"na sunduğu tebliğinde sarsıcı bir belgeye yer vermişti. Pek bilinmez ama Osmanlı yönetimi Sevr tasarısına 16 Temmuz 1920'de müthiş bir cevap vermiştir. Bu belge, çok sağlam bir hukuk mantığıyla yazılmış olup üslubunda "zerre kadar eziklik" havası yoktur. Bu bakımlardan Lozan'ın bir öncüsüdür. Dahası, özü bakımından dopdoludur. Batı hukuk literatürüne çok sayıda göndermede bulunmakta ve çarpıcı analizler yapmaktadır.

Bilin bakalım bu başı dik ve Lozan'ın öncüsü olan Sevr çıkışını İtilaf devletlerine kim sunmuştur? Cevap: Damat Ferid Paşa!

Meraklısına notlar: Atatürk'ün Bütün Eserleri, c. 8, Kaynak: 2004, s. 393; Nutuk, c. 1, 1927, s. 453-465; Mustafa Budak, İdealden Gerçeğe, Küre: 2003, s. 199 vd; Teoman Alparslan, Sevr ve Lozan'ın Ortak Hükümleri, Kum Saati: 2008, s. 136 vd.; Sevr Antlaşması (Haz.: İ. S. Öztürk), Fark: 2007; Tolga Ersoy, Sevr: Bir Öcü Masalı, Özgür Üni.: 2009; <http://www.hri.org/docs/sevres/> Baskın Oran, "Lozan'ın öncülü bir onur anıtı", Çağdaş Türk Diplomasisi, TTK: 1999, s. 257 vd. **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Oktay Ekşi Lozan'dan ne anlar?

Mustafa Armağan 2010.08.01

25 Nisan 1998 günü "Hürriyet"teki köşenizden andıca dayanarak meslektaşlarınız Mehmet Ali Birand ve Cengiz Çandar'ı "PKK işbirlikçisi" ve "alçak" ilan etmemiş miydiniz? Ama çok geçmeden o yazıyı emir-komuta zinciri dahilinde yazmaya memur edildiğiniz anlaşılmıştı.

Aynı yayın grubunda çalıştığı arkadaşlarına bile iftira atabilen birisinden iltifat bekleyecek halim yoktu elbette ama tanımadığı birisinden, üstelik de cahili olduğu bir konuda yazarken daha dikkatli kullanacağını sanıyordum kalemini. Kaç patrona kiralandığını bilmiyorum ama şunu rahatlıkla söyleyebilirim: Oktay Ekşi'nin olduğu söylenen kalem çoktan çöp tenekesini boylamayı hak etmiş durumdadır.

Beni isim verme lûtfunda bulunmadan eleştiren Oktay Ekşi (25 Temmuz 2010), küstah bir edayla birilerinin (bu herhalde çok kızdığı hükümet canibi oluyor) bana bu Sevr hakkındaki yazıları yazdırdığını ileri sürmüş ve şecaat arz eden Kipti gibi hırsızlığını beyan etmiş. Güya ben iktidarın konuştuğu bir tetikçiymişim, kendisi de bu kirli oyunu bozan bir Promete. Üstelik bu işi birileri adına yaptığını itiraf ediyor. Diyor ki: "Bu defa o işi biz üstleniyoruz."

Hayrola beyefendi, bu defa kimin adına çalışıyorsunuz? Kendileriyle aynı düşündüğünüzü ilan ettiğiniz Ergenekoncular adına olmasın?

Öyle ya, üstlenmek, şanınızdandır. Hem 25 Nisan 1998 günü "Hürriyet"teki köşenizden andıca dayanarak meslektaşlarınız Mehmet Ali Birand ve Cengiz Çandar'ı "PKK işbirlikçisi" ve "alçak" ilan etmemiş miydiniz? Ama çok geçmeden o yazıyı emir-komuta zinciri dahilinde yazmaya memur edildiğiniz anlaşılmıştı.

Oktay Ekşi bu defa da fakiri andıçlama işini üstlenmiş anlaşılan. Ben demiyorum bunu, kendisi açıkça "Bu defa o işi biz üstleniyoruz." diyor. Daha ne desin?

Yalnız bir noktayı vurgulamadan edemeyeceğim. Ekşi'nin benim iktidarın tetikçiliğini yaptığımı iddia ettiği yazı, bugün yazılmış değildir, bundan tam 3 yıl önceye aittir. Haberi olsun, beni fişleyenler kendisine bayat dosya sunmuşlar.

Lozan'dan az bilinen bir sahne: 25 Temmuz 1923 günü bu defa Amerika ile masaya oturulmuş. Ayakta konuşan kişi, daha sonra Türkiye büyükelçiliğine atanacak olan Joseph C. Grew, İsmet Paşa ve Dr. Rıza Nur onu dikkatle dinliyorlar. Beau-Rivage Oteli'ndeki görüşmeler sonunda imzalanacak olan ticaret antlaşması Senato tarafından onaylanmayacaktır. ABD Lozan'ı onaylamadı denilir, halbuki onaylamadığı antlaşma asıl Lozan değil, bu ikili ticaret antlaşmasıdır.

Yeni zannettiği "Lozan, Sevr'in hafifletilmiş miydi?" başlıklı yazım, 26 Ağustos 2007 tarihli "Zaman Pazar"da çıkmıştı. Kendisini, haklarında tutuklama kararı çıkartılan 102 general ve komutanla özdeşleştiren anlı şanlı yazarın dalgınlığına şaşmamak elde mi? İhbar taze ama yazı bayat. Yani ben o kadar öngörülüyümüşüm ki, 3 yıl önce bir yazı patlatmış, tam da Balyoz tutuklamaları ve referandum sırasında iktidar bunu kullansın diye geleceğe dair müthiş planlar yapmışım. Bunların arşivciliği de bu kadar işte...

Yazısının sonuna saklamış altın vuruşunu yazarımız. Ben "Türk" olduğum halde Lozan'ı eleştiriyormuşum, elin "Amerikalısı" ise övüyormuş. O zaman ben de bir başka Amerikalı bulurum, o da eleştiriyordur Lozan'ı. O zaman Lozan kötü mü olacak?

İyi de buradan nereye varacağız? Bir zamanlar yapıldığı gibi yabancı yazarlara bizi öven kitaplar yazmaları için çuvalla para verip onları yayımlamak ve sonra içeriye dönüp 'Bakın, ne kadar gelişmiş bir ülkeyiz' diye propaganda yapmak kendimizi kandırmaktan başka hangi işe yaradı?

Hem benimle kıyaslamak için Amerikalı bir neo-con bulmasına ne demeli? Michael Rubin adlı Ergenekon dostu arkadaşı, "Commentary Magazine" adlı dergide AK Parti'yi eleştirmiş ve Türkiye'nin bir İslamî devrim geçirdiğini yazmış. Oktay Ekşi de hemen almış önüne o yazıyı ve bu öfkeli Yahudi'nin söylediklerini sözüm ona suratıma çarpmış! (Yazar, "Amerikan Enterprise Institute öğretim üyelerinden" diyor. Oysa ya "Amerikan Girişim Enstitüsü" demeliydi, ya da "American Enterprise Institute". Yarı Türkçe, yarı İngilizce bir çorba olmuş. Bu da fakire "müptedi" diyen 80'ine merdiven dayamış yazarın ne denli "usta" olduğunu gösteren örneklerden sadece biri.)

Ne var ki, 1) İngilizceden yaptığı çeviri eksik ve yanıltır, 2) Ergenekoncu neo-conun maksadını tam olarak ifade etmesine izin vermemiştir, 3) Rubin gibi Çekiç Güç'ten tutun da, Irak'ın sömürge danışmanlığına kadar bir sürü karanlık işe bulaşmış birisini şahit olarak göstermesi, bozacımızın bağlantılarını deşifre etmiştir, 4) Ergenekoncuların akıl hocası Rubin, demek onlarla 'aynı' düşünen Ekşi'nin de mutemetlerindenmiş. Öğrenmiş olduk.

Yanlış çeviri dedim de, bir örnek vereyim. Rubin diyor ki: "(Atatürk) Türkiye'yi Batılı bir ülkeye dönüştürecek bazı reformları zorla uyguladı (imposed)." Ekşi, bu ifadeyi sert bulmuş olmalı ki, çevirisinde biraz yumuşatmak ihtiyacını hissetmiş. Şöyle demiş: "Ülkesini Batılı yapmayı amaçlayan reformlar gerçekleştirdi." Böylece Atatürk'ün 'neo-concu sertliği' metinden hızla buharlaşmış. (Bu arada çevirirken kestiği kısımlar da ayrı bir yazı konusu olacak kadar çok.)

Bir de kılıcını sallayarak üzerime saldırıyor ki, evlere şenlik. Yazımda demişim ki, Misak-ı Milli hedeflerine ulaşmadan masaya oturmak hataydı. Lozan'da Misak-ı Milli'yi bu yüzden gerçekleştiremedik.

Efendim Büyük Zafer'den sonra ordumuzun adım atacak takati mi kalmışmış? Cevap bu. Böyle sudan bir gerekçe olur mu? Üstelik Mustafa Kemal Paşa'nın Çanakkale ve Trakya'ya geçmek için çırpınan orduyu İzmir'de zor bela yerinde tuttuğu, lise öğrencileri tarafından bile bilinirken bunu söyleyebilmek büyük bir keşif sayılmalıdır! Oysa herkes biliyor ki, İngiltere'nin de tek bir kurşun sıkacak hali ve parası kalmamıştır o sırada.

Fakat daha ilginç, benim söylediklerimi, yandaş bazı yazarların da söylemiş olmasıdır. Lozan'ın bir zafer olmadığını, orada İngiltere'yle mücadele edilmediğini bakın Prof. Mümtaz Soysal nasıl açık seçik anlatıyor:

"Türk tarafı savaş kazanmış olarak masaya oturduğu halde meyvelerini tam olarak toplayamıyor. Bir güç dengesizliği var. Nitekim bu, Çanakkale üzerine yürüyememekten başlayıp İstanbul konusunda tereddütlere yol açan bir zayıflığın belirtisidir. Türkiye alması gerekeni bu zayıflık, mecalsizlik dolayısıyla alamıyor. İman bakımından çok güçlü, fakat askerî dengeler bakımından artık büyük bir mücadeleyi göze alamayacak olan bir Ankara Hükümeti vardır. İngiltere'yle mücadeleyi pek göze alamayan bir Ankara Hükümeti vardır." (İstanbul Barosu Yay., 2008.)

Mümtaz Soysal'dan bir alıntı daha yaparak noktalayalım:

"Lozan'da Türkiye, Osmanlı'nın Sevr'de azınlıklar konusunda kabul ettiği maddeleri aşağı yukarı aynen kabul etmek zorunda kalmıştır."

Ben başka bir şey mi söylüyorum sanki?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Heronları kim düşürdü veya Celaliler ile PKK

Mustafa Armağan 2010.08.08

Tarihe her zaman farklı pencerelerden bakmak, sıkışan gündemi ferahlatır. Yaşanmakta olan olaylara yeni bir bakış açısından bakma alışkanlığını kazandırır insana.

Yeni ortaya çıkan "Heron skandalı"nı biliyorsunuz. İnsansız hava keşif aracı Heron, PKK'lı teröristleri tespit ediyor. Olay yerine bir helikopterin de gittiği görülüyor ama nedense ateş açmadan geri dönüyor. Ardından da

kanlı baskın geliyor. Bir başka Heron skandalı ise bir komutanın 'Bunlar fazla zayıf verdiriyor, birkaç tanesini düşürelim' sözleriyle ortaya çıktı. Daha da çıkacak gibi görünüyor.

Özetle söyleyecek olursak, PKK ile bazı komutanlar arasında (dilimiz söylemeye varmıyor ama) dirsek teması olduğu yönündeki bulgular giderek çoğalıyor. Böylece PKK'nın çeyrek asırdır neden bitirilemediğine dair kanaatlerimizi gözden geçirme imkânı da doğuyor. Kaç başbakan, kaç cumhurbaşkanı geldi geçti, hepsi de ağız birliği etmişçesine 'kökünü kazımak'tan söz ettiler ama örgüt hâlâ canlı. Demek ki, işin içinde bilmediğimiz dolaplar dönüyor.

Halbuki mesela Ağrı'da herhangi bir taksi şoförüne sorsanız öğrenebileceğiniz alelade bilgiler bunlar. Çatışmanın bitmesini istemeyen, bundan nemalanan kesimlerin varlığı, oralarda hiç de sır değil. Başka "mahfil"lerde de pek sır olduğunu sanmıyorum. Belki de en son bizim öğrendiğimiz bir "sır" karşısındayızdır.

Bu ortamda tarihimizde eşkıya (teröristler) ile devlet ve asker arasında benzer dirsek temaslarının kurulduğu dönemleri hatırlamak yararlı olabilir. Mesela kavgası gürültüsü neredeyse bir asra yakın süren Celali isyanları günümüze ayna tutabilir.

Columbia Üniversitesi Sosyoloji bölümü hocalarından Karen Barkey, 1994'te çıkan ve Türkçeye 1999'da çevrilen "Eşkıyalar ve Devlet" adlı kitabında ilginç bir analiz yapar. Barkey'e göre 1600'lere gelindiğinde Osmanlı Devleti'nde eşkıyalık yaygınlaşmıştı. Köylüler, medrese öğrencileri, başıboş askerler bu karışıklık döneminin kaynaklarını oluşturuyordu. Yani örgütleri besleyen insan kaynakları, toprakla geçinemeyen köylüler, parasız kalan öğrenciler ve ordudan uzaklaştırılmış askerlerden elde ediliyordu.

Kaynaklar bunlar ama devlet neden bu kaynakları kurutamıyordu? Yoksa kurutmak mı istemiyordu?

Karen Barkey'in çarpıcı tezi şudur: Bu memnuniyetsiz gruplar devlet tarafından "pek çok niyet ve amaçla" eşkıyalığa sürükleniyor, açıkçası devlet "eşkıyalığı imal ve icat ediyor"du. Tabii ki bu kişilerin ellerine silah verip doğrudan doğruya eşkıyalığı "yaratmıyordu" devlet. Bu işler zaten böyle cepheden olmaz. Devlet daha çok bu gruplara zemin hazırlıyor ve onları "merkezi ve yerel tahakkümü ve denetimi artırma hedeflerine uyan eylemlere yönlendiriyordu." Böylece eşkıyayı kullanarak bölgedeki denetimini artırıyor, denetimi sağladığı zaman da onları tasfiye ediyor veya merkezle bütünleştiriyordu. Tabii bu süreçte eşkıya ile pazarlıkların yapıldığı da oluyordu.

Barkey'in şu cümlelerini dikkatle okumakta yarar var: "Devlet, eşkıyalığı, toplumdaki huzursuzluğu başka yerlere kanalizetmek amacıyla ve kendi askerî ve siyasî-idarî ihtiyaçlarının bir yan ürünü olarak imal ediyordu. Bu yüzden de yarattığı bu yeni toplumsal grup pek çok bakımdan onun hizmetkârı olarak kaldı."

İsyancı ile devlet ilişkisini ortaya koyan bir görüntü. İstanbul Veznecilerde bir Celali lideri (Abaza Hasan Paşa) ile onun ayaklanmasını bastırmakla görevlendirilen Kuyucu Murat Paşa aynı türbede son uykularını uyumaktadır.

Böylece isyanlar bastırılıyor ama eşkıyanın kökü kazınmıyordu. Onların üzerinden ince bir siyaset yürütülüyordu: Muhalefet devlet tarafından kontrollü bir şekilde yönetiliyor, muhtemel başka oluşumlar ise bu tehdit kullanılarak sistemli bir şekilde bertaraf ediliyordu.

Bir başka ilginç nokta, devletin 1519'daki Şeyh Celal isyanından itibaren neredeyse bir buçuk asır süren bütün isyanlara "Celali isyanları" adını vermiş olmasıdır. Eşkıya liderleri de devlete pek "yabancı" sayılmazlar. Zira pek çoğu hayatlarının bir döneminde devlete şu ya da bu şekilde hizmet etmiş kişilerdi. Nitekim Suriye'deki

Canboladoğlu isyanı hariç hiçbirinde bağımsız bir devlet kurma, para bastırma, elçi gönderme gibi faaliyetler görülmemiştir.

Celaliler (bunu PKK olarak da okuyabilirsiniz), büyük ölçüde devlet tarafından parayla tutulduktan sonra örgütlenmeye başlıyorlardı. Böylece devlet kuvvetleri ile terör örgütü kuvvetleri karşı karşıya geldiğinde "benzer bilgilere sahip" ve birbirini tanıyan kuvvetler arasındaki çatışmalara tanık olunuyordu.

Tarihe burada ara verelim ve bugüne dönelim yeniden.

Hatırlarsanız, Ergenekon sanığı Mehmet Zekeriya Öztürk, "PKK'yı MİT kurdurdu" iddiasında bulunmuş ve Öcalan dava dosyasının mahkemeye gönderilmesini istemiştir.

Kürt siyasetinin önde gelen isimlerinden Kemal Burkay, PKK ile MİT arasındaki ilişkiye dair bazı iddialarda bulunmuş, halen PKK'nın en önemli yöneticilerinden biri olan Duran Kalkan'ın MİT elemanı olduğunu öne sürmüştü. Keza Uğur Mumcu'nun öldürülmeden önce izini sürdüğü söylenen tehlikeli dosyanın MİT-PKK ilişkisi üzerinde odaklandığı biliniyor. Yukarıda belirttiğimiz asker-PKK bağlantıları da deşifre oldukça resmin bütünü hakkında daha iyi bir fikir sahibi olabileceğiz.

Ancak unutmayalım ki, bu tür yapıların her iki yöne doğru da esneme kabiliyetleri vardır ve tasfiyeye direneceklerdir. Osmanlı'da bu tasfiyeyi yapmak, biraz kanlı da olsa Sadrazam (Başbakan) Köprülü Mehmed Paşa'ya nasip olmuştu. Bakalım günümüzde kime nasip olacak? m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İsmet İnönü, Amerikan mandasını savunmuş muydu?

Mustafa Armağan 2010.08.15

İsmet İnönü yakın tarihimizin kilit taşıdır. Onu yerinden çekip aldığınızda ardından hangi dağların yıkılabileceğini tasavvur edemezsiniz kolay kolay.

Yaklaşık 50 yıl boyunca Türkiye Cumhuriyeti'nin ya bir numarasıydı, ya iki numarası. Kendi başına bir partiydi neredeyse. Öyle bir 'parti' ki, kökleri devletin temellerine kadar inmekteydi. Ancak uzun zaman başında bulunduğu siyasi organın adı Halk Partisi olsa da halkla arası pek iyi olmadı. Halkın da onu sevmediğini, demokrasiyle bir alakası bulunmayan Tek Parti döneminden sonra girdiği bütün seçimleri (buna, sonuçlarını kapalı kapılar ardında değiştirttiği 1946 seçimlerini ekleyebilirsiniz) kaybetmiş olmasından da anlayabilirsiniz.

Allah insana uzun ömür versin ama uzun siyasi ömür vermesin. Neden mi? Bu sürede performans ve saygınlığınızı beraberce koruyabilmek büyük bir hünerdir de ondan. Ve bu hüneri gösterene de pek rastlanmaz. (Herkesin Churchill ve Adenauer kadar talihli olamayacağı açık.) Rastlandığında ise şartların gereği olarak bir çelişkiler yumağına dönüşmüş görürsünüz onu.

Ne ki, İnönü dar alanda bile en büyük çelişkileri yaşamış bir zattır. Mesela Kasım 1922'de Lozan'a giderken 'Halife için gerekirse kanımızı dökmeye hazırız' diyecek, ama dönüşte Halifeliğe karşı en sert tavır alanlardan biri olacaktır. Lozan'da 'Mümkün değil, imzalamayacağım' diye reddettiği bir anlaşmayı, sadece 15 dakika sonra, 'Getirin, imzalayacağım' diyerek Avrupalı diplomatların bile akıllarını durdurmuş ilginç bir "diplomat"tır.

İnönü, askeri okşarken...

Bu yüzden İsmet Paşa'nın eleştirilecek yanlarını bulup çıkarmak, çelişkilerini yakalamak marifet sayılmaz. Ancak zor olan, ardında bıraktığı süprüntüyü hafıza mezarlığımıza gömmesine izin vermemektir. (Malum, 1941'de bütün ders kitaplarını elden geçirtmişti.) Hatırlatma işini de en şık bir şekilde yakın arkadaşı ve meslektaşı Kâzım Karabekir yapmıştır.

Karabekir'in yazdıklarından yola çıkarak yazılmış bir yakın tarih (inkılap tarihi) kitabı kim bilir ne kadar renkli olurdu! Her ne kadar bütün yazdıkları doğru olmayacaksa da, tarihimizin farklı bir resmini elde edeceğimiz kesindir.

Karabekir'e bakılırsa, İsmet Bey daha Anadolu'ya geçmeden önce kendisine bir mektup yazmış ve Amerikan mandasına taraftar olduğunu dile getirmiştir. Sonradan Garp Cephesi komutanı olacak İsmet Paşa, 27 Ağustos 1919'da Erzurum'daki Karabekir'e şöyle içini dökmektedir (metni kısmen sadeleştirdim):

"Şimdi İstanbul'da belli başlı iki akım vardır. Amerikan ve İngiliz taraftarlığı.. Eğer Amerika'nın gelmesi suya düşerse İngilizlerin topraklarımızın bugünkü bölüşümünü genişletmekten başka yapacakları bir şey kalmıyor ki, Fransızlar ve İtalyanlar ona bu konuda yardımcı olacaklar, karşı çıkmayacaklardır. Eğer Anadolu'da halkın Amerikalıları herkese tercih ettikleri zemininde Amerika milletine başvurulsa çok faydası dokunacaktır deniliyor ki, ben de tamamiyle bu kanaatteyim. Ülkenin bütünlüğünü parçalamadan Amerika'nın kontrolüne emanet etmek, yaşayabilmek için tek katlanılabilir çare gibidir. Bu pazarlığın sürdüğü zamanda Amerika lehine ağırlık koymak gerekir" ("İstiklâl Harbimiz", c. I, YKY: 2008, s. 193-195).

İsmet Bey aynı mektubunda Askerî Şura'dan ihraç edilmesinin sebebini, hükümetin kendisini İstanbul'a silah ve cephane gönderiyor zannetmesine bağlıyor; bu işle zinhar hiçbir alakası bulunmadığını söylüyor ve şu sözünü ekliyor: "Tam tersine Anadolu'da tutulan hatalı yolun inat ve ısrarla takibinden doğan sonuçlar bakalım ne olacaktır?"

Yani 1) ABD mandasına taraftar ve 2) Milli Mücadele'ye inanmayan bir İsmet Paşa portresi çıkıyor bu mektuptan. Kitabının sonuna İnönü'nün el yazısıyla yazılmış mektubun orijinalini koyan Karabekir Paşa, altına şu yorumu yapmış:

İnönü'den Kazım Karabekir'e mektup

"İsmet Bey'in bu mektubunda Anadolu'daki hareket hakkındaki görüşünde hiç isabet yok. Anadolu'da asayişsizlikten, anarşiden ve sonucu büyük olacak bir felaketten söz ediyor. Oysa o tarihte vaziyet iyiye doğru gidiyor, belki de her zamankinden daha iyi haldedir."

İşin peşini bırakmayan Karabekir, hemen oracığa bir dipnot daha düşerek İnönü'nün Amerikan mandası taraftarlığının ve Anadolu'daki harekete inanmayışının yalnız Ağustos 1919 tarihli mektubuyla sınırlı kalmadığını, 1920 başlarına kadar devam ettiğini de kaydetmiştir. İstanbul'da kalıp orada kurulacak olan yeni hükümete girmeyi planlamış, bu yüzden Milli Mücadele'ye geç katılmıştır.

Ancak inkılap tarihi kitaplarında bu önemli belgeye nedense hiç yer verilmez, es geçilir. İsrarla görmezden gelinir.

Hoş, diyeceksiniz ki, tek görmezden gelinen belge bu olsa iyi. Haklısınız, hele Milli Mücadele yıllarında Konya'da çıkan "Öğüt" gazetesinin 10 Ekim 1920 tarihli nüshasında şunları yazdığını öğrendikten sonra diyecek bir şey bulamıyorum doğrusu:

'Kuva-yı Milliye ve Büyük Millet Meclisi sevgili Padişahımızın (Vahdettin'in) gizli emirleriyle kurulmuştur.'

Tabii "Öğüt" gazetesinin hiçbir kütüphanemizde eksiksiz bir koleksiyonunun bulunmadığını, bu tür önemli ipuçlarının bu yüzden çoğu araştırmacının gözünden kaçtığını söylememe gerek yok. Prof. Sina Akşin gibi görenler de bu tür haberleri "şirinlikler" yapmak şeklinde yorumlayarak ciddiye almamışlardır.

Ne yapalım: Türkiye'de tarih böyle yazılıyor maalesef. **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tunceli halkı Dersim kıyımına rağmen neden CHP'yi tutar?

Mustafa Armağan 2010.08.22

Şaşırmak düşündürmektir, tamam da, artık başımız dönmeye başladı. Osman Baydemir'in Kürtlere özerklik verilmeden bu işin çözülemeyeceğine dair açıklaması ve bunu basındaki bazı önde gelen kalemelerin normal karşılamaları yeterince ağır bir 'şok' değilmiş gibi, PKK'nın "eylemsizlik" kararı, üstelik bu kararın hükümetle görüşmek suretiyle alındığı yolundaki bilgiler ve BDP'nin referandumda "hayır"dan "evet"e çark etme manevraları sükun etti peşinden.

Bu arada Başbakan Erdoğan ile Kemal Kılıçdaroğlu arasında "ikinci Dersim polemiği" yaşandı. (Birincisi malum Onur Öymen'in kasım ayındaki gafıyla başlamıştı.) Böylece tarih de güncel hesaplaşmaların önemli ayaklarından biri haline geldi.

Tartışmalar Dersim'i İsmet Paşa'nın mı yoksa Celal Bayar'ın mı bombalattığı üzerinden devam ediyordu ki, 19 Ağustos'ta HEPAR Genel Başkanı Osman Pamukoğlu'nun açıklamaları bomba gibi düştü gündeme. Emekli General Pamukoğlu'na göre lafı evirip çevirmenin anlamı yoktu: Dersim'in imha emrini bizzat Atatürk vermişti.

Bundan sonrasını Osman Pamukoğlu'nun ağzından dinleyelim:

"Atatürk, Dersim isyanında Karadeniz Bölgesi'ndeydi, bizzat haritaya kırmızı ve mavi, kendisi işaretlemiştir 'Bizim kuvvetlerimiz ve isyancıların kuvvetleri' diye. Harekâtın nasıl yapılacağını ve ortadan kaldırılacağını bizzat kendisi eliyle yazmış ve şekillendirmiştir. Harita Trabzon'dadır. Hatta doğuda görevliyken, isyanlarda bulunan çok yaşlı bir Kürt vatandaş ile sohbet ettim. O isyanları bana anlattı. Söylediği söz, 'Mustafa Kemal Paşa başımıza taş yağdırdı'. İsyancıları [başka] devletler nasıl bastırıyorsa, Atatürk de öyle bastırdı. Bundan sonra olacaksa yine aynı şekilde bastırılacaktır."

28.6.1937 Ulus: Dersim'e bombalar yağdırılırken, İnönü deniz banyosunu ihmal etmiyordu.

Emekli bir askerin ve bir parti başkanının bu sözlerini nasıl yorumlamak gerekir? 'Sıkıysa Atatürk'e de laf edin', diye cepheyi genişletmek ve Dersim'i Atatürk'ün icraatına dahil ederek yeniden dokunulmaz kılmak mıdır gayesi?

Dersim dersini iyi çalışmamız gerektiği açık. Bir kere 'Dersim olayı'nın, en başta CHP'nin tabanını bir bıçak gibi iyiye böldüğünü görelim. Zira bugünkü adıyla Tunceli olan Dersim halkının katı bir şekilde CHP'yi desteklediğini seçim sonuçlarından biliyoruz. Normal şartlarda halkın, 1937-38 katliamını yaptıran CHP iktidarından nefret etmesi ve tek bir oy dahi vermemesi gerekmez miydi? Yani Dersimlilik kimliği ile CHP'lilik kimliğinin aynı kapta yer alması çok tuhaf. Ama mevcut durum tam tersini gösteriyor. Üstelik bugün CHP Genel Başkanlığı koltuğunda bir Dersimli oturuyor (her ne kadar 'Akşehirliyim' diyorsa da).

Bunun sebebi ne olabilir? "Kurbanlık psikolojisi" mi? Yoksa 'Düşmanımın düşmanı dostumdur' ilkesi mi?

Bu pek açık değil. Açık olan, 1936'dan itibaren Dersim'de bir "sömürge yönetimi"nin kurulmuş olmasıdır. Şaşırdınız belki ama dönemin basınına taradığınız zaman yöre insanının sık sık "haydut", "vahşi" ve "sergerde" olarak nitelendirildiğini görürsünüz. Cumhuriyet'in bölgeyi yeniden fetih stratejisi, orayı medenileştirmeyi amaçlamıştır. (Resmî dilde "ıslah" veya "reform" projesi denilir.)

Yakalanan Dersimli aşiret liderleri (önde sağdan 2. ve 3.) Kamer ve Cebraile Ağalara Elazığ'daki Atatürk heykeli önünde böyle poz verdirilmişti (Altan, Sayı: 27, 22.6.1937).

1937'den önce Türkiye'nin en az okulu olan ili, 1940'lı yılların sonlarında kişi başına en fazla okul düşen ili haline gelir. Bu yatırımların amacı, bölgeyi eğitim yoluyla ıslah etmek, Cumhuriyet değerlerine sahip yeni bir nesil yetiştirmek ve Dersimli kimliklerini unutturmak, hatta ondan utanmalarını sağlamaktır. Böylece Dersim/Tunceli'de eskisiyle münasebeti bulunmayan yeni bir neslin yetişmesi amaçlanır. Dersimli kalmak, geriliği kabul etmektir çünkü. Aşağılanmamak için bütün acı hatıralar unutulur ve yeni ve ileri bir kimlik edinilir. Bu geçmişi örten kimlik, o zamandan başlayarak CHP'li kimliği olmuştur.

İşte Tuncelililerin yaşadığı kimlik bunalımı bundan kaynaklanır. Dersim'in acılarını gündeme getirseler CHP'li kimliklerine çarpıyorlar, CHP'nin (ve Atatürk ile İnönü'nün) 1937-38'deki rolünü savunsalar bu defa kurbanları oldukları bir faciaya ses çıkarmamaları gerekiyor. Bir başka deyişle, Dersimli olmak ile CHP'li olmak şeklinde ikiye kesilmiş bir kimlikleri var Tunceli halkının.

Osman Pamukoğlu'nun sözlerine henüz bir yorum getirmediğimin farkındasınızdır. İşte orada da bir bakış bölünmesi yaşandığını görüyoruz. Kendi sağlığında yapılan her şeyi Atatürk'e mal eden bir tarih eğitiminden geliyoruz. Tek kişinin haklılaştırılması üzerine oturtulmuş bu tarih anlayışının önündeki tuzaklardan birisi de, Dersim faciasıdır. Dersim'e gelince, Atatürk sisli bir bölmeye alınır ve ön plana nedense başbakanlar geçer. Halbuki mesela Montrö Antlaşması'nı İnönü yaptı denilmez, Atatürk'ün bir başarısı olarak anlatılır. Öyleyse Dersim'de neden Atatürk geri plana itilir?

Bakın inkılap tarihi kitaplarına, aynı günlere rastlayan Hatay'ın bağımsızlığını kazanması üzerinde genişçe durulur ama Dersim'den tek kelime bahis yoktur. Neden? Dersim'in kendi deyişleriyle "medeniyete açılması" Cumhuriyet'in bir başarısı, bir "kazanımı" ise bu önemli olay neden bahse değer görülmez? Ve Atatürk'ün icraatı arasında sayılmaz?

Efendim, Atatürk'ün Dersim'de olan bitenden haberi yoktu. Zaten çok hastaydı, operasyonları ona sormadan yaptılar. Seyyid Rıza'yı da Elazığ'a gelmeden çabucak astılar. O, duysa asılmasına izin vermezdi vs. vs.

Peki aynı yıl Nyon Konferansı'na gönderdiği bakan Aras'la bizzat telgraflaşarak dış politikayı güdümüne almaya çalışan ve bu yüzden İnönü'yü devreden çıkaran Atatürk'ün Dersim gibi bir olaydan haberdar olmaması mümkün olabilir mi?

Adına ister "katliam" deyin, ister "medeniye açma", gerçekten de Dersim'de Atatürk'ün rolü neydi? Cevabı haftaya... m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Dersim'i vurun" emrini Atatürk mü verdi?

Mustafa Armağan 2010.08.29

Hazin bir fotoğraf. Kimi oturmuş, kimi de ayakta poz vermiş objektiflere. İstiklal Madalyalıları bile var içlerinde. Kimler mi bu fotoğraftakiler? Şeyh Said isyanında devlete yardım eden Dersimli Kürt aşiret reisleri.

Farklı kimlikte iki kişi oturuyor ortada: Malatya Valisi Bozan Bey ile Elazığ Valisi Ali Cemal (Bardakçı). İsyanı bastırmakta gösterdikleri yararlılığa teşekkür edilmiş anlaşılan. Hepsi birer kahraman edasında. Ne var ki, 12 yıl sonra hemen hepsi bir zamanlar kendilerini ağırlayıp teşekkür eden, onurlandıran devlet tarafından ortadan kaldırılacaklardır. Kullanıldıklarını fark ettiklerinde ne yazık ki, geç olacaktı.

Velhasıl 1926'da ödüllendiren devlet, 1937-38'de on binlerce asker, kurşun, bomba, uçak, zehirli gaz, ne bulursa onları öldürmek için acımasızca seferber etmekten çekinmemiştir.

Peki Osman Pamukoğlu'nun deyişiyle, Dersim'in emrini Atatürk mü vermiştir?

Maalesef kitaplarımız genelde Dersim, özelde ise Atatürk'ün rolü konusunda ya suskun kalmayı yeğlerler (neme lazım?), ya da resmî tarih dışında tek bir kelime etmemeye özen gösterirler (susma hakkı).

Mesela 2008'de çıkan tam 1.230 sayfa tutarındaki bir "Gazi" kitabında Dersim'den tek kelimeyle olsun söz edilmez. Aynı tarihte piyasaya çıkan 600 sayfaya yakın bir "Atatürk" kitabında da katliamdan söz edilmesini boşuna beklersiniz. Toplamı 8-9 cilde ulaşan Devrim Tarihlerinden birinde "içte olumsuz gelişmeler" bağlamında söz edilir Dersim "ayaklanması"ndan. Yüzeysel, içi boş ve yanlış/yanlış bilgilerle dolu tam 12 sayfa...

Ama aynı günlere rastlayan Hatay'ın bağımsızlığı çabalarından sayfalarca söz edildiğini tahmin edersiniz. Tabii kazanç olunca iyidir; "olumsuz gelişmeler" ise unutturulur.

Aslı Trabzon'da bulunan haritanın üzerine harekât planları çizmiş olması gibi belgeleri şimdilik bir kenara bırakalım: İkinci Dersim harekâtında Başbakan olan Celal Bayar ile o tarihte Malatya Emniyet Müdürü olan İhsan Sabri Çağlayangil'in hatıralarında ortak olarak beliren bir noktayı vurgulayacağım. Her iki devletlû anlatıda da, Dersim'in sorumluluğunun sadece İnönü'nün üstüne yıkılamayacağını, başta Atatürk olmak üzere Fevzi Çakmak ve 1938 harekâtında Başbakan olan Celal Bayar'ın da sorumluluğu paylaştıklarını öğrenmekteyiz.

Şimdi bu iki hatırayı görelim. (İnternette Kılıçdaroğlu'nun yaptığı belirtilen Çağlayangil röportajında, 1990'da çıkan "Anılarım" adlı kitabından aşağıya aldığım Atatürk'le ilgili kısım atlanmıştır.)

İhsan Sabri Bey "Dersim isyanı"nın bir karakolun basılarak 33 erin şehit edilmesi üzerine başladığını söylüyor. Bunun üzerine Atatürk olayla ilgileniyor ve şu kesin talimatı veriyor: "Bu meseleyi kökünden hallediniz." Kılıçdaroğlu'nun yaptığı söylenen röportajda ise Çağlayangil Dersim'e askeri vali olarak atanan Abdullah Alpdoğan Paşa'ya, Atatürk'ün adı zikredilmeksizin "Bütün ordu iştirak etsin, bu Dersim'i temizleyin" emrinin verildiğini söylüyor.

Dersimli aşiret reisleri Çankaya'da ağırlandıktan sonra bir hatıra fotoğrafı çektirmişler. Yıl 1926. 1938'e geldiğimizde reislerin hemen tamamı öldürülmüş olacaktır.

Çağlayangil, Dersim operasyonu sürerken Elazığ'da görevlendirilir. Seyyid Rıza yakalanmıştır. İdam edilecektir. Tam bu hengâmede Atatürk Elazığ'a gelir (o sırada ağır hastaydı, ölümle pençeleşiyordu diyenlerin kulakları çınlasın). Görünüşte bir köprü hizmete açacaktır. Ancak köprü'nün açılışı tam da idamlara rastlatılır. Dersimliler de Atatürk'ün önüne çıkarak idamlıkların affını isteyeceklerdir ki, derin devlet bir daha harekete geçer. O Elazığ'a gelmeden idamlar gerçekleşmelidir! Tatil matil dinlemez Çağlayangil, idam kararını türlü oyunlarla çıkartır. O saatte elektrikler kesik olduğu için otomobil farlarının ışığında idam sehпасına çıkarılan Seyyid Rıza, ipi kendisi boynuna geçirir, sandalyeye kendisi tekme atar ve infazını celladına bırakmaz.

Atatürk Elazığ'a gelir. İdamların infaz edildiği geceyi trenini kör makasa aldırarak uyuyarak geçirir. Sabahleyin Çağlayangil kendisine Seyyid Rıza'nın sehпада sallanırken çekilmiş bir fotoğrafını gösterir. Atatürk idam fotoğraflarını imha etmesini söyler.

Zamanın Malatya Emniyet Müdürü Çağlayangil'in özetleyebildiğim anıları, Atatürk'ün Dersim meselesinin "kökten halledilmesi" emrini verdiğini, idamlar sırasında özellikle bölgede bulunduğunu ve konuyla yakından ilgilendiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Celal Bayar'ın 12 Eylül 1986 tarihli "Tercüman" gazetesinde yayınlanan sağılığında Kurtul Altuğ'a yaptığı açıklama da bu bilgileri destekler mahiyette. Bayar'ın sözleri epeyce ilginçtir:

"[Fevzi Çakmak, Atatürk ve ben] Dersim'de yapılan büyük ordu manevralarındayız. Dersim'in, o halde kalırsa, her zaman ordunun emniyeti bakımından tehlike olacağını görüyorlardı. O sırada biz konuşurken Dersimlilerin jandarma karakollarından üç-dört tanesini bastıkları haberi geldi. Atatürk benim yüzüme baktı. 'Ne olacak?' dedi. Anlıyorum, orada emniyet tesis edilecek. Atatürk, 'Mesuliyetini üzerime alıyorum, vuracağınız Dersim'i' dedi ve vurduk."

Bayar'ın sözlerinden, Çakmak ve Atatürk'ün Dersim'deki manevralara katıldıklarını, baş başa verip Dersim'in 'tehlikeli' durumunu görüştüklerini, baskın haberleri üzerine de Atatürk'ün sorumluluğu üstlenerek Dersim'in vurulması emrini verdiğini öğreniyoruz. Hatta 4 Mayıs 1937 tarihli Bakanlar Kurulu toplantısına katıldığını ve Dersim'i ıslah kararının altında imzası bulunduğunu da biliyoruz. Ancak anılarını aktardığımız bu iki tanık bize Atatürk'ün o tarihte Dersim'le yakından ilgilendiğini ve birisinde "Bu meseleyi kökünden hallediniz", öbüründe ise "Sorumluluğunu alıyorum, Dersim'i vurun veya temizleyin" emrini verdiğini net olarak göstermektedir.

Kitaplara ne kadar susturucu takarsanız takın, gerçeklerin tencerenin kenarından taşmak gibi kötü huyları vardır. **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yargının ideolojik hale gelmesi bu adamın eseri

Mustafa Armağan 2010.09.05

Üç Yargıtay üyesi yüksek hakimin internete düşen ses kaydı, yargıdaki iltihabı ortaya çıkardı. Referandumda hayır çıkması için Abdullah Öcalan'a ihtiyaçları olduğunu söyleyen Yargıtay üyelerinin paniğini nasıl anlamak gerekir?

Herhalde kurulan tezgâhın ayaklarının çatırdadığını önce onlar duyuyor. Direniyorlar haklı olarak. Belki de içlerinden, keşke 12 Eylül'de referandum yerine bir darbe daha yapılsa diye geçirenler bile vardır.

Nasıl oldu da Türkiye'de yargı, hukuku ihlal eder, siyasileşir, ideolojik ayak oyunlarına dalar hale geldi? Bunun cevabını bugünde değil, gerilerde arayalım. 80 yıl kadar gerilerde.

Mahmut Esat Bozkurt ismini duymuşsunuzdur. 1922'de henüz 30 yaşındayken Ekonomi Bakanı, Kasım 1924'den Eylül 1930'a kadar da Adalet Bakanı olarak görürüz onu. 6 yıl oturduğu koltuğunda, hala çözmeye çalıştığımız "yargı düğümü"nün altında imzası bulunan Bozkurt, adalet mekanizmasının temellerini Osmanlı'dan kopartırken, aynı zamanda ideolojiyi en katı haliyle içine sokan bakan olur. Yani yargı onun ellerinde siyasallaşmaktan öte, açıkça ideolojikleşir.

Anayasa Mahkemesi raportörü Osman Can, "Darbe Yargısının Sonu" adlı kitabında (Timaş: 2010, s. 26 vd.) Bozkurt'un eğitim gördüğü İsviçre'den Medeni Kanunu ülkemize taşımasının sebebini, bu kanunun ilk maddesinde hakimlere 'kanun koyucu' rolü verilmiş olmasına bağlar. TC hakimleri, İsviçre Medeni Kanunu'na göre, önlerine gelen davalarda, kanunda uygun bir hüküm yoksa kendilerini kanun koyucunun, yani Meclisin yerine koyup 'Meclis olsaydı nasıl bir kanun çıkarırdı?' diye düşünerek karar vereceklerdir. Can'a göre "Bu, yargıya inanılmaz bir iktidar devri" demektir.

Bu sayede Cumhuriyet tarihi boyunca yargı kurumu güç bakımından, yürütme ve yasamanın, yani hükümet ve Meclisin ötesine geçmiş ve "bütün toplumsal alanlara" girerek üstlendiği ideolojiyi egemen kılma imkânına kavuşmuştur. "Böylelikle" diyor Dr. Can, "yargı sistemi, toplumu yukarıdan aşağıya doğru biçimlendirmenin en etkin aracı haline dönüşüvermiştir."

M. Esat Bozkurt bu amaçla yalnız Avrupa ülkelerinden kanunları kavun seçer gibi Türkçeye tercüme ettirerek sözüm ona "Türk Hukuk Devrimi"ni gerçekleştirmekle yetinmez (tuhaf olan şu ki, bu ne 'Türk'tür, ne de 'Devrim'), aynı zamanda bu 'devrim'i uygulayacak hakimleri yetiştirmek için Ankara Hukuk Fakültesi'ni hizmete sokar. İdeolojik kadrolar oradan yetişecek ve zamanı gelince iş başına geçeceklerdir. Bozkurt'a göre yargının öncelikli görevi, adalet dağıtmak değil, devrimleri hayata geçirmektir. Nitekim hakim adaylarına yaptığı fakülte açış konuşmasında Türk adliyesinin yegane övünme sebebinin "devrimi savunmak" olduğunu söyler.

Bozkurt kadar büyük yetkilere sahiptir ki, bütün hakim ve savcılar kendisi seçer. Mesleğe o kabul eder, terfileri o yapar, Yargıtay'a o üye seçer, hatta daire başkanlarını seçme yetkisi de ondadır. Yetkilerini sonuna kadar kullanır. Yani yargının bugüne kadar gelen yapısı onun eseridir.

Bazı sözleri pek meşhurdur Bozkurt'un. Mesela Kürtler hakkında sarf ettiği şu sözler, Nazi ruhundan izler taşır: "Benim fikrim, kanaatim şudur ki, dost da, düşman da, dağ da bilsin ki bu memleketin efendisi Türktür. Öz Türk olmayanların Türk vatanında bir hakkı vardır, o da hizmetçi olmaktır, köle olmaktır." (Milliyet, 19 Ağustos 1930.)

"Öz Türk olmayanlara" hizmetçilik ve köleliği layık gören bu hastalıklı zihniyeti iyi tanıyoruz. Öte yandan "Atatürk İhtilali" adlı kitabında gericileri "imha etmek" gerektiğini söyler. Onlar "asla affedilmemelidir". (Kaynak: 1995, s. 115)

Çağdaşlarından belki en önemli farkı, Atatürk'ün icraatını 'inkılap' değil, 'ihtilal' diye nitelemesidir. İhtilal, eskiyi yıkıp yeni bir düzeni kurmaktır. Tam burada ABD'nin kurucu babalarından Jefferson'ın bir sözünü aktarır. Jefferson diyesiymiş ki: "Her 20 senede bir mutlaka bir ihtilal olması, her millet için iyidir." Ne var ki, Jefferson, Bozkurt'un söylediği gibi değil, "Allah böyle bir ihtilal olmadan 20 yılı geçirmekten bizi korusun" demektedir. Adam 'biz' diyor, yani Amerikan halkını kastediyor. Her 10 yılda bir darbe yaşamaya alıştığımız için eski

Başkanın bu sözü hatta biraz gecikmeli söylenmiş gibi de görünebilir kimilerine (10 yıl neye yetmez?). Ancak benim farklı bir yorumum var:

Madem 20 yılda bir ihtilal yapılması sağlık alametidir, ihtilali bu denli savunan bir eski Adalet Bakanının günümüzdeki takipçileri, bugün yaşanmakta olan derin "ihtilal"i nasıl yorumlayacaklardır? O gün "Atatürk ihtilali"ne karşı çıkanlar gerici ise, bugün buna karşı çıkanlar da gerici sayılmalı değil midir?

Bir hafta sonra Türkiye'nin tarihinde yeni bir sayfa açılacak. Otoriter ve darbeleri demokrasi dönemi inşaallah aşıyor. Kesintili olsa da sivil bir anayasaya doğru kararlı adımlarla ilerliyoruz. İlerleme iyidir, diyenler, buyurun, otoriter dönemin ve darbelerin kalıntılarını temizleyecek gelişmeleri destekleyin.

Mahmut Esat Bey'in vaktiyle yargı mensuplarına biçtiği ideolojinin "bekçiliği" rolü de ne dersiniz deyin, hakkın bekçiliğine dönüşmek durumunda. Aksi halde Türkiye her gün bir bölümünü yaşadığımız bu yargı kâbustan uyanamayacaktır.

Bu arada adına İstanbul Barosu'nun her yıl bir ödül verdiği Mahmut Esat Bozkurt (2008'de eski YARSAV başkanı Ömer Faruk Eminağaoğlu'na verilmişti) kitabında referandum için çok ilginç bir şey söylüyor. Diyor ki: İsviçre Anayasası bizim (1924) anayasamızdan ileridir. Çünkü ulus egemenliğine dayanır. Orada son sözü, "Referandum ile millet" söyler.

Galiba duran saatin bile günde iki defa doğruyu göstermesine benzedi ama olsun, ona da razıyız. Saatleri daima yanlış göstermesinden iyidir.

Ne zamana kadar?

m. armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Adnan Menderes'i zehirlediler mi?

Mustafa Armağan 2010.09.12

İdam sehpasında celladıyla alay eden Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, şok halindeyken ipe çekilen Maliye Bakanı Hasan Polatkan ve hasta hasta darağacında can veren Başbakan Adnan Menderes, üzerinden geçen 49 yıla rağmen halkın hafızasından silinebilmiş değil.

Aradan bunca süre geçse de, Menderes'in idamında bazı noktalar hâlâ karanlıktadır. Özellikle de idamından önce intihar ettiği bilgisinin sorgulanması zamanı geldi de geçiyor bile.

Yassıada yargılamalarından 15 idam cezası çıkmıştı. Ancak karar açıklandığında 15. isim, yani Başbakan Menderes salonda bulunmuyordu. Resmi açıklamaya göre hastaydı. Bir kibrit kutusunda biriktirdiği "Equanil" adlı uyku hapından 33 tane (2-3 tane de Nembutal hapi vardır) birden yutmuş ve komaya girmişti. Hemen müdahale eden doktorlar midesini yıkayarak onu "kurtarmışlar"dı. Ne için peki? Öldürmek için. Aydın Menderes yıllar sonra, gazetelerde babasının intihar haberini okuduklarında kurtulmasının mı, kurtulmamasının mı iyi olacağına ailece karar veremediklerini acı bir dille anlatmıştır.

Yarı baygın bir vaziyette yatağında yatan sabık Başvekil Adnan Menderes, Türk siyasetine güler yüzü getiren o hayat dolu adamın kaderi, iki ölüm şekli arasında bir yerlerde sallanıyordu.

Resmi tarihte intihar diye anlatılan "hap olayı" gerçek olmayabilir miydi?

Bu konuyu yıllar önce araştırmış bulunan Menderes'in avukatı Burhan Apaydın, çok çarpıcı verilere ulaşmıştı. Mesela Tümamiral Fuat Uzgören'in 2 Temmuz 1960 günü Yassıada Garnizon Komutanlığı'na yazdığı 'gizli' yazıda şu hayretengiz iddiaya yer veriliyordu:

"İstanbul Valiliği'nden alınan bir yazıda Adnan Menderes'in elinde bir Kur'an bulunduğu, bunu okuyamadığı, kendisini zehirlemek gibi bir maksat için kullanabileceği bildirilmekte ve bunun bir başkasıyla değiştirilmesi istenmektedir."

Menderes Kur'an'la kendisini zehirleyecek, öyle mi? Nasıl bir Kur'an imiş elindeki, bilmiyoruz. Kur'an bir insanı nasıl zehirler? İnsanın havsalası duruyor bu iddia karşısında.

Ancak Apaydın'a göre darbecilerin bu manasız gerekçeyle dillerine doladıkları zehirleme, idamından üç gün önce gerçekleşmiş olabilir. 6 imzalı bir heyet raporunda doktorlar, Menderes'in hastalandığı haberiyle adaya gelip hastayı muayene ettiklerini ve bir gece önce hastaya "görülen lüzum üzerine" Luminalsodik iğnesi yapıldığını yazmaktadırlar.

Bu iğnenin nasıl yapıldığı henüz anlaşılabilmiş değildir. Bir doktor tavsiyesi var mıdır? Yok. Yassıada'daki doktorlara haber verilmiş midir? Hayır.

Halbuki ada başhekimine haber verilmeden hiçbir tutukluya ilaç verilemeyeceği sıkı sıkıya tembihlenmiştir görevlilere. Raporu imzalayanlar da iğneyi yaptıklarını kabul etmediklerine göre peki kim yapmıştır bu iğneyi?

Avukat Apaydın, doktorlardan, bu iğneyi vurulan birisinin 12 saat boyunca deliksiz uyuyacağını öğrenmiştir. Nitekim Ada Komutanı Tarık Güryay da hatıralarında gece 04.30'da Menderes'in kapısının önünden geçerken nöbetçi ile konuştuğunu, nöbetçinin bir ara Başbakan'ın yatağından yere düştüğünü fark ettiğini, onu kucaklayarak yatağına taşıırken baygın vaziyette olduğunu söylediğini yazmaktadır. Böylece Menderes'in intihar ettiği iddiasının bir yalan olduğu, aslında onun zehirlenerek öldürülmek istendiği açık hale geliyor ona göre.

Araştırmasını daha da ileriye götüren Apaydın, doktorların hastadan aldığı kanın Adli Tıp'ta incelendiğini öğreniyor ve bu defa raporun peşine düşüyor. Buluyor da. Hayret: Resmi raporda intiharda kullanıldığı söylenen "Equanil"ın zerresine rastlanmıyor. İğnenin muhteviyatında bulunan "Asit barbiturique türevi bir madde"nin tespit edilmesi şüpheleri iyice kabartıyor. Böylece intihar tezi iyice zayıflıyor.

Güya Menderes, doktorların kendisine verdiği uyku haplarını içiyor gibi yapıp dilinin altında saklamış da, bir kibrit kutusunda biriktirmiş de, 36 adet hapı içerek intihar etmişti. Halbuki bu kadar hapı bütün uğraşmalarına rağmen bir kibrit kutusuna sığdırmayı başaramamıştır Apaydın. Üstelik de bu kibrit kutusunun, odası ve üstü her gün sıkı sıkıya aranan Menderes'in pantolonunun cebinde "Harbiye'den beri", yani tam 17 ay boyunca hiçbir aramada yakalanamamış olması da son derece tuhaf değil midir? Üstelik de odasında gece gündüz bir nöbetçinin beklediğini bilirse durum muammaya döner.

Peki şuna ne diyeceksiniz: 36 adet hapı belli etmeden nasıl yutabilmiştir? Ve hangi suyla? Odasına verilen su miktarı belli. 3 hap için 1 bardak su içse, 12 bardak suya ihtiyaç duyacaktır. Peki durup dururken Menderes'in 12 bardak su içmesi dikkat çekmez miydi? 'Ne yapacaksın?' diye sorulmaz mıydı?

Şu soru haklı olarak akla gelebilir: Menderes zaten asılacak değil miydi? Neden öldürmek istesinler?

Doğru gibi görünmekle birlikte bu sorunun cevabı şudur: Muhtemel bir af kararına karşı darbecilerin bütün kinlerinin odağına oturttukları sabık Başvekil intihar süsü verilerek öldürülmek istenmiştir.

Peki 'Ölümü halinde Adli Tıp raporunda durum belli olmayacak mıydı?' diye merak edebilirsiniz. Hayır, zira "Asit barbiturique türevi madde", Menderes'e mutaat olarak verilen "Nembutal" adlı haptaki maddeyle aynıdır! Bu iğnenin özellikle seçildiği anlaşıyor.

Burhan Apaydın'ın iddiaları böyle. Bu konuyu bundan 20 yıl kadar önce Nazlı Ilıcak gündeme getirmiş ama bir sonuç çıkmamıştı. Bakarsınız günümüz hassasiyetleri ışığında konu aydınlığa kavuşturulur. Kim bilir?

m. armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Menderes'i ipe götüren 10 konuşma

Mustafa Armağan 2010.09.19

Şehit edilişinin 49. yılında rahmetle andığımız Adnan Menderes yalnız mazlumluluğu ile değil, çalışkan bir başbakan, usta bir polemikçi ve sözünü budaktan esirgemeyen bir hatip kimliğiyle, en önemlisi de yakın geçmişe ilişkin cesurca değerlendirmeleri olan bir siyasetçi ve düşünür kimliğiyle de hatırlanmalıdır.

Aşağıda bizzat kendi konuşmalarından bir derleme yaptım. Bu 'tehlikeli' sözlerin bir yerlere kayıt edildiğini ve zamanı gelince -nitekim o zamanın da Yassıada'da geldiğini biliyoruz- ortaya sürüldüğünü biliyoruz.

Yassıada savunmalarında son derece alttan alan, eline geçirdiği kozları bile kullanmaktan kaçınan nahif Menderes portresi sizi yanıltmasın. Aslında gözüpek bir polemikçidir ve siyasi hayatında karşısında oturan isim de öyle böyle biri değil, anlı şanlı İsmet Paşa'dır. Üstelik tek başına bir CHP edecek kadar kudretli zamanlarıdır İsmet Paşa'nın. Meclis'te Adnan Menderes'i hedef alan eleştiriler, hatta suçlamalarda bulunmaktadır. İşte Menderes'in İsmet Paşa'nın şahsında CHP'ye ve onun zihniyetine yönelttiği eleştiriler bu gergin siyasi ortamda dile getirilmiştir.

Menderes'in CHP ve İsmet Paşa'ya yönelttiği eleştiriler, sadece 1939-1950 dönemine ait değildir. Biraz daha geriye doğru sarkar, yani İnönü'nün başbakanlığı dönemini de kapsar. Her ne kadar açıkça Atatürk'ün adını anmazsa da, onun cumhurbaşkanı olduğu dönemi ve memleketi geçim derdine düşürecek kadar ekonomiyi perişan eden demiryolu politikasını da eleştirir.

Özetlersek, Başvekil Adnan Menderes'in eleştiriler okları özel olarak İnönü'ye ve CHP'ye yöneltilmiş gibi görünse de, aslında İttihat ve Terakki'den başlayarak son 40 yılın bir değerlendirmesidir.

Aşağıdaki cümleleri okuyunca göreceksiniz ki, bu sözlerin bugün dahi söylenmesi büyük cesaret ister.

Menderes, işte bu cesareti göstermiş adamdır. Üstelik açık meydan okumalarıdır. İşte o on tehlikeli konuşma:

1) "İsmet Paşa, kendi zamanında, 'Ben memleketi idare ediyordum' diyor. O devirde bu memleketi çocuklar da idare ederdi. Çünkü herkesi susturmuş, bir tek kendisi konuşuyordu, memleketi de böyle idare etti ve bu memleket seneler senesi olduğu yerde saydı."

2) "Uzun seneler bir fetih hakkı olarak bu memlekete sahip oldukları zannında olanlar, hayatlarının ileri devresinde ruhlarına girmiş olan bu kanaati değiştirmek imkânını bulamazlar. Kendileri, Allah tarafından

memur olunmuş insanlardır! Telakkileri böyledir."

3) "Bütün seçimlerde mağlup olurlar, yine de memleket bizimledir, derler. Hükümet işlerinde şimdiye kadar hiçbir muvaffakiyet (başarı) göstermemişlerdir. Gölge etmesinler, biz başka ihsan istemiyoruz."

4) "1946 Türkiye'si ile 1954 Türkiye'si arasında asır farkı değil, çağ farkı vardır."

5) "Siz bu rejimi devraldığınız zaman darağaçları kurdunuz, o (İnönü) zannınca bu memleketin sahibidir. Tek başına memleketi tesahüb ediyor (sahip çıkıyor) ve tek başına bu memleket hakkında konuşuyor. Bunu, bu hakkı nereden alıyor? Biz sizin gibi istila veya fetih hakkına dayanarak mı geldik bu iktidara?"

6) "(İsmet Paşa) 1946'da kendisinin mebus seçilmediğini bilmiyor muydu? 4 yıl gayri meşru devlet reisliği (Cumhurbaşkanlığı) yaptığını İsmet Paşa bilmiyor mu? Vatandaşların haklarını iptal etmek yolunda bizzat emirler vermemiş miydi? İsmet Paşa milletvekillerini takip etmek için bütün milletvekillerinin peşlerine hafiyeler koymamış mıdır?"

7) "Bu memleketteki zulüm devri İsmet Paşa ile onun iktidardan düşmesiyle kapanmıştır. (İsmet Paşa) hırsı için bu memleketi bir baştan öte başa ateşe vermek isteyen adamdır. Paşa yeter artık! Bu memleketi bizim gibi memleketin içinden gelmiş olan insanlar idare etsin!"

8) "Atatürk demokratik inkılabı tahakkuk ettirmemiştir (gerçekleştirmemiştir), yarıda bırakmıştır."

9) "Millete mal olmuş inkılapları muhafaza edeceğiz, millete mal olmamış inkılapları tasfiye edeceğiz." (Nitekim Arapça ezan yasağı millete mal olmamış inkılaplardan olduğu için kaldırılmıştır.)

10) "Türk milleti Müslüman'dır ve Müslüman kalacaktır. Bu memlekette din hürriyetine tecavüz etmek kimsenin haddi değildir. Hakiki mümin ve samimi Müslüman olanlar din hürriyetinden tamamen emin olabilirler."

Merhum Menderes'in Demokrat Parti Meclis grubunda yaptığı bir konuşmada "Siz isterseniz hilafeti bile geri getirebilirsiniz." sözü de bunlara dahil edilmeye çalışılmıştır. Ancak o sözün manası başkadır. Kastını aşmıştır.

Menderes, Meclis'in şahs-ı manevisine, yani manevi kişiliğine emanet edilmiş olan hilafeti geri getirebilirsiniz derken, gücünüz o kadar büyük ki, bunu bile yapabilirsiniz, bu gücünüzü tanıyorum demek istemiştir. Gerçekten de 1955 yılında söylenmiştir bu söz ve o tarihte DP grubu Meclis'in yaklaşık yüzde 80'ine hakimdir. O grup ki, bakanları istifa ettirmiş, hatta hükümeti düşürmek üzeredir. İşte böyle bir ortamda kürsüye çıkan Menderes, gruba, elinde ne büyük bir gücü tuttuğunu ifade etmek ihtiyacını duymuş, bu gücü doğru kullanmaları uyarısını yapmış, ancak sonradan bu söz CHP'li muhalifleri tarafından başka mecralara çekilmiştir.

17 Eylül 1961 günü İmralı'da idam edilen Menderes, bir siyasi düşünür olarak henüz incelenmiş değildir. Onun konuşmaları bir külliyat halinde yayımlandığı zaman yalnız hitabetiyle değil, düşünür ve siyasetçi kimliğiyle de yakın tarihimizde durduğu yeri daha sağlıklı bir şekilde değerlendirmek imkânına kavuşacağımızdan eminim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İsmet İnönü Anadolu'ya bohçalanarak gönderilmiş!

"Tarihteki olaylar neden farklı anlatılır?" diye soranlara bundan böyle Atatürk'ün "Nutuk"ta söyledikleri ile İsmet İnönü ile Ali Fuat Cebesoy'un hatıraları arasındaki çelişkileri örnek olarak vereceğim.

Mesela Atatürk "Nutuk"ta diyor ki: İsmet Bey'i Genelkurmay Başkanı Fevzi (Çakmak) Paşa'nın talebi üzerine ve özellikle önemli bir maksatla, 3 Mart 1920'den birkaç gün önce İstanbul'a göndermiştim.

"Nutuk" böyle diyor ama İnönü, kendisini Fevzi Paşa'nın çağırdığını, Mustafa Kemal'in ise uygun gördüğünü anlatıyor. Hatta hızını alamayıp Abdi İpekçi'ye Ankara'ya İstanbul'un işgalinden 6 ay önce gittiğini söylüyor. Bu durumda Ankara'ya Eylül 1919'da gitmiş ve Mart 1920'de dönmüş olması lazım ki, takvim olarak imkânsız. Halbuki Atatürk'e göre en geç şubat sonunda İstanbul'a dönecek ve mart ayında ikinci defa ve zorla gönderilecektir. Ankara'da kaldığını söylediği tarihlerde İnönü İstanbul'da Genelkurmay'da görevlidir ve Karabekir'e yazdığı mektuptan da görüleceği gibi açıkça Amerikan mandası taraftarıdır. Milli Mücadele'ye de uzun zaman inanmayacaktır. Öte yandan Cebesoy'un sözlerine bakarsak, İsmet Bey Ankara'da bir ya da iki gün ancak kalmıştır!

Şimdi siz Ankara'da 6 ay mı kaldı, 1-2 gün mü kaldı? Fevzi Paşa mı İstanbul'a çağırdı, yoksa Mustafa Kemal Paşa mı gönderdi? sorularının cevaplarını düşünelim, bir tarihin nasıl çarpıtıldığını şu örnekle ortaya koyabileceğimizi düşünüyorum.

İnönü hatıralarında 16 Mart 1920'de İngilizlerin İstanbul'u işgallerinden sonra Saffet (Arıkan) Bey'in ansızın evine gelerek kendisini Mustafa Kemal'in çağırdığını söylediğini, bunun üzerine hazırlanıp derhal hareket ettiklerini anlatır ve Maltepe'de kendilerini Yenibahçeli Şükrü'nün karşıladığını, er elbisesi getirdiğini, eline bir vesika verdiğini ve er elbisesini giyerek bir kafile ile yola çıktıklarını ekler. (Bu arada ilk uğradıkları Pendik civarındaki köyün adını Turna olarak hatırlar. Halbuki bu köyün adı Turna değil, Kurna'dır. Koca İsmet Paşa'nın hatıraları ne perişanlıkta, düşünün.)

Şimdi bunları bir kenara yazın, zira az sonra bizzat Yenibahçeli Şükrü'nün ağzından aktaracaklarımızla karşılaştırmanız gerekebilir.

İnönü'nün hatıralarında adını verdiği Yenibahçeli Şükrü (Oğuz) Milli Mücadele'nin adsız kahramanlarından biridir. Ve uzun yıllar İnönü iktidarının nefes aldırmayan baskısıyla serbestçe konuşamazken 1950'den itibaren fikir ve hatıralarını gazete ve dergilerde açıklamaya başlar. 1952 Mayıs'ında "Milliyet" gazetesinde açtığı sert mücadelede İnönü hakkında hakarete varan iddialarda bulunur. Ancak biz konudan ayrılmadan şu Anadolu'ya geçiş olayını Yenibahçeli Şükrü'den dinleyelim.

İstanbul'dan Anadolu'ya silah ve adam kaçırmakla görevli Karakol Cemiyeti'nin üyeleri. Oturanlardan ortadaki Yüzbaşı Dayı Mesut, ayakta kilerden ortada olanı ise Yenibahçeli Şükrü Oğuz'dur.

Demokrat Parti'nin iktidara gelmesinin, uzun yıllar baskı altında yaşayan Milli Mücadele kahramanlarının dillerinin çözülmesini de getirdiğini, tarih alanında da bir ferahlamayı, moda tabirle bir "açılım"ı başlattığını bilmek çok önemlidir. İşte "Tarih Hazinesi" dergisinin Temmuz 1951 tarihli 12. sayısında Yenibahçeli Şükrü ile yapılan söyleşiyi de bu çerçevede değerlendirmek gerekir.

Yenibahçeli Şükrü bu söyleşide şunları söylüyor özetle:

Milli Mücadele'nin zenci kahramanlarından Dayı Mesut, Mustafa Kemal'in ağzından Saffet (Arıkan) Bey'e bir mektup yazmış ve İstanbul'dan ayrılmak niyetinde olmayan İsmet Bey'i alıp Maltepe'deki Piyade Atış Okulu'nda yemek yiyeceğiz bahanesiyle kandırmasını söylemiş. Maksat, Mustafa Kemal'in "Meclisi açacağız,

İstanbul'daki aydınlardan bulabildiklerinizi Ankara'ya yollayın" şeklindeki genel emrini yerine getirmek. Nitekim 19 Mart günü İsmet ve Saffet beyler trenle Maltepe'ye geldiler. Teğmen Hulusi Demir'in evinde konuk ettik. Biraz sonra İsmet Bey'e, "Mustafa Kemal Paşa'dan aldığımız emir üzerine -halbuki böyle bir emir yoktu- sizi Ankara'ya götüreceğiz." dedim. İsmet Bey Saffet Arıkan'a bakarak "Hani biz buraya yemeğe gelmiştik?" diye sordu. Ben de "Mustafa Kemal'in size ihtiyacı var, biz silaha sarıldık, siz de sarılın." dedim ve kendisini göndermeye kararlı olduğumu belirttim.

İsmet Bey "Şimdi ihtiyaç yok, icap ederse geçeriz. Şimdi gidip de ne yapacağız?" dedi. Ben dayanamayıp, "Buraya kadar geldikten sonra dönmek yok. Mutlaka Anadolu'ya geçeceksiniz. Hem de derhal!" dedikten sonra iki er elbisesi getirttim. Bunları giymelerini söyledim. Baktı ki olacak gibi değil. Lahavle çeker gibi dudaklarını oynatarak başını sağa sola salladıktan sonra aldı er elbisesini ve giyinmeye başladı. Saffet de kıs kıs gülmeye başlamıştı! Hemen o akşam üç öküz arabasıyla birlikte onları yola çıkardım. Yanlarına yaverim (halen CHP Müfettişi olan) Bekir ile Topçu Komutanı Teğmen Esad'ı verdim ve Kurna köyündeki İslam Bey müfrezesine sevk ettim.

Yenibahçeli Şükrü'nün anıları bildiğim kadarıyla henüz yayınlanmadı ama dergideki konuşmadan anlaşıldığına göre bu bilgileri bir defterden aktarmaktadır. Demek ki bir defter var ama biz ondan mahrumuz. Kim bilir daha neler var bu hatıra defterinde? Bulunursa öğreniriz.

Defteri bulmaya çalışalım ama Feridun Kandemir'in "İkinci Adam Masalı"nda CHP Müfettişlerinden Refik İsmail Bey'in ağzından aktardıkları da tıpatıp Yenibahçeli Şükrü'nün anlattıklarıdır. Hatta Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra bir gün Çankaya Köşkü'ne çağrılan Refik İsmail Bey'e Atatürk'ün, "Sahi anlat bakalım, İsmet nasıl bohçaya girmişti?" diye aynı olayı anlattırdığını ekler. Sofrada bulunan Karakol örgütü mensuplarından Edip Servet Bey'in de "Paşam, gerçi bohçaya girdi amma sokuncaya kadar neler çektiğimizi sormayın." diyerek herkesi güldürdüğünü okuyoruz kitaptan.

Bilmem size de öyle geliyor mu? Yakın tarihi yeniden yazma zamanı hızla yaklaşıyor.**m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siz sansürü Tek Parti döneminde görmeliydiniz

Mustafa Armağan 2010.10.03

Yiğit Bulut'un Başbakan Erdoğan'dan internet siteleri için "sansür kurulu" istemesinin yankıları sürüyor. Kimisi duyunca koltuğundan düşeyazıyor, kimisi de ona basın tarihi dersi veriyor.

Fatih Altaylı ise köşe yazısında önce Abdülhamid sansüründen 15 satırla bahsettikten sonra, 1923 yılında gazetecilerin İstiklal Mahkemeleri'nin hedefinde olduğunu yazıyor (bu kadar!) ve birdenbire 1954 yılına atlıyor. Yani yazar, tam 31 yılı, koca bir Tek Parti iktidarı dönemini es geçiyor. Sanki bu dönem tabudur, dokunulmazlığı vardır.

Burada dikkatinizi çekmek istediğim husus, Altaylı'nın M. Kemal Atatürk ve İsmet İnönü'nün yönetiminde geçen 1923-1950 dönemine ilişkin tek bir kelime olsun sarf etmeyiştir. Halbuki Demokrat Parti dönemindeki basınla ilgili sıkıntıları anlamak için dahi, bazılarınca "Altın Çağ" sayılan bu karanlık dönemi dikkatle mercek altına alıp incelememiz gerekir.

Ana hatlarıyla inceleyelim öyleyse.

Mesela siz sansürü Abdülhamid dönemiyle özdeşleştirirseniz fena halde yanılırsınız. Bazıları "Abdülhamid gitti, sansür bitti" mavalını okuyabilir. Lakin bu nasıl bir "bitme"dir ki, daha 1909 Nisan'ında Hareket Ordusu İstanbul'a gelince hem de "askerî sansür" konulmuştur. Sansür 1912 Mayıs'ında bir ara kaldırılır gibi olmuşsa da, 1913'te yeniden konulmuştu. Birinci Dünya Savaşı bahane edilerek haydi yeniden sansür gelmiş, savaş sonunda, 1918 Ekim'inde kaldırılmış, fakat bir taraftan işgal kuvvetleri, 1919 Şubat'ında da Vahdettin tarafından sansür hortlatılmış ve bu hal, İstanbul'un kurtuluşuna kadar devam etmiştir. 7 Ekim 1923'te bakanlar kurulu kararıyla kaldırılmıştır.

Bu bilgileri aktaran basın tarihçisi Server İskit, 1946'da, yani Tek Parti devrinde sözünü şu cümleyle bağlar: "Bundan sonra matbuat (basın) tarihimiz bir daha sansür görmemiştir."

Ne kadar güzel, değil mi? 23 yıl sansürsüz, hürriyetin bütün güzelliklerini tada tada geçmiş sanırsınız. Ne gezer!

Cumhuriyet, ilk adımlarını bir bahar havasında atmıştı. Türkiye, o zamanın "hür dünya"sında yerini alıyordu ve çok partili bir rejim yürürlükteydi. İrili ufaklı partiler dışında 1924 yılında Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (Partisi) kurulmuş ve başkanlığına Kâzım Karabekir Paşa seçilmişti. Parti ilk çıkışını Lozan'ın eksikliklerine karşı yapmış, eleştirilerini Meclis çatısı altında cesaretle seslendirmişti. Oysa daha Cumhuriyet'in ilanının üzerinden sadece ve sadece 5 gün geçtikten sonra, yani saltanat yerle bir edilir edilmez Basın Kanunu'na eklenen bir madde, cumhurbaşkanına yapılacak hakaretlerin cezalandırılacağını emrediyordu. Böylece sansür, Cumhuriyet'in ilanı ile kim bilir kaçınıcı defa hortluyordu. Öyle ki, bir süre sonra sansürden öte yasakçı uygulamalar birbiri ardından sökün edecektir.

1925 Mart'ına geldiğimizde toplumu büsbütün suskunluğa boğan Tahrir-i Sükûn Kanunu çıkmış ve birkaç gün içinde onlarca dergi ve gazete hükümetin bir emriyle süresiz kapatılmıştır. Aynı zamanda kanuna bağlı olarak İstiklal Mahkemeleri kuruluyor ve basın, artık idam sehvasının gölgesinde yargılanıyordu. 3 Mayıs 1925 tarihli kararnameyle (ki Meclis by-pas edildiği için ülke kararnamelerle yönetilmektedir) sıkıyönetim bölgesi içindeki bütün gazete ve dergilerin basımdan önce sansüre tabi olduğu hükmü getirilmişti. 4 yıl sürecektir bu olağanüstü dönemde çok sayıda gazete kapatılmış, gazeteciler idamla yargılanmış, basın gerçekten de susturulmuştur.

Mete Tunçay'ın özlü bir şekilde dediği gibi, Abdülhamid döneminde basın hükümetin istemediğini yazamazdı ama Cumhuriyet'le beraber basın sadece hükümetin istediğini yazar hale gelmiştir.

Peki Atatürk döneminde kaç yayın yasaklanmıştır? Mustafa Yılmaz ve Yasemin Doğaner'in araştırmasına göre bu dönemde 130 küsur adet gazete, dergi ve kitap yasaklanmıştır. İnönü döneminde ise bu rakam 108'dir. Menderes döneminde ise 47'si komünist propagandası olmak üzere 161 adettir. ("Cumhuriyet Döneminde Sansür" Ankara 2007, Siyasal Kitabevi)

Peki İnönü döneminde ilk kapatılan gazete hangisiydi, biliyor musunuz? Belki şaşıracaksınız ama "Cumhuriyet"ti ilk kapatılan gazete. Suçu: Alman yanlısı yazılar yazmak. Süresiz hem de. Sahibi Yunus Nadi, İnönü'yü ikna etmeye uğraşınca terslenmiş, bunun üzerine oğlu Nadir Nadi, kızgınlıkla İsmet Paşa'ya, "Hitler ve Mussolini gibi adam" demişti.

Şimdi de 1939-1945 yıllarında bazı gazetelere verilen kapatma cezalarının rakamlarını görelim:

Vatan: 7 ay, 24 gün.

Cumhuriyet: 5 ay, 9 gün.

Tan: 2 ay, 13 gün.

Tasvir-i Efkâr: 3 ay.

Son olarak devrin gazetecilerinden M. Zekeriya'nın "Son Posta" gazetesinde yazdığı bir yazıda söylediklerini gündeme getireceğim: Şöyle diyordu o yazıda:

"Şimdiye kadar matbuatı hür olmayan, tek fırka (parti) ile idare edilen bir memlekette demokratik bir rejimden bahsetmek gülünç oluyordu." ("Son Posta", 1930)

Nadir Nadi, "Cumhuriyet" gazetesindeki köşesinde "perde aralığından" şöyle net bir fotoğraf düşürmüş önümüze:

"Fakat o günkü Türk rejimi ne idi? (...) Aramızda bizim yönetim sistemimizle "muz rejimi" diye ara sıra şakalaşırdık."

Başınız mı döndü? Öyle olmalı. Zira basını hür olmayan bir toplumda demokrasi gelişemezdi. Sansür ve darağacı korkusu ömür boyu etkili oluyordu. Sadece hilafeti savundu diye idamla yargılanan Safvet Lütfi Bey'in mahkemesi uzun zaman devam etmiş ve gözdağı vererek bitmişti.

Bunlar sansürün sadece Abdülhamid Han zamanına münhasır olmadığını, "Abdülhamidsiz yüzyıl"da da devam ettiğini gösteriyor. Üstelik bu dönemde sadece sansür uygulanmamış, sokak ortasında gazeteci vurmak bile birilerinin kızgınlığını gidermeye yetmemiştir. **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Devlet Bahçeli, Melikşah'ı neden unuttu?

Mustafa Armağan 2010.10.10

Tarih yapay bir uydu gibi etrafımızda dolaşıp duruyor. Lakin uyduların da çarpıştığını veya düştüğünü biliyoruz. Bence Devlet Bahçeli'nin Ani'de cuma namazı kıldıktan sonra yaptığı konuşma, bu 'çarpışma' anlarından birine tanıklık ediyor. Şöyle demiş:

"Demokratikleşme adı altında kanımızın emilmesine izin vermeyiz. Anadolu, Akdamar'da Ermeni Kilisesi'nin onarılarak kilisenin açılması ve Pontus Kilisesi'nin hayallerini süslemek için fethedilmedi. Gerekirse yeniden fetih yaparız. Alparslan olur, Süleyman Şah olur, Fatih Sultan Mehmet gibi Bizans zihniyetine darbeyi indiririz."

Doğrusu, bir iki kilisede ayin yapılmasının bu ülkeye ne tür bir zarar verebileceğini, demokratikleşmeyle kanının nasıl emilebileceğini, dahası Anadolu'yu "yeniden fetih" için nasıl bir gerekçe oluşturabileceğini anlayabilmiş değilim.

Sayın Bahçeli'nin konuşmasında, beklenebileceği gibi Türklük vurgusu ağır basıyor. Ancak bu söylem tarzı, bundan bin yıl önceki tarihe milliyetçi gözle bakmanın getireceği sakıncaları da göğüslemek durumundadır.

Habere göre Bahçeli, konuşmadan sonra "Anadolu'nun ilk Türk camisi"ni ziyaret etmiş. Peki bu camiye kim yaptırmış? Habere göre "Ebul Menucehr". Kimdir bu zat? diye sorduğunuzda karşınıza Divin Şeddadilerinden bir Kürt beyi çıkıyor! Alparslan, Ani'yi fethettikten sonra bu toprakları Şeddadilerden Şavur'un oğlu Menucehr'e bırakıyor, o da söz konusu camiye yaptırıyor. Sonuçta Selçuklu egemenliğinde yapıldığı için "Türk" ama bir Şeddadî dönemi yapısı olduğu için de "Kürt" eseri olan bir camiye ziyaret etmiş oluyor Bahçeli.

Tabii o yıllar için "Türk" veya "Kürt" olmanın, bizim zannettiğimizden daha önemsiz olduğu açık. Aksi halde Selçuklu ordusunda bulunan Kürt askerler meselesini açıklayamayacağımız gibi, Alparslan'ı öldüren Yusuf

Bey'in de (Urfalı Mateos'un tarihine bakılırsa) Kürt olmasını da, Alparslan'ın bir Ermeni kralının kızıyla evlenmesini de açıklayamayız. Çünkü bugünkü kategorileri o zamanın bedenine giydirmeye çalışmaktayızdır.

Alparslan ile Süleyman Şah'tan söz eden Bahçeli, nedense Alparslan'ın oğlu Melikşah'ın adını zikre layık bulmamış. Oysa bence Anadolu'nun fethini projelendiren odur. Daha 9 yaşındayken, Ani'den de önce, Sürmeli diye bir kaleyi fetheden odur. Fatih'ten yaklaşık 360 yıl önce Antakya'da denize atını süren de, kılıcını Akdeniz'in tuzlu sularına üç defa batırıp çıkaran da, yanına aldığı Akdeniz kumlarını babası Alparslan'ın mezarına gururla serpen de ondan başkası değildir. Böylesine ulu bir şahsiyet unutulmamalıydı.

Melikşah'ın fetihçi karakteri yanında, bilime ve sanata (şair ve matematikçi Ömer Hayyam'ın patronu olduğunu söylemek yeterlidir) eğilimi vardı. Diğer din mensuplarına "hoşgörü"sü dillere destandı. Nitekim Ani şehrindeki Başpiskoposluk, diğer Ermeni kiliseleriyle sorun yaşadığı zaman Ermeni Katoğikosu Barseğ konuyu Sultan Melikşah'a arz etmek üzere yollara düştü, İsfahan'da huzura kabul olundu.

Barseğ'in Sultan'dan istekleri şunlardı: 1) Başpiskoposluk Ani'de kalsın, diğerleri ona tabi olsun, 2) Kiliseler serbest bırakılsın, 3) Hristiyan halkın vergi yükü azaltılsın.

Melikşah hepsini kabul etmiş, hatta bunları emreden hususi bir ferman çıkarmış ve Azerbaycan genel valisi Kutbuddin İsmail'e, Ani Başpiskoposu'nun isteklerini yerine getirme görevini vermişti.

Kutbuddin Bey vergileri derhal kaldırdı. Ermenilerin oturdukları toprakları imar ettirdi. Hatta "bütün Ermeni kilise ve manastırlarını da Selçuklu devleti adına himayesi altına aldı".

Bazı kaynaklar, 2. maddenin yeni kilise yapımına izin verilmesini de içerdiğini ileri sürerler. Nitekim daha önce 1085'te Antakya'nın Süleyman Şah tarafından fethinde Hristiyan ahalî, katedrallerinin camiye çevrilmesi karşılığında Meryem Ana ile Aziz Cercis kiliselerini yapmışlardı.

Demek ki, gerek Alparslan, gerek Melikşah, gerekse Süleyman Şah, Bizans'tan çok çekmiş bulunan Ermenileri rahatlatmışlar, dinî haklarını özellikle İranlılara karşı himayelerine almışlar, vermekte oldukları vergiyi düşürerek halkı lehlerine çevirmeyi bilmişlerdi. Bu yüzdendir ki, Ermeni tarihçi Mateos, Melikşah için şu dikkate değer cümleleri sarf eder:

"O iyi, merhametli ve Hristiyanlara karşı tatlılıkla hareket eden bir zat oldu. Ermenistan'ı barış ve asayişe kavuşturdu. Sultan'ın yüreği, Hristiyanlara karşı şefkatle doluydu. Geçtiği memleketlerin halkına bir BABA gözüyle bakıyordu."

Aynı şekilde Ermeni Patriği Basil de, tam bir 'Melikşah hayranı' sıfatıyla şöyle konuşmaktadır:

"Her tarafa barışçı ve akılcı bir yönetim kurdu. Bütün hükümdarlardan daha akıllı ve kuvvetliydi ve bildiklerimizin hepsinden adil olduğundan kimseyi üzmedi. Yüksek fikirleri, adil ahlakı ve şefkatiyle kendisini herkese sevdirdi. Böylece savaş ve şiddetle değil, gönülleri kazanmak suretiyle hiçbir hükümdarın elde edemediği memleketlere sahip oldu. Eğer ömrü vefa etseydi, Avrupa'yı da devletin sınırları içerisine alacaktı."

Ermeniler ve Süryanilerin Melikşah'ın çok genç yaşta, henüz 40'ına girmeden, büyük bir ihtimalle zehirlenerek öldürülmesinden duydukları üzüntü had safhadadır. Şöyle yazarlar: "Herkesin babası ve bütün insanlara karşı merhametli ve hüsnüniyet sahibi bir zat olan büyük Sultan Melikşah öldü... Melikşah'ın ölümü, bütün dünyayı büyük bir matem içine düşürdü."

Hafız-ı Şirazi'nin dediği gibi, aslında hepimiz ömrümüzle birer beste yaparız. Ancak işin garibi, bu bestenin iyi mi yoksa kötü mü olduğuna bizden sonrakiler karar verecektir. Ne mutlu o insana ki, ömrüyle yaptığı beste, yalnız kendisinden olanlarca değil, olmayanlarca da, üstelik kendisinden bin yıl sonra bile dinlenmeye değer

bulunsun. Bunun sırrı da, dışlayıcı değil, kucaklayıcı olmaktan geçiyor. Tıpkı Melikşah'ın yaptığı gibi.

m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Efendi' yazarından intihal manzaraları!

Mustafa Armağan 2010.10.17

Bir gazete okuyucusu iseniz ne beklersiniz köşe yazarınızdan? Güvenilir, farklı olmasını, kendini tekrarlamamasını, çalıp çırparak yazmamasını, yanlış bilgilendirmemesini...

Ne var ki, bugün teşhir edeceğim iki 'yazar'ın bütün bunların aksini hem de sık sık yaptığını söylemek zorundayım. Hem kaynak göstermeden her şeyi bilir edasıyla yazıyorlar; hem de eski, tekrar, yanlış, üstelik de aşırma bilgilerle sayfaları dolduruyorlar.

Gazetecilik haber atlatmaktır bir yerde. Başka bir yerde çıkmamış haberi okurunuza sunmaktır. Gelgelelim bir gün gazetenizi alıyorsunuz ve yazarınızın yazısını sanki bir süre önce yine aynı gazetede başka bir kalemden okuduğunuz izlenimine kapılıyorsunuz. Arşivleme veya internetten kontrol etme merakınız varsa bakıyorsunuz ki, evet, aynı gazetede, yaklaşık 4 yıl önce aynı yazıyı okumuşsunuz. Tepkinizi nasıl gösterirdiniz?

Soner Yalçın, 23 Mart 2008 günkü "Hürriyet"'te birbiriyle bağlantılı iki yazı yazmış. Ancak ikisi de intihal, yani çalıntı, üstelik ikincisi, selefi Murat Bardakçı'dan çalıntı. (Bardakçı'nın tepki göstermeyişi neye yormalı, bilmiyorum.)

İlk yazı, Mustafa Reşid Paşa ile Mehmed Ali Paşa'nın sadrazamlıklarını, İngiliz veya Fransız 'parti'lerine mensup olmalarıyla açıklıyor ve bizde bu işler evvel eski böyledir demeye getiriyor. Öyle mi, değil mi bakalım ama önce bir sırrı ifşa edelim: Bu yazıdaki bilgi ve yorumlar, Taner Timur'un "Osmanlı Çalışmaları" (bendeki Verso Yayınları'nın 1989 baskısı) adlı kitabından aktarmış ama "Çaldımsa da mirî malı çaldım" hesabı, nereden aldığını belirtmemiş.

Soner Yalçın yazıya şöyle giriyor:

"Paris'te yayımlanan bir kitap, kısa sürede üç baskı yaptı.

Yazar, 'Destrilhes' takma adını kullanmıştı. Kitabın adı; "Türkiye Hakkında Sırlar" (Confidences sur la Turquie) idi. Bestseller olan kitap, Osmanlı Devleti'nin bazı sırlarını ifşa ediyordu. Bu kitaba yanıt gecikmedi. Emile Tarin adlı avukat, iddialara yanıt veren bir kitap kaleme aldı."

Taner Timur'un 1989 tarihli kitabında ise şu cümleler var:

"Paris'te, 'Türkiye Hakkında Açıklamalar' başlıklı bir kitap yayınlandı. Takma bir isimle kaleme alınmış olan bu kitap, Osmanlı Devleti ve yöneticileri hakkında pek de kolaylıkla bilinemeyecek bir sürü bilgi veriyordu. (...) Destrilhes imzalı kitap (...) bir yıl içinde ikinci ve üçüncü baskılarını yaptı. Ayrıca Emile Tarin isimli bir avukat da, yazarın iddialarına karşı başka bir eser kaleme aldı."

Şimdi de Yalçın'ın şu cümlesine bakın lütfen: "Batılılar (...) Diplomatik yazışmalarında, Osmanlı'daki gruplaşmalardan 'Fransız Partisi', 'İngiliz Partisi', 'Rus Partisi' diye bahsediyorlardı."

Timur'un kitabında ise aynı cümle şöyleymiş: "Batılılar diplomatik yazışmalarında, 'Fransız Partisi', 'İngiliz Partisi', 'Rus Partisi' vb. gibi sıfatları daha uygun görmüşlerdir."

Şu cümle Soner Yalçın'ın: "Musa Saffeti Paşa, Rıfat Paşa, Rıza Paşa vb. de cehalet ve yiyicilikle itham ediyordu."

Timur'un kitabında ise şöyle yazılı: "Rıza Paşa, Rıfat Paşa ve Musa Saffetî Paşa gibilerin cehaletini ve yiyiciliğini vurgulamıştır."

Şimdi yine Soner Yalçın'ın aynı gün çıkan 'Kavganın nedeni' adlı 2. yazısına geçelim. Bence 'bomba'nın fitili burada gizli, zira bu yazı Prof. Timur'dan değil ama aynı gazetede 27 Haziran 2004 günü çıkan Murat Bardakçı imzalı tıpatıp aynısı.

İşte iki yazıdan çarpıcı örnekler. (B Bardakçı'yı, Y Yalçın'ı gösterir. Vurguların bile aynı olduğuna lütfen dikkat.)

B "1854'te varılan anlaşmanın çok ilginç bir maddesi vardı: Kanal'ın Akdeniz'e açıldığı yere dev bir heykel dikilecekti. Heykel, firavunlar zamanının giysilerine bürünmüş bir kadın şeklinde olacak ve elinde 'Asya'nın ışığının Mısır'dan geldiğini' sembolize eden bir meşale tutacaktı."

Y "İmzalanan sözleşmenin altında ilginç bir madde vardı: Kanalın Akdeniz'e açıldığı yere dev bir heykel yapılacaktı. Heykel, firavunlar döneminin giysilerine bürünmüş bir kadın şeklinde olacak ve elinde "Asya'nın ışığının Mısır'dan geldiğini" sembolize eden bir meşale olacaktı!"

B "Süveyş Kanalı 1869 Kasım'ında dünyanın dört bir tarafından gelen davetlilerin katıldığı büyük ama 'heykelsiz' törenlerle açıldı. Bartholdi'nin eseri ise, Mısır'da bu yaşananlardan sonra Paris'te bir depoya kondu ve tozlanmaya terkedildi."

Y "Süveyş Kanalı, 1869'da dünyanın dört bir tarafından gelen davetlilerin katıldığı büyük ama "heykelsiz" törenlerle açıldı. Heykeltıraş Bartholdi'nin eseri, Paris'te bir depoya kondu ve tozlanmaya terk edildi."

B "Heykel bir elinde hukuku simgeleyen bir kitap tutacak, diğer elinde de 'dünyayı aydınlatan özgürlüğün sembolü' olan bir meşale taşıyacaktı."

Y "Heykel; bir elinde hukuku simgeleyen bir kitap tutmalı, diğer elinde de "dünyayı aydınlatan özgürlüğün sembolü" olan bir meşale taşımalıydı."

B "Sipariş gene aynı heykeltraşa, Frederic Auguste Bartholdi'ye verildi. Bartholdi'nin eseri zaten hazırды, senelerden beri bir depoda beklemedeydi ve tek eksiği üst kısmında, yani elleriyle kollarında ve yüzünde bazı değişiklikler yapılmasıydı."

Y "Sipariş gene aynı heykeltıraşa, Frederic Auguste Bartholdi'ye verildi. Bartholdi'nin Süveyş Kanalı için yaptığı heykelin elleri, kolları ve yüzünde değişiklik yaptı."

B Bartholdi, New York'a yanına bu defa Süveyş Kanalı'nın mühendisi ve heykelin fikir babası olan Ferdinand de Lesseps'i de alarak gitti ve 1886'nın 25 Ekim'inde yapılan törende eserinin açılışını bizzat yaptı."

Y "Bartholdi, New York'a yanına Süveyş Kanalı'nın mühendisi ve heykelin fikir babası olan Ferdinand de Lessepse'yi de alarak gitti. Heykel 25 Ekim 1886'da New York'ta açıldı." (Her ikisinin de 25 Ekim tarihinde yanıldıklarını, doğru tarihin 28 Ekim olduğunu söyleyeyim de gerisini siz anlayın.)

Görüldüğü gibi basit bir kes yapıştır işlemiyle allâme kesilebiliyor birileri.

Bu arada aklınıza, 'Peki yukarıdaki bilgiler doğru mu?' sorusu takılmış olabilir. Keşke doğru olsaydı da, aktardığıma değseydi. Maalesef onları, "İlk hava şehitleri Fatih meydanında uyuyorlar" asparagas haberiyle belki de dünya basınında Basın Konseyi'nden kınama cezası almış tek tarih yazarı olan Murat Bardakçı uydurmuş. Mesela 1854'te Abdülaziz'i padişah yapıyor ki, daha tahta geçmesine 6 yıl vardır. Bunları ve daha fazlasını sergileyeceğimiz yazıya ise bir hafta var. Bekleyin. m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Özgürlük Heykeli'ni Abdülaziz mi yaptırdı?

Mustafa Armağan 2010.10.24

Müthiş haber: Biliyor musunuz, hani şu New York'un simgesi olan Özgürlük Heykeli var ya, onun parasını Sultan Abdülaziz ödemiş!24 Haziran 2004'te "Hürriyet" gazetesinde çıkan bu iddianın tarihî gerçeklerle en ufak bir alakası yoktu.

4 yıl sonra aynı gazetede, üstelik kaynak gösterme gereğini dahi duymadan Soner Yalçın'ın, Murat Bardakçı imzalı bu haberi nasıl apardığını geçen hafta yazmıştım. (İntihalcileri üniversitede hocaysa unvanlarını alıp sokağa atıyorlar ama gazetecilikte ödül üstüne ödül veriyorlar!)

Murat Bardakçı hakkında daha önce bir yazı yazmış (Zaman, 5 Nisan 2009) ve Osmanlıca belgeleri nasıl yanlış okuduğunu ortaya koymuştum. Söz Soner Yalçın'ın intihalde bulunduğu yazıdan açılınca Özgürlük Heykeli'yle ilgili yazısına değinmek şart oldu.

Yazının başında "Özgürlük Heykeli'nin parasını Sultan Abdülaziz ödemişti" deniliyor. Ancak birazdan öğreniyoruz ki, tamamını değil, "masraflarının büyük kısmını" ödemiş. Neyse diyorsunuz ama sona geldiğinizde gözlerinize inanamıyorsunuz: Meğer sadece "masrafların bir bölümü" Abdülaziz tarafından karşılanmış!

Tamamı, büyük bölümü ve bir bölümü arasındaki farkı siz düşünelim, gerçek dışı bir haber karşısında. Yazıyı alıntılaman nice internet sitesinde "Özgürlük Heykeli'ni de biz yaptırdıysak kim oluyor şu Amerika dedikleri biçare!" efelenmeleri ve "Heykelimizi geri isteriz" haykırıları gırla gidiyor.

Doğruysa yazalım ve ecdadımızla elbette övünelim, o ayrı; ama olmayan bilgilerle, üstelik geçmişin üzerine bir hayal perdesi gererek insanları göz göre göre aldatmaya hayır dememiz gerektiğini düşünüyorum.

Özgürlük Heykeli, iç savaş sonrasında geliştirmek istediği dostluğun bir nişanesi olarak Fransa devleti ve halkı tarafından yaptırılmış ve Amerika Birleşik Devletleri'ne hediye edilmişti. Sadece burnunun uzunluğu 1,5 metreyi, toplam ağırlığı ise 225 tonu bulan bu muazzam boyutlardaki madeni heykelin maliyeti bizden kat be kat zengin olan Fransızları bile perişan etmişti. Halktan para toplaya toplaya iflahları kesilmiş, maliyetini denkleştirmek için yardım kampanyalarından tutun da lotarya düzenlemeye kadar başvurmamışları yol kalmamıştı. O tarihlerde Paris'te de, New York'ta da en yüksek yapı özelliğine sahip bu Masonik simgelerle donanmış heykelin yapımı tam 10 yıl sürmüştü.

(Unutmayalım ki, 5 Ağustos 1884 günü yapılan kaidesinin temel atma törenini New York Büyük Locası'nın Üstad-ı Azamı Willam A. Brodie yönetmişti. Heykeltıraşı Bartholdi de, yapım işini organize eden Laboulaye da, kaidenin mimarı Richard Morris Hunt da Masondu. Bugün kaidesine Masonlarca çakılan bir plakette onun bu Masonik öyküsünü okumak mümkündür.)

Hafta sonları New York'ta çıkan bir Amerikan dergisinde, Paris'te yapımı süren heykel hakkında kapaktan bir haber. Solda Paris'te heykelin resmi açılış töreninden görünüş. Sağ üstte heykeltıraş Bartholdi'nin resmi. Alttaki kesitte ise heykelin omurgasındaki demir konstrüksiyon görülüyor.

Heykel fikir olarak ilk kez 1865'te bir akşam yemeğinde gündeme gelmiş, tamamlanıp yerine dikilmesi için ise tam 21 yıl geçmesi gerekmişti. İnşasına Paris'te 1875'te başlanmış, açılış töreni 1886'da yapılmıştı. Fransızlar 'Hiç değilse kaidesini siz yapın' demişlerdi Amerikalılara ama o bile 2 yılda ve binbir güçlükle toplanabilen yardımlarla tamamlanabilmişti. O kadar ki, yardım kampanyasına 1 cent yatıran çocukların isimleri bile Pulitzer'in "World" gazetesinde yayımlanıyordu. Gustave Eiffel ise Eyfel Kulesi'nden önceki başarısını onun omurgasında gerçekleştirecekti.

Dolayısıyla Özgürlük Heykeli iki kapitalist ve zengin ülkenin bile zorlandığı bir süreç sonunda tamamlanabilmişti. Abdülaziz'in ise Eylül 1886 fiyatlarıyla maliyeti 75 milyon doları bulan heykeli değil yaptırmak, mevcut dış borçlarını bile ödeyecek imkânı yoktu. Unutmayalım ki, Heykele başlandığı yıl olan 1875'te Osmanlı bütçesi 5 milyon liradan fazla açık vermiş ve hazine "Ramazan tahvilleri"yle iflasını ilan etmişti.

Lafı uzatmaya gerek yok belki ama yazıdaki hatalara da gözümüzü kapatamayız.

Güya Mısır Valisi Said Paşa Süveyş Kanalı'nın projesini 1854'te "Sultan Abdülaziz'in"(!) onayına sunmuş ve padişah onu tam 12 yıl boyunca oyalamış. Bir kere 1854'te Abdülaziz padişah değildi ki! O zamanki padişah, ağabeyi Abdülmecid'di. Abdülaziz'in padişah olması için 7 yıl geçmesi gerekecektir (geçen hafta 6 demiştim, bir ekleyin).

Güya Süveyş Kanalı'na dikilecek olan ve Abdülaziz'in bir kısım parasını ödediği heykelin yapımı bitmiş, halkın tepkisinden korkan Said Paşa vazgeçip onu Paris'te bir depoya attırmış (gökdelenlerle yarışan 46 metrelik heykeli alacak bir "depo" Paris'te ne arıyordu?).

Doğruların yanına bir sürü yanlış böyle giriyor demek ki.

Evet Bartholdi Said Paşa'ya bir heykel projesi sundu ama bizzat kendisi bile iki heykel arasındaki benzerliği inkâr etmiştir. (Klaus Kreiser'in "Muqarnas" dergisindeki makalesine bkz. Vol. 14, 1997.) İlk proje için biblo şeklinde bazı denemeler yapıldı ama hiçbir zaman hayata geçirilmedi. Zira ne Mısır'ın, ne de Osmanlı'nın gücü yeterdi bu büyük projenin gerçekleştirilmesine. Heykelin açılışının 25 Ekim'de yapıldığı türünden hataları ise geçiyorum (doğru tarih 28 Ekimdir).

Yazısının sonunda yazar pek yapmadığı bir şeyi yapıyor ve hepimize "Vay canına" dedirten kaynağını açıklıyor. Buna göre Mahmut Esat Ozan adlı birisinin "çalışması"nı kaynak olarak kullanmış. Kimmiş acaba Özgürlük Heykeli uzmanlarının bile bilmediğini bilen yazar? Hemen söyleyeyim: 2009'da ölen, ABD'ye yerleşmiş bir sinemacı.

Şaşırdınız ama gerçekten de kaynak diye sunulan 'çalışma', internette Amerika'daki Türklere yönelik hamaset kokan yazılarıyla meşhur bir sinemacının senaryosundan ibarettir.

Siz ne dersiniz bilmiyorum ama ben buna en hafif ifadesiyle tarihi ciddiye almamak diyorum.

m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cumhuriyet demokrasiye düşman mıdır?

Mustafa Armağan 2010.10.31

87. yılında Cumhuriyet'i sokaklardaki resm-i geçitlerle değil, çığ gibi büyüyen asıl ve korsan 'resepsiyonlar'la hatırladığımız dikkatinizi çekti mi?

Artık yalnız Çankaya Köşkü'nün değil, gazetelerin, askerinin, sivillerin ve tabii tatilcilerin ayrı ayrı Cumhuriyetleri var. Baksanıza, "Cumhuriyet" gazetesi bile resepsiyon düzenlemeye başlamış. Yeter ki başörtüsü olmasın, her şeye razılar.

"Cumhuriyet" gazetesi 27 Ekim'den itibaren Turgut Özakman'la yapılan bir söyleşiye yer verdi ki, hakikaten evlere şenlikti. Mesela Özakman'a göre Cumhuriyet döneminde "Sansür hiç olmamış"! Evet, hiç olmamış. 'Peki daha Cumhuriyet kurulur kurulmaz konulan sansür neydi?' diye sorası geliyor insanın. Ya da Takrir-i Sükûn döneminde süresiz kapatılan 10 gazeteye ne diyeceksiniz? İşin garibi, ilki yine bir Cumhuriyet Bayramı'na rastlayan 29 Ekim 1934'te olmak üzere, yani "Türk mucizesi" döneminde 3 kez kapatılan gazetenin adı da "Cumhuriyet"ti. (Bkz. Aysun Köktener, "Bir Gazetenin Tarihi: Cumhuriyet", Yapı Kredi Yayınları: 2004, s. 33.)

Lakin şimdi 28 Ekim tarihli "Cumhuriyet"ten aktaracaklarım yanında bunlar hiç kalır. Güya Türk askeri Hatay'a girince kadınlar, askerleri kışlanın önünde durduruyor ve onlara '20 yıl önce bu kışlayı saçlarımızla temizlemeden Türk askerini içeriye sokmayacağız' diye ant içtikten sonra saçlarını kesip süpürge yapıyor ve kışlayı öyle temizliyorlar (neyse ki, Türkçedeki "saçını süpürge etmek" deyiminin buradan geldiğini eklememiş). "Şu kadınlara bakın", diyor senarist-yazarımız, "Vatanından, bayrağından, devletinden uzağa düşmüş insanın çektiği acı ne müthiş bir acıdır."

Neresini düzeltmeli bilmiyorum. Demek ki, artık Cumhuriyet'i o çok tenkit ettikleri evliya menkıbeleri üzerinden anlatmaya koyulmuşlar. Aydınlanma dedikleri iş hurafeciliğe kadar düşmüş anlaşılın. İyi ki Türk askerinin Hatay'a girişiyle ilgili fotoğraflar ve orada valilik de yapmış olan eski İçişleri bakanlarından Şükrü Sökmensüer'in anlattıkları var elimizde. Onlara baktığımızda kadınların çarşafı ve peçeli olduklarını görüyorsunuz ve soruyorsunuz: Bu kadınlar mı başlarını açmış, saçlarını kesmiş, sonra "süpürge gibi yapıp" kışlayı süpürmüşler?

Menkıbe anlatmak yerine Cumhuriyet'in anlamı üzerinde düşünsek daha iyi ederiz bence. Mesela Prof. Kemal Gözler "cumhuriyet"i Latince karşılığı olan "res publica"nın anlamını şöyle belirliyor: "Res", kamu ve halk anlamındadır. "Publica" ise kamu malı, halkın malı demektir. Dolayısıyla "res publica" demek, "halkın malı olan devlet" demektir. Keza "cumhuriyet" de Arapçada aynı anlama gelir. Yani "halka ait olan devlet".

Soralım o zaman: Bizde Cumhuriyet hiç "halkın malı" oldu mu? Yoksa halka rağmen gerçekleşen bir dayatma rejiminin mi adıdır? Cumhuriyet "aynı kararı kabul edenler anlamındaki "cumhur"la buluştu mu?

Buluşmadığının en keskin kanıtını İsmet İnönü'nün "Madeni Bilgiler" kitabına eklettiği şu cümlede bulabiliriz: "Bir millet birinci derece milletler sırasına her şeyden evvel askerleriyle ve askerliğiyle dahil olur."

Bununla her yıl caddelerimizde boy gösteren "Güçlü Ordu, Güçlü Türkiye" afişleri arasında hiç fark yoktur. Org. İlker Başbuğ'un "Türk Silahlı Kuvvetleri Türk milletinin özüdür" vecizesi de aynı zihniyetin eseridir. Halbuki daha önce yazdığım gibi Atatürk bile millet ile ordu hakkında böylesine katı bir askerî ağırlıklı denklem kurmamıştı.

Peki belli bir kesimde uyanan 'Cumhuriyet elden gidiyor' paniğini nasıl anlamak gerekir? Bunun sebebi, cumhuriyet ve demokrasi kavramlarının uyumsuzluğunda aranmalıdır.

Dr. Cevat Okutan ilginç bir analiz yapmış doktora tezinde ("Cumhuriyetçi Paradigma-Paradigmatik Cumhuriyet", Paradigma Yay.: 2006).

Cumhuriyetin bir 'yönetim biçimi' olduğunu, devlet olgusuyla özdeş kabul edilmemesi gerektiğini belirten yazar, onun temel bireyselliği dışladığını ve milleti 'ortak bir fayda'ya göre yönetmeyi hedeflediğini iddia etmektedir. Millet fedakârlıkta bulunacak. Ne için? Diyelim ki, devletimizin muasır medeniyetler seviyesine çıkması için.

Demokrasi ise 'idari bir anlayış' temsil eder ve Cumhuriyet'in tersine, bütünü, ortak faydayı değil, bireysel faydayı ve bireyi öne çıkarır. Batı'daki süreç, cumhuriyetten demokrasiye, millettten bireye, ortak faydadan bireysel faydaya doğru olmuştur. Şimdi de Türkiye'de yaşanmakta olan budur.

1923'te kurulan ulus-devlet, bireyleri değil, yurttaşları esas alır. Birey yoktur, millet vardır. Millet de resmi ideoloji doğrultusunda eğitimle yetiştirilmiş yurttaşlar ister.

Ancak sorun şuradadır:

Türkiye'de Cumhuriyet'in bir ulus-devlet formunda kurulduğu yıllarda dünya bu sistemden vazgeçmektedir. Yani biz Türkiye Cumhuriyeti'ni bir ulus-devlet temelinde kurarken, aslında geç kalmış bir ideolojiyi üstleniyorduk. Çünkü Batı dünyası, cumhuriyetin bütüncü, toptancı karakterinden demokrasinin bireyci karakterine doğru bir dönüşüm yaşıyordu. Bu dönüşüm, 1930'larda İtalya ve Almanya'da bozulup da yeniden bireyci olmayan Nazizm ve Faşizm gibi yapılarla dönülünce bizi yeniden etkisi altına alacak ve 19 Mayıs gösterilerinden bildiğiniz tek komutla on binlere hükmeden bir Şef tablosu karşımıza çıkacaktır.

Dolayısıyla Cumhuriyet 87 yıl önce kurulurken tak bir bıçak sırtındadır. 1923-1925 döneminde 1,5 yıl kadar sansürlü de olsa bir demokrasiye dönüş umudu vardır. Ancak benim "sivil darbe" demeyi tercih ettiğim Takrir-i Sükûn (Susma Yasası) ile bu umut ertelenecek ve sonuçta dış konjonktürün zorlamasıyla İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden sonra çok partili demokrasiye geçilecektir. Ancak buna da yine bütüncü kafaların, yani "totaliterler"in ne kadar izin verdiğini darbelerin aynasında görebilirsiniz.

Bugün yaşadığımız resepsiyon sıkıntıları, Cumhuriyet'in demokrasiye dönüş sürecinde bireyin yerini aramasından kaynaklanıyor. Cumhuriyet'in kuruluş dönemine takılıp alanların bu büyük dönüşüme tepki duymaları, paniğe kapılmaları normal. Normal olmayan, bu evrensel süreci durdurmaya güçleri yetmeyeceği halde zorla durdurmaya kalkmalarıdır. **m. armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Demokrasiyi orta oyunu olmaktan çıkartalım' diyen CHP'li

Mustafa Armağan 2010.11.07

Farkında mısınız, şu "Çılgın Türk" yine döktürüyor. Gazetelerde sayfalar boyu söyleşiler... Bu ilgi karşısında iyice coşmuş olmalı ki, Tek Parti devrinde "Sansür hiç olmamıştır." sözlerini bile döktürebiliyor. "Sansür hiç olmamış", evet aynen böyle diyor Turgut Özakman (Cumhuriyet, 28 Ekim 2010).

Ben de diyorum ki, Cumhuriyet'in ilanından sadece 5 gün sonra, 3 Kasım 1923'te çıkarılan Basın Kanunu'na denk bir maddeyle Cumhurbaşkanı hakkında basında çıkacak olumsuz görüşlerin 3 aydan 3 yıla kadar cezalandırıldığını neden yazmıyorsunuz?

Tabii ki, Cumhuriyet'in olumlu yönlerini belirtelim, onun fazilet olduğunu söyleyelim ve Mustafa Kemal Atatürk gibi bir büyük siyasî zekânın kurucu rolünü üstüne basa basa belirtelim. Lakin basına yönelik ilk baskının Cumhuriyet'in ilanından 5 gün sonra başladığını da gözlerden saklamayalım.

Genellikle zannedilir ki, Cumhuriyet kurulur kurulmaz hemen Tek Parti yönetiminin demir ellerine teslim edilmiştir. Yanlış. Tek Parti düzenine geçiş, yaklaşık bir buçuk yıl alan sancılı bir süreçtir.

Öte yandan yine zannedilir ki, Cumhuriyet ideolojisi hemen 1923'te oluşmuştur. Hayır. Bu ideolojinin biçimlenmesi için 1930'ların başlarına kadar sabretmemiz gerekecektir. Mesela 1930'lara kadar ilk ateşi, İzmir'e çıkan Yunanlıların açtığı yazılırdı ders kitaplarında. Fakat sonradan Yunanlılarla aramız düzelince ilk kurşunu Yunanlıların değil, Hasan Tahsin'in attığı yazılmaya başlandı.

1923'te Meclis içinde bir muhalefet mevcuttu. Henüz partileşmemiştii ama İkinci Grup olarak en azından iktidar partisine zaman zaman eleştirilerde bulunabiliyordu. 1924 Kasım'ında bu grup partileşecek ve başkanlığını Kâzım Karabekir'in yaptığı Terakkiperver Cumhuriyet Partisi olarak anamuhalefet partisi sıralarına oturacaktı.

Anlayacağınız, 30 kadar milletvekiliyle iki partili bir meclisi iyi kötü 1925 Haziran'ına kadar sürdürdük. Bu tarihte Meclis fiilen kapatılmıştı. Türkiye, Bakanlar Kurulu'nun 9 üyesinin imzasıyla yönetiliyordu. Nitekim anamuhalefet partisi de Bakanlar Kurulu'nun kararıyla, daha doğrusu emriyle kapatılacak ve Türkiye, Meclis'te bir muhalefet partisini görebilmek için 21 yıl daha sabırla beklemek zorunda kalacaktı.

Adeta liberal demokrasinin kıpırdanışları diyebileceğimiz bu ilk bir iki yıllık macera eğer kesintiye uğramadan sürdürülebilseydi, Türkiye halkının demokratik olgunluğa varışı bu denli gecikmez, 1950'de demokrasiye geçildikten sonraki hazırsızlık, "Bu memleketi artık Hasolarla Memolar mı yönetecek?" kepezelikleri neşv ü nema bulamazdı. (Malum, bunun şimdiki karşılığı, "Göbeğini kaşıyan adam" oluyor.)

Yalnız Meclis mi devre dışı bırakıldı 1925'te? Ana Muhalefet Partisi'nin yanı sıra onlarca gazete ve dergi Takrir-i Sükûn Kanunu'nun İsmet Paşa hükümetine tanıdığı olağanüstü yetkilere dayanılarak kapatıldı. Emir demiri keserdi ne de olsa. (Bu arada Takrir-i Sükûn Kanunu'nun ders kitaplarımızda neden Türkçeleştirilmeden verildiğinin sebebini de anlamışsınızdır umarım. Anlamı kısaca şudur: "Susma Yasası!" Herkes susacak ve aleyhte konuşan olursa hükümetçe yakalanarak İstiklal Mahkemesi'ne teslim edilecek. Artık ellerinden kurtulabilirsen kurtul.

Bakın Kâzım Karabekir "Günlükler"inde o günlerde basına yapılanları şöyle anlatıyor:

"6 Mart 1925 Cuma: İstanbul'da kapatılan gazeteler: "Tevhid-i Efkâr", "Son Telgraf", "İstiklal", "Sebilürreşad", "Orak Çekiç", "Aydınlık". Trabzon'da "İstikbal", Adana'da "Sayha".

12 Mart: İstanbul'da ve taşrada bazı gazetelerin neden kapatıldığı hakkında [Terakkiperver Parti milletvekili] Rüştü Paşa'nın makul sorusuna İçişleri Bakanı'nın cevabı: "Sorma."

16 Mart: Bakanlar Kurulu kararıyla süresiz kapatılan gazeteler: İzmir'de "Sada-yı Hakk", Trabzon'da "Kahkaha", Afyon'da "İkâz", İstanbul'da Fransızca "Presse de Soir".

16 Nisan: "Tanin" gazetesi süresiz kapatılmış. Sorumlu müdürleri Ankara İstiklal Mahkemesi'ne verilmiş. Sebep de "İstanbul Terakkiperver Parti şubelerine baskın" yazısıymış.

20 Nisan: Meclis'in 6 ay tatili hakkında verilen tasarıya partimiz itiraz etti ama çoğunlukla geçti.

3 Haziran: Ne garip, hükümet partimizi kapatmış. 4'te anladık."

Bence Cumhuriyet'in kırılma noktası Takrir-i Sükûn Kanunu'nun çıkarılmasıdır (3 Mart 1925). Normal bir 20. yüzyıl cumhuriyetinin evrilmesi gereken nokta olan ve emekleme çağında bulunan demokrasi, 1925'te inen Takrir-i Sükûn darbesiyle ortadan kalkmış ve demokratik damardan hiç de az bir süre olmayan 21 yıl boyunca kan akmasına izin verilmeyince, halkın taleplerinin merkeze ulaşması engellenince ortaya, Sabiha Sertel'in deyişiyle giderek katılaştıran bir "diktatoryal" rejim manzarası çıkmış, bu da var olan siyasal ve toplumsal sorunların giderek arapsaçına dönmesine yol açmıştır.

İsmet Paşa'nın damadı Metin Toker bile Takrir-i Sükûn Kanunu'ndan sonra Türkiye'de beliren havayı bir "mezar sessizliği"ne benzetmekten alamamıştır kendisini. Öyle ki, gazetesi kapatılan ve Sinop'a sürgün edilen Hüseyin Cahit Yalçın, bu uygulamalar karşısında sansürü aradıklarını, hiç değilse sansürde ne yazılmayacağını ve yazdıkları zaman başlarına ne geleceğini bildiklerini söylüyordu.

1949'da CHP milletvekili Behçet Kemal Çağlar'ın TBMM kürsüsünden yükselen şu acı haykırışını duyalım artık:

"Demokrasiyi bir ortaoyunu halinden çıkarmak, sahiden tatbik etmek zamanı gelmiştir. İnkılâp yaptık, milleti harbe sokmadık diye, halkın altın heykelimizi dikeceğini sandık. Ferih, fahur demokrasiye başlayalım dedi, baktık, halk bizi sevmiyor. Demokrasiye gitsek biz kalamayız. İkisinin ortasında bocalıyoruz." (22 Ocak 1949)

Bütün meselemiz, demokrasiyi orta oyunu olmaktan çıkarmaktır. **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

CHP Atatürk'ü Koruma Kanunu'na anayasaya aykırı diye karşı çıkmıştı

Mustafa Armağan 2010.11.14

1950 seçimlerinden zaferle çıkan Demokrat Parti, ezanı serbest bırakmış, dindar insanlar üzerindeki baskıyı kaldırmıştı. Ancak bu arada bazı tahrik edici eylemler de başlamıştı. Eski CHP adaylarından Kemal Pilavoğlu'nun müridleri -ki Ticaniler diye bilinir- Atatürk'ün heykel ve büstlerini kırıyorlardı.

Öte yandan CHP tetikteydi. Onlara göre hükümetin irticaya ezanla verdiği "avans"tı bu olayların nedeni. Nadir Nadi'nin deyişiyle, inkılap aleyhtarlığı hortlamış, yobazların cesareti artmıştı. Eylemciler "devlet kuvvetine el kaldıramadığı için inkılâplarımızın sembolü Atatürk'e saldırmak, hıncını ondan almak istiyor"lardı.

Hükümet duruma el koymak zorunda hissetti kendisini. Bunun için 1951 Nisan'ında bir adım attı ve Atatürk'ün şahsı aleyhinde işlenen suçlara dair kanun tasarısını Adalet Komisyonu'na getirdi. Ancak bu sırada hiç beklenmedik bir şey oldu. Kısa bir süre öncesine kadar CHP ve yandaş basını tarafından irticaya prim verdiği gerekçesiyle eleştirilen DP hükümeti, aynı çevreler tarafından bu defa da anayasaya aykırı kanun çıkarmakla suçlanacaktı.

Sadece Nadir Nadi ve Falih Rıfkı Atay gibi iki yılmaz CHP'linin yazdıklarını aktarmak yeterli olacaktır.

Nadi, 14 Nisan 1951 günü "Cumhuriyet" gazetesinde çıkan "Ata'yı korumak" başlıklı yazısında Atatürk'ü Koruma Kanunu'nun yersizliğinden dem vuruyor ve şu çarpıcı cümleyi kuruyordu: "Hatta daha ileri giderek böyle bir kanunun rejim bakımından bir GERİLEME İŞARETİ yerine geçeceğini söylüyoruz." Bir başka deyişle "Cumhuriyet" gazetesinin sahibi, Demokrat Parti'nin çıkarmak istediği kanunun çıkarılmaması gerektiğini, çıkarılırsa Cumhuriyet rejimini gerileteceğini bile söyleyebilmiş.

Falih Rifkî Atay da 22 Nisan 1951 tarihli "Ulus"ta bu kanunun çıkmasından utanıldığını, Atatürk'ü putlaştırmamak gerektiğini yazıyordu. Atay'a göre böyle bir kanun çıkarmak medeni cesareti kaybetmek demektir. Atay, o günden bugüne Atatürk hakkında yazılıp çizilenleri şu sert sözlerle çöp kutusuna atıyordu: "Bu kanun çıktıktan sonra Atatürk'ü sevenlerin ve kendisine bağlı olanların onu medhedeceğini sanıyor musunuz? Karşılarında ağız açacak kimse olmayınca bunun dalkavukluktan ne farkı olabilir? Demek ki yakın zamanda Atatürk'ten bahsedilmeyecek."

CHP yanlısı basın, Atatürk'ün şahsını saldırılardan korumayı amaçlayan kanuna böyle cepheden karşı çıkarken, 17 Nisan günü Meclis Adalet Komisyonu'nda hararetli tartışmalar yaşanıyordu. (O tarihlerde komisyonlarda tutanak tutulmadığını TBMM yetkililerinden öğrendim. Bu yüzden konuşulanları gazetelerden aktarmak zorundayım.)

Komisyon toplantısı "bir hayli heyecanlı" geçmiş, hararetli konuşmalar yüzünden Menderes üç defa söz almak zorunda kalmış ve nihayet 7 olumsuz oya karşılık 9 oyla tasarı kılpayı komisyondan geçmiştir.

Menderes "Bu kanun bir zaruretin ifadesidir" sözleriyle tasarıyı savunmuş, eski Yargıtay Başkanı olan İçişleri Bakanı Halil Özyörük de kanunda hukuk esaslarına aykırı bir yön bulunmadığını dile getirmiş, Atatürk'e yapılan tecavüzlerin yasal güvenceye bağlanmasının gerekliliğini savunmuştur. Aynı gün İstiklal Savaşı'nın değerli komutanlarından DP'li Selahattin Adil Paşa, tasarı aleyhine çok sert bir konuşma yapmış ve basına yansıdığı kadarıyla şunları söylemişti:

"Atatürk meşhur diktatörlerdendir. Bir diktatör hakkında böyle bir kanun çıkarılması doğru değildir. Bu memlekette 14 Mayıs'tan evvel müspet bir iş yapılmamıştır. 14 Mayıs inkılabından sonra Atatürk inkılaplarından bahsedilemez. Böyle bir tasarı ayrıca dinimize de aykırıdır." ("Yeni Sabah", 18 Nisan 1951)

1951'de Meclis Adalet Komisyonu'nda Atatürk'ü Koruma Kanunu aleyhine konuşan Selahattin Adil Paşa'nın İstiklal Savaşı günlerinde çekilmiş bir fotoğrafı.

Selahattin Adil Paşa eleştirilerine Meclis Genel Kurulu'ndaki oturumda da devam etmiş, ancak eleştiri dozunu bir miktar hafifletmişti. Bu arada belirtelim ki, DP milletvekillerinden romancı Halide Edip Adıvar da tasarıya karşı çıkanlardan biriydi ve Atatürk'ün ilahlaştırılmasına hizmet edecek olan bu kanuna karşı olduğunu bildiriyordu.

Kanun 5 Mayıs günü geldiği Genel Kurul'da CHP'li vekillerce de eleştirilmiş ve yapılan oylamada reddedilerek komisyona iade edilmiştir.

Genel Kurul'da CHP milletvekillerinden Kamil Boran tasarinın Meclis'e gelmesinden üzüntü duyduğunu belirtirken, eski CHP'lilerden olup o sırada bağımsız olan Sinan Tekelioğlu, kanunun baskıcılık bakımından ancak Takrir-i Sükûn Kanunu ile karşılaştırılabileceğini, anayasaya aykırı ve anti-demokratik olduğunu söylemiş ve şu cümleyi eklemişti: Yarın öbür gün bir üniversite hocası "Nutuk" haricinde bir şey söylerse bu kanun gereği suçlu duruma düşecektir.

Tasarı 7 Mayıs günü yapılan oylamada 141'e karşı 146 oyla reddedilir. Bunun üzerine DP'liler Alman hukukçu Ernst Hirsch'in kapısını çalarlar. Onun yazdığı yeni şekliyle kanun tasarısı 25 Temmuz 1951 günü yeniden genel kurula gelir ve ağırlıklı olarak DP oylarıyla geçer. (Kesin sayılar tutanaklara geçmemiş.)

Böylece CHP, Atatürk kozunu elinden almak isteyen DP'nin kanun tasarısına karşı çıkarak en büyük zikzaklarından birini çizmiş, AB kapısında karşımıza heyula gibi dikilen bu çağdışı kanunu eleştirme hakkını da

elimize vermiştir. Öbür yandan DP, belki CHP'nin elindeki kozu almıştır ama anayasaya, ceza hukukuna, demokrasiye aykırı bir düzenlemenin de mimarı olmuştur.

Üstelik vefat etmiş bir şahıs hakkında çıkarılan kanun, "ölüler arasındaki eşitliğe" de aykırıydı. Bu kanun çıkınca başka ölümler hakkında kanun çıkartmak da mümkün hale gelmektedir. Selahattin Adil o zaman söyleneceği söylemiş zaten. Demiş ki: "Türkiye bir Müslüman memleketi olduğuna göre Hazret-i Muhammed hakkında da bir kanun çıkarmak icab edecektir." ("Ulus", 18 Haziran 1951)

Bugün 5816 nolu bu kanun, işlevsizliği bir yana, bir hukuk devletine hiç mi hiç yakışmamaktadır. Dünyada da bir benzeri bulunmayan bu kanunun kaldırılması, sanırım zamanında ona karşı çıkmış olan CHP'yi de memnun edecektir!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Menderes'in ilk işi orduyu temizlemek olmuştur

Mustafa Armağan 2010.11.21

Bundan 60 yıl önce Adnan Menderes hükümeti, Türk Silahlı Kuvvetleri içinde darbe yanlısı oldukları tespit edilenleri bir çırpıda temizleme cesaretini göstermiş, adeta "darbe gibi" bir operasyonla bütün kuvvet ve ordu komutanları ile 150 albayı görevden almıştı.

Bu çarpıcı tasfiye, TSK'da gerçekleştirilen en geniş kapsamlı ve en hızlı operasyon olarak tarihe geçmiştir. Öte yandan iktidar, 10 yıl sonraki 27 Mayıs darbesinin pimini de çekmiş oluyordu.

Genellikle Menderes hükümetinin 1950'de güvenoyu alır almaz ilk "iş"nin ezanı "Arapçaya çevirmek" olduğu söylenirse de, bu pek doğru değildir. Belki kanun değişikliği anlamında doğru ama "icraat" planında sadece 10 gün önce, radikalliği bakımından ezandan aşağı kalmayan bir iş başarılmıştır.

Birileri haklı olarak soruyordu: Çiçeği burnunda Başbakan bu deli cesaretini nereden buluyordu? Hangi akla hizmeten ordunun harcamalarını kısıyor, üstelik Genelkurmay Başkanı'ndan tutun da terfi bekleyen albaylara kadar yüzlerce subayı ordudan atıyordu? Emekli Org. Sabri Yirmibeşoğlu, hatıralarında harcamalardaki kısıntının ordu üzerinde "soğuk duş etkisi" yaptığını, tasfiyenin ise memnuniyetsizlik doğurduğunu açıkça yazmaktadır.

Bazı mahfillerin gözünde Adnan Menderes'in mimlenmesinin gerçek sebebi, orduyu siyasî otoriteye tâbi kılma girişimiydi. Başbakan bu cesareti kendisinde bir daha bulamayacak olsa da, yıllar sonra ödeyeceği cezayı daha o günden hak etmişti.

Peki olay nasıl gelişmişti?

DP seçimi yeni kazanmıştı ki, birkaç gün sonra birkaç üst düzey komutan toplanıp Cumhurbaşkanı İnönü'yü ziyarete gittiler. Ona, iktidarı devretmemesini söylediler ve bir işaret verdiği takdirde seçimleri iptal ettirip yeniden Tek Parti dönemine dönmeye kararlı olduklarını bildirdiler.

Öte yandan 5 Haziran günü ihbarcı bir albay, Menderes'i Başbakanlık konutunda ziyaret ederek İnönü'ye bağlı generallerin 8 Haziran'ı 9'una bağlayan gece bir darbe yapacaklarını bildirdi. Bunun üzerine harekete geçen Başbakan, önce Milli Savunma Bakanı ve bazı milletvekilleriyle durumu değerlendirdikten sonra bilgisiyle Cumhurbaşkanı Celâl Bayar'la paylaşır. Aynı gece Çankaya Köşkü'nde tasfiye operasyonunun düğmesine basılır.

İhbarın bir albaydan gelmiş olması, ordu içinde bir ayrışma olduğunu gösterir. Genç subaylar DP'yi tutarken, yaşlılar cephesi, CHP yandaşıdır.

6 Haziran 1950 günü tasfiye başlar. Genelkurmay Başkanı Abdurrahman Nafiz Gürman ile Genelkurmay İkinci Başkanı, Deniz ve Hava Kuvvetleri komutanları ile üç ordu komutanı (toplam 16 general) görevden alınmış, Genelkurmay Başkanlığı'na Kara Kuvvetleri Komutanı Nuri Yamut getirilmiş, diğerlerinin yerlerine de atamalar yapılmıştır. Ayrıca birkaç ay içinde 150 albay daha emekliye sevk edilecektir.

Dikkat çeken nokta ise tasfiyenin özellikle CHP çevrelerinde ve yayın organı olan "Ulus"ta üzüntüyle karşılanmış olmasıdır. Nitekim muhalefet partisi, iktidara karşı ağır bir dille hücumla geçmiştir. "Ulus" 10 Haziran günü manşetten "Komutanlarımıza iftira atmayalım" diye bir haber girmiş ve hükümeti bir açıklama yapmaya davet etmiştir. CHP'liler ise orduyu tahrik edici konuşmalar yapıyorlardı. Bunun üzerine Menderes DP grubuna yaptığı açıklamada orduyu hükümetin üzerine sürmek için tahrik eden CHP'ye fena yüklenmişti. Söyledikleri şuydu:

"Bütün çalışmalarımız demokrasiyi perçinlemek içindir. Esefle bildirmek isterim ki, iktidarımız henüz bir ayı bulmadığı halde bazı zorunlu değişiklikleri mesele haline getiren CHP, başarılı olmak istiyorsa "iktidar hastaları"nı başlarından atmalıdır. Bu "iktidar hastaları", ortalığı karıştırmak istemektedirler."

Şevket Süreyya Aydemir'in "Menderes'in Dramı"nda söylediği gibi Menderes'in suçlaması gerçekten ağırdır. "İktidar hastaları" dediği elbette İnönü ve yakın çevresidir. Bunlar orduyu ele alarak bir darbe hazırlamışlardır ve bu yüzden partiden atılmalıdırlar.

Ancak bu iddia büsbütün asıldan esastan yoksun mudur?

Pek değil. Zira o sırada olmasa bile ileriki yıllarda "CHP artı ordu = İktidar" sloganı duyulacaktır. Paşa damadı Metin Toker'in muhteşem formülasyonu ile bunun "CHP eksi ordu = İhtilal" şekline büründüğünü de biliyoruz.

Öte yandan Menderes tarafından tasfiye edilen generallerin bizzat İnönü'nün silah arkadaşları olup açıktan CHP'yi tuttuklarını hatırlatalım. İnönü bu iddiayı hiç kabul etmemiş, darbeye kimin gücünün yetebileceğini sormuştur. Kimin gücünün yetebildiğini 10 yıl sonra gördüğümüze göre bu sözden, o sırada ihtilal ortamının henüz hazır olmadığı, şartlar hazır olunca gereğinin yerine getirileceğini çıkarmak zor olmasa gerekir.

Nitekim 2 Haziran'da güven oylaması yapılırken CHP'liler son sözü bize vermediniz gibi sudan bir gerekçeyle Meclis'i terk etmişlerdi. DP iktidarının ilk krizi böyle çıkmış, bu yapay kriz, haklı olarak Demokratları kaygılandırmıştı. Demek ki, demişlerdi, CHP, devlet güçlerini ve orduyu kullanarak yeniden iktidara gelmek niyetinde.

Hakikatte bu kanaat hiç de temelsiz değildi. Nitekim Prof. Ali Fuat Başgil, "27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri" adlı kitabında bu noktayı şöyle açıklıyor (özetliyorum):

Halkın tepkisinden çekinen İnönü, subayların bu teklifini reddetmişti. Ancak Menderes'in tasfiye operasyonu üzerine hemen ülkenin her tarafından huzursuzluk hüküm sürdüğünü, kimsenin güvenliğinin bulunmadığını ilan edecekti. Gerçekte bu beyanat, hiçbir esasa dayanmıyordu. İnönü böylece, ziyaretine gelen ve darbe yaparak iktidarı kendisine vermek isteyen subaylara bir tür şükranlarını bildiriyordu. Bundan böyle yüksek rütbeli komutanlar arasında memnuniyetsizlik giderek artacaktı.

Prof. Başgil'e göre, 1950 sonlarına doğru Ankara ile Erzurum arasında uçan bir grup askeri uçak şehir ve köylere "milletin biricik ümidi olan İnönü"nün etrafında birleşmek gerektiğini bildiren beyannameler atmışlardı.

Son cümleleri yazarken aniden tarih uykusundan uyandığımı fark ettim. Yoksa farkına varmadan son birkaç yıldır yaşadıklarımızı mı yazmaya başlamıştım? Balyoz harekâtı filan...

"Tarihte bu kadar şaşırmamızın nedeni, onu yeterince incelemeyişimizdir." diyen Jean-Paul Roux muydu? m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Menderes, kendi lehine yapılacak askerî darbeye onay vermemişti

Mustafa Armağan 2010.11.28

Ne yalan söyleyeyim, hükümetin bu kadar yakın takibinde olduğunu bilmiyordum. Geçen pazar (21 Kasım) Menderes'in 16 generali birden görevden aldığını yazdım.

3 gün geçmeden İçişleri ve Milli Savunma bakanlarının 3 generali açığa aldıkları haberi düştü ajanslara. Doğrusu bu rastlaşmadan pek hoşlanmadım, zira benim "hükümetin tetikçisi" olduğumu düşünenlerin ekmeğine yağ sürülmüş oldu. Neyse ki, hiçbir siyasetçinin "Bizim Mustafa"sı olmadığını bilenler biliyor.

En iyisi biz Voltaire'in Candide'i gibi "bahçemize bakalım", yani tarihin aynasına. Tarih, bakmasını bilene ışık tutmakta mahirdir çünkü.

27 Mayısçılara göre Türkiye'de A'dan Z'ye her şey bozuktur. Ve ihtilalcilerimizin alınlarında birer deha ışığı parlıyordu. Her işten anlıyorlardı, kalpleri vatana hizmet aşkıyla doluydu. Anayasa açıklandığında gördük ki, hepsi yalanmış. Baktık, kendilerini "tabii senatör", yani ömür boyu "milletvekili" konumuna layık görmüşlerdi.

Enkaz devralmışlardı, her şeyi tepeden tırnağa düzeltmeleri gerekiyordu. Türkçe ezanı, Türkçe Kur'an'ı geri getirmek için çırpındılar, sonra halktan ve Diyanet İşleri Başkanı'ndan destek bulamayınca vazgeçtiler. Ciddi ciddi İstiklal Marşı'nın sözlerini bile değiştirmek istediler. Kasım 1961'de Milli Eğitim Bakanlığı'nda kurulan Güzel Sanatlar Komisyonu'nda güftesini değiştirmek için bir oylama bile yapıldı. Güya Akif'in güftesi, marşa uymuyormuş.

Böylece iktidarı, emekliliği gelmiş Cemal Aga ile demokratlığıyla dünyaya nam salmış İsmet Paşa'ya devrettiler ve Türkiye'nin sorunlarını arapsaçına çevirip bıraktılar. Bir de kanlı miras daha bıraktılar: TSK'nın damarlarına darbecilik zehrini zerk ettiler ki, nesillerdir temizlemeye uğraşıyoruz.

Demokrat Parti, zorunlu 1950 müdahalesi hariç, orduyla uğraşmamak prensibini takip ediyor, ordu ise tersine, her fırsatta hükümeti sıkıştırıyordu. Celâl Bayar darbe karşısındaki tavırlarını şöyle netleştiriyordu:

"Ben ve Başvekil (Menderes), Atatürk ordusunu da, Atatürk ekolünden gelen muhalefet liderini (İnönü) de bir ordu darbesi içinde düşünmeye razı değildik. Toplumumuzun, ordu darbesi çağlarını geride bıraktığına, dünya yüzünde elde ettiğimiz siyasî seviyenin buna elverişli olmadığına inanıyorduk."

Türk ordusu sömürge ordusu mu idi ki, kendi hükümetine karşı darbe yapsın? Menderes'in düşüncesi buydu.

Bu konuda Bayar'ın ağzından aktarılmış çok özel bir not var, gazeteci Cüneyt Arcayürek'in bir kitabında. Onu okuyunca gerek Bayar'ın, gerekse Menderes'in, en sıkıntılı zamanlarında bile bir askerî müdahaleye razı olmadıklarını göreceksiniz.

Arcayürek'e göre Bayar'ın hiçbir zaman resmen açıklamayacağını sandığı değerli bir anısı vardı. 27 Mayıs'tan kısa bir süre önce sokak gösterileri gemi azağı almış, iktidarı sarsıyordu. Buna Harp Okulu öğrencilerinin sessiz yürüyüşü de eklenmişti.

İşte bu aşamada Çankaya Köşkü'nde Bayar başkanlığında düzenlenen toplantılarda kontrolden çıkmakta olan olaylara hal çareleri araştırılıyordu. Bir toplantıda zamanın Genelkurmay Başkanı Rüşdü Erdelhun şaşırtıcı bir teklifte bulunmuştu. Bu teklif kabul edilmiş olsaydı, belki de, DP yeniden duruma hakim olabilir, bir süre sonra sivil hayat geri gelebilir, 27 Mayıs darbesi yaşanmaz ve mevcut darbeciler de bizzat ordu eliyle, emir-komuta zinciri içinde tasfiye edilirdi.

Peki neydi o teklif?

Hükümetle iyi geçindiği için suçlanan ve bu yüzden Yassıada'da idama mahkûm edilen Org. Erdelhun, geçici bir "askerî müdahale" önermişti. "Geçici olarak Başbakanlığı ben alırım. Orduyla birlikte bu 'pisliği' temizleriz, sonra gene sivil döneme geçeriz." demişti.

Başbakan Menderes önce bu öneriyi makul karşılamış, ancak bir süre sonra Arcayürek'in deyişiyle, "ulusal egemenlik görüşü ve inancı ağır basmış olmalı, öneriyi reddettiğini" bildirmişti.

Bu, nedense, üzerinde durulmamış çarpıcı ayrıntının Bayar'dan başka tanığı yok. Menderes anlatamazdı, Erdelhun da anlatmadı. Ancak bazı karineler, Erdelhun'un ordu içindeki darbeci yapılanmalardan fena halde rahatsız olduğunu, kendisinden izinsiz Harbiye öğrencilerinin sokağı dökülmesi üzerine harekete geçtiğini, darbeci ekibin de çoktandır dış biledikleri Paşa'nın üzerini çizdiklerini gösteriyor. Yani Erdelhun, orduya hakim olamamaktan muzdariptir ve mevcut kaynaşmaları bastırmak niyetindedir.

Yazmadan önce iki canlı kaynaktan teyid etmek istedim. Birisi, Bayar'ın kızı Dr. Nilüfer Gürsoy, diğeri Menderes'in oğlu Aydın Menderes. Dr. Gürsoy olayı doğrulamakla birlikte bir "teklif" değil de, bir "fikir" olarak tartışıldığı kanısında. Aydın Bey ise babasının o gün Çankaya'da Erdelhun'la ertesi gün Başbakanlık'ta buluşmak üzere sözleştiklerini ama Menderes'in kararını değiştirerek randevuya gitmediğini, böylece konunun kapandığını ifade etti. Nitekim Celâl Bayar da gazeteci Taylan Sorgun'a 1986'da konuyu anlatmış ve kayıtlara geçmişti. (Öte yandan Süleyman Yeşilyurt, Erdelhun'un milletvekili olmadığı için başbakan olamayacağını hatırlatıyor.)

Bu ayrıntı gibi görünen olay, Bayar ve Menderes'in, ellerine darbe fırsatı geçtiğinde bile "ulusal egemenliğe" olan inançlarından ötürü buna kalkışmadıklarını, her şeye rağmen "silahların gölgesine sığınmayı" inançlarına aykırı gördüklerini göstermesi bakımından çok önemlidir. Demokrasimiz adına bugün de canlı tutulması gereken damar budur zira. **m.armagan@zaman.com.tr**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İttihatçılar Abdülhamid'in wikileaks belgelerini neden yaktılar?

Mustafa Armağan 2010.12.05

Madem artık 'internet galaksisi'nde yaşıyoruz, 'wikileaks' türü sürprizlere de hazırlıklı olmamız gerekir. Bu arada çoğunluğun tersine, ABD diplomatlarının Washington'a sırf canları sıkıldığı için not gönderdiklerini sanmadığımı belirtiyim.

Wikileaks depremi devam ededursun, biz yüz yıl önce bir dönemi aydınlatacak belgelerin, tam basına sızacakken nasıl imha edildiğini hatırlayalım.

Sultan II. Abdülhamid'in 33 yıllık iktidar dönemi hakkındaki eleştirilerden biri, Hafiye teşkilatı yüzünden toplumda huzur kalmadığı, jurnalciliğin babayı evlattan, kardeşi kardeşten şüphe eder hale getirdiğidir. Ne var ki, Meşrutiyet devrinde üretilen 'efsaneler alayı'ndan başka bir şey değildir bu da.

Peki madem Hafiye teşkilatı bu kadar berbat bir şeydi, jurnalcilik toplumu ifsad etmişti, o İttihatçıların sorumlulardan bütün bunların hesabını sormaları gerekmez miydi? En başta da Abdülhamid'den.

Sorabildiler mi? Soramadılar. Hem de Abdülhamid, "Bir mahkeme veya komisyon kurun, gelip kendimi savunacağım." diye haber yolladığı halde cesaret edemediler.

Neden?

Çünkü Abdülhamid kurduğu mükemmel tasnif sistemi sayesinde aradığı her belgeye anında ulaşabiliyordu.

Çünkü Abdülhamid o sırada Meşrutiyet kahramanı olarak ortalıkta gezenlerin bir zamanlar en yakın arkadaşlarını dahi saraya jurnallediklerini biliyordu.

Çünkü Abdülhamid konuştuğu zaman bütün belgeler 'wikileaks' gibi ortalığa saçılacak ve kahramanlarımız, kuruldukları koltukta oturamaz hale geleceklerdi.

Bu yüzden o uğursuz jurnallerden bir an önce kurtulmaları gerekiyordu.

31 Mart isyanı altın bir fırsat sunmuş oldu. İsyanı bastırdıktan sonra Hareket Ordusu gönüllüleri de, Bulgar eşkıyası da soluğu Yıldız Sarayı'nda almıştı. İlk saatlerde giren çıkanın haddi hesabı yoktu. Halılar kesiliyor, kıymetli eşya yağmalanıyordu. Hüseyin Cahit Yalçın, jurnallerin daha orada ayıklanışını hatırlıyor ve hatta kendisi de bu sırada ilgilendiği bir kısım jurnali alıp cüzdanına yerleştirdiğini anılarında anlatıyor. Bunları, devrin wikileaks'i sayılan gazetesi 'Tanin'de peyderpey yayınlayacaktır.

Gazeteler jurnallerin basına açıklanması için bastırıyordu. Bunun üzerine Meclis-i Mebusan toplandı, bu konuyu görüştü. Bir Evrak Tetkik (İnceleme) Komisyonu oluşturuldu. Komisyon Yıldız Sarayı'na gidip jurnaller de dahil olmak üzere Abdülhamid'in bütün evrakını incelemeye başlamıştı ki, Mahmud Şevket Paşa'dan bir emir daha geldi. Paşa, Yıldız'daki bütün evrakın Harbiye Nezareti'ne (Savunma Bakanlığı) gönderilmesini emrediyordu. Komisyon da jurnalleri kimlerin verdiğini bir deftere geçirdikten sonra evrakı tam 330 sandığa doldurup Harbiye Nezareti'ne gönderdi.

Bu defterdeki isimler hiçbir zaman açıklanmayacaktı, zira koltukları sarsabilir, birilerini kimsenin yüzüne bakamaz hale getirebilirdi. Bunun için bir an önce belgelerin ortadan kaldırılmasına karar verildi.

Evrak Komisyonu'nda görevli Asaf Tugay (emekli süvari binbaşısıdır), Yıldız'dan o zaman Harbiye Nezareti olarak kullanılan bugünkü İstanbul Üniversitesi merkez binasına getirilen belgelerin tasnifine girişildiğini doğruluyor. Ancak tasnif başlayınca başta İttihat ve Terakki Cemiyeti mensupları olmak üzere Abdülhamid'in tahttan indirilmesinde rol alanların da jurnallerine rastlanmış, bu durumdan büyük rahatsızlık duyulmuş ve 'kim tarafından verildiği belli olmayan bir emirle' tam 330 sandık dolusu jurnal, Harbiye Nezareti'nin bahçesinde cayır cayır yakılmıştır.

H.Z. Uşaklıgil, 'Saray ve Ötesi' adlı hatıralarında jurnallerin yakılma sahnesini şöyle anlatmıştır:

"Evrak denilen kâğıtlar hükümetin başına bir belâ oldu. Sandıklarla, öküz arabalarıyla Harbiye Nezareti'ne taşındı, bir aralık tasnifine kalkışıldı, bakıldı ki bunları meydana çıkarmak bütün memleketin üzerine kürek kürek çamur atmak demek olacaktı; nihayet galiba hepsini birden yakıp ait oldukları devirle beraber yok etmeğe karar verildi."

Bir başka deyişle açıklanmış olsa bazılarının maskeleri düşecek, yıllar yılı hem muhalefet ediyor görünüp hem de saraya en yakın arkadaşlarını nasıl jurnallediği ortaya çıkacaktı.

Böylece 30 küsur yıllık bir tarih, sırf yaşayanların hatırları için imha edilmişti. Elimizde kalan 500 civarındaki jurnal, hafiyelerin aynı zamanda ne denli önemli işleri takip ettiklerini, mesela Ermeni örgütlerinin Avrupa'daki nefes alışverişlerini bile izleyip saraya haber verdiklerini gösteriyordu.

Bundan 101 yıl önceki wikileaks depremine ateş çare olmuştu. Anlaşılan dünyanın en ileri devleti, bizim İttihatçılar kadar akıllı değilmiş.

CIA'in Türkiye'den kütüphane kaçırdığını biliyor muydunuz?

Wikileaks ile gündeme gelen ABD'nin casusluk teşkilatı CIA, pek bilinmez ama aynı zamanda kültür ajanlığını da üstlenmiştir. Bir örnek:

1950'li yıllarda İstanbul'da Hidayet Dağdeviren adlı bir kitap hastası, Milli Eğitim Bakanlığı'na dilekçe üstüne dilekçe veriyor, 6-7 ev dolusu, sayısı 10 milyonu bulan kitap, dergi, gazete ve belge koleksiyonunu almalarını istiyordu. Bu arada kimsenin ilgilenmediği bu müthiş koleksiyondan eski ABD Başkanı Hoover'in kurduğu enstitü haberdar oldu, derhal kültür ajanlarına haber verildi.

Sonuç: Bu muazzam koleksiyonu California'da Palo Alta şehrinde ziyaret edebilirsiniz!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

27 Mayıs'tan önce CHP, gençliği sokağa dökmüştü

Mustafa Armağan 2010.12.12

Son günlerde meydana gelen öğrenci eylemlerinin düğmesine adeta bir "mihrak" tarafından basıldığı sizin de dikkatinizden kaçmamış olmalı. Bundan 50 yıl önce yine aynı şekilde aniden patlak veren ve 27 Mayıs darbesine zemin hazırlayan öğrenci hareketlerinin nasıl başlatıldığını iyi incelemek gerekir.

5 Nisan 1960 günü DP iktidarı ile CHP muhalefeti arasındaki mücadelede son düzlüğe girilmişti. O gün, DP'liler, CHP İstanbul il başkanlığının 21 Mart 1960 gün ve 373 sayılı gizli genelgesini basına dağıtmışlardı. Genelgeden, CHP il başkanlığının, tıpkı komünistler gibi hücre şeklinde ve gizli olarak örgütlendiği anlaşılmaktaydı. Ayrıca her ilçeden iki kişinin merkezdeki emekli Kurmay Albay Cemal Yıldırım'la temasa geçmeleri ve fısıltı gazetesi tekniğini kullanmaları bildiriliyordu.

Ardından hükümet, Tahkikat Komisyonu kurulması için TBMM'de harekete geçti. Komünist hücre teşkilatına benzer şekilde gizli olarak örgütlenen CHP'lilerin yasadışı yollara saparak halkı kışkırtmakta ve üyelerini silahlandırmakta olduğu vs. belirtiliyor, bunun soruşturulması için mecliste bir komisyon kurulması isteniyordu.

İşte dananın kuyruğu tam burada koptu. Zira eğer bu gizli ve "komünizan" örgütlenme iddiası doğru çıkarsa CHP kapatılabilirdi. Bu, darbenin kazaya uğraması demektir. Bunun için Tahkikat Komisyonu'nun çalışmasına engel olunmalıydı. Öğrenciler ne güne duruyordu?

İlk gösteri 19 Nisan'da Kızılay'da gerçekleşir. Bir adım sonrası, 28 Nisan İstanbul ve 29 Nisan Ankara olaylarıdır. Her iki olayı da kendilerinin tezgâhladığını, o tarihte CHP Gençlik Kolları Başkanı olan Alev Coşkun "27 Mayıs İlk Aşkıımızdı" kitabında itiraf eder (özetliyorum):

"İÜ Hukuk Fakültesi'nde öğrenciler toplanmıştı. "Castro Nuri" dediğimiz Nuri Yazıcı çıktı, 'Hukukun katledildiği bir ülkede buna tahammül edemeyiz, yürüyelim arkadaşlar' diye bağırıldı. Bir bayrak çıkardı, millet yürümeye başladı. Ama bir gün önce bu konunun üniversite kantinlerinde, yurtlarda, partinin gençlik örgütlerinde konuşulduğunu da ifade etmeliyim."

Sonuçta olaylar büyür, Emniyet Müdürüyle Rektör tartaklanır. Polis göz yaşartıcı bombalar atar. İşin garibi, hocalar da öğrencilerle birlikte direnişe geçerler. Turan Emeksiz adlı öğrenci seken bir polis kurşunuyla ölür. İki taraftan da yaralananlar vardır.

Ertesi sabah Ankara'da Siyasal Bilgiler ve Hukuk Fakültesi öğrencileri erkenden okulda toplanıp slogan atmaya başlamışlardır. O sırada bir Anayasa profesörü (o zamanın Süheyl Batum'u diyelim) Bülent Nuri Esen, öğrencilerin omuzlarında olay yerine gelmiş ve bir konuşma yapmıştır. Ancak durumu pek iyi kavrayamamış olmalı ki, sıkıyönetimin anayasanın bir hükmü olduğunu söyleyince yumurtaları değilse bile hakaretleri yemeye başlamıştır. Polisin dağılın uyarısına direnen öğrenciler, "Menderes istifa" diye bağırarak, İsmet Paşa lehine tezahürat yapmışlardır.

CHP 27 Mayıs darbesinin bal gibi içindeydi. Nitekim darbe sabahı Org. Cemal Gürsel telefonda İnönü'ye "Emrinizdeyim Paşam" demiş, ardından iki darbeci subay Paşa'yı ziyaret etmişler ve balkondan halkı beraberce böyle selamlamışlardı.

Daha sonra Hukuk Fakültesi'ne giren öğrencilerle bazı hocalar polise karşı barikatlar kurup mücadele etmiş, hatta bazı kız öğrencilerin, kütüphaneden kalın ciltli kitapları erkek arkadaşlarına silah olarak kullanmaları için taşıdığı görülmüştü.

Aynı gün İstanbul'da Rektör Sıddık Sami Onar, adeta rapor vermek üzere İnönü'yü Taşlık'taki evinde ziyarete giderken gazetecilere yakalanır. Aynı gün, Menderes'in işbaşına gelir gelmez emekli ettiği Genelkurmay Başkanı Nafiz Gürman ile başka bir org. daha İnönü'yü ziyaret edecektir. Üniversite-CHP-asker cephesi tam siperdir.

Bunu Kızılay'daki 555K adlı gösteri izleyecek, Deniz Baykal o gün parlayan gençlerden birisi olarak yıllar yılı "Menderes'in yakasına yapışan genç" diye anılacak ama kendisi bunu hep inkâr edecekti. Cumhurbaşkanı Bayar ve Başbakan Menderes, o gün büyük bir cesaretle göstericilerin arasına dalmış ve gençlere "Ne istiyorsunuz?" diye sormaya kadar varmışlardı işi. Meydan "Hürriyet istiyoruz!" haykırışıyla çınılıyordu. Ancak her iki lider de gayet sakin davranarak gençlerin üzerine şiddetle gidilmesini engellemişler, bunun üzerine beklenenin tersine gençler yumuşamıştı.

Başbakan ise radyoya çıkmış, milletin sağduyusuna yaslanarak şu masumane sözleri söylüyordu: "Bu kin, bu husumet, bu ihtiras, bu kıskançlık ne için kurutucu bir çöl fırtınası gibi bu güzel vatanın üstünde durmadan estirilmek istenmekte?"

Menderes'e göre "içleri kin ve ihtiras ateşiyle dolu" bir zümrenin oyunuydu bunlar. Onların "milletin tebessümünü dondurmaya kasteden nefesi", hıyanetin "memleketin güzel renklerini soldurmaya matuf kötü niyeti" sahnedeydi. Milleti uyandırmaya çalışıyordu. Ancak asıl ihanetin toz kondurmak istemediği askeri cenahtan geleceğini hesaplayamamıştı.

27 Mayıs'ı ABD mi yaptırdı?

Menderes'in Temmuz 1960'ta Sovyetler'e gideceği belli olunca ABD'nin darbe yaptırttığı söylenir. Bunun soldan bir yorum olduğunu unutmayın. Halbuki Celâl Bayar'ın 1974'te "Günaydın" gazetesindeki anılarında Menderes'in Ruslara, 'CHP üzerinden gençliği tahrik etmekten vazgeçin, gelin anlaşalım', teklifiyle gitmek istediğini anlatır. Başbakan Rusları Türkiye'deki tahriklerine son vermeye ikna edebilseydi CHP'nin darbe planı akim kalacaktı. İşte darbe bu dış politika atağını boşa çıkarmak için yapıldı. Bugün komşularımızla kavgalı kalmamız için diretenlerin kimler olduklarını bilmem bu kıssadan çıkartabildiniz mi?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hilmi Özkök 2004 darbesini nasıl önledi?

Mustafa Armağan 2010.12.19

Takvimler 3 Mart 2004'ü gösterirken Ankara'da akıllara durgunluk veren bir toplantı düzenlenir. ATO salonunda "asker ve sivil" kanattan darbeciler buluşurlar.

Bu 'sıradışı' buluşmayı Atatürkçü Düşünce Derneği düzenlemiş, ilk kez bir sözüm ona 'sivil' toplantıyı kuvvet komutanları hem de eşleriyle tam tekmlil şereflendirmişlerdi. Toplantıyı 8 üniversite ve 7 sendika desteklemekte, emekli Başsavcı Vural Savaş'tan tutun da Doğu Perinçek'e, Sinan Aygün'den Çetin Yetkin'e, Kamer Genç'ten Nur Serter'e kadar malum zihniyetten yüzlerce insan bir araya gelmektedir.

O gün üç kuvvet komutanı da oradadır. Kara Kuvvetleri Komutanı Aytaç Yalman, Deniz Kuvvetleri Komutanı Özden Örnek ve Jandarma Genel Komutanı Şener Eruygur salonda hazır bulunurken Hava Kuvvetleri Komutanı İbrahim Fırtına, o sırada düşen bir uçaktaki şehitlerin cenazesine katılmak üzere Konya'ya gittiğinden salonda yoktu. Ancak olmayan birisi daha vardı. Genelkurmay Başkanı Hilmi Özkök nedense İsveç'teydi!

Bunca zevat, görünüşte Hilafetin Kaldırılmasının 80. Yıldönümü için toplanmıştı ama daha çok 'AKP' iktidarında laikliğin elden gitmekte olduğu, AB'nin Türkiye'yi parçalayacağı, Kıbrıs'ın satıldığı vs. gibi ilgisiz konular konuşulmuştu. Derya Sazak'ın sıcağı sıcağına yazdığı gibi 3 Mart toplantısı "yeni bir çıkış"ın, yani darbenin habercisiydi ve "arkasının geleceği" izlenimini uyandırıyor.

Yanılmıyordu, plana göre, salonu çınlatan 10. Yıl Marşı'yla biten bu sıradışı buluşmanın arkası gelecekti. Ne var ki, beklenmedik bir gelişme, darbe girişimini akim bırakacaktı.

Peki planlar neden tutmadı? Bu başarısız darbe girişiminin şimdiye kadar gizli kalan içyüzünü, araştırmacı Süleyman Yeşilyurt'un "Üniformalı Uyanıklar" (Ank. 2010) adlı kitabından öğreniyoruz. Yeşilyurt'un Genelkurmay'daki iki albay ile bir yarbaydan edindiği gizli bilgileri burada açıklıyorum.

Bu gelişmeler yaşanırken CIA, Ankara'daki bir üst düzey diplomat vasıtasıyla MİT'i ve Emniyet İstihbarat'ı, Özkök'e "çok ciddi fizikî bir eylem veya suikast" tertipleneceği konusunda uyarır. Bunun üzerine Ankara Merkez Garnizon Komutanı Tümgeneral Fehmi Büyükbayram ve özel eğitilmiş ekibinin olağanüstü çabasıyla suikast girişimi başarısızlığa uğrar. Hem MİT'in, hem de Emniyet İstihbarat Daire Başkanlığı'nın girişimden haberdar edilmeleri oyunu bozmuştu.

Yine de Genelkurmay Başkanlığı ser verip sır vermemiş, hiçbir şey olmamış gibi davranmaya devam etmişti. Jandarma Tuğgeneral Levent Ersöz'ün başını çektiği istihbaratçı subaylar Özkök'ü dinlemeye devam ediyorlardı. Özkök'e gelince, en ufak bir şüphe uyandırmadan kendi oyununu oynamaya başlamıştı.

Darbecilerin bütün çalışmalarını sesli ve görüntülü kayda aldırıyor ve nihai hesaplaşma gününü bekliyordu. İki tarafın da birbirini görüntülediği ve dinlettiği bu nefes nefese takip sürecinden bakalım kim galip çıkacaktı?

2004 Nisan'ı ortalarında -Özkök mahkemedeki ifadesinde olaydan 2004 baharında haberdar olduğundan söz eder- Eryugur'u karargâha çağırır. Çay kahve faslından sonra konuya giren Özkök, Eryugur'a sürpriz yapar ve Jandarma Karargâhı'nda yapılan darbe toplantılarının şok görüntülerini izletir. Hiç beklemediği bu manzara karşısında Eryugur kızarır, bozarır, zira görüntülerde karşısındaki Genelkurmay Başkanı aleyhinde ağza alınmayacak hakaretler vardır.

Hilmi Özkök, görüntüleri izlettikten sonra zarif bir üslupla "Darbeni yakaladım Paşa" demiş, Eryugur buna karşılık ölgün bir sesle "Karargahım bana ihanet etti" diye mırıldanmıştır. Özkök ona, hukukî yaptırımları hatırlatmayı da ihmal etmemiştir.

Komutanlarının omuzları çökük vaziyette döndüğünü gören Jandarma'daki darbeci kurmaylar onun etrafını almışlar, söyleyeceklerini merakla beklemektedirler. Eryugur deşifre edildiklerini izah ettikten sonra paniğe kapılan darbeciler içlerindeki köstebeği aramaya koyulurlar. Ancak çok geçtir. Mustafa Balbay'ın günlüklerindeki korkulan ihtimal gerçekleşmiş, DP'li bir aileden geldiği için sürekli horlanan, aşağılanan, evinden sefertasıyla yemek getirmesi alay konusu edilen "sizin bir numara" (ona "yetim", "imam", "dinci" gibi kendilerince küçümseyici sıfatlar da taktıklarını biliyoruz), bütün oyunları bozmuş, ipleri eline almıştır.

Şimdi darbeci cenahta korku dağları bekler olmuştur: Ya bir ihbar eden olursa? Kâbus günlerce sürmüş ama Özkök, şuyuu vukuundan beterdir diye düşünüp hadisenin üzerini örtmeyi tercih etmiş, nitekim mahkemedeki ifadesinde Eryugur'u uyarmakla yetindiğini söylemiştir.

Öte yandan uyarı görevine devam eden Özkök, Mayıs 2004'te katıldığı Harp Oyunları'nda 1. Ordu Komutanı Çetin Doğan'ı çağırıp "Darbe hazırlığı duyumu aldım, bunlar doğru mu?" diye sıkıştırıp gözdağı vermiştir. Böylece darbenin İstanbul ayağını da pasifize eden Özkök'ün müdahalesi sonuç vermiş ve Jandarma Genel Komutanlığı'ndaki bütün üst düzey subaylar peş peşe tayine tabi tutulmuştur. "Kocakulak" Levent Ersöz önce Bilecik'e atanmış, sonra da YAŞ'ta emekliye sevk edilmiştir. Tuğgeneral Kadir Ali Esener ise önce Aydın'a tayin edilmiş, ardından iki yıl üst üste rütbe bekleme alınca emekli olmuştur.

Ne kadarı doğrudur bilemem ama Süleyman Yeşilyurt'un kitabından aldığım bu çarpıcı bilgiler, bir yandan halen devam etmekte olan davaların içyüzünü açıklarken, aynı zamanda 6,5 yıl önce hangi büyük badireleri nasıl atlattığımızın da öğrenilmesine yardımcı olacak nitelikte göründü bana.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Lozan'ın onayı için hilafetin kaldırılması beklendi

Mustafa Armağan 2010.12.26

"Aksiyon" dergisinin geçen haftaki sayısında tarihçi Hakan Özoğlu ile yapılan bir söyleşide hilafetin kaldırılmasıyla ilgili çarpıcı bir ayrıntı yer alıyor. Özoğlu'nun ABD arşivlerinde rastladığı bu diplomatik yazıda, Türkiye'nin halifeliği kaldıracağı, bir hafta kadar önce Washington'a bildirilmişti.

İşin daha ilginç yanı, ABD'li diplomatın bu bilgiyi bir Fransız meslektaşından almış olmasıdır. Demek oluyor ki, Fransızlar ve ABD'liler daha Türkiye'de yaşayanlar olup bitenlerden habersizken, açıktan veya gizliden haberdarlar gelişmelerden. Bu durumda hilafetten ödleri kopan İngilizlerin bu işe çok önceleri agâh olduklarını tahmin etmek zor olmasa gerek.

Hakan Özoğlu'nun, elindeki belgeyi bir an önce yayınlamasını beklerken, manzarayı netleştirmek bakımından tuvale bazı fırça darbeleri atmakta fayda var. O zaman belgenin büyük ölçüde yerine oturacağını söyleyebiliriz.

Malum, halifelik, 3 Mart 1924'te kaldırılmış ve Halife Abdülmecid, hanedan üye ve mensuplarıyla birlikte aynı gece yurtdışına çıkarılmıştı. Gerçi kanunun gerekçesinde hilafetin "şahs-ı manevisi" (tüzel kişiliği) TBMM'nin uhdesine devredilmişti deniliyordu ama bunun, bir devamlılık sağlamaktan ziyade, hilafetin bir "meraklısı"nın eline geçmesine mani olmaya yönelik içdiş edici bir tedbir olarak anlaşılması doğru olurdu. Açıkçası bu karar, halifelüğün sonu anlamına geliyordu.

Zümrüd-i Anka dergisinde çıkan bu karikatürde ateşlenmiş topun ağzındaki kişi Halife Abdülmecid'dir. Toplarının ateşleneceği anı bekleyenler ise Rum ve Ermeni patrikleriyle hahambaşıdır.

Çeşitli bahaneler üretildi elbette. Yok halife daha çok para istiyormuş da, yok "Hilafet hazinesi"nden söz ediyormuş da, ne demekmiş efendim "Hilafet hazinesi"? Böyle bir hazine mi varmış ki?

22 Ocak 1924'te, yani kaldırılmasından 40 gün kadar önce Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa, Halife'nin Cumhuriyet'e tecavüz ettiğini söylüyor, bunun cezasız kalmayacağını ima ediyordu.

Ancak aynı günlerde Türkiye'de gergin bir bekleyişin hüküm sürdüğü de keskin dikkatlerden kaçmıyordu. Sanki yalnız Halife'ye değil de, diğer dinlerin reislerine karşı da bir şeyler yaşanacağı hissi basında kol geziyordu. Nitekim 7 Şubat günü Eğitim Bakanlığı'nca (ne var ki o zaman henüz "millî" olmamıştır) yabancı okul binalarındaki dinî alamet ve işaretlerin kaldırılması hakkında karar çıkar. Ayın 15'inde ise İzmir'de Harp Oyunları başlar. (bitişi: 22 Şubat)

Çok sonraları bunun, Kâzım Karabekir Paşa da dahil, pek çok asker-siyasetçiyi Meclis'ten ve Ankara'daki gelişmelerden uzak tutmak üzere geliştirilmiş gerçek bir "oyun" olduğu anlaşılacaktır.

Velhasıl, kamuoyunda hilafetin kaldırılmasının ardından diğer din temsilciliklerinin de kaldırılıp reislerinin sınır dışı edilmesi yönünde bir beklenti mevcuttu. Hatta bunu konu alan bazı karikatürlere bile rastlanır.

Şaşırtıcı gelmiyor mu size de: Rum ve Ermeni patrikleriyle Musevi hahambaşısının Türkiye'de kalmaları Lozan Antlaşması'nda karara bağlanmamış mıydı? Lozan da bir yıl kadar önce imzalandığı halde bunların yazılıp çizilmesi Lozan'ın delinmesi anlamına gelmiyor mu?

Hayır, zira Lozan o sırada henüz onaylanmamıştır. Malum, bir uluslararası antlaşma üç aşamadan geçtikten sonra geçerlilik kazanır. 1) Yetkililerin imzalaması, 2) Meclislerden geçmesi ve, 3) Devlet başkanlarınca onaylanması.

Sevr işte bu 2. ve 3. aşamalardan geçmediği için resmîyet kazanamamıştı. Peki ya Lozan?

Sıkı durun: Lozan Antlaşması, halifelüğün kaldırıldığı tarihte henüz yürürlüğe girmiş değildi. Bu durumda halifelüğü emsal olarak diğer dinî reislerin de ülkeden kovulmalarını istemek bir yerlere gözdağı vermek anlamına mı gelmektedir, yoksa samimi bir 'laik' talepte bulunmak anlamına mı? Bence ikisi de değil. Asıl maksat, rakiplerimizi bir an önce Lozan'ı onaylamaya zorlamaktır.

Aklınıza takılmış olmalı: Lozan 24 Temmuz 1923'te imzalanmış diye biliyoruz, Ekim ayında da Türkiye Cumhuriyeti kurulmuş. Peki 1924 yılında hangi onayı bekliyoruz hâlâ?

Biz 23 Ağustos 1923 günü Meclis'ten geçirmiştik Lozan'ı ama 3. aşamaya, yani devlet başkanının onaylaması noktasına hilafetin kaldırılmasından sonra gelebilmiştik. Bir başka deyişle Mustafa Kemal Paşa Lozan'ı, hilafetin

kaldırılmasından 28 gün sonra onaylamıştı.

Yani bir tür satranç oynandığından emin olabilirsiniz. Önce Yunanistan onaylasın, sonra hilafeti kaldıralım, ardından biz onaylayalım, sonra da İtilaf devletleri...

Nitekim Yunanlılar bizden daha atik davranmışlar ve 11 Şubat 1924'te meclislerinde onaylamışlardı Lozan'ı. İtilaf devletleri başkanlarının ne zaman onayladıklarını biliyor musunuz? 6 Ağustos 1924 tarihinde.

Peki neyi beklemişlerdi bunca süre?

Anlaşılan, önce Lozan'da verdiğimiz sözlerin yerine getirilip getirilmediği (icraat) görülecek, sonra nihai onay verilecekti. O devrin Birleşmiş Milletler'i demek olan Cemiyet-i Akvam ise bir ay sonra, 5 Eylül'de Lozan Antlaşması'nı resmen tescil edecek ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması uluslararası garanti altına alınacaktı. Öte yandan Medeni Kanun'un hazırlanmasına bundan sadece 6 gün sonra başlanmış olması size de yeterince anlamlı gelmiyor mu?

ABD ve Fransa'nın hilafetin lağvı haberini bizden önce almalarında bir gariplik yok sizin anlayacağınız. Dert onların derdiydi çünkü.

Bu kitabı okuyan asker, darbeci olmaz da ne olur?

Masamda 1971'de basılmış bir "Türk Devrim Tarihi" kitabı duruyor. Yayınlayan: Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı. Kitaba göre Türk ordusunun "komutanları" çok kez milletin kaderine el koyarak onu kurtarmışlar. "Türk subayına gelecekte gene böyle bir görev düşebilir"miş. Bu kitabı okuyan öğrencinin ruh sağlığını düşünün.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bediüzzaman ile Mustafa Kemal hiç karşılaştılar mı?

Mustafa Armağan 2011.01.02

"Hür Adam" filmi henüz vizyona girmedi ama basına yansıyan tanıtım ve tartışmalardan, hakkında epeyce bilgi sahibi olduk sayılır. Bu fırsattan yararlanarak Said Nursi ile Mustafa Kemal Paşa'nın münasebetlerine dair birkaç noktayı berraklaştırmakta fayda var.

Anlaşıldığı kadarıyla, filmin düğüm noktasında Bediüzzaman'ın Mustafa Kemal Paşa ile tartıştığı sahne yer alıyor. Bazılarına göre böyle bir olay hiç yaşanmadı. Acaba?

Şunu söyleyelim ki, henüz dört başı mamur Atatürk ve Bediüzzaman biyografileri yazılamamıştır. Yazılamayışının sebebi, akademinin soğuk elinin bu iki dünyaya eğilme imkân ve fırsatını bulamamasıdır. İşin ilginç tarafı, hem Atatürk'ün hem de Bediüzzaman'ın sağlıklarında birer hatırat bırakmış olmalarıdır. Belki de bilim adamlarını tedirgin eden husus, "Nutuk" ve "Tarihçe-i Hayat"ın lehine veya aleyhine yazmak zorunda kalmaktır.

Peki Mustafa Kemal ile Said Nursi hiç karşılaştılar mı?

İlk olarak 1916'da Kafkas cephesinde karşılaşmış olabilirler. Zira Bediüzzaman gönüllü milis alayının başında, Mustafa Kemal ise 16. Kolordu komutanı olarak aynı cephede Ruslara ve Ermenilere karşı savaşmışlardı.

Peki 1922-23'te Ankara'da karşılaşip tartıştılar mı?

Bu konuda resmî kaynaklar gayet ağzı sıkı davranıyor. Bediüzzaman'ın TBMM'ye geldiğini, orada "hoş amedi" (hoş geldin) töreni icra edildiğini ve kürsüye dua etmek üzere davet edildiğini resmî tutanaklardan okuyoruz. 9 Kasım 1922'de geldiği Ankara'dan ayrılış tarihi 17 Nisan 1923 olduğuna göre 5 ay kadar Ankara'da kaldığı da kesin.

"Tarihçe"ye göre Mustafa Kemal, "şifreyle" 3 defa davet etmişse de, Bediüzzaman önce gelmek istememiş, fakat dostu, eski Van Valisi Tahsin Bey araya girince razı olmuştur. Alkışlarla karşılanırsa da, Ankara'da umduğunu bulamayan Nursi'nin Hacı Bayram Camii civarında ikamet ettiğini biliyoruz. Ne var ki, Meclis'te dine kayıtsızlık ve Batılılaşma bahanesi altında İslamiyet'e karşı soğukluk havası gördüğünden milletvekillerine hitaben namaza teşvik edici bir bildiri yayımlar. Bildiriyi Mustafa Kemal'e okuyan kişi ise Kâzım Karabekir Paşa'dır. Etkisi hemen görülür, namaz kılanlara 60 kişi eklenir, mevcut mescit dar gelince daha büyük bir odaya taşınılır.

Yine "Tarihçe"de geçtiği kadarıyla, başkanlık divanında 50-60 milletvekili içinde Mustafa Kemal ile Bediüzzaman arasında bir "fikir teatresi" yaşanır. Mustafa Kemal, yüksek fikirlerinden yararlanmak için çağırdıkları halde Nursi'nin gelir gelmez namaza dair bildiri yayımlamasını eleştirir, 'aramıza ihtilaf soktunuz' diye ona yüklenir. Nursi ise birkaç makul cevap verdikten sonra, tartışma alevlenince "şiddetle ve hiddetle" iki parmağını ileri uzatarak, "Paşa, Paşa! İslamiyet'te imandan sonra en yüksek hakikat namazdır. Namaz kılmayan haindir, hainin hükmü, merduttur (dinden çıkmıştır)" der. Bunun üzerine M. Kemal özür diler, ona "ilişemez".

"Tarihçe-i Hayat"ta Bediüzzaman'ın Mustafa Kemal'le konuştuğu ikinci bir sahne daha yer alır. Buna göre İslam âleminde büyük bir uyanışın işaretlerini görmek umuduyla Ankara'ya gelen Nursi'nin hayal kırıklığı ve dinden uzaklaşma yönündeki gidişatı düzeltmek için çalıştığından söz edildikten sonra bu defa Meclis Başkanlığı odasında (muhtemelen Büyük Zafer'i tebrik vesilesiyle) Mustafa Kemal'le 2 saat kadar konuştukları belirtilir. Burada onun Paşa'yı daha direkt ifadelerle içine girdiği yoldan çevirmeye çalıştığını görürüz. "İslam ve Türk düşmanlarının arasında nam kazanmak için İslam'ın kurallarını tahrip etmenin bu millet, vatan ve İslam dünyası için büyük bir zarar doğuracağını" söyler ve eğer illa bir "inkılab" yapılmak isteniyorsa, bunun Kur'anî doğrultuda yapılması uyarısında bulunur.

Mustafa Kemal itiraz eder ama Bediüzzaman'ı da gözden çıkarmak istemediği dikkat çeker. Ona milletvekilliği dahil olmak üzere bazı cazip tekliflerde bulunur. Ne var ki, Nursi, kimi manevî yorumlar ışığında bu çağda siyasetle mücadele yolunun kapandığını, gelişmelere "manevi kılıç" hükmündeki "icaz-ı Kur'an'ın nurlarıyla" mukabele edilebileceği kanaatiyle teklifleri reddeder ve kalması yönündeki ricalara rağmen Van'a çekilir.

Diğer ismi "23. Lem'a" olan "Tabiat Risalesi"nin başındaki not, bu bilgileri tamamlayıcı niteliktedir. Büyük Zafer'den sonra Ankara'ya gittiğinde "gayet müthiş bir zındık fikri"yle karşılaştığını anlatır burada. Milleti bozmak ve zehirlemek için "dessasane" çalışanları görünce "Eyvah" der, "bu ejderha imanın erkânına (esaslarına) işicecek." Risaleyi bu sürece karşı bir tür panzehir olarak yazmıştır.

Bediüzzaman, Mustafa Kemal'le karşılaşma sahnesini böyle anlatıyor. Ne yazık ki, karşı cepheden bir anlatım elimizde yoktur. Peki bu kadar zengin ayrıntıları bir insanın uydurması mümkün müdür? Üstelik Kâzım Karabekir'in aynı süreç hakkında yazdıkları ortadayken. Bediüzzaman'ın "dinsizlik" ve "İslam'dan uzaklaşma" hakkında yazdıklarını şöyle doğrular Karabekir:

"Ankara'da yeni bir hava esmeye başladı. "İslamlık terakkiye mani imiş." CHP "lâ-dinî" (din dışı) ve lâ-ahlâkî (ahlak dışı) olmalı imiş! (...) Türkiye İslam kaldıkça, Avrupa ve hele İngiltere müstemlekelerinin çoğunun halkı İslâm olduğundan, bize düşman olacaklarmış!"

10 Temmuz 1923 günü istasyon binasındaki özel kaleminde Mustafa Kemal Paşa ile görüşen Karabekir Paşa, Gazi'nin kendisine "Dini ve namusu olanlar aç kalmaya mahkûmdur. Bunun için önce din ve namus anlayışını değiştirmeliyiz. Dinî ve ahlakî inkılap yapmadan önce hiçbir şey yapmak doğru değildir." dediğini aktarmaktadır.

Said Nursi'nin siyasetten uzaklaşma öyküsünü bu ışık altında yeniden okumakta fayda var. Gayri resmi hatıratlardan parçalar yan yana getirilince bazı soluk hatlar seçilir hale geliyor, öyle değil mi?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kanuni'yi Koruma Kanunu mu çıkartalım?

Mustafa Armağan 2011.01.09

Sayın Bülent Arınç çok haklı: "Kanuni'yi Koruma Kanunu" çıkarmak gerekecek bu gidişle. Atatürk filmlerinde gerçeğe uymayan sahneler oldu mu, kıyametleri koparanlar, aynı şey Kanuni'nin başına gelince 'Canım, sanatçının özgürlüğü vs.' gerekçelerine sığınıyorlar. İşine gelince tarihe saygı iste, gelmeyince vur abalıya!

Zihinlerimizdeki Oryantalist ipoteği bir kere daha bütün parlaklığıyla sergileyen "Muhteşem Yüzyıl" dizisi, Türkiye'ye "sahte bir tarih" yutturarak milyonların zihnini karıştırıp Harem ve Hürrem efsanelerinin ateşini biraz daha körükleyeceğe benziyor. Tarihî gerçeklere attığı çalımların ise haddi hesabı yok.

Birilerinin bize "yanlış baba"yı gerçek baba diye seyrettirmelerinden bıktık, usandık. Ecdadımızın kendi nefesiyle arz-ı endam edeceği bir tarihî filmi daha ne zamana kadar bekleyeceğiz?

Bence dizinin temel sakatlığı, bakış açısında. 'Ticari olarak ne getirir?' diye bakıldığı o kadar açık ki, bütün kurgusu, cinselliğe odaklanmış. Belki de adını "Muhteşem Haremistan" koysalardı daha dürüst davranmış olurlardı.

Soruyorum: Eğer dizideki harem ve aşk sahnelerini Amerikalı veya İtalyan bir yönetmen çekseydi bundan farklı ne yapabilirdi? O da harem sahnelerini abarttıkça abartır, erotizme ve Batı kültürünün kadim saplantısı olan harem fantezilerine yüklenirdi.

Peki Kanuni'nin tahta çıkmasından bir gün sonra matem elbiseleriyle babası Yavuz'un tabutunun önünde kilometrelerce yürüdüğü sahne neden çekilmeye layık bulunmadı dersiniz? Tabii ölüm gibi can sıkıcı bir konu için içine girince o harem sahnelerini nasıl yutturacaklardı millete?

Hakkını yemeyelim, kahramanımızın ağzını dahi kıpırdatmadan, bir an önce bitsin diye kameralara boş boş baktığı(!) namaz sahnesini unutuyor değilim. Onlar da maalesef epeyce yapay ve yapıştırma kalıyor.

Üstelik Kanuni tahta çıktığı tarihlerde Topkapı Sarayı'nda bir Harem dairesi bulunmuyordu! O zamanlar Harem, bugünkü İstanbul Üniversitesi merkez binasının bahçesindeki Eski Saray'daydı. Topkapı bir devlet dairesi olarak kullanılıyor, padişah akşamları yatmak için Eski Saray'a gidiyordu. 1550'lerde bile Hürrem'in Eski Saray'da yaşadığına dair belgeler var. Topkapı'da bir 'Harem Dairesi'nden söz edebilmek için III. Murad devrine demir atmak gerekecektir.

Hürrem (Aleksandra) adlı cariyenin Kanuni tahta çıktıktan sonra saraya girdiği de tarihî olgulara aykırı bir bilgidir. Zira Hürrem, Kanuni daha Kefe valisi iken, 14-17 yaşlarında onun haremine girmişti. Filmde nasılsa çatpat Türkçe bilen 'acemi' Hürrem, aslında o tarihte Türkçe, edebiyat, nakış, dikiş, müzik vs. öğrenmiş tecrübeli bir cariyedir, en önemlisi, çocuk doğurmaya layık biri olduğunu ispatlamıştır.

Bir de Kanuni'yi oynayan Halit Ergenç'in yaşı meselesi var. Bu 40 yaşındaki 'adam'ın, tahta çıktığında henüz 25'ini bitirmemiş olan genç ve dinç Kanuni ile ne alakası var? 21 yaşındaki Fatih'in resmini yapamadığımız gibi, genç Kanuni'ye de o muhteşem tahtı yakıştıramıyoruz herhalde.

Dizide Kanuni tahta geçtikten sonra şenlikler yapıldığını izliyoruz (havai fişek vs.). Oysa ortada daha gömülmemiş bir padişah cenazesi duruyor. Yavuz'un matemi sürüyor. Ne eğlencesi bu?

Bu arada Kanuni'ye babasının Rodos'u almak için 200 parça "kalyon" yaptırma emri verdiği söyleniyor. Hey Allah'ım! Kalyon o tarihlerde Osmanlı donanmasında yoktu ki! Prof. İdris Bostan'ın "Osmanlı Gemileri"ne bakın, tersanelerimizde ilk harp kalyonu 1644 yılında yapılmıştır diye yazar, yani yaklaşık 124 yıl sonra.

Hatalar sürüp gidiyor. Burada keselim, zira 'filmi bırak da bize haremi anlat' dediğinizi duyar gibi oldum.

Bunun için üç yabancı kaynağa başvuracağım. Kanuni devri yönetimi üzerine doktora yapmış olan Albert Howe Lybyer şöyle yazıyor:

"Bir Doğu haremının yapısı ve özelliği genellikle yanlış anlatılır. Haremde yüzlerce, hatta binlerce kadın bulunsa da, bunlardan ancak birkaçı hükümdarın gerçek eşiydi. Geri kalanların çoğu, hükümdarın annesinin, karılarının, kızlarının ve çocukluk çağındaki oğullarının kişisel hizmetkârı ve eğlencesiydi. Kanuni çağında harem, sarayın geri kalan bölümlerinden öylesine kopuk, öylesine az görülen ve az tanınan, öylesine sultanın kişisel konusu niteliğindeydi ki, saray incelenirken haremın üzerinde durmak pek gerekmezdi. Anlaşıldığına göre Kanuni, haremine sık sık gitmiyordu."

Neymiş? Harem genellikle yanlış anlatılmış, bir. İçinde binlerce kadın yaşasa da, haremdekilerden ancak birkaçı hükümdarın eşiymiş, iki. Harem o kadar az bilinen bir konuymuş ki, üzerinde durmak bile gerekmezmiş, üç. Kanuni haremine sık sık gitmiyormuş, dört.

Avusturya elçisi Busbecq, bizzat görüştüğü Kanuni hakkındaki izlenimini şöyle aktarır:

"Artık yaşlanmakla birlikte bu muazzam imparatorluğun hükümdarlığına hâlâ yakışmaktadır. O aşırılığı sevmeyen, kendini birçok zevklerden mahrum etmesini bilen, irade sahibi bir kimsedir. Gençliğinde bile ağırbaşlılıkla hareket eder, şarap içmezdi. Dindardır, ibadetini hiç ihmal etmez. Bir emeli devletin hudutlarını genişletmek ise, diğeri dinini yükseltmek ve yaymaktır."

Kitabı "Harem-i Hümayun"u sık sık tavsiye ettiğim ABD'li tarihçi Leslie P. Peirce ise Batılıların haremle ilgili takıntılarını cesurca irdeliyor:

"Biz Batılılar, İslam toplumunda cinselliği saplantı haline getirmek gibi eski ama hâlâ güçlü bir geleneğin mirasçılarıyız. Harem, Müslüman cinsel duyarlılığı üzerine kurulu Batı efsanelerinin kuşkusuz en yaygın simgesidir. Avrupa, bir Doğu tiranı efsanesi geliştirdi, özünü de sultanın haremde yakaladı. Seks alemleri, kokuşmuş iktidarları anlatmakta kullanılan bir mecaza dönüştü. Haremın temel dinamiğini cinsellikten çok aile politikası oluşturuyordu. Haremdeki birçok güçten sadece biriydi cinsellik; burada incelenen dönemde de pek önemli değildi."

Peki Kanuni nasıl biriydi?

Zigetvar seferine çıkmadan önce oğlu Selim'e iki bazubent ile bir "cevherî al sanduğu" bırakmış, bunları satıp parasıyla Cidde'ye su getirmesini vasiyet etmişti. Vasiyetindeki son sözleri şunlardı: "Hak Teala bu seferi mübarek edip gönül hoşluğuyla gelmek müyesser ede, Habib-i Ekrem hürmetine aleyhisselam."

'Bu' Kanuni'yi "Muhteşem Yüzyıl"da boşuna aramayın, bulamazsınız.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İşte Said Nursi'nin Mustafa Kemal'le görüştüğünün belgesi

Mustafa Armağan 2011.01.16

Bediüzzaman Said Nursi ile Mustafa Kemal Paşa tartıştılar mı tartışmadılar mı? "Bu sahne gerçek dışı" deyip dava açanlar da oldu, "bağımsız bir kaynak tarafından doğrulanmadı" diyen de.

Öte yandan Turgut Özakman yine döktürmüş: "Said Nursi'nin Atatürk'le konuştuğu hakkında hiçbir not, bilgi, anı söz konusu değildir."

"Hiçbir not, bilgi ve anı" yok öyle mi?

Her şeyden önce TBMM Tutanakları Dergisi'ne göre Nursi'nin Ankara'ya geldiği ve Meclis'te özellikle Doğulu milletvekilleriyle buluştuğu kesin. Burada şu soru önemli: M. Kemal, S. Nursi'yi neden ısrarla çağırtmış ve Meclis'te "hoş geldiniz" töreni düzenletmiştir?

Nursi'ye göre M. Kemal kendisini "taltif etmek" ve bütün Doğu illeri genel vaizliği teklifinde bulunmak maksadıyla davet etmişti. Aslında Lozan görüşmeleri sırasında İngilizlerin özerk ya da bağımsız bir Kürdistan kurulması tezlerine karşı, içeride Kürtlerin Türklerden ayrılmaması gerektiğini telkin edecek din adamlarına ihtiyaç vardı. Nursi'nin Ankara'ya çağırılması, bu nazik sürece olumlu katkılarda bulunabilir, Kürtlerin TBMM hükümetine bağlılığını koruyabilirdi.

Ancak oturumları izleyen Nursi, namaz vakti gelip de mescide gittiğinde tam bir hayal kırıklığına uğruyordu. Zira milletvekillerinden ancak bir kısmı namaz kılıyordu. Bu durum, kafasında soru işaretleri çaktırdı. Padişah-Halifenin yetkilerini kullanan bir Meclis'in kararları, namaz kılınmadığı takdirde dinî açıdan sakatlanmaz mıydı?

Bunun üzerine beyannamesini yayınladı. Milletvekillerine gönderdiğinden birkaç kelime farklı bir nüshayı da TBMM Başkanı sıfatıyla M. Kemal'e ulaştırdı.

Hür Adam Said Nursi filmindeki Bediüzzaman'ın Mustafa Kemal ile karşılaştığı bu sahne çok tartışılmıştı.

24 Kasım'da Mustafa Kemal "şiddetli bir hiddetle" başkanlık divanına girip Nursi'ye bağırarak "Seni buraya çağırdık ki, bize yüksek fikir beyan edesin. Sen geldin, namaza dair şeyler yazıp içimize ihtilaf verdin" der. Nursi'nin cevabı da aynı sertliktedir: "İmandan sonra en yüksek hakikat namazdır. Namaz kılmayan haindir, hainin hükmü merduddur."

Bir gün sonra bu defa Başkanlık odasında görüşürler. Nursi "bütün hissiyatını ve prensibini rencide ettiği halde" Mustafa Kemal'in kendisine ilişmeyip taltifine çalıştığını ifade eder. "Mektubat"ta ise İslam'ın kurallarını tahrip etmenin bu millet, vatan ve İslam dünyasında büyük zarar doğuracağını, inkılap yapmak gerekiyorsa

bunu doğrudan Kur'an'ı esas alarak yapmak gerektiğini söyler. Mustafa Kemal itiraz eder ama onu kendisine çekmek ve nüfuzundan yararlanmak için cazip tekliflerde de bulunur.

Şebinkarahisar milletvekili Ali Süruri Bey'in (1888-1926) basılmamış olan hatıratı, rejime muhalif olmayan bir milletvekilinin elinden çıktığı için apayrı bir önemdedir. Said Nursi-M. Kemal görüşmesi bu hatıratla ilk kez bağımsız ve o devre ait yazılı bir metin tarafından doğrulanmış olmaktadır.

Ali Süruri hatıratında 25 Kasım günü Meclis dağılırken Başkanlık Divanı odasından içeriye baktığını ve "Kemal Paşa" ile "Bediüzzaman Molla Said-i Kürdî" arasındaki konuşmaya tanık olduğunu anlatır:

Konuşmanın başlangıcında Bediüzzaman, yazdığı mektupta (beyanname) namaz kılmayı tavsiye etmiş. Sonra Şafiî mezhebine göre namazı terk edenin şahitliği kabul edilmeyeceğinden, Meclis'in çoğunluğu namazı terk ederse kararlarının kusurlu ve hükümsüz olacağını söylemiş.

Kaynağımız, ardından Mustafa Kemal'in sözü aldığını ve beyannamenin "siyaseten sakıncalı" olduğundan söz ettiğini, yalnız kendisi muhatap alınmış olsaydı büyük bir sakıncasının olmayacağını ama milletvekillerine de gönderilmesinden üzüntü duyduğunu söyleyip "danıldı"ğını belirtiyor. Nursi de bu sakıncayı düşünmediğini itiraf ediyor. (Yalnız bu son cümlelerin sayfa kenarına sonradan eklendiği dikkat çekiyor.)

Said Nursi başlangıçta biraz "haşince" konuşurken muhatabının alttan alması üzerine sözlerini tevil edip hafifletiyor ve "aralarındaki kırgınlık zahiren" gideriliyor. Ancak "herhalde iki taraf da birbirine muğber (gücenik) kaldılar" ifadesi dikkat çekiyor.

Şebinkarahisar milletvekili Ali Süruri hatıratında "Kemal Paşa" ile "Bediüzzaman Molla Said-i Kürdî" arasındaki konuşmaya tanık olduğunu anlatır.

Yazara göre sözün burasında Mustafa Kemal çok mühim meselelere temas ediyor ve zekâsını gösteriyor. Ardından "Bediüzzaman'ı yalnız şu mübahasede dinleyenler şöhretini pek hakikate muvafık bulmadılar sanıyorum" diyor ve ekliyor: "Mamafih yine güzel cevaplar verdi. Ve Meclis'in çok mübarek ve mübeccel olduğundan bahsetti."

Ali Süruri'ye göre Nursi, bundan sonra M. Kemal'e şunları söylemiş:

"Siz Kur'an'ı ve İslam'ı kurtardınız. Kur'an'ı omzunuza kaldırdınız. Kur'an ise her sayfasında salât (namaz) ile emrediyor. Mademki Kur'an'ı böyle muhafaza ettiniz, onun emri olan salâta da beynelmüslimin te'min-i müdâvemet (Müslümanların namaza devamını sağlamak) için teşebbüs etmeniz lazımdır ve mektubu size onun için yazdım. Sizden başkalarına yazdığım doğru olmayabilir. Fakat böyle bir teşebbüsü sizin hatırına onlar da getirsinler diye yazdım."

Yazar bundan sonra Bediüzzaman'ın (akşam ezanının okunması üzerine) odadan çıktığını, arkasından Mustafa Kemal'in odada bulunanlara, Bediüzzaman'ı beğenmediğini söylediğini ve "böyle ulemadan ümmet-i İslamiyeye (İslam ümmetine) hayır gelmez" dediğini ekliyor.

Bu çok ilginç parçanın yorumunu size bırakıyorum. Ancak Ali Süruri Bey'in hatıralarından sonra artık tartışmaya son nokta konulmuş oldu. "Tarihçe"de anlatılanların bu yeni bulunan hatıratla doğrulanması karşısında bakalım birileri yine çıkıp "hiç belge yok" diyebilecekler mi?

Not: Aslı Milli Kütüphane'de bulunan bu önemli hatıratı bulmama yardımcı olan İlhan Şimşek, Özgür İpek Pektaş ve Dr. Niyazi Ünver'e teşekkür ederim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kanunî Nuh'un gemisini aramış mıydı?

Mustafa Armağan 2011.01.23

Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu bir görüşmemizde imkân bulabilseydi "Stratejik Derinlik"ten sonra bir de "Tarihî Derinlik" kitabı yazmak istediğini söylemişti.

Sayın Davutoğlu eminim yazacağı kitapta Kanuni Sultan Süleyman'dan da sık sık bahsedecektir. Mesela kendi Sadrazamı ve damadı Lütü Paşa, Kanuni'nin "Uçar bir kadırgası vardı ki", der, "Nuh'un gemisinden idi tahtası". Bu, Osmanlı'daki "tarihî derinliğin" Kanuni'nin dünyasına yansımaları değil midir?

Yorulmak bilmeyen o ateşin ruhunu nasıl yatak odasından çıkmayan bir sefihe dönüştürüldüğünü görüyoruz. Necip Fazıl'ın deyişiyle, insanın maymundan geldiğini bir türlü ispatlayamadılar ama bir filden nasıl fare çıkabileceğini mahut diziyle görmüş olduk.

Bugün Kanuni'nin sadece bir tek seferinden bile ne cevherler edinilebileceğini göstereceğim.

Genç Süleyman 25 yaşında tahta çıktığında kendine iki hedef koymuştu. Büyük dedesi Fatih, sadece 2 seferinden eli boş dönmüştü: Belgrad (1456) ve Rodos (1480) seferleri. Onun başaramadıklarını başarmak için yola çıkacak ve ilk amacına tahta oturduğu yıl ulaşacaktı.

1522 yılının Haziran'ında görkemli bir donanma Rodos'a çıkarma yaparken, kendisi karadan Marmaris'e ilerleyecek ve Ramazan'ın 4'ünde oruç ağız adaya ayak basacaktı. İlginçtir, "Şeytan Kulesi"yle meşhur adaya padişahı "Yeşil Melek" adlı bir gemi götürüyordu.

Peki kimdi düşman? Selahaddin-i Eyyubi Kudüs'ü geri alınca Kıbrıs'a kaçan iki Hristiyan askerî tarikatı vardı. Bunlardan birisi, Tapınak (Templar) Şövalyeleri tarikatıydı, diğeri Hospitaller ya da St. John Şövalyeleri tarikatı. Kurulma amaçları, Kudüs'ü yeniden fethetmekti.

Hospitaller Şövalyeleri Kudüs'ten kaçınca önce Kıbrıs'ta mekân tutmuşlar, 1309 yılında ise Rodos'a egemen olmuşlardı. Hatta bir ara İzmir'i de ele geçirmişlerdi. Onları İzmir'den söküp atmak, o sırada Anadolu'da bulunan Timur'a nasip olacaktı.

1312'de Tapınak Şövalyeleri tarikatı Papalık tarafından yasaklandı, malı mülkü de Rodoslu kardeşlerine kaldı. Böylece Kanuni'nin 2. seferini düzenlediği Rodos adası, yeraltına çekilen Tapınakçıların da sığınaklarından biriydi. İngiliz, Fransız, İtalyan, Alman, İspanyol, Portekizli seçkin savaşçılar Akdeniz'de korsanlık yapıyor, rehinelere alıyor, ticarete giriyor, ciddi bir para trafiğini yönlendiriyor, hatta bankerlik yapıyorlardı.

Nitekim Cem Sultan da vaktiyle onlara elini verip kolunu kaptıranlardan olmuştu. Kendisini Selanik'e çıkarmaları için anlaşmışlardı ama onlar götürüp Fransa Kralı'na, ardından Papa'ya kiralamışlar, bir yandan da kardeşi Sultan Bayezid'den her yıl yüklü bir meblağ koparmışlardı.

Bu sırada Bizans'tan Topkapı Sarayı'na intikal eden ve Hz. Yahya'nın eli olduğuna inanılan bir kemiği de istemişler, Bayezid de vermek zorunda kalmıştı. Ne var ki, Kanuni bunu unutmamış, dedesinin verdiği "emaneti", şövalyelerin komutanıyla pazarlık yaparken istemişse de alamamıştı. Bugün Topkapı Sarayı'nda

bulunan bu el, muhtemelen Rodos'tan Kıbrıs'a gitmiş, III. Murad zamanında orada bir kilisede bulunmuş, bir asırlık aradan sonra yeniden İstanbul'a getirilmişti. (Macarlar, Mohaç'ın kaybedildiği 29 Ağustos günü için takvime baktıklarında o günün Hz. Yahya'nın başının kesildiği gün olduğunu dehşetle görmüşlerdi!)

Kanuni genç yaşında kral atayacak kadar güçlü bir hükümdardı. Minyatürde Macar Kralı tacını Kanuni'ye teslim ediyor.

Kanuni Rodos'u almak için tam 6 ay uğraşmıştı, gerekirse kışı da bu Akdeniz adasında geçirmeye hazırды. Binlerce şehit verilmişti, daha da verilebilirdi. Akdeniz'in ortasındaki bu fesat yuvası ne pahasına olursa olsun temizlenmeliydi. Yalnız fesat yuvası mı? Aynı zamanda büyücülük, gizli ilimler ve Papa'nın bile tahammül edemediği kimi sapkın inançlar da yaşıyordu orada. Bir kaynakta şehrin surlarına konulan aynalardan bahsedilir. Bunlar neyin nesiydi? Öte yandan şövalyelerin başındaki Villiers de L'Isle-Adam'ın unvanı, Üstad-ı Azam'dı, yani Büyük Usta. Bu, Masonların 33 dereceli Üstadlarına verdikleri unvanın aynısıydı.

Gerçi Masonlukla bağlarını inkâr edegelmışlerdi. Zaten Fransız devriminden önce bildiğimiz manada serbest Masonluk (Farmasonluk) da yoktu. Tarikat mensupları arasında Masonik ritüel ve idealler bir sır gibi gizleniyordu. Nitekim Rodos'tan kovulup da Malta'ya gittiklerinde orada Masonluğu kuranlar da Kanuni'nin yendiği şövalyeler olmamış mıydı?

6 aylık bir kuşatmadan sonra Kanuni'den kurtuluş olmadığını anlayan Şövalyeler teslim olmaya karar verdi. 20 Aralık'ta anlaşma imzalandı. 1.500 kadar Müslüman esir serbest bırakılacak, buna mukabil şövalyeler eşya ve silahlarını yanlarına alarak 10-12 gün içinde adayı terk edecekler, halktan isteyenler kalacak, kimsenin dinine karışılmayacaktı vs.

L'Isle-Adam anlaşmayı imzaladıktan sonra Kanuni'yi ziyaret etmek istedi. Ancak o sırada Divan-ı Hümayun toplanmıştı, kapının önünde yağmur altında bir hayli bekledi, ıslandı. Toplantı bittikten sonra sırtına bir hilat giydirilerek ("gala" kelimesinin nasıl "hil'at"ten geldiğini bir gün anlatırım nasipse) huzura sokuldu. Avrupa tarihleri Üstad-ı Azam'ın, padişahın ayaklarına kapanmak istediğini yazar. 27 yaşındaki Kanuni, babası yaşındaki şövalyeyi kolundan tutarak ayağa kaldırmış ve elini öpmesine izin vermiş, yanındakilere de onu bu yaşında evinden barkından uzaklaştırdığı için "yüreğinin sızladığını" söylemiştir.

Rodos seferindeki ilginçliklere şununla son verelim: Hristiyan St. John Şövalyeleri tam Noel günü (1 Ocak) adayı terk etmişler ve Müslümanlar da aynı gün şehre girmişlerdi. Nasıl girdikleri bence daha önemli. "Hristiyanları bile kendilerine hayran bıraktıran bir sessizlik içinde" diyor Romanyalı tarihçi Jorga ve ekliyor: "Sanki savaşçı değil de en katı disiplin altında yetişmiş Fransisken keşişlerdi."

Nuh'un gemisinin peşinde olan Kanuni'nin tarihî derinliği üzerinde düşünmeye değmez mi sizce de?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Genelkurmay bu yıl Karabekir Paşa'yı unuttu

Mustafa Armağan 2011.01.30

Masaya yumruk vurdu, bağırdı, çağırdı ama İlker Başbuğ zamanında Genelkurmay Başkanlığı bir ilke imza atarak 62 yıllık ayıbı temizlemeye soyunmuştu.

1. Kâzım Karabekir Paşa'yı anma günü düzenlemiş olan Başbuğ, konuşmasında Karabekir'le birlikte Fevzi Çakmak'ı da kucaklayacaklarını söylemiş ve 10 Nisan 2010'da Mareşal'i anma günü de düzenlemişti.

Gelin görün ki, Işık Koşaner döneminde Genelkurmay Başkanlığı garip bir sükûnete bürünmüş durumda. Şikayet ediyor değilim. Elbette olması gereken bu. Ancak bu suskunluk, Karabekir'i anmaya mani değildi. Sonuçta bugün bu bayrak dalgalanıyorsa ve o makam ayaktaysa bunda Karabekir'in emeğini görmezden gelmek en basit ifadeyle kadirbilmezliktir.

Ne var ki, bu kadirbilmezliği daha sağlığındayken yaşamıştı Paşa. İsminin ders kitaplarından nasıl itinayla temizlendiğine, Mustafa Kemal'le yan yana göründükleri pozlardan suretinin nasıl makaslandığına, daha da kötüsü, "Nutuk"un sonunda nasıl haksız yere suçlandığına tanık olmuştu.

Karabekir'in farkı, mücadeleci bir ruha sahip olmasıydı. Nasıl cephede başarılı bir asker olmuşsa, fikir mücadelesinde de, kitabının yakılmasına, yazı ve belgelerine 4 defa polisçe el konulmasına rağmen yılmamış, adeta bir "gerilla" gibi tek başına savaşmıştı. Ne mutlu ki, o savaştan bize, alternatif yakın tarih hazinesi diyebileceğimiz eserler kalmıştır.

Cephelerde sırtı yere getirilemeyen Karabekir, yazı sahasında da susturulamamış nadir kalemlerden biri olarak inkılap tarihimizin "yalan yanlış" yazılmasına, gerçeklerin tersine çevrilmesine, dürüst şahsiyetlerine dil uzatılmasına, gençliğin hipnotize edilmesine karşı çıkmayı bilmişti. Kısaca Karabekir'in kılavuzluğunda yakın tarihin bulanık sularında yüzme imkânına sahibiz.

Karabekir'in 1918'de Erzurum ile Kars'ın kurtarılmasını takip eden "sınır ötesi" Kafkas harekâtı Azerbaycan'a kadar uzanmış, nitekim Mondros Mütarekesi haberini Tebriz'deki karargâhında almıştır. Öte yandan çağrıldığı İstanbul'a bir umutsuzluk havasının çöktüğünü görmüştür. Mustafa Kemal Paşa dahil birçok komutan cephede yenildikleri için kurtuluşa dair umutlarını kaybetmişlerdi. Karabekir ise İngilizleri püskürtmüş, Rusya'nın bıraktığı boşluğu iyi değerlendirerek Ermeniler ve Gürcülerin üzerine yürümüş, İran Azerbaycanı'na hakim olmasına ramak kalmıştır.

Bu diri psikolojiyle İstanbul'a dönen Karabekir, İsmet (İnönü) ile konuştuğunda onun askerliği bırakıp çiftçi olma planları yaptığını öğreniyor, Mustafa Kemal'i ise Anadolu'ya geçmek yerine, Harbiye Nazırı olmak için kulis yaparken buluyordu.

Tam bir hayal kırıklığına uğrayan Paşa, derhal "siyasî ve askerî planlar" yapar; İstanbul'daki komutanlara Anadolu'ya geçip "tek dağ başı mezar oluncaya kadar mücadele" etme kararını anlatır; daha sonra Mustafa Kemal'e atfedilen ünlü parolayı kendisinin icat ettiğini yazar: "Ya istiklal ya ölüm!"

Zaferden sonra Kâzım Karabekir için çıkarılan taştısk poster. Üzerinde şöyle yazılı: "Ermenistan fatihi ve yetimler babası, muzaffer Şark ordularımızın kumandanı Kâzım Karabekir Paşa hazretleri."

Karabekir Paşa'nın eserlerinde üzerinde durduğu bazı noktalar, tarih algımızı kökünden sarsacak niteliktedir. Mesela Mustafa Kemal'e Şişli'deki evinde teklif ettiğini söylediği "kurtuluş planı"na göre, 1) Erzurum'da geçici bir hükümet çekirdeği hazırlanacak (siyasî plan), 2) M. Kemal Paşa Konya'daki, kendisi de Erzurum'daki Ordu Müfettişliği'ne geçecek, 3) Bir tehlike vukuunda geçici bir hükümet kurulacak, M. Kemal "Anadolu Komutanı" namını alıp Batı cephesini, kendisi de Doğu cephesini üstlenecektir (askerî plan).

Karabekir istiklalin bu planla kazanılacağına inanmıştı. Oysa Mustafa Kemal'in o sıradaki fikri, askerî değil, siyasî bir kurtuluştan yanaydı. Milli Mücadele'yi diplomasi yoluyla kazanmaya önem vermesinin sebebi buydu.

Nitekim Karabekir, M. Kemal'in bizzat ordunun başına geçmeyişi bir zaaf olarak görür. O, derhal Başkomutan olmalı ve İnönü'nün geçimsizlik ve beceriksizlikleri yüzünden zaman, asker ve savaş kaybetmeyi göze almamalıydı. Hatta Yunan işgali Sakarya'dan hemen sonra bitirilebilecekken, işin savaşıyla değil, siyasetle halledileceği takıntısı yüzünden bir yıl kadar uzamış ve düşmana gereksiz yere Anadolu'yu yakma ve binlerce sivil öldürme fırsatı tanınmıştır.

Keza İstanbul'un başkentlikten çıkarılmasının İngilizlerin zorlamasıyla olduğu iddiası. İngilizler Boğazlar'a yerleşmek istedikleri için hükümetin İstanbul'dan çıkmasını istemişler, hatta zorlamışlar, bunun için Hilafetin saltanattan ayrılıp saltanatın kaldırılmasını istemişlerdi. Böylece saltanatın kaldırılması ve başkent Ankara'ya naklinin Lozan'ın hemen öncesine denk gelmesindeki sırrı tartışmaya açıyor Paşa.

Kâzım Karabekir 1920 sonlarındaki Doğu harekâtında hem doğu sınırlarımızı güvenceye alarak, hem de Gümrü Antlaşması'yla Ermenilere Sevr'deki imzalarını geri alarak (böylece Sevr'i ilk "parçalayan"ın kim olduğunu öğreniyoruz) hayati önemdeki başarıları imza attığı halde kitaplarımızda neden ısrarla görmezden gelinir? Bu sık sorulan sorunun cevabını, yukarıda yazdıklarımdan çıkarmış olmalısınız. Resmi tarihe itiraz eden Karabekir, elbisenin içine girmiş, sürekli rahatsız eden bir "diken" gibidir.

Nitekim 19 Ekim 1922 tarihli günlüğüne M. Kemal Paşa'ya neden kendisini Lozan'a göndermediğini sorduğunda şu çarpıcı cevabı aldığını kaydetmiştir: "Çünkü sen kafanla hareket edersin. İsmet Paşa'yı göndereceğim. Çünkü sözümünden çıkmaz."

Bana sık sık hiçbir savaşı kazanamayan İsmet Paşa'nın nasıl olup da bu kadar hızla yükselebildiğini soranlar bu cevabı iyi okusunlar. Sır söz dinlemekte gizli.

Ancak tarih dede, gerçek yükselişin halkın gönlünde gerçekleştiğini öğrenecek kadar uzun yaşamıştır. Kitaplar unutturmaya yeminli olduğu halde halkın Karabekir'i tereddütsüz bağrına basmış olması yeterince ibret-âmir değil midir?

Geçen yıl "Genelkurmay Karabekir'i kucaklamaya hazır mı?" diye sormuştum, bu yıl cevabını almış oldum.

m.armagan@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Abdülhamid, Mısır'ı kaptırmamak için diplomasi savaşı vermişti

Mustafa Armağan 2011.02.06

Öyle görünüyor ki, Mısır'da bir iktidar değişikliği kaçınılmaz. Dikkatler bundan böyle neler olacağına çevrilmiş durumda. İlginin Mısır'a odaklandığı bu dönemde bir yakın tarih gezisine çıkmaya ne dersiniz?

İngiltere'nin kudretli başbakanı Gladstone, bundan 129 yıl önce Parlamento'da konuşmaktadır. Elinde tuttuğu Kur'an-ı Kerim'i parlamenterlere göstererek şu sözleri söyler: "Bu kitap Müslümanların elinde kaldıkça ve Müslümanlar ona saygı gösterdikçe bizim bu ülkeye hakim olmamız mümkün değildir. Tek çare, onları Kur'an'dan uzaklaştırmaktır."

Gladstone'un sözleri İslam dünyasında şok etkisi yapar. Said Nursi'nin zihnî dönüşümünün de başlangıcını teşkil edecek olan bu konuşma, pek bilinmez ama özel olarak Mısır Müslümanları hakkındadır. Üstelik 1882'de başlayan Mısır'daki İngiliz işgali karşısında tepki gösteren tek kişi Said Nursi değildir. Asıl eli taşın altında olan, devrin padişahı II. Abdülhamid'in de baş düşman olarak hedefine yerleştirdiği isimlerden biridir Gladstone.

İşte Abdülhamid Han'ın, işgal edilmiş olsa bile kendi toprağı olan Mısır'ı teslim etmemek uğruna hangi yollara başvurduğunun ve emperyalizmle diplomasi kanalından nasıl mücadele ettiğinin çarpıcı hikâyesi.

Süleyman Kızıltoprak'ın "Mısır'da İngiliz İşgali: Osmanlı'nın Diplomasi Savaşı" (Tarih Vakfı: 2010) adlı kitabı, nadir rastlanan bir titizlikle Abdülhamid'in İngiltere'ye karşı Mısır'ı nasıl başarıyla savunduğunu gözler önüne seren bilimsel bir çalışma.

Öncelikle şunu teslim etmeliyiz ki, Abdülhamid'in Mısır'ın işgali karşısında verdiği diplomatik mücadele, bu ülkenin sömürgeleştirilmesine yönelik İngiliz politikalarını engellemiş ve geciktirmiştir. İngiltere, Abdülhamid'i anlaşma yapmaya zorlamış, hatta anlaşmanın eşiğine kadar gelinmiş ama Sultan'ın direnişini kırmak mümkün olamamıştı.

Mısır'ın İngiliz egemenliğine geçişinde Urabi Paşa isyanının önemli bir yeri vardır. Abdülhamid bu isyanı engellemek için uğraşıp didinmiş, üst üste heyetler göndermişse de engel olamamıştı. İngiltere ve Fransa, Osmanlı Devleti'ni isyanı bastırmaya çağırdı. Ne var ki, burada bir bubi tuzağı gizliydi. Eğer Osmanlı ordusu isyanı bastırırsa emperyalist ülkelerin çıkarları için Osmanlı askeri Müslüman kanı dökmüş olacaktı. Bastıramazsa bu defa da Mısır'daki egemenliği sona ermiş olacaktı. Abdülhamid müdahale etmemeyi tercih edecektir.

Bunun üzerine toplanan İstanbul Konferansı, Abdülhamid'in Mısır siyasetinin ipuçlarını verecektir. Bir kere Abdülhamid, Osmanlı Devleti'nin sorunlarının uluslararası platformlarda tartışılmasına karşıdır. Konferanslar yerine birebir diplomatik ilişkilere önem veren Abdülhamid, 1) Olayı zamana yaymak, 2) Ortaya çıkacak fırsatları yakalamak şeklinde özetlenebilecek bir dış politika izlemeye kararlıdır.

Bunun için de Avrupa dengelerini gözetmek ve bu arada kendisine bir manevra sahası bulmak peşindedir. Ahmet Davutoğlu'nun "Stratejik Derinlik"te tespit ettiği gibi elindeki imkânları ile hedefleri arasında gerçekçi bir ilişki kuran Abdülhamid, kısıtlı imkânlarla büyük idealler peşinde koşmanın bizi evdeki bulgurdan da edeceğine inanır. Bu yüzden Mısır sorununda gerçekçi davranmış, İslam Birliği siyasetini İngiltere'ye karşı sadece caydırıcı bir baskı aracı olarak kullanmaktan ileri gitmemiş, İngiltere'nin müdahale teklifinin bir tuzak olduğunu önceden görmüş ve bir maceraya girmekten kaçınmıştır.

Öte yandan Urabi Paşa'yı isyandan vazgeçirerek gelecekte Hıdiv yapmayı ve böylece Mısır'da Osmanlı nüfuzunu artırmayı da düşünmüş ve ona bir nişan göndererek ödüllendirmiş olan Abdülhamid'in bütün bu çabaları İngilizlerin Mısır'ı işgalini önlemeye yetmedi. İşgalden sonra bu defa Gazi Ahmed Muhtar Paşa "Mısır Yüksek Komiseri" olarak tayin edilmiş ve 24 yıl boyunca bu görevde kalmış, Osmanlı Devleti'nin haklarını Mısır'da savunmuştur.

Nihayet 1887'de İngiltere ile Osmanlı Devleti arasında bir anlaşma yapılma noktasına varılmıştır. Abdülhamid'in de onayladığı 4 maddelik anlaşmaya göre İngiltere Mısır'ı 1,5 yıl içinde boşaltacak, Mısır ordusunda çok az İngiliz subayı kalacak, bir isyan çıkarsa Osmanlı Devleti'nin müdahale hakkı olacak, dışarıdan bir tecavüze İngiltere ile Osmanlı ittifakı karşı koyacaktı. Nihayet Sudan ve Mısır'ın Osmanlı toprağı olduğu kabul edilecekti. İngiltere bu şartlara itiraz etti ve nihayet bazı maddelerin değiştirilmesini istedi. Buna göre

Süveyş Kanalı açık bulundurulacak, İngiltere, bir miktar askeri Mısır'da bırakacak, gerektiğinde yeniden asker gönderme hakkına sahip olacak, askerlerini 3 yıl içinde geri çekecektir.

Osmanlı tarafı Mısır'ın tahliyesini bir takvime bağlamak istedikçe İngiltere ayak diyor, müdahale hakkının sadece kendilerinde bulunmasını istiyordu. Anlaşma İngiltere'nin aslında Mısır'ı boşaltmaya niyetli olmadığını gösteriyordu. Sultan Abdülhamid anlaşmayı inceledi, yine diplomatik kanallardan anlaşmanın değiştirilmesini sağlamaya çalıştıysa da olumlu bir sonuç alamadı. Mısır'ın resmen İngiltere'nin insafına terk edileceğini gören Abdülhamid, anlaşmayı imzalamayı reddetti.

Sonuç olarak Osmanlı Devleti'nin İngilizlerin Mısır'ı işgalini tanımalarını getirecek olan anlaşmayı reddederek Mısır'ın tamamen İngiliz işgaline girmesine izin vermediğini görüyoruz. Böylece İngiltere'nin Mısır'ı ele geçirip sömürgeleştirmesinin önüne geçilmiş oldu. S. Kızıltoprak'ın tespitiyle söylersek: "Osmanlı Devleti, Mısır'daki egemenliğinden vazgeçmeyerek Mısır hükümetini ve Hıdiv'i İngiltere'ye karşı savunmasız bırakmamış, en azından kolay lokma yapmamıştır."

Abdülhamid'in bu diplomatik direnişiyle Mısır'da Osmanlı egemenliği savaşın çıktığı 1914'e kadar devam etmiş, bu tarihte İngiltere Mısır'ı himayesine almış, 1922'de ise tek taraflı olarak Mısır'ın bağımsızlığını ilan etmiştir.

Pek bilinmez ama Mısır'ın resmen elimizden çıkması, Lozan'la olmuş, Abdülhamid'in 36 yıl önce atmadığı imza Lozan'da atılmıştır. Lozan'ın 17. maddesi şöyle der: "Türkiye'nin Mısır ve Sudan üzerindeki bütün hak ve dayanaklarından feragatinin hükmü 5 Kasım 1914 tarihinden geçerlidir."

Yorum yok.

Evliya Çelebi Nil Nehri'nin haritasını çıkarmış

Robert Dankoff ile Nuran Tezcan adlı iki araştırmacı, Vatikan Kütüphanesi'nde kimsenin bilmediği bir haritaya rastlamışlar. İnceleyince görmüşler ki, meğer bu, "Seyyah-ı Fakir" Evliya Çelebi'nin yaptığı Nil Nehri'nin haritasıymış. 6 metreye 1 metre ebadındaki harita, Müslümanlar "ilgisiz ve meraksız", "araştırarak gezmeyi sevmezler" türünden kaba oryantalist önyargılara son vermesi bakımından olduğu kadar bugünlerde gündemde olan Mısır'a bir Osmanlı aydınının nasıl baktığının çarpıcı bir göstergesi.

İşte Evliya Çelebi'nin 1672 yılında yaptığı hac yolculuğunun ardından bizzat keşfederek yaptığı Nil haritasından bir parça.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kavalalı'dan Mübarek'e Mısır'ın kuşbakışı tarihi

Mustafa Armağan 2011.02.13

Siz hâlâ Batı'dan dilimize çevrilen ilk romanın "Telemak" olduğunu mu sanıyorsunuz? Demek ki, Mısır'ı tanımamışsınız. Tanımış olsaydınız, "Telemak"ın roman olmadığını, Mısır'da yapılan Arapça tercümesinden dilimize çevrildiğini, çeviren Yusuf Kâmil Paşa'nın, Kavalalı'nın damadı olduğunu vs. biliyor olurdunuz.

Velhasıl "Mübareksiz" döneme adım atmış olan Mısır'la zannettiğimizden daha fazla içli dışlı bir tarihimiz var. Öyle ki, modernleşme yolundaki ilk hamlelerimiz Avrupa'dan değil, Mısır'dan gelmişti. Öyle ki, modernleşme yolundaki ilk hamlelerimiz Avrupa'dan değil, Mısır'dan gelmişti.

Osmanlı'nın Müslüman topraklarında ilk gedik, Napolyon eliyle açılır ve kısa süren bu işgal, Mısır'ın uzun tarihinde kalıcı izler bırakır. Peter Mansfield'in dediği gibi, bu yalnız Osmanlı'nın Müslüman topraklarına yönelik ilk işgal olmakla kalmaz, Oryantalizmi de başlatır ve Avrupalıların iştahını açar.

Napolyon'u İngilizler sayesinde kaçırttık kaçırmasına ama emperyalizmin Mısır'da gözü kaldı. Dünyanın en verimli topraklarıydı buralar. Dahası, Hindistan'a giden en kestirme denizyolu buradan geçiyordu. Buna sonradan petrol, İsrail dostluğu, laiklikte öncülüğü Türkiye'ye kaptırmış olsa da, Batı'ya en açık stratejik üslerden biri olması eklenecekti.

Mısır'a isyanı bastırmak için gelen Kavalalı Mehmed Ali, pratik zekâsı ve becerisiyle modern Mısır tarihini başlatan adam oldu. Tek kelime Arapça bilmediği halde halk tarafından sevilmiş ve kendisini zorla Mısır valisi ilan ettirmişti. Onun döneminde Mısır, fabrikalar, modern okullar ve orduyla tanıştı, dahası Kütahya önlerine ilerleyecek kadar cüretkârlaştı.

Oğlu İbrahim Paşa da aynı yoldan gitmiş ama erken ölümünden sonra yeğeni Abbas, ikisinin 40 yılda yaptıklarını 6 yılda mahvetmişti. Onun yerine, saflığıyla tanınan amcası Said Paşa geçti. Süveyş Kanalı'nın hafriyatını, Bahriye'den sınıf arkadaşı Ferdinand de Lesseps'e yaptırdı. Aldığı borçlarla tam bir mirasyedi gibi yaşadı. Zamanında İngiliz ve Fransız elçileri devlet içinde devlet haline geldiler. Mısır'ın sömürgeleştirilmesi onun döneminde başladı.

Yerine geçen yeğeni "Muhteşem İsmail Paşa" büyük imar hamlelerine girişti ama bunlar için Avrupa bankalarından korkunç miktarlarda borçlar alınarak ülkenin geleceği ipotek altına konuldu. Bugün gösterilerin yapıldığı "Tahrir Meydanı"nı açtıran da İsmail Paşa'ydı ve Nasır tarafından ismi değiştirilmeden önce "İsmailiye Meydanı" olarak biliniyordu. Yine de Mısır'ı "ileri götürmek" için uğraşmış, rasathane ve opera binaları yaptırmış, giderayak meclisi açtırmış, halkın sesi iyi kötü meydanlarda duyulmaya başlanmıştı.

II. Abdülhamid tarafından azledilen İsmail Paşa'nın yerine oğlu Tevfik getirildi. Tevfik Paşa başlangıçta Sedat ve Mübarek gibi ülkenin reformcu aydınlarıyla uzlaşmıştı ama sonra düşmanları oldu. Hatta Mısırlılara "Siz iyiliklerimizin kölelerinden başka nesiniz ki?" demekten çekinmemişti. İngilizler, onun zamanında Mısır'ı işgal etti.

Yerine geçen Abbas Hilmi de İngilizlerle iyi geçinip muazzam servetini Avrupa bankalarında istifliyor, halkın feryadına kulaklarını tıkıyordu. 1914 yazını geçirmek üzere İstanbul'a giderken İngilizler tarafından tahttan indirildi, yerine Hüseyin Kâmil geçirildi. Kâmil'in tek özelliği ise çalıp çırpırmamasıydı.

Mısırda Mübarek dönemi üç haftalık halk eylemiyle sona erdi. Hüsnü Mübarek, 30 yıl önce Enver Sedat'ın ardından devlet başkanı olmuştu.

"Sultan" olarak tahta geçen Ahmed Fuad'ı İngilizler krallığa terfi ettirdiler. Bilim ve sanata meraklıydı. Devasa binalar yaptırınca Mısır'ın ilerleyeceğini sanıyordu. Ne var ki o da boş durmadı. Tahta çıktığında parasızdı, öldüğünde ise milyonları vardı.

Oğlu Kral Faruk 1936'da tahta oturduğunda halk biraz olsun ümitlenmişti. Ancak umutlar yıllar içinde solup gitti. İngiliz danışmanlar nasıl olsa her işin doğrusunu yapıyorlardı. Onun keyfine bakması, hareminden başını çıkarmaması yeterliydi. Ne yalan söylemeli, o da ordunun darbesini tetikleyinceye kadar uğraştı. Çapkınlığıyla nam saldı, boğazına kadar yolsuzluklara battı ve darbe yapılırca canının bağışlanması karşılığında sürgüne gönderildi. Yerine geçen "bebek kral" II. Fuad'ın tahttan uzaklaştırılması için ise bir yıl yetmişti.

1952'de gerçekleşen "Hür Subaylar" darbesiyle cumhuriyet ilan edilecek ve Mısır'ın yeni kralları cumhurbaşkanları olacaktı.

İlk Cumhurbaşkanı General Necib'di ama ipler Nasır'ın elindeydi. Mısır, Kavalalı'dan beri ilk kez karizmatik bir lidere sahip oluyordu. Darbeyle geldi ama hem Mısır'ın hem de Arap âleminin en sevilen lideri oldu. Süveyş Kanalı'nı ve petroleri devletleştirdi. "Mısır Mısırlıdır" sloganı, Ortadoğu'da rüzgârları tersine estirdi. Başlangıçta ABD, sonraları SSCB ile yakınlaştı. Ülkesini yeniden Arap âlemine bağlamayı başardı.

Ancak Nasır'ın efsanevi şöhretini İsrail 6 günde bitiriverdi. 1967'de İsrail'in, Mısır hava kuvvetleri daha havalanmadan imhasıyla başlayan 6 Gün Savaşı'ndaki yenilgi üzerine Nasır, özür dileyerek istifa etti. Bu açık yürekliliği halkın hoşuna gitti ve "N'olur gitme" mitingleri düzenlendi. 1970'teki ölümüne kadar koltuğunda oturduysa da artık eski Nasır değildi.

Askerlerin yönetimi Enver Sedat'la devam etti. İsmi Enver Paşa'dan almıştı, akıbeti de ona benzedi. Başlangıçta reformlar yaptı, halka yakın göründü, hapishanelere doldurulan Müslüman Kardeşler'in liderlerini serbest bıraktırdı, çok partili hayatı başlattı. Dış politikada dümeni Sovyetler'den Amerika'ya doğru kırdı. Camp David'deki imzayla İsrail'i tanıyan ilk Arap ülkesi olması onu Batı'nın gözünde yükseltirken Arap dünyasında itibarsızlaştırdı. Zamanla Müslüman gruplara karşı sertleşti ve 1981 Eylül'ünde büyük tutuklamalara girişti. Bir ay sonra aşırı İslamcı bir grubun üyeleri tarafından öldürüldü.

Aynı törende açılan ateşle yaralanan Sedat'ın yardımcısı ve eski Hava Kuvvetleri Komutanı Hüsnü Mübarek'in, Kavalalı'dan sonra en uzun süre koltukta oturan lider olacağını kimse tahmin edemezdi. O da başlangıçta uzlaşmacı bir görüntü çizdi, Müslüman Kardeşler'in meclise girmesine izin verdi. Amerika-İsrail çizgisini korudu ama Arap Ligi'ne dönerek Nasır'ın liderlik konumunu yakalamaya çalıştı. Türkiye'nin atağına kadar da İsrail parantezi hariç bu imajı oluşturmakta başarılı oldu. Sansürle, kısıtlı seçimlerle ve yolsuzluklarla suçlandı. İnternet ve uydu antenlerin gelişiyse zor günler yaşadı. 18 gündür devam eden gösteriler, Mısır halkına sesini duyurma imkânını verince Mübarek koltuğunda daha fazla kalamadı.

Bu "kuşbakışı tarih"ten çıkaracağımız sonuç şu olmalı: Esas mesele, Mısır'ın Mısırlıların olup olmayacağı. Nasır'ın yaralı ruhu dirilir mi? Göreceğiz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İskilipli Atıf Hoca şapka için idam edilmedi mi?

Birkaç yıl önce bir TV programında, İstiklal Mahkemelerinin haklılığını savunan muhatabıma bu mahkemede yargılanmak isteyip istemeyeceğini sormuştum. Akli başında biri olmalı ki, istememişti.

Madem o kadar âdil bir mahkemeydi, o zaman neden kendiniz için istemiyorsunuz?

Türkiye sağlıklı bir akla sahip olacaksa hafızasındaki karanlık kısımları aydınlatmak ve geçmişiyile bir şekilde yüzleşmek zorundadır. Özellikle de Takrir-i Sükûn dönemindeki İstiklal Mahkemeleri kararlarının keyfi ve siyasi olarak alındığı o kadar açıktır ki, bir eski bakanla iki milletvekili 15 yıl hapis cezasına itiraz edince idam edilmişlerdi.

Nitekim Şevket Süreyya Aydemir, Suyu Arayan Adam adlı hatıralarında İstiklal Mahkemelerine hakim olan hukuksuzluğu çarpıcı tablolar halinde aksettirmiştir.

Tutuklu Aydemir Hacı Bayram'daki İstiklal Mahkemesi'nin ikinci kat merdiveni başındaki şahit olduğu bir sahnede iri yarı, pehlivan yapılı bir mahkeme üyesi karşısındaki hasır şapkalı gencin yakasına yapışmıştır. Onu tartaklarken şöyle bağırmaktadır:

"Nedir bu kepezelik? Bu şapka da ne oluyor? Baban da mı şapka giyerdi? Anandan mı şapkalı doğdun?"

Arkasına kuvvetli bir tekme yiyen genç, merdivenlerden aşağı yuvarlanırken mahkeme üyesi hızını alamayıp küfürler eder. Şapkayı erken giyerek rejime hulus çakacağını zanneden gençse kendisini güç bela sokağa atar. İsmi Hikmet Şevki'dir ve bir gazetenin adliye muhabiridir.

Görevini yapmakta olan bir gazetecinin İstiklal Mahkemesi başkanından gördüğü bu nazik(!) muameleyi anlatan Şevket Süreyya, şapka devriminden sonra, aynı mahkeme üyesinin yine aynı yerde ama tam tersine bir hareketine de tanık olur. Ne gariptir ki, bu defa onun başında hasır bir şapka vardır.

Bu iri yarı mahkeme üyesi Ali Çetinkaya'dır ve mahkeme salonundan çıkarılan bir hükümlü grubunun merdivenlerden indirilmesine nezaret etmekte, sürekli sağa sola emirler yağdırmaktadır. Tam bu sırada sarıklı bir müderris geçer önünden. Bu, az önce Şapka Kanunu'na muhalefetten idama mahkûm ettikleri Fatih müderrislerinden İskilipli Atıf Hoca'dan başkası değildir. Aydemir, tanık olduğu sahneyi şu alevden satırlarla yansıtır:

İskilipli Atıf Hoca

"Hocanın yüzü sakindi. Yalnız dudakları kımıldıyor ve galiba bir dua okuyordu. Fakat eskiden kalpaklı ve şimdi hasır şapkalı zat, bu hükümle de kanmamış gibiydi. Bağırıyor, çağırıyordu. Acaba hocayı bir tekmeyle merdivenlerden aşağı yuvarlayacak mı diye bekledim. Fakat olmadı. Müderris, bu sözler kendisine değilmiş gibi bekledi. Sonra sağanak geçince yürüdü. Muhafızlarının arasında merdivenlerden indi. Önümüzden geçerken dudakları gene kımıldanıyordu."

Az önce idam cezasını yemiş olan Atıf Hoca, şahsından hâlâ intikamını alamamış, hırsla üzerine gelen bu İstiklal Mahkemesi'nin sözde hakiminin saldırısını susarak boşa çıkarmış ve Allah'a havale etmiştir. Neyse ki, Aydemir gibi nispeten tarafsız birisinin gözünden onun metaneti, sabrı ve tevekkülü hayranlık uyandıracak derecede ölümsüz bir levha halinde tespit edilmiştir.

Öte yandan İskilipli Atıf Hoca ile Babaeski Müftüsü Ali Rıza Hoca, Ankara'da 4 Şubat 1926 sabahı şehid edilmek suretiyle bir çifte kavrulmuş hukuk skandalına beraberce kurban gideceklerdir. (Yeri gelmişken yaygın bir

karışıklığı düzeltelim: Tahirü'l-Mevlevi'nin hatıratına göre savunmasını yapmayan kişi Atıf Hoca değil, Ali Rıza Hoca'dır.)

İlk skandal, İskilipli Atıf Hoca'nın Şapka Kanunu'nun çıkmasından 1,5 yıl kadar önce bastırdığı kitapçıktan yargılanıp idama mahkûm edilmiş olmasıdır ("Frenk Mukallitliği ve Şapka" adlı bu kitap altı üstü 32 sayfalık bir broşürdür ve Milli Eğitim Bakanlığı onaylıdır). Bu, hukukun temel kurallarındandır. Oysa burada Erzurum, Rize ve Elazığ'da vuku bulan şapka protestoları (iddia edildiği gibi 'isyanlar' değil) bahane edilerek 190 küsur 'elebaşı'(!) yakalanıp idam edilecek, yazdığı kitapla onları 'isyana' teşvik ettiği iddia olunan Atıf Hoca da bilahare yanlarına gönderilecektir.

İkinci skandal ise bir gün önce Savcı Necip Ali'nin 3-15 yıl ağır hapis cezası istediği (bkz. Vakit, 3 Şubat 1926) İskilipli Atıf Hoca'yı, mahkeme başkanının, son anda hangi 'süper delili' bulduysa artık, idama mahkûm etmiş olmasıdır. Halbuki savcı, yerleşik usule göre bir suç için istenilebilecek en üst sınırdan ceza verilmesini talep eder, hakimse iyi hal, hafifletici nedenler, infaz yasası gibi gerekçeleri devreye sokarak cezayı düşürür, en fazla savcının istediği en yüksek cezayı verir.

Böylece hem bir kanunun geçmişe doğru işletilmesi gibi temel bir hukuk kuralının ihlali, hem de savcının talebinden derece değil, mahiyet itibarıyla "farklı" bir cezanın verilmiş olmasından dolayı İskilipli Atıf Hoca'nın hukukî değil, siyasî bir yargılama sonunda idam edildiği sonucuna varıyoruz.

Ancak bazı gayretkeşler, bu açık hukuksuzluğu örtbas etmek gayretiyle Atıf Hoca'nın aslında şapkadan dolayı değil, İstiklal Savaşı aleyhine fetva verdiği için asıldığını iddia ediyorlar. Böyle bir fetvanın altında imzası olmadığını hem kendisi, hem de dostu Tahirü'l-Mevlevi bizzat mahkemede açıklamışlardır. Tutanaklar 1993'te İşaret Yayınları tarafından yayımlandı. İsteyen gider, bakar. Kararda TCK'nın 45 ve 44. maddeleri gereği asılarak idamlarına... diyor.

Lakin bu manasız iddiaya karşı bizim de bazı sorularımız var:

1) Diyelim ki Atıf Hoca savaş yıllarında bir suç işledi, Lozan'da 150'likler haricindeki savaş suçluları affedilmemiş miydi? 2) Cezası verilecek idiyse 1922'den 1926'ya kadar neden beklendi? 3) Devlet yıllarca kin tutup vereceği cezayı başka bir suçun ardına gizlerse bu adalet olur mu? 4) Mahkeme kararında 31 Mart isyanı (1909) ve Mahmut Şevket Paşa suikastına (1913) karıştığından da söz ediliyor. O zaman Atıf Hoca'nın bunlar sebebiyle idam edildiğini ileri sürmek de aynı derecede mantıklı olmaz mı?

Atıf Hoca'nın Milli Mücadele'ye karşı fetva verdiği için asıldığı yalanına yapışanlar, bununla farkına varmadan İstiklal Mahkemelerinin hukuk dışı ve siyasî mahkemeler olduğuna kendilerinin de inandığını söylemiş oluyorlar. Biz de başka bir şey mi söylüyoruz zaten?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Libya'da bir Osmanlı şehzadesi

Mustafa Armağan 2011.02.27

İslam dünyasında esmekte olan 'devrim fırtınası', tarih aynasının sık sık yer değiştirmesine sebep oluyor. Bir gün Tunus, öbür gün Mısır, şimdi de Libya var görüntüde.

Libya tarihi bir bakıma bizim tarihimiz. İster Anadolu yerlilerinin göçürülmesi ve yerli kızlarla evlenmeleriyle oluşan "Kuloğulları"yla yüzleşin, ister Malta kuşatmasında şehit düşen Trablus'taki Turgut Reis'in Beşiktaş'taki

Barbaros'a gönderdiği selamı iştin. Pakistanlı Muhammed İkbâl'in bir şiirinde Peygamber Efendimiz'in (sas) kendisine 'Dünyadan bana ne getirdin?' diye sorması üzerine içinde Trablusgarb'da dökülen Türk şehit kanları bulunan bir şişe takdim etmesi de, 1991'de Libya Dışışleri Bakanı Busayri'nin şu nefis sözleri de daima hatırlanacak güzelliğlerdendir:

"Biz Türkiye'yi eleştiriyoruz, zira onu çok seviyoruz. Türkiye'yle özel bağımız var ve İslam'ı 6 asır savunmuş olan Türk halkına saygı duyuyoruz. Bazı ülkeler yanlış yapınca fazla ilgilenmeyiz. Fakat Türk kardeşlerimizi, uzun bir ortak tarihin getirdiği hakla eleştiriyoruz."

Aslında Osmanlı Devleti'nin 1. Dünya Savaşı'nda ilan ettiği cihada can u gönülden katılan nadir Müslüman halklardan biriydi Libyalılar. Daha birkaç yıl önce İtalyanlara karşı ortak bir cihadı beraberce yürüttükleri Türkleri desteklemeyi boyunlarının borcu olarak görmüşlerdi. İşgale uğrayan topraklarını Türkiye'den giden bir avuç subay ve erin yerli halkla el ele vererek Mondros Mütarekesi'ne kadar savunmaları, iki halk arasında kopmaz bağlar temin etmişti.

Lozan'da Libya'yı kaderine terk eden Türkiye, bağımsızlık yolunda onun en büyük destekçilerinden olmuş ve hatta Menderes döneminde resmen silah yardımıyla bulunmuş, hatta bir valimizi başbakan olmak üzere Libya'ya "ihraç" etmiştik. "Arap Kaymakam" lakaplı bu vali Sadullah Koloğlu'dur ve tarihçi Orhan Koloğlu'nun babasıdır. Dahası var: Ümrân Yetişal adında bir generalimizi orduyu, Abdüsselam Busayri'yi de Dışışleri'ni organize etmesi için göndermiştik.

Trablusgarb mücadelesi, yakın tarihimizin dönüm noktalarından biridir. 100 yıl önce İtalyanların başlattıkları saldırı sonucunda kıyı şeridi işgal edilmiş ama iç bölgeler fazla etkilenmemişti. Sultan Abdülhamid'in depolara yığıldığı silahları gereksiz bulup Balkanlar'a aktaran İttihatçılar, bu toprakları savunmasız bıraktıklarını geç de olsa anlayacak ve Mahmud Şevket Paşa'nın emriyle halkın çok saydığı Şeyh Sünusi'nin önderliğinde bir savunma hattı oluşturmayı deneyecekti. Libya operasyonu, Teşkilat-ı Mahsusa'nın ilk eylemi sayılır. Çaresiz kalan devlet, aczini kişisel kahramanlıklarla telafi etmeye çalışacaktır.

Libya'ya giden ilk başbakan olan Adnan Menderes ile son giden (Kasım 2010) Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Turgut Reis'in türbesini ziyaretleri sırasında çekilen fotoğraflar.

Mısır üzerinden gizlice girilecekti Libya'ya. Enver Paşa, Mustafa Kemal, Fethi (Okyar) gibi öncüler hemen halkı örgütlemeye giriştiler ve İtalyanlara baskınlar yapıp silah ve cephane eksiklerini giderdiler. Böylece düşman sahile saplanıp kalacak ve iç bölgelere bir türlü nüfuz edemeyecektir.

Akdeniz'de İngiliz ve İtalyan gemileri kuş uçurtmuyordu. Almanlardan yardım istemiştik. Onlar da denizaltı gemileri göndererek silah, cephane, ilaç, araç gereç ve asker çıkarmakta yardımcı olmuşlardı. Halen protestoların şiddetlendiği Mısırata, Osmanlı askerî üssüydü.

Balkan Savaşı başlayınca Genelkurmay subaylarımızın dönmesini istedi. Şeyh Sünusi ise kalmalarını istiyor, giderlerse direnişin çökeceğine inanıyordu. Ancak Ekim 1912'de Uşi Antlaşması imzalanmış ve Bingazi ile Trablusgarb İtalyanlara bırakılmıştı ama Osmanlı Devleti, Libya'dan tamamen kopmak istemiyordu. Zira halkın Osmanlı'ya sevgisi ortadayken Afrika üssünü İtalyanlara teslim etmek akılsızlık olurdu. Libya terk edilmemeliydi. Edilmedi de. Gönderilen subaylar mücadeleye devam ediyorlardı. Lakin karizmatik bir baş aranıyordu. Bu baş, V. Murad'ın torunu Osman Fuad Efendi olacaktır.

Osman Fuad Efendi, 1894'te doğmuş, askerlik mesleğini tercih ederek fahri generalliğe getirilmiş ve Libya'da görevlendirilmişti. Nisan 1918'de "icabında merkezi tanımayarak müstakil hareket etmek yetkisini haiz olmak

üzere" grup komutanı sıfatıyla bir denizaltı gemisiyle Derne'ye hareket etti. 60 Türk subayıyla Trablusgarb'a ulaştı ve yaklaşık 6 ay boyunca başarılı operasyonlara imza attı.

Şehzade Osman Fuad Efendi'nin Libya'ya gidişi yerli halk üzerinde olağanüstü bir etki yaptı. Bir coşku dalgası kapladı halkı. Mücadele tekrar kızışmıştı ki, Mondros Mütarekesi'nin haberi geldi. Tabii Şehzade'den en yakın İtilaf kuvvetleri komutanlığına teslim olması istendi. Buna karşılık Osman Fuad, bizzat padişah'tan emir gelmedikçe silah bırakmayacağı cevabını verdi. Subay ve ordusunu İtalyanlara teslim etmek istemeyen Tümgeneral Osman Fuad, merkezin emrini dinlemeyerek çöle doğru çekilmiş ve kuvvetlerini Tunus'a geçirmişti. Ancak merkezden gelen ikinci bir emirde Trablusgarb'ın İtalyanlara bırakıldığı belirtilince geri dönüp İtalyanlara teslim olmuş, Napoli'de 8 ay esir kaldıktan sonra Ekim 1919'da İstanbul'a dönmüştü.

Bundan sonra Süveyş cephesinde görevlendirildiğini görüyoruz. Stratejik bir görüşme yapmak üzere gittiği Almanya'dan dönüşte bindiği denizaltı gemisi İngilizlerin hücumuna uğramış, alelacele gemiye binerken demir kapağın çarpması sonucu başından ağır bir yara almıştı. 1915'te Sina cephesinde görürüz onu. Başındaki yaranın yeniden iltihaplanması üzerine ameliyat olmak üzere Almanya'ya gider. 1924'te görev icabı Roma'da bulunmaktadır. Bir gün ajanslar Osmanlı hanedanının sürgüne yollanacağı haberini geçtiler. Sürgün listesinde kendi ismini de okudu; yıkılmıştı. Memleketi için yıllarca hizmet veren ve "gâzilik" rütbesine nail olan şehzade-general, sırf hanedandan diye sınır dışı edilmiş, bir günde vatansız olmuştu. O günlerde askerî bir kurye, kendisine bir posta ulaştırdı. Mektup Mustafa Kemal Paşa'dan geliyordu. "Ana vatan dışında kalışınız için çok esef ederim. İstisna yapamadım. Kanun umumi idi." diyordu, eski silah arkadaşı için istisna getiremediğini bildiriyordu.

Bu acı kararın üzerinden 49 yıl geçmişti ki, 19 Mayıs 1973'te Nice'te sefalet içinde yaşadığı üçüncü sınıf bir otel odasında hastalanmış ve bir hastane odasında yalnız başına ölünce Paris'teki Bobini Mezarlığı'na defnedilmiştir. O günlerde TBMM, Osmanoğulları'nın Türkiye'ye girişini serbest bırakacak kanunu çıkartmakla meşguldür. Beklenen kanun Osman Fuad'ın ölümünden bir gün önce çıkmıştır ya, bu "Libya Kahramanı" haber kendisine ulaşmadan son nefesini vermiştir.

Gördüğünüz gibi Libya'nın tarihi Osmanlı tarihine lehimlenmiş gibidir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Erbakan, Sultan Abdülhamid'i partisinin kurucusu ilan etmişti

Mustafa Armağan 2011.03.06

Tarih: 8 Şubat 1970. Merhum Necmettin Erbakan'ın başkanlığına seçildiği Milli Nizam Partisi'nin Kongresi Ankara'da Büyük Sinema'da yapılmaktadır.

17 arkadaşıyla beraber kurdukları partinin kuruluş tarihi de ilginçtir: 26 Ocak 1970. Bu tarih, Avrupa'ya karşı en ağır toprak kaybına uğradığımız Karlofça Antlaşması'nın yıldönümüdür. Yoksa bir tür rövanş fikri mi rol oynamıştır bu tarihin seçilmesinde?

Önce Mehmed Akif'in de dostu olan Eşref Edip çıkar kürsüye ve MNP'yi Akif'in idealleriyle bütünleştiren veciz bir konuşma yapar. Ardından partinin o yıllardaki "ideoloğu" sayılan Necip Fazıl Kısakürek sahneye davet edilir. Salonda çıt çıkmamaktadır. Herkes merakla ne diyeceğini beklerken salonda Üstad'ın sesi yankılanır: "Millî Nizam, ebedî nizam!"

Türkiye'nin dört bir yanından salona akın etmiş bulunan partililerin gözü genel başkanlarındadır. 9 Şubat 1970 tarihli gazetelerden öğrendiğimize göre Prof. Dr. Erbakan tam bir meydan okumayı andıran konuşmasında tarihe bol bol göndermelerde bulunmuş ve partisinin "asıl kurucuları"nı birer birer saymıştır:

"Sizden niye saklayayım. Asıl kurucularımız Sultan Fatih hazretleri, Akşemseddin hazretleri, Sultan Yıldırım hazretleri, Sultan Murad, Ulubatlı Hasan, Nizamülmülk, Sultan Yavuz, Orhan Gazi, Alparslan, Melikşah, Kılıç Arslan ve Sultan Hamid hazretleridir." Konuşmasının devamında yine Sultan Abdülhamid üzerinde duran Erbakan, "Onun ve bütün diğer İslam liderlerinin ışığında yürüyeceğiz." demeyi de ihmal etmemiştir.

Resmi tarihin öcü olarak gösterdiği II. Abdülhamid'in bir siyasi parti tarafından böylesine açıkça benimsenip "asıl kurucu" ilan edilmesi, onunla da yetinmeyip "Atatürk ilkeleri ışığında yürümek" yerine Abdülhamid'in ilkeleri ışığında yürüyeceğini beyan etmiş olması, MNP'nin resmi ideolojiden kopuşunun şiddetini gösterir. Bu hakikaten resmi ideolojiye sarsıcı bir karşı çıkıştır. Hatta Fikret Otyam'a göre salonda Abdülhamid'in bir resmi bile vardır. Öte yandan mehter marşları çalmakta, "tekbir" ve "İmanlı Türkiye" sesleri gönüller ve kulaklardaki pası silmektedir. Böylece vefatından tam 52 yıl sonra Abdülhamid Han, merhum Necmettin Erbakan'ın bu konuşmasıyla ilk defa bir siyasi parti tarafından açıkça sahiplenilmiş oluyordu.

MNP sadece 15 ay yaşar. Ancak "Bizim asıl kurucularımız padişahlardır." diyen bu muhalif hareketin siyaset tarihine vurduğu damga, Erbakan'ın ölümünden sonra dahi kolay kolay silineceğe benzemiyor.

Türk otomobili fikri Erbakan'ındı

Erbakan'ın bir başka ilginç yönü, son günlerde Başbakan Erdoğan tarafından gündeme getirilen yerli otomobil fikrinin babası olmasıdır. Nedense bu konular konuşulurken yerli otomobil fikrini ilk kez savunan Prof. Erbakan'ın adı sanı geçmez. Varsa yoksa Devrim otomobili. Sanki bu fikir 27 Mayısçılardan çıkmış gibi bir hava estirildi. Oysa Erbakan'ın bu fikri daha 1951'de gündeme getirdiğini biliyoruz. O tarihte İstanbul Belediyesi yurtdışından otobüs satın alacaktır. "Hangi firmanın teklifini tercih edelim?" diye İTÜ Motor kürsüsüne sorarlar. Genç bir doçent olan Erbakan, dünyanın parasını verip otobüs satın alınacağına, aynı parayla Türkiye'de bir otobüs fabrikası kurulabileceği görüşünü ileri sürer.

Keza Erbakan 1960'ta toplanan Sanayi Kongresi'nde de Türkiye'nin kendi otomobilini yapabileceğini söyler. Taha Kıvanç'ın da gündeme getirdiği gibi Bakanlar Kurulu'nda dahi bu görüşünü savunmuştur. 1961 Mayıs'ında Otomotiv Kongresi bu fikir etrafında toplanır ve Devlet Başkanı Cemal Gürsel, Devrim otomobillerinin "emrini" burada verir.

Gürsel 24 Ocak 1961'de öğretim üyeleri ve işadamlarıyla görüşmüştür. DPT harekete geçer. Ancak karşı cephenin de eli armut toplamıyordur. "Biz kim, otomobil yapmak kim?" itirazları yağmur gibi yağar. Kafası karışan kamuoyunu aydınlatacak biri lazımdır. Bu iş için aynı zamanda Gümüş Motor'un genel müdürlüğünü yürüten Doç. Erbakan seçilir. Erbakan İTÜ'nün 501 No'lu salonunda toplanan seçkin bir dinleyici kitlesine "Halk Tipi Türk Otomobili"nin yapım imkânları üzerinde izahat verir. Ona göre Türkiye'de kısa sürede otomobil üretilebilir, üstelik 14 bin liraya satılabilir. Özetle şöyle der:

"Türkiye'de 725 kişiye 1 araç düşerken, ABD'de 2 kişiye 1 araç düşüyor. Bu demektir ki, önümüzdeki yıllarda ülkemizde otomobil bir ihtiyaç olacaktır. Türkiye'de kurulacak oto sanayii, daha işin başında % 50 döviz tasarrufu sağlayacak, bu rakam zamanla % 82'ye çıkacaktır. 300 bin kişiyi bulan bir sanatkâr ordusuna sahibiz. Bunlarla çok rahat oto sanayii kurulabilir. Yeter ki istenilen şartlar ve imkânlar sağlansın. Kaldı ki, üretilecek otomobilin parçalarının yarısı yerli imalattan karşılanabilir ve böylece en yakın zamanda orta halli bir aile dahi otomobil sahibi olabilir."

Nihayet bir Otomotiv Kongresi'nin toplanacağı haberi 28 Mart 1961'de gazetelere yansır. Tartışmalar da arkasından gelir ve projeyi destekleyen 24 Mart 1961 tarihli "Düşünen Adam" dergisi konuyu kapağına taşır. Kapakta Erbakan'ı, üzerinde "Türk Oto" yazılı iki otomobille görürüz. Bu demektir ki, 1961'de Erbakan'ın adı yerli otomobille adeta özdeşleşmiştir.

Kanuni'nin cenaze namazı da iki defa kılınmıştı

Merhum Erbakan'ın cenaze namazı, biri Ankara Hacıbayram Camii'nde, öbürü İstanbul Fatih Camii'nde olmak üzere iki defa kılındı. Bu durum kafaları karıştırdı, zira Hanefi mezhebinde ilk cenaze namazı geçerlidir, sonrakiler mekruhtur, yani hoş görülmez. Akla şu soru geliyor: İstanbul'dakiler cenaze namazını boşuna mı kıldılar?

Sanırım bu soruya tarihten bir cevap bulabiliriz: Kanuni Sultan Süleyman'ın cenaze namazı tam 2 defa kılınmıştı: Zigetvar'da çadırın içinde, Belgrad'da ve İstanbul'da. Zigetvar'dakini gizli kılındığı için bir kenara koyalım. Yine de iki ayrı namaz Hanefilerde caiz değil. Osmanlı Devleti bunun çözümünü bulmuş, İstanbul'daki cenaze namazını Şafii imam Nakibüleşraf Muharrem Efendi kıldırılmıştır. Zira Şafiiler ve Hanbelilerde birden fazla cenaze namazı kılınabilir. Böylece Osmanlı uleması bir başka mezhebin içtihadına dayanarak Kanuni'ye son görevlerini yapmak isteyenlere bir kolaylık tanımış oluyordu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Muğlalı'nın kışladan ismi kaldırıldı ama kemikleri Devlet Mezarlığı'nda

Mustafa Armağan 2011.03.13

Tek Parti döneminin kalıntılarını temizlemek sanıldığı kadar kolay olmuyor. Düşünün, aradan 68 yıl geçmiş, 33 kişiyi katlettiğini bizzat mahkemede itiraf ettiği halde hâlâ Orgeneral Mustafa Muğlalı'ya kamu katında gereken cezayı verememiştir.

İsmi bir kışladan kaldırıldı belki ama hâlâ Muğla'da bir caddede yaşıyor, kemikleri ise 12 Eylül darbecilerinin kararıyla kaldırıldığı anlı şanlı Devlet Mezarlığı'nda.

Tabii ki meseleyi Muğlalı'dan ibaret görmüyorum. O bir dönemin simgesi. Ve karanlık bir dönemin simgesi. Acıları yıllardır toplumun vicdanından tüten o yalnız karanlık değil, aynı zamanda "kanlı" dönemi aydınlatacak özgür ortam maalesef henüz yakalanabilmiş değil. Tarih kitaplarımız Dersim katliamından bahsedecek mi? İstiklal Mahkemelerinin hukuk cinayetlerini yazma cesaretini gösterebilecek mi? Dahası, 1943'te Org. Muğlalı'ya Van'ın Özalp ilçesindeki katliam emrini kimin verdiğini açıklayabilecek mi?

Prof. Mikâil Bayram, katliamın yapıldığı Özalplıdır (eski adıyla Saray). Kendisinden bu olayın Özalp'tan nasıl görüldüğünü anlatmasını istedim. Şunları anlattı:

"Özalp, İran sınırına çok yakındır. Sığırtmaçlar sığırları mecburen sınıra yakın otlaklara götürürler. Bir gün İran'dan bir grup silahlı insan gelip 500'e yakın sığırı kaçıır. Halk kaymakama, jandarmaya haber verir, müdahale etmelerini ister. Ancak kılırları kıpırdamaz. Bunun üzerine kendileri silahlanıp sığırlarının peşine düşerek bir kısmını geri getirmeyi başarır. Ancak çatışma sırasında pek çok hayvan telef olur. Bunun üzerine halk Ankara'ya telgrafla şikâyetle bulunur. Cumhurbaşkanı İnönü durumdan haberdar olur ve 3. Ordu Komutanı Muğlalı'ya, "Halkla kaymakam birbirine girmiş, işi hallet." der. Olay yerine gelen Muğlalı, sınır bölünürken İran'da akrabası kalan kim varsa onları tespit ettirir. İçlerinde babam da var. Jandarma geceleyin köye gelir, ışığı yanan evlerdeki erkekleri toplar. Bu sırada bir asker de izinli olarak köye gelmiş, akrabalarıyla hasret giderirken yakalanıp götürülür. Toplam 33 erkeği elleri bağlı vaziyette Takorengiz köyünde bir vadiye indirmişler. "İhtiyat askeri" yapacağız diye yola çıkardıkları bu insanlara orada kendilerini infaz edecekleri bildirilince zavallılar "Yemin ediyoruz, İran'a gideceğiz ve bir daha buralara dönmeyeceğiz, yeter ki canımızı bağışlayın" diye yalvarıp yakarıyorlar uzun süre. Ama nafile. Bunun üzerine iki rekât namaz kılmak için izin istiyorlar. Elleri bağlı vaziyette Engiz deresinden abdest alıp cemaatle namazlarını kılıyorlar. İçlerinden Serheng adlı kişi hem ezan okuyor, hem de imam oluyor. Sonra kurşuna diziliyorlar. Ölenlerin çocuklarından bir kısmı sınıf arkadaşımı. Nasıl bir acı yaşıyorlardı, anlatamam."

İki yedek subaya işletilen bu katliamın asıl askeri sorumlusu Org. Muğlalı olmakla birlikte Tek Parti döneminde kılına bile dokunulmadan görevine devam etmişti. Olayın üzeri tam örtüldü sanılırken Tek Parti dönemi sona ermiş ve muhalefet konuyu yeniden gündeme taşıyınca mahkeme açılmış ve CHP iktidarının görmezden geldiği bu katliamın sorumlusu, ancak 2 Mart 1950'de, yani olayın üzerinden tam 7 yıl geçtikten sonra öldürme emrini kendisinin verdiğini itiraf etmişti. Bunun üzerine mahkeme idam cezası vermekle birlikte, nereden icab ettiyse hafifletici nedenlerle müebbed hapse çevrilmiş, af kanunuyla da 20 yıl hapse indirilmişti. İlginçtir, zamanın Askeri Yargıtay'ı, verilen hükmü bozmuş, Muğlalı tam yeniden yargılanacakken hapiste öldüğü haberi gelmiş ve olay böylece kapanıp gitmişti.

Siz kapandı zannedin, derin devletin mezardan sonra da terfi işlemlerini sürdürdüğünü bilmiyorsanız çok yanılırsınız. Nasıl Koçgiri Kürt isyanını kanla bastıran Sakallı Nureddin Paşa 12 Eylül'den sonra çıkarılan bir kanunla mezarında orgeneralliğe terfi ettirilmiş ve kemikleri Atatürk Orman Çiftliği'nde kurulan Devlet Mezarlığı'na taşınmış ise Mustafa Muğlalı'nın kemikleri de 1988'de itibarı iade edilerek Devlet Mezarlığı'ndaki "saygın" yerini almıştır.

İşin ilginç yanı, olayın geçtiği tarihte Van savcısı olan Kemal Yörükoğlu'nun 1950'den sonra Demokrat Parti milletvekili sıfatıyla Meclis'te anlattıklarıdır. Resmî tutanaklara da geçmiş bulunan bu sözler, bir paşanın bireysel bir ölüm emrinden ziyade planlı bir katliam ile karşı karşıya olduğumuzu göstermektedir.

Aslında 38 kişi olarak toplananların 5'ini tutuklayarak hayatlarını kurtardığını anlatan Van Savcısı, İran'dan açılan ateşe karşılık verirken köylülerin öldüğünü beyan eden tutanağın önceden imzalatıldığını, yani bunun planlı bir operasyon olduğunu söylüyor. Ancak nedense 33 köylünün vurulduğu bu sözde çatışmada tek bir askerin dahi burnunun kanamadığına dikkat çeken Yörükoğlu, operasyondan sonra Muğlalı'nın tabur komutanını telefonla arayarak tebrik ettiğini de sözlerine ekliyor.

Burada olayın planlı ve emrin "yüksek yerden" geldiğini gösteren kanıt, 1945'te Van'a gelen İnönü'nün, 33 kişinin katili (biri yaralanıp 2 yıl sonra ölmüştü) Org. Muğlalı'yı koluna takarak Van'a gelmesidir. Bunun anlamı, 'Evet onları biz öldürdük, gerekirse yine öldürürüz'den başkası olabilir mi? Katili cezaevine göndereceği yerde

milli bir kahraman gibi koluna takarak henüz acıları taze olan insanların karşısına çıkması, suçun kaynağının daha yukarılara dayandığının en açık kanıtı değil midir?

Olay 1950'li yıllarda Meclis'te gündeme getirildiğinde o oturuma nedense İsmet Paşa'mız teşrif etmemiştir! Ve Çankırı Milletvekili Kenan Çağman, kürsüden Mustafa Muğlalı'yla bir tarihte görüştüğünü, kendisine "yukarıdan" teşvik gördüğünü belirttiğini söylemiş ve bu zatın da İsmet İnönü olduğunu açıkça ifade etmişti.

Bu kanlı olayı Türkiye uzun yıllar sadece Ahmet Arif'in meşhur "Otuzüç kurşun" şiirinin dizelerinden anlamaya çalışmıştı:

"Turna sürüsü değil bu / Gökte yıldız burcu değil / Otuzüç kurşunlu yürek / Otuzüç kan pınarı / Akmaz, / Göl olmuş bu dağda..."

Tek Parti dönemini sorgulamadan bugünkü olayların kaynağı anlaşılamaz. Hem daha İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'nın Diyarbakır katliamına girmedik bile...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sarıkamış yenilgisi Enver'in, Çanakkale zaferi Mustafa Kemal'in mi?

Mustafa Armağan 2011.03.20

Bir devlet okulunun besbelli özenle hazırladığı "Çanakkale Sergisi"ni gezerken hayretler içinde kalıyorum: Duvarlara asılı onlarca tablo içinde Çanakkale Zaferi'nin üst rütbeli komutanları sırta kadem basmış durumda. Şurada kocaman bir Seyit Onbaşı posterı var, 275 kiloluk mermiyi kaldırırken. Burada siperlerden delici bakışlarıyla selam gönderen garip Mehmetçikler, orada süngü hücumuna geçmiş gaziler.

'Onlar boşuna ölmedi' sözleri sık sık tekrarlanıyor. Bir tabloya göre Çanakkale Zaferi "Cumhuriyet'in Önsözü"ymüş. Öte yandan o tarihte Yarbay rütbesinde bulunan Mustafa Kemal Bey'in belki 10'dan fazla ilgili ilgisiz fotoğrafıyla karşılaşıyorsunuz. Aklınızda bu savaşı Yarbay rütbesindeki bir subay ile komutansız bir ordunun kazandığı kalıyor ister istemez.

Sordum müdür beye: Bu zafer komutansız mı kazanılmıştı? Şaşırdı. Hadi Liman Von Sanders'i Alman olduğu için saymıyorsunuz, peki ordularımızın fiilî Başkomutanı Enver Paşa neden görünmüyor ortalıkta? Tabii cevabı olmayan bir soruydu bu.

İsterseniz İstiklal Savaşı'nı anlatırken Başkomutan Mustafa Kemal Paşa ve silah arkadaşlarının unutulduğunu ve savaşın adeta Yarbay düzeyinde bir subay, mesela Atıf Bey isimli biri tarafından kazanılmış gibi gösterildiğini düşünmeye çalışalım. Ne kadar tuhafımıza giderdi, değil mi? 'Bu savaşın komutanları yok muydu?' diye sorardık ister istemez.

Resmi ideoloji tarihi işte böyle eğip büküyor; işine gelen tarafını ballandıra ballandıra anlatıp gelmeyen tarafını ise koyu bir karanlığa mahkûm ediyor.

Enver Paşa

Enver Paşa'nın eleştirilecek yönü yok mu, var. Ama yiğidi öldür, hakkını da ver. Çanakkale Savaşları onun Başkomutanlığı altında kazanıldı. Hatta şunu da iddia ederim rahatlıkla: Çanakkale zaferi bugün coşkuyla anılıyorsa, tarihimizin bir şeref sayfası olarak kutlanıyorsa bu büyük ölçüde Enver Paşa sayesinde (bir de o ruhlar aleminde şehitlerle konuştuktan sonra yazıldığına inandığım anıt-şiriyle Mehmed Akif sayesinde). Zamanın duyarsız edebiyatçıları bir emirle Çanakkale siperlerine kadar getirip cephede kanla yazılan destanı eserleriyle ölümsüzleştirmeleri için çırpınan da Enver Paşa'dan başkası değildir. Dolayısıyla şahsen heykele karşı olsam da, Çanakkale'ye bir Enver Paşa heykelinin çok yakışacağını söyleyebilirim. Dikilemez, o ayrı; ama benden söylemesi.

Çanakkale'nin bir de gizli kahramanları vardır. 18 Mart 1915 günü savaş gemilerinden açılan korkunç ateşe göğsünü siper eden Müstahkem Mevkimizin komutanı Cevad Paşa'ydı ama kendisi o gün Kirte'ye birlikleri denetlemeye gitmişti. Yerine kurmay başkanı Selahaddin Adil Bey'i vekil bırakmış ve ancak saat 14'te görevinin başına dönebilmişti. Yani o gün o korkunç bombardıman altındaki Müstahkem Mevki'nin şanlı zaferi, komutan Selahattin Adil Bey'in imzasını taşır.

Zaferi müteakip yapılan yayınlara baktığınızda Tuğgeneral Cevad Paşa'nın "18 Mart Kahramanı" ilan edildiğini, Sultan Reşad'ın ise "Gazi" sıfatı verilerek onurlandırıldığını, Enver ve diğer İttihatçıların bu başarıyı ordunun moral gücünü yükseltmek ve ne yalan söyleyelim, muhaliflerini sindirmek için kullandıklarını görürsünüz. Buradan Mustafa Kemal Bey'e düşen hisse, "Anafartalar Kahramanlığı"dır ki, zafer sonrasında gittiği Edirne'de bu sıfatla törenler düzenlenerek karşılandığını biliyoruz.

Ancak Cumhuriyet kurulduktan sonra Çanakkale Savaşları'nın tarihi yeniden yazılmıştır. Özellikle İttihatçılara yakınlığıyla bilinenler sahneden birer birer silinmek ve yeni devletin kurucularına yakın kişilikler ön plana alınmak suretiyle tarihin yüzü yenilenmiştir. Yalnız Enver Paşa unutturulmakla kalsa iyi, ona yakınlığı olanlar da aynı akıbeti paylaşmışlardır. İşte Selahattin Adil Bey de bu unutulmuş Çanakkale kahramanlarından biridir.

Selahattin Adil Bey, Milli Mücadele'ye de önemli hizmetlerde bulunmuş olmasına rağmen Enver Paşa'ya yakın olduğu ve en önemlisi de Tek Parti rejimine muhalif bir duruş sergilediği için Cumhuriyet devrinde dışlanmış, bu yüzden de "yeni yazılan tarih"in sayfalarına alınmamıştı. Oysa Çanakkale, hele de 18 Mart zaferi konuşulurken onun adının anılmaması izahı güç bir ayıptır. Bu ayıbın en kısa zamanda temizlenmesi gerekir.

Keza Yanyalı iki kardeş, Vehib Paşa ile Esad Paşa'nın da kolordu komutanları olarak neden hatırlanmadığını sormak gerekir. Fevzi Çakmak da, Cevad Paşa da, Fahreddin Altay Paşa da aynı şekilde.

Öte yandan Enver Paşa'nın Mustafa Kemal Bey'i "Paşa" yapan, yani onu generalliğe yükselten Başkomutan Vekili olduğu da unutulmamalı. Üstelik Orgeneral Fahrettin Altay'ın dediği gibi Mustafa Kemal daha 8 aylık bir Albayken, henüz süresi dolmadan generalliğe terfi ettirmiş olması da Enver Paşa'nın takdir edilmesine ve tarih kitaplarımızın sayfalarına teşrif etmesine yetmiyor.

Ama öte yandan Sarıkamış'taki faciadan Enver'siz bahsedilmez. Onun '90 bin askerimizi kara gömdüğü' sık sık söylenir. Gerçi o harekâtın başında bizzat Enver Paşa vardır ama aynı zamanda Başkomutan Vekili'dir. Sarıkamış'tan sonra Meclis Başkanı Halil Menteşe'ye söylediği bir sözü (bu yazıda açıklamam uygun değildir) ben hiç mi hiç tasvip etmedim ama Enver Paşa'nın Sarıkamış'taki yenilgiden hemen sonra Çanakkale savunması için yaptığı muazzam çalışmaların hakkını da teslim etmemiz lazım.

Diyeceğim o ki, Sarıkamış harekâtı ile Çanakkale savunması aynı sürecin adımlarıdır. Yenilginin sorumluluğunu üzerine attığınız insanı zaferin şanından uzak tutmanız yakışık almaz. Ve tarihte herkesi ait olduğu yere oturtmak, herkese hakkını vermek ve Çanakkale gibi muazzam bir savaşı, 1930'lardan beri yapageldiğimiz gibi bir Yarbay'ın iki kritik direnişine indirgeme yanlışına düşmemek önemlidir.

Bu böyle 12 Temmuz 1960 sabahına kadar devam eder. Kendisi sağığında 'Mezarımın yerini birkaç kişiden başkası bilmeyecek' demişti. Oysa şimdi on binler mezarına koşuyordu. Yoksa yanılmış mıydı?

Buraya tam metin olarak aktaracağımız yazısında Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanı Yılmaz Büyükerşen, o sabah olanları adeta kendisi görmüş gibi anlatmıştır. Kimseyi kaynak göstermeden sıcağı sıcağına (bir hafta sonra) yazılmış olan bu yazının bir açıklaması olmalı. Büyükerşen o gece Nursi'nin kabrini açanlarla birlikteyse bunu, değilse bu bilgileri kimden aldığını açıklamalıdır. İşte Büyükerşen'in 20 Temmuz 1960 günü "Dünya" gazetesinde çıkan "Said-i Kürdi'nin cesedi nasıl nakledildi?" başlıklı o yazısı:

"Urfa yolu o gün toz toprak içerisindeydi. Cemsenin şoför mahallinde oturan subay ikide bir arkasındaki galvanizli tabuta bakıyor, sonra terlerine yapışan tozları siliyordu. Diyarbakır'dan yeni hareket etmişti. Gece yarısı olmadan Urfa'ya varmak için şoföre "daha hızlı, daha hızlı" diyordu.

Sabahleyin Urfa'dan Diyarbakır'a gelmişti. Görevi, içi galvaniz kaplı bir tabut yaptırıp hemen Urfa'ya dönmekti.

Yol boyunca kafasında hep aynı şeyler vardı. Bir büyük inkılâp yapılmıştı. Gericilik, diktatörlük ve karanlık dolu bir devir tarihin çevrilen yaprakları altında kalıp gitmişti. Şimdi yepyeni bir devir başlamıştı. Medeniyete, insanlığa doğru milletçe koşup gidilen bir devirdi bu. Ama dün Halilürrahman Camii'nin önünden geçerken ne görmüştü? Bazı insanlar avlusundaki bir mescidi tavaf ediyorlardı. Dertliler, hastalar, çocuğu olmayanlar hepsi bir ölünün yattığı mezardan medet umuyorlardı. Bu ne demektir? Hele bu mezar, ismi türlü siyasî oyunlara ve vak'alara karışmış, Said-i Kürdi'nin mezarı olunca kızmamak elde değildi.. Ordu eski devri kapamış, yepyeni bir devir açmıştı artık. Bu sebeple düşük DP hükümetinin oy avcılığı için türbe ve zaviyelere göz yummasından mütevellit memlekette başlayan gericiliği de elbette silip süpürecekti.

Gece saat 23 sularında Urfa'nın ışıkları gözükmeye başladı. Genç subay, askeri cemseyi kullanan ere "Doğru alaya gidiyoruz" dedi.

Alaya geldikleri zaman bütün erati ve subayları uyanık ve tam teçhizatlı buldular. Zırhlı keşif taburu harekete hazır vaziyetteydi. Biraz sonra da tabura "hareket" emri verildi.

Saat tam yarımda askeri kuvvetler Urfa'ya girdiler. Şehirde derin bir sessizlik vardı. Ortalıkta hiç kimse görünmüyordu. Herkes uykudaydı. Şehrin bütün mühim yerlerinin askerler ve zırhlı vasıtalar tarafından tutulması uzun sürmemişti. Saat 01'de Hz. İbrahim'in de medfun bulunduğu Halilürrahman Camii sıkı kordon altına alınmıştı. Askerler derhal Said-i Kürdi'nin mezarının bulunduğu mescide girdiler. Nureubaşı'nın ağır taşlar ve mermerden yapılmış mezarını açmak çok sürmedi. Az sonra da pek çok siyasî işe karışmış Said-i Kürdi'nin cesedini içinde saklayan yeşil tabut yerinden çıkarıldı. Tabutun kapağı açılınca bütün vazifeliler kendilerini güç zaptettiler.

Said-i Kürdi'nin cesedi taaffün etmişti. Ceset yeni bir kefene sarıldı ve ilaçlanıp galvaniz tabut içine yerleştirildi. Kenarları da tahta talaşı ile iyice dolduruldu. Bir kamyonla sivil hava alanına götürüldü. Alanda tabutun galvaniz kısımları lehimlendi. Saat 1'de de tabutu taşıyan uçak Afyon'a doğru havalandı.

Uçağın havalanışından sonra sabah namazında Said-i Kürdi'yi tavaf için camiye gelenler, Nureubaşı'nın mezarının halini görünce hayrete düştüler. Nurculardan bazıları: "Efendi hazretlerinin mezar taşını parçalayıp uçuğunu" iddia ederken bazıları da Urfa'ya şu haberi yaymak için çalışıyorlardı: "Efendi Hz.lerinin cesedini CHP'liler çaldılar."

Eh, Prof. Büyükerşen de sonunda CHP'ye geçtiğine göre sevgili Urfalıları pek yanılmış sayılmazlar, değil mi?

Asparagas Said Nursi'ye de mi sıçradı?

Bir internet sitesinde flaş haber: Yere kapaklanmış bir adam, etrafta onu seyreden askerler. Güya bu fotoğraf Said Nursi'nin Rusya'da başkomutana ayağa kalkmadığı için idam edilmesinden önce namaz kıldığı sahneymiş. Böylesine çarpıcı bir fotoğrafa bigane kalabilecek kaç tane site olabilir? Nitekim irili ufaklı birçok sitede görüyoruz onu, tabii altında da okkalı yorumlar. Oysa bu fotoğrafın birazcık araştırmayla Rusya'da çekilmediği anlaşılabilirdi. 1) Yıllar önce "İdamdan önce son namaz" diye Bulgar köylerinde çekilmiş bir fotoğraf olduğu belirtilerek yayınlanmıştı. 2) Askerler Rus değil, Bulgar askeriydi (üniformaya dikkat). 3) Nursi'nin üstünde hiçbir zaman bu tür bir kazak göremezsiniz. 4) "Secde eden" kişinin birkaç dakika önce çekilmiş bir fotoğrafını yayınlarak bu tartışmayı bitiriyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Karabekir'in kitabını "Kızıl Pençe" örgütü mü yaktı?

Mustafa Armağan 2011.04.03

Ahmet Şık'ın internete düşen "kitabı"nın akıllara hemen Kâzım Karabekir'in yakılan kitabını getirmesi ilginçti. Her ikisi de 'basılmadan', yani suç unsuru oluşmadan yasaklanmıştı. Öyleyse bugünkü yargı sistemi hâlâ 1930'lardaki düzeydeydi.

Mevcut iktidara saldırabilmek için geçmişten medet ummak güzel de, bu aynı zamanda geçmişin ne denli karanlık olduğunu da ortaya koymuş olmuyor mu? 1930'ların birilerince Altın Çağ olarak kutsandığını hatırlarsak, kitap yakılma olayını gündeme getirmek, biraz Onur Öymen'in Dersim "sürç-i lisanı" gibi oldu.

Mesela Can Dündar, Karabekir'in kitabının 'basılmadan yakıldığı'nı yazdı (Milliyet, 27 Mart 2011). Merak ettim: Basılmamış bir kitap nasıl yakılır? Eldeki nüsha imha edilir, o kadar. Oysa yakıldığı iddia edilen 3 bin adet kitapsa bunlar nasıl basılmamış olabiliyor? Kitap basılmış ama tam dağıtıma verileceği gün yakıtılmıştı. Hem de mahkeme kararı olmadan. İşte günümüzdeki olayla arasındaki asıl fark, birisinde kitaba hükümet eliyle, diğerinde savcının kararıyla el konulmuş olmasında yatmaktadır.

Şimdi bizzat Karabekir'in yazdıklarına, yani işin kaynağına uzanalım ve kitabın yazılış ve yakılış öyküsünü onun keskin dilinden okuyalım.

Karabekir Paşa 1927'de sona eren milletvekilliğinden sonra Erenköy'deki köşkünde sakin bir hayat sürer. Ta ki "Milliyet" gazetesinde saldırgan bir yazı dizisi başlayınca kadar. Yazar İstiklal Savaşı'nın muhalif komutanlarına acımasızca yüklenmektedir. Bir ara sözü Karabekir'e getirir ve ona çocuklar için "Şarkılı İbret" piyesi yazacağına İstiklal Savaşı hatıralarını yazmasının yerinde olacağı uyarısında bulunur. Bunun üzerine Paşa, belgelerle desteklediği cevabî mektubunu gazeteye gönderir. İşin garibi, cevap 4 Mayıs günü gazetede çıkar ve bomba gibi patlar, zira "Nutuk"a alenen karşı çıkmaktadır.

Böylece 6 mektup yayınlanır ve gazetenin tirajı fırlar. Ancak "yüksek yerden" gelen bir emirle Paşa'nın cevapları aniden kesilir. Hakem maçı tatil etmiştir. Silahıyla olduğu gibi kalemiyle de mücadele etmekte usta olan Paşa, hazırladığı notları kitap halinde çıkarmaya karar verir. Karabekir'in deyişiyle "düello" henüz bitmemiş, yeni bir aşamaya girmiştir.

İlk cildin baskı işi 28 Mayıs günü öğle vakti bitmişti. Ancak ikindi vakti kötü haber Paşa'ya ulaştı. Sinan Matbaası sahibi Sinan Omur (ki Risale-i Nur'a yaptığı hizmetler hâlâ hatırlardadır) fena halde tehdit edildiğini, pasaportunu alıp yurtdışına savuşmaktan başka çaresi kalmadığını ve kitabın polisçe matbaadan alındığını haber verir. Paşa, Başbakan İnönü'ye protesto telgrafı çekerek kitabının serbest bırakılmasını ister. Cevap alamaz.

Sonradan öğrendiğine göre CHP İstanbul İl Başkanı Cevdet Kerim İncedayı, Sinan Bey'in önüne bir kâğıt koyup zorla imzalatmış. Kâğıtta matbaa sahibinin, sakıncalı olduğu gerekçesiyle kitabın imhasını istediği yazmaktadır. Oysa böyle bir hakkı yoktur, zira kitabı yazar kendi cebinden bastırmaktadır. Savcıya şikâyet eder, ilgilenmez. Bunun üzerine Paşa notlarında şöyle der: "Hükümet gizli eliyle kitaplarımı yaktı."

Paşa başka bir yerde de Cumhuriyet'in "Kızıl Pençe" diye bir teşkilatından söz eder. Bu teşkilatın tetikçilerinden birisi Kılıç Ali ise öbürü Recep Zühtü'dür. Kitabının yaktırılması işini bunlar organize etmiştir. (Kılıç Ali hatıralarında kitabı yakma sorumluluğunu İnönü'nün üzerine atar. Ancak Atatürk'ün Karabekir'in kitabını okuyup da "beyinsizce ve alçakça" diye not düşmesi ve Paşa'nın bir akıl hastanesine götürülmesini tavsiye etmesinden nedense dem vurmaz.)

Ardından 70 polis Karabekir'in evini basar, 95 dosya tutarındaki yazı ve belgelerini 4 çuvala doldurup götürürler. Arkadaşı Cafer Tayyar Paşa'nın evi de aranır. Asıl dertleri, yakılan kitaptan Paşa'da kaldığını öğrendikleri o 5 nüshayı ele geçirmektir. Paşa 'Onları yaktım' der. Tehditlere devam ederler. Ve iş gelir, suikast planına kadar dayanır.

"Bir suikasd eserime karşı yapıldı", der Karabekir, "diğeri hayatıma karşı hazırlandı. Fakat haber alıp önledim." Bu noktadaki açıklamaları çarpıcıdır ve mutlaka dikkate alınması gerekir. "Bana karşı Gazi'nin bir suikasd yapacağını düellomuzun ilk gününden beri kaç kişilerden işitmişim" der "Bir Düello Bir Suikast" kitabında ve ekler: "Fakat bu bir tahminin sonucuydu." Şimdi yeni bir suikast hazırlığı yapıldığını öğrenmiştir. Habere göre Vali Konağında tam 4 gün bu konu tartışılmış. Bir Ermeni'ye kendisini öldürterek suçu onun üzerine atacaklarmış. "Bütün hınçları"nın İstiklal Savaşı'nda gördüğü hizmetlerin belgelerini ortaya koymasından geldiğine inanır. "Dostluğu düşmanlığından tehlikeli olan bu şefimiz, artık son kararını vermiş bulunuyor."

İsmet Paşa ağustos ayında olaydan haberi olmadığını yazar. Karabekir acır ona. "Ne yazık ki, kendisinin "Gizli Kızıl Pençe"den haberi yok." der. Kabul eder: "Kızıl Pençe düzeninde İsmet yoktu. Buna doğruca Gazi emir verir. Meclis Reisi, Kılıç Ali gibi en güvenilir adamları vasıtasıyla hükümet mekanizması gizli oyunlarına başlardı." Kitabını onların yaktırdığına, evini onların bastırdığına ve şimdi de suikast düzenleyerek ipini çekmek istediklerine inanır. Başbakana yazarak oyunu bozmaya çalışır.

Karabekir sonuçta bu "anormal işler"i'n ülkeyi felç ettiğine üzülür. "Yazık ölen vakitlere, yazık öldürülen hakikatlere" diye not düşer defterine.

"Kızıl Pençe" düzeni Karabekir'i zahiren susturmayı başarsa da, o eser yazmaya devam eder. Bugün elimizdeki kitapları onun bu mücadeleci kişiliğinin eseridir. Birçok sırrı deşifre etmiştir de, nedense "Kızıl Pençe"yi pek özet geçmiştir Paşa. İnsanın aklına geliyor ister istemez: Bu "Kızıl Pençe" nasıl bir şeydi?

Buyurun tarihin yeni bilinmezlerine.

Haftanın notları

Geçen haftayla ilgili iki notum var. 1) Yılmaz Büyükerşen'in bir yazısına atfen Said Nursi'nin cenazesinin kaçırılması operasyonunda bizzat bulunup bulunmadığını sormuştum. Sayın Büyükerşen beni arayıp orada olmadığını, bu haberin kendisine Zeki Özöver adlı bir havacı subay tarafından sızdırıldığını söyledi. 2) Bir internet sitesinde 'Said Nursi'nin yeni bulunan fotoğrafı' diye sunulan fotoğrafın ona ait olmadığını yazmış ve bu habere 'asparagas' demiştim. Sitedeki kardeşlerimiz hatalarının farkına varmışlar ama 'asparagas' kelimesini kullanmama da üzölmüşler. Bu kelimeyi 'hatalı haber' diye düzeltiyor ve yeni bir fotoğrafla tartışmaya son noktayı koyuyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hayata dönüş planı da İnönü'nün anıları gibi sansürlü

Mustafa Armağan 2011.04.10

'Hayata Dönüş' operasyonunun üzerindeki sır perdesi henüz kalkmış değil. "Tufan" adı verilen hücum planı ortaya çıktı çıkmasına ama zamanın Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk böyle bir plandan haberdar olmadığını, kendisinin sadece 'arama emri' verdiğini söyleyerek işin içinden çıktı. Peki bu nasıl bir aramaydı ki, tamı tamına 30 kişinin ölümüne yol açtı?

O söyledi, biz de inandık, öyle mi? Ya 20 Aralık 2000 günü Mehmet Ali Birand'ın CNN Türk'teki programında söyledikleri? Bugün sadece 'arama emri' verildiğini söyleyen Türk, o gün herkeslerin önünde ölü sayısının en az 3-4 kat fazla olmasını beklediklerini, 30 ölü'nün 'az' bile olduğunu söyleyebilmişti.

10 yıl bile bizim için uzun bir zaman demek ki. Kimsenin aklına bu korkunç itirafı deşifre etmek gelmemiş olmalı ki, programın ses kaydını buldurduğumda CNN Türk'teki arkadaşlar hayretler içinde kaldıklarını söylediler ve bu kadar ayrıntılı bir şekilde hatırlayışına hayret ettiler. Tabii o yazıyı yazmamış olsaydım mutlaka ben de unuturdum ("Gazetecilik ve amigoluk", Zaman, 26 Aralık 2000). İyi ki de yazmışım dedim. Sadece bana bu ayrıntıyı hatırlattığı için değil, aynı zamanda birkaç gazete ve köşe yazarı hariç herkesin devletin arkasında tam siper olduğu bir zamanda bu insanlık trajedisine karşı vicdanımla karşı çıktığım için de. Öte yandan o tarihte operasyon sırasında gazdan ölen mahkûmlara leş muamelesi yapanların bugün kalkıp derin devlet hasmı kesilmelerini de acı bir tebessümle izliyorum.

Eğri oturup doğru konuşalım mı: Bu kadar cılız bir hafızaya sahipseniz doğru tarihi öğrenme şansınız da zayıftır.

Bu bilgiler internette duruyorken, 10 yıl önce söylenenleri araştırıp bulamıyor ve inkâr edenlere gösteremiyorsak 100 yıl, 300 yıl, 500 yıl öncesindeki olaylar üzerinde oynanan oyunları nasıl ortaya çıkaracağız? Nietzsche'nin, önce ot yediğini unutan, sonra unuttuğunu da unutan ineği, kaba lakin yerinde bir örnek sayılmalı.

Etrafımda 'Birkaç örnek versen de gayrı ne demek istediğini anlasak' diyenler çoğaldı galiba. Kızmayın canım, derhal.

İsmet İnönü bir hatırat yazmadı. Günlükleri de son derece mekanik. Neyse ki, araştırmacı Sabahattin Selek 1968 yılında İnönü'yü konuşturdu da, bugün "Hatıralar" diye bir cilt elimizde. Ancak bir vesileyle "Hatıralar"ın gazetede ki orijinali ile 2009 yılında yapılan 3. baskısını karşılaştırdığımda bazı değişiklikler dikkatimi çekti.

Bunların en çarpıcısı, 17 Mayıs 1968 günü (yani Paşa'nın sağlığında) yayınlanan kısımda geçen bir cümleinin kitaptan makaslanmış olmasıydı. Bu cümleyi birkaç yıl önceki bir tartışmadan da hatırlayacaksınız: "Kimse duymasın, millet düşmanınızdır." Mevcut hatıraların 239. sayfasında bu cümle yok.

Önce son baskısında çıkartıldı zannettim ama meğer hatıraların kitaplaşan nüshalarına hiç konulmamış. (Bu cümleinin anlamı üzerine farklı bir değerlendirmeyi "Korku Duvarını Yıkma" adlı kitabımda bulabilirsiniz.) Böylece "İsmet İnönü'nün hatıraları" niyetiyle elinize aldığınız kitabın gerçekte elden geçirilmiş, budanmış, sansürlü bir metin olduğunu öğreniyorsunuz. Tabii Türkiye'de tarihi gerçeklerin neden gölgeden çıkamadığını da...

Onu bırakın, "Nutuk" dahi eksik ve hatalıdır. Eksiktir, çünkü belgeler tamam değildir: Hem bütün belgeler yoktur, hem de var olanlar da eksiktir, kısaltılmıştır. Hatalıdır, çünkü hem basımında tashih hataları vardır, hem de belgelerin bir kısmının orijinali değiştirilmiştir.

Bunu öğrenmenin en kestirme yolu, kuşkusuz Kâzım Karabekir'in eserlerini okumaktır. En sert "Nutuk" eleştirmenlerinden biri olan Karabekir Paşa, özellikle kendisiyle ilgili belgeler konusunda bulunmaz bir kaynak oluşturur.

Karabekir Paşa, 3 Ekim 1919 tarihinde Mustafa Kemal Paşa'ya çektiği şifreli telgrafının ilk "Nutuk" baskısının 208. sayfasına eksik konulduğunu, yalnız eksik konulsa iyi, aynı zamanda metni üzerinde oynanmış olduğunu da yazar. Buna göre Mustafa Kemal Paşa, Karabekir'in telgrafından tam 28 kelimeyi keyfi olarak çıkartmış, bunun yerine kendisinden 4 kelime eklemiştir. Fakat bu 4 kelime de ("sâbıkı misillû, bir yerde") cümleyi anlamsız hale getirmeye yaramıştır sadece.

Karabekir Paşa kızmasın da ne yapsın, değil mi? Madem belgelere dayalı bir hatırat yazılıyor, yorum kısmı neyse ne de, bari belgelerin orijinaleri üzerinde makas oynatılmasaydı!

Binlerce İnkılap tarihçimiz dururken "Nutuk"un belgelerindeki bu eksikleri kaleme alma cesaretini, telgrafın sahibinden başkasının gösteremeyişi ise bir başka hicran yarasıdır. Onu açmayın.

Bu 'inkılap tarihçileri'ne bir soru sormuştum: Atatürk "Tarih yazmak tarih yapmak kadar mühimdir..." sözünü nerede ve ne zaman söylemiştir? En yüksek makamlara kadar çıktım ama bugün oldu, hâlâ cevap yok. Bu sözün, Atatürk'ün sağlığında herhangi bir yerde yayımlandığına dair bir kanıt gösterilemedi. Belki çıkar diye sabırla bekliyorum.

Türkiye'de "inkılap (ya da devrim) tarihçiliği" diye bir ekol olduğunu biliyoruz. İsmi bile bilimsel olmadığını, güdümlü bir tarihçilik olduğunu ele veriyor aslında. Bu alanın en pazusu bükülemeyen uzmanlarından Prof. Sina Akşin'e, Sevr'in 'Türkiye'nin idam fermanı' olduğunu savunduğu NTV'deki Çiğdem Anat'ın programında şu net soruyu sormuştum: "1983 Eylül'ünde Yaba dergisinde 'Anlaşılan Sevres'i kimse ciddiye almıyordu ki hiçbir devlet bu antlaşmayı onaylamadı. Sevres'i garip bir şekilde bile bile ölü doğurdular' diye yazdınız mı?" 'Ne münasebet?' demesini beklersiniz, değil mi? Sadece ve sadece 'Hatırlamıyorum' diyebildi. Çünkü elimde "Türkiye'nin Önünde Üç Model" adıyla Telos Yayıncılık'tan 1997'de çıkan kitabı vardı, o cümleyi de kendi kitabının 42. sayfasından okumuştum.

Demek Sevr'i kimse ciddiye almıyordu, öyle mi? Peki bize Sevr hakkında neler okuttunuz seneler senesi?

Malum dizide Kanuni'nin I. Fransuva'ya yazdığı ünlü mektuptan "Kürdistan" kelimesinin sansürlenmesi bunun yanında hiç kalır, hiç...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Osmanlı'ya ihanet eden aileyi saran lanet çemberi

Mustafa Armağan 2011.04.17

Kimi İslam ülkelerindeki hareketlilikler uzmanların dilini sonunda çözmüş görünüyor. Yerlisi yabancıyı aynı şeyi vurguluyor: Bu olaylar, Osmanlı'nın arkasında bıraktığı büyük boşluğun hâlâ doldurulamadığını gösteriyor.

Peki Osmanlı Devleti 90 küsur yıl önce tarih sahnesine veda etmemiş miydi? 21. yüzyılda hâlâ Osmanlı'nın tasfiyesinden nasıl söz edilebilir? Yoksa bir hayalet midir karşımıza ikide bir çıkan?

Çağdaş Fransız filozofu Jacques Derrida'nın sözünü ettiği türden bir hayalet belki. Filmlerden biliyoruz: Cenazesi kurallara uygun defnedilmemişse ölünün ruhu vârislerine musallat olur. Ta ki usulüne uygun olarak defnedilinceye ve rahatsızlık duyduğu unsur ortadan kaldırılıncaya kadar.

Osmanlı'nın hayaleti de benzer bir sıkıntı içerisinde olmalı ki, terk ettiği evin çeşitli odalarında sık sık karşımıza çıkmakta.

En iyisi, siz 'İslam'da hayalet var mı?' sorusunu sormadan ben asıl konuma geçeyim. Size anlatacağım, Osmanlı'ya ihanet etmiş bir ailenin, son kalıntısı Ürdün'de yaşayan Haşimîlerin başında esen lanet fırtınası.

1916 yılında Arap isyanını, yakınlarda Suudiler tarafından yıktırılan Ecyad Kalesi'ne ilk kurşunu sıkarak başlatan Mekke Şerifi Hüseyin'in oğlu Kral Abdullah'ın hatıratında Sultan II. Abdülhamid'i şu çarpıcı satırlarla anması ilginç olmanın ötesinde çarpıcıdır:

"Bence Abdülhamid'in tahttan indirilmesinden sonra meydana gelen olaylar, Kufe ve Mısırlıların Hz. Osman'a yaptıklarından sonra meydana gelenlere benzer. Hz. Osman nasıl fitneyle Müslümanlar arasındaki sınır idiye, Abdülhamid de bu çağda insanlarla fitne arasındaki perdeydi. Bu perde yırtılınca fitneler ortaya çıktı." (Çeviren: Halit Özkan, Klasik: 2006, s. 19).

Sultan Abdülhamid'in tarih karşısında acımasız bir şekilde haklı çıkmasındaki inceliğe bir başka yazımızda değiniriz. Biz şimdi Osmanlı'nın yıkılmasından sonraki 30 yılda Haşimî sülalesinin başında esen lanet fırtınasına gelelim.

Abdülhamid'in gözünün tutmadığı adamlardan biriydi Şerif Hüseyin. Onu ailesiyle birlikte İstanbul'a getirip Boğaz'da bir yalıda gözüaltına aldırır. İttihatçılar ise Abdülhamid'in "ak" dediğine "kara" demeyi marifet bildiklerinden onu serbest bırakırlar. Hüseyin de Hicaz'a döner ve İngilizlerle anlaşarak Arap isyanının pimini çeker.

İngilizler onu sözde Büyük Arap Krallığı'nın başına geçireceklerdir. Casus Lawrence de danışmanı olacaktır. Güya artık Arap dünyasında Osmanlı'nın değil, Arapların ve tabii Haşimîlerin sözü geçecektir. Siz öyle sanın. İngiliz oyununun kaç perde sürdüğünü bilmeyen Şerif Hüseyin, sadece Hicaz bölgesine Kral yapılır ama tahtı garantide değildir. İngilizler onu çoktan gözden çıkarıp Suud ailesiyle anlaşmışlardır. Nitekim Eylül 1924'te Abdülaziz b. Suud'un develerle hücumu üzerine krallığını oğlu Ali'ye devretmek zorunda kalacaktır. (1958'de

parçalanarak öldürülecek olan Ali'nin oğlu Abdülilâh bu defa Irak'ta karşımıza çıkacaktır) Ali'nin krallığı da ancak bir yıl sürecek, sonra Hicaz-Necid bölgesi Suudîlere teslim edilecektir.

Muazzam Arap Krallığı'nın başına getirildiğini zanneden Şerif Hüseyin ise uyandığında soluğu Kıbrıs'ta almıştır. Çocukluğunda bayramlarda babasıyla birlikte Şerif'i ziyaret ettiğini anlatan Rauf Denktaş, emekli kralın kendilerini görür görmez Osmanlı'yı hatırladığını ve "Ah ben Osmanlı'ya nasıl ihanet ettim? Şimdi ihanetimin cezasını çekiyorum" diye iki gözü iki çeşme ağladığını anlatır. Nitekim 1931'de Amman'da ölürken bin pişmandır. (Ziyaret ettiği Yemen'de Osmanlı marşlarıyla karşılanmasına ise tarihin istihzası demek gerekiyor.)

Ancak Şerif Hüseyin'in Osmanlı'ya ihanetinin laneti kendisiyle sınırlı kalmayacak, oğullarına, hatta torunlarına da bir hastalık gibi geçecektir.

Oğullarından Faysal önce Suriye Kralı yapılmıştı. Ancak Fransızlar istemeyince İngilizler tarafından mecburen Irak kralı ilan edildi. Tabii İngiliz danışmanlarla birlikte. Ne var ki, Faysal'ın mutluluğu da uzun sürmeyecekti. Devasız bir hastalığa tutulacak ve bir mum gibi eriyerek babasından 2 yıl sonra ölecektir.

Yerine oğlu Gazi'yi kral ilan ettiler. Ancak Gazi İngilizlerin ülkesinin kaynaklarını nasıl soyduğunu görmüş ve Türk yanlısı bir politika izlemeye kalkmıştı. Tabii cezasını çok geçmeden görecekti, Bağdat'ta bomboş bir yolda giderken otomobili bir direğe toslayacak ve hayatını kaybedecekti. (1939)

İngilizler onun yerine çocuk yaştaki oğlunu II. Faysal adıyla tahta geçirdiler. Amca oğlu Abdülilâh da onun "nâib"i yapıldı. İkisi birlikte Irak'ta yapmadıkları rezalet bırakmayınca 1958'deki halk ayaklanmasında parçalanarak öldürüldüler.

Şerif Hüseyin'in öbür oğlu Abdullah'ın nasibine ise Ürdün düşmüştü. Önce Emir, sonra kral oldu. Hatıratını yazacak kadar uzun yaşadığına bakılırsa en şanslıları sayılabilir. Ne var ki, o da İsrail'in kurulmasından 3 yıl sonra bir Filistinli tarafından öldürülecektir. İşin garibi, Şerif Hüseyin'in Zeyd adlı oğlu, kendisine münhal (boş) bir taht bulunamadığı için en uzun ömürlüleri olmuş ve 1970'te eceliyle ölmüştür.

Baba, tahtını kaybedip sürgüne gönderiliyor. Bir oğlu hastalıktan, diğeri suikastta ölüyor, üçüncüsü tahtını kaybedip köşesine çekiliyor. Torunlarından ikisi parçalanarak öldürülüyor, biri de sözde trafik kazasına kurban gidiyor.

Osmanlı'ya ihanet eden bir ailenin 30 yıl içinde ne hale geldiğinin ibretlik hikâyesi böyle.

Az kalsın casus Lawrence'i unutuyorduk. O da görevini yaptıktan sonra gözden düşmüştü. Londra'da unutulmuş biri olarak yaşarken 1935 yılında bir motosiklet kazasında ölmüştü.

Böylece lanet halkası tamamlanmış oluyor. Şimdilerde Başbakan David Cameron'un, vaktiyle işlediği suçlardan dolayı dünyadan özür dilemek zorunda kaldığı emperyalist İngiltere'nin "kullan, at" çarkı bütün acımasızlık ve kusursuzluğuyla işlemiş görünüyor.

Öte yandan Kral Abdullah'ın feryadı hâlâ kulaklarda çınlamaya devam ediyor:

"Eğer Arap isyanının bu şekilde sona ereceğini bilseydik hiçbir şekilde Osmanlı'ya isyana kalkışmazdık."

Mısırlı Dr. Fehmi Şinnavi ise o gür sesiyle şöyle haykırıyor:

"Günümüz Arap zirvelerinde temel mesele, İsrail'e ne kadar boyun eğileceği. Eğer Osmanlı'ya bunun binde biri kadar boyun eğbilseydik, şimdiye kadar elimize geçenlerin milyon katını kazanırdık."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İlk heykel Atatürk zamanında yıktırılmıştı

Mustafa Armağan 2011.04.24

Kars'taki heykel yıkımı iyi güzel de, acaba 'ucube' sadece Kars'a mı özgü? Peki Bursa'da Osman Gazi Türbesi'nin baş ucuna dikilen o ucubeyi kim temizleyecek?

Üstelik Çağlayan'da yaptırılan adalet sarayında bir değil, iki ucube birden var. Ayrıca Harvard'da Osmanlı tarihi okutan Prof. Cemal Kafadar'ın Cumhurbaşkanlığı ödül töreninde dikkatimizi çektiği Haliç Köprüsü'nde yapılması düşünülen "altın boynuz" ucubesine kim mani olacak?

"Avrupa'nın en büyük adalet sarayı" diye tanıtılan binanın girişine bakın lütfen. İki kara ucube sizi bekliyor. Bu zebellah gibi kadın heykelleri putperest Yunanlıların Zeus'un eşi dedikleri Themis'e ait. Hadi diyelim hukuku Avrupalılaştırdık, heykelini de alalım dediniz, iyi de, birbirinin benzeri iki adalet tanrıçası ne anlama geliyor, söyler misiniz? Heykel bir şeyi simgeler. Peki iki adalet tanrıçası neyi simgeliyor? Yoksa adalet düzenimizin biri askerî, diğeri sivil olmak üzere çift başlı olduğunu mu? Heykel vazo değildir ki, simetrik olsun diye şuraya da bir tane lütfen diyelim.

Prof. Sami Selçuk'la bu garabeti konuşmak istedim. Bana hemen 'Heykelin gözleri bağlı mı?' diye sordu. Evet deyince, bunun eskimiş bir adalet anlayışını yansıttığını ve heykelin gözlerinin açık olması gerektiğini söyledi. Gözlerin kapalı olması, 'Ben suçlunun kişiliğiyle değil, suçla ilgileniyorum' demektir. Oysa hukuk 'suçluyu tanımadan hüküm verilemez' noktasına gelmiştir diye de ekledi.

Bence Çağlayan'daki 'ucube'lerden hiç değilse birinin (soldakinin) yıkılması şart. Aksi halde bir müteahhit işgüzarlığının bedelini on yıllar boyunca dünyaya rezil olarak ödeyeceğiz demektir.

Peki Osman Gazi türbesinin başına dikilen ucubeyi ne yapacağız? Güya Bursa'nın kurtuluşu anısına 1925'te dikilen anıtta "Türk" askerinin Bursa'yı ikinci defa fethettiği ve "Osmanlı" hükümetinin bu sayede yıkıldığı yazılı. Vur Osmanlı'ya! Şehir Yunanlılardan kurtarılmış ama onların aleyhine tek kelime yok. Anıtta bir de hilali delen ok motifi var. Hilal İslam'ın ve dolayısıyla Osmanlı'nın simgesi. Ok İslam'ı ve Osmanlı'yı öldürüyor yani. Üstelik dikildiği yer de çok anlamlı. Adeta Osman Gazi'nin böğrüne mızrak saplamışlar. Bu mızrağı onun böğründen kim çıkaracak, bu ucubeyi oradan kim kaldıracaktır?

Gelelim asıl konumuza. Bizde açık bir alana dikilen ilk heykelin çok şaşırtıcı bir macerası ve hafızamızı tarumar eden bir yanı var. Şöyle ki:

- 1) İlk heykel zannettiğiniz gibi Cumhuriyet döneminde değil, Osmanlı zamanında dikilmişti.
- 2) İstanbul veya Ankara'ya değil, Sivas-Erzurum yoluna dikilmişti.
- 3) Atatürk heykeli değil, Osman Gazi'nin büst şeklinde bir heykeliydi.
- 4) Açılışını vali değil, müftü efendi yapmıştı.

Nasıl? Şaşırılacak kadar varmış değil mi? Şimdi isterseniz ayrıntılara geçelim.

Osman Ergin'in "Tarih Dünyası" dergisinde yazdığına göre bizde ilk heykel dikme niyeti 1910 yılında Basra'da doğmuş. Basralılar şehirlerine Mithat Paşa'nın heykelinin dikilmesini istemişler ama Şeyhülislamlık karşı çıkmış. Ancak muhtemelen 1914-1918 yıllarında ilk heykelin dikilmesi Anadolu topraklarında gerçekleşmiş. (Mustafa Kemal Paşa'nın 1923'te Bursa'da yaptığı konuşmada bu "güzel heykeli" örnek verdiğini biliyoruz.)

Hafik ile Zara arasında yaptırılan Osman Gazi'nin büst şeklindeki heykeli 8-10 metre yüksekliğindeki bir sütunun üzerine dikilmişti. Yaptıran, zamanın Sivas Valisi Muammer Bey, yapımına nezaret eden de Zara Kaymakamı Nabi Bey'di. İyi de Vali Bey heykele o kadar meraklı idiye bunu neden Sivas'ta yaptırmadı? Bilmiyoruz. Muhtemelen halkın tepkisinden çekinerek nispeten ıssız bir yere yaptırmış olmalı; anlaşılan, bir tür kamufraj yoluna gitmiş.

Daha da garibi, Vali'nin bu ilk heykeli açma işini Sivas müftüsüne havale etmesi. Belki de tepkileri kırmak için açılış bir din adamına yaptırılmıştı. Sarıhatip oğullarından Rauf Efendi adlı müftü açılış yapıp dönüşte Çarşı Caddesi'nden geçiyormuş. Halk "Taş dikenler geliyor!" sözleriyle karşılamış kendisini. (Osman Ergin'e göre Sivas folklorunda "taş diken" tabiri iyi bir manaya gelmez, kinaye ve tariz yoluyla söylenirmiş.)

Bu 'ilk' heykelin yıkımının Türkiye'de heykel yapımını başlatmak için gayret sarf eden Atatürk'ün iktidarında gerçekleşmiş olması da çok ilginçtir. Heykeli yıktıran da Nazmi Toker adlı bir validir. Emekli jandarma subaylığından valiliğe sıçrayan Toker, yıkıcılığıyla meşhurmüş. Heykeli 1937'de yıktırmış.

Peki neden? Osman Ergin, ilk heykeli dikilen kişinin Osman Gazi olmasını hazmedemeyenlerce yıktırıldığına inanır. Aynı gayretkeşler güzelim tuğraları kırmadılar mı? İzmir'in sembolü olan Saat Kulesi'ndeki Abdülhamid'in tuğraları ile Osmanlı armaları bugün niye yok? Tabii ki, Cumhuriyet işe sıfırdan başladı dedirtmek için. Nitekim kitaplarda 1926'da Sarayburnu'na dikilen Atatürk heykeli "Türkiye'deki ilk heykel" diye geçer.

Şaşırmaya devam. Ne de olsa şaşırmak düşünmektir.

Bir Atatürk heykeli de imha edilmiştir Türkiye'de. Hem de 2005'te.

1980'de Emirdağ'daki askerî garnizon bir ere alçıdan bir Atatürk heykeli yaptırıp belediyeye hediye eder. Heykel Cumhuriyet Meydanı'na dikilir. Ancak Atatürk karikatürü denilebilecek bu heykelin estetik çirkinliği fark edilse de kimse dokunmaya cesaret edemez. Günün birinde tesadüfen ilçeden geçmekte olan "bilirkişiler" bu çirkinliği fark edip heykelin değiştirilmesini isterler. Sonuçta yeni bir heykel yaptırılır.

Buraya kadar pek bir sorun yok. Ancak kaldırılan eski (kötü) heykele kimse dokunmaya cesaret edemez. Köylere teklif edilir, almazlar. Sağda solda bir süre gezdikten sonra belediye, heykele biri zarar verir de başlarına iş açılır korkusuyla 'imha'sına karar verir. Kırılır mı? Hayır tabii ki. Atatürk'ü Koruma Kanunu varken kim cesaret edebilir ki buna? Sonuçta heykel meçhul bir yerde her aşaması fotoğraflanıp belgelenecek ve saygıda katıyen kusur edilmeden 'toprağa verilir'. (Aylin Tekiner, "Atatürk Heykelleri", İletişim: 2010, s. 214-19) Bizde heykelin "ucube"yle akrabalığı epeyce eski anlayacağınız.

İki Adalet Tanrıçası heykeli dünyada bir ilki başardığımızın fotoğrafıdır.

1937'de yıktırılan Osman Gazi heykelinden geride bir tek bu soluk resim kaldı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Asıl "çılgın proje" Osmanlı'yı geri getirmek mi?

Mustafa Armağan 2011.05.01

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan 27 Nisan'da İstanbul Boğazı'na bir kardeş geleceğini müjdeleyince ortalık karıştı.

Mimar ve mühendisler, sabahlara kadar televizyonlarda konuşuyor, siyasetçiler tutarlı tutarsız görüşler beyan ediyor, Silivri'deki arsa fiyatlarının daha şimdiden ikiye katlandığı haberleri basını günlerdir meşgul ediyor. Bu arada tarih yazarlarına epeyce malzeme çıktığını görüyoruz.

Tarihî sürece birazdan geleceğim. Ancak dikkatimi çeken iki hususa değinmeden geçmek istemiyorum.

Başbakan, açıklamayı neden 27 Nisan tarihinde yaptı?

İlk akla gelen sebep, 27 Nisan muhtırasının yıldönümünde yapıldı, çünkü darbecilere bir mesaj vermek istedi. Olabilir. Ancak benim bildiğim başka bir gerekçe var: Başbakan, 27 Nisan'da darbe heveslilerine düz bir cevap vermekle kalmadı, aynı zamanda onların tarihteki atalarına da bir cevap vermiş oldu.

Siz bunu merak ededurun, ben kanalların tarihine bir yolculuğa çıkaracağım sizi. Cevap, yazının sonunda...

Osmanlı Devleti'nde tabii ki çok sayıda 'çılgın' projeye imza atılmıştı. Bunların bir kısmı gerçekleşti, diğerleriye arşivlerde ve kitaplarda kaldı.

Mimar Sinan'ın, Kanuni'nin emriyle İstanbul'a su getirmek üzere dağları kazdırması, vadilere su kemerleri yaptırması, bunlardan sadece biridir. Mağlova Kemerini incelemek bile bu büyük projenin kapsamı hakkında fikir verebilir.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nden bir belgede Sapanca Gölü ile Sakarya nehrinin bir kanalla nasıl birleştirileceği böyle resmedilmiş. (Yedikıta, Şubat 2010).

Bir başkası, Don ve Volga nehirlerinin birleştirilerek Hazar Denizi'ne kadar kuzeyde bir su duvarı oluşturma projesidir. Buna Sokollu Mehmed Paşa zamanında başlanmış ama Kırım Hanı'nın istememesi üzerine yarım kalmıştır. (Halil İnalçık'ın konuyla ilgili ünlü makalesini kendi sitesinden okuyabilirsiniz.)

Bir Osmanlı maden müdürü Ahmed Bey'in Abdülmecid döneminde hazırladığı Kızılırmak'ı bir su yolu haline getirme, II. Selim döneminde Süveyş Kanalı'nın açılması için başlatılan çalışmalar, II. Abdülhamid döneminde hazırlanan Konya ovasını sulama projesi ki, 1913'te bitirilmiştir. Yine Abdülhamid döneminde hazırlanan Boğaz'a köprü ve tüp geçit projeleri, keza Bursa ovasında bataklık yapan Nilüfer nehri suyunun 50 milyon liralık yatırımla İstanbul'a taşınması gibi projeler sayılamayacak kadar çoktur.

Ancak Osmanlı döneminde şimdikininkine tersine, bu defa Anadolu yakasını bir ada haline getirecek olan Marmara Denizi'ni önce Sapanca Gölü'ne, sonra da Sakarya Nehri üzerinden Karadeniz'e bağlama çabası, Kanuni'den Abdülaziz'e kadar 300 yıl boyunca ısrarla takip edilmesi bakımından bir istisna teşkil eder.

İlginçtir ama konunun bir de Osmanlı öncesi boyutu vardır. Osmanlı'yı yücelteceğiz diye Romalıların hakkını da yememek lazım. Marmara'yı Karadeniz'e bağlama çabası Osmanlı'yla başlamaz, bundan neredeyse 2 bin yıl öncesine uzanır.

F. G. Moore adlı arkeoloji tarihçisinin "Roma ve Bizans döneminde üç kanal projesi" adlı makalesinden öğrendiğimize göre, birincisi bundan 1.900 yıl, ikincisi ise 1.500 yıl önce düşünülmüş iki proje söz konusu. İlki, Bitinya valisi Genç Plinius'un İmparator Trajanus'a teklif ettiği Sapanca (Sophon) Gölü'nü İzmit Körfezi'ne akıtma projesidir. Özellikle gemi yapımında kullanılan kereste ve kuzeydeki zengin mermer yataklarındaki mermerlerin İstanbul'a taşınmasında bu su yolu büyük kolaylık sağlayacaktı. Ancak gölün denizden yüksekte bulunduğu tespit edilmesi bu projeden vazgeçilmesine sebep olmuştu. Yapılırsa göl denize akacak ve kuruyacak, böylece amaç ortadan kalkacaktı.

Aynı makaleden Ayasofya'yı yaptıran Justinianus (Jüstinyen) zamanında bu defa daha heyecan verici olan Marmara'yı Karadeniz'e bağlayacak şema hazırlandı. Buna göre Sakarya Nehri Karadeniz yerine Sapanca Gölü'ne akıtılacak, göl de Körfez'e bağlanınca Karadeniz'le Marmara Denizi birleştirilmiş olacaktı. İnşa çalışmalarına başlandığını bildiğimiz bu projeden bugün sadece bir Roma köprüsü ayakta.

Osmanlı dönemine gelince, ilk olarak Kanuni'nin Sapanca Gölü ile İzmit Körfezi'ni birleştirmeyi düşündüğünü biliyoruz. İ.H. Uzunçarşılı 1940'ta "Belleten"de çıkan yazısında Mimar Sinan ve Kerez Nikola'nın kazı sahasında çalışmalar yaptıklarını, ancak savaş çıkması üzerine projenin durdurulduğunu yazar. Ancak bu fikir, sonradan Sakarya Nehri'nin de devreye sokulmasıyla bir Marmara-Karadeniz kanal projesine dönüşmüş ve bu haliyle 3. Murad zamanında (1591) yeniden gündeme gelmişti. Bu proje, bugünkünün tersine, Anadolu yakasını İzmit Körfezi ve Sakarya Nehri'nden itibaren keserek bir ada haline getiriyordu.

Bundan sonra Sinan Paşa'nın bu işle uğraştığını biliyoruz ama "Yaptırmayız" diyen muhalefetin dedikleri olmuş ve sonunda vazgeçilmiştir. Keza Avcı Mehmed, I. Mahmud, III. Mustafa, II. Mahmud ve Abdülmecid dönemlerinde de aynı proje ele alınmış ama benzer nedenlerle vazgeçilmiştir. Son olarak da Abdülaziz döneminde Ali Rıza Bey adlı bir mimar ve mühendis tarafından ciddi çalışmalar yapıldığı, diğer iki mühendis tarafından da Sakarya nehri hakkında genişçe bir rapor hazırlandığını biliyoruz.

Osmanlı Devleti, tıpkı Roma gibi Kara-deniz'e İzmit Körfezi-Sapanca Gölü ve Sakarya nehri üzerinden çıkmayı planlamış, böylece şimdi Avrupa yakasında oluşacak "ada"yı Anadolu yakasında gerçekleştirmeyi düşünmüştü.

Gördüğümüz gibi, tarih boyunca Marmara'dan Karadeniz'e yeni bir boğaz açma çalışmaları hiç durmamış. Umarız bu sefer başarıya ulaşır.

Şimdi başta yarım bıraktığımız noktaya geri dönelim. Başbakan bu 'çılgın proje'yi neden 27 Nisan günü açıkladı? Benim değerlendirmem şöyle: 27 Nisan, II. Abdülhamid'in tahttan indirildiği gündür. Dolayısıyla Başbakan, projesini tam da o gün açıklayacağını ilan ederek Sultan Abdülhamid'i kucakladığını ve onun şahsında büyük Osmanlı vizyonunu sahiplendiğini göstermek istemiştir. Nitekim muhtıranın da 27 Nisan'da verilmesinin Abdülhamid'le tersinden bağlantısı olduğunu düşünüyorum. Cevap, "cuk" diye oturmuştur.

Ayrıca Başbakan Erdoğan'ın konuşmasındaki 'Biz atalarımızın düşündüklerini gerçekleştiriyoruz' vurgusu bence çok yerindeydi. Cumhuriyet'in başından beri söylenegelen "Biz Osmanlı'dan koptuk, artık yeni bir devletiz"

tezine açık bir meydan okuma var burada. Başbakan'ın sık sık dile getirdiği "Yüz yıllık hasret bitiyor" sözleri "Osmanlı geri geliyor"un bir başka söylenişidir bence.

Açıklama tarihi olarak 27 Nisan'ın seçimi ve "Yüz yıllık hasret bitiyor" sözünü yan yana getirdiğinizde, asıl çılgın projenin Osmanlı'yı geri getirmek olduğunu söylemek çok mu aceleci bir yorum olur dersiniz?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bediüzzaman'ın nâşı denize mi atıldı?

Mustafa Armağan 2011.05.08

Usame bin Ladin'in cenazesi hem "İslamî usullere göre" kefenlenip namazı kılınmış, hem de "Amerikan usullerine göre" ayağına taş bağlanıp okyanusa atılmış!

Doğrusu bu açıklama bana hiç inandırıcı gelmedi. Çünkü bildiğim kadarıyla bir cenazeyi ortadan kaybetmenin en etkin yolu, kimsenin şüphelenmeyeceği, mezarlık gibi herkesçe bilinen bir yere gizlice defnetmektir. Denize atmak, birilerine 'gidip bulun' diye hedef göstermekten başka bir anlama gelmez.

Denize ceset atma tartışmasının, basınımızın kullanışlı kalemlerine, Said Nursi'nin tabutunun da denize atılmış olduğu iddialarını ısıtıp önümüze sürme fırsatını verdiği gözden kaçmadı. Bu bayat, geçersiz ve aynı şekilde mantıksız iddiayı, sorulardan bunalan darbeci komutanların işin içinden sıyrılmak için ballandırdıklarını tahmin etmek zor olmasa gerek. Zira hem birinci el tanıklar, hem de resmi belgeler bize Said Nursi'nin cenazesinin Isparta'ya defnedildiğini söylüyor. Nereye? diye soracak olanlar, yandaki fotoğrafa bir kere daha baksınlar lütfen.

Bu iddiayı "Efendi-2" yazarı da dile getirmişti. Soner Yalçın, Bediüzzaman'ın cenazesinin Urfa'daki kabrinden 12 Temmuz günü çıkarıldığını ve Kıbrıs açıklarında denize atıldığını yazdı (s. 395). Oysa Prof. Cemil Koçak, '27 Mayıs Bakanlar Kurulu Tutanakları'nı yayınladı. 11 Temmuz 1960 Pazartesi sabahı başlayan Bakanlar Kurulu toplantısında ilk sözü alan İçişleri Bakanı İhsan Kızıloğlu aynen şunu diyor:

"Said-i Nursi'nin önce tayyare ile Diyarbakır'a ve oradan da Isparta'ya naaşının nakli muamelesi ikmal edilmiştir."

Bu resmi açıklama doğruysa 12 Temmuz tarihi yanlıştır, bir. Cenazenin denize atıldığı iddiası fasaryadır, iki. Kaldı ki, bizzat ihtilalin başı Org. Cemal Gürsel daha 20 Haziran'daki Bakanlar Kurulu toplantısında cenazenin Isparta'ya nakli fikrini ortaya atmış ama denize atma fikrini nedense hiçbir yerde dile getirmemiştir.

Önüne sunulan ilk lokmayı kapamayan bir insanın, bırakın gizli örgütler hakkında müthiş ifşaatta bulunmasını, en basit tarihî olayları bile anlayamayacağını söylemek kehanet olmasa gerek. Birisi çıkıp "Biz tabutu denize attık", diyor, seninkinin gazetesinde manşet oluyor. Gazeteci dediğin servis edilen haberi tahkik eder, değil mi? Ne gezer!

Geçen hafta buna bir yenisi eklendi. Murat Bardakçı, Faruk Güventürk Paşa'nın kendisine Said Nursi'nin tabutunu denize "attığı"nı söylediğini yazdı. O zaman soralım biz de:

Bir kere Güventürk'ün o uçakta işi ne? (Zira Diyarbakır-Urfa bölgesinin Sıkıyönetim Komutanı Tuğgeneral Cemal Tural'dı.) Hem Bakanlar Kurulu kararına rağmen cenazeyi denize atma yetkisi var mıdır? Vaktiyle Risale-i Nurlara savaş açmış bir şarlatanın şahitliği ne kadar geçerlidir? (Üstelik yalancılığı 1969'da basın huzurunda kanıtlanmış biridir.)

İşte Bediüzzaman'ın Isparta'da defnedildiği kabir ve başında talebelerinden merhum Bekir Berk ve Mustafa Ezener Fatıha okuyorlar. (Necmeddin Şahiner, Belgelerle Bediüzzaman'ın Kabir Olayı, Timaş 1996, s. 122)

Kaldı ki, Necmeddin Şahiner 1977'de Güventürk'ü ziyaret edip cenazenin taşınması meselesini açmış ama nedense Paşamızın gıkı çıkmamış ("Aydınlar Konuşuyor", s. 163).

Bana göre "Attım" demişse yalan söylemiştir. Neden mi? Bakanlar Kurulu Tutanağı'nda "Isparta'ya naaşının nakli" işleminin tamamlandığından söz ediliyor, bir.

6 imzalı resmi "Zabıt Varakası"nda "mevtaya ait tabutun" Afyon'dan teslim alınarak Isparta'ya getirildiği ve Isparta Şehir Mezarlığı'nda hazırlanan kabre defnedildiği belirtilmektedir, iki.

Cenazeyi Urfa'dan alıp Afyon'a indiren C-47 uçağının pilotu Kadir Özkartal'ın 17 Temmuz 2005 tarihli "Yeni Asya"da çıkan açıklamasında Afyon'a indiklerinde Isparta ve Afyon valilerinin hazır bulunduklarını, cenazenin bir ambulansa konulduğunu vs. anlatıyor, üç.

Demek ki, cenazenin Isparta'ya naklinin Bakanlar Kurulu'nda kararlaştırıldığı, zabıt tutulduğu ve Afyon'a getirildiği kesin. Şimdi bundan sonrasını görelim.

Halen Gaziantep'in bir köyünde yaşayan ve o sırada asker olan Ahmet Çam'ı telefonla aradım, tam da 2. pilotun bıraktığı yerden anlatmaya başladı: "Saat 3 gibi tabutu Afyon'dan teslim aldık. Toplam 5 arabayla Isparta'ya doğru yola çıktık. Karanlık bastı. Bir dağın yamacında durduk. Etraf eli silahlı subaylarla çevriliydi. Tabutu indirip portatif kürek ve kazmalarla defin işlemini yaptık."

Bir de bu sürecin tamamında hazır bulunan Bediüzzaman'ın kardeşi Abdülmecid Ünlükul'un kitaplara geçmiş olan tanıklığı var (halen sağ olan kızı Saadet Hanım da bu bilgileri N. Şahiner'e doğrulamıştır). En sağlam tanık olan Ünlükul, uçakla Afyon'a indikten sonra tabutu askerî bir kamyonete yerleştirdiklerini, dağlık bir bölgeye 7 saatte gittiklerini, karanlıkta askerlerin tabutu kabre koyup üzerini kapattıklarını söylemiş Abdülkadir Badıllı'ya (3 ciltlik Bediüzzaman biyografisine bakınız).

Pilot astsubay Ahmet Kırıl, er Beşir Kılıç gibi daha bir çok görgü tanığı var ama biz bu kadarla yetinelim.

Kardeşinin, gömen askerlerin, taşıyan pilotların, resmi zaptın, Devlet Başkanı ve İçişleri Bakanı'nın sözlerine inanmayacaksınız, 'irabda mahalli olmayan' bir darbeci eskisinin yalanını köşenize boca ederek ortalığı bulandıracaksınız. Herkese 'belgesi nerede?' diye soran birinin bu sorumsuz tavrını nasıl açıklamak gerekir?

Tabii asıl maksadı anlıyoruz: Bu asparagas haberlerle kamuoyunu Said Nursi'nin cenazesinin kayıp olduğuna ikna edip mezarının günün birinde ortaya çıkacağına dair ümitleri söndürmek. Ne var ki, hakikatin günün birinde ortaya çıkmak gibi kötü bir huyu olduğunu unutuyorlar.

Bence 'o gün' yaklaşıyor. Tarihini bilemem ama görüştüğüm önemli zatlardan edindiğim intiba, Bediüzzaman hazretlerinin mezarının yakın bir gelecekte ortaya çıkacağı yönünde. Sin'in Şin'a girmesi gibi bir adım bekleniyor sizin anlayacağınız.

Hem kayıp değil ki mezarı. Az da olsa yerini bilenler mevcut.

Birinci mezarı Urfa'daydı, darbeciler kaldırıp Isparta'ya defnettiler. Burası bilinmeye başlanınca talebeleri tarafından 1967'de çıkartılıp Sav köyüne defnedildi. Oraya da gelip gidenler artınca bugünkü 4. mezarına nakledildi. İnsanın aklına geliyor: Acaba 5. mezarı olacak mı?

Tıpkı Hz. Ali'nin 5 ayrı mezarı olması gibi onun da Anadolu'nun ak saçlı toprağında imanın kokusunu yayarak yattığını bilmek yetiyor fakire. Hem milyonlarca seveni kalplerini ona manevî kabir yapmışlar. Yetmez mi?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"19 Nisan 1919'da Trabzon'a çıktım"

Mustafa Armağan 2011.05.15

Bundan tam 22 yıl önce "Zaman" gazetesinin manşeti gündemi sarsıyordu: "Atatürk, Samsun'a İngiliz vizesiyle gitti."

Nezih Uzel'in haberine göre, 1972 yılında görüştüğü İngilizlerin istihbarat dairesi başkanı Yüzbaşı Bennett, İngilizlerin, "millî hareketi" başlatmak üzere Anadolu'ya gittiğinin farkına varmalarına rağmen Mustafa Kemal'e engel olmadıklarını söylemiştir. Hemen itirazlar gelir: Madem İngilizler vize verdi, öyleyse belgesi nerede?

Bunun cevabını Türkiye 2 yıl sonra yine gazetemizden öğrenecektir. 19 Mayıs 1991 tarihli "Zaman"ın manşeti bu defa "Samsun'a İngiliz vizesi" şeklindedir ve tam 6 belge ilk kez görücüye çıkmaktadır. (Sonradan bazı hokkabazlar kitaplarında bu belgeleri ilk defa kendilerinin yayınladığını yazarak pay kapmaya çalışacaktır ama nafile.) Haberi yapan Vehbi Vakkasoğlu, belgelerin kendisine, kimliğini bilmediği "Bir dost"un gönderdiğini yazmıştır. Bu benim de tanıma şansına eriştiğim "dost"un kimliğini 20 yıl sonra açıklıyorum: Kâzım Karabekir'in damadı merhum Prof. Faruk Özerengin.

Böylece Türkiye, o zamana kadar dümeni kırık, pusulası bozuk, eski bir vapurla İstanbul'dan kaçarak Samsun'a çıktığını söyledikleri Mustafa Kemal Paşa'nın, aslında resmi bir görevlendirmeye ve en önemlisi de, İngilizlerin onayıyla Anadolu'ya gönderildiğini öğrenmiş oldu.

Bu arada başka şaşırtıcı ayrıntılar da çıktı karşımıza. Genelkurmay ATASE Arşivi'ndeki bir belge bize Mustafa Kemal Paşa'nın yanında hiç de azımsanmayacak büyüklükte bir "karargâh" götürdüğünü göstermektedir. Bu belgeye göre Bandırma vapuruna 20 subay, 5 memur, 50 küçük subay ve 51 de silahsız küçük subay bindirilecek, yanlarına 17 binek hayvanı, 49 katır vs. ile 4 tane de otomobil verilecektir. (Aktaran: Z. Türkmen, "Mütarekeden Milli Mücadele'ye Mustafa Kemal Paşa", Bengisu Yay., 2010, s. 146.)

Lakin bütün bunlar ortaya çıksa da, Türkiye'de İnkılap tarihlerinin zırhını delip içine giremez. Giremez, çünkü İnkılap tarihleri bu tavırlarıyla bilim olma niteliklerini yitirmişler, bir retoriğe, coşkulu nutuklar atma tavrına gömülmüşlerdir. Bütün bu çalışmalarda anlı şanlı profesörlerin, "Ulu Önder Atatürk'ün dediği gibi..." diye başlayan makalelerini okuyunca tarih bilimi adına hüznlenmemek elde değil. Bir kişiyi tarih üstü bir şahsiyet yapmaya, onu her bakımdan haklı çıkarmaya çalışmaya çalışan bir anlayışın, 1945 öncesi İtalya ve Almanya'sındaki tarihçilikten pek farkı kalmıyor.

İşte Şark Fatihi Kâzım Karabekir Paşa'nın kitapları, 1933'ten beri resmi tarihe bayrak açmasına, Ali Fuat Cebesoy'un hatıraları 1950'lerden itibaren yayınlanmasına, onca belgeye rağmen geldiğimiz nokta 1927'deki anlayışı aşabilmiş değil.

Kâzım Karabekir, yakın tarihi deşifre ettiği kitaplarında bize Milli Mücadele'nin farklı bir anlatısını veriyor. Lakin kimsenin tındığı yok. Peki bu adam hain mi? Değil. Hırsız mı? Asla. Namussuz mu? Haşa. Genelkurmay Başkanlığı anma toplantısı düzenlediğine göre resmen benimseniyor da. Öyleyse neden söyledikleri kaale alınmıyor?

Mesela Karabekir, Milli Mücadele'nin farklı bir öyküsünü anlatmaya şöyle başlıyor:

"19 Nisan 1919'da Trabzon'a çıktım. Doğu'daki askeri vaziyet şöyleydi..."

Bu sert cümle, Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın "Nutuk"una başlarken kullandığı "19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktım" cümlesine bir tür meydan okumadır. Arkasından da özetle şunları der:

İstanbul'a döndüğümde herkesi çok umutsuz gördüm. Arkadaşım İsmet (İnönü) "Bu iş bitti Kâzım, gidip çiftlik satın alalım, sen Kâzım Ağa ol, ben İsmet Ağa olayım." diyordu. Mustafa Kemal'le Şişli'deki evinde görüştük. Hastaydı. İstanbul'da kalmanın tehlikeli olduğunu ve bir an önce Doğu'ya gidip oranın hırpalanmamış kolordusuyla ve mert halkıyla el ele verip istiklal mücadelesini başlatalım dedim. Fakat o sırada Paşa'nın aklı İstanbul'da kalıp kabineye bakan olarak girmekteydi. Bana "Bu da bir fikirdir" dedi. Ben de ona "Fikir değil, karardır" dedim. Ve en kısa zamanda bir yolunu bulup Doğu'ya gideceğimi, gelmesi halinde kendisini başkomutan olarak karşılayacağımı söyledim. Bana "İyi olayım, düşünüyoruz" diye cevap verdi. Ben de tayinimi Erzurum'a çıkartarak 12 Nisan 1919 günü "Gülcemal" vapuruyla İstanbul'dan vapurla yola çıktım. 17 Nisan'da Samsun'a, 19 Nisan'da da Trabzon'a çıktım. Oradaki Muhafaza-i Hukuk ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyeleriyle görüşerek Erzurum Kongresi'nin yapılmasına karar verdik ve Mustafa Kemal Paşa'yı davet ettik. Başlangıçta Erzurumlular Mustafa Kemal'e güvenmedikleri için onu kongreye almak istemediler ve benden güvence istediler. Ben de hem kendilerine güvence verdim hem de huzurumda Paşa'ya yemin ettirdim. M.Kemal Paşa'nın Erzurum Kongresi'ne katılmasının önünü açtım.

Karabekir Paşa'nın sözleri bu şekilde sürüyor. Ancak anlattıklarının bizi çok farklı bir yakın tarih resmiyle karşı karşıya getirdiği kesin.

Şöyle de düşünebilirsiniz:

Eğer Karabekir Paşa savaştan sonra iktidarı ele geçirmiş olsaydı belki de biz 19 Mayıs yerine 19 Nisan'ı İstiklal Savaşı'nın başlangıç tarihi olarak okuyacak, Bandırma vapuru yerine Gülcemal'i hatırlayacak, kutlamaları ise Samsun yerine Trabzon'da yapacaktık. Ya da Ali Fuat Cebesoy'un hatıralarını esas alsaydık onu Milli Mücadele'nin başlatıcısı olarak görecektik.

Ne demek istediğimi şöyle netleştireyim:

Tek odaklı bir tarih, tarihin ancak bir kısmını aydınlatabilir. Bir konak düşünün. Biz sadece bir odasını aydınlatmışız, diğerleri karanlık. Elektrik bağlatmıyoruz, bağlatılmasına da karşı çıkıyoruz. Bu durumda o konağın tamamını temsil ettiğimizi nasıl iddia edebiliriz?

Biz de diyoruz ki, konağın bütün odalarına elektrik bağlansın, herkes konuşsun, içini döksün. Çocuklarımız da bu farklı tarih anlatılarını okuyup tartışarak tarihin aynı zamanda demokrasinin de öğretmeni olduğunu

öğrensinler. Zaten ne geldiyse tartışamamaktan gelmedi mi başımıza? "19 Nisan 1919'da Trabzon'a çıktım" sözünü bir de bu ışık altında okumaya ne dersiniz?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kapatılan cami avlusunda kesik başlar sergilendi

Mustafa Armağan 2011.05.22

Başbakan Erdoğan'ın, 1949'da Bakanlar Kurulu kararıyla bir caminin satılmasını gündeme getirmesi gayet isabetliydi. Zira nicedir yazmayı düşündüğüm bir yaramızı kaşımış oldu.

Bir gün elinize bir gazete aldığınızı ve ilk sayfada şöyle bir haber okuduğunuzu varsayın: "Diyanet İşleri Başkanı, İstanbul'da gereksiz camilerin kapatılacağını açıkladı." Ne düşünürdünüz? Üstelik her biri tarihî birer eser olan bu camilerin kapatılmasının ardından satılması, gerekirse minarelerinin yıktırılarak ocak bucak teşkilatlarına kiralanması ve daha ötesi, yıktırılarak yok edilmesi ve arsasının birilerine peşkeş çekilmesi gündeme gelmiştir.

Yukarıdaki haberin aslını "Akşam" gazetesinin 29 Haziran 1927 tarihli nüshasından okuyalım (dilini sadeleştirdim):

"İstanbul'da mevcut işe yaramayan ve cemaatsizlik yüzünden daima boş kalan bazı camilerin kapatılarak bütçeye tasarruf sağlanması uygun bulunmuştur. Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan İstanbul Müftülüğü'ne yapılan tebligata göre bu hususta incelemeler yapılarak camilerin tasnif edilmesi gerektiği emredilmiştir. Bilindiği üzere İstanbul'da yüzlerce cami ve mescid mevcuttur. Bazen bir mahalleye 5-6 cami isabet etmekte ve bu camilerin yanında da birçok mescidlere tesadüf olunmaktadır. Camilerin birçoklarının böyle cemaatsiz açılıp kapandıkları öğrenilmiştir. Bundan dolayı Diyanet İşleri Başkanlığı özellikle bütçede tasarruf maksadıyla bu tür camilerin kapatılmasını emretmiştir."

Böylece 1927'yi takip eden 23 yılda yüzlerce cami ibadete kapatılmıştı. Hatta II. Dünya Savaşı bahane edilerek devlet camilere el koyacak ve askeriye'nin emrine verecektir. Kimisi buğday deposu olarak, kimisi asker alma dairesi, kimisi de askeriye'nin atları için ahır olarak kullanılacaktır.

Başbakan Erdoğan, konuşmasında 4 Mart 1949 tarihli Bakanlar Kurulu kararında "Bolu'daki Karakadı Camii'nin bakım ve onarım giderleri devlet bütçesinden karşılanmak şartıyla kitaplık olarak kullanılmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı'na devrinin kararlaştırıldığı" yazılı olduğunu söylemiş, "Böylece CHP'nin camileri kapattığı, camilerin ahır olarak kullanıldığı belgelenmiştir." demişti. Yara bir tane değil ki.

Çocukluğum Bursa'da geçti. Heykel'de, Kafkas Pastanesi'nin az yukarısındaki Karaşeyh Camii hayatımda tanıdığım ilk çocuk kütüphanesiydi. Tek Parti devrinde Bursa'da kapatılan ve ev, dükkan, depo vs. yapılan camileri öğrenmek isteyenler Kâzım Baykal'ın "Bursa ve Anıtları" adlı eserine bakabilirler. Heykel Meydanı'nda bulunan sapasağlam Sarı Cami'nin 1939'da "kör kazma"yla yıktırılışının hazin hikâyesini günün birinde anlatırım nasipse.

Bursa'da 1939'lara kadar ayakta duran Sarı Abdullah Camii'nin yıkılmadan önceki bir fotoğrafı. Acaba birileri Cumhuriyet'le özdeşleşen bir meydana Osmanlı kokan bir caminin varlığından rahatsız mı oldu?

Bu arada halkımızın camiler kapanmasın diye nasıl canla başla çabaladığını şu örnekten daha vurucu bir şekilde ortaya koyamazdım herhalde: Torunu Gürbüz Işık'ın verdiği bilgiye göre Bulgaristan muhacirlerinden Hafız Ahmed adlı imam, emekli olduktan sonra sırf camiler kapanmasın diye Bursa'daki Bitpazarı ve Davutkadı camilerinde birden fahri imamlık görevini üstlenmiş ve ölene kadar da bunun için koşturup durmuştu. O devirde imamların, camileri kadro dışı bırakılıp kapatılmasın diye tanıdıklarına haber göndererek ara sıra da olsa camiye gelmelerini rica ettiklerini bilenler biliyor.

İstanbul, Bursa tamam da, Anadolu'nun diğer şehirlerindeki durumdan da biraz bahsetseniz, dediğinizi duyar gibi oldum. Anadolu zaten büyük bir yaradır ki, hâlâ kanar içimizde.

Kendisi halen Elazığ'da yaşayan yaşlı bir hocaefendi (ismi bende mahfuz) ile yaptığımız özel bir sohbette anlattıkları birer belge değerindedir. Sohbetimizin bir yerinde şu dehşet verici hatıralarını yeniden yaşarcasına anlatmıştı:

"1942'de Kayseri'de okuyordum. Bizi silah altına alıp Çukur Cami'ye sevk ettiler. O camide tam 7 gece yattık. Oradan İstanbul'a sevk ettiler. İstanbul'da nerede kaldık, biliyor musun? Sultanahmet Camii'nde. Camileri at ahır, ambar, depo dahi yaptılar. Hepsı askeriye'nin işgali altındaydı. Diyarbakır'da bir Ulucami vardır. İnönü devriydi, Ramazan'dan önce içerisine beş on tane sandık atıldılar, ambar diye kapattılar. Millet çok müracaat etti, "Nerede namaz kılalım?" dediler. Gelen cevap, "Evlerinde kılınlar." oldu.

Hangi birini söyleyeyim evladım, hangi birini söyleyeyim! Diyarbakır'da bir gün kalkıyor ki halk, Dağkapısı'ndan Mardinkapısı'na kadar hep idam sehpaları kurulmuş. O insanlar Diyarbakır ve havalisinin ilim adamları, şeyhleri, alimleri...

Böyle bir sahneyi ben gözlerimle gördüm. Biz Hanilıyız, bir gün dellal çağırdı: 14 eşkiya yakalanmış, başları kesilmiş, jandarmaların süngülerinde getirilip Ulucami'nin çağlarına (demirlerine) asacaklar. Hani halkı toplandı. Caminin önünde bekliyoruz. O zamanlar 8-10 yaşlarında bir çocuğum. Hakikaten 14 jandarma geldi. Süngülerinde kesilmiş birer insan başı. Getirdiler, caminin çağlarına taktılar. Millet dehşet içinde seyrediyor. Yanımda da iki kişi konuşuyor. Birisi "Ne eşkiyası yahu?" dedi, "Şu baş filan alimin, şu baş filan şeyhin, şu filan memleketin ağası, şu filan diyarın meşhur insanı..." Meğer hepsini tanıyorlarmış."

Anlaşılan, cami avluları o zaman halkı tehdit etmek için kullanılıyormuş. "Peki camileri yeniden kim açtı?" diye soruyoruz kendisine. Cevabı tereddütsüz "rahmetli Menderes" oluyor. "Müslüman insandı Menderes. Dine hizmet etmek isteyen bir insandı. Onun için idam ettiler ya zaten."

Ya 1935'te Muş'ta dinamitle havaya uçurulan Murad Paşa Camii? Görgü tanığı Sıddık Çeşmidil yıllar önce "Sebil" dergisine şöyle yazmış hatırasını (12 Mart 1976): "Dellal yarım saat sonra caminin yıkılacağını haber verdi. Dinamitlenen minarenin, ekseni etrafında son zikrini yaparcasına daireler çizerek cami harabesinin üzerine uzanışını elemle, biraz da utanarak seyrediyorduk."

Hangi birini anlatayım sevgili okur, hangi birini anlatayım?

Mustafa Kemal ve Fevzi Çakmak, Vahdettin'i işte böyle savunmuşlardı

Mustafa Armağan 2011.05.29

27 Nisan 2007 muhtırasından birkaç saat sonra "tsk.mil.tr" uzantılı bir siteden bana hem muhtıranın metni gönderiliyor, hem de "Ne mutlu Türküm diyene" demeyenin Cumhuriyetin en büyük düşmanı olduğu hatırlatılıyordu.

Düşündüm: Bu e-mail bana neden gönderilmişti? Seni fişledik, diyorlar ve rahatsızlık duydukları konularda yazmamamı istiyorlardı. Evet, tehdit!

Herşeyden önce tarih muhtırayla yazılmaz veya engellenemez. Bir tarihçiyi susturmanın yolu, muhtıra vermekten değil, karşı belge sunmaktan geçer.

Genelkurmay Başkanı Işık Koşaner'in 19 Mayıs 2011 günü alternatif tarih yazılmasından duyduğu rahatsızlığı dile getirdiğini ve yazdıklarımızı 'ibret' ve 'esef'le izlediğini öğrendik. İşin ilginç boyutu, bir çok kaynaktan muhtıranın şahsıma karşı verildiği dedikodusunu işitmem oldu. (Hatta Hilal Kaplan "Yeni Şafak"taki köşesinde bunu açıkça yazdı.)

Yine düşündüm: Nedendi bu korku? Sonuçta bir araştırmacı, belgeleri kullanarak bir yoruma varıyor. Diyor ki: Vahdettin'in hain olduğu tezi bir iftiradır. (Üstelik bunu birazdan göreceğimiz gibi Mustafa Kemal Paşa da dile getirmiştir.) Peki bu, yüksek askerî bürokrasiyi niye tedirgin eder? Vahdettin'in hain olmadığı ortaya çıkarsa meşruiyetlerini mi yitirirler?

Genelkurmay bu çıkışı yapınca sivil uzantıları devreye girdi ve "Vahdettin'in hain olmadığını söylemek zor görünüyor" türünden yazılar döktürdüler. Aşağıda resmi belgelere dayanarak TBMM açıldıktan sonra dahi Mustafa Kemal ve Fevzi Paşaların Vahdettin ve İstanbul hükümetinin şimdi hainlik olarak görülen karar ve eylemlerini nasıl normal karşıladıklarını göreceğiz.

Bakın, 24 Nisan 1920 tarihli gizli oturumda Meclis Başkanı Mustafa Kemal Paşa ne demiş (sadeleştirip kısaltıyorum, tam metni "Gizli Celse Zabıtları", c. I, s. 9'da):

"Kutsal Halifemiz efendimiz hazretleri namazı eda etmek için camiye gittikleri zaman dahi İngiliz askeri tarafından götürülüyor. Bu acı şartlara düşmüş olan Padişahımızla özel temas da mümkün olamaz. Bu temastan millet bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü, hilafet ve saltanat makamının bağımsız ve korunmuş olmasını vicdani bir emel saymıştır. Bunun için burada çalışıyoruz ve çalışacağız. Müslümanların Halifesinin bundan başka bir şey düşünmesine imkân tasavvur ediyor musunuz? Ben şahsen hiçbir şey düşünmem. Zat-ı şahanenin ağzından işitsem bunun zorlama ve baskı altında olduğuna hükmederim."

Ne deniliyor bu konuşmada? 1) Padişah İngilizler tarafından sıkı sıkıya kontrol ediliyor; 2) Onunla özel temas kurmak mümkün değil; 3) Millet bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü ve Halife ve Padişahın bağımsızlığını istiyor; 4) Padişahın da bunları istediğinden şüphemiz yok; 5) Padişah kendi ağızıyla bana bunun aksini söylese dahi bunun ona baskı ve zorla söylettirildiğine inanırım.

Devam edelim M. Kemal'in sözlerini okumaya:

"Daha dün okuduğumuz iftiradan ibaret olan fetva hepinizin malumudur. Özgürlüğüne sahip olan bir Halife böyle fetva verir mi? Hepinizin bildiği gibi, hükümetin gönderdiği emirler yoruma muhtaçtır. Savaş Bakanı Fevzi Paşa namus, şeref ve haysiyetinden şüphe etmeyeceğimiz bir arkadaşımızdır. Bize gönderdiği bir emirde "İngilizlere saygı göstereceksiniz, emirlerini dinleyeceksiniz, böyle hareket etmezseniz mahvolacağız" diyordu. Bazı zayıf düşünceli kişiler muhtemelen tereddüde düşüyorlardı. Fakat biz bunun düşman tarafından not edildiğine hükmettik. Yaveriyle haber gönderdi, "Aman, Fevzi Paşa süngü altında, o emre önem vermeyin" diye. İstanbul'un acı baskısı altında biz dahi olsak, insanız, işitildiği takdirde mahvımıza sebep olacak bir sözü nasıl söyleyebiliriz?"

Bu paragraf bize şunları söylüyor: 1) Şeyhülislam Dürrizade'nin 10 Nisan tarihli fetvası için Mustafa Kemal "iftira" diyor, bağımsızlığı olan bir padişah böyle fetva verir mi diye de ekliyor; 2) İstanbul hükümetinin gönderdiği emirler yoruma muhtaçtır. Zira baskı altındadır; 3) Fevzi Çakmak'ın Milli Mücadele aleyhindeki emirleri İngiliz süngüsü altında yazılmıştır; 4) Biz de İstanbul'da bulunmuş olsak, başka türlü davranamazdık.

Güzel. Demek Dürrizade fetvasına Atatürk "iftira" diyormuş. İyi ama aynı fetva İstanbul'un hain kaynadiğının resmi diye sunulmuyor mu bize? Peki "Ben dahi olsam İstanbul'da farklı davranamazdım" diyen bir Mustafa Kemal'i bu resmin neresine oturtacağız?

Bunları düşünelim, Fevzi Paşa'nın Ankara'ya gelişi üzerine Meclis'te Mustafa Kemal'in ısrarıyla yaptığı konuşmayı açıyorum. Dikkat edin, Mustafa Kemal, Fevzi Paşa'yı Vahdettin'in zatından, çevresinden, yakınından bilgi vermek üzere Meclis kürsüsüne çağırır. O da Padişahın "fevkalade heyecanlı" görüldüğünü, İngilizlerin işgali üzerine Cuma namazına gelmek istemediğini, ancak dinî bir görevi bırakmak uygun olmayacağı için geldiğini, "Enkazın altında ezildik" diye yüreğinin kan dolduğunu söylediğini aktarır.

Sultan Vahdettin ertesi günkü buluşmalarında Fevzi Paşa'ya birkaç defa ısrarla "Aman, Anadolu ile irtibatı temin ediniz" emrini vermiş, bunun üzerine Fevzi Paşa, Mustafa Kemal'in konuşmasında adı geçen yaverini Anadolu'ya gönderip "kolordularla irtibatı temin edince" Padişahın "fevkalade memnun oldu"ğunu sözlerine eklemiştir. Fevzi Paşa, Padişahın baskı altında olduğunu vurguladıktan sonra sözü şu meşhur fetvaya getirir:

"İngilizler "Fetvayı veriniz" diye tazyik ettiler. Nihayet o fetvayı aldılar. Bildiğiniz gibi o fetva İngiliz süngüsüyle alınmış, İslamı sinesinden birbirine düşürmek için. Milletin gerçeği görme duygusu, ümid ederim ki, bu fetvadaki fecaati görecektir ve bunun önemini sıfıra indirecektir."

Bu sözün ardından Meclisten yükselen "Şüphesiz" sesleri, 1920 Nisan'ında Ankara'da Dürrizade Fetvasının kimse tarafından ciddiye alınmadığını gösteren en büyük delildir. Ancak zaman gelecek, o tarihte ciddiye alınmayan fetva yüzünden Vahdettin de, Şeyhülislam da, bütün İstanbul hükümetleri de hain ilan edilecekti. Öbür yandan, Mustafa Kemal'in "Ben de İstanbul'da olsam farklı davranamazdım" sözleri o gün bu gündür tutanaklardan ucu yanmış bir mektup gibi tütmetedir.

Ne dersiniz, Fevzi Çakmak'ın "milletin gerçeği görme duygusu" bu fetvayı sonunda sıfıra indirebilecek mi?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İsmet Paşa Suriye'den kimin atıyla kaçmıştı?

Geçenlerde gençleri, 27 Mayıs'ın bir zamanlar bayram ve tatil günü olduğuna inandırmakta epey zorlandım. Nasıl yani? diyorlardı saf saf (ah bu gençlerin saflığı!).

Darbe ve bayram, öyle mi? Öyle, hem de caddelerde rap rap askerler yürürdü. Acıyarak baktıklarını hissettim. Galiba ilk defa Ahmet Haşim'in "Melâli anlamayan nesle aşına değiliz" yakınışı boşlukta yüzüyordu. Bu nesil hakikaten "melali" anlamıyor. Hem "melal" kelimesini bilmiyor, hem de bizim gibi "melalleri" yaşamamış.

Zaten yaşamasın da. Yalnız bu günlere nasıl geldiğimizi iyi öğrensin. Bu günlerin kıymetini bilmek için kayıp yılları tarihin aynasında seyretmeleri şart.

Ancak aynamızı puslandırırlar var, bunları tanımaları gerekiyor. Adam kalkıyor, Hasan Tahsin'den kahraman inşa ediyor. Nasıl oluyor da iri kıyım bir "Türk Devrim Tarihi" kitabının 80. sayfasında "Hukuk-ı Beşer" gazetesinin "sahibi" (ki sahibi değil, başyazarıdır) Hasan Tahsin adlı "yurtsever" in Yunanlılara ateş açtığı yazılırken, 81. sayfasında aynı gazeteyi çıkaran Sulh ve Selamet Cephesi'nin "bölücü" olduğundan söz edilebiliyor?

İnkılap ya da Devrim tarihlerimiz maalesef akıldan yoksun bir üslupla yazılmakta.

Örnekler çok. Mesela 1918 Filistin-Suriye bozgunumuz. Resmi tarihin avukatları Filistin cephesinden çekilen kuvvetler içinde Mersinli Cemal Paşa'nın başında olduğu 4. ve Cevad Çobanlı Paşa'nın komutasındaki 8. orduların hatalarına çok sık değinirler; gelgelelim Mustafa Kemal Paşa'nın komutasındaki 7. Ordu'nun İngilizlerce imha edildiğini yazmazlar. Acar bir Kemalist, 1204 sayfalık bir "Gazi" kitabı yazıyor ama nedense 7. Ordu bozgununu atlıyor (Dersim'i atladığı gibi). Sadece başarılı olduğu yerleri yaz, başarısızlığa tahammül edeme, buna da tarih de.

Öbür tarafta General Allenby 7. ve 8. orduların çekilme yollarını süvari birlikleriyle tıkayarak her iki orduyu da büyük ölçüde imha veya esir ettiğini (ki bunu, Gen. Fahri Belen "20. Yüzyılda Osmanlı Devleti" adlı kitabında nasılsa itiraf etmiştir) savaş raporuna yazmıştır. İşte 19-20 Eylül günleri için yazdıkları:

"36 saat zarfında 8. Ordu'nun büyük kısmı mağlup edildi. 7. Ordu kıtaları da Samariye tepelerinden geri çekilmeye zorlandı. Piyadelerimiz geri çekilen düşmanı süratle takip ederek süvari kıtalarımızın arasına sürdü. Bunun sonucunda 7. ve 8. Türk orduları bütün silah ve malzemeleriyle elimize düştü."

Allenby 24 Eylül'de kalan son birliklerin de esir alınarak her iki ordunun varlığına son verildiğini yazıyor. Toplam 57 bin esir alınmış, bunların 5.500'ü subaymış. Raporda 360 top ve üç Türk ordusunun (4., 7. ve 8. orduların) silah ve malzemelerinin ele geçirildiği de belirtiliyor.

Suskunluğun sebebini anladınız mı?

Amcası Vacid Asena I. Dünya Savaşı'nda İnönü'nün emir subayı olarak görev yapan Duygu Asena'nın vaktiyle şu yazdıkları da çok ilginçtir:

"Suriye cephesinde İnönü'nün atı vuruluyor ve esir düşme tehlikesi doğuyor. Onun üzerine İsmet İnönü, amcamın atına binerek kaçmayı başarıyor. Ama atsız kalan amcam esir düşüyor, acı günler yaşıyor." (Milliyet, 10 Nisan 1993).

Vay efendim, İnönü kaçır mıymış? Bu yazı üzerine kızılca kıyamet kopmuş, merhume Asena neredeyse lince maruz kalmıştı. İnönü'nün Biruseba savaşında sorumluluk almayarak nasıl feci hatalar yaptığını, bu yüzden General Von Kress tarafından suçlanıp Genelkurmay'a şikayet edildiğini ve kendini savunduğunu günün birinde yazarım inşallah.

Sultan Abdülaziz'i 30 Mayıs'ta tahttan indirildikten sonra iki hizmetkârının arasında gösteren bu fotoğrafı, ölümünden önceki son görüntüsüdür. Gözlerindeki dehşet ifadesi fark edilmeyecek gibi değil.

Gördüğünüz gibi Cihan Harbi'ndeki hezimetlerin hesabı henüz sorulmamıştır. Tarihî gerçeklerin üzeri kapatılarak, belgeler karartılarak sil baştan bir tarih uydurulmuştur. Sonradan siyaset sahnesine egemen olanlar, tarih kitaplarını kendilerini merkeze koyarak yeniden yazdırdıkları için yakın tarihimizin altüst olduğunu, at izinin it izine karıştığını bilmeden mesafe almamız mümkün değil.

Bizim "melal"imiz bundandır sevgili gençler. 27 Mayıs yerine 30 Mayıs'ın "darbecileri lanetleme bayramı" ilan edilmesini ve 4 Haziran'ın da bir Osmanlı padişahının, Abdülaziz'in kanlı sonunu hatırlatan gün olarak Zorlu, Polatkan ve Menderes'in idam fotoğraflarının sergilendiği gün olmasını istememizin esas sebebi de budur.

Bundan 135 yıl önce, 30 Mayıs 1876'da Abdülaziz'e karşı başlayan uğursuz darbecilik geleneği, Ayıışığı'ydı, Balyoz'du, şuydu buydu derken neyse ki, ensemizi sıyrarak geçti ve günümüzde sönmeye yüz tutmuş durumda. Bunda 27 Nisan Muhtırası'na karşı dik bir duruş sergilenmesinin büyük payı olduğu kuşkusuz ama yetmez. Bu duruş devam etmeli. Ta ki, sivil bir demokrasinin, insan haklarının, özgürlüklerin önünü kapatacak gelişmelere son verecek bir anayasal mekanizma ve toplumsal direnç oluşturulabilsin.

Baksanıza, 1 Haziran 2011 günü "Aydınlık" gazetesinde Yalçın Küçük, Genelkurmay Başkanı Işık Koşaner'in 19 Mayıs'ta fakir gibi alternatif tarih yazarlarına verdiği "muhtıra"nın yeni bir 27 Mayıs olduğunu iddia edebiliyor. Küçük, "Işık Paşa Hazretlerinin mühim 19 Mayıs Harbiye Nutku ile Deniz Tatbikatına İnen Balyozu biliyoruz" diye el çırpıyor ve "Başta Işık Paşa hazretleri, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin 27 Mayıs'ını tebrik ediyorum. İyi olmuştur ve devrim'dir ve bayram'dır. Silivri'de zinde İttihat ve Terakki yelleri var." diye ekliyordu.

Şifreler yerli yerinde: İttihat ve Terakki, 27 Mayıs, TSK, zinde güçler, Balyoz, Harbiye Nutku vs. Unutmuyorlar ve unutturmuyorlar velhasıl.

Fakat şunu da sormadan edemiyor insan: Org. Koşaner acaba kitaplarını okursa Yalçın Küçük'ün yüzü kızaracak mıdır? Sadece birkaç cümlesini yazmama izin verin:

"Kemal Paşa Tarihi, tutarlığını ölümle sağlayan bir yazımdır./ Kemal bir abartma ve Kemalizm bir yabancılaşmadır./ Kemal, kendine güveni olmayan bir kişiliğe sahip görünüyor. / Annesini sevmediği izlenimini veren işaretler var. / Kemal askerler arasında pek az İngiliz yanlısından birisidir. / Kemal ancak güçlü olduğuna kesinkes inandığı zamanda hücumla geçebilen ve acımasız olabildir." ("Türkiye Üzerine Tezler", c. 5, 1992, s. 15-655.)

Atatürk'e 'abartma kahraman' diyenleri baş tacı edenler iyi düşünsünler derim. Bir de kimse hafızamızla alay etmeye kalkmasın. Artık yutmuyoruz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkçe ezandan Kürtler de çok çekmişti

Mustafa Armağan 2011.06.12

Suruç'taki "Kürtçe ezan yoklaması", henüz kabuk bağlamış bir yaramızı, 61 yıl önce Adnan Menderes hükümeti tarafından sona erdirilene Türkçe ezan zulmünün hatıralarını yeniden canlandırmış oldu.

Şu kadarını söyleyelim ki, Türkçe ezan uygulaması yalnız Türklere değil, Kürt ve Arap vatandaşlarımıza da tarif edilmez sıkıntılar yaşatmıştı.

Türkçe ezan Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından Temmuz 1932 tarihli bir genelgeyle imam ve müezzinlere mecburi tutulmuştu. Uygulamadaki bazı aksaklıkları halletmek üzere 1933 Şubat'ında Başkan Rifat Börekçi imzasıyla ikinci ve sert bir uyarı yapıldı. Buna göre Arapça ezan yasağına uymayanlar "kat'i ve şedit cezalara çarptırılacaklar"dı. Nitekim de öyle oldu. Pek çok din görevlisi ceza aldı, dayak yedi, görevden alındı, hatta hapse düştü.

İşin tuhafı, 1941 yılına kadar kanun yoktu ortada. Sadece Diyanet'in genelgeleri vardı. Diyanet'in genelgesi de din görevlilerini bağladığı halde, mesela cemaatten birisi minareye çıkıp ezan okusa veya cami içinde kamet getirecek olsa aynı genelgeye veya emre itaatsizliğe göre cezalandırılıyordu. Bu uygulamanın hukukî bir dayanağı mevcut değildi. Kamuda çalışmayan birinin, mesela bir köylünün veya bakkalın da aynı cezaya çarptırılması, Tek Parti idaresindeki keyfiliğin şahane bir misaliydi.

1941'de bir din görevlisi, aldığı cezayı Yargıtay'a götürdü. Daha da garibi, Yargıtay imamı haklı buldu ve kararı bozdu. Böylece yasağın ne kadar keyfi olduğu, verilen cezaların ne kadar kanunî mesnetten yoksun bulunduğu zamanın en yüksek yargı organı tarafından onaylanmış oluyordu. Tabii Refik Saydam hükümeti paniğe kapıldı ve alelacele "Devrim Kanunu" olarak bilinen Türk Ceza Kanunu'nun 526. maddesine bir ek yaptı. Buna göre Arapça ezan ve kamet okuyanlar 3 aya kadar hafif hapis veya 10 liradan 200 liraya kadar hafif para cezasıyla cezalandırılacaklardı.

İşte Menderes'in 1950'de yaptığı değişiklik, kanuna yapılan bu eklemeyi kaldırmaktan ibarettir. Ne Türkçe ezanı yasaklamış, ne de Arapça ezanı mecburi tutmuş, sadece yasalar ezan konusunda hiçbir şey söylemez olmuş, yani ezan serbest bırakılmıştır. O günden son Kürtçe ezan girişimine kadar da cemaat ezan denilince sadece Ezan-ı Muhammedî'yi anlamıştır. Bu konuda tam bir mutabakat vardır.

Çünkü Tek Parti döneminde yaşanan ezansız yıllar Türk, Kürt, Arap, Sünnî, Alevî... her mezhep ve ırktan insanımız için acı tecrübelerle doludur. Bu topraklarda bizzat Türkler "Türkçe ezan"a karşı en büyük mücadeleyi vermişken, dini bir etnik kimliğe alet etmeye çalışmanın mantığını anlamak mümkün görünmüyor.

Kaldı ki, Kürtlerin Türkçe ezan zulmünden iki misli etkilendikleri de bir gerçektir. Türkler yalnız dinî açıdan etkilenmişlerdi. "Allah" yerine "Tanrı" denilmesi, "Lâ İlâhe illallah" yerine "Tanrı'dan başka yoktur tapacak" gibi kasten sakat bir çeviri yapılması (gerçekten de Türkçe düşünülseydi "Tanrı'dan başka yoktur tapılacak" denilmesi gerekirdi) gibi içlerine sinmeyen yerler vardı. O zamanın yaygın deyişiyle, "Allah" demek yasaktı ve bu noktada yasağın kalkmasını istiyorlardı.

Lakin Kürtlerin durumu daha karışıktı. Türkiye'nin Doğu illerinde Türkçe bilmeyen milyonlarca vatandaş yaşıyordu. Onlar için Türkçe ezan uygulaması hem dinle, hem de dille ilgili bir baskı demektir. Türkçe bilmiyorlardı ama Arapça ezanın ne olduğunu gayet iyi biliyorlardı. Hem Arapça ezan yasaklanmış, hem de hiç bilmedikleri bir dilde minarede bir "şeyler" okunduğu zaman gerçekten şok geçirmişlerdi. Üstelik yalnız cemaat değil, Türkçe ezanı okumaya mecbur bırakılan imamlar da Türkçe bilmiyordu. Bu durumda Kürtler Türkçe ezanı katmerli bir zulüm olarak algılamışlardı.

Mesela İngilizler İstanbul'u işgal ettiklerinde ezanı İngilizceye veya Yunanlılar Bursa'yı işgal ettiklerinde Yunancaya çevirirlerdi ne hissederdiniz? İşte Kürtler Arapça ezan yasaklanıp da Türkçe ezan okumak ve dinlemek ve bu ezanla namaz kılmak zorunda bırakılınca benzer duygular yaşamışlar, adeta Türkçe ezana

düşman kesilmişlerdi. O adeta sömürgeci bir kuvvetin zorbalığının sembolü olarak algılanmıştı. (Arap vatandaşların durumları büsbütün tuhaftı. Onlar Arapça ezanı 'anlıyor' ama Türkçe ezandan "felah" kelimesi haricindekilere yabancı kalıyorlardı.)

İşte Siirt'in Eruh ilçesinin Ayne (şimdiki adıyla Bağköze) köyünden Ayşi Batur ninenin yaşadıkları. Torunu Cüneyt Batur anlatıyor ("Türkçe Ezan ve Menderes" adlı kitabımdan aktarıyorum):

"Babaannem yaklaşık 90 yaşında ve Türkçe bilmiyor. Türkçe bildiği tek söz, "Tanrı ulidir"den ibarettir. Anlayacağınız, köyümüze devlet, hizmet olarak Türkçe ezanla gelmiş! Devlet sağlık ocağı, doktoru, hemşiresi, okulu, öğretmeni, çeşmesi dahi olmayan bir köye Türkçe ezan yoluyla günde 5 kez uğruyormuş! Oradaki Kürt halkına ezanı Türkçe okutunca Türkçeyi sevdireceklerini zannetmişler. Halbuki "Türkçe" deyince babaannem gibilerinin aklına sadece itici, sevimsiz ve incitici "Türkçe ezan" geliyor."

Dr. Ali Dikici'nin Emniyet arşivlerinden aktardığı bilgiler, Türkçe ezana karşı İzmir'den, Urfa'dan, Çorum'dan, Siirt'ten, Isparta'dan, Bayburt'tan, Kayseri'den, Erzurum'dan, velhasıl Türkiye'nin dört bir köşesinden tepkiler uyandığını gösteriyor. Yani Türk'ü, Kürt'ü, Arap'ı ezanımızla kader birliği etmişiz. Ne için? Her Allah'ın günü ufuklarımızda çıkan Ezan-ı Muhammedî sünnetine sahip çıkmak için. Onun etrafında halkalanmışız, yekvücut olmuşuz. Tıpkı 16 Haziran 1950'de bütün Türkiye'nin 18 yıldır mazlum minarelerin etrafında halkalanıp her birine birer Bilal-i Habeşi ruhu üflenmiş müezzinlerin ağzından ezanın Arapça değil, Necip Fazıl merhumun deyişiyle "Rabca" olduğunu haykırdıkları gibi.

Galiba son sözü "sözün sultanı"na bırakmak, Bediüzzaman Said Nursi'ye:

"Ezanı bir ilandan ibaret zannediyorlar. O divaneler bilmiyorlar. Şayet öyle olsaydı, her millet kendi lisanına göre 'namaza gelin' diye çağırırdı. Halbuki bu ezan Asr-ı Saadet'ten beri öyle devam ediyor. Bu 'ila-yı kelimetullah'tır. İmanın esasını günde beş defa dünyaya ilan etmektir. İslam'ın şeâiridir (âdet). Bu şeâir farzlar kadar ehemmiyetlidir."

Ezan-ı Muhammedî tektir. Onu parçalara bölmek isteyenlere izin vermeyeceğiz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bu da padişahın özel odası

Mustafa Armağan 2011.06.19

Reuters Ajansı'ndan dünyaya yayılan bir dizi fotoğraf, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Çalışma Odası'nı kamuoyunun gözleri önüne sermiş oldu. Sadelik hakimdi odaya.

Besbelli itinayla döşenmişti. Padişah fermanlarından Selçuklu geometrisine geleneksel unsurlar ihmal edilmemişti. Bu arada Başbakan'ın arkasında asılı kalpaklı Gazi Mustafa Kemal portresi nazar-ı dikkatimi çekti: Başbakan neden Cumhurbaşkanı "Atatürk"ün değil de, "Gazi Mustafa Kemal"i bir fotoğrafını tercih etmişti?

1922-23 yıllarına ait Mustafa Kemal Paşa resimleri, sadece kurulacak olan Türkiye Cumhuriyeti'nin değil, aynı zamanda işgal altındaki İslam dünyasının ve mazlum milletlerin de ortak kahramanını temsil eder. Bu bakımdan kalpaklı Mustafa Kemal fotoğrafı, yolların henüz ayrılmadığı bir dönemin sembolüdür ve Başbakan'ın 12 Haziran 2011 tarihli "balkon konuşması"ndaki tavrıyla da örtüşmektedir. Zira Erdoğan

Türkiye'deki seçim zaferinin sadece Türkiye'nin değil, dünyada yaşayan Müslümanların da başarısı olduğunu ilan etmişti: "Bugün İstanbul kadar Saraybosna kazanmıştır, İzmir kadar Beyrut kazanmıştır, Ankara kadar Şam kazanmıştır, Diyarbakır kadar Ramallah, Kudüs, Gazze kazanmıştır..."

Bu fotoğraf ve balkon konuşmasını yan yana koyduğunuzda Erdoğan'ın ayağını, 1922'nin Gazi'siyle aynı zemine bastığı sonucunu çıkartmakta zorlanmıyoruz.

Bu konuyu ileriye bırakarak Başbakan'ın odasını gösteren fotoğrafa geri dönmek ve onu tarihimizdeki bir başka yöneticinin odasında yapılmış bir resimle karşılaştırmak istiyorum.

Bir odanın şifreleri

Sultan 3. Selim Osmanlı devlet geleneğinde pek çok ilke imza atmış bir padişaktır. Hepsini başarıya ulaştıramasa da, askeriyeden teknik okullara, denizcilikten yönetim, ekonomi ve sosyal konulara kadar girdiği yeniliklerin etki ve sonuçlarının günümüze kadar sürdüğünü söyleyebiliriz. 200 küsur yıl sonra dahi 3. Selim'in vaktiyle attığı cesur adımların izinde yürüyoruz.

1789-1807 yıllarında hüküm süren 3. Selim, Stanford Shaw'un isabetli deyişiyle, "eski ile yeni arasında" gidip geliyordu. Gelenekte bir kırılma ama aynı zamanda gelenekten güçlü bir beslenme paralel bir şekilde yürüyordu onda. İşte ünlü resminde bu iki dünya arasında duran padişahın mahrem dünyasını tanımış oluyoruz.

Gerçi o tarihte Reuters Ajansı henüz yoktu ama Padişahın Has Odası'nı açtığı bir "fotoğrafçı" vardı: Ressam Konstantin Kapıdağlı. Harem'deki Has Oda'da ressamına poz vermiş ama resmine öyle ilginç nesneleri ve mesajları yerleştirmişti ki, adeta tabloya bakanlar onun mahrem dünyasını başka bir tasvire ihtiyaç duymadan tanıyabilirler.

Topkapı Sarayı Müzesi Resim Galeri-si'nde 17/30 numarayla kayıtlı bulunan 1803 tarihli bu tablo, 3. Selim'i sedirde otururken gösterir ve genellikle törenlerde tahtta otururken tasvir edilen padişah portrelerinden bir kopuşu temsil eder. Bir padişahı Haremdeki haliyle, yani resmi kıyafetlerinin dışında gündelik kıyafetiyle resmeden tablo, boyutları itibariyle de (110 x 88 cm) benzerlerinden büyüktür.

Çok gerçekçi olarak çalışılmış olan tabloda göze çarpanlar şöyledir:

Sol üstte murassa (mücevherli) kılıç ve bir çift murassa piştov (tabanca) asılıdır. Yanında Sultanın tuğrası vardır ve altında 1803 tarihi okunur. Yalnız tuğranın sağına, bayrağımızdaki ay yıldızın konulmuş olması dikkat çeker (o devirde yıldızımız 8 köşeliydi). Duvarda Avrupaî desenli lacivert örtü, Padişahın dayandığı turkuaz üzerine işlemeli, inci püsküllü sırt minderleriyle uyum içindedir. Sol uçtaki minderin üzerinde elmaslarla süslü bir cep saati durmakta ve kordonu aşağıya doğru sarkmaktadır. Padişahın elinde tuttuğu inci tespihin imamesi, üç parça zümrüt ve iki iri inciden oluşmaktadır. Püsküllerinin ucu ise damla şeklinde incilerle sonlanır.

Padişahın üzerinde mücevher olarak sadece parmağındaki elmas yüzük ile kuşağında sadece başı görünen elmaslı hançer bulunur. Sarığında törende olmadığı için sorguç yoktur, sadece sarığın düğümü ortada süs haline getirilmiştir. Omuzlarında kürk kaftanı, gayet rahat bir oturuş düzeninde (bir ayağını altına almış ve sağ dizini kırmıştır) gösterilen 3. Selim, günlük hayatında nasıl yaşıyorsa öyle resmedilmiştir.

Ancak gözlerimizi resmin sağ tarafına kaydırduğımızda bir dolaptaki ilginç nesneler dikkatimizi üzerinde toplayacaktır. Alt katta açılmış bir kutu ve içinden sanki kamış bir kalem gibi bir cisim yükselmektedir. Kutunun solunda bir teleskop veya gemici dürbünü durur. Bu, muhtemelen Padişahın denizciliğe merakını gösterir. Kutunun üzerinde 14. Louis tarzında bir "İskelet Saati" olanca ayrıntısıyla çizilmiştir. Büyük tutulmuş çarklar, zemberek kutusu, salyangoz ve zincirden oluşmuş mekanizması ve bir sarkacı vardır. Ancak saatin sadeliği, kaidesinde görülen Barok süslemeler yüzünden kaybolmuştur.

kitapsız padişah olmaz

Sizi bir resmin labirentlerinde dolaştırarak sıktığımı biliyorum ama tarih bazen küçücük nesnelerden bize göz kırpar. Seçim atmosferinden yeni uzaklaştığımız bu günlerde bir tablonun derinlere gömülü mesajını ortaya çıkarmak için biraz daha sabır istiyorum.

Dolabın üst katına geldiğimizde ortada küçük bir yerküreye rastlarız. Bu küre, teleskopla birlikte padişahın bilim ve araştırmaya verdiği önemi vurgular. Kürenin iki yanında iki sıra halinde üst üste dizili 12 adet kitaba bakışlarımızı çevirdiğimizde kitapsız padişah olunamayacağı vurgusunun ön planda olduğu anlaşılır. Ancak tabloda kitapların üzerinde isimleri de yazılıdır. Sağda coğrafya, tarih ve edebiyatla ilgili kitaplar ("Atlas", "Tarih-i Raşid", "Tarih-i Naima", Kâtib Çelebi'nin "Cihânnümâ"sı, "Divan-ı Nâbi" ve "Siyer-i Veysî") var. Sol sırada ise iktisadî, askerî, dinî ve hukukî kitaplar yer almış: "Vauban", "Montekukuli", "Kanunname", "Fetava", "Şifa-i Şerif", en üstte de "Mushaf-ı Şerif".

Bir padişahın özel dünyasını deşifre eden bu tabloyla 3. Selim'in dağınık portresi netleşiyor:

Batı'dan gelecek yeniliklere daima açık ama Osmanlılığın temellerine sahip çıkmaya ısrarla devam eden bir padişah karşımızdaki. Yerkürede dünyaya, teleskopta ve saatte Batı'ya bakıyor, kitaplarda ise tam bir Osmanlı. Zaten oturduğundan belli değil mi?

Not: Gül İrepoğlu'nun "P" (sayı: 17, 2000), Aysel Tuzcular'ın "Kültür ve Sanat" (Sayı: 5, 1977) dergilerindeki, Günsel Renda'nın "Padişahın Portresi" (2000) adlı kitaptaki yazılarından yararlanıldı. Kitap isimlerini okumama yardımcı olan İSAM'dan Seyfi Kenan'a teşekkür.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İngilizler İstanbul'dan nasıl çıktı?

Mustafa Armağan 2011.07.03

Resmi tarih, İstiklal Savaşı'ndan sonra İngilizler başta olmak üzere işgal kuvvetlerini İstanbul'dan nasıl başları önlerinde çıkarttığımızı yazar.

Ne de olsa fena halde yenik ve eziktirler karşımızda. Nitekim muzaffer Türk ordusu 6 Ekim 1923 günü İstanbul'a girmiş ve şehri 5 yıla yakın süren düşman işgalinden kurtarmıştır.

Artık değişmesi şart olan tarih kitaplarımızda böyle yazar yazmasına ama gerçekler aynı kanaatte değildir. Aslında İtilaf devletlerinin silahlı kuvvetleri, resmi geçit törenleri ve centilmenlere yakışır "garden party"lerle veda etmişler, halkın alkışları arasında bayrağımızı selamlayarak Dolmabahçe rıhtımında kendilerini bekleyen "Arabic" adlı vapura binmişler ve sevinç içinde el sallayarak İstanbul'dan ayrılmışlardı.

Hangi tarihte peki? Herkes gibi '6 Ekim'de' diyorsanız yanılıyorsunuz. Doğru cevap için ise biraz sabrınızı istirham edeceğim. Çünkü daha önce hatırlatmam gereken bazı önemli noktalar bulunuyor.

Öncelikle şunu belirtelim ki, işgal kuvvetlerinin İstanbul'u terk edişi ile Lozan Antlaşması'nın imzalanması olayları arasında sandığımızdan da yakın bir bağ mevcuttur. Yani Lozan imzalanana kadar işgal devam etmişti, hatta sonrasında da 2,5 aya yakın bir süre işgalciler başkentimizden gitmemişlerdi.

Hemen araya girip söyleyeyim: Ankara'nın 13 Ekim'de başkent oluşu İtilaf kuvvetlerinin gidişinden bir hafta kadar sonraya rastlar, yani Lozan imzalandığında İstanbul hâlâ payitahttır ve bir maddesinde de Hilafet merkezinin İstanbul olduğu açıkça yazılıdır.

O zaman şunu sormak hakkımızdır diye düşünüyorum: Ankara'yı başkent yapmakla Lozan'ı ilk delen biz mi olduk yoksa? Hani Lozan ilk imzalandığı haliyle dimdik ayaktaydı? Aslında Lozan defalarca delinmiştir. Hatta Montrö bir yana, belki de Lozan'ın lehimize asıl delinişi, "Kanalistanbul" projesiyle gerçekleşecektir. Böylece Boğaziçi, 1918'den bu yana ilk defa tam olarak egemenliğimiz altına girecektir.

Selahaddin Adil Paşa İstanbul'da işgal devletleri temsilcileri ile vedalaşıyor.

Konumuza dönecek olursak, şehrin boşaltılması sırasında İstanbul Komutanı olarak görev yapan Selahaddin Adil Paşa'nın "Hayat Mücadelelerim" adlı hatıralarında (1982) o günler içeriden ve ayrıntılı bir şekilde anlatılır. (Maalesef bu hatıratın orijinali, Paşa'nın oğlu Semuh Adil Bey'in ifadesiyle Kemal Ilıcak'ın yalısında kaybolmuştur.)

Görevine Halife Abdülmecid'in biat töreniyle başlayan Selahaddin Adil Paşa, 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması'nın hükümlerine uygun olarak bir ay sonra (23 Ağustos) TBMM Lozan'ı onaylayacak ve ancak o zaman İtilaf kuvvetleri denklemlerini toplamaya başlayacaklardır. (İngiltere parlamentosunun onayı ise eylülde gelecektir.) 25 Ağustos'ta işgal kuvvetleri hazırlığa başlamış, binaları teslim etmektedirler birer ikişer. Boşaltma 1,5 ayda tamamlanacak ve son gün dostane bir tören düzenlenecektir. Bundan sonrasını S. Adil Paşa'nın hatıratından takip edelim (sayfa 424):

"General Harrington tarafından İtilaf devletleri orduları namına 29 Ağustos'ta Türk ordusu için Sumer Palas'ta bir çay ziyafeti verilerek İstanbul'daki askeri, sivil birçok kişi çağırılmış ve kumandanlıkça (yani Türk tarafınca) da 19 Eylül 1923'te Beykoz Parkı'nda bir garden parti ile buna karşılık verilmişti."

S. Adil Paşa bundan sonra ordumuzun İstanbul'a girişi için de hazırlık yaptıklarını ve eylül sonuna kadar işgal kuvvetlerinin binaları teslim işinin sürdüğünü, birliklerin de büyük ölçüde -karargâh heyetleri hariç- ülkelerine yollandığını anlatıyor.

Nihayet 2 Ekim günü İtilaf devletlerinin Mondros Mütarekesi hükümleri gereğince el koydukları bütün cephaneye ve savaş malzemesinin Türk hükümetine teslim edildiğine dair belge imzalandıktan sonra artık resmi işlemlerin tamamlandığını yazan Paşa, aynı gün, yani 2 Ekim 1923 günü işgal kuvvetlerinin İstanbul'u nasıl terk ettiklerini de şöyle anlatıyor (s. 425):

"Türk, İngiliz, Fransız ve İtalyan birliklerinden ayrılan birer birlik belirli saatte Dolmabahçe meydanında yerleşmiş ve yapılan geçit merasiminden sonra İtilaf devletleri kumandanları tarafından büyük bir seyirci topluluğu önünde alkışlar arasında şanlı bayrağımız selamlanarak yabancı kumandanlar cami rıhtımına kadar uğurlanmış ve burada rıhtıma yanaşan bir motorla Fındıklı açıklarında beklemekte olan Arabic vapuruna gitmişlerdi. Bu suretle de İstanbul işgaline kesinlikle son verilmişti."

Bizzat İstanbul'u teslim alan komutanın ağzından aktardığım yukarıdaki satırlar İtilaf kuvvetlerinin İstanbul'u nasıl terk ettiklerini belge değerinde bir anlatımla ortaya koyuyor. Yalnız o soruyu unutmadınız umarım: 'Hangi tarihte?' diye sormuştuk. Resmi tarih 6 Ekim diyor, S. Adil Paşa ise 2 Ekim.

Doğrusu, İtilaf güçleri 2 Ekim'de çekip gitmişlerdi ama onları göndermenin şerefi Selahaddin Adil Paşa gibi bir muhalife kalmasın diye resmi tarihte Türk ordusunun İstanbul'a giriş tarihi esas alındı ve adı yalnız İstiklal Savaşı'ndan değil, 18 Mart'ın gerçek kahramanı olduğu Çanakkale Zaferi tarihinden bile silindi.

İşte bizde buna tarih diyorlar.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İşte Abdülhamid'in Kıbrıs notu...

Mustafa Armağan 2011.07.24

Başbakan Erdoğan Kıbrıs "manifestosu"yla gündemi bir kere daha sarstı. Özellikle 'Kıbrıs AB'ye peşkeş çekiliyor' diyenlerin bu sert çıkıştan sonra dilleri boğazlarına kaçmış olmalı. Bir kere daha anlatıldı ki, Kıbrıs, Kıbrıslılara bırakılamayacak kadar önemli bir meseledir.

Kıbrıs'ın 1571'deki fethi, Akdeniz'in büyük bölümünü elinde tutan bir cihan devletinin önünde kaçınılmaz bir görevdi. Bazı kendini bilmez Avrupalılar bir hikâye uydurmuşlar, sonra buna kendileri de inanır olmuşlardır. Güya II. Selim Kıbrıs'ı nefis şarapları için fethetmiş! Buna Shakespeare bile güler. Zira Othello'sunda "Sanmayın ki Türk, kendini en çok ilgilendiren şeyi en sona bırakacak kadar beceriksizdir" diyerek Kıbrıs'ın fethinin Osmanlı için ne denli gerekli olduğunu söylüyordu. Zira Kıbrıs, Osmanlı'nın Anadolu'nun etrafına attığı stratejik çemberlerin ilk halkalarından birinde bulunuyordu ve fethi, askerî bir gereklilikti.

Nitekim Şeyhülislam Ebussuud Efendi de Kıbrıs'ın fetih gerekçesini şöyle belirtmişti: 1) Önceden Müslüman yönetiminde bulunmuş toprakların (Ada'da 300 yıldan fazla süren Emevi hakimiyetini kastediyor) tekrar fethi yerinde olur, 2) Venedikliler Kıbrıs'ta yuvalanmış olup buradan Osmanlı gemilerini vurarak barışı bozmaktadırlar.

Halil İnalcık'ın bir makalesinde dediği gibi, biz Kıbrıs'ı Rumlardan almadık ki! Ada'yı Katolikleştirmeye uğraşan Venediklilerden aldık. Hatta kuşatma öncesinde Fener Rum Patriği, Ortodoks tebayı, 'Osmanlılara direnmeyin' diye uyarmıştı. Nedeni açık: Kıbrıs'ta 1878 yılına kadar 300 yıldan fazla süren Osmanlı yönetimi Ortodoks Kilisesi'ni ihya ettiği gibi, Venedikliler tarafından gasp edilen topraklarını da geri vermiş, üstelik toprak kölelerini özgürlüklerine kavuşturmuştu. Prof. İnalcık'a göre, 1571'de Kıbrıs'ta Osmanlıların karşısında bir Rum devleti yoktu ve Türkler halk tarafından bir kurtarıcı gibi karşılanmışlardı. (Kuruluş ve İmparatorluk Sürecinde Osmanlı, Timaş: 2011, s. 205-6.)

Dolayısıyla bugün Ada'da Ortodoksluk ve Rumlar hâlâ yaşıyorsa bu büyük ölçüde Osmanlı hoşgörüsü sayesinde.

Kars'a karşılık Kıbrıs

Geliyoruz 1878'e. Kıbrıs'ta 300 yıldan fazla süren Osmanlı hakimiyeti, 93 Harbi (1877-8) sonunda İngiltere'nin iştahını kabartır. Bu tarihte Osmanlı Devleti tarifsiz zorluklar içindedir ve İngiliz emperyalizmi için Akdeniz'de

bir üs sahibi olmanın tam zamanıdır. Üs bahane tabii. Asıl derdi, Osmanlı'nın yaklaşan ölümünde sahneye daha yakın bir sandalyeye oturabilmek ve parsayı Ruslara kaptırmamaktı.

Bu süreci izninizle biraz açmak istiyorum, zira kitaplarımızda yuvarlayarak "Abdülhamid Kıbrıs'ı İngilizlere verdi" diye geçirilen olayın bilmediğimiz incelikleri var.

Kıbrıs'ın Müslüman anıtlarından, şimdi Güney Kıbrıs'ta bulunan Hala Sultan Külliyesi. (Peygamber Efendimiz'in (sav) halası Ümmü Haram'ın Tuzla'daki türbesi).

Sultan Abdülhamid'in el yazısı ve imzasıyla (sol üst başta) Kıbrıs'ı "Hukuk-ı Şahaneme asla halel gelmemek şartıyla" İngiltere'ye vermeye razı olduğuna dair belge (Başbakanlık Arşivi).

Bir kere İstanbul'un burnunun ucuna kadar gelmiş olan Ruslarla yapılan Yeşilköy (Ayastefanos) Antlaşması kelimenin tam anlamıyla bir felaketti. Topraklarının üçte birini kaybetmiş, Balkanlar'daki topraklarıyla bağlantısı kesilmiş, üstelik 245 milyon altın tazminat ödemeye mahkûm edilmiş olan Osmanlı Devleti'nin itibarı da, ekonomisi de yerle bir olmuştu. Devlet, tabir yerindeyse çökmüştü.

İşte bu çöküşten bir çıkış yolu arayan Osmanlı Devleti'ne güya bir dost eli uzandı. Dışişleri Bakanı Salisbury, Büyükelçi Layard'a mektup göndererek Rus tehdidine karşı Osmanlı'ya yardım edecekleri, bu hizmetlerine karşılık olarak da Kıbrıs'ı istedikleri teklifinde bulunmuştu. Ancak henüz tahtta 2. yılını geçiren Abdülhamid'in, Mabeyn Müşiri (Genel Sekreteri) Eğinli Said Paşa, bu mektupları önceden okumuş ve ikna olmuştu. Padişaha gidip konuştu ve ona telkinde bulundu. İngilizlerle antlaşmanın yapılması için elinden geleni ardına koymadı. (Eğinli Said Paşa'nın Hatıratı, Bengi: 2011, s. 36.)

Onunla kalsa yine neyse. Sadece 41 gün başbakanlık yapmış olan Kara Sadık Paşa da İngiliz tekliflerinin kaçırılmaması yolunda Layard tarafından ikna edilmişti. Hatta etraftan yükselen itirazları da susturan Sadık Paşa, devletin çıkarının İngilizlerle anlaşmakta olduğunu açıktan açığa savundu ve 36 yaşındaki Sultan Abdülhamid'i baskı altına aldı. Böylece bir yandan "İngiliz" Said Paşa'nın, öbür yandan İbnülemin'in ima ettiği üzere İngilizlerden muhtemelen rüşvet alan Sadık Paşa'nın gayretleriyle antlaşma imzalanma aşamasına geldi.

"Hukuk-ı Şahane"

Abdülhamid yağmurdan kaçarken tutulduğu dolunun ne olduğunu biliyordu. İngilizlere hayır dese, Ruslar Yeşilköy'deydi, her an başkente yürüyebilirlerdi. Evet dese, İstanbul'u kurtarmış oluyordu ama Kıbrıs'ı kurdun pençesine teslim etmiş oluyordu. Bir şeyler yapmak için kıvranıyordu genç Sultan. Tuttu, Kraliçe Victoria'ya mektup yazıp bir şeyler yapmasını rica etti. Sonuç alamadı. Ne yapıp edip hem tazminatı düşürmeli, hem de Balkanlar'daki topraklarına bir geçit açmalıydı. Berlin Kongresi'nde Ruslarla yapılan antlaşmanın lehimize değiştirilmesi ihtimali belirmişti. Bu fırsatı kaçırmak istemiyordu.

İşte o sıkıntılı çırpınış günlerinde işgalin geçici olması ve Rusların Kars, Ardahan, Batum gibi vilayetlerden çekilmesi halinde İngiltere'nin de Kıbrıs'tan çıkacağını taahhüt etmesi şartıyla antlaşmayı imzalamak zorunda kaldı.

Tarihler yine sıcak bir temmuz gününü gösteriyordu: 15 Temmuz. 133 yıl önceydi. Antlaşma metnini masasına koydu. Bir şart daha eklemek istediğini söyledi. Bu şart Layard'ı şaşırttı ama Abdülhamid kararlı görünüyordu.

Yazılı bir güvence istiyordu. Kabul ettiler. Bunun üzerine sol üst köşeye kendi el yazısıyla şunları yazdı ve altına imzasını attı:

"Hukuk-i Şahaneme asla halel gelmemek şartıyla muahedenameyi tasdik ederim."

Altına da büyükelçinin sözleri yazıldı. Bu antlaşmayla Padişahın haklarına asla halel getirilmeyeceğini beyan etti. Nitekim Berlin Kongresi'nde borcumuz düşürüldü, Makedonya ve Arnavutluk'a Doğu Rumeli diye bir geçit açıldı ve devlet nefes aldı. İşte Abdülhamid 30 yıl devam edecek "kurtlarla dansı"na bu şartlar altında başladı.

İşte o asla ihlal edilemeyeceğini belirttiği "hukuk-i Şahane", yani padişahın simgelediği "devletin hakları", Lozan'da unutmuş olsak bile şehit Fatin Rüştü Zorlu'nun inanılmaz mücadelesi sayesinde 1958'de "Garantörlük hakkı"na dönüştü ve 1974'te o haklar sayesinde Kıbrıs'a müdahale edebildik. Bugün Lozan sayesinde değil, 1878'deki o şart ve 1958'deki Zorlu-Menderes ikilisinin gayretiyle kazanılan hak sayesinde oradayız.

Ne yazık ki, Abdülhamid öldükten sonra öldürüldü, diğer ikisi idam edilerek.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Lozan'ın gerçek kahramanı kimdi?

Mustafa Armağan 2011.07.31

CHP, Başbakan'ın Lozan'ı anarken İnönü'den söz etmemesine karşı sert bir bildiri yayınlamış.

CHP'ye göre İnönü'yü anmamak kendi tarihine ihanet etmekmiş. Asıl beni bu yazıyı yazmaya sevk eden, İnönü'nün adının anılmamasını vatana ihanetle eş tutmaları oldu.

Lozan'da gerçekte kimin kazandığı, aradan geçen 88 yıla rağmen aydınlatılabilmiş değil. Sebebi basit: İçeride kesif bir propaganda bulutu kol geziyor: Bir yanda "Lozan zaferi"nin mimarı İsmet Paşa, alabileceğinin hepsini aldı, Lozan Sarayı'nın camlarını gür sesiyle titretti, yedi düveli dize getirdi cinsinden yağcılıklar. Dışarıda yazılanlara karşı da ya taştan bir duvar ya da 'Zaten emperyalistler başka ne yazacaktı ki' sızlanmaları. Belge deseniz, görüşmelerin en kritik olanları kapalı kapılar ardında cereyan etmiş, dolayısıyla mahrem bilgiler hemen hemen yok gibi (Rıza Nur'unkiler hariç). Affedersiniz ama Lozan eğer onur duyulacak bir "zafer" idiyse her anının şerefle belgelenmesi gerekmez miydi?

Öyle de, elde İsmet Paşa'nın muğlak Türkçesiyle gevelediklerinden öte bir şey yok. Mecliste yapılan 14 muhalif konuşmada bazı ipuçları seziliyor ama onların da danışıklı dövüş kabilinden -yani dostlar müzakerede görsünler hesabı- çıkışlar olduğunu bir parça iz'anı olan hemen anlar.

O zaman hakikat nasıl ortaya çıkacak?

İşin tuhafı, eğer bir zafer varsa, mantıken bir kaybeden de olmalıdır. Peki Lozan'da kim kaybetmiştir?

İngiltere mi? Lord Curzon'un Londra'da İngiltere'nin kaybettiği itibarı geri getiren adam olarak karşılandığını biliyoruz. Yunanistan mı? Venizelos'un tek kuruş tazminat ödemedi, üstelik adaları ve Batı Trakya'yı nasıl ustalıkla sınırları içinde tutabildiğini, savaşı kaybeden Yunanistan'ı en az zararla kurtardığını biliyoruz. Fransa

mı? Belki Fransa kapitülasyonlar açısından kayıpları oynamış denilebilir ama o da geçici güney sınırlarını kalıcı hale getirip Sancak (İskenderun-Antakya) bölgesini elde tutabilmişti.

Soruyu tekrarlıyorum: Lozan'da kim kaybetmiştir? Fedakârlığı kim yapmıştır? Geri adımı kim atmıştır?

İngiltere, Fransa, İtalya ve Yunanistan kaybetmediğine göre bir kaybeden olmalıdır ve acıdır ama bu, Türk tarafıdır. Bunu ben söylemiyorum. Tutanaklara göre İsmet Paşa şöyle söylüyor:

"Başka milletleri memnun etmek için savunma araçlarından vazgeçen Türkiye'yi tarihin nasıl yargılayacağını bilmiyorum. Askerden tecrit adı altında kabul ettiğimiz fedakârlıkların, hakiki dokunulmazlığımızı ağır surette baltaladığını görüyorum. Ümit ederim ki bu beyanat, Türk heyetinin yeni bir fedakârlığı olarak kabul edilecektir. İtilaf devletleri ne istiyor? (...) İşte biz onları tamamen kabul ediyoruz." (8 Aralık 1922)

Gördüğünüz gibi aynı konuşma içinde feragat, fedakârlık ve kabul kelimeleri bir araya gelmiştir ve Lozan'ın bizim için "ilkeleri" bunlardır. Feragat da, fedakârlık da, kabul de bizden gelmiştir. Okuyalım mı biraz daha Paşa'nın sözlerini:

"Eğer dünyada tek kimse çıkıp da bana 'Daha yapılacak fedakârlıklar vardı, şu kararı almalıydınız' diyebilirse onları yapmaya razı olurum. BEN FEDAKÂRLIĞI SON HADDİNE VARDIRDIM. Toprak meselelerinde kendi zararımıza ve müttefiklerin lehine kararlar aldık. Azınlıklar meselesini müttefiklerin dilediği gibi hallettik. Boğazların serbestliğini kabul ettik. Düyun-u Umumiye yönetiminin faaliyetinin devamına razı olduk. Bütün fedakârlıkları yaptım, her şeyi kabul ettim, fakat memleketin iktisadi esaretini reddettim." (4 Şubat 1923) (Bu sözler, İnönü tarafından zamanın parasıyla tam 5 bin liraya yazdırılan Ali Naci Karacan'ın "Lozan Konferansı ve İsmet Paşa" (1943, s. 151-2, 211-2) adlı kitabından alındı.)

Demek ki, resmi metinleri de farklı bir gözle okumak mümkündür ve içlerinde sonraki müthiş propaganda rüzgârıyla gelen toz bulutunun üzerini örttüğü çok ilginç ayrıntılar gizlemektedir.

Bu açıklamaları doğrulayan ve Lozan'ın gerçek kahraman ve galibinin Lord Curzon olduğunu ortaya koyan yabancı çalışmaların neden dikkate alınmadığını merak etmişimdir. Mesela Harold Nicholson'un harikulade biyografisi "Curzon: The Last Phase" in Lozan'ı da ele alan 3. cildinin bugüne kadar neden Türkçeye tercüme edilmediğini merak ederim. Kitabın basım tarihi, 1934. Neredeyse 80 yıldır Türkiye'deki okurun akli karışmasını diye kitap gözlerden saklanmış. Onu nadir olarak ele alan çalışmalardan biri, Prof. Ömer Kürkçüoğlu'nun "Türk-İngiliz İlişkileri"dir (Ank. 1978).

Nicholson Lozan'da olup bitenleri bize İngiltere Dışişleri Bakanı Curzon açısından göstermekte, böylece alternatif bir Lozan portresi de çizmektedir. Buna göre Curzon konferansı baştan sona bir orkestra şefi gibi yönetmiş, gerektiğinde masaları yumruklamış, gerektiğinde o soğuk İngiliz esprilerini patlatmış, zekâ dolu çıkışlarla İsmet Paşa'yı sersemletip bunaltmış, alacaklarını aldıktan sonra 4 Şubat günü 9.45'te bizi Fransızlarla baş başa bırakıp Orient Express treniyle Londra'ya dönmüş ve konferansın son bölümüne katılma gereğini dahi duymamıştır.

Curzon, Lozan'da Musul meselesini erteletmiş, azınlıklar, Boğazlar, silahsızlandırılmış bölgeler, Trakya sınırı, adalar, Yunan tazminatı gibi sorunları istediği tarzda halletmiş, Türkiye ile Sovyetler Birliği arasına fit sokmayı başarmış, mali, adli ve iktisadi kapitülasyonlarla ilgili meseleler ise daha çok Fransızları ilgilendirdiği için onların hallini ertelemiştir. Bu sonuç hem İngiltere kamuoyunu tatmin edecek hem de üzerinde anlaşılamayan meselelerin Fransızlar ve İtalyanları ilgilendirdiği söylenecekti. Halk bunların ayrıntısına vâkıf olmayacağı için çok da önemli değildi. Nicholson şöyle diyor:

Sonuçta İngiltere Lozan'da verdiği diplomatik savaşı kazanmıştı: Curzon, Doğu'da İngiliz prestijini ihya etmişti. Geriye, bu prestiji Batı'da ihya etmek kalmıştı. Müttefiklerinden kopmuş görünmemek için Fransa ve İtalya'yı, onların tatmin olmayacağı hiçbir antlaşmaya imza atmayacağı konusunda temin etti. Şimdi İsmet'ten de, Mustafa Kemal'den de daha zorlu bir rakip bekliyordu kendisini: Fransa Başbakanı Poincare. 1924 Ocağı itibariyle Poincare de teslim olacaktı Curzon'a.

Nicholson bir de sürpriz yaparak Curzon'un sekreterlerinden birinin özel günlüğünden geniş bir alıntı yapıyor. Alıntıda Curzon'un bir yandan müttefikleriyle, öbür yandan Venizelos ve İsmet Paşa'yla nasıl piyon gibi oynadığı bizzat içeriden bir tanığın dilinden aktarılıyor. Bu kısmı paylaşacağım sizinle ama daha önemlisi, o günlüğün nerede olduğunu tespit etmiş olmam. Bundan sonrası, bulup yayınlamak olacaktır.

Müjde! Veya Eyvah! Baktığınız yere göre değişir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Orduya siyasetin girmesi Balkanlar'ı kaybettirmişti

Mustafa Armağan 2011.08.07

YAŞ kararlarından sonra bir emekli valiyle konuşuyorduk. Her zaman pürüzlü çıkan sesi bu defa parlıyordu. "Sevgili Mustafa" dedi, "Cumhuriyet kuruluyor".

Bir an şaşırdım ama gerçekten de neredeyse bir asırlık bir vesayet sürecinin tersine döndüğü günleri yaşamıyor muyduk? Gerçi bunun anayasal ve yasal temelleri henüz ortada yoktu ya, yeni anayasayı biraz da bunun için istemiyor muyuz?

Siyasetin vesayetten kurtulması adına ciddi bir adım daha atılırken, akla ordunun siyasete bulaşmasının ne büyük tahribatlara sebebiyet verdiğini araştırmanın gelmesi kaçınılmaz. Özellikle de İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin 1908'den 1918'e doğru giderken her geçen yıl biraz daha katmerlenen entrikalarının sonraki dönemin siyasi yapılanması üzerinde olumsuz bir etki bıraktığı muhakkak. Dolayısıyla biz bugün yalnız 27 Mayıs'tan gelen askerî darbe geleneğinden değil, belki yüz yıllık bir askerî vesayet tahribatından da sıyrılmaya uğraşıyoruz.

Birkaç ay sonra 100. yıldönümü gelip çatacak olan Trablusgarb Savaşı, adeta Osmanlı Devleti'ni öldürecek silahın tetiğini çekmişti. Trablusgarb, oradaki kuvvetlerimizi Yemen'e, Abdülhamid'in vaktiyle depoladığı silahları da Balkanlar'a kaydıran Mahmud Şevket Paşa tarafından bir ikramiye olarak İtalya'ya verilmiş oldu. Daha yaralarını sarmadan, Osmanlı ordusunun zaafını gören Balkan devletleri Avusturya-Macaristan'ın da teşvikiyle bir İttifak oluşturdular ve Karadağ'dan başlayarak sırasıyla savaş ilan ettiler. Makedonya başta olmak üzere Balkanlar'ın (Edirne dahil) elimizden çıkması için 5 ay yeterli olacaktı.

26 Mart 1913 günü teslim olan Edirne'yi 155 gün kahramanca savunan Şükrü Paşa (Kâzım Karabekir de maiyetindedir), savunma sırasında askerin arasına karışmış olan eski İçişleri Bakanı Talat Bey'i görür (sonradan Talat Paşa olacaktır). İsmail Hami Danişmend'in bizzat Şükrü Paşa'nın ağzından aktardığına göre, Talat Bey askere gönüllü yazılarak Edirne'ye gelmiştir.

Maksadını merak ettiniz mi? Şükrü Paşa cevaplandırır:

"Talat Bey'in maksadı, askerlik yapmak değil, askeri ifsat etmektir. Komutanların oturduğu binaya yerleşmiş olan bu sözde 'er', paşalar gibi yaşamakta ama en önemlisi, aldığım istihbarata göre askeri savaştan kaçınmaya teşvik etmekte, özellikle de Anadolu kökenli erlere Rumeli'nin kendi vatanları olmadığından bahsetmektedir."

Bunun üzerine Şükrü Paşa hemen Talat Bey'i çağırır ve kendisine "Bey oğlum!" diyerek yaptığı olumsuz propagandayı bildiğini söyler. Sonra da bir an önce Edirne'yi terk etmesini emreder, aksi halde kendisini idam ettirebileceği tehdidinde bulunur.

Balkan Savaşlarından hazin bir manzara: Edirne'yi savunurken şehid düşen erlerimiz (solda), sağda yatanlar Bulgar askerleri.

Danışmend'in "Kronoloji"de aktardığına bakılırsa Talat gider ama Kızılay müfettişi sıfatıyla Edirne'de bulunan bir başka İttihatçı, Dr. Bahaddin Şakir ifsatlarına devam etmektedir. Onu da şehirden kovan Şükrü Paşa, İttihatçıların o sırada iktidarda bulunan İtilaf hükümeti bir zafer kazanırsa kendilerine iktidar kapısının kapanacağından endişe ettikleri için bunu yaptıkları, iktidara gelebilmek uğruna ordumuzun yenilmesini istedikleri yorumunda bulunur.

Durun, hemen Danışmend'in İttihatçı düşmanlığı yüzünden bunları uydurduğunu söylemeyin. Zira başka tanıklar ve kanıtlar da var elimizde.

Mesela İttihatçıların içinden gelen ve Teşkilat-ı Mahsusa'nın kurucularından Albay Hüsamettin Ertürk'ün hatıraları önemli ipuçları uzatıyor önümüze. Şöyle yazıyor "İki Devrin Perde Arkası" (1964) adını taşıyan hatıratının 81. sayfasında:

"İşin en hazin ve feci tarafı, particilik mücadelesi yalnız mecliste mebuslar arasında cereyan etmiyor. Ordu da bu kötü hastalığa bulaştırılmış bulunuyordu. Meselenin en vahim manzarası, yüksek kumanda heyeti ile genç subaylar arasındaki anlaşmazlık idi. Kumandanlar, askerî erkân yaşını başını almış subaylar padişah ve halifeye sadık kalmak kararında bulunmuş, Hürriyet ve İtilaf partisine mensup kimselerden ibaretti. Genç subayların hepsi İttihatçı idiler. Gayeleri, Hürriyet ve İtilaf partisini devirmek, idareyi ele almak, düşmanlarla savaşarak yeni zaferler ve yeni fetihler meydana getirmektir. Bu iki zümre birbirini dinlemiyor, birinin verdiği emir, diğerleri tarafından kasden tatbik olunmuyordu. Bu meyanda saf Mehmetçikler de zehirleniyordu."

Albay Ertürk, İstanbul'a dönüşünde Zeki Paşa da kendisine en güvendikleri Çatalca mevkiinde subaylarımızın İttihatçı ve İtilafçı diye ikiye ayrıldığını, bunun korkunç bir bulaşıcı hastalık gibi orduya yayılmış bulunduğunu söylüyor ve ekliyor: "Bunun adına particilik diyorlar."

Bir komutan öbür parti safındaki meslektaşına burnu sürtülsün diye yardım etmiyor, diğeri de aynısını buna yapıyor. Siyaset yüzünden birlik ve bağlılığını yitirmiş bir ordunun başarılı olması mümkün mü? Nitekim olamıyor ve Bulgarlar soluğu İstanbul'un burnunun dibindeki Çatalca köyünde alıyor. Yaklaşık 1 milyon km² toprak ve 3 milyon insan kaybediyoruz. Eğer Bulgarlar ile Yunanlılar birbirine düşmeselerdi Edirne bile sınırlarımızın dışında kalabilir, Trakya sınırimız Tekirdağ'dan geçiyor olurdu.

Siyaset orduyu ikiye bölüp komutanları birbirine düşman etmiş ve sonuç, Balkan faciası olmuştu. Oysa savaştan önce Avrupa devletleri savaşı kazanacağımızdan o kadar emindiler ki, sonuç ne olursa olsun sınırların değişmeyeceğini ilan ediyorlar, İngilizler 'bari Sofya'ya kadar gidin de daha fazla ilerlemeyin' diye tavsiyede bulunmak ihtiyacını hissediyorlardı. Daha önce devletler karşısında uğradığımız bu hezimet, askerin siyasete karışmasının bir devlet için nelere mal olabileceğini gösteren çarpıcı bir misaldir.

Nitekim savaş devam ederken Enver ve Yakup Cemil beyler Babıali Baskını'yla silahlı darbe gerçekleştirerek iktidarın dizginlerini yeniden ellerine geçirecekler, işin garibi, devirdikleri Sadrazam Kâmil Paşa'yı Edirne'yi düşmana vermekle suçladıkları halde, onu bizzat elleriyle imza atarak Bulgarlara teslim etmekte sakınca görmeyeceklerdi. İyi de darbe Edirne'yi vermemek için yapılmamış mıydı?

Ve ihanet. Balkanlar'da son kalelerimizden İşkodra'da Hasan Rıza Paşa kahramanca direniyordu. Hani şu Abdülhamid'i tahttan indirmeye giden heyette bir Esad Toptani vardır ya, onun planladığı bir suikast sonucu Hasan Rıza Paşa şehit edilir ve yerine geçen Esad Toptani Paşa, 23 Nisan 1913'e kadarki göstermelik direnişten sonra İşkodra'yı Karadağlılara teslim eder. Ancak Düvel-i Muazzama bu büyük lokmayı suikastçı Esad Toptani'ye söz vermiştir, şehir Arnavutluk'a verilir. (Su testisi su yolunda kırılacak ve Esad Toptani de öldürülecektir.)

İttihat ve Terakki'nin içinden gelen Ahmet Bedevi Kuran şöyle der: "O sıralarda askerin subayına bağlılığı, subayların maiyetine güveni kırılmış, güvensizlik her iki tarafı manen birbirinden ayırmıştı." Zeki Paşa ise şunu ekliyor: "Yenilgimizin sebebi, komutanların askerlikten gayri şeylerle meşgul olmalarındandır."

Komutanlarımızın "askerlikten gayri şeyler"le uğraşmalarının önünü yüz yıldır alamıyoruz gördüğünüz gibi. Umarım bu defa başarırız. Yoksa durum vahim....

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İşte İnönü'nün Atatürk'ü çarpıttığının belgesi

Mustafa Armağan 2011.08.14

Eski gazeteleri gözden geçirmek kadar zevkli ve aynı oranda şaşırtıcı pek az şey var bu dünyada. Geçenlerde sahaftan yine bir tomar eski gazete satın aldım ve günlerce sararmış sayfaların arasında dolaştım durdum. Şaşırdığım ve düşündüğüm nice haberle karşılaştım. İşte onlardan birisi:

"Atatürk'ün 22 yıl muhafızlığını yapmış olan 85 yaşındaki Başçavuş Tahsin Cinoğlu, Milli Savunma Bakanlığı'ndan kendisine tahsis edilecek maaşı ve İstiklal Madalyası'nı beklemektedir."

Günaydın gazetesinin 10 Kasım 1969 tarihli nüshasında yer alan haberde Atatürk'ün korumasının Bektaşî dedeleri gibi upuzun sakalıyla çekilmiş bir fotoğrafına da yer verilmiş. Düşünün, Cumhuriyet kurulalı 46 yıl olmuş, Atatürk'ün 22 yıl korumalığını yapmış olan bir emekli askere henüz maaş bağlanmamış, onu bırakın, İstiklal Madalyası dahi verilmemiş. Görüldüğü gibi İstiklal Madalyası'nı alanların hepsi onu hak etmedikleri gibi, Cinoğlu gibi alamayan binlerce hak sahibi de beklemedeydi.

Verilmeyenlerin mutlaka CHP ile veya yeni rejimle bir sorunları olduğunu düşünüyorum. Madalyayı Tek Parti döneminde istediklerine vermişler, istemediklerine vermemişler. Bunu sonuna kadar tartışmaya varım. Ancak CHP ve İnönü'nün, ellerine imkân geçtiğinde tarihi nasıl çarpıttıklarına ve devirler değiştikçe nasıl çark ettiklerine bazı örnekler vermek bugün daha önemli görünüyor bana.

Malum, Atatürk'ün cenaze namazı sarayda gizli saklı kılınmıştır. Türkçe kamet getirilmiş ve iftitah tekbirini Şerefeddin Yaltkaya "Tanrı Uludur" diye almıştır. Nedendir bu gizlilik? Ve nedendir her Müslüman gibi Atatürk'ün de cenazesinin camiden kaldırılmasına karşı çıkma, törende hiçbir dinî sembole yer vermeme tavrı.

Ve 1953'te Anıtkabir'de toprağa verilirken kardeşi Makbule Atadan'ın tabuta Arapça bir dua koymak istemesi karşısında "O bunu istemezdi" diye geri çevrilmesinin anlamı nedir?

CHP Genel Kurul Toplantısı'na giderken bir vatandaş İnönü'nün ayağını böyle öpmüştü.

Atatürk'ün cenaze törenini dinî unsurlara yer vermeden icra ettirenler, acaba kendi cenazelerinde nasıl davrandılar? diye insan merak ediyor. Dönemin Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak, tekbirlerle ve tarikatdaşlarının zikirleriyle uğurlanmıştı son yolculuğuna. Zamanın Başbakanı Celal Bayar Müslüman'a yakışır bir törenle toprağa verilmişti. Keza zamanın Cumhurbaşkanı İnönü'nün cenazesi de tam bir Müslüman cenazesi gibi kaldırılmıştı. Hem de çok ilginç ayrıntılarla bezeli bir kaldırılıştı onunkisi. CHP'liler kadar olmayanların da bilmesi gereken ayrıntıları 29 Aralık 1973 tarihli Hürriyet gazetesinden beraberce okuyalım:

"İnönü'nün ruhunu taziz için mevlit okutturulacağı ifade edilmiştir. İnönü'nün yıkanması işlemi, Pembe Köşk'teki banyoda ve Ankara Müftüsü'nün nezaretinde yapılmıştır. Yıkama işlemini tamamlayan iki imama aile yakınlarından biri yardım etmiş, bu sırada iki oğlu (Ömer ile Erdal) babalarının vücuduna birer tas su dökmüşlerdir. Yıkama işlemi bittikten sonra vefatından sonra alınmış bir kefene sarılmak istenince, eşi Mevhibe İnönü müdahale etmiş ve kendi sandığından çıkardığı "Hasa" denilen bir kumaştan yapılmış kefenin kullanılmasını istemiştir."

Haber şöyle devam ediyor:

"Bayan İnönü ayrıca, yine sandıktan çıkardığı, üzeri sim ile "Lâ ilâhe illallah Muhammeden Resulullah" yazılı 1,5 karış eninde yeşil satenin, İnönü'nün göğsü üstüne konulmasını istemiştir."

Burada dikkat çekmek istediğim husus, Cumhuriyet'in ikinci kurucusu İnönü bir Müslüman gibi gömüldüğü halde ilk kurucusu Atatürk neden bundan mahrum edildi? Atatürk'ün suçu neydi? 'Beni Müslüman gibi gömmeyin' diye bir vasiyeti mi vardı yoksa? Makbule Hanım'ın isteği reddedilirken Mevhibe Hanım'ınki neden normal karşılandı? Aradan 35 yıl mı geçti? Yani zamanla işler değişti diyorsanız, o zaman Atatürk 1938'de değil de, 1958'de ölse farklı gömülecekti mi demek istiyorsunuz? (Bu arada 1953'teki törende de herhangi bir dinî sembole yer verilmeyişi, Demokrat Partililerin de CHP'den farklı düşünmediklerini akla getiriyor.)

Dahası, İnönü uzun siyasi hayatında din konusunda zikzaklı bir yol izlemişti.

Mesela türbeleri kapatan kanunu başbakanlığı döneminde çıkarmış ama cumhurbaşkanlığı döneminde yasağı kaldıran imzayı da kendisi atmıştı. 1950 seçimlerinden önce apar topar açılan türbeler sayesinde Demokratlara gidecek "Müslüman" oylarını avlama hesapları yapmıştı besbelli ama tutmadı.

Arapça ezanın yasaklanması başbakanlığına, kanunla yasaklanması cumhurbaşkanlığına rastlar. 1950'de ezan yasağının kaldırılmasına karşı çıkmayan da, 1965 yılında bir meydan konuşmasında ezan okununca susup huşu içinde(!) dinleyen de, bir zamanlar kapattığı Mevlana'nın türbesine gidip neredeyse biz Cumhuriyet'i ondan ilham aldık demeye getiren de İnönü'dür (Meydan, 13 Temmuz 1965). Oysa yıllar önce ezan okunurken susan Menderes'i dini siyasete alet etmekle suçlayan da kendisiydi.

Atatürk'ü istediği kılığa büründüren ve ne yalan söylemeli, kendisini öne çıkarttırmak için çarpıtan İnönü'nün böyle bir kurnazlığı daha hayattayken yüzüne vurulmuş ama cevap verememişti. Kendi anlatımına göre İsmet Paşa Atatürk'le 1916'da Kafkas cephesinde tanışmıştır. Kendisi 2. Ordu'nun kurmay başkanıyken başlarına Mustafa Kemal atanır. Ordunun durumunu sorar. O da 2 saat anlatır ve bir teklifte bulunur. M.Kemal de bayılır buna. Atatürk'ün kendisine güveni oradan gelirmiş vs.

Sabiha Deren, Meydan dergisinde (16 Kasım 1965) sağ olan İnönü'ye, keza sağ olan eski Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'ın ağzından cevap verir. Aras, bir gün Atatürk'ün kendisine İnönü'yle tanıştıkları anı şöyle anlattığını aktarmıştır (özet):

"İnönü'ye planını anlattırdım. Beğenmedim, aynı fikirde değilim dedim. Hayret etti. Çekilmemiz gerektiğini anlattığım halde ısrar ediyordu. İstanbul'a sormamız gerekir, dedi. Neden? dedim. Sonra sorumlu olursunuz, diye uyardı. Ben de 'Kararımı alır uygulamam, soracaksa İstanbul bana sorar' dedim. Sabah benim çekilme planımı çalışıp getirdiğini gördüm. Hakikaten mükemmel bir plandı. Ve dediklerimi ben bile bu kadar güzel planlayamazdım. İsmet'e dikkat etmek lazım Tevfik, zira o inanmadığını bile mükemmel surette planlar ve uygulayabilir."

Bu alıntıdan iki gerçek göz kırptırıyor tarihe: 1) "İnönü tarihi" diye bir tarih vardır ve İnönü Atatürk'ü de kendisine uydurmuştur. 2) İnanmadığını bile mükemmelen yapabilir oluşu, tam bir tiyatrocu ustalığını gerektirir. Ve 3) Neden İnönü üzerinde ısrarla duruyorsun? sorusunun sahiplerine gülümseyerek mukabele ediyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ecevit, CHP'nin Atatürkçülüğünü nasıl eleştirmişti?

Mustafa Armağan 2011.08.21

19 Mayıs 1944 günü sabahın alacakaranlığında Süleymaniye Camii'nin avlusunda iki karaltı minarelere doğru ilerlemektedir.

Ellerinde 32 metrekarelik bir Amerikan bezi vardır. Birinci adam minarenin ilk şerefesine sessizce çıkarak bezi iple sıkıca bağlamış, arkadaşının da karşı minarede aynı şeyi yapmasını beklemeye başlamıştır. Tam bu sırada caminin bekçisi onları fark ederek düdüğünü çalar, alarm verilir. Kaçmaktan başka çare yoktur. Nitekim biraz sonra iki adam karanlıktan istifade ederek -şimdilik- kayıplara karışırlar.

Eylemcilerden birisi geçtiğimiz günlerde hayatını kaybeden Mihri Belli'dir. Peki suçları? Bezin üzerine 2 metre boyundaki harflerle "Saraçoğlu Faşisttir" yazmışlardır! Bundan büyük suç olur mu Tek Parti devrinde?

Şimdilerin tatlısı solcularının toz kondurmadıkları Tek Parti dönemi, aslında bir zamanlar solun da faşistlikle suçladığı bir zulüm dönemine tekabül etmekteydi. Kendi geçmişlerini bilmemek sadece sağa mahsus bir olay değil demek ki.

Savaş Açıkçaya'nın "Solun Türk Devrimiyle İmtihanı" (Paraf: 2011) adlı kitabı hem titiz basın taramalarıyla, hem de 2007 yılında Mihri Belli'yle gerçekleştirdiği üç söyleşiyle solun Atatürk ve CHP ile sorunlu ve zorunlu, hatta kerhen kurduğu ilişkiyi irdeleyen değerli bir çalışma.

CHP'nin özellikle 1965'ten sonra içine girdiği ideolojik bunalım -ki hâlâ sürüyor bence- Atatürk'le kurdukları bu sallantılı bağlantıdan çıkıyor. Hem ülkenin sahibiyim, hatta gerçek sahibiyim iddiasında, hem de Ecevit'i istisna edersek hiçbir serbest seçimde iktidara gelemiyor. Adı Halk Partisi olduğu halde gücünü halktan değil, asker-sivil bürokrasiden alıyor.

Bu çelişkiyi çözmeyi deneyen tek CHP lideri Bülent Ecevit olmuştu. Ancak onun da karşısında, sallansa da, hâlâ yıkılmamakta direnen İsmet İnönü heykeli vardı. Tek kişilik bir parti gibiydi. Üstelik 27 Mayıs darbesinden sonra

silah zoruyla kendisine verilen Başbakanlık koltuğundan Demirel'in de oyunlarırla düşürüldükten sonra bunalıma giren partisini tekrar toparlaması mümkün olmayacaktı.

İşte tam bu sırada CHP binasında ilk defa Atatürkçülük dışında bir ideolojinin hayaleti gezinmeye başlar: Ortanın Solu. İnönü Milliyet'e verdiği bir beyanatta "CHP devletçi bir partidir ve bu sıfatla elbette ortanın solundadır" der demez partide kazan kaldırmalar başlar. Ağır toplardan Tahsin Banguoğlu ve Kasım Gülek İnönü'yü eleştirirler. Herkesin kafası karışıkken 1965 seçimlerine girilir ve CHP halktan bir kere daha tokat yer. Partinin sol kanadına mensup Bülent Ecevit'in önünün açılması bundan sonradır. Ecevit, Orta'nın Solu ideolojisinin CHP'nin gerçek ideolojisi olduğunu savunarak yükselmiş ve 1969 seçim yenilgisinden sonra tahtı iyice sarsılan ve yaşlanan İnönü'nün halefi olmuş ve sonunda kendi partisinde yenerek sağlığındaiken koltuğuna oturmayı başarmıştır.

Atatürk'ü gerçek devrimci olmamakla eleştiren Bülent Ecevit, 1974'te The Middle East dergisi tarafından "Yeni Atatürk mü? diye tanıtılmıştı.

Ancak Ecevit'in bu yükseliş sürecinde Atatürk hakkında yaptığı değerlendirmeler, 2005 yılında Zaman gazetesine verdiği "Vahdettin hain değildi" demecinin tesadüf eseri söylenmediğini doğrular niteliktedir. Ve sol açısından yeni bir söylemdir. Şimdi Ecevit'in o görüşlerinden birkaçını görelim:

Türkiye'de solun Atatürk'ü araçsallaştırması, yani reddetmeden kendi devrimlerine giden yolda aşılacak bir adım sayması alışkanlığına Ecevit'in de sahip çıktığını görüyoruz. Ancak o biraz daha cesur çıkmış ve solda bir Atatürk eleştirisi çığırını açmıştır. Mesela Atatürk'ü tabulaştırmamak gerektiğini şöyle savunmuştur: "Atatürk'ü tabulaştırmak, Atatürkçülüğe en aykırı bir eğilimdir."

Atatürk'ü özleyenlere de söyleyecekleri vardır Ecevit'in: "Bazı kötümser kişiler, Atatürk'ün ölümünden otuzu aşkın yıl sonra, hâlâ bir Atatürk özlemi içendedirler. (Bunlar) kendi toplumlarına o kadar güvensizdirler ki, illa Atatürk dirilsin de veya bir başka Atatürk çıksın da, kendilerini kurtarsın isterler. Ölümünden otuzu aşkın yıl sonra Atatürk, kendini Türk toplumuna, bu kötümser kişilerin aradığı kadar aratıyor olsa idi, Atatürk'ün başarılı olmadığına hükmetmek gerekirdi. Oysa Atatürk'ün başarısı, Türk toplumunun Atatürksüz yürüebilmesidir."

Sanki bugünkü CHP'liler için söylenmiş gibi değil mi? Ama daha söyleyecekleri var Ecevit'in. Darbeciliğe ve askerden medet ummaya yönelik çabalarına Atatürk'ü kalkan yapanlara ise Atatürk devrimciliğinin bir yaptığı devrimler şeklinde somut, bir de sürekli devrimcilik şeklinde soyut yönü vardır şeklinde tepki gösterir. Ancak bu ikisi birlikte olursa gerçek Atatürk devrimcisi olunabilir. 1920'ler ve 1930'lardaki devrimlere saplanıp kalanlar gerçekte devrimci değil, tutucudurlar, çünkü geçmişe saplanıp kalmışlardır. Ecevit'e göre Atatürk her türlü tutuculuğa karşıdır, "Atatürk tutuculuğu" da buna dahildir.

Doğan Avcioğlu'nun başını çektiği Yön hareketinin Atatürkçülüğünü de sorgulayan Ecevit, bunların aslında Atatürkçü de, solcu da olamayacaklarını söyler. Bunlar "Atatürkçü geçinen sözde devrimciler"dir. Onlar süngülerin arkasından devrim yapmayı amaçlıyor, halktan değil, üniformalılardan medet umuyorlardır. Oysa Atatürk savaştan sonra üniformasını çıkarmış, sivil siyasete yönelmiştir, Yöncüler ise kendileri sivilken askerliğe yönelmekteydiler. Velhasıl 'Halka rağmen halk için' anlayışı Ecevit'e göre değildi.

Savaş Açikkaya'nın deyişiyle, Atatürk dönemini bir "devr-i saadet" olarak gören ve özlem duyan anlayışa karşı bayrak açan Ecevit, Cumhuriyet devrimlerinin daha çok üstyapıyla ilgili biçimsel ve yüzeysel devrimler olduğunu söyleme cesareti gösterebilmiş, oysa demiştir, asıl ihtiyaç duyduğumuz devrimler altyapı devrimleridir. Bunu Atatürk yapamamış ama ona giden yolu hazırlamıştır. Dolayısıyla yapılacak "gerçek

devrim", Atatürk'ü de aşacaktır. (Bunları 12 Kasım 1969'da Ulus gazetesine açıklarken, İnönü hâlâ CHP genel başkanıdır ve kendisi de genel sekreterdir. CHP ne genel sekreterler görmüş?)

Partisi içinden kendisini "Geçmiş inkâr edemezsin" diye eleştirenlere Ecevit'in cevabı gayet sert olmuştu: "Atatürk'ü bir tanrı olarak ele almamak gerekir."

Sonrası biliyorsunuz. 12 Mart muhtırası ve arkasından kurulan Erim hükümeti İnönü tarafından desteklenecek, Ecevit de tepki olarak genel sekreterlikten istifa edecektir. Bir yıl sonra yapılan kurultayda bu defa Ecevit'in İnönü'ye devirerek genel başkan seçilmesi üzerine istifa eden vekiller artık CHP, Atatürk'ün partisi olmaktan çıktı diyorlardı. 1972'de böyle deniliyorsa, bugün neden aynı şey denilemesin?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Libya'ya silah, komutan, bakan, hatta başbakan ihraç etmiştik

Mustafa Armağan 2011.08.28

Az kaldı, Kaddafi 1 Eylül'e kadar dışını sıkabilirse iktidardaki 42. yılını bitirip 43. yılına adım atacak.

Kaddafi'den kurtuluşa az kaldı, dememi bekliyordunuz değil mi? Bu ne acele efendim? 1969'da Kral İdris'e karşı gerçekleştirdiği "el-Fetih devrimi" liderinin Libya'yı bugün nasıl bir kan gölüne çevirdiği malum olmakla birlikte Kaddafi 1970'lerde Türkiye ve İslam dünyasındaki kitlelerin alkışladığı liderdi. Şimdilerde unutuldu ama gelmiş geçmiş en etkili 'İslamî film' sayılan "Çağrı"nın finansörü de Kaddafi'den başkası değildi. Kıbrıs Barış Harekâtı'nda savaş uçaklarınızın benzini benden diye destekleyen de, Amerikan ambargosunu, sayesinde deldiğimiz devlet başkanı da oydu. (Artık muhalefet saflarına geçtiğini öğrendiğimiz eski Başbakan Callud o zamanlar Türkiye'de fevkalade popüler bir isimdi ve 1975'teki Türkiye ziyareti çok kritik bir anda nefes almamıza yaramıştı).

Neyse, devir değişti, böyle oldu. Şimdi gitmesinin daha hayırlı olduğuna inanıyoruz. Ancak Kaddafi sonrası dönemde Libya'yı nelerin beklediği de ayrı bir soru işareti. Zira bir devlet olma vasfını, derinliğini, etkinliğini kazanabilmiş değil henüz. Üstelik Libya'nın bir devlet haline gelebilmesi için Türkiye, ilk zamanlar belki para veremedi ama silah, askerî uzman ve hatta Başbakan bile ihraç etmişti.

Şimdi takvimleri yüz yıl öncesine alarak bugüne doğru hızla ilerleyelim.

29 Eylül 1911'de İtalyanların başlattığı Trablusgarb savaşı, arkasından gelecek 11 yıllık felaketin tetikçisi olacak, o gün atılan ok, Osmanlı Devleti'nin Afrika'daki bu son toprağını koparmakla kalmayacak, Balkanlar'ı, Ege Adaları'nı, Arabistan yarımadasını işgalle yetinmeyerek İstanbul'un kalbine bir mızrak gibi saplanacaktı. Demek ki, parçalanışımız bugün Libya'nın bir parçası olan Trablusgarb'ın kaybıyla başlamıştır diyebiliriz.

Osmanlı Devleti 1912 Uşi Antlaşması'nı imzalasa da, Libya'nın elini hemen bırakmamış, önce Enver, Mustafa Kemal, Fethi (Okyar) ve Deli Halid Bey gibi gönüllü subayların katılımıyla iç bölgelerde İtalyanlarla mücadeleye devam etmiş, Balkan Savaşı patlak verince mücadeleye bir süre ara verilmişse de, bir Osmanlı şehzadesini, bir ara Fenerbahçe'nin başkanlığını da yapacak olan Osman Fuad Efendi'yi muhtemelen iç bölgelerde kurulacak olan bir "Libya" devletinin başına geçirmek ümidiyle Trablusgarb'daki birliklere komutan olarak gönderecektir.

Fuad Efendi Mondros Mütarekenamesi'nin imzalanması üzerine geri dönecek, Libya İtalyanlara ancak Mondros'la terk edilecektir.

Ne var ki, İstiklal Savaşı yıllarında bir Libyalıyı, Şeyh Sunusî'yi, Mustafa Kemal Paşa'nın yanı başında görmemiz sürpriz sayılmamalıdır. Hatta Şeyh Sunusî, Temmuz 1918'de son Osmanlı padişahı Vahdettin'e Hz. Ömer'in kılıcını kuşatarak bir ilke de imza atmıştır. Sivas Kongresi günlerinde Sivas'ta bir İslam Kongresi düzenleneceği ve başkanlığını Şeyh Sunusî'nin yapacağı haberini zamanın gazetelerinde okumak mümkündü. O bir İslam kahramanıydı ve şimdi İslam'ın son kalesini ve Hilafeti kurtarmak üzere yola çıktığını açıklayan Milli Mücadele'ye bütün gücüyle destek veriyordu. Ancak savaştan sonra o da hayal kırıklığına uğrayacak, İslam dünyasını kurtaracak bir savaş olarak destek verdiği İstiklal Savaşı'nı kazananlar, işlerinin burada bittiğini, Libya'nın başının çaresine bakması gerektiğini ilan edeceklerdi.

Bizim zafer zannettiğimiz Lozan Antlaşması'nın 22. maddesiyle Libya'yı kendi kaderine terk etmiş, "her ne nitelikte olursa olsun Trablusgarb üzerinde sahip olduğu"mu bütün hukuk ve imtiyazların kesin olarak kaldırılmasını beyan etmişizdir. Biraz tuhaf gelse de, demek ki 1923'te, hâlâ Libya üzerinde bazı hak ve ayrıcalıklarımız varmış ve biz bunları İtalyanlara terk ederek "zafer" kazanmışız! Bu arada Ömer Muhtar'ın Mustafa Kemal Paşa'ya, yardım etmesi için gönderdiği mektubu adresine ulaşmadan İtalyanların ele geçirdiklerini belirtelim.

Gel zaman git zaman İtalyanların 1942'de boşalttıkları Libya'da, İngilizler askerî bir yönetim kurarlar. 2. Dünya Savaşı'nda Şeyh Sunusî'nin yeğeni İdris, İttifak devletlerine yardım etmiş, onlar da kendisine Libya'nın bağımsızlığını vaat etmişlerdi. BM Libya'nın bağımsızlığına 1949 Aralık'ında karar verdi ve İdris, 1951 Aralık'ında bağımsız Libya'nın başına resmen geçmiş oldu.

Ancak bu arada ilginç bir gelişme yaşanmış ve İdris, yeni devletini kurarken bu toprakların eski sahibi Türkiye'den bir kaymakama Başbakanlık teklifinde bulunmuştu. Gerekçe olarak da diyordu ki: "Siz Türkiye'de Avrupalılar karşısında ezilmemeye, hatta onlara boyun eğdirmeye alışmışsınızdır. Oysa Arapların hepsi esirliği yaşadı, başkaldırmayı, direnmeyi bilemiyorlar." Hatta Kral İdris'in Türkiye ile federal birlik kurma tasavvurları dahi vardı ama arkası gelmedi. Böylece kendisi Libya'da ilginç bir Osmanlı yöntemi olarak yerli kızlarla evlenip oraya yerleşen ailelerden Kuloğulları'na mensup olsa da, Türkiye'ye gelmiş olan Sadullah Koloğlu (tarihçi Orhan Koloğlu'nun babası) yıllar sonra yeniden fes giyerek Bingazi'ye gitmiş ve 3 yıl süreyle Libya Devleti'nin Başbakanı olarak görev yapmıştır. (Geniş bilgi için bkz. O. Koloğlu, Arap Kaymakam, Aykırı: 2001.)

Bir kaymakamımız Libya'ya Başbakan olmakla kalmamış, aynı zamanda Menderes döneminde Libya'nın ayakta durabilmesi için çeşitli yardımlar yapılmıştır. Gerçi mali yardımı ABD, İngiltere ve Fransa yapmaktaydı ama Türkiye de boş durmayacak ve BM'de kurulmasını desteklediği Libya Devleti'ne askerî yardım ve uzmanlar gönderecektir. 1954 ila 1958 yıllarında 21'i yüksek okul, 8'i üniversite, 26'sı ilahiyat ve 8'i de askerî (4'ü deniz, 4'ü de hava kuvvetleri) okullarda olmak üzere 63 Libyalı öğrenciye Türkiye'de eğitim yapma imkânı sağlamış olup bunlar daha sonra Libya hükümetinde bakan, hatta Başbakan olarak görev yapacaklardır. 1954 Aralık'ında Türkiye'den gönderilen toplar törenle Libyalı yetkililere teslim edilmişti. Bu arada Ümran Yetişal adlı bir generalimizin Libya ordusunun organizasyonunda görev aldığını belirtelim.

Keza Başbakan Adnan Menderes ve Cumhurbaşkanı Celâl Bayar Libya'ya ziyaretlerde bulunmuşlar ve Libya'daki en önemli Osmanlı bağlarından biri olan Turgut Reis'in Trablusgarb'daki türbesini ziyaret etmişlerdi.

Liderler gelip geçer ama bizim Libya halkı ile dostluğumuz bakidir. Nitekim 1991'de kendisiyle yapılan bir söyleşide, zamanın Libya Dışışleri Bakanı Buşeyri (ki Türkiye'den gönderdiğimiz bürokratlardandı), bu derin bağı şöylece vurgulamak ihtiyacını duymuştu:

"Biz Türkiye'yi eleştiriyoruz, çünkü Türkleri çok seviyoruz. Bizim Türk halkına, İslamiyet'i altı asır boyunca savundukları için özel bir bağımız ve saygımız var. Bazı ülkeler yanlış yaptıklarında ilgilenmeyiz, fakat Türk kardeşlerimizi eleştiririz. Onlara kızdığımız için değil, tersine onlara duyduğumuz aşktan dolayı."

Bilelim ki, Libya meselesi bizim dış işimiz değil, iç işimizdir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tarih Ergenekoncuları, geçmişİ böyle çarpıtıyor

Mustafa Armağan 2011.09.04

Tarih rağbet görmeye başladı ya, ciddi veya gayri ciddi öyle çalımlar atılıyor ki okura, insan hayret uçurumlarının birinden diğere yuvarlanıyor.

Okumadığı bir İngilizce kitabı esas alıp birilerine giydirmeye çalışandan tutun da, Mimar Sinan ile Kanuni'nin kızı Mihrümah Sultan'ı birbirine âşık edenlere kadar tarihi yağmalayan taife, zehirli sarmaşıklar gibi ortalığı sarmış durumda.

Zavallı okur da ne yapsın? Pek azı "Filanca kitapta veya yazıda anlatılanlar doğru mu acaba?" sorgulamasını yapabiliyor. Diğerleri, çaresiz önlerine sürülenleri tüketmekle meşgul. Her gün bu tür sorulara muhatap olmak yorucu ve bıktırıcı ama sabırla okurlarımı aydınlatmaya devam ediyorum, gücüm yettiğince de edeceğim. Tarih alanını örümcek ağı gibi sarmış olan bu Ergenekonvari yapılanmanın hesabı görülünceye kadar sürecektir mücadele. Ya da susturuluncaya kadar...

İttihatçılardan beri propaganda yoluyla namuslu insanların göğüslerine yaftalar yapıştırılır (tabii alına kurşun sıkılarak susturulmadıysa). Bunlardan birisi, Dışışleri Bakanı Asım Bey'in, savaştan önce Meclis'te "Balkanlar'ın âtisinden (geleceğinden) imanım kadar eminim." dediği iddiasıdır. İttihatçılara göre o kadar gafil bir Dışışleri Bakanımız vardır ki, Balkanlar'daki büyük tehlikeyi görememiş ve bu haliyle Meclis'e teminat vermeye kalkmıştır. Sanki hiç kendilerinde suç yokmuş gibi Balkanlar'daki hezimetini bahane ederek darbeye kalkışacak olan İttihatçılar bütün faturayı İtilafçı hükümete çıkartmışlar ve bakanlar aleyhine iftira kampanyaları açarken, Dışışleri Bakanı'nın nasibine de bu iddia düşmüştür. Asım Bey bütün ömrünce böyle bir sözü söylemediğini ispatlamaya çalışmıştır ama nafile. Leke sürülmüştür bir kere.

Oysa Meclis-i Mebusan zabıtlarına bakılınca o sözün resmî tutanaklarda çok farklı kaydedildiği görülür. 2 Temmuz 1328 (1912) günü yapılan oturumda Hariciye Nazırı Asım Bey'in aynen şu cümleyi kullandığını okuyoruz: "Efendiler, bu devletin âtisinden imanım kadar emînim." Asım Bey, bu devletin geleceğinden imanı kadar emin olduğunu söylüyor, İttihatçılar resmî tutanaklara rağmen bu sözü "Balkanların geleceğinden imanım kadar eminim"e çevirme uyanıklığını gösteriyorlar.

Tarih böyle çarpıtılıyor işte

Öte yandan tarih asparagaslarıyla şöhret yapmış bir başkası, gazetesinde "sanal tarihin üstadları"na, yani fakire çatmak için İngilizce bir kitabı kanıt gösteriyor. Son zamanlarda sık sık gündeme gelen İngiliz tarihçi Niall Ferguson'un "Pitty of War" adlı "enteresan bir kitabı"nın çıktığını yazıyor ve kitabın adını "Savaşın Merhameti" olarak çeviriyor. Bir insana cehaletini ispatla deseniz ancak bunu yapardı. İki cümle deşifre etmeye yeter bu zata: 1) İngilizcede "Pitty" diye bir kelime yoktur, doğrusu tek 't' ile "Pity"dir. 2) Kitabın adını ancak İngilizce kursunda ilk kura devam edenler "Savaşın Merhameti" diye çevirebilirler; doğrusu, kitabın sonunda Ferguson'ın da açıkladığı gibi "Savaşın Trajedisi" veya "Savaşın Yanlılığı" ("the greatest error of modern history") olacaktır. Önce elinizde tuttuğunuz kitabı okuyabiliyorsanız okuyun da, sonra konuşun mirim, demezler mi şimdi?

İnkılap tarihçilerimizin görevlerinden birisi, başta Mustafa Kemal ve İsmet paşalar olmak üzere Cumhuriyet'i kuran kadronun bütün askerlik hayatlarını yenilgilerden arındırmaktır. Mesela 1913 Şubat'ında binbaşı rütbesinde bulunan Mustafa Kemal'in de yöneticilerinden (harekât şubesi müdürü) olduğu Akdeniz Boğazı Mürettep Kuvvetleri'nin Bulgarlara karşı düzenlenen Gelibolu taarruzunda hezimete uğradığı nedense atlanır ve suç, hep yapıldığı gibi Enver Paşa'nın geç hareket etmesine atılır. (Enver Paşa da onları erken harekete geçtikleri için suçlar.) Kabahat kimde olursa olsun bu bir hezimettir ve Mustafa Kemal'in harekât şube müdürü olduğu birlikler Gelibolu taarruzunda Bulgarlar karşısında tam 6 bin şehit, 18 bin de yaralı vererek geri çekilmişlerdir. Bu savaşı kazanan Bulgarların kaybı ise komik denilecek derecededir: Sadece 114 ölü, 416 yaralı. (Kaynak: Richard C. Hall, Balkan Savaşları, Homer: 2003, s. 108.) Peki bu olay neden geçiştirilir kitaplarda? Celal Erikan'ın 900 sayfaya yaklaşan Komutan Atatürk adlı kitabında şu cümle vardır: "Birleşik bir komutaya bağlanamaması yüzünden Bolayır saldırısı boşa çıktı." (İş Bankası: 2006, s. 94.) Gerçeğin üstü böyle örtülüyor işte.

Bir de güya Mimar Sinan, Kanuni'nin sevgili kızı Mihrümah Sultan'a o kadar âşık olmuş ki, adına inşa ettiği iki cami de Mihrümah'a duyduğu gizli aşkını ilan ediyormuş vs.

Bütün hikâye mükemmel ama bir tek kusuru var: Gerçek değil! Zira Sinan'la veya Mihrümah Sultan'la ilgili hiçbir kaynakta bu hikâyeyi doğrulayacak bir tek satıra dahi rastlanmaz. Mimarlık tarihçisi dostum Prof. Uğur Tanyeli'nin deyişiyle, bırakın gerçekliğine dair bir ipucunu, dedikodusuna dahi rastlayamazsınız.

Kaldı ki, Mihrümah Sultan'ın 17 yaşında Rüstem Paşa'ya verildiği yıl Sinan, 47 yaşında evli barklı biriydi. Üsküdar'daki ilk cami bittiği tarihte Mihrümah 25, Sinan 55; Edirnekapı'daki cami bittiği tarihte ise Mihrümah 43, Sinan 73 yaşındaydı. Üstelik Sinan, Mihrümah'ın ölümünden sonra 10 yıl daha yaşamıştır ki, hayal gücü kuvveti yazarlarımız Sinan'a "maşuk"unun anısına bir cami daha inşa ettirmeyi kurgulayabilirlerdi. Nasılsa akıllarına gelmemiş.

1) Bir padişah kızını Sinan gibi bir bürokratin bile olsa görme şansı yoktu. Harem, dizilerde gösterildiği gibi bir yol geçen hanı değildi ki, Sinan oraya girip Mihrümah'ı görebilsin! Vahdettin'in kızı Ulviye Sultan'ın İsmail Hakkı Okday'la evlendirilişini hatırlayın, son padişah zamanında bile evlenmeden bir sultanla karşılaşma imkânı bulunamıyordu. Nerede kaldı ki, Kanuni zamanında görebilsin.

2) Mihrümah Sultan'ın gerçek hayatı hastalıklarla geçmiştir.

3) Kaldı ki, Rüstem Paşa gayet kıskanç biriydi. Hanımının hastalıklarından birinde onu erkek doktora muayene ettirmemek için bin türlü yol aramış, ancak çaresiz kalınca İspanyol asıllı saray doktoruna muayene ettirmeye razı olmuştu. Doktorun bile giremediği hareme Mimar Sinan nasıl girecek de, padişahın kızını görecektir, ona âşık olacaktı?

4) Sinan'ın her iki camisinde ortaya koyduğu özgün çözümlerin değerini böylesine yüzeye çekmeye kimsenin hakkı yoktur.

Sanırım daha fazla söze hacet yok: Sinan'ın Mihrümah'a âşık olduğu ve iki eserini ona olan aşkını dile getirmek üzere yaptığı yakıştırmaları, tarihin nasıl yağmalandığına parlak bir misal teşkil eder yalnızca ve bütün değeri de bundan ibarettir vesselam.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Abdülhamid, Hahambaşı'na nasıl özür diletmişti?

Mustafa Armağan 2011.09.11

Herzl, bunun olumlu bir cevap olduğunu zannederek sevinecek ve yandaşlarına telgraf çekerek 'bu iş oldu' mesajı gönderecektir. Ancak bu cevap, aslında "olumsuz bir evet" demektir, zira 3 ay sonra Filistin'e ne şekilde girmiş olursa olsun bütün Yahudilerin sınır dışı edilmesini emreden iradenin altında da Abdülhamid'in imzası olacaktı.

Mavi Marmara katliamı için İsrail'den beklediğimiz özür, askerî krize dönüşürken, Türkiye'nin B ve C planlarını devreye sokacağını açıklaması ortalığı karıştırdı. Bundan böyle donanmamızın Doğu Akdeniz'de seyrüsefer halinde olacağı açıklaması da malum lobilerde "Türkiye'ye neler oluyor?" sorusunun kuyruğunu tutuşturmuş oldu.

Türkiye'ye bir şey olduğu yok, uykudan uyanıyor sadece. Cüceler ülkesindeki Gulliver, uykudan uyandığında kendisini sınırsız bağlamış bulunan organları teker teker koparıyor, hepsi bu. Yarın öbür gün Ayasofya ve 12 Ada dosyalarının açılmayacağını kimse garanti edemez; buraya yazıyorum.

Bu tarihî dönemeçte tarihimize yüz yüze gelmemiz kaçınılmaz; daha doğrusu tarihimize ve Sultan II. Abdülhamid'le. Abdülhamid Han'ın Yahudiler ile Siyonistleri nasıl hassas bir ölçüyle ayırt ettiğini ve teb'ası olan Yahudilerin haklarının korunmasına ne denli ihtimam gösterdiğini, öte yandan ülkesinin bir parçasını koparma planları yapan Siyonistlere karşı ne denli şiddetli davrandığını görmek için Yahudi tarihi uzmanı Avram Galante'nin "Abdülhamid ve Siyonizm" adlı makalesinden daha güvenilir bir kaynak bulunamaz. Henüz Türkçeye tercüme edilmemiş olan makalede Abdülhamid'in, çok güvendiği Hahambaşı Moşe Levi'yi alışık olunmadık bir şekilde azarlayıp tehdit ettiği ve ayağına kapandırıp özür dilediği bizzat Levi'nin torunu Yeşua Eşkenazi'nin verdiği belge ve bilgilere dayanılarak anlatılmıştır. Bu hararetli günlerde Abdülhamid'in zekâ ve dirayetinden günümüze düşecek damlalara ne denli ihtiyacımız olduğunu görüyorsunuz.

Theodor Herzl Abdülhamid'le görüştüğü günlerde.

Siyonizm'in kurucusu Theodor Herzl, yanında Moşe Levi ile kapı kâhyası olduğu halde Sultan'ın huzurundadır. Herzl, Yahudilere gösterdiği ihtimamdan dolayı Sultan'a teşekkür eder ve bir meblağ karşılığında Filistin'e Yahudi göçüne izin vermesi ve Girit'e benzer bir özerklik tanınması teklifinde bulunma cüretini gösterir.

Abdülhamid'in cevabı son derece diplomatiktir: "Yahudilere güven duymuş olmam, teklifinizi reddetmeme mani değil." Ardından da topu ustaca bakanlar kuruluna atar. Böylece bir yandan Herzl'in niyet ve çapını

ölçmek için zaman kazanırken, diğer yandan ilişkiyi kesmeksizin zamana yayma stratejisini izler. Tecrübesiz Herzl, bunun olumlu bir cevap olduğunu zannederek sevinecek ve yandaşlarına telgraf çekerek 'bu iş oldu' mesajı gönderecektir. Ancak bu cevap, aslında "olumsuz bir evet" demektir, zira 3 ay sonra Filistin'e ne şekilde girmiş olursa olsun bütün Yahudilerin sınır dışı edilmesini emreden iradenin altında da Abdülhamid'in imzası olacaktı. Demek ki, hayır diyemeyeceği durumlarda muhatabının içine gömüleceği bir cevap yumağı sunmak bir Abdülhamid klasiğiydi.

Fakat Galante, Abdülhamid'in sanki Filistin'e yerleşme izni verdiği anlamına gelecek bu cevaptan kuşkulandı. Zira tanıdığı Abdülhamid imkânı yok böyle bir şey yapmazdı. Bu işin içinde bir iş vardı ama neydi?

Bu soruyu eski Ayan üyelerinden Behor Efendi'ye sorar. O da, Abdülhamid'in Herzl'e görüşmeden sonra altın bir kravat iğnesi hediye ettiğini, bundan, iğneyi hediye ettiği kişiye çok öfkelenildiği ve iğneyi göğsüne saplamak istediği manasının çıktığını söyler. İlk işaret alınmıştır. Gerçekte Abdülhamid bu nezaket gösterisi halinde geçen görüşmeden hiç hoşnut olmamıştır. İçyüzünü Levi'nin torunu açıklar.

Herzl Viyana'ya döndükten sonra Abdülhamid Hahambaşı'nı çağırır. Levi sabahın 9'unda Saray'a gider ve huzura girmek için izin ister. Sultan cevap verir: "Biraz beklesin". Öğleye doğru Başmabeyinci Sultan'a kaymakamın beklemekte olduğunu hatırlatır. Cevabı aynı olur. Akşam olurken Sultan bugün gitmesini ve yarın gelmesini söyler. Moşe Levi, Sultan'ın işlerinin çokluğu nedeniyle kendisiyle görüşemediğini düşünerek ertesi gün aynı saatte Saray'a gelir. O gün de huzura kabul edilmez. Levi bu kez Saray'dan ayrılırken, Sultan'ın kendisine karşı olan tutumundan kuşkulandırmaya başlar. Üçüncü gün de aynı şekilde bekletilir. Bu durum Başmabeyincinin de garibine gider ve Sultan'a Hahambaşı'nın beklediğini hatırlatır. O da güneş battıktan sonra huzura getirmesini söyler. (Bu, Abdülhamid'in önemli mevkilerdeki kişileri cezalandırma yöntemi idi. Bu bir tür tutuklamaydı. Moşe Levi bu uygulamaya göre 3 gün hapsedilmişti.)

Yıldız Selamlığı. Abdülhamid döneminde hiç aksatmadan yapılan Cuma selamlıkları devletin ihtişamını sergileme törenleriydi aynı zamanda.

Sultan, Hahambaşı'na soğuk davranır ve birkaç dakikalık bir sessizlikten sonra kuru ve sert bir ses tonuyla "Hahambaşı (normalde "Hahambaşı Efendi" derdi, bu hitap şekli kızgınlığını gösterir), amcam Abdülaziz tahtta olduğu zamandan beri sizi tanırım ve birkaç gün öncesine kadar sadakatinizi takdir ederdim. Fakat Herzl'in gelişinden sonra bu sadakatten ayrılmış olduğunuzu esefle gördüm. Bir karışık toprak parçasının bile verilemeyeceğini çok iyi bilen siz Hahambaşı, nasıl oldu da İmparatorluğumun, Müslüman ve Hristiyan alemlerinin gözlerinin üzerinde olduğu bir parçasına ilişkin olarak benden böyle bir talepte bulunması için o adamı buraya getirebildiniz? Bu adamın talebinin yüzde birini bile kabul etseydim benim ve devletimin başına kim bilir neler gelirdi! O adamın beni ziyaret etmekteki amacından haberiniz var mıydı, yok muydu? Burada nelerin konuşulacağını bilmiyor muydunuz? Cevap veriniz!"

Üzgün ve mahcup olan Hahambaşı şu cevabı verdi: "Size hep sadık kaldım. Şimdi de sadığım ve hep sadık kalacağım. Efendimiz, yemin ederim ki, burada Siyonizm'den söz edileceğini bilmiyordum; Herzl bu konuda bana hiçbir şey söylemedi. Beni onun suç ortağı olmakla suçlamayın. Ben masumum, milletim de masumdur!" Bunları söyledikten sonra, Moşe Levi ayağa kalktı, ağlayarak Sultan'ın ayaklarına kapandı ve kendisini ve milletini affetmesini istedi.

Tayland Prensi (ortada, sağda olanı) Sarayı ziyaretinden çıkarken fesle poz veriyor.

Sultan öfke ile ayağa kalktı ve şöyle dedi:

"O adamın ziyaretinden haberinizin olmadığını söylüyorsunuz. Oysa mektubunuzda onun benimle Yahudi milletine ilişkin bir konuda görüşmek istediğini yazıyorsunuz! Ne demek oluyor bu?!" Moşe Levi gözleri yaşla dolu bir vaziyette şöyle cevap verdi: "Efendimiz, o adam gazeteci, zatıalınızın genel olarak Yahudi sorunu konusundaki görüşlerinizi öğrenmek istediğini zannetmiştim". Yetmişlik bir ihtiyarın karşısında ağlamasından duygulanmış olan Sultan şöyle dedi: "Şimdi sizin masum olduğunuzu anladım." Mabeyinciye çağırdı ve Hahambaşı'nı dinlendirmesini emretti. Torununun anlattığına göre Moşe Levi bu azardan sonra 15 gün hasta yatmıştır.

Son Sultan'dı gerçekten de. Şu sözünün ıslıtısı bugüne kadar geliyor: "Bu adamın talebinin yüzde birini bile kabul etseydim benim ve devletimin başına kim bilir neler gelirdi!"

Kabul etmediğin için başına neler geldiğini biliyoruz Sultanım!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

27 Mayıs darbesine iki kadın böyle meydan okumuştı

Mustafa Armağan 2011.09.18

Kapının ziline basarken Çiftelhavuzlar'daki yüksek ağaçların gölgesine sığınmış mütevazı köşk her zamanki sessizliğini koruyordu.

Birazdan Nilüfer Hanım bütün zarafetiyle gülümseyerek içeriye girdi. Ve o andan itibaren de zaman tünelineki kâh parlak, kâh hazin yolculuğumuz başladı. Derken annesi Reşide Hanım'ın hayat hikâyesine dalıp gidiyoruz.

'Kim bu bahsettiğiniz hanımlar?' dediğinizi duyar gibi oldum. Haklısınız. Tanıştırmayı unuttum. Nilüfer Gürsoy, Celâl Bayar'ın tek kızı ve hayattaki yegâne evladı. Reşide Bayar ise Çankaya Köşkü'nün Mevhibe İnönü'den sonra en uzun süreli ev sahibesidir (tam 10 yıl).

Reşide Bayar 1887 Bursa doğumlu. 1903 yılında Celal Bayar'la evlenmiş ve Refii (1904-1941), Turgut (1911-1983) ve Nilüfer (1921) adlı üç çocukları olmuş. Kelimenin tam anlamıyla bir "Osmanlı kadını" olan Reşide Hanım, geleneklerine bağlılığı ve dindarlığıyla olduğu kadar tevazusu, ciddiyetiyle temayüz etmiş ve "Yuvayı dişi kuş yapar" sözünü haklı çıkaracak derecede evini ustaca çekip çevirmiş biridir. Çiftelhavuzlar'daki köşkü, kocasının itirazlarına rağmen, ondan habersiz, babadan kalma mirasla satın alan o olmuştur. Son yıllarını bu evde geçiren Bayar, hanımının bu evi almakla kendisinden daha ileri görüşlü olduğunu itiraf edecektir.

Çankaya Köşkü'nde beş vakit namazını terk etmeden tam 10 yıl geçiren Reşide Hanım'ın ne kadar kararlı bir kişiliğe sahip olduğunu şuradan anlayabilirsiniz: Cumhuriyet ilan edildikten sonra Mustafa Kemal'in, arkadaşlarının hanımlarını başlarına açmaya teşvik ettiğini, hatta yer yer zorladığını biliyoruz. Mustafa Kemal, bir davette kadınların bir köşede oturup sohbet ettiklerini görüp yanlarına yaklaşır. O sırada başı kapalı olarak oturmakta olan Reşide Hanım'a, "Siz de başınızı açmayacak mısınız hanımefendi?" diye sorar. Reşide Hanım, 'Bu nasıl soru?' der gibi Mustafa Kemal'e dik dik bakar ve cevap vermez. Durumun vehamet kesb edeceğini anlayan Celal Bayar hemen ortamı yumuşatır, "Müsaade edin Paşam, açacaktır" der. Gerçekten de Reşide

Hanım bir süre sonra başını açar ama o gece, Cumhuriyet'in kurucusuna karşı sergilediği sert tavır dikkatli gözlerden kaçmaz.

Celal Bayar 27 Mayıs'ta götürüldüğü Harbiye'de cumhurbaşkanlığından istifa etmemekte direnirken, ailesi Çeşme'deki köşke kapatılmış, etrafına silahlı askerler dizilmişti. Reşide Hanım, kızı Nilüfer ve torunları Emine, Akile ve Bilge ile birlikte hem darbenin şokunu atlatmaya çalışıyor, hem de kocasına ve damadı Ahmet İhsan Gürsoy'a ulaşmanın çarelerini arıyordu. Aralarındaki tek bağ, sadece 50 kelime yazılmasına müsaade edilen mektuplardı.

İşte bu sırada her nasılsa Çeşme'deki köşke girmesine izin verilen bir muhabir, hem Reşide Bayar'la, hem de Nilüfer Gürsoy'la konuşmuş, yine her nasılsa konuşma, 23 Haziran 1960 tarihli "Akis"te yayınlanmıştı. Özellikle Reşide Hanım'ın açıklamaları yenilir yutulur cinsten değildi. Darbeye ve darbecilere yönelik, elbette terbiye hudutları dahilinde ama o ihtilal günlerinde rastlanmayacak ölçüde sert ifadeler vardı konuşmada.

Mesela diyordu ki: "Bugünlerde yalanın hürriyeti ziyade." Gazeteler hep bir ağızdan akla hayale gelmedik iftiraları, yalanları gayri ahlakî bir tavırla kusuyorlardı sayfalarına.

Savunmaya devam ediyor 3 No'lu "First Lady"miz: "Kocam dünyanın en namuslu adamıdır. Allah'a şükür şimdiye kadar boğazımızdan 10 kuruşluk haram lokma geçmemiştir."

Reşide Bayar, bir 23 Nisan günü köşkün küçük ziyaretçilerini kabul ediyor.

Düşünün ki, bu sözün söylendiği günlerde basın "düşükler" dediği DP mensuplarına atılan iftiraların bini bir paradır. Fatin Rüştü Zorlu güya ihalelerden yüzde 10 pay almış, Menderes memleketi yiye yiye semirmiş, Bayar'ın ise yabancı bankalarda "tek bir hesapta" tam 103 milyon lirası varmış. Bu, o derece akla zarar bir miktardır ki, 1959 yılı bütçesine göre Türkiye'nin yıllık gelirinin yaklaşık yüzde 1,5'una tekabül eder. Sonradan birilerinin "yanlışlıkla" rakamların arkasına bol sıfırları eklediği ortaya çıkacaktı ama iftira at, izi kalsın mantığı pek revaçtaydı. Reşide Hanım ise buna şöyle cevap veriyordu:

"Keşke radyonun söylediği ve gazetelerin yazdığı kadar zengin olsaydık. Kocam memlekete çalışmayıp sadece kendisi için çalışsaydı 103 milyon parası olurdu. Allah selamet versin, parayla alakası yoktu. 10 para zimmetinde olmadığını, yazanlar da, söyleyenler de biliyor ama kasten yapıyorlar."

Kocası darbecilerin elinde tutuklu bulunan sabık Cumhurbaşkanı'nın eşi gözünü budaktan esirgemiyor ve tehlikeli gidişin akıbetini de haber veriyordu: "Kocam ve mesai arkadaşlarının adil bir şekilde yargılanacakları kanaatinde değilim. Bu iftirayı atanlardan her şey beklenebilir."

Nasıl? Bir darbe döneminde kelleyi koltuğa almışların edebileceği okkalı laflar, değil mi? Ama sabredin, dahası var. Şöyle diyor bir başka yerde: "Milleti ve memleketi dama taşı gibi oynatmak çıkar (yol) değildir. Neden genel seçimleri beklemediler?"

Demokrasiyi bir yap-boz oyununa döndürenlere verilen bu net mesajın arkasından darbecilere yapılan yeniçeri benzetmesi de muhteşemdir: "İsterük veya İstemezük'le devlet idaresi iyiye gitmez."

Bildiğim kadarıyla 27 Mayıs darbesini bir yeniçeri ayaklanmasına benzeten ilk kişi Reşide Bayar olmuştur. Necip Fazıl çok sonraları yazacağı "Yeniçeri" adlı kitabında bu bağın altını, tarihten getirdiği delillerle çizecektir.

Nihayet darbeyi sıcaklığına mahkûm eden o müthiş tespit: "28 Mayıs Türkiye'si, dışarıya karşı utanılacak ve hicap edilecek bir durumdadır. Ülke 40 yıl geriye gitmiştir."

Hakikaten darbeyle birlikte ülke ve demokrasi 1920'lere geri dönmüştür. Normale dönülmesi için bu kayıp 40 yılın geri kazanılması için mücadele edilmiş, 1960'ın üzerine 40'ı eklerseniz, ülke, ancak 2000'li yıllarda sağlığına kavuşmaya başlamıştır.

Kızı Nilüfer Gürsoy da ondan geri kalmamış ve ülkenin geleceğini karanlık gördüğünü, kanunsuz bir hareketi başlatmanın kolay ama durdurmanın zor olduğunu ifade etmiş ve adeta önündeki 40 yılın özetini şu sözleriyle yapmıştır: "Darbecilik bir alışkanlık haline gelirse ne olur?"

Türkiye 40 yıl boyunca 27 Mayıs'a katılanların damarlarına karışan darbe alışkanlığının zararlarını yaşadı ve kaybedilen o 40 yıl Türkiye'ye çok pahalıya patladı. Ülkemizin, malum darbeler yaşanmasaydı bugünkü noktaya çok daha önce gelebileceğini bugün rahatlıkla iddia edebiliriz.

Reşide Bayar, 24 Aralık 1962 gecesi Kayseri hapisanesinde yatan kocasıyla görüşmek üzere yola çıktığı Ankara Ekspresi'ndeki yataklı vagona kalp krizi geçirerek vefat etmiş ve Ankara'da muhteşem bir kalabalıkla kaldırılan cenazesi, darbecilere muhtırasını vermişti: Halkla dama taşı gibi oynamaya kalkmayın. Yenilgi kaçınılmazdır.

İki kadının 50 yıl önce darbecilikle ilgili söylediklerini Türkiye'nin ancak bugün anlayacak duruma gelmesine ne kadar hayıflansak yeridir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mustafa Kemal'e 'Kemal' ismini veren hoca

Mustafa Armağan 2011.09.25

Dünyada hakkında en fazla kitap yazılan devlet adamı rekoru herhalde Atatürk'ündür ama hayatının özellikle çocukluk yılları hemen tamamen kendisinin anlattıklarına dayalıdır.

Bu hatıraların da büyük bir kısmının belgelerle desteklenmesi veya bağımsız kaynaklarca doğrulanması mümkün olmamıştır. Bu yüzden yazılan yüzlerce Atatürk biyografisinin ilk sayfaları bulanıktır.

Onu bunu bırakın, daha Atatürk'ün doğum tarihi meselesi bile halledilmiş değildir. Nitekim 1960'lara kadar bazı kitaplarda 1880'de doğduğu bilgisine rastlarsınız. Künyesinde yer alan Rumi 1296 tarihi 1880'in sonları ile 1881'in başlarına rastlar, dolayısıyla tam olarak hangi ayda doğduğu bilinmediği için her iki tarih de geçerli sayılırdı. Ancak bize "1881-1938" kalıbı ezberletildiği için bundan sonra artık 1880 ispatlansa bile onun yerine geçme şansı kalmamıştır.

Mesela Selanik'te sivil Rüşdiye'ye (ortaokula) giderken kendisini dövüp kan içinde bırakan Kaymak Hafız'ın kim olduğu konusunda kafalar karışıktır. Kimisi ismine bakarak bu hocanın din öğretmeni olduğunu ve Atatürk'ün bu dayak yüzünden din adamlarına düşman olduğunu iddia etse de, Faliş Rifkî Atay "Çankaya'da "Kaymak Hafız" denilen hocanın matematik hocası olduğunu, aynı zamanda müdür yardımcılığı yaptığını söyler ve asıl isminin Hüseyin olduğunu açıklar. Atatürk biyografileri "tamamen duygusal" davrandıkları için mesela Şevket Süreyya bu matematik hocasına demediklerini bırakmamış, hatta ona "sadist" ve "lenfatik, bingil bingil, alelade bir adam" sıfatlarını takmış ve ondan sonraki araştırmaları yönlendirmiştir.

Oysa bizzat Atatürk bu olayı, adeta hocasına hak verdirecek şekilde nakleder. Şöyle der: "Bir gün sınıfımızda ders verirken ben diğer bir çocukla kavga ettim. Çok gürültü oldu. Hoca beni yakaladı, çok dövdü, bütün

vücudum kan içinde kaldı." Dayağın, son yıllara kadar okullarımızın ayrılmaz bir parçası olduğunu hatırlatmama gerek var mı?

Bir de Mustafa Kemal'in 1921'de Ahmet Emin Yalman'a "Büyük validem" diye tanıttığı anneanesi Ayşe Hanım vardır ve bu dayak olayı üzerine onu okuldan alan da o olmuştur. Dikkat ediyorum da, bazı kitaplarda bu anneanne gizleniyor ve onu okuldan alanın Zübeyde Hanım olduğu yazılıyor. Peki Atatürk'ün Selanik'te bir anneanesi varsa ve onun hayatını bu kadar etkileyebiliyorsa daha fazla üzerinde durulması gerekmez miydi?

Atatürk'e "Kemal" ismini verdiği öne sürülen Mustafa oğlu Kemal Bey'in üniformasıyla çekilmiş elimizdeki tek fotoğrafı.

Bir Mustafa daha...

İşte Mustafa'yı "Mustafa Kemal" yapacak gelişme de bu dayak olayından sonra yaşanacaktır. Mustafa, Ahmet adlı bir komşu çocuğunun etkisiyle ve bir oldu bittiyle Selanik Askerî Rüşdiyesi'ne yazılır (1894). İşte 1930'ların ortalarında söylenişinde ufak bir değişiklik yaparak "Kamâl"e çevirdiği ikinci ismi Kemal'e bu okulda kavuşur. Kendisi Ahmet Emin'e şöyle anlatır:

"(Matematik) Hocamın ismi Mustafa idi. Bir gün bana dedi ki: 'Oğlum, senin ismin de Mustafa, benim de... Bu böyle olmayacak. Arada bir fark bulunmalı. Bundan sonra ismin Mustafa Kemal olsun...' O zamandan beri ismim filhakika Mustafa Kemal kaldı."

Matematik öğretmenini "sert", yani disiplinli bir adam olarak hatırlayan Mustafa Kemal'in sözlerinden, ondan etkilendiğini çıkartabiliriz. Zira kendisinin matematikteki kabiliyetini görmüş ve bir tür belletmenlik görevi vermiş, gelemediği zamanlarda dersleri verme yetkisini tanımıştır.

Vamık Volkan ve Norman Itzkowitz'in birlikte yazdıkları "Ölümsüz Atatürk" kitabında ilginç bir ayrıntı dikkat çeker. Buna göre Şevket Süreyya Aydemir, "Tek Adam" adlı kitabını yazdıktan sonra şaşırtıcı bir bulguya rastlamış ve bunu 1974 yılında Vamık Volkan'a aktarmıştır.

Aydemir'e göre evet sınıfta iki Mustafa vardı ama bu iki Mustafa, hocası ile kendisi değildi. Aynı sınıfta Mustafa adlı bir öğrenci daha vardı. Sonradan zengin bir armatör olan bu kişi, Aydemir'e olayı başka türlü anlatmıştır. Armatör Mustafa'nın anlatımına göre "Atatürk'e Kemal adını veren öğretmen, bunu Mustafa'yı kendisinden değil, o öğrenciden ayırt etmek için yapmıştı."

Nitekim bizde hâlâ hocaların ismi öğrenciler arasında söylenmez, "matematikçi, fizikçi..." diye zikredilir. (İlkokul hariç hocalarımızın ismini genellikle hatırlamayışımızın sebebi budur.) Dolayısıyla Mustafa isminin hocasının ismiyle karışması söz konusu olamazdı. Ancak aynı sınıfta aynı isme sahip iki öğrenci varsa bir karışıklık çıkabilirdi ve Armatör Mustafa da bunu doğrulamaktadır. Volkan ve Itzkowitz, Atatürk'ün kendisini sınıf arkadaşıyla değil, hocasıyla özdeşleştirerek hatırlamasını ilginç bulur ve "onun görkemlilik duygusu ve abartılı özkavramı, olayı kendisine daha parlak gelen" hocasının ismiyle bağlantılandırarak hatırlamasına yol açtığı şeklinde yorumlarlar. Önemli bir ayrıntı olmakla birlikte hikâyenin dışarıdan katkıyla aldığı yeni şeklin hâlâ Atatürk kitaplarına alınmaması ilginçtir.

Orhan İlmen'le evindeki görüşmemiz sırasında.

Geçenlerde ziyaret ettiğim bir evde bu olayın aydınlatılmasına yarayacak bir bilgiye de ben rastladım. Denizcilik Bankası'nın kurucularından Mustafa Harun İlmen'in oğlu Orhan İlmen, 1934 Almanya doğumlu. Babası Berlin'de Yüksek Teknik Okul'da profesörken Atatürk tarafından 1938'de Türkiye'ye davet edilmiş ve o zamanlar astronomik bir ücret olan 500 lira maaşla göreve başlatılmış. Ancak Atatürk ölünce müdür yardımcılığına indirilen İlmen'in maaşı da 125 liraya düşürülmüş ve 3 gün boyunca başına 3 bin mumluk ampul dikilerek polis tarafından sorguya çekilmiş. "İnönü'nün ilim adamına layık gördüğü muamele buydu. Atatürk öyle miydi ya?"

Orhan Bey bunları anlatırken elini duvara doğru uzattı ve bir tabloyu gösterdi: "Bu da dedemin fotoğrafı." Ben tam neden bu tabloyu gösterdiğini soracakken cevabı kendisi verdi: "Hani Atatürk'e Kemal ismini veren hoca var ya, o budur işte!"

Ancak o zaman fotoğrafa alıcı gözle bakmaya başladım ve sordum: "Nereden biliyorsunuz?" Orhan Bey, aile içinde dolaşan bilgiyi aktardı bana. Babasının ilk adının Mustafa oluşundan başladı, büyük dedesinin isminin Muhammed oğlu Mustafa olduğundan söz etti ve nihayet yanda resmini gördüğünüz kılıcıyla poz veren dedesinin isminin Mustafa oğlu Kemal olduğunu söyleyince "Yoksa Kemal isminin kaynağı kendi adı mı?" diye sordum gayri ihtiyari. Cevabı şu oldu: "Dedemin ismi Kemal, babasının ismi Mustafa; ama çoğunlukla babasının ismiyle anılmış. Atatürk'e de Kemal ismini kafasından değil, kendi isminden vermiş."

Doğru olabilir de, olmayabilir de. Ben diyorum ki, tarih, yeni girdilere kapısını kapalı tuttuğu sürece fosilleşir. Buyurun, araştırın.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şeyh Said isyanı bahanesiyle 22'sinde bir hoca asılmıştı

Mustafa Armağan 2011.10.02

Yöreye özgü kara taşlarla inşa edilmiş bir Osmanlı hanında kahvaltımızı yapıp çıkarken, belki de Türkiye'nin başka hiçbir yerinde göremeyeceğim çarpıcı bir manzarayla karşılaşılıyor bakışlarım.

Hepsi de ölmüş on kadar erkeğin yan yana duran posterleri bunlar. İçlerinden seçebildiklerim şunlar oluyor: Che Guevara, Said Nursi, Yılmaz Güney, Ahmet Kaya, Hz. Ali, Atatürk, Seyyid Rıza, Ahmed-i Hani, Deniz Gezmiş ve Şeyh Said...

Bilin bakalım bu manzarayla hangi şehrimizde karşılaştım? Tabii ki Diyarbakır'da. Zira bu kadar farklı kutupları birleştiren bir tabloya sahip çıkabilecek başka bir şehir olduğunu sanmıyorum. Türkiye ortalamasının çok dışındaki bu tablo üzerinde düşünmeye değer. Aynı devletin okullarında Şeyh Said mürteci ve hain olarak yaftalanırken, sokaktaki insan onu bir kahraman olarak bağrına basıyorsa burada "Tarih"in ne işe yaradığını da sorgulamamız gerekmez mi?

Gerçekten de tarih ne için okutulur bu ülkede? Birilerinin Altın Çağ kabul ettikleri 1920'leri, 1930'ları kutsamak için mi? Hem bu kutsama ayını biraz fazla uzamadı mı sizce de?

Niyeti malum bir "okur" o bayat klişeyi, "Bu topraklar neden bu kadar çok hain üretir?" diye tekrarlamış. Eline çekiç alanın her şeyi çivi olarak görmeye başlaması gibi, resmi ideolojiye her itiraz edeni hain olarak yaftalamak

ne zamandan beri çağdaşlık oluyor? Hem her Allah'ın günü çağdaşlığı kutsayacaksınız, hem de onun baş şartı olan çoğulculuğu, 21. yüzyılda dahi lanetleyeceksin! Kimi kandırıyorsunuz?

Hiç kuşkunuz olmasın, Şeyh Said isyanı da tartışılacak bu ülkede, şapka kanunu yüzünden yapılan zulümler de. Zaten tartışılıyor da. Kökeni 1930'lara dayanan resmi tarih, katılığını bu şekilde devam ettirdiği takdirde ayrışma hızlanacak ve şimdiye kadar sessiz kalan tarihler ("ma'dun" veya "subaltern" anlatılar) er veya geç konuşmayı öğrenecekler.

İşte bugün size anlatacağım olay da kaderine terk edilmiş ve susturulmuş parçalarından birisidir tarihimizin. Henüz 20 yaşlarının başındaki bir ilim öğrencisi, bakın nasıl idam edilmiş ve daha da kötüsü, adı sanı nasıl unutturulmuş?

Bu arada şunu belirtelim ki, Şeyh Said isyanını, sadece Şeyh Said ve Abdullah, Hacı Halid, İsmail gibi arkadaşlarının Diyarbakır surlarının önüne dizilen idam sehpalarıyla biten bir olay olarak göremeyiz. Bu isyan bahane edilerek Türkiye'de ne kadar potansiyel muhalif ses varsa ya şeklen ya da ebediyen "susturulmuş"tur. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, bugünkü deyişle İleri Cumhuriyet Partisi'nin kapatılıp Kazım Karabekir gibi önde gelen muhaliflerin idamla yargılanmasından tutun da, Cumhuriyet'in ilanından önce yazdığı kitabı ve İzmir'de halkın arzusu üzerine verdiği vaazları yüzünden idam edilen İbrahim Edhem adlı 22 yaşında gencecik bir "hoca" da dahildir bu mazlumlar kadrosuna.

"1925'de Şark İstiklal Mahkemesi'nce idam edilen İbrahim Edhem Hoca'nın kalpaklı bir fotoğrafı."

İbrahim Edhem, 1904 Ankara doğumlu bir gençti. Ankara Sultanisi'nde 10. sınıfa kadar okuduktan sonra ayrılıp kendisini dinî ilimler sahasında yetiştirmeye çalışan, bu arada Konyalı Mehmed Vehbi gibi alimlerden özel dersler alan gayretli bir aydındır. Cumhuriyet kurulmadan önce bir ara yolu İzmir'e düşer, bir camide verdiği vaaz halk tarafından çok beğenilir ve umumi arzu üzerine camilerde peş peşe vaazlar verir. Bu yoğun talebe cevap veremeyeceğini anlayınca da "İslamiyet'te Ahlâk ve Kadınlarda Tesettür" adlı küçük boy 59 sayfalık bir risaleyi 5 bin adet bastırarak fikirlerini kamuoyuyla paylaşır.

Cumhuriyet'in ilanına kadar bir sorun çıkmaz. Ancak nasipse hakkında müstakil bir kitap yazacağım 1924 yılı, bu gencecik hocanın makus talihinin başlangıcı olur. 6 Ocak 1924 günkü Tanin gazetesi İbrahim Edhem adlı bir hocanın yargılanmasına İstiklal Mahkemesi'nde başlanacağını duyuruyordu. Suçlama, devletin iç güvenliğini ihlal ve halkı devletin kanun ve düzenine karşı kışkırtmaktır.

Ertesi günkü gazeteleri okuyunca bu gencecik hocanın savunmasının dudakları uçuklattığı görülür. Basında İslamiyet'in değerlerine ve kadınların tesettürüne saldırıların başlaması üzerine kamuoyu oluşturmak için harekete geçtiğini ve risaleyi bastırdığını cesaretle savunan hoca, vicdan özgürlüğü olduğu inancıyla fikrini savunduğunu söyler. İrtica suçlamasını reddeder ve kendisinin yenilikçi olduğunu, hatta bu yüzden diğer hocalarca dışlandığını ifade ederek İstiklal Savaşı sırasında halkı nasıl Milli Mücadele'ye ikna ettiğinden örnekler vererek savunmasını tamamlar.

Şeyh Said isyanından yaklaşık 1 yıl önceki bu İstiklal Mahkemesi henüz insaf duygularını kaybetmemiş olmalı ki, sanığa bir yıl hapis cezasıyla yetinir (43 gün hapis yattıktan sonra af kanunuyla serbest kalır). Ama isyandan kısa bir süre sonra İbrahim Edhem'in yakasına yapışacak olan Şark İstiklal Mahkemesi o kadar insafli çıkmayacak ve bu genci darağacına göndermekte tereddüt etmeyecektir.

İlk mahkemesi İstanbul, Fındıklı'daki Meclis-i Mebusan binasında yapılmıştı, Temmuz 1925'te yapılan ikinci mahkemesi ise Urfa Lisesi'nde gerçekleşir. Savcı Avni Bey, Şeyh Said isyanını çok geniş bir kadronun

hazırladığına inanmakta ve Edhem Bey'in de onun "tertipçisi, faili ve amili" olduğunu iddia etmektedir. Mahkemeye kalpakla gelen sanık, hapisten çıktıktan sonra hocalığı bıraktığından, geçimini ticaretle sağlamaya çalıştığından, pamuk ve fıstık almak için Doğu'ya gittiğinden söz eder. Urfa'ya geliş sebebi ise Çolak Hafız adlı güzel sesli birinin Kur'an okuyuşunu dinlemek içindir.

Bu arada İstiklal Savaşı'nda Mustafa Kemal Paşa'nın yanından ayrılmayan Şeyh Sunusi'den Abdülhamid'in büyük oğlu Şehzade Selim Efendi'ye mektup getirmesi suçlama konusu olur. (Hocamızın mektubun içeriğinden haberi yoktur. Bundan şu sonuç çıkar ki, Türkiye'den ayrılmamış olsa başına çorap örülenlerden biri de Şeyh Sunusi olacaktı.)

6 Temmuz günkü celsede mektup tekrar gündeme getirilir ve İbrahim Edhem'in, isyanın amil ve failerinden olduğu gerekçesiyle idamına ittifakla karar verilir. Nihayet 7 Temmuz 1925 günü Urfa sıcağın kavrulurken henüz 22 yaşında bir genç, darağacında son nefesini vermektedir. İşin garibi, her iki davasında da mahkeme başkanlığı yapanların kendilerinin, sonraki yıllarda yolsuzluktan ve Atatürk'e suikasttan yargılanmış olmalarıdır. Hem bu, Meclis'te herkesin gözü önünde Deli Halid Paşa'yı vuran Ali Çetinkaya'nın terfi ettirilerek İstiklal Mahkemesi'ne reis yapılması, yani hukukun bir katilin vicdanına teslim edilmesinin yanında hiç kalır.

Kim kimi, ne adına ve hangi yüzle yargılamaktadır?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Türkçe fermanı' bir Cumhuriyet efsanesi mi?

Mustafa Armağan 2011.10.09

Cumhuriyet efsanelerinden biri daha yıkılacak ama peşinen söyleyeyim, bunun için özür dileyecek değilim.

Karamanoğlu Mehmed Bey'in çıkardığı iddia edilen "Bundan sonra divanda, dergâhta, bargâhta, mecliste ve meydanda Türkçeden başka dil konuşulmaya" fermanı ona ait değildir, bir; bu ferman birkaç gün ya uygulanmış ya uygulanmamıştır, iki; aynı Karamanoğlu'nun vezirliğinde tekrar Arapça ve Farsçaya dönülmüştür, üç.

Ernest Gellner "Millet, milliyetçiliğin eseridir." der. Milliyetçiliğin milleti nasıl inşa ettiğini görmek için 1930'lar Türkiye'sine bakmak yeterlidir. Karamanoğlu Mehmed Bey efsanesi, Türk milliyetçiliğinin kendisine tarihten "atalar" icat etmek için uğraştığı 1920'li yılların ikinci yarısında gündeme gelir.

"Dil Bayramı"(!) diye bir ucubeyi icat eden zihniyetin asıl derdi neydi biliyor musunuz? Cumhuriyet yönetiminde Türkçeden başka dilleri "yasaklamak" istiyorlardı; kendilerine meşruiyet sağlayacak bir öncü aradılar, onu Karamanoğlu Mehmed Bey'de buldular. Hem o da Anadolu'da Türkçeden başka bir dilin konuşulmasını yasaklamamış mıydı? Biz aslında yeni bir şey yapmıyoruz, Karamanoğlu'nun başlattığı işi sürdürüyoruz, demeye getiriyorlardı. (Bu noktaya dikkatimi çeken Mikail Bayram hocaya teşekkürler.)

Bu fermanın aslı elimizde olmasa da, İbn Bibi adlı tarihçinin Farsça eserinde bir kaydını buluyoruz. Zaten tek kaynağımız da onun "Selçuknâme"si. Ancak İbn Bibi'nin metni birilerince fena halde çarpıtılmış.

Önce Türkçeye İbn Bibi Tarihi'nde sözde "Türkçe fermanı"nın nasıl geçtiğine bakalım. Mürsel Öztürk tercümesinden okuyalım: "Bugünden sonra hiç kimse divanda, dergâhta, bargâhta, mecliste ve meydanda

Türkçeden başka dil konuşmayacak" diye karar aldılar.

Eserin Osmanlı döneminin başlarında yapılan Yazıcızade Ali tercümesinde ise aynı metin şöyle çevrilmiş:
"Şehirde çağırıttılar ki, "Şimden girü hiç kimesne kapuda ve divânda ve mecâlis ve seyrânda Türkî dilinden gayri dil söylemeyeler."

Fermanda divan toplantılarında, padişahın huzurunda, devlet dairelerinde, sohbet meclislerinde ve şehir içerisinde Türkçeden başka dil kullanmanın yasaklandığı görülüyor. İyi de diğer dillerin yasaklanması anlamına gelen bu fermanı nasıl anlamalıyız? Cumhuriyet ideolojisinin bize dayattığı gibi bir "Türkçülük bilinci"nin ta 13. yüzyılda bile canlı olduğunu ve Mehmed Bey'in etrafını çeviren yabancılaşmış Selçuklu saray çevresine meydan okuyuşu olarak mı anlayacağız? Yoksa...

İlk olarak İbn Bibî'nin metnine baktığımızda bu sözü Karamanoğlu Mehmed Bey'in söylediğine dair en ufak bir işaret yoktur. Zaten Mehmed Bey "Sultan" değildir ki ferman çıkarsın. Malum, ferman sultanlar tarafından çıkarılır. Ayrıca Mehmed Bey fermanın yayınlandığı günlerde vezir bile değildir. Bir oldu bittiyle Konya'yı ele geçirip II. İzzeddin Keykavus'un şehzadelerinden olduğunu iddia ettiği Siyavuş'u Selçuklu tahtına oturtmuştur. İbn Bibî'nin metninden anlaşıldığına göre fermanı çıkaran kişi, halkın Cimri dediği Siyavuş'tur. Bundan böyle dil bayramlarında Cimri'nin adı "Türkçe kahramanı" olarak anılsa gerektir.

İnsanlar sanıyorlar ki, yıllarca sürmüş meşru bir yönetim tarafından çıkarılmıştır bu ferman. Cimri-Mehmed Bey ekibinin bütün iktidarları sadece 37 gün sürmüştür. Hatta Yazıcızade tercümesinden anlıyoruz ki, "Türkçe fermanı" ancak birkaç gün yürürlükte kalmış, sonra vezirliğe getirilen Karamanoğlu Mehmed Bey "defterleri dahi Türkçe yazalar" genelgesini çıkarmıştır. Sadece Yazıcızade'nin çevirisinde geçen bu ifade bence Karamanoğlu'nun lehine kaydedilmelidir, ferman değil. Bazı şaşkınlar Cimri'nin çıkardığı fermanı Mehmed Bey'e mal etme telaşıyla, yazı diline geçilmesi yönündeki bu önemli emrini atlamışlar.

Ancak Yazıcızade Ali metnin devamında olayın akıbetini de anlatıyor ki son derece aydınlatıcıdır. Bugünkü dille diyor ki: "Türkçeyi o zamanlar Arap harfleriyle yazmak âdet olmamıştı. Her yazıcı kendi anladığı şekilde yazıyordu. Cümle kuracakları vakit bunu başaramadılar. Zira Türkçenin kayda geçirilmesi kolay değildir ve yazısı yoktur. Çaresiz kalıp Farsça şerh ve Arapça yazı yazdılar."

Anlaşıyor ki, Mehmed Bey'in lehine kaydedilecek olan kayıtları Türkçe tutma emri de işleri karıştırmaktan başka bir işe yaramamış ve kısa bir süre sonra yazışmalarda karışıklıklar başlayınca vazgeçilip kayıtlar eskisi gibi Arapça ve yanında Farsça şerhle tutulmaya devam edilmiş.

İyi ama 1277 Mayıs'ında hem konuşma hem de yazı dilinde Türkçenin kullanılması girişiminin asıl gerekçesi nedir?

Bu noktayı Selçuklu tarihi uzmanı Prof. Osman Turan "Selçuklular Zamanında Türkiye" adlı eserinde, hem de milliyetçi camianın önemli aydını Prof. Erol Güngör "Tarihte Türkler" adlı kitabında izah etmişler. Erol Güngör'e göre,

"Çokları bunun Karamanoğlu Mehmed Bey'in Türkçülüğünden, milliyet şuurunun kuvvetinden doğmuş bir emir olduğunu sanarak, Karamanoğlu'nu Selçuklulara karşı milliyetçiliğin savunucusu gibi görürler. Aslında Karamanoğlu'nun bütün gayesi, devlet idaresinde bulunan okumuş tabakanın, yani aydınların te'sirini ortadan kaldırmaktı. Kendisinin hiçbir tahsili ve kültürü olmadığı için Selçuklu idarecileri karşısında eksiklik duyuyor, oralarda ne olup bittiğini bir türlü anlamıyordu."

Osman Turan ise "Esasen Mehmed Bey Konya'yı alıp Selçuklu devletine sahip olduğunu sandığı bir kısa işgal zamanında memleketi bu dilde idare edemeyeceğini düşünerek bu kararı almış; fakat bunu tatbik imkânının daha zor olduğunu kavrayamamış ve Karamanlıların daha sonraları muamelatı Türkçe yapamamaları da hem bunu göstermiş hem de bunda millî duygudan ziyade kültür seviyeleri âmil olmuştur." demektedir.

Yani hem Mehmed Bey'in, hem de Cimri'nin Türkçeden başka dil bilmeyişleri, onları Arapça ve Farsçanın yaygın olarak kullanıldığı Konya'da acze düşürmüş, etraflarında olup biteni anlayamadıkları için "Vatandaş Türkçe konuş!" türünden bir uyarıda bulunmuşlardı. Ancak bu, zannedildiği gibi Türkçülük veya Türkçecilik gayretinden değil, tam tersine, yönetime hakim olamama sıkıntısından kaynaklanmıştı.

Ancak burada can alıcı bir nokta var: Bol keseden Osmanlıların Türkçeyi mahvettiklerinin iddia edildiği bir devirde, "Türkçeye sahip çıkan şahsiyet" olarak Osmanlı'ya muhalif olan Karamanoğulları'ndan birinin yüceltilmesi anlamlıdır. Ne var ki, ne Karamanoğulları'ndan, ne de diğer herhangi bir başka Türk devletinden bize Türkçe bir resmi yazışma gelmemiştir. Türkçeyi resmi dil olarak kabul etmiş olan ilk Türk devleti Osmanlılardı. İşte bu şanı Osmanlı'ya kaptırmamak için uydurulmuştu Karamanoğlu Mehmed Bey efsanesi.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Meğer "Bursa Nutku"nu yazan da ciddiye almamış

Mustafa Armağan 2011.10.16

Neredeyse 60 yıldır Atatürk'e izafe edilip durulan "Bursa Nutku"nun ona ait olmadığını artık daha kesin olarak söyleyebiliriz.

Zira eski gerekçelere iki güçlü kanıt eklendi. Bu kanıtları görmeden önce eski gerekçeleri sıralayayım:

- 1) 'Bursa Nutku' adı verilen metin, bir "nutuk" değildir, olsa olsa bir sohbetten alınmıştır.
- 2) Atatürk'ün sağlığında hiç yayınlanmadığı gibi, ölümünden 9 yıl sonra bir kitapçıkta yayınlandığı zaman dahi onu kimseler ciddiye almamıştı.
- 3) Birilerince darbelere gerekçe olarak gösterilen bu sözde "nutuk", başka hiçbir bağımsız kaynak tarafından (tartışmalar başladıktan sonra yazılmış olan şike kokanlar hariç) doğrulanmış değildir.
- 4) Atatürk gibi otoriter bir devlet başkanının anarşiye prim verecek ve gençleri sokağa dökecek bir konuşma yapması mümkün değildir. (Geniş bilgi için bkz. Küller Altında Yakın Tarih adlı kitabım.)

Şimdi daha kesin konuşmama sebep, doğrudan doğruya "Bursa Nutku"nun içinde yer aldığı kitabı incelemem oldu. Şimdiye kadar bir "Bursalı gazeteci" diye takdim edilen Rıza Ruşen Yücer'in "Atatürk'e Ait Birkaç Fıkra ve Hâtıra" adlı 1947'de basılan kitapçığına eğilen bir çalışmaya pek rastlamadım. Tartışmalarda genellikle ikinci, hatta üçüncü el kitaplar kullanılmış. Bu da meselenin niye arapsaçına döndüğünü açıklıyor zaten.

Rıza Ruşen Yücer, hepi topu 24 sayfacık tutan kitabındaki 16 adet "fıkra ve hatıra"nın doğruluğuna nedense garanti verememektedir. Kitabının yıllar sonra bu kadar ciddiye alınacağını hiç düşünmediğine eminim.

Nitekim yazarın Önsöz'de yer alan itiraf mahiyetindeki şu sözleri ibretliktir:

"Naklettiğim fıkra ve hâtıralar gerçekten olmuş mudur? Bunu da kesin olarak temin edemem [garanti veremem]. Çünkü ben, belgelendirmekten ziyade ve sadece işittiklerimi, -duyduğum şekle sadık kalarak- tesbit ve nakle önem verdim."

Demek ki, yazar bile anlattıklarının gerçekliğinden emin değildir. Önemli bir kısmını başkalarından işitmiştir ve bunların gerçekten vuku bulup bulmadıklarını araştırıp soruşturmuş da değildir.

Böylece "Bursa Nutku"na neden 'sözde nutuk' dediğimizi ve bu "sohbeti" aktaran kişinin de olay yerinde bulunmadığını, konuşulduğu söylenen ve etrafında fırtına kopartılan sözleri başkasından işittiğini, onların gerçek olup olmadığına dair bir bilgi ve kanaatinin olmadığını bizzat kendi sözlerinden öğrenmiş oluyoruz.

Rıza Ruşen Yücer'in sözde "Bursa Nutku"na dayanak olarak alınan 1947 tarihli kitabının kapağı. Kitaptaki "Eşiniz gibi öpünüz" başlıklı yazının başlığı. Yazar Önsöz'de yazdıklarının kulaktan dolma şeyler olduğunu böyle itiraf ediyor.

Gelelim ikinci kanıt...

Aynı kitapta geçen Atatürk'e dair "fıkra ve hâtıralar" arasında öylesine gayrı ciddileri var ki, bunların içinde yer aldığı bir kitabın siyasî tarihimizde yarım asırdır bunca fırtına koparabildiğine insanın inanası gelmiyor. Meseleyi aydınlatmak bakımından bu kitapçıkta anlatılan gerçekten tuhaf "fıkra"lardan birkaç örnek vermek faydalı olacaktır:

Gazeteci Musa Ataş, Atatürk'ün Bursa'ya son gelişinde verilen baloya, yanında hanımı ve pembe tuvaletli bekâr bir bayanla katılmak istemiş, lakin bu bayan, kavalyesi olmadığı için içeriye girememiştir. Bunun üzerine Musa Bey, gazetede çalışırken bulduğu yazara, baloya başka bir bayanla gitmeyecekse pembe tuvaletli bayanla gitmesini rica eder. Yazar da kabul eder ve kadınla kol kola baloya giderler.

Önce resmî konuşmalar yapılır. Muhabirlerin görevi, bu haberi gazetelerine yetiştirmektir. Yazar da gazetesine gitmek üzere salondan ayrılır ve işini bitirdikten sonra geri döner. Ancak dönünce ne görse beğenirsiniz! Atatürk kendi pembe tuvaletli "dam"ına pek yakın davranmakta, ona sigara ikram edip sık sık dansa kaldırmakta ve büfeye götürüp içki ikram etmektedir. Çiftin neşeleri gayet yerindedir.

Yazarımız ilk şaşkınlıktan kurtulduktan sonra Atatürk'ün yanına gider. Bu sırada arkadaşları kendisine takılır. "Atam, bu gazeteci arkadaşın damını kapmışsınız" derler yılışık bir edayla. Atatürk güya bu iddiayı kabul etmez ve yazara, pembe tuvaletli bayanın adını sorar. Yazarımız kendisinden öğrendiği ismi söyler, "Hatice" der. Atatürk "İşte" der, "kimsenin damını kapmadığının ispatı!" Daha sonra pembe tuvaletli bayana dönüp "Lütfen isminizi söyler misiniz?" der. Bunun üzerine Bayan, isminin "Ataca" olduğu cevabını verir. Atatürk de "Gördünüz mü?" diyerek muzafferane bir tebessümle kolunu bayan Ataca'ya uzatır. (Bundan sonrasını bilmiyoruz.) Meğer tanışmaları sırasında adının Hatice olduğu söyleyince Atatürk kadına, "Ben olsam, Ata'ya bu kadar yakın olduğum için adımı Ataca kordum" diyerek adını o anda değiştirmişti!

Bursa Nutku taraftarları bu laubaliliği Atatürk'e yakıştırıyorsa diyecek sözümüz yok!

Kitapta geçen evlere şenlik bir başka "fıkra" ise bir öpüşme sahnesiyle dikkat çekiyor. Buna göre Atatürk 10. yıl kutlamaları sırasında Ankara Orduevi'ndeki baloyu teşrif eder. Bir ara önünde dans eden bir çift dikkatini çeker. Karı koca olduklarını öğrenince de öpüşmelerini ister. Subay olan koca, emir üzerine zoraki bir öpücük

kondurur eşinin yanağına ama Atatürk beğenmez bu öpücüğü, samimi bulmaz. "Yoksa bu senin eşin değil mi?" diye çıkışır. Subay "Eşimdir" diye ısrar edince, ona şu emri verir: "O halde eşiniz gibi öpünüz!"

Böylece bize "Bursa Nutku"nun dayanağı olarak sunulan kitapçıktan Atatürk'ün Cumhuriyet balolarında insanları alenen öpüştürmek gibi bir "misyonu"nun olduğunu da öğreniyoruz.

Bir de gençliğinde sık sık gittiği Galata'daki Barba adında bir Rum meyhaneciye yıllar sonra cumhurbaşkanlığı döneminde yeniden uğradığı anlatılıyor kitapçıkta. Meyhaneci Barba bu ziyaret sırasında Atatürk'e "Mıstık" diye hitap etmiştir. Ne muazzam bir bilgi, değil mi?

Buna benzer "fıkra" değerinde hatıralarla dolu bir kitapçıktır Rıza Ruşen Yücer'in "Atatürk'e Ait Birkaç Fıkra ve Hâtıra"sı.

Şimdi soruyorum:

Eğer bu kitapçıkta anlatılanlar doğruysa, o zaman Atatürk'ün, misafirlerinin "dam"larına el koyan, bunu da gayet laubali tarzda yapan biri olduğuna hükmetmemiz gerekecektir. Ayrıca, hem de 10. yıl kutlamaları gibi resmî bir baloda, üstelik orduevi gibi ciddi bir kurumda, dahası, bir Türk subayına, herkesin önünde eşyle öpüşmesini emrettiğini de kabul etmemiz gerekecektir. Atatürk'e sağlığında "Mıstık" diyenlerin varlığını ve onun da bu hitabı hoş gördüğünü öğreniyoruz!

Sağlıklı bilgiler içerdiğini söylediğiniz bu kitapta anlatılanlar doğruysa o zaman Bursa Nutku'ndaki "ciddi" Atatürk'ü nereye koyacağız? Tersine, anlatılanlar yanlışsa, kaçınılmaz olarak bu kadar ciddiye aldığınız "Bursa Nutku" da geçerliliğini ve güvenilirliğini yitirecektir.

Atatürk'ün Türk gençliğini anarşizme teşvik ettiği söylenen sözde "Bursa Nutku"nun kulaktan dolma bilgilerle yazılmış gayri ciddi bir kitapçık içinde yer almış olması, böyle bir "nutk"un mevcut olmadığını güvenle ileri sürmemize yetiyor da artıyor bile.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gençliğe Hitabe'yi İnönü mü yazmıştı?

Mustafa Armağan 2011.10.23

Her adım başı bir sürprizin beni beklediğini bilerek yürüyorum tarihin engebeli yollarında. Ve tarih okurken şaşırmayanlara hayret ediyorum. Bu derece sürprizi bol bir alan zor bulunur zira.

Gazeteci Oral Çalışlar 12 Eylül'den sonra girdiği hapishanede yaşadıklarını yazdığı "Liderler Hapishanesi" adlı kitabında (1986) kendisi de içeride olan Bülent Ecevit'le yaptığı bir konuşmayı aktarırken ilginç bir bilgi kırıntısını gözler önüne serer. Buna göre Ecevit, Çalışlar'a, "Nutuk"un sonunda yer alan ve halen resmi kurumlarımızın duvarlarını süsleyen Gençliğe Hitabe'yi İsmet İnönü'nün kaleme aldığını, bizzat İnönü'nün ağzından aktarmıştır.

Atatürk, "Nutuk" metnini tamamladıktan sonra yakın arkadaşı İnönü'ye okuyup fikirlerini söylemesi için verir. İnönü de okur ve der ki: "Paşam, çok güzel, ancak sonunu gençliğe hitap ederek bitirmek sanırım faydalı olur". Bunun üzerine Atatürk "O zaman sen yaz" der ve ardından İnönü, Gençliğe Hitabe'yi kaleme alır. Bunu eski

Milli Eğitim bakanlarından Necdet Uğur da biliyormuş. İşin ilginç tarafı, Oral Çalışlar'ın kitabı hem Ecevit'in hem de Uğur'un sağlığında yayınlanmış ve herhangi bir yalanlama gelmemiştir.

Tabii ki bu bilgi tek başına Gençliğe Hitabe'yi İnönü'nün yazdığını ispatlamaz ama en azından bir tartışma başlangıcıdır, hukuk deyimiyse, delil başlangıcı. Buradan yola çıkarak tarihçilerin alacakları uzun bir yol vardır.

Keza çocukluğumda hâlâ okul duvarlarında asılı duran Türklerin dünyaya yayılmalarını anlatan haritayı da bir okul ziyaretinde sınıftan çıkışta Atatürk'ün kendi eliyle çizdiğini ve sonra da kimse değiştirmeye cesaret edemediği için aynen kaldığını bir hatıratan öğrenmekteyiz. Gerçi sonradan göçler yoluyla Türk ırkının dünyaya medeniyet götürdüğü görüşünden de vazgeçildi ama bu motif okullar kanalından toplumsal hafızaya bir kez kazınmış oldu.

1935'te İngiliz ve Fransızların baskısı altında içine girilen ırkçı eğilimden hızla uzaklaşmış olduğunu belirtelim. Ancak 1930, Türkiye'de yaşayan diğer ırkların dışlandığı ve Türklerin ırkî özelliklerinin abartıldığı dönemin başlangıç yılı olarak hatırlanacaktır. Nitekim aynı yıl, Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt, ünlü Ödemiş nutkunda şu korkunç ifadeyi kullanacaktı:

"Benim fikrim, kanaatım şudur ki, dost da, düşman da, dağ da bilsin ki bu memleketin efendisi Türk'tür. Öz Türk olmayanların Türk vatanında bir hakkı vardır, o da hizmetçi olmaktır, köle olmaktır." (Milliyet, 19 Eylül 1930)

Bunlar inkâr kabul etmez, kategorik ifadelerdir ve yalnız Bozkurt değil, aynı zamanda Başbakan İsmet İnönü de 1926 yılı Kasım ayında benzer bir ifadenin altına imza atmıştır. Türk Ocakları Kurultayı'nda konuşan İnönü'nün keskin sirke mahiyetindeki sözleri şöyledir:

"Vazifemiz, Türk vatani içinde Türk olmayanları behemahal Türk yapmaktır. Türklere ve Türklüğe muhalefet edecek anâsırı [etnik unsurları] kesip atacağız. Ülkeye hizmet edeceklerde her şeyin üzerinde aradığımız, Türk olmalarıdır."

Bugün acısını hep beraber çektiğimiz olayların kökeninde biraz da bu sakat ve katı anlayışın yattığını bilmemiz lazım.

Osmanlı coğrafi bölgeleri nasıl ayırdı?

1931-1932 yılları dil ve tarih konusunda çalışmaların yoğunlaştığı yıllardır. Türk dil ve tarih tezleri bu yıllarda gelişip olgunlaştırıldı. Ancak coğrafya çalışmaları için bir 10 yıl daha beklemek gerekecektir. İlk Coğrafya Kongresi'nin 1941 yılında gerçekleştirilebilmiş olması, coğrafyanın, daha doğrusu vatan kavramının şekillenmesinin Cumhuriyet yöneticilerinin zihinlerinde biraz zaman aldığını gösteriyor. O güne kadar ihmal edilen ve şimdilerde yeniden tartışılan Türkiye'nin bölgelere ayrılması konusu da bu kongrenin ana gündem maddeleri arasındadır.

Coğrafya Kongresi'nde İbrahim Akyol, Besim Darkot, Herbert Louis ve H. Sadi Selen adlı profesörlerin teklifiyle Türkiye 7 coğrafi bölgeye ayrılır. Buna göre denizlere doğru açılan cepheler komşu denizlere göre, iç kısımlar ise Anadolu'nun yönlerine göre adlandırılmıştır. Yani bölümlendirmede fiziki coğrafya esas alınmıştır. Daha önce Faik Sabri Duran'ın 1938 tarihli bölümlendirmesinde bütün Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun "Şark Yaylası", Orta Anadolu'nun ise "Merkez Yaylası" olarak adlandırılması gibi aykırı örneklerle rastlanıyor, coğrafyacılar arasında bir birlik kurulamıyordu. İlk defa 1941 Coğrafya Kongresi'ndedir ki, bugün bildiğimiz

bölgelerin belirlendiğini biliyoruz. (Geniş bilgi için bkz. Sezgi Durgun, "Memalik-i Şahane'den Vatan'a", İletişim: 2011, s. 223 vd.)

Ancak bu bölgelerin sınırlarının çizilmesine itiraz eden uzmanların bulunduğunu da unutmamak lazım. Mesela Cevad Gürsoy adlı coğrafyacı, 1957 yılında yazdığı makalede Karadeniz Bölgesi ile Doğu Anadolu bölgeleri arasındaki sınırın yanlış çizildiğini iddia etmiş, Orta ve Batı Karadeniz sınırlarının da hatalı olduğunu savunmuştur. Ayrıca Akdeniz ile Güneydoğu Anadolu'yu ayıran sınırın hatalı olduğunu, bu sınırın Fırat nehrine kadar uzatılmasının uygun olduğunu, bu nedenle Gaziantep platosunun da Akdeniz bölgesine dahil edilmesi gerektiğini savunmuştur. Biraz da çocukluğumun bir kısmını geçirdiğim için ilgimi çeken Gaziantep hakkında söylediklerini sizinle paylaşmak istiyorum:

"Beşeri ve iktisadi coğrafya bakımından Gaziantep ve çevresi, Akdeniz mıntikasıyla ve özellikle Adana bölgesiyle yakından alakadardır. Adana ve Hatay çevrelerinin, Türkiye ortalamasının üstünde yoğunluk gösteren sık nüfuslu sahası, oldukça kütleli bir vaziyette Fırat'a doğru uzanmaktadır. Gaziantep çevresi, Gâvur Dağı'nın kuzeydoğuya doğru devam eden yoğunluk sahasıyla irtibat halindedir. Bundan başka Gaziantep platosu, Fırat'ın doğusundaki sahalara nazaran bol yağışlarıyla Akdeniz mıntikasına daha fazla yakınlık göstermektedir."

Hakikaten de Gaziantep neden Güneydoğu Anadolu bölgesindedir? Bunun fiziki coğrafya açısından tatminkâr bir açıklaması yoktur. Oysa bu mesele, Osmanlı'da "Cezire-i Ulyâ" denilerek ve Fırat'a kadarki bölge Akdeniz bölgesi içine alınarak çoktan halledilmişti. Yani Osmanlı'yı taklit etsek mesele kalmayacaktı. Ancak akla gelen ilk ihtimal, Cumhuriyet'i kuranların yalnız fiziki değil, beşeri ve irkî bir coğrafi bölümlendirme de yaptıkları şeklindedir. Muhtemelen Gaziantep'teki Kürt nüfusu, bu şehri Akdeniz'de değil, Güneydoğu Anadolu'da görmemizin esas sebebini teşkil etmektedir.

Bir zamanlar 'Haritalar nasıl yalan söyler?' diye sormuştum. Sezgi Durgun'un sözünü ettiğim kitabını okuduktan sonra 'Coğrafyacılar nasıl yalan söyler?' diye sormamız gerektiğini düşünüyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yunanlılar kimin adalarını satışa çıkarıyor?

Mustafa Armağan 2011.10.30

İçine girdiği borç sarmalından bir türlü çıkamayan Yunanistan'ın yetkilileri, bir süre önce garip bir açıklamayla Ege'deki adalarından bazılarını satışa çıkararak mali krizi atlatmayı düşündüklerini beyan etmişlerdi.

"12 Ada" diye bilinen, Ege'deki kıyılarımızı bir ağ gibi sarmış bulunan adaların satılacak olması hakikaten rahatsız ediciydi.

Neden rahatsız oldum?

İki açıdan. Birincisi, İsmet Paşa'nın hem Başdelege olarak katıldığı Lozan'da 12 adanın alınması yönünde herhangi bir direnişte bulunmayışı, hem de Cumhurbaşkanlığı döneminde iki defa geri alma veya en azından bazı haklarımızı kabul ettirme fırsatı çıktığı halde onları elinin tersiyle itmiş olması yeterince yaralayıcıydı.

İkincisi, bu adaları Yunanistan'a üçüncü şahıslar vermişti. 'Yahu kimin malını kime veriyorsunuz?' diye soran da olmamış anlaşılan.

Diyeceksiniz ki, 'Biz vermedik ama bunca zaman sonra bunun derdini sürmek sana mı düştü?' Evet, bana, bize, hepimize düşüyor bu davanın izini sürmek ve geçmişin hesabını sormak. Hafızamızı kayıplarımız konusunda canlı tutmanın, en azından bugün sahip olduklarımızın kıymetini bilme noktasında bir bilinç uyanışını sağlama potansiyeline sahip olduğuna inanıyorum.

Bundan 100 yıl önce İtalyanlar Trablusgarb'a hücum etmişler ve bizi barışa zorlamak için Rodos ve 12 Ada'yı işgal etmişler, 'Trablusgarb'da direnmekten vazgeçip askerinizi çekerseniz biz de adaları boşaltırız' şantajını yapmışlardı. Sonuçta 1912 Ekim'inde Lozan'ın iskelesi olan Uşi'de İtalyanlarla anlaştık, 2. madde gereği biz askerimizi çekecektik, İtalyanlar da adaları boşaltacaklardı.

Gelin görün ki, bu sırada Balkan Savaşı çıkmıştı. Yunan donanması 12 Ada'yı işgale hazırlanıyordu. Sırf bu yüzden adaları boşaltmak üzere olan İtalyanlara, 'Hiç değilse savaş sonuna kadar kalın' dedik. Zaten 1914'te 1. Dünya Savaşı'na girince İtalyanlarla düşman olduk, böylece 12 Ada kâğıt üzerinde bize ait görünmesine rağmen İtalyan işgalinde kalmaya devam etti. 2. Dünya Savaşı'nda İtalyanların hem Libya'dan, hem de adalardan çekilme kararı alıncaya kadar bu böyle gitti.

İşte 1942'den sonraki süreçte fırsatları layıkıyla değerlendirebilseydik, belki hepsi üzerinde değil ama bazı adaların alınması veya adalar üzerinde haklarımızın tanınması mümkün olabilecekti. Bu fırsatların nasıl kaçırıldığını dönemin tanıklarından öğreniyoruz.

İlk olarak eski Dışişleri bakanlarımızdan Feridun Cemal Erkin'e başvuralım.

1946'da Paris'te toplanan savaşın galipleri, yenik İtalya ile barış antlaşmasının şartlarını görüşmektedirler. O tarihte Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreterliği görevini yürüten Erkin, hükümete başvurarak konferansın 12 Ada'nın kaderini tayin işini görüşeceğini, görüşmelere katılma girişiminde bulunmak için izin istediğini bildirmiştir. Hükümet Cumhurbaşkanı İnönü'nün başkanlığında toplanmış ve kararını şöyle bildirmiştir: "2. Dünya Savaşı dışında kalmış olmağımız dolayısıyla savaşın ganimetlerinden pay almak hakkımız yoktur. Konferansa başvurulmayacaktır." (Milliyet, 28 Temmuz 1976)

adalara mendil sallayan kim?

ABD'nin Ankara Büyükelçisi Edwin Wilson'la görüşen Erkin, ona, konferansta Yunanistan'ın tarafını tutarak Türkiye'nin haklarını görmezden gelmelerinin haksızlık olacağını bildirmiş ve adaların aslında Türkiye'ye ait olduğunu, Anadolu'ya en yakın olanlarının bize verilmesi gerektiğini söylemiştir. Wilson, bu sözler karşısında sessizliği yeğlemiş olmasına rağmen Erkin aynı görüşleri bu defa İngiliz Büyükelçisi Sir David Kelly'ye aktarmış, o da durumu Dışişleri Bakanı'yla görüşeceğini bildirmiştir. Sonuçta 12 Ada, nüfusun çoğunluğu Rum olduğu gerekçesiyle ve silahsızlandırmak şartıyla Yunanistan'a bol keseden ihsan edilmiştir. Böylece Yunanlılar tek kurşun atmadan, hiçbir zaman kendilerinin olmayan adalara bağdaş kurup bugüne kadar gelebildiler.

Yalnız Erkin'in dikkatini çeken bir nokta önemlidir. Eğer bir yerde çoğunluk olmak orada hak sahibi olmak demekse bu niçin bizim lehimize uygulanmaz? Mesela Batı Trakya'da çoğunluk Müslüman Türklere aittir. O tarihte Yunanistan'ın bu sebeple adalara sahip olması halinde bizim de Batı Trakya'da hakkımız doğacağını bir müteakiliyet ilişkisi kurarak savunacak çapta bir Dışişleri kadromuz olsaydı bazı haklar kazanılması mümkündü.

Ancak olayın bir başka yönünü, eski Dışişleri bakanlarımızdan İhsan Sabri Çağlayangil açıklamıştır. Cüneyt Arcayürek'in yaptığı bir söyleşide Çağlayangil, 12 Ada ile ilgili son derece çarpıcı bir bilgiye yer vermiştir. Buna

göre,

"İngiltere, adalar konusunda Paris Konferansı hazırlanırken Ankara elçisi eliyle Türk hükümetine bu konferansa katılmasını bildirmiştir. Dışişleri Bakanlığı Arşivi'nde gördüğüm belgeye göre Türk hükümeti bu teklife cevap vermemiştir. Daha sonra İngiliz elçisi, bir teşebbüs daha yapmış, bu adalarda Türklerin de oturduğunu, hiç değilse bu açıdan konferansta Türkiye'nin de bulunmasını uygun gördüklerini söylemiştir. Hatta bu konferansa katılmamayı arzu ettiğimize göre hiç değilse bir gözlemci bulundurmamızı telkin etmiştir. Bu da uygun görülmemiş olmalı ki, hiçbir hareket yapılmamıştır." (Hürriyet, 11 Kasım 1972)

Ancak Arcayürek'in Tek Parti döneminin kokmaz bulaşmaz Cumhurbaşkanı İnönü'nün bu politikasını deşifre etme çabası bir adım daha ileri gider ve o tarihte sağ olan Celal Bayar'a bilgisi olup olmadığını sorar. Bayar da, 1950'de Çankaya Köşkü'ne çıktığı zaman çekmecelerden birinde eski yazıyla bir belge gördüğünü, okuyunca bunun İnönü ile Başbakan Şükrü Saraçoğlu arasında geçen bir yazışma olduğunu öğrendiğini söyler. Bu belgede Saraçoğlu, Alman gizli servislerinin Adaları bizim işgal etmemiz yönündeki telkinlerinden söz etmekte ve İnönü'den ne yapılması gerektiğine dair cevap beklemektedir. O sırada bir yurt gezisinde bulunan İnönü ise Almanların bu tekliflerinin reddedilmesini Başbakan'a bildirmektedir.

Bayar millî bir mesele olduğu için bu belgeyi hiç açıklamamış, ancak bir seçim kampanyasında kendisine hücum edince İnönü'ye, "Adalara mendil sallayan kim?" diyerek anlayacağı lisanla hitap etmişti. İnönü meseleyi hemencecik anlamış ve olayın üzerini kapatmıştır. Şimdi "Cumhuriyet"te yazan Arcayürek o yazı dizisini şu sözlerle noktalamış:

"Gerçek odur ki, adalar meselesi savaş içinde ve savaş sonrası Türkiye'nin lehine uygun gelişmeler göstermiş ve bunlar değerlendirilememiştir."

Yunanistan işte şimdi o biraz da bizim ihsan ettiğimiz adaları satılığa çıkarıyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Selahaddin Eyyubi hem Kürt, hem Arap, hem de Türktü!

Mustafa Armağan 2011.11.06

Başbakan Erdoğan grup toplantısında Selahaddin Eyyubi'nin "gerçek torunları"nın teröre karşı tavır aldıklarını söyledi.

Bunun üzerine "Selahaddin Eyyubi'nin gerçek torunları" vurgusuyla yalnızca Kürtleri mi yoksa genel olarak bu topraklarda yaşayanları mı kastettiği noktasında kafalar karıştı. Öte yandan da "Selahaddin Eyyubî Kürt müydü?" sorusu yayından çıkan bir ok gibi ak sayfalara düşmüş oldu.

Ben Türkiye'de etnik kökenleri tartışmanın anlamsızlığına inanan biriyim. Zira ailemizin bir kolu Şam'dan, öbür kolu Amasya'dan, diğeri Hilvan'dan vs. gelip Urfa'da buluşmuşlar. Çok sonraları annemin dilindeki birçok kelimenin Dede Korkut Kitabı'nda geçtiğini öğrenmek şaşırtıcı olmuştur benim için. Kürt mü, Arap mı, Türk mü? olduğum, sıcak suyla soğuk suyun bir kovaya döküldükten sonra ayrıştırılamaması gibi neredeyse tespiti imkânsız bir bilmecedir.

Elbette Kürtlerin dünya ve İslam tarihinin en büyük şahsiyetlerinden birine sahip çıkması önemli. Ama bu, onu bir ırka indirgeme yanlısına dönüşmemeli. O İslamın, hatta insanlığın ortak değeridir. Unutmayalım ki, Fransızlar bile Fransız bir anne uydurarak onu sahiplenmek istemişlerdi. Demek ki, paylaşılabilen bir güzelliğin odağındadır Selahaddin Eyyubi.

Kürtler onun Kürt, Araplar Arap, Türkler de Türk olduğunu iddia ederler. Bu bir kavga sebebi olmamalı. Bir evrensel değeri sahiplenme uğrunda girilen rekabetin güzelliğini yakalamalıyız onun şahsında.

Selahaddin Eyyubi Kafkasyalı mı?

Selahaddin Eyyubi'nin Kürt olduğunu iddia eden 4-5 Arapça kaynak var elimizde. Üstelik İbn Hallikan gibi bir asır sonra onun soyağacını araştırmış bir tarihçi de çıkmış ki bu bakımdan şanslı sayılırız. İbn Hallikan şöyle diyor:

"Tarihçiler Selahaddin Eyyubi'nin babası ve ailesinin Azerbaycan'ın en ucunda bulunan Duvin şehrinden olduğunda anlaşırlardır. Burası Gürcüler ülkesinde ve Arran yolundadır. Onlar Kürttü ve Ravâdiye aşiretine mensuplardı ki, bunlar büyük Hezbaniye aşiretinin bir koludur. Babası Duvin'de doğmuştur. Dedesi Şâdi, Şirkûh ve Necmeddin Eyyub adlı oğullarıyla birlikte önce Bağdat'a, sonra da Tikrit'e yerleşmiş. Dedesi Tikrit'te ölmüş ve adına bir türbe yapılmıştır. Onların soyağacını dikkatlice inceledimse de, Şâdi'den daha geriye gidemedim." (Minorsky'nin "Prehistory of Saladin" adlı incelemesinden, s. 125)

İbn Hallikan'ın dediklerinden çıkan sonuçlar: 1) Selahaddin Eyyubi'nin kökeninin Kafkasya'da Müslümanların kilit noktalarından biri olan Duvin yakınlarında Azanaka köyü olduğu, 2) Kürt oldukları, 3) Hezbanilerin bir kolu olan Revâdi aşiretine mensup olduklarıdır.

Aynı şekilde Kürt tarihçi Şerefeddin'in "Şerefnamesi" de, İbnü'l-Esir gibi tarihçiler de onun "Duvinli Revanda (Revadi) Kürtleri"ne mensup olduğunu yazarlar. Ancak Minorsky'nin dikkatimizi çektiği bir nokta önemlidir:

Kafkasya, Revâdi aşiretinin asıl vatanı değildi. Hezbani Kürtlerinin Aras vadisine, 10. yüzyıldan önce dalgalar halinde yerleştikleri bilindiğine göre buraya muhtemelen Erbil taraflarından gelmişlerdi, zira Hezbani kelimesinin Erbil'le kadim bir bağlantısı mevcut.

Minorsky'nin bu kısa analizinden Eyyubi ailesinin asıl vatanının Azerbaycan olmadığını anlıyoruz. Öyleyse nereden gelmişlerdi oraya? Erbil'den mi?

Selahaddin Eyyubi üzerine dünyadaki en muteber uzmanlardan birisi, Türkiye'de yaşıyor. Tarihçi camiası dışında neredeyse meçhul kalan bu mütevazı isim, Prof. Ramazan Şeşen'dir. Selahaddin Eyyubi üzerine yazdığı iki muhteşem kitabında onun etnik kökeni konusuna ışık tutan bir araştırmaya girişen Şeşen, bize diğer tarihçilerin dikkatini çekmeyen bir pencere açıyor.

Buna göre Selahaddin Eyyubi muazzam bir şöhrete sahip olarak öldükten sonra hakkında çeşitli şecereler uydurulmuştur. Hatta kimisi Kureyş'e, kimisi de Emevilere kadar çıkarmıştır soy zincirini.

Yemen'den Azerbaycan'a

Ancak tarihçi Yakubî'nin bir kaydına göre Revadî Kürtleri, Revvâd b. El-Musanna el-Ezdî'den gelir ve bu şahıs da 758 yılında Basra'dan Azerbaycan'a yerleştirilen Yemen Araplarındandır. Selahaddin Eyyubi'nin aşireti Revâdiler önce Tebriz civarına yerleştirilmiş, kuvvetlendikten sonra Tebriz şehrinin yönetimini ele geçirmişler ve 10.

yüzyılda o bölgede yaşayan Hezbanî Kürtleriyle karışarak zamanla kendilerini "Kürt" saymışlardır. Dolayısıyla Selahaddin Eyyubi'nin uzak ataları Araptır ve zamanla Kürtleşmişlerdir.

Şimdi Eyyubilerin Türk ayağına geliyoruz. Selahaddin'in abisinin ismi Turanşah, bize ailenin Türklerle de karışmış olduğunu gösteren ufak bir misal sunar. Küçük kardeşlerinden birinin ismi Tuğtekin, öbürününkü Böri'dir (Türkçe "kurt" anlamında). Üç kardeşinin Türkçe isimler taşıması bir tesadüf olabilir mi? Ancak dayısının isminde geçen "Tüküş" (Türkçe "tokuş" kelimesi Arapçada böyle yazılır) kelimesinden ve ailenin bildiğimiz kadınlarının Türkçe isimler taşımalarından yola çıkarak "anne tarafı Türk olmalıdır" hükmüne varan Prof. Şeşen, enişterinden Muzafferüddin Gökböri'nin de Türk olduğunu ekliyor sözlerine. (Dr. Rıza Nur ise "Türk Tarihi"nde Selahaddin Eyyubi'nin ölmeden önce devletin topraklarını çocukları arasında bölüştürmesinin bir Türk devlet teamülü ("ülüş") olduğundan hareket ederek bunu onun Türklüğüne delil gösterir.)

Ramazan Şeşen hocanın şu sözleri çok anlamlı:

"Ayrıca Kürt ırkı Türklerin Suriye, Mısır, Anadolu ve diğer Ortadoğu ülkelerindeki hakimiyetlerinin tesisinde daima Türklerle beraber hareket etmiştir. Şah İsmail ve İran'da bulunan birçok Türk şii olup İranlılığa hizmet ettikleri halde, Doğu Anadolu'daki Kürtler Osmanlılara sadık kalarak, birçok Türk kabilelerinin aksine, Türklüğe hizmet etmişlerdir."

Dolayısıyla Selahaddin Eyyubi melez bir aileden gelir ve bu melezliği de hem Türkiye Müslümanları, hem dünya Müslümanları açısından mutlak bir avantajdır. Uzak ataları Araptır, evet, bunlar zamanla Kürtleşmiş ve kendilerini Kürt saymaya başlamışlardır. Lakin bünyesinde çalıştıkları ve sonunda devraldıkları Nureddin Zengi'nin devletindeki Türklerle etkileşime girip zamanla Türkleşmeler de olmuştur. Zira Zengi, Eyyubi ve Memluk devletlerinde devlet ve ordu teşkilatı Türklerin, bürokrasi ise Arapların elindeydi. Ayrıca ordularında hatırı sayılır oranda Kürt askeri de bulunuyordu.

Sonuçta bence Selahaddin Eyyubi hem Arap, hem Kürt, hem de Türktü. Bu yapay ve bizi bölecek tanımlardan da kurtulalım derim. İslam dünyasının temel problemini politik ahlaksızlaşma olarak gören ve buna isyan eden Selahaddin Eyyubi, İslam dünyasını tek bir bayrak altında birleştirme davasına kendini adanmış biriydi. Gibb'in deyişiyle, İslamı siyasi cesaretsizlik batağından çıkararak ahlakî bir ideal etrafında yeniden kenetlenmenin yolunu açmıştı. Bugün onun aziz hatırası niye aynı işi göremesin?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Osmanlı'da cumhuriyet vardı, hem de iki tane!

Mustafa Armağan 2011.11.13

Geçenlerde bir caddede "Cumhuriyet 88 yaşında" afişleri arasından geçerken aklımızın ne kadar güdük bırakıldığını, her ne varsa 1923'ten başlatan sakat anlayışın iç ipliğimize kadar sirayet ettiğini görüp hüzünlendim.

Hem köklü ve iftihar edilecek bir tarihimiz olduğunu söyleyeceğiz, hem de neredeyse "insan"lık katına terfi edişimizi en kaba iplerle Cumhuriyet'e bağlayacağız. İşte bu olmadı beyler!

Olmadı, zira en azından Osmanlı tarihine biraz dikkat ettiğinizde Cumhuriyet fikrinin 1923'ten 220 yıl önce ortaya atıldığını göreceksiniz. 1703'te Çalık Ahmed adlı bir yeniçeri ağasının Osmanlı'da hanedanlıktan vazgeçebileceğini ve bir "cumhur cemiyeti" kurulabileceğini söylemesi (bkz. Naima Tarihi) yeterince anlamlı bir olay değil midir ki dikkate alınmıyor. Keza Dubrovnik Cumhuriyeti'nin 19. yüzyıl başına kadar Osmanlı Devleti bünyesinde varlığını bal gibi sürdürdüğünü, hatta bu 'Osmanlı cumhuriyeti'nin kapısına kilit vuran zatın, modern Avrupa'nın kurucusu olan Napolyon Bonapart olduğunu söylememiz de sesimizi duyurmaya yetmiyorsa buyurun bir başka kanıt:

Osmanlı Devleti bünyesinde yeni bir "cumhuriyet" kurulmasına izin vermiş ve kısa ömürlü de olsa cumhuriyeti içine sindirmeyi bilmişti.

Newton'un kafasına elma düşünce yerçekimi kanununu bulduğu efsanesi gibi, Cumhuriyet'in de 1923'te tek bir kişi hariç kimsenin aklına gelmemiş olduğunu zannedenler bakalım ondan 123 yıl önce ilan edilen bu cumhuriyete ne diyecekler?

Yedi Ada Cumhuriyeti'nin başkenti Korfu'da Meclis binası bile vardı.

Osmanlı'ya uzaylı gibi bakanlar

Osmanlı tarihine keşke sadece uzaylı gibi baksalardı, ona razıydık. Hem uzaylı gibi, hem de düşmanca bakmışlar. Özellikle son yılları itibarıyla Osmanlı'nın aleyhine kullanılabilecek bütün veriler seferber edilmiş, lehine yorumlanabilecekler de ya görmezden gelinmiş ya da çarpıtılarak aleyhine çevrilmiştir. Misal mi? Buyurun, Georgetown Üniversitesi'nden Kahraman Şakul'un "Osmanlılar Fransız İhtilali'ne karşı" başlıklı ezber bozan çalışmasına göz atmaya ("III. Selim ve Dönemi", İSAM, 2010, s. 255 vd.):

"Osmanlılar ve Ruslar tarihlerinde ilk defa ittifak kurarak ortak bir filoyla Fransız işgalinde tutulan Yedi Ada'yı ele geçirip "Cezayir-i Seb'a-i Müctemia Cumhuru" adında bir cumhuriyet kurmuşlardı. Bu adalarda Osmanlı tabiiyetinde ve Rus korumasında kurulan cumhuriyet idaresi varlığını 1807'ye kadar korumuş, bu sırada Osmanlılar Adriyatik'te Fransızlara karşı senelerce filo gezdirmiş, cüz'î miktarda da olsa İtalya'ya paralı askerler göndermiş, Osmanlı donanması Ankona ve Otranto gibi İtalyan şehirlerinin Fransız işgalinden kurtarılmasında görev almıştı."

1800'de Osmanlı Devleti himayesinde kurulan Yedi Ada Cumhuriyeti'nin, kapağı görülen anayasası Padişah tarafından onaylandıktan sonra yürürlüğe girmişti.

Demek ki, bizim battı bitti dediğimiz yıllarda Osmanlı Devleti Akdeniz'de Rusların desteğiyle bir cumhuriyet kurmuş, Adriyatik'te filo yüzdürmüş, İtalya'ya paralı askerler göndermiş ve asıl önemlisi, Fatih zamanında fethedilen Otranto'ya asırlar sonra yeniden asker çıkarmıştı. Bu hiç de alışık olmadığımız Osmanlı resminin yanına TTK'nın Osmanlı Tarihi'ni yazma görevi verdiği Enver Ziya Karal'ın Osmanlı'nın dünyadan habersiz olduğunu ispatlama çabalarını koyarsanız mevcut tarihin bizi nasıl bir hapishaneye tıkmak üzere kurgulandığını anlamaya başlarsınız.

Güya Osmanlılar o kadar ahmakmışlar ki, Napolyon'un Mısır'a saldıracağını akıllarına sığdıramamışlar ve saf saf Mora veya Arnavutluk'a saldırılarını beklemişler. Ali Efendi'nin raporlarından bu sonucu çıkaran Prof. Karal'ın belgeleri çarpıttığını ileri süren K. Şakul, orijinal belgede Ali Efendi'nin kendi fikrini değil, Fransa Dışişleri Bakanı

Talleyrand'ın görüşünü aktardığını, oysa Karal'ın bunu Osmanlı elçisinin kendi görüşü olarak yansıttığını zarif bir tarzda yakalıyor.

Bu çarpıtma E. Z. Karal eliyle bizim tarihçiliğimize, Bernard Lewis eliyle de Batı tarihçiliğine transfer edilmiş, böylece etraflarında olan bitenlere aval aval bakan bir Osmanlı resmi, tarih galerimizin en görünür yerine asılmıştır. Lakin genç araştırmacılar, tarihimizin özgürleşmesine ve gerçek yerine oturtulmasına var güçleriyle çalışmaktalar. Var olsunlar.

Osmanlıların en güçlü oldukları zaman dahi alamadıkları bazı ada ve kalelere asker çıkarıp ay-yıldızlı bayrağı astıklarını öğrendiğimiz bu seferler sırasında Napoli'ye çıkıldığında çok ilginç bir olay cereyan etmişti. Napoli, halkı arasında asker bulunmadığını görünce Osmanlı "Kapudane"si, 600 İtalyan bulmuş ve bir belgede geçtiği gibi onlara "ehl-i İslam kisvesi giydirüp beraber istihdam etmiş"ti. Yani İtalyanlara Osmanlı askeri kıyafeti giydirip asker yapmıştı. Üstelik bizim şaşırdığımız bu hale Sultan III. Selim hiç şaşırmamıştı.

Dr. Şakul'un dikkatimizi çektiği bir başka olay da ilginçtir. "Şehper-i Zafer" adlı gemisiyle Ankona kuşatmasına katılan "başbuğ" Sofalı İbrahim Ağa, Ömer Seyfeddin'in kalemine düşse harika bir hikâye çıkaracağı kesin olan bir macera yaşamıştır. Kuşatma sırasında askerin firar etmemesi için İstanbul'dan gönderilemeyen maaşlarını, Rus komutanın kefaletiyle borç aldığı 10 bin İspanyol Riyali'yle ödemiş ama devletten izinsiz aldığı bu para kendisine geri ödenmeyince perişan olmuş, "han köşelerinde sefil" düşmüş, Bâbiâli'ye yazdığı mektupla yardımcı olmalarını istemişti. Bu paranın çok azı kendisine geri ödenince hastalanmış ve görevine devam edemez olmuştu.

Aynı yazıdan ilk "modern" Osmanlı hastanesinin daha 1799'da Korfu adasında kurulduğunu öğrenmek, modernleşme sürecine yeni bir bakış geliştirmek bakımından çok önemli. Bir tanığın ifadesiyle Korfu hastanesinde her hastaya bir yatak, 4 gömlek, 2 çarşaf vs. verilmekte ve doktorlar günde iki defa hastaları ziyaret etmekteydiler. Hatta hastalara, hastalıklarına göre ayrı yemekler bile veriliyordu.

İşte bu ilginç devirde amfibi harekâtına girişecek denli denizciliğini ilerletmiş olan Osmanlı Devleti, Ruslar ve İngilizler anlaşarak "İyonya adaları" olarak bilinen Korfu, Zenta, Kefalonya, Ayamavra, İtaki Pakso ve Çuka adalarıyla Mora ve Arnavutluk kıyılarında Venedik'ten alınan adalardan bir "Birleşmiş Yedi Ada Cumhuriyeti"nin kuruluşuna katılmış ve yönetmişti. 21 Mart 1800'de imzalanan antlaşmayla Osmanlı himayesine bırakılan bu cumhuriyet, Rusya'nın kefaletinde bulunacak, Osmanlı Devleti'yle bağlantısı bir başka Osmanlı Cumhuriyeti olan Dubrovnik'in statüsüne sahip olacak, 3 yılda bir Bâbiâli'ye 75 bin kuruş cizye gönderecekti. Ayrıca Yedi Ada Cumhuriyeti'nin özel bir bayrağı da bulunacaktı. Üstelik bu cumhuriyetin bir de anayasası olacaktı. Nitekim bu anayasa Osmanlı yetkililerince hazırlanmış ve Yedi Adalıların görüşü alındıktan sonra padişah tarafından onaylanmıştı.

Bu bayrak elimizde. Tarih kitapları ortada. Belgeler sürekli konuşuyor. Ama nedense biz hâlâ Cumhuriyet'in 88 yıllık olduğunu törenlerle ilan etmeye bayılıyoruz. Oysa elin İngiliz'i, aslında feodal düzene geri dönüşün belgesi olan 1215 tarihli Magna Carta'yı kralın yetkilerini kısıtlayan ilk belge diye sergilemeye devam ediyor. Bizde ise Fransa'ya "Bizim asırlar boyu koruduğumuz cumhuriyeti yıkan siz değil misiniz?" diyecek bir babayiğit araniyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Abdülmecid'i "İnönü Ansiklopedisi" bile savunmuştu

Mustafa Armağan 2011.11.20

Sonunda bu da oldu. Şimdiye kadar pek fazla dikkat çekmeyen bir Osmanlı padişahı CHP'li Muharrem İnce'nin sihirli dokunuşuyla gündemimize balıklama dalmış oldu.

TBMM'nin hazırladığını ileri sürdüğü bilimsel bir sempozyumun davetiyesinden yola çıkan İnce, bu davetiyenin ihtişamı yanında 10 Kasım için hazırlanan resmi bildirinin pek silik soluk kaldığını ileri sürdü. Dedektifiği de ihmal etmiyordu: Neden tam da 17 Kasım'da başlatılmıştı sempozyum? Bu tarihte "hain" Sultan Vahdettin İngiliz gemisiyle kaçtığına göre hükümetin maksadı neydi?

İşin garibi, eskiden muhafazakâr aydınlar Abdülmecid'i kıyasıya eleştirirken Kemalistler modernliğine sahip çıkardı, şimdi iş tersine döndü. Başbakan Erdoğan'ın çılgın projeyi açıklarken "Dedemiz Abdülmecid" sözünden anlaşılacağı gibi onun modernliğini sahiplenme sırası muhafazakârlara, eleştirme görevi de sözde Batıcılara düştü. Ne diyelim: Sanki Abdülmecid'in de başı dönmeye başladı!

Kendini bilmez bir köşe yazarı da aklınca Abdülmecid'e "amca" diyerek dalga geçmek istemiş. İkide bir CHP'nin geçmişini aklamak için çırpınan bu zata en güzel cevabı kim veriyor, biliyor musunuz? Bizzat İsmet İnönü. "İnönü Ansiklopedisi"nin 1946 tarihli 2. fasikülündeki "Abdülmecit" maddesinde Osmanlı Devleti'nin 31. padişahı hakkında çok önemli bilgiler verilmiş. Biz söylesek inanmayacak olanlara kendi dillerinden cevap vermek bir fayda sağlayabilir ümidiyle özetliyorum maddeyi:

Sultan Abdülmecid Tanzimat Fermanı'nı ilan etmiş, Mısır meselesini çözmüş, bize sığınan Macar mültecilerini Ruslara teslim etmeyerek dünyada "pek iyi bir etki" yapmış ve Macarlarda Türklere karşı "ırkdaşlık sevgisi" uyandırmış, Kırım Savaşı'nı açmış, Silistre zaferi onun zamanında kazanılmış, 1856 Paris Kongresi'nde Osmanlı Devleti'nin bağımsızlığı sağlanmış, Islahat Fermanı'yla Hristiyan uyrukluların kişi ve mal güvenliğiyle mezhep ve öğretim özgürlükleri sağlamlaştırılmış.

Ulucamideki levhada Abdülmecid imzası silinmişti.

Ayrıca pek çok yeniliğe imza atmış. Mesela rüşdiye denilen ortaokulları yaygınlaştırmış, annesinin yaptırdığı şimdiki İstanbul Kız Lisesi'nde Darülmâarif adıyla bir lise açmış, hemen bütün okulların açılış ve diploma törenlerine katılmış, hatta sınavlara varıncaya kadar katılmaktan çekinmemiş, öğrenci ve öğretmenleri teşvik etmiş.

Bu da yetmezmiş gibi, 1845'te Ayasofya'da bir üniversite binasının yapımını başlatmış ve üniversiteye hoca yetiştirmek üzere Avrupa'ya öğrenci göndermiş, ders kitaplarının yazımı içinse Encümen-i Daniş adlı bilim akademisini kurmuş (1851). İlk öğretmen okulu ile Mülkiye'yi kuran da, İzmit kağıt fabrikasını açan da o olmuş.

Adalet ve Milli Eğitim Bakanlıkları Abdülmecid zamanında kurulmuş. Zamanında Avrupa ile ticari ve mali ilişkiler artmış. Borç alınarak faydalı eserler meydana getirilmişse de, paranın birçoğu da saray ve köşklere harcanmış. Gureba ve Haseki hastaneleri açılmış. Kara ve Deniz Harp Okulları, Mecidiye adını taşıyan kıışları ve Dolmabahçe Sarayı'nı yaptırmış.

"İnönü Ansiklopedisi" 38 yaşında ölen bu Osmanlı padişahı hakkında şu olumlu hükmü veriyor: "Bazı kusurlu ve zayıf tarafları olduğu halde, uyanık ve hamiyetli devlet adamlarını kullanmak hususundaki yeteneği ile Abdülmecit'in saltanatı 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin oldukça itibarlı bir devrini teşkil eder."

İtibarlı, öyle mi? Abdülmecid hakkında bu olumlu hükmün CHP'nin Tek Parti iktidarında, üstelik İnönü'nün izni alınmadan devlette kuşun uçmadığı bir zamanda verildiğini unutmayın.

Görülüyor ki, Abdülmecid olmadan Cumhuriyet'e ve bugüne giden yolu belirlemek mümkün değil. Düşünün ki, Atatürk'ün okuduğu Harbiye'yi o "amca" açmış, ilk telgraf ve demiryolu hatlarını (telgraf okulu dahil) o kurdurmuş, bugün hâlâ devam eden süreli askerlik ve "kura" uygulamalarını başlatmış, yeni ticaret ve arazi kanunlarını çıkarmış, ilk bütçe onun zamanında yapılmış ve ilk kağıt para çıkarılmış, hatta Fossati'ye Ayasofya'nın tamirini de o yaptırmıştı.

Kuba Mescidi

Abdülmecid en çok döneminde israf ve sefahatin, Avrupa taklitçiliğinin arttığı için eleştirilir. Bu eleştiride Cevdet Paşa'nın yazdıklarının büyük payı var. Ancak unutmayalım ki, Cevdet Paşa da doğrudan Abdülmecid'i sorumlu tutmaz. Kâh "Mısır döküntüleri"ni, kâh devrin paşalarını, kâh saray kadınlarını suçlar ve Abdülmecid'in israfı önlemek için nasıl sert tedbirler aldığını, hatta saray kadınlarını tehdit ederek "Aklınızı başınıza toplamazsanız dövdürürüm" dediğini yazar.

Abdülmecid'in iktidarı kuşkusuz sıkıntılı bir dönemdir; dış borç alınmak zorunda kalınması hayra alamet değil. Kuşkusuz kültür Avrupa'dan etkilenmiştir; Necip Fazıl'ın deyimiyle "piç mimari" yaygınlaşmıştı. Ve hiç kuşkusuz Tanzimat rüzgârı; kanunlardan giyim kuşama, Batı'dan medeniyet ithali için seferber olunmuştu.

Ancak 22 yıllık uzun bir dönemi bu dar çerçeveye hapsetmemek lazım. Her evladına bir Batı müziği enstrümanı çalmayı öğretecek kadar Batı müziğinden hoşlanan padişah, aynı zamanda önemli bir hattattı. Yazdığı devasa levhaların birisi halen Bursa'da Ulucamii'nde. İlginç olan husus, Cumhuriyet devrinde tuğraların yasaklanmasını fırsat bilen bir gayretkeşin Abdülmecid'in levhadaki imzasının üzerini kapatmış olmasıdır. Son restorasyonda üzeri açılınca görüldü ki, levha Abdülmecid'e aittir.

Abdülmecid'in bir özelliği de, Mekke'de Harem-i Şerif'i, Medine'de Ravza-i Mutahhara'yı tamir ettirmesi, Hırka-i Şerif'in bulunduğu yer ile Yahya Efendi türbesinin yanına birer cami yaptırmasıdır. Efendimiz'in (sas) hücre-i saadetinin tamirini yaptırıp çevresini düzenleyen Abdülmecid'in tamir kitabesi üstüne tuğrası konulur ve bu bilgi, kulağına kadar gider. Bunu yapan kişiyi şöyle uyardığı rivayet edilir: "Benim adımın orada işi ne? Eğer ille de yazacak idiysen 'günahkâr Abdülmecid' yazmalıydın." Ve ille de tuğrasının asılması gerekiyorsa Efendimiz'in ayak ucuna asılmasını tembihler.

Kuba Mescidi'nin kapısına koydurduğu çift tuğranın sırrına eğilerek vedalaşalım.

Abdülmecid döneminde Kuba Mescidi tamir edilir ve kapısına klasik Osmanlı kitabelerinden birisi konulur. Ancak bir fark hemen dikkati çeker. Kitabede biri en üstte ve büyük, diğeri en altta ve küçük olmak üzere iki tuğra vardır. Normalde bir tuğra konulması gerekirken neden iki tuğra konulmuştur dersiniz? Uğur Derman hocadan dinleyelim cevabı:

"Kuba Mescidi'nin bizzat İslam Peygamberi tarafından kurulmuş olduğu düşünülerek, Osmanlı'ya has bir incelik gösterilmiş ve zaman sanki Asr-ı Saadet imiş ve Mescid de sanki o ilk Kuba Mescidi imiş gibi üstüne mescidi yaptıran İslam Peygamberi adına bir tuğra konulmuş ve Osmanlı padişahının tuğrasına, Peygamber'e hürmeten anca kitabenin altında yer verilmiştir."

Belki de dünyada Resulullah (sas) adına yapılan tek tuğra bugün Kuba Mescidi'nin kapısında yok. Çünkü Abdülmecid'in bu inceliğini Suudiler buldozerlerle yıktırdı.

Peki bu Abdülmecid niye anlatılmaz?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Hasta' Atatürk, Seyid Rıza'nın asıldığı gece Elazığ'da ne yapıyordu?

Mustafa Armağan 2011.11.27

Başbakan Erdoğan öyle anlaşıyor ki, şu kadar İnkılap tarihi bölümünden daha fazla çalışıyor.

Geçtiğimiz çarşamba günü yaptığı konuşmayla Erdoğan yalnız CHP başkanının eline iki tarafı keskin bir kılıç savurmakla kalmadı, yıllar yılı Dersim'i unutan İnkılap tarihçilerimize de bir muhtıra vermiş oldu. Bakalım, bu 'Dersim açılımı'ndan sonra da 1937-38 yıllarını yazarken Dersim'de olup bitenleri unutabilecekler mi?

Unuturlar, unuturlar... İsmi lazım değil, yaklaşık 1500 sayfalık "Gazi Mustafa Kemal" kitabını yazan bir zat-ı muhterem, küçük Mustafa'nın nasıl birdirbir oynadığını geniş geniş anlatırken, on binlerce insanın hayatını ilgilendiren Dersim olaylarından tek kelime söz etmiyorsa bizdeki İnkılap tarihlerinin yazılma amacının, geçmişi açıklamak değil de örtmek olduğunu söylemek zorundayız.

Dersim denilince öteden beri şu söylenirdi: Efendim, o zaman Atatürk çok hastaydı, yerinden kımıldayacak hali yoktu, Dersim'de olan bitenlerden habersizdi, hatta 'Dersim kararnamesi'ni imzalamaya yanaşmamıştı vs. Sözün özü: Dersim'den Atatürk sorumlu değildi.

Gerçi Başbakan meselenin Atatürk boyutuna girmekten özenle kaçındı ama CHP'li Hüseyin Aygün, "Dersim katliamından Atatürk'ün haberi vardı." diyerek bombanın pimini çekmişti ve ona karşı parti içinde başlayan isyanın korkusu da aynıdır: 'Bu işe Atatürk'ü karıştırmayın' demek istiyorlar.

Ben de bunu anlamıyorum: 1937 yılında Atatürk Hatay için şu kadar çalıştı, diyenler aynı yıl gerçekleşen Dersim'den onu dışlayamazlar. Üstelik 4 Mayıs 1937 tarihli Dersim'e uygulanacak zorunlu iskân politikasının dönüm noktalarından biri olan Bakanlar Kurulu kararının altında onun imzası varken... 2. maddede isyan eden mıntıkadaki halkın toplanıp başka yere nakledilmesi istenmektedir. Nitekim Sibel Yardımcı ve Şükrü Aslan'ın dersim milletvekili Diyar Ağa'nın torunuyla yaptıkları görüşmede Atatürk'ün Diyar Ağa'yı çağırıp "Git, aşiretini kedisine kadar al, Dersim'den çık. Çık ama Malatya'yı geç," demiş ve Diyar Ağa da Çankaya'dan aldığı bu tüyo sayesinde Dersim'i terk etmiş ve ailesinin hayatını kurtarmış. ("Herkesin Bildiği Sır: Dersim", s. 426.)

Bu sözlü tanıklığa inanacak olursak Atatürk'ün bölgede yapılacak operasyonlardan çok önceden haberdar olduğunu ve iyi tanıdığı Diyar Ağa'ya olacakları böyle haber verdiğini görüyoruz.

Atatürk'ün Dersim operasyonuna ne kadar yakından ilgi duyduğunun dolaylı değil de doğrudan delili ise zamanın Malatya Emniyet Müdürü İhsan Sabri Çağlayangil'in anılarında buluyoruz. Çağlayangil'in 1990'da basılan anılarında şu satırları okuyoruz:

"Dersim olayı da yakın tarihimizin bulutlar arkasındaki bir gerçeğidir." Doğru, bulutlar arkasında ama ne? Allah'tan Çağlayangil pek ağzı sıkı davranmamıştır da, bazı gerçeklerin kapılarını aralamamıza imkan tanımıştır.

Çağlayangil, Atatürk'ün "Dersim meselesini kökünden hallediniz" talimatını verdiğini yazdıktan sonra bizzat katıldığı Dersim operasyonu hakkında şu bilgileri veriyor:

"Seyit Rıza ve çevresi yakalandı. Mahkemeleri sürüyor. İşte bu sırada Atatürk Diyarbakır'daki Murat suyu üzerinde yeni yapılan Singeç Köprüsü'nü açmaya gidecek. (...) Emniyet Genel Müdürü Şükrü Sökmensüer bana dedi ki: "Dersim harekâtı bitti. Beyaz donlu altı bin doğulu Elazığ'a dolmuş. Atatürk'ten Seyit Rıza'nın hayatını bağışlamasını isteyecekler, buna engel ol."

Atatürk pazartesi günü Elazığ'a gelecekti, o gün de cumartesiydi, resmi daireler kapalıydı. Bizden istenenler "Asılacakları Atatürk gelmeden asın, beyaz donlular Atatürk'ün karşısına çıktığı zaman iş işten geçmiş olsun." Savcıya gittim. Durumu kendisine anlattım. Savcı mahkemeleri etkileyemeyeceğini söyledi. Biz mahkemenin kararını Atatürk gelmeden önce vermesini ve Seyit Rıza meselesinin kapanmasını istiyorduk.

Savcıyı aşmak mümkün olmayınca rapor aldırıldı, yerine tanıdığımız bir savcı geçti. Hakime baskı yaparak mahkemeyi, tatil olmasına rağmen Pazar gecesi 24'e aldırıldı. Saatler 24'ü 1 geçte mahkeme başladı. 7 ölüm cezası çıktı.

Seyit Rıza idam sehparlarını görünce durumu anladı. Bana "Sen Ankara'dan beni asmak için mi geldin" dedi ve güldü. Bu yaşlı adam rap rap yürüdü. Çingeneyi (celladı) itti. İpi boynuna geçirdi, sandalyeye ayağıyla tekme vurdu. İnfazını gerçekleştirdi.

İhsan Sabri Çağlayangil bundan sonra idamı Atatürk'ün nasıl bildiğini ve beklediğini ima eden şu ilginç cümleleri sarf ediyor:

"Fakat bu işleri belki zamanında halledemeyeceğiz diye Atatürk bir gün sonra Elazığ'a geldi. Treni gece kör makasa çekmişler, uyuyormuş. "Atatürk seni çağırıyor" dediler. Gittim, kahvaltı ediyorlardı. Bana bir resim gösterdi. Seyit Rıza'nın sehpa sallanırken resmi çekilmiş. "Çabuk git, bu resmin negatifini bul, imha et" dedi. Anladım ki, Atatürk bu olayları sevmiyor. Negatifleri imha ettim, yalnız resimlerden ikisini sakladım. Birini Atatürk'e verdim, birini de kendim aldım. Atatürk "Bana ayırdığın resmi ver" dedi. Verdim. Halkevine hareket etti.

Cengiz Çandar'ın "Munzur" dergisinin 2008 tarihli 30. sayısından aktardığına göre Çağlayangil, bizzat Kemal Kılıçdaroğlu'na bu olayı şöyle anlatmış:

"Atatürk, fena halde sinirlenmiş, beni çağırdı. Nedir bu rezalet? dedi. Bütün Kürtleri ayaklandırır bu resim. Herif seyyit. Peygamber sülalesinden, dedi. Öyle sümükleri akmış beyaz sakalıyla, dedi. Git, derhal imha et, dedi."

"Atatürk hastaydı, Dersim'den haberi yoktu" diyenlere ithaf olunur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Başka Dersim'ler var mı?

Bu defaki Dersim tartışması, CHP Tunceli Milletvekili Hüseyin Aygün'ün 10 Kasım 2011 tarihli Zaman'da çıkan demeciyle başladı ve bu konuda en son konuşması gereken Deniz Baykal'ın açıklamasıyla doruğuna ulaştı.

Baykal'a göre Dersim tartışması bir "tuzak"tı ve CHP bu tuzağa düşmeyecekti. Oysa bu bir "tuzak" ise, buna düşmemenin yolu, onu görmezden gelmek değil, tanıyıp bu kabuk bağlamış yaranın sahiplerinden özür dilemekten geçmez miydi?

Bu defaki Dersim 'açılımı', uzun bir süredir bu köşeden benim de kendi imkânlarımla katkıda bulunduğum yakın tarihin aydınlanması girişimleri için çok önemli bir adım oldu. Bunun arkası gelecek ve başka Dersim'ler de birer ikişer gün yüzüne çıkacak. Bakın, şimdiden sıraya girdiler bile.

Cumhuriyet devrinde yaşanan bu 'öteki Dersim'lerden birisi de, 1930 yazında gerçekleştirilen Zilan katliamıdır. Öyle ki, bu katliam, yapıldığı tarihte -Zilan'ı duymazlıktan gelen solcularımızın kulakları çınlasın- Zürih'te toplanan Sosyalist Enternasyonal tarafından kınanmış, dünya kamuoyunun dikkatlerini "Türk oligarşisi"nin Kürt halkını kurban ettiğine çekmiş, bölgede işlenen "kanlı suçlar"ın kapitalist ülkeler tarafından görmezlikten geldiğini ifade ederek bunu protesto etmiştir. (W. Jwaideh, Kürt Milliyetçiliğinin Tarihi, İletişim: 2004, s. 413-4)

Peki Zilan'da ne oldu?

1925 yılında patlak veren Şeyh Said ayaklanmasının şiddetle bastırılması ve ardından gelen kitlesel zorunlu iskân uygulaması adeta Kürt milliyetçiliğinin gelişmesi için uygun bir zemin hazırlamış oldu. 1927 baharında bir Kürt Milli kongresi toplandığını ve kongrede bütün milliyetçi örgütlerin dağıtılarak hepsinin Hoybun (Bağımsızlık) adlı bir örgüt çatısı altında birleştirilmesine karar verdi. Ve bir bayrağı da olan minyatür bir devletin Ağrı Dağı eteklerinde kurulduğunu görüyoruz.

Önceleri şaşırtıcı bir şekilde uzlaşmacı davranan Türk yetkilileri müsait davrandılar ama Kürt milliyetçileri bunun bir tuzak olduğu inancıyla anlaşmaya yanaşmadılar. Bunun üzerine Türk devleti Mayıs 1930'da 4. ve 6. Kolordulara Salih (Omurtak) Paşa komutasında hareket emri verdi. Yine de ilk ateş, Kürtlerden geldi. 11 Haziran'da başlayan hücum ilk aşamada başarılı oldu, Türk ordusu Ağrı Dağı'ndan atıldı.

Ancak savaş uzayıp yayıldıkça kimin daha dayanıklı olduğu anlaşılıyordu. En son 2 Eylül'de meydana gelen büyük bir çarpışmada Kürt kuvvetleri Türk askerini Diyarbakır'a doğru geriletmeyi başardılar ama bu başarı, aynı zamanda kuvvetlerinin son damlasını kullandıkları anlamına geliyordu. Üstün asker sayısı ve ikmal imkânlarıyla Türk askeri kontrolü ele geçirdi ve isyancılar dağıldı; Kürtlerin komutanı İhsan Nuri İran'a kaçmayı başardı. Bir isyan daha bastırılmış oluyordu.

Ancak iş orada kalmadı. İsyanın bastırılmasını ağır ve kesin cezai tedbirler, yani tehcir (zorunlu göç), toplu tutuklamalar ve alelacele infazlar takip etti. Bölgedeki Kürt köyleri uçaklarla bombalanıp ateşe verildi. Bugün hâlâ son tanıkları hayatta olan sivillerin katledildiğini biliyoruz.

'Nereden biliyoruz?' diye soracaksınız haklı olarak. Tabii günün birinde bir Başbakan çıkıp da Dersim'de öldürülenlerin resmi sayısını açıkladığı gibi Zilan deresinde öldürülenlerin sayısını açıklayınca kadar da kesin ölü sayısını bilemeyeceğiz. Ancak devrin gazetelerinde, özellikle Cumhuriyet gazetesinde önemli bilgiler var. Aşağıda bu bilgilerin bir kısmını o gazetelerden aktaracağım.

Mesela 16 Temmuz 1930 tarihli Cumhuriyet'te bir yandan Ağrı Dağı harekâtının yeni başladığı ifade edilirken öbür taraftan uçaklarımızın bombardımanın devam ettiğini okuyoruz. Robert Olson'un tezi böylece doğrulanıyor. Biz daha çok Sabiha Gökçen'in Dersim'i bombalamasına takmış durumdayız ama açık gerçek şudur: Kürt isyancıların ve köylerin bombalanması sayesinde stajını tamamlamıştır Türk Hava Kuvvetleri!

16 Temmuz tarihli Cumhuriyet'i okumaya devam ediyoruz:

"Ağrı Dağı tepelerinde kovuklara iltica eden 1.500 kadar şaki kalmıştır. Tayyarelerimiz bilafasla (aralıksız) uçuşlara devam ederek, şakiler üzerinde çok yakından bombardıman ediyorlar. Hava ateşi süreksiz devam etmekte, Ağrı daimi infilak ve ateş içinde inlemektedir. (...) Süvarilerin yetişemediği yerlerde Türk'ün demir kartalları asilerin hesabını temizlemektedir."

Fakat operasyon sadece Ağrı Dağı'nda değil, daha güneyde, Van Gölü'nün kuzeyindeki Erciş'te, Zilan deresinde de bütün hızıyla devam etmektedir. Aynı gazeteye göre Ağrı eteklerinde eşkıyaya iltica eden köyler ahalisi Erciş'e sevk olunmuştur. Gazetede yazıldığına göre,

"Zilan harekâtında imha edilen eşkıya miktarı 15 binden fazladır. Yalnız bir müfreze önünde düşüp ölenler 1.000 kişi tahmin edilmektedir. Buradaki harp pek müthiş bir tarzda cereyan etmiş, Zilan deresi lebalep ecsad ile dolmuştur."

Bu nasıl bir bilgidir? Zilan deresinin ağzına kadar cesetle dolduğunu bildiren gazetede ki haberin bir kısmı devletin okuru gaza getirmek için verdiği yanlı bilgiler olsa dahi, Ağrı Dağı harekâtının henüz başlamadığı hesaba katılırsa Zilan deresinde öldürülen 15 bin kişinin hepsinin eşkıya ya da bugünkü deyimle terörist olması mümkün müdür? Akla mantığa sığmayan bu veriyi sunanlar, sadece Zilan'da 15 bin teröristin bulunmasının ne anlama geleceğini anlaşılan kimsenin fark etmeyeceğini zannetmektedir. Bu açıkça bir katliamdır ve katliamın Dersim'de veya Zilan'da olmasının bir önemi olmamak gerekir. Dersim için ayağa kalkan Türkiye'nin Sünni Van'a bağlı Erciş'teki Zilan halkı için de sesini yükseltmesi gerekmez mi?

Velhasıl diğer Dersim'leri de tartışmaya hazır mıyız?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir paşa öldürdü, İstiklal Mahkemesi'ne başkan oldu!

Mustafa Armağan 2011.12.11

Gazetelerde bir haber: "Hatay'ı Fransızlardan 7 milyon franga satın aldık." Haydi bakalım gelsin yorumlar: "Vay canına, demek ki yakın tarih bilgilerimiz külliye yalanmış."

Biz de Hatay'ı bileğimizin hakkıyla kurtardığımızı zannediyorduk. Meğer neymiş?"

Körlerin fili tarifinden farkı yok bunun. Eline 'belge' geçiren ortalığa fırlayıp basıyor manşeti. Gerçek kimin umurunda? Ama gerçeğin birilerinin umurunda olması lazım. Jose Saramago'nun "Körlük" adlı romanındaki gibi çoğunluğun kör olduğu bir yerde birilerinin gördüklerini söylemesi şart..

Hadi ben dahasını söyleyeyim: Fransızlara verdiğimiz para 7 milyon frank değil, tam 35 milyon franktı! Ancak kimse Fransa'ya verilen bu paranın mahiyetini sormuyor.

Ben sordum. 'Hatay uzmanı' denilince akla ilk gelen isim olan Mehmet Tekin, Fransa'ya üç taksitte ödenen 35 milyon frangın Hatay'ın satış bedeli olmadığını, bunun oradaki Fransız yatırım ve tesislerinin karşılığı olarak ödendiğini söyledi. Tekin'e göre ilk taksitte 3 milyon frank ödenmiş, arkasında 25 milyon franklık bir ödeme gerçekleştirilmiş. Son taksit 7 milyon franktır ki, gazetecimizin bulduğu belge de bununla ilgilidir.

Türkiye'de tarih neden bu kadar gazetelere düşüyor? Tarihçiler arasındaki teknik bir tartışma olarak kalması gerekirken, neredeyse bütün kamuoyunun tarihî konularla bu denli ilgili olması tuhaf gerçekten de.

İskilipli Atıf Hoca'nın eşine idamından 40 gün kadar önce yazdığı son mektup: "İnşaallah yakın zamanda kavuşuruz. Size bir sepet elma gönderdim." diyor.

Bunun açıklamasını ben tarihin yıllarca bastırılmasında görüyorum. Kemalist tarihin efendi anlatı olarak topluma dayatıldığı uzun bir tek eksenli tarih eğitiminden günün birinde nasıl olsa çıkacaktık. Bu çıkış, 1950'lerde ümit verici gelişmeler gösterdi. Yasak olan hatırat yayınlamak serbest hale geldi. Ali Fuat Cebesoy gibi Atatürk'ün en yakın arkadaşlarından biri bile "Milli Mücadele Hâtıraları"nı ancak Demokrat Parti döneminde yayınlatabildi. Turgut Özal döneminde beliren rahatlama ikinci adım oldu. 28 Şubat postmodern darbesi Kemalist (yoksa "Kamalist" mi demeliydik?) tarihi diriltmeye yönelik son çabalayıştı.

Artık Post-Kemalist dönem başlamıştır ve bu dönemin en çarpıcı simgesi, Dersim katliamının kamuoyunun önüne serilmesi ve gözlerin Tek Parti döneminin karanlıklarını daha iyi görmeye başlamasıdır.

Yaşadığımız olay, "bastırılanın geri dönüşü"dür ve bu sürecin henüz başlarında bulunuyoruz. Arkası gelecek. Birilerinin korkuları bundandır. Bu süreçte İstiklal Mahkemesi'nin başına cinayet işleyen birinin getirildiğini de tartışarak öğreneceğiz.

Meclis'te cümle alemin gözü önünde Deli Halid Paşa'yı vuran, bunu da mahkemede itiraf eden ama nasılsa beraat ettirilen Kel Ali, sadece bir yıl sonra İstiklal Mahkemesi'ne üstelik "Başkan" atanmıştı. Katillerin hakimlik yaptığı bir dönemdi o.

İşte o sözde hâkimin torunu Osman Paksüt tartışmalar üzerine bir açıklama yapmış: Güya İskilipli Atıf Hoca şapka kanununa muhalefetten değil de, vaktiyle Teali-i İslam Cemiyeti'nin yayınladığı Milli Mücadele aleyhtarı beyannameye imza attığı için idam edilmiş.

Hukuk, delil demektir. Açarsınız en önemli hukukî belgeler olan iddianame ve kararı, görürsünüz neden idam edildiğini. Diyeceksiniz ki, İstiklal Mahkemeleri'nin arşivi henüz açılmadı. Evet, henüz açılmadı ama bundan 18 yıl önce, 1993'te İşaret Yayınları İstiklal Mahkemesi tutanaklarını bastırdı. Hem de Osmanlıca orijinaliyle birlikte.

İskilipli Atıf Hoca mahkeme sırasında Kel Ali lakaplı Ali Çetinkaya (hani şu Afyon'da heykeli yapılan 'kahraman') ve diğer heyet üyelerinin yönelttiği suçlamaları sırasıyla çürütürken, laf dönüp dolaşıp Teali-i İslam Cemiyeti'nin bildirisine geliyor. Atıf Hoca bildiriye imzalamadığını ve imzalayan arkadaşlarını ikna etmek için nasıl çaba sarf ettiğini anlatırken, kendisinden bunu ispat etmesi isteniyor. O da belgeyi sunuyor. "Vakit" gazetesinin 1034. sayısında yayınlanmış bir tezkibname, yani yalanlama haberi. İskilipli, bu kesin delille mahkeme heyetinin iddiasını çürütmüş oluyor.

Hoca'ya illa bir suç yakıştırmak isteyen mahkeme heyeti ne yapıyor biliyor musunuz? Onu salondan attırıyor! Başkanın şu sözleri gayet manidardır: "Sus! Bizi çileden çıkarma!"

İşte İstiklal Mahkemesi'nin adaleti... Bir de karar metnine bakmaya ne dersiniz?

Kararda Atıf Efendi'nin TC'nin yenilik ve ilerlemeye doğru attığı adımlara engel olmak ve halkı isyan ve irticaya teşvik etmek kastıyla 1924 sonlarında "Frenk Mukallitliği ve Şapka" adlı kitabı yayınladığı, 1925 tarihli Şapka kanunundan sonra isyan çıkan bölgelerdeki aramalarda kitabın bulunduğu ve eserin masum halkın fikirlerini iğfal ve isyanın çıkışında etkili olduğu belirtildikten, yani asıl suçlama şapka üzerinden yapıldıktan sonra buna 'zoraki bir yorum' ekleniyor.

Bu yorumda Hoca'nın daha 1909'dan itibaren karıştığı olaylar zikrediliyor ve inkâr etmesine rağmen bildiride imzası olduğu iddia ediliyor ama bundan dolayı suçlanmıyor. Bu husus, şapka hakkındaki kitabından dolayı suçlandıktan sonra onun zaten eskiden de bu işlere müsait bir şahıs olduğu iddiasını destekleyici bir yorum şeklinde karşımıza çıkıyor

Nitekim idam cezası, TCK'nun 55. maddesi gereğince anayasayı tamamen veya kısmen değiştirmeye cebren teşebbüsten veriliyor (s. 291). Anayasayı değiştirecek ne gibi bir eylemde bulunduğu meselesi bir yana (altı üstü bir kitap yazmıştır), kararda Atıf Hoca için vatana ihanetten bahsedilmemesi de idamın doğrudan doğruya kitabının şapkayı protesto edenleri, onların deyişiyle irticayı tahrik ettiğinden dolayı verildiğini ortaya koymakta. Asıl vatana ihanet suçlaması Babaeski Müftüsü Ali Rıza Hoca için yapılmıştır ve karar metni dikkatle okunmadığı için birbirine karıştırılmıştır.

Zaten beraber asıldıkları merhum Ali Rıza Hoca ile Atıf Efendi'yi kader adeta birbirine bağlamıştır. Mesela kendisi de aynı mahkemede yargılanan Tahirü'l-Mevlevi'nin tanıklığından anlıyoruz ki, rüyasında Peygamber Efendimiz'i (sav) gören ve savunmasını onun uyarısı üzerine yapmayan kişi Ali Rıza Hoca olduğu halde, bu tavır İskilipli Atıf Hoca'ya yakıştırılmıştır.

4 Şubat 1926 sabahı Ankara'da, Meclis'in önünden geçenler dilini yutmuş bir kalabalığa rastlayacak ve merak edip baktıklarında beyazlar içindeki iki cesedin sehpalarda sallandığını göreceklerdi. Uzun boylusunun Atıf Hoca olduğunu sadece bilenler bilecekti.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İnönü, Atatürk'ü ölmeden önce nasıl öldürmüştü?

Mustafa Armağan 2011.12.18

İsmet İnönü'nün Atatürk'e dargın ölmüş olmasını kim bilir kaçınıcı keredir tartışıyoruz. Bir TV programı sırasında İnönü'nün kızı Özden Toker, Taha Akyol'u telefonla arayarak Atatürk ile babasının 25-26 Temmuz 1938 tarihli mektuplarını kamuoyuna "ilk defa" açıklamış,

Akyol da köşesinde mektupları yayınlarak tarihe not düşmüş oldu (Hürriyet, 6 Aralık 2011).

Lakin Özden Toker'in mektupları kamuoyuna ilk defa açıkladıkları sözüne itirazım var. Zira kızı Gülsün Bilgehan'ın 1994'te basılmış olan "Mevhibe" adlı kitabında İnönü'nün söz konusu mektubu aynen mevcuttur. Mektupların orijinallerinin ilk defa açıklandığını söyleseydi daha uygun düşerdi.

Ancak burada bir soruyu gündeme getirmem gerekir:

İnönü'nün Atatürk'e Dolmabahçe Sarayı'nda hastayken yazdığı bir "belge"nin aslı neden Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nde değil de, İnönü Vakfı'ndan çıkar? Özden Hanım'ın bu soruya cevap vermesini beklemeden Kılıç Ali'nin hatıratından bu "belge hırsızlığı"nı yapanın Nafi Atuf Kansu olduğunu öğreniyoruz! Şöyle yazıyor Kılıç Ali:

"İsmet Paşa o günlerde sık sık özel mektuplar da gönderiyordu. Atatürk, bej renkli zarflar içerisinde gelen bu mektupları okuduktan sonra yatağının yanındaki komodinin çekmecesine koyardı. Sonradan duyduğuma göre, Atatürk'ün ölümünün hemen ardından, yed-i emin olarak tayin edilen Nafi Atuf Kansu bu mektupların hepsini komodinin çekmecesinden alarak İsmet Paşa'ya vermişti."

Böylece 25-26 tane olduğunu tahmin ettiğimiz mektupların asıllarının neden İnönü Vakfı'nda korunduğunu da anlamış oluyoruz. Yine de vakfın onları bugüne kadar neden yayınlamadığını merak ediyorum. Eleman bulamıyorlarsa bu göreve meccanen talibim. Hem Erdal İnönü ile babasının mektuplaşmalarını kitaplaştıran Can Dünder gibi İnönü'nün "Kendimi iyi kolluyorum" cümlesini "Kendimi iyi kullanıyorum" şeklinde okumayacağımı da taahhüt edebilirim!

Peki ne yazılıydı İnönü'nün mektuplarında? Birkaç cümlesini sizinle paylaşayım:

"Büyük, sevgili Atatürk... Velînimetim Atatürk... Derin tazimle ve dayanılmaz bir özleyişle ellerinizden öperim velinimetim... İki mübarek ellerinizden, sevgili ve can verici yüzünüzden, doyamadan binlerce öperim sevgili Atatürk."

Oysa İnönü, Atatürk'e 15 yıl önce Lozan'dan çektiği telgrafta "Her dar zamanımda Hızır gibi yetişirsin. Gözlerinden öperim pek sevgili kardeşim" diye yazabiliyordu. Demek, öpme derecesi gözlerinden ellerine inmiştir ve bu, Özden Hanım'a rağmen 1938'deki İnönü'nün Lozan günlerindeki prestijinden çok uzaklarda bulunduğu kanıtıdır. Tabii Atatürk'e olan 'borcu'nun 1938'de hangi seviyelere çıktığının da.

"Mevhibe"de bu defa Atatürk'ün İsmet Paşa'ya yazdığı bir mektubun metni vardır ki, o da epeyce tuhaftır. Mektup "1 Ocak 1938- İsmet. Benim sevgili dostum, kardeşim, aziz evladım!" diye başlar. "Dostum, kardeşim" tamam da Atatürk'ün İsmet'e "aziz evladım" diye hitap etmesini nasıl anlamak gerekir? Üstelik aralarındaki yaş farkı sadece 3 yıl iken, bu baba-oğul ilişkisini hatırlatan aşırı samimiyet şaşırtıcı değil mi?

Öte taraftan Atatürk'ün yüzüne karşı yalvaran mektuplar yazan ama sonra onlara el koyan İnönü, aralarının bozulmasında Atatürk'ün haksız olduğunu da söyleyebilmiştir. 27 Mayısçılardan Orhan Erkanlı "Anılar, Sorunlar, Sorumlular" adlı hatıratında İnönü'nün ağzından şu sözleri aktarır:

"Atatürk'ün son seneleri çok zor olmuştur. Gece alınan kararları ertesi gün daima iptal etmek eski bir adetimiz idi. Son seneler[de] bu adet kalkmaya başladı. Eylül 1937 kavgası oldu. Bu kavgada haksızlık, esasında Atatürk'ündür. (...) İmposition [dayatma] şeklinde karar alarak tebliğ etmek ve bu vesile ile sevmediği birkaç vekili tahkir etmek istedi. Sabrım tükendi. Şiddetle mukabele etmem onu sükûnete getirdi."

İsmet Paşa Atatürk'ü yola getirmiş, dediğine göre. Bir yukarıdaki yalvaran mektupları okuyun, bir de bu efelenişi. Hiç birbirine uyuyor mu?

Yukarıdaki sözleri söyleyen birinin, Çankaya'daki Atatürk heykelini depoya attırmasını, Nutuk'u yasaklatmasını, resmi dairelerden, paraların ve pulların üzerinden resmini kaldırtmasını ancak gizli bir tür intikam duygusuna bağlayabiliriz. Büyük adamların yanında durup bütün varlığını ona borçlanan "ikinci adam"ların, şefin ölümü üzerine intikamlarını "karizma transferi"ni ustaca gerçekleştirerek aldıklarını en azından Stalin'den beri biliyoruz.

Kaldı ki, Atatürk sağken dahi onun köşk ve saray sofralarında dil ve tarih çalışmalarına gömülmesine için için sevinen ve kendisine terk ettiği iktidar alanından alabildiğine istifade ederek örgüt üzerindeki nüfuzunu pekiştirmeye yoğunlaşan İnönü, 1937'ye gelindiğinde mutlak iktidara epeyce yaklaşmış durumdaydı. Hatıralarını derleyen Sabahattin Selek'in kitabın 543. sayfasına düştüğü bir not çok ilginçtir.

Selek'e göre Atatürk de, İnönü de Nyon Antlaşması'nın Meclis'ten kendi istedikleri şekilde geçmesini istiyorlar. Anlaşmıyorlar. Bunun üzerine İnönü, kabineyi toplayıp onlara kimden yana olduklarını soruyor. Cevap, "Siz başbakansınız, size uyarız." oluyor.

Sonuçta Nyon Antlaşması Atatürk'ün değil, İnönü'nün istediği şekilde onaylanıyor. Atatürk bunu engellemek için Meclis'e koşuyor ama nafiye. Meclis boştur ve İnönü işi bitirmiştir (Ş. S. Aydemir, "İkinci Adam", cilt I, s. 483, 485).

Böylece İnönü, henüz Atatürk yaşarken ona siyasî bir gol atmayı başarmıştır. Akabinde görevden uzaklaştırılır ki, bunu, Atatürk'ün, etrafına örülmek istenen İnönü çemberini kırma girişimi diye yorumlayabiliriz. Ayrıca Refik Saydam'ın, hastalığı sırasında Atatürk'ü ziyarete gitmek isteyen İnönü'yü 'Sizi vuracaklar Paşam' diye bağırarak vazgeçirmesi de üzerinde önemle durulması gereken bir ipucudur. Kimdir İnönü'yü vurduracak olanlar? "Çankaya'nın tetikçisi" Recep Zühtü'nün vuracağı söyleniyor ki, yakışır.

Demek ki, Çankaya Köşkü ile Dolmabahçe Sarayı'na sıkışmış ve Meclis'te azınlığa düşmüş olan Atatürk yanlıları ile İnönü'nün güçlü örgütü arasında eşit olmayan bir mücadele yaşıyordu 1938'de. Nitekim 11 Kasım'da 1935'ten itibaren büyük ölçüde İnönü'nün safına geçmiş bulunan Meclis, Fevzi Çakmak'ın da desteğiyle onu Çankaya'ya çıkarmakta tereddüt göstermez. O kadar ki, CHP grubunda İnönü'ye oy vermeyen tek vekil, Atatürk'ün genel sekreterliğini yapmış olan Hikmet Bayur'dur.

Bilmemiz gerekir ki, bu başarı, İsmet İnönü'nün 13 yılı aşkın başbakanlığı sırasında bol bol vakit ve imkân bulduğu taktik ve kadrolaşma çalışmalarının planlı bir meyvesiydi. Hatta diyebiliriz ki, ölmeden önce Atatürk'ün altından iktidar halısı önemli ölçüde kaymıştı ve yaşasaydı bile, 1939'da cumhurbaşkanı seçilemeyebilirdi.

İsmet Paşa kürsüde konuşuyor, arkasında Kur'an-ı Kerim'den bir ayet: "Ve emruhum şûrâ beynehum." (Şûra Sûresi, 38). TBMM'nin bir ayetin gölgesinde çalıştığı günlerin kayıp anılarından biri.

İnönü, Atatürk'e yazdığı 26 Temmuz 1938 tarihli mektupta "Derin tazimle ve dayanılmaz bir özleyişle ellerinizden operim velinimetim." diyor (Taha Akyol).

Atatürk'ün Hasan Rıza Soyak'a yazdırdığı söylenen 25 Temmuz 1938 tarihli mektup.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kanuni mektubunda ne diyor?

Mustafa Armağan 2011.12.25

Düş artık yakamızdan Fransa. Başka kapıdan geçin. Bu kapı, o eskiden entrikalarıyla sadrazam değiştirttiğin kapı değil. Kanuni'nin kapısı...

Hem 'Düşelim artık şu Türklerin yakasından' diyen ben değilim. Senin öz evlatlarından bir filozof. Şöyle demiş kendi bünyesindeki despotizmi Doğu'ya yıkmaya çalışan aydınlarına: "Türklerin yakasından düşelim artık." Neden söylemiş bu sözü biliyor musunuz? Fransa'da mevcut olan despotik yönetimi gözlerden gizlemek için ikide bir Türklerin despot olduğunu yazıp çizdikleri için. Fransa'nın kendi despotizmiyle yüzleşmesi gerektiğini yüreklilikle dile getiren Althusser'in kendi tarihlerinin gözündeki merteği görmeyen Fransız parlamenterlere söyleyecek çok sözü olmalı.

Sizin anlayacağınız Fransa, tarihi boyunca bizimle oyalandı, bizimle oynadı, böylece kendisine dışarıdan bir tutamak bulmaya çalıştı. Bir başka deyişle Türklerin ve Müslümanların yakasından hiç düşmedi. Bunu görmek için Cezayir'e kadar gitmeye de gerek yok. Antep, Urfa ve Maraş, bir de Antakya halkına sorun, size anlatsınlar zalimliklerini.

Fransa'nın İslam'ı kendi kimliğine ayna olarak tutma alışkanlığı daha 732 yılında başlar. Güya Müslümanlar o tarihte Fransa'ya girmekte iken Poitiers'de durdurulmuştur. Bunu bir kahramanlık destanı olarak anlatırlar. Oysa eskilerden Pierre Loti, yenilerden ise David Levering Lewis'in yakaladıkları gibi ortada zafer diye bir şey yoktur. Sadece Fransa sınırını biraz zorlayan Arapların sonradan başka bir cepheye gitmeleridir söz konusu olan. Ama Fransızlar bu sözde zaferi öylesine allayıp pullamışlardır ki, duyan da İslamiyet'i Avrupa'da durduran güç zannedeceklerdir Fransızları.

Bunu önce Fatih'in, sonra da II. Mahmud'un annesinin aslında Fransız olduğu şaklabanlığı takip etmiş, nihayet işgal ettikleri İslam ülkelerine medeniyet götürdükleri mavalına kadar vardırırmışlardır işi. Oysa 1945 gibi geç bir tarihte bile (işgalin 100 yılı dolmuştur çoktan) Cezayirli vatandaş yapılmadığı gibi, eğitim imkânlarından sadece yüzde 8'i yararlanabilmekteydi. Aynı tarihte Cezayir Avrupalı iş adamları için ucuz işgücü anlamına gelmekteydi. Nitekim Fransız filozofu Sartre, istisnasız bütün Fransızların sömürge yakmacılığından pay aldığını belirtirken modern Fransa'nın hangi pislikler üzerinde yükseldiğini de gayet güzel açıklıyordu.

Sarkozy'ye hediye edilmişti

Başbakan Erdoğan, Fransa Parlamen-tosu'na ve Sarkozy'ye 'soykırımı inkâr yasası' hakkındaki cevabını genellikle yaptığı gibi tarih üzerinden vermeyi tercih etti ve Kanuni'nin 1525 Aralık'ında Fransa Kralı I. François'ya yazdığı mektubu gündeme getirdi. (Kanuni ona "Françoisko" diye hitap ediyordu.) Gerçekten de zamanında ve yerinde yapılmış haklı bir çıkıştı bu.

Başbakan'ın okuduğu metin mecburen sadeleştirilmiş ve kısaltılmıştı. Özellikle başlangıcında yer alan Kanuni'nin sahip olduğu ülkeleri sayış kısmı ile François'nın sadece Fransa vilayetinin kralı olduğu vurgusu ve Fransa Kralı'nın Osmanlı'dan yardım isteyişi öne çıkarıldı.

Ancak Başbakan'ın kameralara gösterdiği büyütölmüş Osmanlıca mektup, basına yansıyan fotoğraflarda okunamıyordu. Başında bir tuğra olduğı görölüyor. Altında divani yazıyla kaleme alınmış mektubun uzunca metni yer alıyor. Mektubun levha haline getirilmiş bu halinin daha önce Sarkozy'ye de hediye edildiğı de Başbakan tarafından açıklandı.

I. François, 1525 yılında Pavia'da İngiliz-Alman kuvvetlerine yenilip esir düşer. Kralın annesi de Frangipani adlı elçiyi gönderip Kanuni'den yardım ister. Kanuni ise kendisi için daha büyük bir tehlike olan 'Karlo' dediğı Şarlken'e karşı Fransa Kralı'nı destekleyeceğini ve ona yardım elini uzatacağını söyler. Söyler ama bunu öyle bir tonda yazdırır ki, orijinali Fransa'da bulunan bu mektup, ne zaman Fransa ile aramızda bir sorun çıksa milliyetçilik duygularımızı kabartır durur.

Kanuni'nin mektubu

"Ben ki sultanü's-selatin ve burhanu'l-havakin tac-bahş-i husrevan-i ruy-i zemin zıllullah fil ardeyn, Akdeniz'in ve Karadeniz'in ve Rumeli'nin ve Anadolu'nun ve Karaman'ın ve Rum'un ve vilayet-i Zulkadriye'nin ve Diyarbekr'in ve Kürdistan'ın ve Azerbaycan'ın ve Şam'ın ve Haleb'in ve Mısır'ın ve Medine'nin ve Kudüs'ün ve külliye diyar-ı Arabın ve Yemen'in ve dahi nice memleketlerin abay-ı kiram ve ecdad-ı izamım enarallahu berahinehum kuvvet-i kahireleri ile feth eyledikleri ve cenab-ı celalet-meabım dahi tiğ-ı ateşbar ve şemşir-i zafer-nigarı ile feth eylediğim nice diyarın sultanı ve padişahı Sultan Bayezid Han oğlu Sultan Selim Han oğlu Sultan Süleyman Hanım. Sen ki Françe vilayetinin Kralı Françeskosun. Dergah-ı selatin-penahıma yarar adamın Frankipan ile mektup gönderip ve bazı ağız haberi dahi ısmarlayıp memleketinize düşman müstevli olup, elan habsde idüğünü i'lam edüp halasın hususunda bu canıbdan inayet ve medet isti'da eylemişiz. Her ne ki demiş iseniz benim paye-i serir-i âlem-masirime arz olup ala sebili't-tafsil ilm-i şerifim muhit olup tamam malumum oldu. İmdi padişahlar sınmak ve habs olunmak aceb değildir, gönlünüzü hoş tutup azürde-hatır olmayasız. Öyle olsa benim abay-ı kiramım ve ecdad-ı izamımız neveralahu merakidehum daima def'-i düşman ve feth-i memalik için seferden hali olmayup biz dahi anların tarikine salık olup her zamanda memleketler ve sa'b ve hasin kaleler feth eyleyüp gece gündüz atımız eyerlenmiş ve kılıcımız kuşanılmıştır. Hak subhane ve taala hayırlar müyesser eyleyüp meşiyet ve iradeti neye müteallik olmuş ise husule gele. Baki ahval ve ahbar ne ise mezkur âdeminizden istintak olunub malumunuz ola, şöyle bilesiz."

Başbakan Erdoğan'ın okuduğı mektubun metni ise şöyleydi:

"Ben ki sultanların sultanı, hakanların başı, krallara taç giydiren, Allah'ın yer yüzündeki gölgesi ve atalarımın fethettiğı Akdeniz'in, Karadeniz'in, Anadolu'nun, Karaman'ın, Sivas'ın, Zulkadriye'nin, Diyarbekir'in, Kürdistan'ın, Azerbaycan'ın, Acem'in, Şam'ın, Haleb'in, Mısır'ın, Mekke'nin, Medine'nin, Kudüs'ün, Arabistan'ın ve Yemen'in ve de ateş saçan mızrağımın ve zafer getiren kılıcımın gücüyle sahip olduğum nice ölkelerin sultanı ve padişahı olan Sultan Süleyman Hanım. Sen ki Fransa ölkesinin kralı olan Françesko'sun. Kralların sığınağı olan kapıma mektup göndererek, ölkенizin işgale uğradığını ve esir edilerek hapse atıldığını bildirmişsiniz. Bu durumdan kurtulmak için benden yardım istiyorsunuz. Gönlünüzü ferah tutun ve sakın üzölmeyin. Sadece Allah'ın dediğı olur. Ne yapacağımı elçinizden öğreneceksiniz. Selim'in oğlu Süleyman. 1526 - İstanbul."

İki mektubun karşılaştırmısından sonra şu farklılıklara tespit ettim: 1) Halil İnalçık hoca mektubun 1526'da değil, 1525'in Aralık'ında gönderildiğini yazar. 2) Orijinalinde Sivas yerine 'Rum' denilmektedir. 3) Rumeli kelimesi çıkarılmıştır. 4) Bunun yerine metinde nedense yer almayan Mekke ve Acem kelimeleri İbrahim Paşa'nın başka bir mektubundan alınmıştır. 5) Mektubun son kısmı çok özet geçilmiştir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Atatürk, bir paşayı Meclis'in elinden nasıl kurtardı?

Mustafa Armağan 2012.01.01

Uludere'de ne oldu? Bilinçli bir katliam mı yoksa bir hata mı? Eldeki 4 saatlik video kaydının inceleneceği ifade edilmekle birlikte yetki karmaşası nedeniyle 35 köylünün ölümüyle sonuçlanan bu bombalama olayının üzerinin kapatılacağı şimdiden belli oldu gibi.

Acele hüküm vermeyelim elbette ama ne yapalım ki, yakın tarihimizin aynası bize bu işlerin 'hep böyle' olduğunu göstermekte.

1921 yılının Nisan ve Haziran ayları arasında Dersim dağlarının kuzey sınırlarında meydana gelen Koçgiri ayaklanmasını şiddetle bastıran Sakallı Nureddin Paşa'nın yaptıklarının nasıl yanına kâr kaldığı bizzat Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanaklarından rahatlıkla izlenebilir.

Hem Nureddin Paşa, hem de emrindeki Topal Osman'ın Samsun ve Koçgiri'deki acımasız ve kanunsuz eylemleri zamanında Meclis'te kıyasıya eleştirilmiş ama başta Başkomutan Mustafa Kemal Paşa ve devlet, onlara dokunulmasına engel olmuş, kendilerinden hesap sorulamamış ve bir milletvekilinin deyişiyle, Ermenilere, hatta 'Afrika'daki barbarlara' bile layık görülmecek zulümler cezasız kalmıştır.

Şimdi Sakallı Nureddin Paşa'nın düzenli kuvvetleri ile Giresunlu Topal Osman'ın gönüllülerinin işlediği zulümlerin Meclis'te nasıl tartışıldığına kulak verelim. Bunun için TBMM gizli oturum zabıtlarının sayfalarına eğilmemiz yeterli olacaktır.

3 Ekim 1921 günü 85. toplantıda söz alan Erzincan Milletvekili Emin Bey, Koçgiri olaylarını bizzat takip ettiğini söyledikten sonra "Orada öyle bir mezalim (zulüm) icra edilmiştir ki, tüyleri ürpertir." der. Emin Bey'e göre asıl facia, bu zulümlerin Meclis adına ve onun verdiği yetkilere dayanılarak yapılmış olmasıdır.

Konuşmacılara göre Nureddin Paşa ve adamları, Meclis'in isyanı bastırmak için ordu komutanlıklarına verdiği yetkiyi kötüye kullanmışlardır. Erzurum Mebusu Mustafa Durak Bey şöyle der: "Memleketimizde yapılan mezalimi herkes duymalıdır. Çünkü efendiler, memlekette yapılan bütün felaket, bütün mezalim, bütün seyyiat (kötülükler) bunların milletten saklanmasıyla doğmaktadır." (Sanki son cümleyi günümüz için söylemiştir.)

Koçgiri'de devlet adına işlenen zulümlerin açıklanmasını neredeyse söz alan bütün milletvekilleri istemektedir. İçişleri Bakanı Refet (Bele) Paşa, "Hepimiz suçluyuz." der bu yetkiyi ordu komutanlarına tanımakla, "Gelin hep birden itiraf edelim." diyerek günah çıkartır. Erzurum Mebusu Hüseyin Avni (Ulaş) Bey ise üstü örtülmeye çalışılsa da zulmün Avrupa kamuoyu tarafından bilindiği ve aleyhimize kullanıldığı kanaatindedir. Şunları ekler: "Bir adam görevini kötüye kullanmış, cezasını görsün."

Erzincan Mebusu Fevzi Efendi ise daha da ileri gider ve Koçgiri'de halka yapılan mezalimin ancak Cengiz Han'ın ordusu veya Ermeniler tarafından işlenebileceğini dile getirir. Yakılan evler, ırzlarına saldıran kadınlar, öldürülen çocuklar ve siviller. Söz alanlar dur durak bilmeden Nureddin Paşa'nın gaddarlığından söz eder. Bir imha hareketine girildiğinden söz edenler bile çıkar. Emin Bey iyiden iyiye açılır ve şunları söyler:

"Efendiler, dünyanın hangi yerinde böyle bir harekât görülmüştür ki, babasını bir evladın eline bir ip, diğer evladın eline bir ip alarak çektirerek tam altı saat zarfında bu suretle feci bir şekilde öldürülmüştür?" (Bunu yapanların da Topal Osman'ın adamları olduğunu açıklar.)

12 Eylül yönetimince ölümünden sonra organarallığe yükseltlen Sakallı Nureddin Paşa

Dersim Mebusu Hayri Bey'e göre ise bu zulümler Ermenilere bile yapılmamıştır. Bir başkasına göre bu hareket 'hıyanettir'. Ve diğer acı şikâyetler ilk Meclis'in tavanına çarpıp çarpıp dökülür sayfalara o 5 Ekim 1921 günü.

Derken Meclis bir araştırma (tahkikat) komisyonu kurup olayın araştırılmasını ister. Bunun için iki heyet seçilip olay yerlerine gönderilir. Biri Samsun'da Rumların tehirci sırasındaki muameleleri, diğeri de Dersim'de yapılanları araştırmakla görevli komisyonlar raporlarını hazırlayıp sunarlar. Meclis, o tarihte kendisine karşı sorumlu bulunan Nureddin Paşa'ya görevden el çektirir ama cezalandırma noktasında Başkomutan'ın da kararını vermesi gerekir. Mustafa Kemal Paşa, Meclis'te yaptığı konuşmada görevinden merkeze alınan Nureddin Paşa'yı harcamaya yanaşmaz.

Meclis yargılanmasına karar vermiştir ama Mustafa Kemal Paşa yaptığı incelemeden sonra Nureddin Paşa hakkında Meclis'in verdiği kararın 'biraz ağır' olduğu kanaatine varmıştır (16 Ocak 1922). Ona Meclis'in kararına rağmen sahip çıkar. Suçlamaların daha fazla araştırılması gerektiğini beyan eder. Bu açıklama Meclis'te kabul edilir ve Nureddin Paşa yargılanmaktan bu sayede kurtulmuş olur.

İşte yargılanmaktan böyle kurtarılan Sakallı Nureddin Paşa'nın Nutuk'un sonlarında sayfalarca ve kıyasıya eleştirildiğini görmek biraz garip kaçmaktadır. Keza aynı Meclis'in Rumlara yaptıklarından dolayı sık sık eleştirdiği Topal Osman'ın da önce Cumhurbaşkanlığı'nın özel korumalığını yapmasını, ardından da Trabzon Mebusu Ali Şükrü Bey'i öldürdüğü gerekçesiyle öldürölüp Meclis'in önünde ayağından asılmasını da anlamak da zorlaşmaktadır.

En ilginci de nedir biliyor musunuz? Sakallı Nureddin Paşa Meclise 1925'de Cumhuriyet Halk Partisi'nin bütün baskılarına rağmen girmeyi başarmış ve şapka kanunu aleyhine bir önerge vererek şimşekleri üzerine çekmiştir. Bundan sonra ilginç bir gelişme olacak ve Beylerbeyi'ndeki evine kapanıp 1932'deki vefatı üzerine Küplüce Mezarlığına gömülecek olan Nureddin Paşa, 12 Eylül darbesinin ardından Atatürk Araştırma Merkezi'nin Mustafa Kemal Atatürk ve Abdülatif Naci Eldeniz'den sonraki üçüncü şeref üyesi ilan edilecektir. Nureddin Paşa'nın damadı Abdullah Alpdoğan'ın da 1937'de başlayan Dersim harekâtında kayınpederini utandırmadığını ve onun şanını yere düşürmediğini söylememize gerek yok sanırım.

Türkiye tarihini tanıyacak ve yüzleşecek diyorum ama bunun hemen akşamdan sabaha olacağını da düşünmüyorum. Biraz zaman alıyor gördüğünüz gibi. Günün birinde bir Koçgiri tartışması da yapar mıyız bilmiyorum. Bunu sırf bugün için istiyorum. Gözümüzün önündeki ihlallere duyarlı olabilmek için...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İdama mahkûm edilen Genelkurmay Başkanı

İlker Başbuğ'un mahkemece tutuklanması yazılı ve görsel basında 'İlk kez bir Genelkurmay Başkanı tutuklanıyor' yorumlarına yol açtı.

Ne var ki, 27 Mayıs darbesinde devrin Genelkurmay Başkanı yalnız tutuklanmakla kalmamış, idamla yargılanmış, hatta rütbesi orgenerallikten erliğe indirilerek bir askere yapılabilecek en ağır hakaretlerden birisine maruz bırakılmıştı.

26. Genelkurmay Başkanı Org. İlker Başbuğ'un "terör örgütü yöneticisi olmak ve darbeye teşebbüs" suçlamasıyla tutuklanması üzerine, yakın tarihimizin bu hicranlı sayfasını açmak ihtiyacını duydum.

Genelkurmay Başkanlığı'nın resmî internet sitesinde 10. Genelkurmay Başkanı olarak adı geçen Org. Rüştü Erdelhun hakkında her şey anlatılıyor da, nedense bir askeri darbeye muhatap olduğu es geçiliyor. "Genelkurmay Başkanlığı görevinden 3 Haziran 1960 tarihinde emekliye ayrılmıştır." Bu kadar. Bu kadar mı acaba?

Darbeye teşebbüsten tutuklanan İlker Başbuğ'un tam tersine, Rüştü Erdelhun'un suçu, darbeye katılmamak ve bütün gücüyle engellemeye çalışmaktı! 1960 yılında Genelkurmay Başkanı darbeye katılmadığı için tutuklanmıştı, bugün bir başka Genelkurmay Başkanı darbeye teşebbüsten tutuklanıyor. Yarım asırlık tarihimizin bundan daha çarpıcı bir tablosunu bulmak zordur.

Asker doğdum, Asker öleceğim

 Rüştü Erdelhun 1894'te Edirne'de doğmuş, Nisan 1921'de İstiklal Savaşı'na katılmış, 23 Ağustos 1958'de atandığı Genelkurmay Başkanlığı görevine 27 Mayıs darbesine kadar devam etmiş. İngilizce, Fransızca ve Japonca bilen Erdelhun, başta İstiklal Madalyası olmak üzere çok sayıda nişan ve madalyayı göğsünde taşıyan bir asker. En dikkate değer özelliği (bir zamanlar en büyük suçuydu), askerin siyasete karışmaması gerektiğine olan inancıydı. Fevzi Çakmak ekolünden geliyordu. Buna göre asker askerliğini yapacak, siyaset sivillerin işi olacaktı. Siyasete soyunmak isteyen de üniformasını çıkaracaktı.

Org. Erdelhun 27 Mayıs'tan bir süre önce emrindeki askerlerin kaynaştığının farkına varmıştı varmasına ama bu denli kapsamlı bir hücre yapılanmasıyla kuşatıldığını öğrenememiş, var gücüyle yaklaşan darbenin önüne geçmeye uğraşmıştı. Nitekim Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nden Erdal Şen'in bulup "Yassıada'nın Karakutusu" adlı kitabında yayımladığı notlarında milletin manevî değerlerine olduğu kadar demokrasiye de saygı ve inancını vurgulayan satırlar şöyle:

"Parti mücadelesine ordu karışmamalı, tarafsız olmalı. Silahlı gruplar millet otoritesi ve esasına dayalı hükümet icraatlarına mani olmamalı. Silahlı Kuvvetler'in siyasete karıştırılmaması gerektiği bilinmelidir. Türkiye ve Türk milleti Müslüman'dır. Türk askerinin şiarı, devletin, hükümetin ve Genelkurmay'ın personeli olmasıdır. Ordunun görevleri hükümetin siyasetini temin ve ülkenin huzurunu temindir. Bir memlekette her şey kanun ve adaletle olacak. Ordu birkaç yüz mektep talebesinin veya sokak maiyetinin bir kahramanı olmayacaktır. Siyasete karışmayın. Ordu ancak hükümetin emrinde devletin nizamını korumaya memurdur."

İşte örnek bir Genelkurmay Başkanının tavrı. Garip olan, Erdelhun'un tam da bu bir askerin göstermesi gereken normal tavrı yüzünden darbecilerce hakaretlere uğramış ve idama mahkûm edilmiş olmasıdır.

İdama mahkûm edilen Erdelhun en önde elleri kelepçeli olarak görülüyor.

Darbecilerden Sıtkı Ulay anılarında Erdelhun'la görüşmesinde beraberce Baş-bakan'a gidip onu istifaya davet etmeyi teklif ettiğini yazar. Genelkurmay Başkanı Erdelhun buna, "Ben asker olarak doğdum, asker olarak

öleceğim. Politikadan anlamam ve karışmam. Bunu bana başka birisi söyleseydi tutuklardım." diye sert bir tepki göstermiştir.

Erdelhun aynı gün Ankara garnizonundaki bütün subay ve generalleri toplayıp sert bir dille uyarılmış ve sokağa dökülenler olursa bunları kendi elleriyle öldüreceği tehdidinde bulunmuştu. Darbeden 10 gün önce yaptığı bu konuşmada subaylara Türk ordusunun demokrat bir rejimin ordusu olduğunu ve hükümette DP'nin mi, yoksa CHP'nin mi olduğunun kendilerini ilgilendirmediğini söylemiştir.

Ayak sesleri duyulan darbeyi engellemek için çırpınan bir Genelkurmay Başkanı vardır karşımızda. Nitekim Erdelhun bizzat İstanbul'a koşup Sıkıyönetim Komutanı'nı bir tarafa itmiş ve olaylara el koymuş, bu yüzden darbecilerin gözünde itibarını yitirmiştir. Beklenen sona hızla yaklaşılmaktadır.

Harp Okulu öğrencilerinin 21 Mayıs yürüyüşünü güç bela durduran Erdelhun, Başbakanlık'a çağrılır. Bayar, Menderes, Erdelhun ve Milli Savunma Bakanı Ethem Menderes'in yaptıkları toplantıda Başbakan, öğrencilere sert davranılmaması gerektiği uyarısında bulunur.

26 Mayıs sabahı da boş durmaz Genelkurmay Başkanı. Ordusu için için kaynamakta ama o, bu seli durdurmak için çaresizce çırpınmaktadır. Generallerini toplayıp ihtilale katılmamaları konusunda uyarır. Hatta tehdit eder. Darbeden önceki son gün öğleden sonra da isyanı teskin çabalarına devam eder. Yüksek rütbeli subayları MSB Sinema salonunda toplayıp bir darbeye karşı olduğunu açıkça bildirir. Darbenin ülkeyi bir felakete sürükleyeceğini, kulağına böyle söylentiler geldiğini, buna teşebbüs edenler olursa çekinmeden vuracağını söyler. Hatta darbenin engellenmesi için civarda bulunan bazı birlikleri Ankara'ya kaydırmayı bile planlar.

Nereden nereye

Bu sırada da Menderes ve Bayar'a ordunun kontrol altında olduğunu, endişeye mahal bulunmadığını söylemektedir ama endişe etmesi gerekenlerden birinin de kendisi olduğunu ne yazık ki o sırada bilmemektedir. Darbeciler artık Genelkurmay başkanlarını da devirmeye karar vermişlerdir.

27 Mayıs günü ilk tutuklananlardan biri de Genelkurmay Başkanı olur. 3 Haziran günü orgenerallikten erliğe tenzil-i rütbe ettirilir ve Yassıada'ya postalanıp idamla yargılanacaklar arasına katılır. Nihayet 15 idam kararı çıkar ama aralarındaki tek Demokrat Partili olmayan isim, bir generaldir: Rüştü Erdelhun. O da diğerleri gibi elleri kelepçelenerek İmralı'ya götürülür ve ölüm hüccresine konulur. Sessizce kaderini beklemektedir. İdamlar gerçekleşikten sonra affedildikleri bildirilir ve Kayseri Hapishanesi'ndeki çile günleri başlar. 9 Kasım 1983 günü vefat edene kadar da çekildiği köşesinden Türkiye'nin nereden nereye geldiğini izlemekle yetinmiştir.

Darbeye katılmamanın suç olduğu bir dönemden teşebbüs edenlerin yargılandığı günlere geldik. Türkiye bu dönüşümü iyi yorumlamalı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Milleti mehterle buluşturan Genelkurmay Başkanı da tutuklanmıştı

Demokrat Parti iktidarıyla uyumlu çalışan 4 merhum Genelkurmay Başkanı'nın kemiklerinin Devlet Mezarlığı'na nakledilmeyişi esrarını koruyor.

12 Eylül darbesinden sonra çıkarılan kanunda naaşları Devlet Mezarlığı'na taşınacaklar arasında Genelkurmay Başkanları da sayıldığı halde onlara bu şansın tanınmayışı, tartıştığımız sivil-asker ilişkileri bakımından çok önemlidir. Bir bakıma iade-i itibar, bir bakıma da yerine getirilmesi gecikmiş bir görev olacaktır bu. Bakalım bu ayıbı temizlemek kime nasip olacak?

İşte halen Zincirlikuyu'da gayet sade bir mezarda eşi Cavidan ve kızı Güsfer'le birlikte son uykusunu uyumakta olan Mehmet Nuri Yamut, 6. Genelkurmay Başkanı olarak 1950'den Nisan 1954'e kadar görev yapmış, emekliye ayrıldıktan sonra DP'den milletvekili seçilmişti. 27 Mayıs darbesi onu da Yassıada'ya atmaktan çekinmemiş, türlü hakaret ve işkencelere maruz bırakılmış, arası fazla sürmeden kansere yakalanmıştı. 9 Mart 1961'de Kasımpaşa Deniz Hastanesi'ne yatırılan Nuri Yamut, 3 ay sonra, 5 Haziran 1961 Pazartesi günü saat 18.30'da son nefesini vermişti.

Dolayısıyla İlker Başbuğ "ilk tutuklanan Genelkurmay Başkanı" değil, Rüştü Erdelhun ve Nuri Yamut'tan sonra tutuklanan üçüncü Genelkurmay Başkanı'dır. Lakin tutuklanış sebepleri arasında dağlar kadar fark olduğunu söylememiz gerekir.

6. ve 10. Genelkurmay başkanları olan Yamut ve Erdelhun, sivil otoriteyle iyi geçindikleri ve darbe yapmadıklarından yargılandıkları halde Başbuğ, darbeye teşebbüsten yargılanıyor. Yani bir zamanlar darbe yapmamak suç iken, şimdi darbe yapmak suç. Düşünün ki, bu noktaya gelebilmek, bu açık gerçeği idrak edebilmek için kaç azap çemberinden geçmemiz gerekti.

Genelkurmay'ın resmi sitesindeki Nuri Yamut biyografisi pek harcıalem hazırlanmış. Nedense 1913-1919 döneminden tek kelime ile olsun bahsetmiyor. Oysa bağlı bulunduğu 2. Kolordu'nun Zığındere'de görev yaptığı ve orada yaralandığı pekâlâ yazılabilirdi. Aynı şekilde 1916'da Doğu cephesinde bulunduğunu İsmet Görgülü'nün "On Yıllık Harbin Kadrosu" adlı kitabından öğrenebilirlerdi. (Sonlara doğru "Balkan, 1'inci Dünya ve Kurtuluş Savaşı'na katılmıştır" cümlesi yapııştırılmış. İyi de, şunu yerine yazsaydınız daha şık olmaz mıydı?)

Peki emrinde onca uzman bulunan Genelkurmay'ın sitesinde geçen "Yamut Paşa Fransızca bilmektedir" ifadesine ne demeli? Paşa öleli yarım asır oldu beyler! Ne demek "Fransızca bilmektedir"? Aynı şekilde milletvekilliğinden de bahis yok. Neden? Bir askerinin milletvekili olması ayıpsa İnönü'yü anlatırken de aynısını yapmalı değil miydiniz?

Derdim, bir internet sitesini eleştirmek değil. Yamut hakkında bilgi kırıntılarını yan yana getirmek ve neden bu denli az, eksik ve de yanlış bilindiğini sorgulamak. Bir insanı öldükten sonra öldürmek denir buna. Oysa en azından şunlar yazılabilirdi:

1935'te kapatılan Mehterhane'yi 18 yıl sonra yeniden açma şerefi ona aittir. İstanbul'un Fethi'nin 500. yıl kutlamaları vesilesiyle Osmanlı Mehterhanesi'nden kalan eşya ve aletleri toplar, eski mehtercileri buldurup onlardan bilgi alır ve mehter törenlerini yeniden başlatır. Bu hayırlı hizmeti sebebiyle her daim rahmetle yâd edilecektir.

Paşa bir gezide Çanakkale şehitlerinin kafataslarından piramitler yapıldığını, kemiklerinin dağ gibi yığıldığını görür ve kahrolur. Bunun üzerine Zığındere şehitlerinin kemiklerini toplatıp gömdürür ve üzerine kendi adıyla anılan anıtı yaptırır. Torunu Haldun Şahingiray'ın telefonda verdiği bilgiye göre Paşa bu anıtı yaptırabilmek için İzmir'deki 2 evini satmıştır. Bir askerî tarihçi anıtın yapımı için maaşını bağışladığını ekliyor.

Geleceğin Genelkurmay Başkanı Nuri Yamut 1938 yılında Tümgeneral rütbesindeyken çektiği bu fotoğrafı. Eşi Cavidan ve kızı Güsfent ile objektife böyle bakmış. Sol altta, Genelkurmay Başkanı olduktan sonra...

Böylece hem mehter marşları çalınırken hem de Çanakkale şehitlikleri gezilirken Nuri Yamut'un hatırasıyla karşılaşırız.

Torunu Haldun Bey'e göre, Paşa son derece kibar biriymiş. Genelkurmay Başkanı iken dahi kahve isteyeceği zaman "Benim kahve isteyeceğimi hissettin galiba" dermiş. Lafı Yassıada'ya getiriyorum. Konuşmak istemiyor. Bu kötü hatıraları içimize gömmek istiyoruz diyor. Bu tavra başkalarında da rastladığım için şaşırmıyorum.

"Peki kendisini son görüşünüz nasıl oldu?" diye soruyorum. "Hastanede, sadece kapıdan gösterdiler" diyor. Odaya sokmamışlar. Uzaktan 'Nasılsın?' diyebilmiş, el sallamışlar, o kadar. Kansere de kahrından yakalanmış zaten.

Yavuz Donat'ın birkaç yıl önce köşesine taşıdığı, 27 Mayıs'ta kendisini tutuklamaya gelen askerler tarafından dövülüp merdivenden yuvarlandığı rivayeti aile tarafından tasvip görmüyor. Acaba bunun sebebi, o kötü olayları unutmak istemeleri olmasın? Nitekim ben o rivayeti başka kaynaklardan da dinledim.

Buna göre kendisini tutuklamaya gelenlerden Muzaffer Çakmaklı adlı bir teğmen, "Ben Çanakkale ve İstiklal Savaşı gazisiyim, eski Genelkurmay Başkanı'yım, beni hangi hakla tutukluyorsunuz?" diye diretince Paşa'ya bir tokat atıyor. Tokadın etkisiyle kalın dereceli gözlüğü yere fırlıyor, bunun üzerine aynı teğmen gözlüğü ayağıyla eziyor ve o tarihte 71 yaşında olan Yamut Paşa'yı koluna girip Harp Okulu'na götürüyorlar. Türlü hakaret ve eziyetler altında cereyan eden Yassıada duruşmalarına hastalığından dolayı katılamayan Nuri Paşa, sonunda hastaneye kaldırılıyor ve orada hayatını kaybediyor. Böylece 3 ay sonra hakkında verilecek ceza da düşmüş oluyor.

Sen Abdülhamid döneminde Harbiye'ye gir, Balkan savaşlarından Çanakkale'ye kadar cepheden cepheye koş, yaralan, gazi ol, İstiklal Savaşı'na katıl, Sakarya'da 7. Tümen Kurmay Başkanı olarak düşmanı kovala, Genelkurmay Başkanı ve milletvekili ol, sonra bacak kadar çocuklar kapına dayanıp seni zindana atsınlar ve kanseri manevî acına katık yaparak son günlerini tamamla, ailene bir kez dahi sarılmana müsaade edilmesin. Bu da yetmiyormuş gibi, tarih kitaplarından adın çıkarılsın.

Tevfik Fikret'in dediği gibi "Acı şeyler Haluk, fakat gerçek". Neyse ki, bu milletin o acılardan dersler çıkardığı zamanlar geldi çattı. Kendisine hizmet ettiği halde mağdur edilenleri hiç unutmayacak bu millet. Rüşdü Erdelhun ve Nuri Yamut da değerlerimize sahip çıktıkları ve demokrasiye yaptıkları hizmetler sebebiyle unutulmayacaklar arasında.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tarihe ışık tutan Avni Paşa'nın hatıratı çıktı

Mustafa Armağan 2012.01.22

Rusya'dayken sevgili Timofey iç burkan bir olay anlatmıştı. Çarlık döneminde insanlar okullarda günlük tutmaya özendirilir, hemen her ailede birileri mutlaka günlük tutarmış.

Ancak Stalin iktidarında bu günlükler milletin başına bela olmuş, zira evleri basan polis, önce günlüklerden ailenin siyasi tutumunu itiraz edemeyeceği kanıtlarla deşifre ediyormuş. Sonra gelsin mahkemeler, sürgünler, idamlar... Paniğe kapılan halk, günlükleri sobalarında yakarak kurtulmaya çalışırken, Petersburg'un üstünü koyu bir duman tabakası kaplamış.

Ben bunu Türkiye'de 1950'den önce çok az ciddi hatıratın yayınlanışına benzetiyorum. Yayınlananların çoğu da 1945 sonrasına rastlar. Demek ki, Tek Parti döneminin aynı zamanda hatıratlar üzerinde kurduğu bir diktatörlükten de söz edebiliriz. Kâzım Karabekir'inki gibi yakılan hatıratlar Rusya ile Türkiye arasındaki bağlantıyı kuvvetlendirmeye yarıyor sadece.

Yakın tarihin yeniden yazılacağı günler yaklaşırken (inşaallah), 90 yıldır korku duvarının arkasına saklanan hatıratlar birer ikişer arz-ı endam ediyor. Hafızamızın yırtıkları onarılıyor. Velhasıl, kendimizle yeniden konuşmaya başlıyoruz; kendimizle, yani tarihimize...

Timaş Yayınları'ndan yeni çıkan "Vahdeddin'in Sırdaşı Avni Paşa Anlatıyor" adlı kitap bize I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele'nin bilinmeyenlerini yetkin bir tanığın ağzından aktararak tarih mahkemesine yeni kanıtlar sunmakla kalmıyor, karanlığın alanını biraz daha daraltıyor. Kitabın değerini artıran özelliklerden biri, hem Paşa'nın hem de Vahdettin'in anlattıklarını ve sonunda da Padişah'ın yazdırmaya ve yazmaya başladığı tamamlanmamış bir hatıratını içermesi.

Mustafa Kemal'in Vahdettin'in huzurundaki yemini

Avni Paşa'nın hatıratında çok ilginç bilgilere rastlıyoruz. Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a gitmeden önce Vahdettin'in huzurunda ettiği yemin bunlardan biri.

Bir Mayıs günü Padişah askeri üniformasını giymiş olup ayakta durmaktadır. Sadrazam Damat Ferid ile Yaver Avni Paşa iki yanında, birer adım gerisindedirler. M. Kemal Paşa bu üçlünün karşısında askerî duruşuna dinî bir eda katarak ilerlemiş ve sağ elini Kur'an-ı Kerim'in üzerine basarak şu yemini etmişti:

"Bakanlar Kurulu'nca düzenlenip Padişah'ın iradesine sunulan 21 maddelik özel talimatta bana verilen yetkiler doğrultusunda Padişahımızın Anadolu illerindeki bütün mülki ve askeri memurlar üzerinde icrasına görevlendirildiğim denetleme ve soruşturmaları, Halife hazretlerinin yüksek rızası çerçevesinde iftihar kaynağım ve kölece övüncüm olan tam bir sadakatla elimden geldiği kadar yapacağıma vallahi billahi."

Kısaltıp sadeleştirdiğimiz yemin metni kitapta rastladığımız orijinal bilgilerden sadece biri. Dahası var elbette. İnkılap tarihlerinden beyni kireçlenmiş nesillere sarsıcı, şaşırtıcı gelecek bilgiler bunlar.

Mustafa Kemal, Vahdettin'i nasıl övmüş?

Genellikle Mustafa Kemal Paşa'nın komuta ettiği 7. Ordu'nun Filistin'de yenilmediği, başarıyla geri çekildiği anlatılır. Avni Paşa ise bu olayı farklı anlatıyor:

"Filistin bozgununu gayet veciz ve yalın sözlerle ifade eden ve değerlendiren M.Kemal Paşa'nın işbu telgrafına ilave edecek bir şey yoktur. Yalnız Şam'ın savunmasıyla görevlendirilen İsmet İnönü'nün bu defa da

sorumluluklarını, görevini ve Şam'ı yüz üstü bırakıp kendi kararıyla Halep'e firar ve oradan İstanbul'a kaçtığını ve kendisinin (M.Kemal'in) Halep'te sahra muharebesi yapacak halde değilken, Halep'in meşhur 'sahra âlemi'nin birçoklarından geri kalmadığını ilave etseydi, bir askerî ve insanî fazilet göstermiş olurdu. (...) Ordu ve kolordularını düşmana teslim edip yalnız aziz canlarını kurtaran kahraman komutanlar elleri boş olarak Halep'e gelebilmişlerdi."

Avni Paşa daha sonra Mustafa Kemal Paşa'nın Filistin'e Padişah Yaveri üniformasıyla gelişine dair bir hatırasına yer veriyor. 7. Ordu Komutanı olarak Filistin'e gönderilen M.Kemal'in şerefine Şam civarında, Başmenzil karargâhında bir yemek verilmiştir. Mustafa Kemal, yemekteki konuşmasında Vahdettin'i övmüş ve yüksek hoşgörüsünden onur duyduğunu anlatmıştır. M.Kemal'e göre Vahdettin "feraset ve zekâ" sahibidir, olayları çok yerinde değerlendirmektedir ve tek taraflı barış yaparak ülkeyi savaştan çıkarmaya çalışmaktadır. Zaten kendisi de Padişah'ın bu hedefini gerçekleştirmek üzere buradadır.

İzmir'in işgalinden sonra protesto amacıyla istifa etmeye hazırlanan kabine üyelerini ziyarete giden M.Kemal Paşa'nın, "O halde benim Samsun'a gönderilmem ne olacak?" diye telaşlandığını ve onlara "Aman efendim, bence istifanız hiç uygun değildir. Aksine, ısrar ederek göreve devam etmek gerekir." dediği de Avni Paşa'nın iddiaları arasında.

Küçümsenip alay edilen Misak-ı Halife...

Avni Paşa'nın hatıratından öğrendiğimiz bir başka gerçek ise Misak-ı Milli yanında bir de Misak-ı Halife'nin varlığıdır. Misak-ı Milli İtilaf devletlerine karşı yayınladığımız hakkımız olan meşru topraklara dair asgari şarttır. Misak-ı Halife ise Osmanlı'nın bıraktığı geniş topraklar üzerindeki Hilafet'ten gelen manevî haklarıdır. Nitekim Damat Ferid Paşa'nın Paris Konferansı'nda dile getirmek istediği ama İtilaf devletlerince küçümsenip alay edilen talepler gerçekte Misak-ı Hilafet'le ilgiliydi.

İngilizler Misak-ı Halife'den hiç mi hiç hoşlanmamışlardı. Çünkü Hilafet'in gücünün tehlikeli bir şekilde kullanılması ihtimalini tehlikeli buluyorlardı. İngilizlerin Halife'yi Anadolu ile uzlaşmaya zorlarken Hilafet'in kaldırılmasını isteyişleri arasındaki çelişkiye dikkat çeken Avni Paşa'nın aşağıdaki ifadesi bence kitabın en çok tartışılacak paragrafı:

"... Hilâfet'in Türkiye'de kalması lüzum ve gereğine daha ziyade inandım. Yaptığım değerlendirmeden müteessir olanlar; "Paşa, Ankara'da ve Kuvâ-yı Milliye'de hiçbir fert yoktur ki, sizin şimdi söylediklerinizi düşünmüş olsun. Kuvâ-yı Milliye İstanbul'a gelecek İzmir, Edirne'yi almakla ve yalnız Misak-ı Milli'nin tahakkukunu görmekle yetinecektir. Millet de bunun için Mustafa Kemal'in heykelini dikecektir." dediler. Ben de cevaben; "Sizler Mustafa Kemal'in bir heykelinin dikileceğini söylüyorsunuz. Ben ise iki heykelinin yapılacağını zannediyorum. Şu fark ile ki; birini tunçtan; Milliciler Ankara'da yaparlar, diğerini de İngilizler altından Londra'da yapacak ve sırf bunun için Kuvâ-yı Milliye'nin harekâtına katlanacaktır zannediyorum." dedim."

Vahdettin Sevr'i imzalamıyor

Avni Paşa, Vahdettin'in belli bir İngiliz yanlısı siyasetinin bulunmadığını, vakit kazanmak için uğraştığını yazıyor. Sevr'i imzalamadığı gibi imzalamaya da asla niyetli olmadığını Padişah'ın şu sözleriyle dile getiriyor: "Bu antlaşmayı imza etmeyeceğim. Son söz benim ise yapacağımı bilirim. Bugünkü muameleler günü kurtarmak, vakit kazanmak içindir."

Ayrıca Vahdettin'in Sevr'i nasıl gördüğünü şu iki cümlesinden net olarak anlıyoruz: "Sevr Antlaşması musibetlerle dolu bir belgedir ("mecelle-i mesâib"). Fakat su üzerine yazılmış bir yazıdır ("nakş ber âb")."

Yani biraz sabredelim, bu yazı silinecektir. Nitekim Sevr'i bir süre sonra İngilizler bile ciddiye almadılar. Hem de kendileri zorla imzalattıkları halde.

Özellikle Vahdettin'in Avni Paşa'ya özeleştiri mahiyetinde yazdırdığı şu paragrafı çok anlamlı buldum:

"Üç hatamı itiraf ederim: 1) Saltanat makamını kabul etmemeliydim. 2) İhanetleri ortaya çıkan (Damat Ferid'inkiler başta olmak üzere) Mütareke hükümetlerine güvenmemeli ve geleceğimi onlara bağlamamalıydim. 3) Milletin (Mustafa) Kemal'e biat edemeyeceğine hükmetmemeliydim."

Haksız yere 150'likler listesine alındığını savunan Avni Paşa bize yazdıklarının ne hatırat, ne de tarih olup; sadece yaşayıp tanık olduğu olayları bir araya getiren gevşek bir metin, bir "mecmua" olduğu uyarısında bulunuyor ve asıl hedefinin sonraki nesillere hizmet olduğunun altını çiziyor.

Ne yazık ki, mevcut kanunlar dolayısıyla (...) işaretiyle yayınlanamayan kısımlar bu hizmeti yeterince yerine getirmesine mani olmuş görünüyor. Artık bu utancı daha fazla yaşamak istemiyoruz. Hatıratlar özgürce konuşabilsin. Ağızlarına takılan susturucular çıkartılsın. Jean Genet'nin dediği gibi tarihin bizi nasıl çarpık çurpuk insanlar haline getirmeye çalıştığı bu meşum üç noktalardan yeterince belli değil mi?

Avni Paşa kimdir?

1878 Batum doğumlu olan Ahmed Avni Paşa, Harb Okulu'ndan mezun oldu, 1897 Yunan Savaşı'na, ardından Balkan ve I. Dünya Savaşları'na katıldı. Vahdettin'in Başyaverliğine atandı, bir ara Bahriye Nazırlığı yaptı. Cumhuriyet'ten sonra 150'likler listesine alındı. Vefatına kadar Vahdettin'in yanında bulundu. Mezarı Lübnan'ın Cünye kasabasıdadır (1934). Ailesi tarafından muhafaza edilen hatıratını, Osman Öndeş yayına hazırladı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Genelkurmay, Karabekir Paşa'yı yine unuttu

Mustafa Armağan 2012.01.29

İlker Başbuğ'un Genelkurmay Başkanı olduğu 2009 yılı, meğer tarih açılımının bereketli yıllarındanmış da kadrini bilmemişiz.

Kâzım Karabekir gibi resmî tarih açısından 'tehlikeli' görülen bir komutanın bizzat Genelkurmay tarafından ilk ve belki de son kez anılması, ona nasip olmuştu. Şöyle ya da böyle Başbuğ bir tabuyu kırmıştı ama arkası getirilemedi. İnsanın aklına ister istemez 'Genelkurmay'ın ahde vefa dediği bir seferlik miydi?' sorusu geliyor.

Geçtiğimiz 26 Ocak Paşa'nın 64. ölüm yıldönümüydü. Karaman Valiliği, Belediye Başkanlığı ve Kazımkarabekir Kaymakamlığı tarafından ortaklaşa organize edilen konferansa çevre illerden gelenler de olmuştu. Verdiğim konferansa gösterilen ilgi gerçekten görülmeye değerdi. Salonda yer kalmayınca ayakta dinleyenler oldu. Beklerdim ki, askerler de gelip dinlesinler. Üniformalı kimse yoktu. 'Sivil' geldilerse bilmem.

Belki de 'benim' Kâzım Karabekir'imın kafalarındaki şablona ters düştüğündendir çekingenlikleri. Ancak bunun için kimseden özür dilemeyeceğim. Karabekir'in bir şiirinde dediği gibi "Korku bir sistir kalkar, hakikat güneştir doğar." Şimdi korku dönemi bitiyor. Hakikat güneşinin doğma vaktidir.

Karabekir Paşa'yı bir elinde kılıç, öbüründe kalemle düşünmek hoşuma gidiyor. İyi bir asker; ama o kadarla bitmiyor. Aynı zamanda müşfik bir baba, kanunlara riayetken kıl kadar ayrılmayan dürüst bir vatandaş, hakkını sonuna kadar savunan medeni bir insan, inandığı dava uğruna hayatını ortaya koymayı bilen bir kahraman, zarif bir koleksiyoner, musiki ve şiirle iştigal etmiş, marş yazıp bestelemiş bir sanat amatörü, eğitim yoluyla kalkınma problemi üzerinde düşünmüş, dahası icraatta bulunmuş, sanayi projeleri olan bir devlet adamı, Kürt ve Ermeni sorunlarının başımızı ağrıtaacağını daha 1920'lerden itibaren söyleyen ve mutlaka tedbir alınmasını isteyen ileri görüşlü bir siyasetçi ve düzinelerce kitaba imza atmış velud bir kalem...

Kâzım Karabekir 1920 yılında Erzurum'dayken düzenlenen bir törende halkın arasında.

O bunların hepsi. Belki de daha fazlası... Dolayısıyla Kâzım Karabekir'e, kafalarımızdaki klasik 'asker' şablonunu bir kenara bırakarak bakmamız, ayrıca Osmanlı'nın nasıl olup da bu denli çok yönlü askerler yetiştirebildiği üzerinde imal-i fikretmemiz gerekir.

Kâzım Karabekir Paşa tarihin yapılmasına katkıda bulunmuş bir şahsiyet her şeyden önce. İkinci olarak Meclis'te görev yapmış bir siyasetçi. Ancak üçüncü bir cephesi var: Yalnız 'tarih yapan' değil, aynı zamanda 'tarih yazan' biri olması. Galiba birilerini fena halde rahatsız eden de bu son özelliği.

O da Atatürk gibi işi şansa bırakmamış ve yaptığı tarihin hikâyesini yazıp geleceğe emanet etmiştir. Bu yüzden evi defalarca basılmış, dosyalarına el konulmuş, parasını kendi cebinden ödeyerek bastırdığı kitabı yakılmış, yine de mücadelesinden vazgeçmemiştir.

Bir zamanlar yakılan kitaplarının rahatlıkla basılıp satılabildiği günleri göremedi belki ama hakikatin hakim olacağı, rahatlıkla konuşulabileceği bir Türkiye'nin özlemiyle yanıp tutuşmuştu. Türk Tarih Kurumu'na karşı verdiği mücadeleyi hatırlamamak haksızlık olur. Yetkililere, "Genç nesillere tarihi tek bir kişinin kahramanlığı üzerine kurarak anlatamazsınız. Bu, o kanlı mücadelede canını siper etmiş olan komutanlara ve hele kanını dökmüş Mehmetçiğe de hakarettir. Onların haklarını nasıl ödersiniz?" diye çıktığında takvimler 1942 yılını gösteriyordu.

Karabekir Paşa, 1922'de Trakya'ya yaptığı bir gezide subaylarla birlikte.

2012 Türkiye'si, Karabekir Paşa'nın 70, hatta 80 yıl önce verdiği o efsanevi mücadeleyi ve bu uğurda katlandığı türlü haksızlıkları anlayabilecek noktaya emekleye emekleye de olsa gelmiş bulunuyor. Türkiye demokratikleşme yolunda ilerlerken, tarihin de gözünün kendi üzerinde olduğunu hiç unutmamalı. Biz tarihi incelerken tarih de bizi inceler çünkü.

Ancak bu noktada önemli olan, Türkiye'nin korkudan bir yakılıp bir söndürülen "hırsız fenerleri"ne değil, Kâzım Karabekir gibi azim ve imanla mücadele etmiş ve hakikatin nasıl yıkılmaz bir dağ olduğunu bizlere göstermeyi başarmış 'radyumlar'a olan ihtiyacını vurgulamaktır. Malum, radyumu tedbir almadan kullanmak tehlikelidir; çünkü sürekli olarak içe işleyen öldürücü ışınlar (radyoaktivite) çıkartır. Karabekir'in hayatı ve yazdıkları, bir bakıma resmî tarihin radyumudur.

Bence Kâzım Karabekir resmî tarih için hayattayken olsun, öldükten sonra yayınlanan kitaplarıyla olsun kesinlikle bir radyum etkisi göstermiş ve ideoloji eliyle bir tarih kurgulayanların daima korkulu rüyası olmuştur. Resmî ideoloji Paşa'yla uğraşırken, aynı zamanda kaçınılmaz olarak onun öldürücü ışınlarına da maruz kalmaktan kurtulamamıştır.

Bugün 'Kemalist' tarih görüşünün hasta ve bitap düşmesinde Paşa'nın radyum etkisinin payı büyüktür. Mesela onun resmî tarihte açtığı en büyük gedik, "19 Nisan 1919'da Trabzon'a çıktım." cümlesinde ifadesini bulur ve bu atomik cümleyle birlikte biz resmîyette var olmayan ve tasavvurumuzda açılan yeni bir kulvarda koşmaya başlarız.

2012 Temmuz'u, Kâzım Karabekir'in 130. doğum yıldönümüne denk geliyor. Bu yılı Karabekir Paşa'nın tertemiz adının gelecek nesillerce de anılmasına ve anlaşılmasına çalışarak geçirmeye ve hâlâ ışımakta olan bu radyum'un nice gizlenen hakikatin ortaya çıkarılmasına vesile olmasını sağlayarak değerlendirmeye ne dersiniz?

Hayat Karabekir, babasını anlatıyor

Geçenlerde Karabekir Paşa'nın kızlarından Hayat Hanım'la konuşuyorduk. Babasıyla ilgili şu çarpıcı olayı anlattı:

Ailece bir sünnet düğününe gidiyorlarmış. Tabii "karga" dedikleri sivil polisler de peşlerinde. Tramvaya binmişler, polisler de binmiş. Gidecekleri yere gelince kendileri inmiş tramvaydan. "Baktım" diyor, "babam sağa sola baktı. Sonra hareket eden tramvayın peşinden koştu, camını tıklattı ve vatmana "İçeride arkadaşlarımız var, söylesin de insinler, indiğimizi fark etmediler galiba." dedi. Kapı açıldı, hafiyeler de indiler. Babama dedim ki: "Niye haber verdiniz? Ne güzel kurtulmuştuk onlardan." Bana verdiği cevabı hiç unutmuyorum: "Öyle deme evladım, onların da çoluk çocukları var. Onlar da bu işten ekmek yiyor. Bizi kaybederlerse üstlerine ne cevap verecekler? Belki de ekmeklerinden olacaklar. Onların görevi bizi takip etmek. Kendilerine yardımcı olmak da bizim görevimiz."

Bence Milli Eğitim Bakanı'mız Ömer Dinçer bu anekdotu ders kitaplarına koydurmalı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Eğitim Bakanlığı da darbeciler tarafından "Millî" yapılmıştı

Mustafa Armağan 2012.02.05

Cumhuriyetimiz 27 Mayıs 1960 askerî darbesinin dehşet ortamında gerçekleştirilen ve yaklaşık 50 yıl süren uzun bir 'balans ayarı'nın etkisinden yeni yeni sıyrılıyor.

Darbelerle askere tanınan ayrıcalık ve dokunulmazlıkların, sistemin derinlerine ne denli kök saldığını fark ettikçe düzeltilmesi gerekenler göze batır hale geliyor. 19 Mayıs kutlamalarının Ankara dışında stadyumlarda değil, liselerde yapılması gayet isabetliydi. Muvazzaf subayların okulları denetlemelerini amaçlayan Millî Güvenlik derslerinin kaldırılmasıysa gecikmiş bir karardı.

Bu hamlelerle Cumhuriyet 'yeniden' değil, 'yeni yeni' kuruluyor, cumhurla buluşuyor. Cumhuriyeti halkın tepesine gerektiğinde balyoz indirmek şeklinde gören militarizmin sonu er geç gelecekti zaten.

Şimdilerde 'öğrenci andı'nın ve okullar ile sınıflarımızın ayrılmaz unsurları olan Gençliğe Hitabe'nin kaldırılıp kaldırılmayacağı tartışılıyor. Hüseyin Çelik, kaldırılabilirliğinin sinyalini vermiş.

Tabu haline getirilen bu iki 'gelenek'in tarihlerine bakılınca üzerinde neden bu kadar gürültü çıkarıldığını anlamak zorlaşıyor. Zira her ikisinin başlangıcı da, zannedildiği gibi Atatürk'e dayanmıyor. And, Reşit Galib'in kızlarına yazdığı bir 23 Nisan şiirinden ibarettir, Atatürk köşesi ve Gençliğe Hitabe'nin okullara zorla sokulması da 27 Mayıs darbesinden sonraya rastlar.

Ben, ilkokulu 1971-72 sezonunda Bursa'da bitirdim. Yalnız bizim okuduğumuz and, bugünküne göre epeyce kısaydı. Şöyleydi:

"Türk'üm, doğruyum, çalışkanım. Yasam, küçüklerimi korumak, büyüklerimi saymak, yurdumu, milletimi özümnden çok sevmektir. Ülküm, yükselmek, ileri gitmektir. Varlığım Türk varlığına armağan olsun."

İlk Atatürk köşelerinden biri, Haziran 1961'de Kızıltepe Jandarma Alayı'nda hazırlanmıştı.

Bu andın, Darülfünun hocalarını "inkılapçı değil" diye sokağa atan Reşit Galib'in marifeti olduğunu yıllar sonra öğrenecektim. Afet İnan'ın "Atatürk Hakkında Hâtıralar ve Belgeler" adlı kitabına göre devrin ekâbiri 1933'ün 23 Nisan Çocuk Bayramı'nda Çankaya'da toplanmış. Maarif Vekili Dr. Reşit Galip kızları için o gün yazdığı andı uzatmış Afet İnan'a. İnan'ın aktardığı metin, bir kelime farkla bizim okuduğumuz andın aynısıdır. Reşit Galip "yurdumu, budunumu özümnden çok sevmektir" diye yazmış, zamanla "budun" kelimesi çıkarılmış, yerine "millet" konulmuş. Bu bir.

İki defa daha değişikliğe uğramış andımız. İlk olarak ben mezun olduktan hemen sonra (Ağustos 1972) ve 28 Şubat döneminde (1997) metin uzatılmış. Yani birileri andımıza pekala dokunabilmiş. Demek ki zannedildiği kadar 'kutsal' değilmiş.

27 Mayıs'tan sonra yapılan gösteride İstanbul Üniversitesi'nin kapısına devasa bir Atatürk resmi asılmış ve üzerine "İzindeyiz" diye yazılmıştı. MTBB sonraki yıllarda kimlik değiştirecek ve Müslüman gençliğin adreslerinden biri olacaktı.

Peki bugünkü iktidar andın metnini değiştirmeye kalksa, mesela "Türk'üm"ü "Türkiyeliyim" yapsa, vaktiyle onu yaz boz tahtasına çevirenler buna hangi yüzle karşı çıkacaklar? "Zinhar dokundurtmam!" diyenler "Üç kere dokunulmuş, bir kere daha dokunulsa ne lazım gelir?" sorusuna makul ve mantıklı bir cevap verebilecekler mi?

Madem tartışmaya başladık, dahasını söyleyeyim: Millî Eğitim Bakanlığı'nın adı da değiştirilmeli. Neden mi? Fransa dışındaki Batılı ülkelerde Millî Eğitim Bakanlığı yoktur da ondan. Fransa'da dahi 1940-1941 ve 1974-1981 dönemlerinde "Eğitim Bakanlığı" yapılmıştır. Diğer Batılı ülkelerde de Eğitim Bakanlığı veya Eğitim Sekreterliği şeklindedir.

Bakanlığın bizde hangi adları aldığını ise MEB'in internet sitesinden öğrenebiliriz: "1923'ten 27 Aralık 1935'e kadar Maarif Vekaleti, 28 Aralık 1935'ten 21 Eylül 1941'e kadar Kültür Bakanlığı, 22 Eylül 1941'den 9 Ekim 1946'ya kadar Maarif Vekilliği, 10 Ekim 1946'dan sonra Millî Eğitim Bakanlığı, 1950'den sonra Maarif Vekaleti, 27 Mayıs 1960'tan sonra Millî Eğitim Bakanlığı adıyla çalışmalarını sürdürmüştür."

Yani kısa 1946-50 dönemi hariç, bakanlığın "Millî"liği, 1960 darbesinin ürünüdür. Atatürk döneminde bile adının 'Millî' yapılması akla gelmemişken, 27 Mayıs'tan sonra Fransa'ya özenilerek yapılan değişikliğin tashihi gerekiyor. Darbe miraslarından birinden daha kurtulmak, ancak böyle bir adımla mümkün olacaktır zira.

Hem dikkat edilirse, "Millî" sıfatını taşıyan sadece iki bakanlık vardır. Millî Savunma Bakanlığı'nı bir yerde anlarız. Ama o zaman "Neden 'Millî Dışişleri Bakanlığı' demiyoruz?" sorusunun bir cevabı var mıdır? Yoksa Dışişleri Bakanlığı'nın "millî" olması gerekmiyor mu? Ya da Maliye veya Bayındırlık'ın Millîlikle ilgisi yok mudur? Millîlik sadece savunma ve eğitimde mi ihtiyaçtır? O zaman bütün bakanlıkların önüne birer "Millî" madalyası takalım, Başbakan'a da "Millî Başbakan" diyelim oldu olacak. Sahi o zaman "Millî Şef"e benzer değil mi? Yok, vazgeçtim.

Gençliğe Hitabe de 27 Mayıs'tan sonra gündeme getirilmiş bir Cumhuriyet efsanesidir. Zamanın halkın oylarıyla seçilmiş iktidarına karşı giriştikleri, aslında bir suç olan hükümeti devirme hareketine Atatürk'ten meşruiyet fetvası koparmak ihtiyacını duyanlar, darbeden sonra Atatürk'ü var güçleriyle kullanmaya kalkmış, Atatürk'ü Koruma Kanunu'nu çıkarmış ve Anıtkabir'in inşaatını bitirmiş bir iktidarı "karşı devrimci" safına iteleme gayretkeşliğine kapılmışlardı.

Nitekim Haziran 1960'ta Ankara'da devlet eliyle organize edilen öğrenci yürüyüşüyle birlikte meydanlarda devasa Atatürk resimleriyle karşılaşmaya başlarız. Gençliğe Hitabe'nin tam da bu sırada hatırlanması ilginçtir. "Hayat" dergisi, 27 Nisan 1961 tarihli nüshasının orta sayfasında Gençliğe Hitabe'yi, "Gençliğin Andı"yla birlikte poster olarak verir. Okullardaki Atatürk Köşesi uygulaması da işte bu sıralarda başlar.

1 Haziran 1961 tarihli "Hayat" ise "İnkılâp Köşesi"nin ilk örneklerinden birinin Adana'daki 27 Mayıs İlkokulu'nda hazırlandığını haber vermektedir. Fotoğraf Atatürk resimleri yanında derginin 2 ay kadar önce verdiği Gençliğe Hitabe posterinin bu köşeyi süsleyen unsurlardan biri oluverdiğini tespit etmektedir. Derginin iki hafta sonraki sayısında da uygulamanın "Atatürk Köşesi"ne dönüştüğünü okuruz. Mardin Kızıltepe Jandarma Alayı mensupları, derginin verdiği Atatürk ve Gençliğe Hitabe posterleriyle bir Atatürk Köşesi hazırlamış ve yanında objektife gururla poz vermişler.

Gençliğe Hitabe ve Atatürk köşelerinin bir darbe sonrasında okul ve resmî dairelerimizin baş köşelerine dayatıldığını basit bir basın taramasından öğrenmek mümkün de, o kadar uzağa gitmeye de gerek yok. Gazete ve dergilerin 12 Eylül'den sonra birdenbire nasıl Atatürk posterleriyle dolup taşıtığını gören nesillerdeniz. Matta İncili'nde denildiği gibi "Kılıçla gelen, kılıçla gider. (26:52)"

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Abdülhamid'in Galatasaray'ı dindarlaştırma projesi

Mustafa Armağan 2012.02.12

Başbakan Erdoğan'ın bir demeciyle başlayan "dindar nesil yetiştirme" tartışması, aslında Abdülhamid'in de temel problemiydi.

Bilelim ki, bu ülkede Abdülhamid'i hâlâ sevmeyenlerin bir kısmını onun bu 'tehlikeli' projesinden hoşlanmayanlar oluşturmaktadır.

Sultan II. Abdülhamid Galatasaray'ı mı tutuyordu? Evet, Galatasaray'ı tutuyordu ama futbol kulübü olarak değil, Osmanlı Devleti'nin en kaliteli devlet okulu olan Galatasaray Sultanî'sini tutuyordu. Hem öylesine tutuyordu ki, onu ülkenin içinde yuvalanmış bir yarı misyoner okulu olmaktan kurtarıyor ve Osmanlılığın kalbinin attığı bir okul haline getirmek için elinden geleni ardına koymuyordu.

10 Şubat'ta vefatının 94. yıldönümünde rahmetle andığımız Abdülhamid Han'ın spora düşman olduğu söylenir. Külliye yalan! Nereden mi biliyorum? Elimde sararmış bir fotoğraf. 1930'larda "Yedigün" dergisinde çıkmış. Alt yazısında Galatasaraylı sporcuların 40 yıl önce "Saray"ı ziyaret ettikleri yazılı. Fotoğrafa poz veren sporcuların göğüslerinde birer madalya parlıyor oysa. Ne madalyası biliyor musunuz? Abdülhamid'in icad ettiği "Sanayi madalyası". Dergi, Abdülhamid'in ismini anamıyor ama fotoğrafın dili kanıyor. Şöyle tercüme ediyoruz alt yazıyı: Galatasaraylı sporcular Abdülhamid'in huzuruna çıkıp gösteri yaptılar, o da başarılarını takdir sadedinde kendilerine birer madalya taktı. Göğüslerinde gururla taşıdıkları o.

Bunu neden anlattım? Şundan: Abdül-hamid'in elinin kolunun nerelere kadar uzandığı henüz tespit edilebilmiş değildir. Bir bakıyorsunuz Mevlânâ türbesine mevcut sanduka örtüsünü (puşide) göndermiş, bir de bakıyorsunuz ki, Galatasaray'ın göğsünde. Dahası, hayatlarında, hafızalarında...

Dindar bir nesil yetiştirmek için Abdülhamid devrinde eğitim sistemine "mubassırlık" diye bir kadro getirilmişti. Bugünkü deyimle, gözetmenlik. Görevleri, öğrencilerin davranışlarını denetlemek, onları kötü alışkanlıklardan korumak ve dinî ödevlerini yerine getirmelerine yardımcı olmak demeyelim de, bunları yapmaya zorlamaktı. Mesela namaz vakitlerinde öğrencileri topluca şadırvana götürürler, abdest aldırıp mescide sokarlar ve namazlarını vaktinde cemaatle kılmalarını sağlarlardı.

Galatasaraylı jimnastikçiler talim sırasında.

Haydi Galatasaraylılar namaza!

Tabii Galatasaray Lisesi'nin de mubassırları vardı. Bir kısım öğrenciler hoşlanmasa da, onlar görevlerini sabırla yerine getirir, en azından ibadetin biçimsel kısmını yapmalarını, bunu bir alışkanlık haline getirmelerini sağlamaya çalışırlardı.

Peki bu zorlamaya neden gerek duymuştu devlet? Gençlerin manevî açıdan boş ve hedefsiz yetişmesinin ülkenin geleceğini tehdit ettiğini düşünüyordu da ondan. Özellikle Müslüman öğrencilerin, gayrimüslim öğrencilerin sahip oldukları kadar olsun dinî bilinçle yetişmelerini, devletin tabanını güvenle dayayacağı bir kitle oluşturmak bakımından önemli buluyordu.

Aslında Abdülhamid dönemi eğitim anlayışının temelinde de bu yatıyordu. Gayrimüslimler kendi özel okullarında hem dinî, hem etnik bilince sahip olarak yetişirken, zaten fakir ve geri bulunan Müslüman kitlenin gençleri malum aşağılık kompleksi yüzünden iyice eziliyor ve Tanzimat'ın getirdiği Avrupa hayranlığı ve taklitçiliği havasına kolayca kapılıyorlardı.

Bunun önüne geçebilmek ve ülkenin geleceğini kendisine dayandıracağı, kendi değerlerine sahip çıkan ama çağdaş bilgileri de edinmiş bilinçli bir gençliği yetiştirebilmek için çeşitli tedbirler alındı. Mesela Tanzimat'tan sonra Orman Mektebi açılmıştı ama 10 öğrenci mezun oluyorsa bunun 7-8'i gayrimüslimdi. Dersler Fransızca verildiği için Müslüman öğrenciler başarılı olamıyor, Fransızca bilerek yetişen Müslüman olmayanlar giderek bürokrasiye hakim oluyordu. Abdülhamid döneminde ders programları değiştirilecek ve dersler Türkçe yapılacak, öğretmenler de Müslümanlardan seçilince Müslüman öğrencilerin sayısı artacak ve mezunların dengesi tersine dönecekti, yani 7-8 Müslüman mezuna karşı 2-3 gayrimüslim mezun.

Galatasaray Lisesi öğrencileri ve hocaları...

Galatasaray'da fıkıhdersleri

Abdülhamid'in aynı operasyonu 1877'de, yani daha iktidara gelişinin ilk yılından itibaren Galatasaray Sultanisi'nde gerçekleştirildiğini biliyoruz. O zamanlar "Mekteb-i Şahane" dedikleri Galatasaray, Fransızların teklifi ve desteğiyle 1 Eylül 1868'de faaliyete geçmişti. Maksat, Said Paşa'nın dediği gibi hangi dinden olursa olsun bütün Osmanlı çocuklarının burada beraberce okuyup ortak bir Osmanlılık bilinci edinmeleriydi.

Fransız liseleri model alınmıştı Galata-saray'da. İlk müdürü ve yöneticileriyle öğretmenlerinin çoğu da Fransız'dı. Sözde Müslüman olan ve olmayan öğrenciler eşit olarak yararlanacaktı ama evdeki hesap çarşıya uymadı. Zira Fransızca, Fransız edebiyatı, Yunanca, Latince gibi dersler Müslüman öğrencileri fazlasıyla zorluyor ve başarılı olamıyorlardı. Tarih ve Türkçe dışında bu okulun bir Müslüman ülkede okutulduğuna dair alamet yoktu. 1869'da Arapça ve Farsça eklenmişti gerçi ama Prof. Bayram Kodaman'ın deyişiyle okul "Türk ve Müslümanlardan ziyade gayrimüslim unsurların işine yaramıştı." Zira okul, Fransız kültürüne hayran bir Müslüman öğrenci zümresinin yetişmesini sağlarken, Bulgar, Rum ve Ermeni çocukları için de tam tersine, millî duyguların aşılandığı bir ocak olmuştu.

Bu böyle devam edemezdi. İlk adım olarak Ali Suavi'nin 1877'deki müdürlüğüyle birlikte okulun Müslüman müdürleriyle tanışırız. Suavi'nin verdiği rapora göre, aynı yıl okulda 162 Müslüman öğrenciye karşılık, 377 gayrimüslim öğrenci bulunmaktadır. Üstelik çoğu da kurallara aykırı olarak parasız okumaktadır. Hatta Rus, Fransız, İtalyan, İngiliz, Yunanlı öğrenci bile vardır! Hatta Bulgar öğrencilerin burada ayrılıkçı fikirleri edindikten sonra Rus ordusuna katıldıkları biliniyordu.

Bunun üzerine hemen 60 Müslüman öğrenci alınır okula. Ve bu sayı yıllar içinde giderek artar. O zamana kadar bedava okuyan gayrimüslim öğrencilerden para talep edilince okulu terk ederler. Devlet, kendi eliyle asi yetiştirmemelidir. Ancak sadık bölgelerden gelen öğrencilere dokunulmaz. Ders programları değiştirilir. Arapça, Farsça, belagat, İslamî ilimler (fıkıh dahil), İslam tarihi ve "ilm-i ahlak" dersleri müfredata eklenir.

Böylece 1869'da 277 Müslüman öğrenciye karşılık 345 gayrimüslim öğrenci varken, 1901'de bu oran tersine döner ve 724 Müslüman öğrenciye karşılık 221 gayrimüslim öğrenci Mekteb-i Şahane sıralarını doldurur.

Ülkenin gözbebeği kurumlarından Galatasaray Lisesi'nin "İslamlaştırılması", Abdülhamid dönemindeki dindar bir nesil yetiştirme projesinin sayfalarından yalnızca biridir. 1882 tarihli bir belgede görüleceği gibi ders programlarındaki bu değişikliklerle İslam medeniyetinin ilerlemeye engel değil, belki en çok müsait olduğu inancını öğrencilerin hafızasına nakşedilmesiydi amaç. Anlayın işte, aşağılık kompleksini yenmiş bir nesil yetişsin istiyordu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Büyük Fetih'in Işığında Fetih 1453

Beklenen film 16 Şubat günü saat 14.53'te başlayacaktı. İlk sahneler istisnasız hepimize "İyi ki gelmişim" dedirtti.

Önce "İstanbul mutlaka fetholunacaktır" diye başlayan hadis-i şerifin ışığında Medine'ye odaklandık ve emri alan ashab-ı kiramin açtığı kapıdan çıkıp Şehzade Mehmed'in Edirne Sarayı'nda doğumuna tanıklık ettik. Bu, nicedir yazıp durduğum, İstanbul'un fethinin sağlıklı bir tarihî zemine oturtulması adına son derece umut verici bir başlangıçtı. Zihnimizdeki 'acaba'lar uçup gitmişti; koltuklarımıza daha rahat yerleşebildik.

İlk kırılma, surlara sancağı dikmesi dışında tamamen meçhulümüz olan Ulubatlı Hasan'ı Fatih'in kılıç hocası olarak gördüğümüz sahnede başladı ve o andan itibaren bir Ulubatlı-Fatih rekabetidir başladı. Ne yalan söyleyelim, daha renkli bir karakter kazandırılan Ulubatlı'nın, ışıklar yanınca Fatih'ten daha fazla akıllarda kaldığını fark ettik.

Baştan şunu söyleyeyim ki, "Fetih 1453"ü genel anlamda olumlu ve etkileyici buldum. Fetih hadisiyle başlaması ve onu Fatih'in doğumuyla sıkı sıkıya ilişkilendirmiş olması, filme Asr-ı Saadet'e uzanan müthiş bir derinlik kazandırıyor ve şimdiye kadar yapılan Fetih filmlerinin kesinlikle üstüne çıkartıyordu. Bence filmdeki en etkili sahnelerden biri, göçük altında kalan lağımcıların, Bizanslıların kılıçlarıyla can vermektense barut fiçilerini ateşleyerek o anı gerçek bir trajediye dönüştürmeleriydi.

Filmin mesajı, bu tipte bir prodüksiyondan beklenmeyecek ölçüde olumluydu. Eşini ve çocuğunu bile yanından uzaklaştırması ve kendisini fethiye adaması önemliydi.

Ne yalan söyleyeyim, zaman zaman fazla "dinci" ve "milliyetçi" bulduğum yerler bile oldu. Özellikle Bizanslı ve Papa dahil Batılı yöneticileri aciz, kallesiz ve korkak gösteren kısımlara gerek yoktu bence. Unutmayalım ki, Konstantin'i küçültmek, Fatih'i büyütmez; aksine onun büyüklüğünden de bir şeyler eksiltir.

Filmin eleştirilmesi gereken yanları da yok değildi.

Mesela Ulubatlı Hasan'a aslında bir Müslüman kızı olduğu belirtilen Era'yla bir Holivut filmindeymiş gibi gayri meşru cinsel ilişki yaşatılmış olması, ona biçilen "İslam kahramanı" tipiyle tezat teşkil ediyor. Fethi başından beri destekleyen, hatta morali bozuk olduğu sırada Fatih'e uyarı mektubu dahi yazan Akşemseddin'in, filmde misafir oyuncuymuş gibi epey geç ortaya çıkması da ciddi bir hata. Şişmanlığıyla Nasreddin Hoca'yı andıran Akşemseddin fazla rind kaçmıştı. Fatih'in Kürt hocası Molla Gürani ile Molla Hüsrev de yoktu ortada.

Fatih namaz kıldır mı?

Çandarlı Halil Paşa gibi tecrübeli bir sadrazam, hem Fatih, hem de diğer vezirler tarafından fazla aşağılanmış. İstanbul'un kuşatılmasını riskli gördüğü doğru ama bu, fethiye karşı olduğu anlamına gelmez. İnisiyatifi elden kaçırmadan ve muhtemelen tahrip edilmeden alınmasını istiyordu. Lakin Zağanos Paşa da olsa kimse bir sadrazama "Dilerim sultan kelleni vurdurur" diyemez. Dese bile sadrazam bunu sineye çekmez. Bir bakanın başbakana "dilerim seni asarlar" dediğini, onun da bunu normal karşıladığını düşünün. Sonuçta kukla tiyatrosu seyretmiyoruz, değil mi? (Bu arada acizane kanaatim, Zağanos karakterinin Fatih'e daha iyi oturacağı yönünde.)

Fatih ile Konstantin'in surların dışında karşı karşıya gelmesi de gerçeklere tamamen aykırı. Film icabı böyle bir sahneye ihtiyaç duyulsa bile daha gerçekçi bir formülü bulunabilmeliydi.

Fatih'in, surların önünde ordusuna namaz kıldırmasının da gerçeklerle en ufak bir ilgisi yok. Bizanslıların namaz kılanlara dokunmaması bir başka tuhafılık. Kaldı ki, Fatih namaz kıldırılmaz. Ayasofya'daki namazda dahi

imamlığa Akşemseddin'i geçirdiğini biliyoruz.

Top döküm sahneleri filmin en başarılı bölümlerindendi. Lakin "Şahi top" sanki Urban'ın yaptığı topun özel ismiymiş gibi sunuluyor. Oysa "Şahi", büyük topların genel adıdır. Urban'ın rolü de abartılmış olup Era'yı evlatlık alması tamamen kurgu eseridir.

Ayrıca İstanbul surları sanki tek kattan ibaret gibi gösteriliyor. Oysa üç kat sur vardı ve surların arasında derin hendekler bulunuyordu. Her ne kadar bunların deniz suyuyla dolu olup olmadığını bilmiyorsak da, belki de susuz olması, suyla dolu olmasından daha fazla zorlaştırıyordu kuşatanların işlerini.

Konstantin'in yarı çıplak Bizanslı kadınlarla havuza girme ve aralara zoraki serpiştirilmiş öpüşme sahnelerinin de hadisle başlayan bir filmde çok sakil kaçtığını belirtelim.

Sonuçta her tarihî filmde eleştirilecek noktalar bulunabilir. "Fetih 1453"ün bütün bu defoların ötesinde fetih olayını başarılı bir prodüksiyonla buluşturan ilk gerçek tarihî film olduğunu söyleyebilirim.

Bundan sonra Fethin asıl mesajının filmleştirilmesi gelebilir ama oraya varmak için almamız gereken daha çok mesafe var. Çünkü Fatih'in İstanbul'u alma tutkusu, yalnız maddî değil, manevî temellere de dayanır ve filmin başında verilen muhteşem mesaj, taşa saplanan kılıç gibi orada çakılı kalmıştır. O kılıcı, oradan çıkarıp bilim ve marifet sahillerine saplamayı hedef alacak bir "Fetih 857" filmine bilseniz ne çok ihtiyacımız var.

Büyük Fetih

Fetihten 10 yıl sonra "Küçük cihad bitti, büyük cihada başlıyoruz" diyen bir Fatih portresi karşımızda. Medreseyi yaptırırken "cihad-ı asgardan cihad-ı ekbere müracaat" ettiğini yazdırmış vakfiyesine.

Sizin anlayacağınız, İstanbul'un Fethi dahi, onun nazarında, yapılacak olan büyük ruh ve zihin açılımının yanında küçük kalır demesek bile asıl fethine basamak teşkil eder. Bu, Nurettin Topçu'nun kastettiği anlamda Büyük Fetih'tir. Bunun için başına ulema sarığı takmış, bu yüzden alimler karşısında ayağa kalkmış, bu sebeple fırsat buldukça medreselere ders dinlemeye koşmuştu. İstanbul'un mekân olarak fethi, bu Büyük Fethin 'fatiha'sı' olacağı için önemliydi.

Fatih bu Büyük Fetih hareketini başlattı ama bitiremedi. Lakin bize o taşlarda donmuş arzuyu miras bıraktı. Nitekim Hızır Bey Çelebi, bu arzunun ipuçlarını şöyle vermişti:

Feth-i Stanbul'a fırsat bulmadılar evvelûn

Feth edip Sultan Muhammed didi tarih 'Âhirûn'.

Yani İstanbul'un fethine ondan öncekiler nail olamazken, Fatih hem onu fethetti, hem de şu tarihi düşürdü: 'Sonrakiler'.

Sonrakiler, yani gelecek nesiller... Yani bugün için biz...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Avrupa'da yamyamlığın karanlık tarihi

"Yamyamlığın Afrika veya Avustralya yerlilerine mahsus bir durum olduğunu sanıyorsanız yanılıyorsunuz. Gerçek yamyamlar Avrupa'dadır."

Bu sözler bana değil, geçen yıl çıkan "Mumyalar, Yamyamlar ve Vampirler" adlı kitabıyla Avrupa ve Amerika'da hararetli tartışmalara sebep olan Durham Üniversitesi hocalarından Richard Sugg'a ait. Dr. Sugg'a göre Avrupa'da kökeni epey eskilere dayanan bir yamyamlık, yani insan eti, kanı, yağı, kemiği vs. tüketme geleneği vardır ve bu âdet öyle Ortaçağ'a mahsus da değildir. Bizim güya "Aydınlanma dönemi" dediğimiz 18. yüzyılda dahi bu gelenek geçerlidir. Dahası, sadece fakir kulübelerinin yer sofralarında değil, muhteşem sarayların şaşaalı yemek masalarında da kafatası tozu veya mumya parçalarına rastlayabilirdiniz. "Geo" dergisi geçen sayılarından birinde bu çarpıcı dosyanın kapağını nasılsa açtı ve yamyamlığın "Avrupa'nın karanlık sırrı" olduğunu ifşa etti. Ancak Türkiye'de kimsenin böylesine önemli bir dosyayı görmemesi de ilginçti. Hem de Avrupa'nın bizi katliam yapmakla, barbarlıkla suçladığı bir zamanda gelen bu sessizlik hayret ve ibret vericiydi.

Öyle ya, yamyamlığı suçlama konusu yaparak hep sınırlarının dışına taşımış olan Avrupa, bu bilgiler ışığında bakıldığında yamyamlığın dünyada en uzun süre yaşadığı kıta haline geliyordu. Böyle bir kıtadaki Aydınlanma'nın biraz kanlı olması, onun pazarlanmasını zorlaştıracaktı ister istemez. Bu yüzden hem Sugg'un kitabını, hem de "Geo"nun haberini gündeme getirmenin tam zamanı diye düşündüm.

Beyazları bir kazanda pişiren Afrikalı yamyamlar imajı, Batı karikatüründe en sık tekrar edilen temalardandır.

Avrupa'nın 16. yüzyıldan itibaren kendisi dışındaki dünyayı şeytan olarak görmeye başladığını, böylece onların her türlü aşağılanma ve köleleştirilmeyi hak ettiği yolunda bir zulüm ideolojisi geliştirdiğini biliyoruz. Böylece kıtalarında bal gibi yaşayan yamyamlığı kendi ahlakî ve coğrafi sınırlarının dışındaki kıtalardaki barbarlığın simgesi olarak sunmuşlardı. İnsan eti yiyenler sapkınlardı. Hemcinsini yiyenler ancak 'yabaniler' olabilirdi. Uygar toplumda bu düşünülemezdi. Ancak bu görüşün geçersizliği açık. 19. yüzyıl Danimarka'sında bile başı kesilen mahkûmların altında ellerinde kaplarla bekleyen insanlar görmeniz mümkündü. Özellikle gençse başı kesilen mahkûmdan akacak taze kanın sara hastalığına iyi geldiğine inanılırdı. Bu geleneğin çok eski bir geçmişi var. Bir yandan Keltlerde kurban edilen bir insanın kanının kutsal bir kâsede toplanıp içilmesi geleneği vardı ve bu, Hristiyanlıktan sonra Aşa-i Rabbani ayinine dönüşmüştü, yani ekmeği şaraba batırıp yeme geleneğine. Keltler bu kanın insanı iyileştirdiğine inanırlardı. Keza Roma'da cesetleri arenaya serilen güçlü gladyatörlerin vücutlarından alınan kanı hastalara içirilirdi.

İşin şaşırtıcı tarafı, bu uygulama, 19. yüzyıl ortalarına kadar devam etmiş. Hatta idam edilen mahkûmun kanını içen kişinin ağzını sildiği mendil dahi elden ele dolaştırılarak şifa umulmuş (Sugg, sayfa 81).

Mezar açma, 'tıbbi yamyamlığın' en yaygın biçimlerindendi.

Hatta 15. yüzyılda Papa VIII. Innocent ölüm döşeğindeyken kendisine kandırılarak öldürülen 3 geç kurbanın kanı içirilerek iyileştirilmesi umulmuş. Ancak bu tedavi işe yaramamış ve Papa 25 Temmuz'da hayatını kaybetmiş. Onu bu yolda yalnız bırakmayan başka papaların olduğunu da biliyoruz. (sayfa 17 vd.)

Fakat bu uygulamanın sadece papazlar ve halk arasında değil, anlı şanlı saraylarda da geçerli olması dikkat çekici. Şu Kanuni'nin "Sen ki Fransa Kralı Françesko'sun" diye hitap ettiği I. François, yanında ufak bir mumya

parçası taşırmış. Bu arada Bilimsel Devrim'in filozofu olarak selamlanan Francis Bacon da mumya parçasının kanı durdurmaya yarayışlı bir ilaç olduğuna inanırmış!

Bu arada İngiltere Kralı II. Charles'a ölüm döşeğinde bol bol kafatası tozu içirmişler, çünkü acılarını dindirdiğine inanıyorlarmış. Zaten İngiltere'de Stuart hanedanının özel merak konusudur "ceset tıbbı". Bu arada Danimarka Kralı IV. Christian'ı unutursak haksızlık etmiş oluruz.

Velhasıl modern Avrupa'da 200 yıl boyunca zengin olsun, fakir olsun, tahsilli veya cahil hiç fark etmez, herkesin az veya çok düzenli olarak yamyamlık yaptığını yazıyor Richard Sugg. Tabii insan yağının da şifa kaynağı olduğuna inanılıyor, vücuda merhem olarak sürülüyor veya yakı olarak yapıştırılıyordu.

Şu halde gerçek yamyamlar kimlerdi? Yabani ve ilkel denilenler mi, yoksa bu işi kitabı olarak yapan eğitilmiş Avrupalı seçkinler mi?

Özellikle genç insanların idamı bu tür şifa bekleyen hastalar için umut kapısıydı. Ünlü tıp adamı Paracelsus'un öğrencisi kimyacı Johann Schroeder, ölü bedeninin nasıl bir hayat iksiri haline getirilebileceğini şu sözlerle ifade eder:

"Cinayet sırasında ölmüş 24 yaşında esmer birinin kadavrası bir gece ay ışığında bekletilmelidir. Böylece kokusuz, tütsülenmiş bir et gibi olur."

Neden esmer tenliler tercih ediliyor derseniz, o zamanlar koyu derililerin daha sağlıklı olduklarına inanılırmış da ondan.

Nitekim Hilmi Yavuz, "Kim insan eti yiyor?" (Zaman, 6 Ocak 1998) başlıklı yazısında "Orange hanedanından William'ın taht üzerindeki taleplerini destekleyen bir Protestan gürûhunun, Cumhuriyetçi Parti Başkanı John De Witt'i önce öldürdükleri, sonra da pişirip yedikleri"ni yazmış ve eklemişti: John De Witt, filozof Spinoza'nın arkadaşı ve koruyucusudur!

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki, tarihte hemcinsinin et ve kanına (yağ ve kemiğine de) bu denli iştahla yaklaşmış olan Avrupa, her zaman olduğu gibi yamyamlığı (ve barbarlığı) kendi dışındaki kıtalara postalamayı bilmiş ve kanlı tarihini karanlığa gömmeyi, kendisini Aydınlanma kıtası olarak sunmayı başarmıştır. Ancak artık bu karanlık taraf da "aydınlanmakta", hatta "kızarmaktadır". Richard Sugg'un dediği gibi, çoğunlukla Ortaçağ usulü bir tedavi kılığında sunularak meşru gösterilmeye çalışılan "tıbbi yamyamlık", tam da modern İngiltere tarihinin sosyal ve bilimsel devrimlerinin zirveye çıktığı bir zamanda gerçekleşmişti. Demek ki, Aydınlan-ma'nın karanlık yanının da aydınlatılmaya ihtiyacı bulunuyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hilafetin kaldırılmasını İngilizler mi istemişti?

Mustafa Armağan 2012.03.04

İşi gücü bıraktık, 'Ulubatlı Hasan diye biri var mı yok mu?' diye tartışıyoruz. Oysa rivayetin kaynağı olan Makarios'un kitabında her şey vardır da, surlara bayrak diktiği yoktur.

Aksine bayrağın, Ulubatlı Hasan şehit düştükten sonra "başka kulelerde savaşan askerler" tarafından dikildiği yazılıdır. Anlayacağınız, bir "akl-ı evvel" bayrakları Ulubatlı'ya diktirmiş ve bu yama, sorgulanmadan tekrarlanagelmıştır.

Hilafetin kaldırılmasının hikâyesi de benzer bir çarpıtma gayretinin izlerini taşır. Yok Halife Abdülmecid tahsisatının artırılmasını istemiş de, yok şatafatlı bir törenle cuma namazına gitmiş de, yok iktidarda gözü varmış da...

Artık İngiltere ve müttefiklerinin baskı ve zorlamaları yüzünden Hilafetin kaldırıldığını açıkça söyleyebilmeli, bunun çok isteniyorsa o günler için zorunlu olduğu, başka türlü bu devleti yaşatmayacakları itiraf edilmelidir ki, toplum da gerçekleri bilsin.

Central Florida Üniversitesi öğretim üyesi Hakan Özoğlu'nun ABD arşivlerinde bulduğu rapor, bir ABD diplomatının halifeliğin kaldıracağını Washington'a bizden önce öğrenip bildirdiğini ortaya koyuyor. Rapor Washington'a 25 Şubat 1924'te ulaşmıştı. Başka bir deyişle, Türkiye'deki insanların haberi olmadan bir hafta önce, Fransa ve ABD yetkilileri halifeliğin kalkacağını öğrenmişlerdi ("Aksiyon", 13 Aralık 2010).

Bunun anlamı şudur: Batı dünyası Hilafetin kaldırılmasını Lozan'dan beri bekliyor ve istiyordu. Hilafetin kaldırıldığı haberini, dönemin 1. Ordu Müfettişi, yani Halife'nin yaşadığı İstanbul'dan sorumlu olan Karabekir Paşa'nın bile gazetelerden öğrendiğini söyleyeyim de, gerisini siz anlayın.

Halifeliğin kaldırılmasından sonra yapılan bu karikatürün alt yazısında "Darısı diğerlerinin başına" yazıyor. İlk topta atılan Halife Abdülmecid. Diğer topların ucunda ise Patrikler ve haham var. Ancak Halifeye yeten güç, diğerlerine yetmedi.

Hakan Özoğlu'nun "Cumhuriyetin Kuruluşunda İktidar Kavgası" (Kitap Yay., 2011) adlı kitabında ilginç bir analiz yer alıyor: Ankara, 1922'de Saltanatı kaldırmış ama Hilafete ve Osmanlı hanedanına dokunmaya cesaret edememişti. Çünkü Karabekir gibi muhalif paşalar, İstanbul basını, Osmanlı döneminden kalma siyasetçiler ile Osmanlı hanedanı, Hilafeti kendilerine siper yapmışlar, onun arkasından muhalefetlerini örgütlemeye çalışıyorlardı. Muhalefet cephesinin sindirilip bertaraf edilebilmesi için Hilafetin devreden çıkarılması gerekiyordu. Daha sonra tasfiye sırası nasıl olsa diğerlerine gelecekti.

Yazar, Ankara hükümeti 1922'de muhtemelen bütün Osmanlı hanedanını yurtdışına sürme hamlesini yapacak kadar kendine güvenmiyordu, diyor. Oysa Kâzım Karabekir, daha 1922'de Hilafetin Osmanlı hanedanından alınma planını kendisinin önlediğini yazmaktadır. Gerçi o, Mustafa Kemal'in Hilafeti kendi üzerine geçirmek niyetinde olduğunu da yazar ama konumuz bu değil. Önemli olan, 1922'de Ankara'nın Hilafeti, Osmanlı hanedanından koparmak için siyasî bir hamle yaptığı gerçeğidir.

Hakan Özoğlu'nun nihai hükmü, Ankara'nın Hilafeti, hanedan tehdidini bertaraf etmek için kaldırdığı şeklinde. Başka bir deyişle "Hilafetin lağvedilmesindeki asıl hedef, Halifenin kendisi değil, Osmanlı hanedanıdır."

Ancak dış dinamiğin ihmal edilmemesi ve bu nedenle konunun daha geniş bir temele oturtulması gerektiğini düşünüyorum. Bence Hilafetin kaldırılması ve laikliğe gidiş, daha Lozan'da dayatılmış, Türkiye'nin kurulmasına bu şartla izin verilmişti. Bunun, Antlaşmaya ayrı bir madde halinde konulmamakla birlikte Osmanlı Devleti'nin eski Müslümanlar üzerindeki Hilafetten gelen ayrıcalık ve haklarının geri dönülmezcesine işgalcilere bırakıldığının açıklanması, Hilafetin bu yeni dönemde gündemde olmayacağını ipucuydu.

Üzerinde Kral V. George'un 10 Ocak 1924 günü Avam Kamarası'na yaptığı belirtilen konuşmanın Türkiye'yi ilgilendiren paragrafında "Lozan onaylanır onaylanmaz yeni bir çağ açılacağı" söyleniyor.

Şimdi birileri köpürecek, biliyorum. Ancak sakın olmalarında yarar var. Zira önemli bir kişisel tanıklık ile ilk defa burada yayınlanacak bir resmi belgeye göz atmadan karar vermeseler iyi olur derim.

Önce tanıklığa bir göz atalım:

Kâzım Karabekir, 16 Ağustos 1923 günü İsmet Paşa'ya, son zamanlarda hükümet çevrelerinden duymakta olduğu din aleyhindeki fikirlerin Lozan'dan geldiği kanaatinde olduğunu söyler. Ona göre Peygamber Efendimiz (sav) ve Kur'an hakkındaki "bu tehlikeli hava" Lozan'dan esmektedir. İsmet Paşa ona 1. Dünya Savaşı'nda Macarlar ve Bulgarlar da bizim gibi yenildikleri halde bağımsızlıklarına Hristiyan oldukları için dokunulmadığını, bizimse sırf Müslüman olduğumuz için bağımsızlığımızın ortadan kaldırıldığı cevabını verir: "Biz kendi kuvvetimizle bağımsızlığımızı kazansak bile Müslüman kaldıkça sömürgeci devletlerin ve bu arada özellikle İngilizlerin daima aleyhimize olacaklarını, bağımsızlığımızın daima tehlike altında kalacağını anlattı."

Yeterince açık değil mi? Böylece İsmet İnönü, Müslüman kimliğimizden uzaklaşma telkininin Lozan'da yapıldığını itiraf etmiş olur.

İngiliz Milli Arşivleri'nden (National Archives) bulduğum ve ilk kez burada yayınlanacak olan bir "gizli" belge, Lozan'ın Hilafetle bağlantısını net bir şekilde ortaya koyacak nitelikte. 10 Ocak 1924 tarihinde İngiltere Kralı V. George, Avam Kamarası'na yaptığı açık konuşmasında, Lozan'ı ilgilendiren bir kanun tasarısının derhal görüşülmek üzere Parlametonun gündemine geleceğini belirttikten sonra şu çarpıcı cümleyi sarf eder:

"Bu tasarı kabul edilir edilmez Lozan Antlaşması onaylanmış olacak ve YENİ BİR ÇAĞ AÇILACAKTIR." (As soon as this Bill has been passed, the Treaty will be ratified, and a new era will open.) (CAB/23/46, s. 424)

Kral V. George, Lozan'ın kabul edilmesiyle İngiltere için "yeni bir çağ veya dönem" açılacağını söylerken ne demek istiyordu? Bu, Halifeden kurtuluşun bir tür müjdesi olarak yorumlanabilir mi? Net olarak bilmiyoruz. Ancak İngilizlerin, Lozan'ı onaylamak için Hilafetin kaldırılmasını bekledikleri ve Hilafetsiz bir dünyanın kendileri için "yeni bir çağ"ın açılması anlamına geleceğini düşündükleri açıktır.

Nitekim beklenen Lozan kanun tasarısı Avam Kamarası'nda Nisan 1924'te gündeme alınıp kabul edilmiş, Ağustos'ta diğer taraf devletler tarafından da onaylanarak 1924 Eylül'ünde Cemiyet-i Akvam tarafından tescillenmiştir. Bu demektir ki, Cumhuriyet'in ilk yılının dolmasına çok az bir süre kalmasına rağmen TC henüz tanınmış bir devlet değildi. Hilafet düğümü çözülünce tanınmalar da gelmeye başladı. Artık tasfiye operasyonları başlayabilirdi.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İstiklal Mahkemesi, sanıkları asabilmek için yürürlüğe girmemiş kanuna sarılmış

Mustafa Armağan 2012.03.11

Nobel Ödüllü romancı William Faulkner öyle demiş: "Biz tarihe doğru gitmeyiz, tarih dalgalar halinde üstümüze gelir ve bizi geleceğe doğru iter."

Türkiye'nin son yıllarda içine girdiği tarihe dönüş eğilimi, bu sözün ışığında yeniden düşünülmeli. Uzun bir süre tarihin önüne set çekilebileceği sanıldı, lakin sular artık barajın üstünden boşalmakta, bizi de beraberinde sürüklemekte.

Ne demek mi istiyorum? Şunu:

"Muhteşem Yüzyıl" dizisinin izlenme rekorları kırmasının ardından "Fetih 1453"ün tüm zamanların gişe rekorlarını alt üst etmiş olması, tarihin üstümüze doğru dört nala geldiğinin en somut göstergesi oldu. Ardından TRT, bu yarışa Kemal Tahir'in "Kurt Kanunu" romanını diziye uyarlayarak katıldı. İzmir Suikastı ve İttihatçıların temizlenmesi operasyonu çevresindeki olayları işleyen "Kurt Kanunu", kaçınılmaz olarak yakın tarihin kara deliklerinden birini daha tartışmaya açmış oldu. İyi de oldu.

"Kurt Kanunu" Kemal Tahir'in İttihatçı-Kemalist kapişmasının son raundunu ortaya sermesi bakımından olduğu gibi yakın tarihin önemli dönüm noktalarına ilişkin yalın ve keskin eleştirilerini de gündeme getirmesi bakımından cesurca kaleme alınmış bir eserdir. Romanın bazı cümlelerinin altını ısrarla çizmek gerekir. Mesela idam edilen Kara Kemal şöyle diyor romanda:

"Halifeyi İngilizler alıp gittiler de halifeliğini neden sürdürmediler?... Bu halifeliğin kaldırılması işi, görünürde, bizden çok Müslüman sömürgeleri olan büyük devletlerin işine gelse gerek... Halifelik sürüp çıkarılırken, Fener Patrikhanesi'nin İstanbul'da bırakılmasına akıl erdirmek zordur."

Nasıl? Geçen hafta "Hilafetin kaldırılmasını İngilizler mi istemişti?" başlığı altında yazdıklarımı üç cümlede özetleyiveriyor, değil mi? Kemal Tahir, içinden geçenleri Kara Kemal'e cesaretle söyletmeye devam eder:

"Hakkımızda karar çoktan verilmiş... Yani Osmanlı İmparatorluğu'nu yıkma, halifeliği ortadan kaldırma kararı... Ama ne olursa olsun, bir dünya imparatorluğu bizim (İttihatçıların) elimizde parçalandı. 400 milyon İslamliğin halifeliği kaldırıldı ortadan... Sorumlusu biziz. Suç ne kadar büyükse çekilecek cezanın da o kadar büyük olması gerekir... Bu anda, yüzüme vuran darağacı gölgesi, suikast suçlusu olduğumdan değildir Emincim... Büyük suçun gölgesidir bu..."

Kemal Tahir'in "büyük suç" dediği, Osman-ı'nın batırılması ve hilafetin kaldırılmasıdır ve Kara Kemal farkına varmadan buna hizmet ettiğinin vicdan azabını yaşamaktadır.

Bu kadar net... Ona göre İttihatçılar gerçekte bu suçun cezası olarak asılacaklardır!

Aynı suikast davasında asılan Ziya Hurşid'in ağabeyi Ahmet Faik Günday'ın geçen yıl Bengi Yayınları tarafından çıkarılan "İki Devir Bir İnsan" adlı hatıratı (Hazırlayan: Süleyman Beyoğlu) İzmit Suikastı davası hakkında ilginç açıklamalarda bulunur. Faik Bey aynı davada yargılanıp beraat etmiştir. Suikast davası hakkında şu ilginç açıklamaları yapıyor (sadeleştirdim):

İzmir Suikastı davası görülürken henüz yürürlüğe girmemiş olan yeni Ceza Kanunu'na göre asılanların fotoğrafları 16 Temmuz 1926 tarihli gazetelerin ilk sayfasını boydan boy kaplamıştı.

"Bu İstiklal Mahkemesi'nin hükümleri tamamen yasa dışıdır. Öncelikle yürürlükte bulunan eski Ceza Kanunu'na göre hüküm vermek mecburiyetinde olan mahkeme, henüz yürürlüğe girmeyen yeni Ceza Kanunu'na göre

idam hükmü veremezdi. Yürürlükte olmayan Ceza Kanunu'nda idam hükmü olduğu için mahkeme ona göre hüküm vermiştir."

Faik Günday'ın kastettiği hukuksuzluk şudur:

İstiklal Mahkemesi, İzmir Suikastı davasında idam kararını verdiği tarihte, yani Temmuz 1926'da Şubat ayında kabul edilen yeni Ceza Kanunu henüz yürürlüğe girmiş değildi. Yürürlüğe girme tarihi, 4 Ekim 1926 olarak belirlenmiştir kanunda. Fakat mahkeme, bir hukuksuzluk şaheseri ortaya koymuş, yürürlükteki Ceza Kanunu'na göre idam hükmü veremeyeceği için henüz yürürlüğe girmemiş olan ve yürürlüğe girmesine daha 3 ay bulunan yeni Ceza Kanunu'na göre vermiştir idam hükümlerini. Böylece aynı yılın Şubat'ında İskilipli Atıf Hoca'yı kanundan 1,5 yıl önce yazdığı kitabından dolayı idam eden mahkeme, bu defa da yürürlüğe girmemiş bir kanuna dayanarak (!) adam asmakta bir sakınca görmemiştir!

Faik Günday, kardeşi dahil idam edilenlerin 'demokrasi şehitleri' olduğunu yazmakta ve bu hakikatin bir gün ortaya çıkacağını savunmaktadır.

Bu kadar da değil. Sonradan Muhasebat Umum Müdürlüğü de yapmış olan Selanik doğumlu İhsan Pınar, hatıralarında İzmir Suikastı davasının arkasındaki gerçek niyeti ortaya koyar. Pınar'a göre mahkeme sürecinde şu gariplikler yaşanmıştır:

1) Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa mahkeme süresince İzmir Çeşme'dedir. Başta İsmet Paşa olmak üzere hükümet üyeleri ve mahkeme başkanı ile sık sık görüşmekte, Ali Çetinkaya, ondan aldığı emre göre mahkemeyi yürütmektedir.

2) Mahkemenin konusu suikast iken, Terakkiperver Partisi'nin kurulması, muhalefetleri, vaktiyle Mustafa Kemal Paşa'nın isteği üzerine İttihatçıların Cavid Bey'in evinde toplanarak seçim beyannameleri hazırlamaları suikast tertibi olarak yorumlanmakta, amacın bütün rakiplerin yok edilmek istendiği anlaşılmaktadır.

Yargılamaları bizzat takip ettiğini söyleyen İhsan Pınar'ın edindiği kanaat de önemlidir:

"Suikast tamamen ve yalnızca Ziya Hurşit tarafından tertip edilmiş, kandırdığı ve hırslandırdığı bir- iki serseri de bu teşebbüse katılmış; bu fırsattan istifade edilerek siyasî rakiplerin bertaraf edilmesine gidilmiş ve bu maksat da büyük ölçüde temin olunmuştur." (Baba Oğul Anıları 1, İzmir, 2010, s. 103.)

İhsan Pınar'a göre,

"Bu olaydan sonra Mustafa Kemal Paşa artık hudutsuz bir kudret ve otorite kazanmıştır. Fiiliyatta o, milletin yegane temsilcisidir. Milli irade denen kudret, onun şahsında ve kullanımındadır... Bu şekilde Meclis, Mustafa Kemal Paşa'nın tayin ettiği memurlardan oluşan bir hal almıştır. Görevleri, hükümetin, daha doğrusu Mustafa Kemal Paşa'nın, bütün isteklerini yerine getirmekten ibarettir."

Son hükmü şudur: "Mustafa Kemal'in Milli Mücadele'deki hizmeti birinci derecededir. Yaptığı devrimler de övülmeye değer. Fakat Mücadele'de beraber çalıştığı... arkadaşlarını bertaraf ederek idare mekanizmasını adil usul ve sistemlerden uzaklaştırarak keyfi şekilde yürütmesinin, memlekete yaptığı büyük iyiliklere karşılık olarak zararları da olmuştur."

İzmir Suikastı davasının neye hizmet ettiğini ancak bir Selanikli bu kadar içeriden teşhis edebilirdi!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Osmanlı kadar başına taş düşmesin e mi!

Mustafa Armağan 2012.03.18

Birçok e-postada hep aynı terane: Osmanlı, Anadolu'ya çivi çakmamış. Hiç yatırım yapmamış. Hem "Bursa'nın doğusunda kaç tane Osmanlı eseri var ki, övünelim?" Böyle yazmıyorlar mı, insanın "İnsaf imandandır" sözünü kılıçlaştırası geliyor.

Cumhuriyet kuruldu kurulalı aynı terane. Osmanlı bir tek Bursa ile İstanbul'u ihya etmiş, bakın Edirne'den itibaren Balkanlar'a, her taraf bal dök yala. Oysa Anadolu şehirleri kaderlerine terk edilmiş. Osmanlı Devleti Balkanlar'ı ihya edip dururken, "Anadolu'yu sadece asker ve erzak deposu" olarak kullanmış. Üstelik "Türk milletin evlatlarını" Avrupa ile savaşacağı diye kırdırmış!

İçerisinde Oryantalist körlükten tutun da bilgi ve zekâ kısırlığına kadar birçok kusuru barındıran bu sığ bakış açısının gençlerimiz arasında neden bu denli rağbet bulduğu ise ayrı bir araştırma konusu.

1930'larda bunları söylemenin belki mazur görülebilecek bir tarafı vardı. Kaynak yoktu, olanlar da harf devriminden dolayı yasaktı. Üstelik ulaşamıyordu. Arşivler açık değildi vs. Lakin şu kadar milyon eğitilmiş insanız, bu denli bol yayın ve belge, kütüphane raflarını çökertiyor, belediyelerden valilik ve kaymakamlıklara kadar pek çok kurum kültür envanterleri çıkarmaya gayret ediyor ama 85 yıldır aynı şeyleri tekrar ediyorsak daha temelde bir sorun olmalı diye düşünüyorum. Okuma tembeli desem, okuyanlar, hatta iyi okuyanlar var hamdolsun. Ancak galiba eskilerin deyişiyle 'temyiz kabiliyetimizi' kaybettik, ondandır.

Bakın, çalışan çalışıyor. Yenişehir Kaymakamlığı (Bursa) ne çok kitap neşretmiş. Eski Kaymakam Samet Ercoşkun, kitapları gönderdi de sevindirdi fakiri. Sayesinde Osman Gazi'nin emriyle kurulan bu ilk Osmanlı şehrinin geçmişine acı tatlı bir yolculuğa çıktım.

Geçenlerde Konyalılar elime okkalı bir cilt tutuşturdular. 5 kiloluk bu kitabı, fıtık olma riskini göze alarak taşıyıp masama koyduğumda, hele sayfalarını giderek büyüyen bir aşkla çevirdiğimde, "Keşke" dedim, "diğer şehirlerimiz de Konyalılar kadar sevip sahip çıksalar şehirlerine."

Belediye Başkanı Tahir Akyürek ve Konya öncülük ediyor bu eserlere. Daha önce Selçuklu Belediyesi bir fotoğraf albümü halinde "Konya'da Osmanlı Dönemi Eserleri" (2005) adlı güzel bir kitap çıkarmıştı. O zamanki başkan Adem Esen kitabı elime tutuşturduktan kısa bir süre sonra Konya ve ilçelerinde 200'e yakın Osmanlı eseri bulunduğunu hayretle öğrenmiştim. Evet, Osmanlı'nın Anadolu'ya tek çivi çakmadığı safsatasına kafasını kaptırmış olanların sadece "Selçuklu şehri" zannettiği Konya ve ilçelerinde -o da tespit edilebilen ve ayakta duran- 200'e yakın eser fotoğraflanmıştı.

İşte Meram'daki muhteşem Kapu Camii 1650 yılında yaptırılmış; yıkılınca 1868'de yeniden inşa edilmiş. Ya Karatay'daki Aziziye Camii'ne ne buyrulur? Annesi Pertevniyal Valide Sultan ile Sultan Abdülaziz'in birlikte yaptırdıkları 1872 tarihli bu muazzam cami de mi kemikleşmiş kanaatlerinizi değiştirmez? Bir sayfada Kadınhanı'ndaki Pınarbaşı Camii'nin 1853 yılında yapıldığı yazılı; başka bir sayfayı çevirince Ereğli'de Rüstem Paşa Hanı'yla burun buruna geliyorsunuz. Akşehir'deki Ticaret Lisesi 1918'de, Hasan Paşa Camii de 4 asır önce, 1510'da yaptırılmış. (Nasreddin Hoca Türbesi'ni son tamir ettirenin de Sultan Abdülhamid olduğunu

belirtelim.) Hâlâ 'Osmanlı Anadolu'ya yatırım yapmamıştı' demekle ısrar ediyorsanız, ya Anadolu'yu bilmiyorsunuzdur ya da yatırımın ne demek olduğunu.

Mevlânâ Külliyesi mi dediniz? Bakın bakalım, Mevleviliğe en büyük hizmeti kim etmiş? Onu Konya'dan Hanya'ya, yani Girit adasına kim ulaştırmış? Budapeşte semalarından Kahire sokaklarına kim birer mistik tohum olarak ekmiş? Evet, Mevlânâ ve evlatları Selçuklular zamanında yaşamışlardı, elbette tarikat Karamanoğulları zamanında serpilmişti, ama Mevlevilik tarihteki en görkemli çiçeklenişini Osmanlılar döneminde yaşamıştı. Bir bakıma Mevleviliği Mevlevilik yapan Osmanlılar olmuştu.

Osmanlılığın Mevleviliğin mimarı olduğu gerçeğini Mevlânâ Kül-liyesi'nden somut olarak görmemiz mümkün. Osmanlılardan önce türbe vardı, yeşil kubbesi de vardı. Doğu ve batısındaki kubbelerin Karamanoğulları döneminde eklendiği bilinir. Bir şadırvan ve ufak tefek binalar, o kadar. Bunlar dışında bugün Mevlana Türbesi'nin etrafında ne kadar tarihî yapı varsa Osmanlı eseridir. Bu açık. Mescit, minare, selsebil, semahane, tilavet odası, şadırvan revakları, kütüphane, misafirhane, yemekhane, derviş hücreleri, mutfak (matbah), meydan, şeb-i arus havuzu vs. Bir de külliye'nin girişinde II. Selim tarafından Mimar Sinan'a yaptırılan haşmetli Selimiye Camii'ni sayalım da soluklanalım.

Hâlâ inat edenler varsa Konya'da kollarıma teslim edilen bin sayfalık kitaba [1] eğilsinler ve görsünler Osmanlı'nın bu Selçuklu şehrine yaptığı nice yatırımı. Eğildim ve bilmediğim nice çarpıcı bilgiler edindim.

Mesela Selçuklu ilçesinde 1798 tarihli bir çamaşırhane (yunak) bulunduğunu, dahası, bu halka açık çamaşırhane'nin halen hizmet vermeye devam ettiğini öğrendim. Daha neler neler... (Bir de, bunlar ayakta duran yapılar. Yıkılıp kaybolanlar listeye dahil değil.)

Mesela Osmanlı dönemi eseri 100'ün üzerinde çeşme varmış Konya'da. 3 Osmanlı hamamı ile 4 han ve 2 köprü halen ayaktaymış. 14 adet kamu binası halen kullanılmaktaymış. (Bunların içinde Hükümet Konağı, Kız Öğretmen Okulu, Sanat Okulu, Gazi Lisesi, DMO vs. de vardır.) Tren istasyonu ile etrafındaki konutlar da Osmanlı dönemi eserleriymiş. (Konya'ya treni TC getirmedi yani.) Yusuf Ağa Kütüphanesi'ne bakarsanız 1795 tarihli. Envanter'de Osmanlı eserinin olmadığı tek kalem, medreseler oldu. Demek ki, Selçuklu medreseleri yeterliydi, yenisine ihtiyaç duyulmamıştı.

Ancak beni asıl şaşırtan, cami ve mescit sayıları oldu. Envanterden çıkarttığım listeye göre halen Konya merkezde ayakta duran tarihî cami ve mescitlerin sayıları şöyle (Cumhuriyet döneminde yapılanlar hariç):

Osmanlı öncesi döneme ait cami ve mescit: 33 adet. Osmanlı döneminde yapılan cami ve mescit: 61 adet. Yani Osmanlı döneminde yapılanlar, öncekilerin 2 katıdır. Nokta.

Şu kadarını söyleyeyim ki, 'Osmanlı döneminde Anadolu'ya yatırım yapılmadı' teranesine sığınanları o camilerde okunan Kur'an-ı Kerimler ve minarelerden dökülen ezanlar da mı rahatsız etmiyor? ('Çarpıyor' diyemediğim için böyle dedim.) Bütün bu eserleri hangi yüzle ve hangi hakla inkâr edebiliyorlar?

Hem daha envantere Selçuklu eseri olarak geçen Konevi Camii'ni haraplıktan kurtarıp bugünkü dinçliğine kavuşturan zatın bir Osmanlı padişahı olduğunu söylemedim. Kimdir bu padişah? Hiç düşündünüz mü? Adını söylemeyeceğim ama bir ipucu uzatacağım: Üzerindeki kitabede yazmış ismini. Yine de 'Kim?' diyenlere fısıldayayım: Mevlânâ'nın üzerindeki nefis sanduka örtüsünü kim İstanbul'da işletip oraya hediye etmişse o! Ve biz bu soylu duygulara sahip insanlara Anadolu ve Selçuklu düşmanı muamelesi yapıyoruz. Seyyid Rıza'nın dediği gibi, "Ayıptır, günahdır, cinayettir!"

Kartal Tibet, askerî darbeyi nasıl önledi?

Ünlü oyuncu Kartal Tibet'in, Talât Aydemir'in son darbe girişimini ortaya çıkaran kişi olduğunu biliyor muydunuz? O tarihte Meydan Sahnesi'nin genç oyuncularından biri olan Kartal Tibet, 21 Mayıs 1963 gecesini tankların Ankara caddelerinde dolaştığını görür ve darbeden şüphelenerek nöbetçi amiri Seyfettin Karadağ'a, o da o sırada uyumakta olan 28. Tümen Kurmay Başkanı Ali Elverdi Paşa'ya duyurur. Ali Paşa uykudan kalkıp radyoevine gider. Kendilerinden son derece emin olan darbeciler, Ali Paşa'nın tek başına girdiği radyoevinden yaptığı anonsu duyunca şaşkına dönerler. Anonsta isyanın Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından bastırıldığı duyurulmuştur.

Ali Elverdi, "Bu Vatana Kastedenler", İst. 1980, Yeni Asya Yayınları, s. 69. [1] Konya İl Merkezi Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri, Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2012.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cemal Paşa'nın Afganistan'da ne işi vardı?

Mustafa Armağan 2012.03.25

"Evet, Afganistan'da şehit olan askerlerimizin hesabı (...) öncelikle 'sivil otorite'den ve onun başından sorulur.

Yani Başbakan Erdoğan'dan." 22 Mart 2012 tarihli Milliyet'teki köşesinde, bir zamanlar Afganistan'ın resmi müşaviri olan Cemal Paşa'nın torunu Hasan Cemal böyle yazmış.

"Afganistan'da ne işimiz vardı?" sorusu, bir süredir yatışmış gibi görünen siyasetin tarih üzerinden tartışılması alışkanlığını da depreştirmiş oldu. (Bu sorgulama adedinin 60 yıl kadar önce 'Kore'de ne işimiz var?' şeklinde siftah yaptığını belirtelim geçerken.) Ben de bu vesileyle yakın tarihimizin Afganistan dosyasını açmak ve bundan 92 yıl önce İttihatçı bir paşanın giriştiği garip bir Afganistan macerasını hatırlamak istedim. Harbiye Nazırı ve 4. Ordu Komutanı Sakallı Cemal Paşa'nın kaçtığı yurt dışında yolunun Afganistan'a nasıl düştüğünü ve Tiflis'teki ölümünün Afganistan'la ilgisini beraberce görelim.

Afganistan macerası

1918 yılının 1 Kasım'ını 2 Kasım'ına bağlayan gece Kuruçeşme'den Alman botuna bindiklerinde 7 kişiydiler. En bilinenleri İttihat ve Terakki'nin liderleri Talat, Enver ve Cemal Paşa'ydı. Önce Berlin'e giden Cemal Paşa, ardından Münih ve İsviçre'ye geçti. 1920 yılındaysa Rusya'daydı. Burada çeşitli görüşmelerde bulundu.

Sovyetler Birliği'nin Dışişleri Bakanı Çiçer'inle görüştü. Tam bu sırada Afganistan Kralı Emanullah Han'ın kendisini davet ettiği haberi geldi. Cemal Paşa'ya Afgan ordusunun modernleştirilmesini teklif ediyordu. Teklifi kabul ederek Afganistan'a hareket etti. Onu aynı yılın eylül ayında Kabil'de görürüz.

Peki Cemal Paşa Kabil'de ne aramaktadır?

İttihatçı yayınlar bu gözüpek girişimi Cemal Paşa'nın vatanseverliğine ve Afgan Türkleriyle el ele verip Sovyetler Birliği'nin elinde esir bulunan Türkleri topyekûn ayaklandırmayı düşündüğünü soyleseler de, bu inandırıcı olmaktan uzaktır. Zira Hindistan'da bulunan İngiliz emperyalizminin Türk dünyasına yayılmasını çıkarlarına

aykırı bulan Ruslar, bir karşı oyun oynamaktadırlar ve bu iş için en uygun kişi olarak Cemal Paşa'yı bulmuşlardır. Sovyetler Cemal Paşa'yla çalışmasını teklif etmiş, Emanullah Han da gereğini yerine getirmiştir.

Eylül 1920'de Afganistan'a giden Cemal Paşa Kabil'de törenle karşılanmış, kendisine bir an önce Afgan ordusunun eğitilip yeniden örgütlenmesini sağlama görevi verilmiştir. Afgan ordusuna modern bir hava getiren Paşa'nın yanında Türkiye'den getirdiği 15 kadar subay da bulunmaktadır.

Gerçi kendisi Afganistan'ın modernleşmesini istiyorum diyor, güneydeki Müslüman kabileleri de içine alacak güçlü bir Afganistan kurmayı hedeflediğini, böylece Hindistan Müslümanlarının İngiliz esaretinden kurtulacağını söylüyordu ama işin aslı acaba neydi? Neden böylesine 'delice' bir işe girişmişti Cemal Paşa? Hatta 16 Kasım 1921'de Mustafa Kemal Paşa'ya yazdığı mektupta Orta Asya Müslümanlarının pek yakın bir gelecekte uyanacağını ve böylece kurulacak Türk devletlerinin Anadolu'daki "millî saltanatın" etrafında dönen birer uydu haline geleceklerini müjdeliyordu.

Ancak gerçek acaba bu muydu?

İşin gerçeğine bakılınca Cemal Paşa'nın başka bir "oyun"un içinde yer aldığı görülecektir.

Hangi oyun?

Onun Ruslarla yakın ilişki kurduğunu kabul eden Cemal Kutay, sonradan onları hayal kırıklığına uğrattığını savunur ve Rusların onu tehdit ettiğini yazar. Gerçekten de yakın tarihi şaşılacak derecede iyi bilen ve arşivleyen Kutay, onu çarpıtmakta benzersiz bir performans sergiler. Bu yüzden Cemal Paşa'nın Afganistan macerası için de aynı çarpıtmayı yapmasına şaşmamak gerekir.

Cemal Paşa'nın eşi Seniha Hanım ve diğer aile efradıyla çektiği fotoğraf, Yedigün dergisinden alınmıştır.

Cemal Paşa, Afgan Kralına sunduğu muhtıradan "Ruslarla ilişkilerdeki samimiyete halel getirmemekten söz ederken, Fransa ve İtalya ile ABD'nin Afganistan'la siyasî ve ekonomik ilişki kurmalarını sağlamayı tavsiye eder. Tek düşmanı İngilizlerdir. Afganistan'da yapılacak bir inkılabın İngilizleri felç edeceğini savunur.

Ancak bunun bir Sovyet oyunu olduğunu görmek lazımdır. Nitekim ünlü İngiliz tarihçi E. H. Carr, "Bolşevik Devrimi" adlı eserinin 3. cildinde ilginç açıklamalarda bulunur. L. Fischer'in, "Cemal Paşa'nın dikkatini Kabil'e çevirenin Moskova olduğu" tespitini aktardıktan sonra Paşa'nın Afganistan'a gidişinin Sovyetler'in isteklerine uyduğunu söyler ve Afganistan'da yaygınlaşan Sovyetler Birliği'ne yönelik kuşkuları dağıtmakta önemli bir rol oynadığını sözlerine ekler.

Carr, bu iddiasına kanıt olmak üzere Emanullah Han'ın Lenin'e yazdığı Aralık 1920 tarihli mektubu gösterir. Bu mektupta Emanullah Han, Cemal Paşa der, "hepimize Sovyet cumhuriyetinin Doğu dünyasını kurtarma konusundaki soylu fikir ve niyetlerini anlattı". Yani Cemal Paşa, aslında Sovyetler tarafından, Afganistan'daki güvensizliği azaltmak ve İngilizlerin muhtemel bir hücumuna karşı Afganistan ordusunu güçlendirmek için gönderilmiştir.

Tarihçi E. H. Carr, Cemal Paşa'nın Ocak 1921'de silah almak ve destek sağlamak üzere Almanya'ya gittiğini, ancak bir daha dönemediğini söyledikten sonra dönüş yolunda Tiflis'te bir Ermeni tarafından öldürüldüğünü söyler (21 Temmuz 1922). Cemal Paşa'nın öldürüldüğü ay, İngiltere Kabil'e yeni bir büyükelçi göndermiştir. Bu nokta çok önemlidir, zira İngiltere'yi baş düşman ilan eden Cemal Paşa bir kiralık katile öldürtülürken, aynı ay İngiltere, Afganistan'la ilişkilerini düzeltmiş oluyordu.

Rolü bitince öldürüldü mü?

Cemal Paşa, ayrıca Enver Paşa'nın Buhara'da topladığı kuvvetlerle Sovyetler Birliği'ne karşı giriştiği mücadeleye karşı olduğunu da defalarca dile getirmişti. Artık ondan pek hoşlanmıyordu. Enver Paşa'yı bu sevdadan vazgeçirmeye uğraşacağına söz veriyordu.

Cemal Paşa'nın yıllar sonra Dışişleri Bakanlığı Arşivi'nden çıkan bir mektubu bütün bulmacayı çözdü. Fransızca kaleme alınan 23 Kasım 1921 tarihli mektup, aynı zamanda Londra'ya, Lord Curzon'a da postalanmıştı. Burada İngiltere aleyhine çalıştığı iddialarını reddediyor ve "Moskova'nın ajanı değilim" diyor ve şöyle devam ediyordu sözlerine:

"Gerçekte ben Afganistan Kralı'na memleketin yönetim ve maliyesini ıslah, adli teşkilatını reforme etmeye ve özellikle ordusunu ihtiyaçlara uygun bir hale getirmesine, Batı milletleriyle siyasi münasebetler tesis etmesine bütün kuvvetimle çalışıyorum. Öte yandan İngiltere hükümeti, Afganistan ile barış ve ahenk içinde yaşamak arzusunda ise (...) bir barış antlaşması hazırlanmasını kabulden başka bir şeye ihtiyaç yoktur. O zaman İngiltere kuzey-batı sınırlarından emin olabilir."

Böylece İngiltere'yi baş düşman ilan eden Cemal Paşa, İngilizlerin kurt politikacısı Lord Curzon'a kuzey ve batı sınırlarından, yani Afganistan'dan nasıl emin olabileceği aklını verme noktasına gelebilmiştir. Emekli Büyükelçi Fehmi Nuza, yayınladığı bu mektuptan sonra Cemal Paşa'nın Moskova tarafından kullanıldıktan sonra bir Gürcü komitesine öldürtüldüğü kanaatini belirtir.

Bu zatın, Kanal harekâtına giderken Haydarpaşa Garı'nda "Mısır'ı fethetmeden dönmeyeceğim" dediğine inanabiliyor musunuz?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kur'an-ı Kerim 88 yıl sonra yeniden liselerde

Mustafa Armağan 2012.04.01

Türkiye tarihin kavşak noktasında. Yıldönümleri peş peşe sökün ediyor. Geçen yıl Trablusgarb'ı kaybımızın 100. yıldönümüydü, bu yıl Balkanlar'ı kaybımızın. 2015'te Çanakkale zaferi asrını dolduracak. 2018 II.

Abdülhamid'in ölüm; 2020 TBMM'nin, 2023 TC'nin kuruluş yıldönümleri olarak anılacak. Tabii İstiklal Mahkemeleri gibi istenmeyen yıldönümleri de yola revan olmuş olacak.

Mesela gelecek yıl, belki de modern dünyada tek vak'a olan İlahiyat Fakültesi'nin kapatılmasının 80. yıldönümü. Anan olur mu bilmiyorum ama bence Cumhuriyet yönetiminin dine bakışının en çarpık ürünlerinden biri bu. İlahiyat Fakültesi kapatan sözde 'Aydınlanma devrimimizi' tebrik etmek için hoş bir fırsat bence!

29 Mart 2012 günü TBMM, 12 yıllık zorunlu eğitime ilişkin kanun teklifinde bir değişikliğe gitti ve Kur'an-ı Kerim ve Peygamberimiz'in Hayatı derslerinin seçmeli de olsa okutulmasını 81 ret oyuna karşılık 305 oyla kabul

etti. Karar, MHP Grup Başkanvekili Mehmet Şandır'ı coşturmuş olmalı ki, "Cumhuriyet tarihinin en önemli iş[ini] yapıyoruz." demiş.

Böylece, 1924 yılında alınan bir karardan, 88 yıllık bir hatadan dönülmüş oldu. İmzası bulunan herkesi gönülden tebrik ediyorum. Ediyorum etmesine ama, 88 yıl önceki o hataya da değinmesem olmayacak.

Hilafet'in özellikle İngilizlerin zorlamasıyla kaldırıldığını daha önce yazmıştım. Bunun en somut kanıtı, İngiltere'deki Avam Kamarası'nın Lozan'ı görüşmeye, bizim Hilafet'i kaldırmamızdan sonra başlamış olmasıdır. İngilizlerin Lozan'ın onayı için yaklaşık 1 yıl ayak sürümesinin başka bir izahı olabilir mi? Üstelik hemen ayına Meclis'te kabul ettiğimiz halde onay için bu denli uzun süre beklenmiş olması şaşırtıcıdır.

Hilafet'in kaldırıldığı gün, Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile medreseler kapatılmış, böylece din eğitiminin Selçuklulara kadar inen bu köklü kurumu ortadan kaldırılmıştı. Aynı gün çıkarılan bir başka kanunla Şeriye ve Evkaf Vekaleti (Bakanlığı) kaldırılıyor, yerine Diyanet İşleri Reisliği kuruluyordu. Aynı zamanda görünmeyen başka bir değişim daha oluyor, dinî kurumları finanse eden vakıflar da bütçeleriyle beraber Başbakanlık'a bağlanıyordu. Böylece din eğitimi alanında faaliyet göstereceklerin para kaynakları kesilmiş oluyordu.

Şimdilerde Vakıflar İdaresi bu yanlıştan da dönüyor ve devletçe cebren el konulan vakıf mallarını sahiplerine iade edip amacı dışında kullanılanları boşaltarak amacına uygun kullanacaklara tahsis ediyor.

Gayet dikkatli bir dille yazılmış olan Tevhid-i Tedrisat Kanunu metninden eğitim sistemimizin medresenin mirasına nasıl konuverdiğini anlamak mümkündür. Zira 2. maddeyle Şeriye ve Evkaf Vekaleti'ne bağlı olan bütün okul (mektep) ve medreseleri kaldırmakla kalmıyor, onları Eğitim Bakanlığı'na (Maarif Vekaleti'ne) bağlıyordu. Ama 'bütçeleriyle beraber'. Ne demek bütçeleriyle beraber? Yani Vakıflardan gelen bütün gelirleriyle birlikte el koyuyordu devlet medrese ve mekteplere.

Mesela bir şahıs hadis okunması için bir medrese kurup malından gelir bağlamış. Devlet kalkıp vakfı da, gelirlerini de, binasını da devletleştiriyor, okulu kapatıyor, hoca ve öğrencilerin büyük bir kısmını da sokağa atıyordu. Bu, tam bir hukuk faciasıydı ama o yıllarda hukuku kim dinlerdi? Ancak 80 yıl sonra hukukta normalleşme sağlanabildiğini görüyoruz. Geçenlerde zavallı bir azınlık ilkokulunun eski sahiplerine iade edildiğini öğrendiğimde sevindim. Yerli vakıflar ne zaman iade edilecek sahiplerine? diye de düşünmeden edemedim. Bir de 4. maddesi vardı ki Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun, tamamen göz boyamaya matuftu. Buna göre "diniyat mütehassısları" (din uzmanları) yetiştirmek üzere bir İlahiyat Fakültesi açılmasının yanı sıra, "imamet ve hitabet" gibi dinî hizmetlerin yerine getirilmesi göreviyle yükümlü memurların "yetişmesi" için "ayrı okullar" açılacağı bildiriliyordu.

Peki kim açacaktı bu okulları? Eğitim Bakanlığı. Peki açmazsa ne olacaktı? Hiç.

Bazı medreseler son yıllarında modern eğitim usullerine geçmek için büyük bir gayret içindeydi. Medrese bahçesinde beden eğitimi dersi...

Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkmadan kısa süre önce Muğla'da çekilen fotoğraf, kapatılacak sibyan mekteplerinin öğrencilerini gösteriyor.

Üstelik Tevhid-i Tedrisat Kanunu sadece dinî okulların değil, diğer bakanlıklara bağlı okulların da Eğitim Bakanlığı'na devrini öngörüyordu ama nedense diğer okulları "eğitici personel ve bütçeleriyle" birlikte Eğitim Bakanlığı'na devrederken, din eğitimi veren okul ve medreselerin sadece "bütçesini" devrediyordu. Garabet işte buradaydı. Dinî okullar eğitim sistemiyle 'birleştirilmiyor', düpedüz kapatılıyordu. Demek ki Şeriye ve Evkaf Bakanlığı'na bağlı okullar için 'tevhid' kelimesi kullanılması yanıltıcıydı. Onlar yok edilmişti.

Niyazi Altunya'nın dikkatli analizini okumaya devam edersek (75 Yılda Eğitim, 1999, s. 216), kanun sadece din görevlisi yetişmesini öngörmektedir, "yetiştirilmesini" değil. Diyeceksiniz ki ne fark var? Fark şu: Yetiştirilmesi demiş olsa, bu bir görev olarak bakanlığın omuzlarına yıkılacaktı. 'Yetiştirmesi' deyince talep olursa okullar açılacaktır anlamı çıkıyordu. Nitekim bir süre sonra talep gelmediği gerekçesiyle İmam Hatipler de kapatılacaktı. Zaten bunlar "ayrı mektepler"di. Yüksek din uzmanı yetiştirme görevi ise İlahiyat Fakültesi'ne bırakılmıştı. Ayrıca o tarihte din görevlileri memur sayılmamaktaydı.

İşte bu aşamada sözümona "tevhid" edilen okullarda dinle ilgili derslerin de peş peşe kaldırıldığını göreceğiz. 1924'te Kur'an-ı Kerim, din bilgisi ve ahlâk derslerine yayılmış olan Osmanlı'dan gelen din öğretimi, lise ve dengi okullardan kaldırılmıştı. Bu dersler ilkokul ve ortaokullarda Din Bilgisi dersine dönüştürülmüş şekilde 1930 yılına kadar devam etmiş, ilginçtir köy ilkokullarında 1939'a kadar isteğe bağlı olarak okutulmuştur.

Bu arada Diyanet İşleri Başkanlığı'nın elinde kala kala bir elin parmaklarından az Kur'an Kursu kalmış ve bugünkü hafızların çoğunun hocaları bu kurslarda ders vermiştir (en bilinen hocalardan biri, merhum Hasan Akkuş'tur).

Peki dinî yayınlar ne durumdadır? Dinî yayınlar da yasaklar kapsamındadır. Matbuat Umum Müdürlüğü'nün 17 Mayıs 1934 tarihli yazısında "Biz her ne şekil ve surette olursa olsun, memleket dahilinde dini neşriyat yapılarak dini bir atmosfer yaratılmasına ve gençlik için dini bir zihniyet fideliği vücuda getirilmesine tarafdâr değiliz." denilmektedir.

O da bir şey mi? Hacca gitmek bile yasaklanmıştı diyeyim de varın anlayın vaziyetin vahametini.

Evet, aradan 88 yıl geçti ve aynı Meclis, bu defa seçmeli olarak Kur'an-ı Kerim ve Efendimiz (sas) hazretlerinin hayatının okutulmasını öğrencinin önüne bir seçenek olarak koydu. Başbakan Erdoğan'ın dediği gibi korkmalarına gerek yok, kimseye tekme tokatla öğretilmeyecek. Ancak şunu belirtelim ki, 88 yıl önce de keşke bu seçenekten mahrum edilmeseydi çocuklar! Bilelim ki bu, demokrasimizin o günlerden bu günlere geçirdiği genişlemenin göstergesidir.

Aktaran: Mustafa Öcal (editör), Tanıkların Dilinden Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi ve Dini Hayat, I, İstanbul 2008, Ensar Neşriyat, s. 144.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hanedan kovulurken mallarını kim kaptı?

Mustafa Armağan 2012.04.08

"Şu köpek kadar dahi talihli değilim. O vatanımı görecektir, suyunu içecek, ekmeğini yiyecek.... Ama ben..."

Bu insanı kahreden cümleleri kuran kişi, geçtiğimiz günlerde kaybettiğimiz 'Son Saraylı' Neslişah Sultan'ın babası Ömer Faruk Efendi'den başkası değildir. Yıl 1952'dir. Eşi Mihrişah Sultan köpeğiyle birlikte vapura binerken vatan hasretinin buruklaştırdığı içini kelimelere böyle dökmüş Ömer Faruk Efendi.

Osmanlı hanedanının yurtdışına gönderilmesi, tarihin en büyük varlık transferlerinden birine sahne olmuştu aynı zamanda. Kendilerine sadece 10 gün süre tanınan hanedan üye ve mensupları, ellerinde ne var ne yok satmışlar veya birilerine devretmişler, sonra da Çatalca'dan trene bindirilip gönderilmişlerdi bilinmeyen şafaklara. Sürgün bitecek gibi değildi. Çünkü çıkan kanunda vatanlarından 'ebediyen' uzaklaştırıldıkları yazılıydı.

Varlık Vergisi'yle azınlıklardan ne kadar malın başka ellere geçtiği öteden beri konuşulur da, kendilerine 10 gün içinde ellerinde ne varsa satmaları, aksi halde el konulacağı söylenen Osmanlı hanedanının elinden bu kısa sürede ne kadar paha biçilmez malın kimlerin ellerine geçtiği üzerinde nedense hiç durulmaz.

Halbuki bu 10 gün, tarihimizin en büyük müzayedesine sahne olmuş, binlerce gayrimenkul ve değerli sanat eseri yok pahasına başka ellere geçmişti. Kâzım Karabekir, yabancıların, Yahudi komisyoncular eliyle bu eşyanın nasıl yurt dışına aktardıklarını pek güzel anlatır. 600 yıllık bir hanedanın soyulduğu bu 10 günün tarihi mutlaka yazılmalıdır.

Düşünün, Abdülmecid Efendi'nin Bağlar-başı'ndaki köşkü, bu kargaşalıkta onda bir fiyatına satılmıştı. Sonra da bu köşkün bir banka tarafından satın alındığı ortaya çıkmıştı.

Son saray kadınları ve sultanlar 1924 Mart'unda Sirkeci'de trene binip sürgüne giderken yakınlarıyla vedalaşıyor (Tarih Dünyası, 1950).

Sultan V. Murad'ın torunlarından Osman Selahaddin Efendi anlatmıştı. Babası Ahmed Nihad Efendi, Türkiye'den ayrılırken mallarını apar topar birilerinin üzerine tapulayıp gitmiş. Artık onların insafına kalmış, verirler veya üzerine yatarlar. Ne kadar talihliymiş ki, Şehzade'nin çocukları, tapuları verdiği insanların çocuklarından gayrimenkullerini geri alabilmişler. Ama çoğu aile bu kadar şanslı olamadı, mallar haraç mezat satıldı, kapanın elinde kaldı.

Bakın, şair Nigâr Hanım'ın oğlu Salih Keramet Nigâr -ki Halife Abdülmecid'in özel kâtibiydi- 1976 yılında kendisiyle yapılan söyleşide yurt dışına nasıl gittiklerini nasıl anlatıyor:

"48 saatlik bir müddet verilmişti. Halife, erkânı ile birlikte hemen hazırlandı. Bir polis arabasına bindik. Binerken Abdülmecid Efendi, milletimizin ve memleketimizin selameti için dua etti. Edirnekapı'ya vardığımızda gün ağarıyordu. Açtık. Çatalca'ya müteveccihen yola çıkıldı. Sirkeci'den trene bindirilmeyorduk. Çünkü hadise çıkma ihtimali vardı."

Salih Keramet Nigâr burada cereyan eden ilginç bir olaydan bahseder. Tam Çatalca'dan Simplon Ekspresi'ne binecekleri sırada Rumeli Demiryolları şirketinin Musevi âmiri koşarak yanlarına gelir. Halife Abdülmecid'in ellerine sarılır. Öper. Ve şu sözleri söyler:

"Osmanlı hanedanı, Türkiye Musevilerinin velinimetidir. Atalarımız İspanya'dan sürüldükleri, kendilerini koruyacak bir ülke aradıkları zaman, onları yok olmaktan kurtardılar. Devletlerinin gölgesinde tekrar can, ırz, mal emniyeti ve hürriyetine kavuşturdular. Onların torunlarına bu kara günlerinde elimizden geldiği kadar hizmet etmek vicdan borcumuzdur."

Saray mensupları ve sultanların Mart 1924'te Sirkeci'de trene binişlerini gösteren bu fotoğraf, Reşad Ekrem Koçu'nun koleksiyonuna aittir (Tarih Dünyası, 1950).

Abdülmecid Efendi'nin etrafında bulunan bazıları ağlamaya başlar bu hazin sözler üzerine.

Fakat Osmanlı hanedanına büyük saygısı olan Musevi vatandaş burada bırakmaz işi, onları yemeğe davet eder, karınlarını doyurur. Hürmette kusur etmemeye çalışır. Ve onları yolcular.

Salih Keramet Nigâr, bunları 91 yaşındayken anlatır. Dahası, Halife Abdülmecid Efendi'nin bir hatıratı olduğunu söyler. Sürgün yıllarını dikkatle hatıra defterine geçirmiştir son Halife ama onun nerede olduğuna dair sır vermez. (Sebil, 16 Ocak 1976)

Belki günün birinde bu hatıra defteri yayınlanır da, hanedan açısından o zor günlerin hikâyesini en yetkili ağızdan öğrenme imkânını buluruz.

Asıl üzücü olan nokta ise şudur: Hanedan üye ve mensuplarının Türkiye'ye girişlerine 50 yıl sonra izin verilmişti ya, bu izin de hırsızlar, katiller, anarşistler ve ırz düşmanlarına uygulanan aflu birlikte çıkmıştı. Yani adi suçlular veya terör suçlularıyla birlikte affedilmişti Osmanlı hanedanı.

İlginç olan husus şudur ki, Meclis'te af kanunu görüşülürken, Burdur'un Tefenni ilçesinden 500'ün üzerinde telgraf çekilmiştir hanedanın affedilmesi için. Halkın hanedana gösterdiği sevgi ve saygının bitmediğini gösteren bu çarpıcı örneğe, Neslişah Sultan'ın birkaç gün önceki cenazesine katılan binlerce insanın görüntüsünü eklediğinizde bu sevgi ve saygının giderek arttığını görmek zor değil.

Bazılarının bastırılanın geri dönüşü dedikleri bu olsa gerek. Osmanlı, hanedanın kendisinden halkın arasına transfer oldu. Hanedanın asırlardır bir ayrıcalığı olan çok minareli camilerin her mahallede karşımıza çıkması boşuna mıdır sanıyorsunuz?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Atatürk, Hitler'e neler yazmıştı?

Mustafa Armağan 2012.04.15

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, 3 Nisan'da yaptığı grup toplantısında İsmet İnönü'nün Adolf Hitler'le samimi tebrikleşmelerini haber yapan bir gazeteyi ekranlara göstererek ona 'Führer'i kendi partinde ara' mesajını verdi.

Başbakan'ın 1930'lu yılları -Dersim ve İstiklal Mahkemeleri hariç- neredeyse hiç tartışma konusu yapmayışının tek bir gerekçesi olabilir: Meselenin ucunun, hassas bir nokta olan Atatürk'e değecek olması. Karşısındaki cepheyi genişletmek istemiyor besbelli. Bu nedenle eleştiriler 1930'ları es geçerek büyük ölçüde 1940'lar üzerinde yoğunlaşıyor.

 Acaba 1930'lar (ve 1920'lerin ikinci yarısı) gerçekten de es geçilebilir yıllar mıdır? Bu dönemde demokrasi, hukuk ve ahlak adına eleştirilecek noktalar yok mudur? Ve eğer bir Tek Parti yönetimi kurulmuşsa bunun izini 1925'e kadar sürmek gerekmez mi?

Gerekir gerekmesine ama siyaset buna izin vermez. Lakin biz siyasetçi değiliz. Ve tarih gerçeği ortaya koymak durumunda. Ne var ki, Türkiye'de resmi tarihçiliğin esas işlevinin gerçeğin üzerindeki örtüyü açma değil, üzerini örtme olduğunu biliyoruz. Şunu bilelim ki, Hitler, yalnız İnönü ile değil, iktidara gelişinden sonra Gazi Mustafa Kemal'le de defalarca yazışmış, tebrikleşmişti. Bunda tuhaf bir taraf da yoktur, zira sonuçta iki devlet başkanının resmi yazışmalarıdır. Asıl tuhaf olan, bu yazışmalar üzerinde neden durulmadığı. Hitler'le yazışmak eğer sakıncalı bir şeyse, o zaman Atatürk'ün Hitler'le zaman zaman özel haberciler aracılığıyla devam eden mesajlaşmalarını nasıl yorumlayacağız?

İşte Bilal N. Şimşir'in "Atatürk ve Yabancı Devlet Adamları I" adlı kitabından Hitler-Atatürk mesajlaşmaları (TTK, 1993, s. 149-178; bazı kelimeler sadeleştirildi).

İlk doğrudan mesajı gönderen Atatürk oluyor: "Alman Devletinin en yüksek makamına seçilmeniz dolayısıyla en samimi tebriklerimi arzylemekle bahtıyım. Çok yüksek saygılarımın kabul buyurulmasını rica ederim." (21 Ağustos 1934)

5 gün sonra Berlin Büyükelçisi Hamdi Arpağ Hitler'i ziyaret ettiğini, Führer'in, Atatürk'ün taziye mesajına çok minnettar kaldığını ve teşekkürlerini ilettiğini yazmaktadır. 30 Ağustos günü Hitler, yazılı bir mesajla teşekkür eder. Ardından Cumhuriyet Bayramı'nı kutlayan Hitler'e cevap gelir: "En hararetli teşekkürlerimi ve şahsî saadetinize Almany'a'nın refahı hakkındaki temennilerimi kabul buyurmanızı rica ederim" (2 Kasım 1934). 23 Kasım'da bu defa Hitler'dir yazan: "Memleket(ler)imiz arasındaki münasebetleri üstürmek(?) ve ilerletmek ciddi uğraşım olacaktır."

4 Mart 1935'te Hitler, yeniden Cumhurbaşkanı seçilmesi üzerine Atatürk'ü tebrik eder. Ertesi günü Atatürk'ten teşekkür gelir. 2 Nisan'da Atatürk'ün yeni bir mesajını görürüz. Hitler, Reich Başkanlığı ve Reich Başbakanlığı'nı bir kanunla birleştirdiğini ve bu kanuna uyarak gücü ele aldığını bildirmektedir. Atatürk ise bundan "büyük sevinç" duymuştur: "Ekselâns, Sizi ülkenizin en büyük orununa geçmiş olmanızdan (dolayı) kutlarken, yurtlarımız arasındaki mutlu dostluk bağlarının korunmasını, berkitilmesini istediğinizin güvenini unutmayacağım."

Kitapta 217 numaralı belge, 1 Mayıs 1935 tarihini taşıyor. Yazan artık "Kamâl Atatürk"tür: "Alman Ulusal bayramı münasebetiyle Ekselânsınıza en ısı (samimi) tebriklerimle beraber özel gönenceniz ve asil Alman ulusunun genliği (refahı) hakkında beslediğim samimi dileklerimi sunarım." Hitler'den cevap gecikmez. 6 Mayıs tarihli mesajda teşekkür eder.

Milli bayramda tebrik mesajı

Bu arada Şimşir'in kitabında Hitler'in Atatürk'e yazdığı iki mektup nedense Türkçeye çevrilmeden bırakılmış. Bu mektuplarda bir büyükelçinin geri çekilip yerine yeni bir elçinin atanması söz konusu ediliyor ve bu vesileyle en yüksek saygılarımı ve en samimi dostluk duyguları iletiliyor. Dahası var. Bu defa 28 Ekim'de Hitler, Atatürk'ün Cumhuriyet Bayramı'nı kutlar, 3 gün sonra da Atatürk "hararetle" teşekkür eder. 30 Nisan 1936'daysa Atatürk Almanların millî bayramları münasebetiyle tebrik mesajı gönderir, gerek Hitler'in şahsî mutluluğu, gerekse Alman milletinin refahı hakkında samimi temennilerini bildirir. Ertesi günse Hitler teşekkür eder.

Aynı tebrikleşmeler 1936 ve 1937 yıllarında da devam eder. Bu arada Almany'a'da Hitler'in yaptırdığı bir balon karaya inerken patlar. Atatürk hemen Hitler'e bir geçmiş olsun mesajı gönderir. Aynı gün (9 Mayıs 1937) Hitler'den teşekkür gelir.

Bu arada Berlin Büyükelçisi Hamdi Arpağ, Dışışleri Bakanlığı'na gönderdiği notta Atatürk'ün selamını ve imzalı bir resmini bizzat Hitler'e takdim ettiğini, resmin altına Atatürk'ün yazdığı yazıdan Hitler'in büyük bir memnuniyet duyduğunu ve Atatürk'e hayran olduğunu söylediğini yazar. Buna göre Hitler, "Türkiye'de hiçbir siyasi emelimiz yoktur ve olamaz. Dolayısıyla güzel ilişkilerde bulunmayı arzu eder ve bunu tabii görürüz" demiştir. (13 Temmuz). Nitekim bir ay sonra Hitler, Atatürk'ün kendisine resmini göndererek "kalbî temennilerini" bildirmesinden duyduğu memnuniyeti belirten mektubunu gönderir.

Atatürk 11 Ekim 1937 tarihli mektubunda, Hitler'in mektubundan duyduğu memnuniyeti şöyle bildirir: "Pek mütehasis olduğum bu nazikâne mukabelelerden ve bana, şahsî saadetleriyle Alman milletin refahı hakkındaki samimi temennilerimi tekrar eylemek fırsatını verdiklerinden dolayı Ekselanslarına kalbî teşekkürlerimi arz ederken derin bir haz duymaktayım."

Kurtuluş ümidi bağışladınız

28 Ekim 1937'de Hitler Cumhuriyet Bayramı tebrigini gönderir. Atatürk ise cevaben şunu yazar: "Ekselanslarına teşekkürlerimi arzeder ve saadet ve afiyetleriyle Almanya'nın refahı hakkındaki samimi temennilerimin kabulünü rica ederim." 30 Nisan 1938'de Atatürk Almanya'nın milli bayramı dolayısıyla Hitler'i kutlarken 6 Temmuz günü Numan Menemencioğlu eliyle Hitler'e "selam, muhabbet ve şahsi takdir hislerini" gönderir. 29 Ekim'de Hitler, Cumhuriyet Bayramı'nı kutlar Atatürk'ün. Ertesi günü yazdığı cevaptaysa Atatürk, Hitler'e "hararetli teşekkürleri"ni sunar.

Ölümünden 10 gün önce yazılmış bu son mesajı, Atatürk'ün ölümü üzerine Hitler'in Meclis Başkanı Abdülhalik Renda'ya gönderdiği taziye mesajı takip eder. Bu mesajı beraber okuyalım:

"Ekselansları TBMM başkanına, tüm Türk halkına kendim ve Alman halkı adına Atatürk'ün vefatından ötürü derin üzüntülerimi iletirim. Kendisiyle birlikte büyük bir asker ve mükemmel bir devlet adamı ve tarihî bir kişiliği kaybettik. Kendisi yeni Türkiye "Reich"ının kurulmasına damgasını vurmuştur. Türkiye'nin varlığı nesiller boyu yaşayacaktır." (Kitapta tercüme edilmemiş olan bu mesajı çeviren Aynur Kırıcı'ya teşekkür.)

Nitekim Berlin Büyükelçiliği'nin 11 Kasım tarihli mesajında Führer'in bir adamının, Kemalist Türkiye'nin kendilerine bir yıldız gibi kurtuluş ümidi bağışladığını söylediği belirtilecektir.

4 küsur yıl boyunca devam eden Atatürk-Hitler mektuplaşmalarının bilançosu böyle. Bundan sonra bana susmak düşecek. Gerçekler konuşunca hep olduğu gibi.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sayın Kılıçdaroğlu, işte ahır yapılan camilerin belgesi

Mustafa Armağan 2012.04.22

CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu birilerine pek bir celallenip "Hiçbir dönemde, hiçbir cami ahır yapılmadı!" demiş.

Bence bu kadar iddialı konuşmasaydı iyi ederdi, zira partisinin tarihindeki karanlık noktaları ondan çok daha iyi bilen İsmet Paşa bile bu derece kesin konuşmaktan kaçınmıştı.

Nasıl mı? Anlatayım.

1966 yılı sonlarında genç Başbakan Süleyman Demirel ile o zamanki CHP Genel Başkanı İsmet İnönü arasında sert bir polemik cereyan eder. Erdoğan-Kılıçdaroğlu arasındaki cami polemığının benzeri Demirel ile İnönü arasında yaşanır. Demirel, CHP'yi camileri kapatmakla suçlamış, İnönü ise cevabında şöyle demişti:

"CHP hükümetleri zamanında hiçbir cami ve mescit ve buna mümasil (benzer) ibadethaneler kapatılmamış ve ibadete açık tutulmuştur. Başbakan biz CHP'nin ne zaman ve hangi cami ve ibadethaneleri kapattığımızı ispat etsin. Cami ve ibadethaneler her zaman açık bırakılmış ve kimseye bu hususta baskı yapılmamıştır."

46 yıl arayla ne müthiş bir benzerlik değil mi? Ama CHP hep böyledir... Başkanlık koltuğuna oturan zat, o gün Demirel'e karşı söylediğini, bugün Erdoğan'a karşı söylemekte sakınca görmüyor. Her iki başkanın da hemen hemen aynı kesinlik ifadesiyle konuştuklarına dikkat edin lütfen.

Yalnız Kılıçdaroğlu'nun daha kendinden emin konuşmasını neye bağlamak gerekir? İsmet Paşa'dan daha bilgili olmasına mı, yoksa cahil cesaretine mi? Okuyun ve kararınızı kendiniz verin.

Öncelikle belirtelim ki, CHP'nin gerek Atatürk'lü, gerekse İnönü'lü iktidarlarında dinî hayatın hararetini düşürmek için özel olarak uğraşmıştır. Ezan, namaz ve Kur'an'ın Türkçeleştirilmek istenmesinin altında dinin bir güç odağı olmaktan çıkarılması gayreti yatıyordu. Sonuçta hedef, camilerin efsununu yitirmesini sağlamaktı. Nitekim 1940'lı yıllarda cami cemaatinde büyük bir azalma olduğunu devrin canlı tanıkları bugün bile size anlatabilir.

Cemaat azalınca arkasından boş kalan camilerin satılması, kiraya verilmesi, yıktırılması ve taşlarının başka binalarda kullanılması gündeme gelecektir. İşte uzun yıllardır camilerin meyhane veya ahır yapılması gibi uç örnekler üzerinden tartıştığımız meselenin böyle bir çerçevenin içinde durduğunu bilmekte fayda var. Yani camiler kazara ahır veya depo ya da cezaevi yapılmış değildi. Devrin zihniyeti böyleydi. (Bugün tekrar inşa edilmiş olan Sirkeci Garı'nın bitişiğindeki Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camii yıktırılarak yeri "Sazevi" yapılmıştı.)

1960'lı yılların muhafazakâr basınını karıştırdığınızda dinî ve tarihî eserlere reva görülen bu tür fena muamelelere ilişkin bol bol malzeme bulmanız mümkün. Mesela haftalık Yeni İstiklâl gazetesi 2 Kasım 1966'dan başlayarak okurlarını CHP devrinde ibadete kapatılan cami ve mescitleri ifşa etmeye çağırmış ve bunda da epeyce başarılı olmuştu. Gazeteye İskilip'ten Aydın'a, Edirne'den Muş'a, Antalya'dan Trabzon'a kadar pek çok yerden mektup yağmış ve her mektup bir hicran yarası açmıştır okurun dünyasında.

Bunların içinde "ahır" tartışmasına katkı sağlayacak bir örnek Maraş'tan gelmiştir: 1945 yılında Maraş Türkoğlu Cumhuriyet Mahallesi'ndeki Ulucami kapatılmış, caminin açık bırakılan kapısından içeri giren hayvanlar burasını ahır haline getirmişlerdir.

Aynı mektuplardan Antalya'da Selçuklu eseri olan Yivli Minare Camii'nin de, Osmancık ilçesindeki Akşemseddin Camii'nin de ahır olarak kullanıldığını öğreniyoruz. Bursa'daki Mollaarap Camii askeriye verilmiş, onlar da ibadete kapatıp altını ve çevresini at ahır olarak kullanmışlar. Bingöl'ün tek camisi olan İsfahan Bey Camii buğday deposu ve hayvan tavalası haline getirilmiş. Bolu'dan yazan bir okur ise perişan vaziyetteki Musapaşa Camii'nin, 1947 yılında Kâzım Karabekir'in müdahalesiyle yeniden yaptırıldığını kaydediyor.

Asıl üzerinde durmak istediğim iki gazete haberi var. Bu yazılar "Cumhuriyet" gazetesinde çıktığı için ayrıca önem taşımakta.

Birincisi, Başbakan Erdoğan'ın pek girmediği Atatürk devrine ait. 20 Nisan 1936 tarihli "Cumhuriyet"in haberi şöyle: "Bu ne insafsızlık. Seferihisar'da tarihî bir cami ahır yapılmış!"

Habere göre İzmir Seferihisar'da bulunan Hereke köyündeki II. Bayezid zamanından kalma bir tarihî cami tahrip edilmiş ve ahır haline getirilmiştir. Sadece cami değil, medrese ve kütüphanesi de bulunan bu viranenin bazı parçaları inşaatlarda kullanılmıştır habere göre.

Yine "Cumhuriyet" gazetesinden seçtiğim 23 Mayıs 1948 tarihli haberin başlığı ise şöyle: "Cami hiç ahır olur mu?"

Gazetenin "Hem Nalına, Hem Mihnâna" köşesinde çıkan yazıya bakılırsa İstanbul'un Silivrikapı semtinde Sitti (yazıda yanlışlıkla Sünni diye geçiyor) Hatun Camii'nin yanından geçmekte olan bir doktorun dikkatini bir şey çeker. Harap haldeki caminin kapısı önünde tek atlı bir muhacir arabası durmakta, kapının yanında da bir "gecekondu odası" bulunmaktadır.

Etraftakilere sorar doktor. "Burası nedir?" Öğrenir ki, camiyken harap olmaya yüz tuttuğu için Vakıflar İdaresi burayı kiraya vermiştir. Kiralayan kişi de camiyi ahır olarak kullanmaktadır. Sorduğu kişiler, şikâyet edildiği halde kimsenin ilgilenmediğinden şikâyete başlarlar. Doktor, kapısı açık olduğundan birkaç adım ilerleyerek içeriye inceler. "İçinin samanlık, beygir ve inek ahır olduğunu" bizzat görür. Şöyle yazar:

"Eslafımızın (atalarımızın) binbir itinayla yaptırıp bize yadigâr bıraktığı böyle mabedlerin harab olmasına lakayid kalıyoruz, sonra da ahır olarak kullanıyoruz."

Gazete yazısı, beklenen etkiyi göstermiş olacak ki, bir süre sonra yetkililerce araştırma yapılmış ve bunun, kiralayan kişinin marifeti olduğu anlaşılmıştır ama bir caminin kiraya verilmiş ve kimin nasıl kullandığının kontrol edilmemiş olması bile yeterince büyük bir skandal değil midir?

Tek Parti döneminin buna benzer hikâyeleri-ni arşivden de destekleyerek ortaya koymak ve artık İnönü ve Kılıçdaroğlu'nun yapmadık etmedik türü çıkışlarına kapıyı kapamak gerekiyor. Bakın, daha Ayasofya'nın Vakıf Kanunu çiğnenerek kapatılmasına gelemedik bile.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siz mi dine baskı yapmadınız?

Mustafa Armağan 2012.04.29

Bir CHP'li vekil güya savunacak ya, buyurmuş ki: 1927'de nüfusumuz 14 milyonken cami sayımız 28 bine yakındı, bugün 81 milyonuz (biz 75 milyon diye biliyorduk ama neyse) ama cami sayımız 82 bin.

Yani? Yanisi şu ki, sayın vekil Cumhuriyet'in kuruluş, yani CHP döneminde 'daha Müslüman' olduğumuzu iddia ediyor. Hatırlatalım: CHP'yi kurtarayım derken farkında olmadan Osmanlı'yı övmüş oluyor. Öyle ya, 1927'de

mevcut 27 bin camiye Cumhuriyet idaresi yaptırmadığına göre bunlar Selçuklu ve Osmanlı'nın eseridir (Beylikleri de unutmayalım). Selçuklu ve Osmanlı eserlerini saymanın CHP'nin dine ve camilere saygısıyla alakası olduğunu çözen varsa beri gelsin.

Ne diyelim, bunlar 1947 Aralık'ından beri böyleler. İlk itiraflarını o zaman yaptılar, dini ihmal ettik, hatalıyız, bir çıkmaza girdik, bundan kurtulmamız lazım dediler, türbeleri açtılar, İlahiyat Fakültesi'ni, İmam Hatip kurslarını, din dersini seçmeli yaptılar vs. Ama bu millet çeyrek asırlık zulümden o kadar bızardı ki, bu şirinlik muskalarına iltifat etmedi, 1950'deki ilk serbest seçimde başardığı 'Türk Baharı'yla maneviyatına derin bir nefes aldırmaı tercih etti.

Dine sonuna kadar saygılıyız... Biz cami kapamadık... Camileri asla ahır yapmadık... Kur'an'ı soldan açsak da duvarımızı onunla süsleriz... Ninelerimizin de başı örtülüydü zaten...

1947'den beri ağızlarında dolandırdıkları bu laflar sıkı artık. Eveleyip gevelemek yerine bari 'Evet yaptık, pişmanız ama bir daha yapmayacağız deyin de bitsin bu iş artık. Sanki yakın tarihlerde kızlar üniversiteye başörtülü girmesin diye Anayasa Mahkemesi'nin kapısını aşındıranlar Anzaklardı! Bakmayın bugün özgürlükçü davrandıklarına, fırsat ellerine geçse anında aynı frekansa gireceklerinden şüphem yok. Hangi birini yazalım, anlatalım, insan şaşırıyor. Elimizdeki malzeme dağı gün geçtikçe büyüyor.

Namazda tekbiri yanlışlıkla (Yanlış mı? Adam dinin gereğini yerine getirmiş yahu) 'Tanrı Uludur' diye değil de 'Allahu Ekber' diye getirdiği için İçişleri Bakanı'nın CHP Genel Sekreteri'ne yazdığı resmi yazı Başbakanlık Arşivi'nde sırtırken daha ne yazılabilir? (Ne kadar önemli bir sorun değil mi? Devrin koca bakanlarının tüyleri Allah kelimesinden diken diken oluvermiş!)

Çevremdeki gençlere sözlü tarih çalışması yaptırıyorum bir süredir. Geçenlerde emekli din adamı Cemal Güncal'a gönderdim bir arkadaşı. Hocamız çocukluğunda yaşadığı dramın her anını yeniden yaşayarak şunları anlatmış:

"8 yaşında hafızlığa başladım. Sık sık ev basılıyor, Kuran-ı Kerim bulundurmamak en büyük suç. Bir elif cüzü bulunduydu ya haline! Korkudan evde ders çalışmadım. Fındık bahçesinde bana bir yer yaptılar. Orada Kur'an'a çalışıyorum. Bir baktım, bir onbaşı ve iki jandarma beni bulmuşlar. "Çabuk git babanı çağır" dediler. Gittim, babamı getirdim. Onbaşı babamı sakalından tuttu, elimdeki Kuran'ı aldı. Babamın kafasına kafasına vurmaya başladı. (Gözleri doluyor, konuşamıyor.) Rahmetli gömleğini yırttı ve dedi ki: 'Oğlum, Deli Halid Paşa'nın emir subaylığını, tabur komutanlığını yapmış adamım. Birinci Dünya Savaşı'na, İstiklal Harbine katıldım ki, bu memleketi kurtarayım da şu Kitabımı rahat rahat okuyayım diye. Keşke bu harplere girmeseydim de şimdi Kuran'ıma, dinime küfreden Bulgar piçidir deyip kendime teselli verirdim." Alıp götürdüler babamı..."

28.06.1945 tarihli belgede Konya Valiliği Arapça ezan okuyan bir imam hakkında adli takibat başlatıldığını anlatıyor ve müftülüğü aynı hatanın tekrar olmaması için uyarıyor...

Camileri ahır yapmamışlar meğer. Peki ne yapmışlar? Sirkeci Garı'nın hemen üstünde, Özal döneminde yeniden cami yapılan Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camii yıkılıp Saz Evi yapılmadı mı? Aydın'da tarihî ve mimarî bir şaheser olan Cihanoğlu Camii ot deposu yapılmış, yıldırım düşünce otlarla birlikte cami de yanmamış mıydı? (Cumhuriyet, 5 Şubat 1934). Gaziantep'te Çınarlı Camii yıkılıp yerine kurtuluş anıtı yapılmadı mı? (Cumhuriyet, 8 Ocak 1936). Bursa'da 49 (15 Şubat 1937), Hatay'da 14 (23 Temmuz 1940), Kastamonu'da 15 cami ve mescidin (28 Mayıs 1937) satış ilanları da mı size hiçbir şey anlatmıyor? Bursa'da Alacamescit diye bilinen caminin bir spor kulübüne verildiğini ve içinde güreş yapıldığını da mı bilmiyorsunuz?

Bilmiyorsanız açın 15 Şubat 1937 tarihli o çok güvendiğiniz "Cumhuriyet" gazetesini okuyun. İstanbul Divanyolu'ndaki, Mimar Sinan yapısı Sinan Paşa medresesinin kunduracılara ayda 50 liraya kiraya verildiği halde esere tek çivi çakılmadığını da okuyun (11 Aralık 1937). Sultanahmet'in Asker Alma Dairesi, Üsküdar'ın en muhteşem eseri Atik Valde Camii'nin cephane deposu yapıldığı, Mihrimah Camii ile Aziz Mahmut Hüdai Camii'ne saman doldurulduğu da mı yalan? Adana'da Yeşil Mescid'in ahır yapıldığını hangi yerlisine sorsanız size söyler halbuki.

En komiği de, Vakıflar Müdürlüğü'nün 24 Şubat 1934 tarihli gazetelerde yer alan faaliyet raporunda yazılanlar. Meğer vakıf mallarını satmayı başarı olarak gören bu kurumumuz, elde ettiği gelirle tramvay ve kaplıca hissesi satın almış, yatılı okul yapmış, Ankara Hukuk Fakültesi'ni inşa ettirmiş (dinî kaynaklı bir gelir laik bir kuruma aktarılmış ki, tam bizlik!). Durun, bitmedi henüz. Ankara'nın CHP devrinde en mutena eğlence mekânı olan ve baloların düzenlendiği Ankara Palas da Vakıflar'ın öz parasıyla inşa ettirilmiş meğer. (Ben demiyorum, sizin "Cumhuriyet" gazetesi yazıyor erenler!) Bu arada Ankaraspor kulübüne yüklü bir bağışta bulunmayı ihmal etmemiş Vakıflar yönetimi. Bunun gibi amaç dışı işlere aktardığı para ise gerçekten dudak uçuklatıcı: 4 milyon 364 bin 990 TL.

Sen her biri birer vakıf eseri olan 3,500 parça eseri haraç mezat sat (Başbakan Erdoğan'ın açıkladığı rakamı esas alıyorum), bunlarla içkinin su gibi aktığı eğlence mekânları yap, spor kulüplerine bağışta bulun, Hukuk Fakültesi yaptır, üstelik o vakıfları sana miras bırakan ecdada da her Allah'ın günü sövmeyi öğret çocuklarına.

İşte o iflah olmaz zihniyetin minik bir muhasebesi... Şimdi merhum Eşref Edib'in kanayan sorularının altını gübreleme zamanıdır:

-Okullardan din derslerini kim kaldırdı? Kur'an cüzlerini evlerden kim toplattı? Ezan ve kamette "Allah" demeyi kim yasakladı? Dinî dernekler kurmayı kim yasakladı? Kur'an okuyan âmaları bile yakalatan kimlerdi? Din ulemasını tahkir edip süründüren kimdi? Alay sancaklarından kelime-i tevhidi kaldıran, alay imamlığını lağveden kimdi?

İsterseniz 'İstanbul Aksaray'da bulunan Kara Mehmed Paşa Camii'nin arsasını CHP'ye satan kimdi?' diye sorarak noktalayalım bu giderek acılaştan bahsi. Allah bir daha o günleri bu millete yaşatmasın! Amin.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ayasofya kime satıldı?

Mustafa Armağan 2012.05.06

Şu cami satıldı, bu ahır yapıldı, filancası yıktırıldı, öbürü cephane oldu... Bir süredir siyaset meydanı cami tartışmasına açıldı. Gazetelerden, televizyon kanallarından arayanın haddi hesabı yok.

Soruyorlar: Gerçekten de Tek Parti devrinde camiler kapatıldı mı? "İbadete kapatılan Ayasofya örneği taş gibi önümüzde dururken başka kanıt aramaya ne hacet." diyorum kendilerine. Bir şaşkınlık vakfesi. Yüzleri karışıyor. Kimilerinin buruşuyor hatta. "Nasıl yani?" diye soruyorlar. Bu yazı, işte o "Nasıl yani?"nin cevabıdır.

Son sözümü başta söyleyeyim: Cami tartışmasının gelip dayanacağı yer, 78 yıldır ibadete kapalı bulunan Ayasofya'nın açılması meselesidir. Er veya geç Türkiye bu gerçekle yüzleşecek ve bu meseleye bir hal çaresi bulacaktır. Belki de Yunanistan'daki bir partinin seçim kampanyasında minareleri yıkılmış "Ayasofya Kilisesi" resimlerini kullanması birilerini uyandırır. Kim bilir?

"Ayasofya'nın sahibi kimdir?" diye soruyorum genç muhabire. Dudağını büküyor. Belli ki hiç aklına gelmemiş bu. Tapudaki sahibini soruyorsanız diyorum "Ebu'l-Feth Fatih Sultan Mehmed Vakfı". Nerede bu vakıf peki? Neden tapuda üzerinde görünen eserine sahip çıkmıyor? "Muhatabınız Vakıflar Genel Müdürü" diye cevap veriyorum, "Ona sorun." Cevap alamayacaklarını bile bile böyle diyorum.

Bir vakıf düşünün ki, tapulu malına sahip çıkmasın. Olur mu? Oluyor bizde. Peki Ayasofya'nın sahibi resmen Fatih ise (yoksa XI. Konstantin ve I. Jüstinyen mi?), eserin onun vakfiyesinde belirttiği şartlarda kullanılması gerekmez mi? Üstelik vakfiyedeki şu ateşten satırları okurken vicdanınız kanamayacak mı: "Kim ki bâtlı gerekçelerle bu vakfın şartlarından birini değiştirirse veya vakfın değiştirilmesi ve iptali için gayret gösterirse, vakfın ortadan kalkmasına veya maksat ve gayesinden başka bir gayeye çevrilmesine kast ederse Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti üzerlerine olsun. Ebediyyen cehennemde kalsınlar, onların azapları asla hafifletilmesin ve onlara ebediyyen merhamet olunmasın." (A. Akgündüz, S. Öztürk, Y. Baş, "Kiliseden Müzeye Ayasofya", OSAV: 2006, s. 141-2.)

Aslı Arapça olan vakfiyenin nüshaları Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü'nde, Topkapı Sarayı ile Türk ve İslam Eserleri müzelerinde mevcutken ve şartları herhangi bir kuşkuyla yer bırakmayacak şekilde bağlayıcıken, nasıl olmuş da Ayasofya Camii ibadete kapatılabiliştir? Vakıflar Kanunu mu değiştirilmiştir yoksa? Hayır, hem 1934'teki hem de yürürlükteki Vakıflar Kanunu bir vakfın, vakfedenin koyduğu amaçlar dışında kullanılamayacağını emrediyor. Sahibi olan Fatih, vakfının amacı dışında kullanılmasına tehditkâr ifadelerle karşı çıktığı halde 1934'te bir Bakanlar Kurulu kararıyla Ayasofya Camii müze yapılmıştır. Altında Atatürk'ün, İnönü'nün vs. imzalarının bulunması hukuk nazarında bir şeyi değiştirmez. Hukuksuzluk hukuksuzluktur. Bu hukuksuzluğu kimin yaptığı hukuku ilgilendirmez. (Adalet Tanrıçası'nın gözleri bağlıdır, unutmayın.)

Kaldı ki, 24 Kasım 1934 tarihli Bakanlar Kurulu Kararnamesi de bir garabet abidesidir. İlk cümlesi şöyle: "Maarif Vekilliği'nden yazılan tezkerede (...) Ayasofya Camii'nin müzeye çevrilmesi bütün Şark âlemini sevindireceği ve insanlığa yeni bir ilim müessesesi kazandıracağı cihetle müzeye çevrilmesi istenmiş..." Acaba 1934'te Şark, yani İslam âleminde Ayasofya'nın müzeye çevrilmesine sevinecek bir Allah'ın kulu var mıdır? Yoksa kararname sahiplerinin kafalarındaki 'Doğu', bizim zannettiğimiz gibi İslam dünyası değil de, Sovyetler Birliği miydi? Halkı Ortodoks olan Sovyetler Birliği'nden başka Ayasofya ile ilgilenecek bir Doğulu devlet kim olabilir o tarihte?

Sonra müze yapılarak insanlığa bir bilim kurumu kazandırılacağı ifade ediliyor. Sanki camiyken Ayasofya'da inceleme yapılamıyor muydu? Üstelik medreseler kapatılmadan önce Ayasofya'da her sütunun dibinde bir alimin ders verdiğini, yani tam da kapatılmasıyla bir bilim kurumunun tarihe gömüldüğünü bile söyleyebiliriz. Üstelik kararnamede Ayasofya'nın müzeye çevrileceği ifade edilirken, ibadete kapatılacağından söz edilmemiştir. Denilebilir ki, 'Canım, müze yapılırken anlaşılmıyor mu ibadete kapatılacağı?' Ama bir kararname çıkarıyorsanız muradınızı yarım yamalak ifade edemezsiniz. Müze yapılacak. Tamam da ibadete kapatılacağı nerede yazıyor?

Burada avukat Abdullah Mehmet Çalışkan'ın değerlendirmesini paylaşmak istiyorum. "Ayasofya Camii Meselesinin Etrafındaki Gerçek" adlı kitabında şöyle diyor: "Ayasofya kararnamesinde hukukî bir gerekçe bulmaya imkân yoktur. Bakanlar Kurulu kararının hangi kanuna dayandığı da yazılmamıştır. Çünkü Bakanlar Kurulu'nun dayanak yapabileceği bir kanun mevcut değildir. Bakanlar Kurulu'nun hangi yetkiye istinaden bu

konuyla ilgilendiği hususunda hukukî bir mütalaa da yazılmamıştır. Çünkü bu konu, ne TC. Anayasası ne de Türkiye'de yürürlükteki kanunlar tarafından Bakanlar Kurulu'na verilen yetkiler dahilinde bulunmamaktadır. Anayasadan bahsedilmemiştir, çünkü Anayasa'ya aykırıdır. Vakıf hukukundan bahsedilmemiştir, çünkü vakıf hukukuna zıttır. Görülüyor ki, Bakanlar Kurulu bu kararı ile anayasa ve kanunları yok saymıştır."

Kararnameye bir sıra numarası verilmemiş olması gariptir. Daha da garibi, Resmi Gazete'de yayınlanmamıştır. Kararnamelerin bulunduğu resmi dairede aslı bulunmadığı gibi resmi kanun kitaplarında da mevcut değildir. Hukukî açıdan sakat kararnamenin tartışılmasını ehline bırakalım ve kamu vicdanını yansıtan bir sese kulak verelim. Bediüzzaman Said Nursi, ezanı özgürlüğüne kavuşturarak "on derece kuvvet bulan" Demokrat Parti'den Ayasofya'yı da özgürlüğüne kavuşturmasını ister. Ona göre bu bir "yara"dır ve hükümet bu yaraya "merhem" sürmeli, Ayasofya'yı ibadete açmalıdır.

Ayasofya'nın, 1930'larda iyi ilişkiler kurmaya çalıştığımız Yunanistan'a, dolayısıyla Batı dünyasına göz kırpmak için müze yapıldığını kabul edelim. Bence kararnamedeki "bütün Şark alemi sevinecek" ifadesinde bir dil sürçmesi olmuş. "Garp, yani Batı âlemi" diyeceklerdi besbelli. Baksanıza, Yunanistan'daki Yeni Demokrasi Partisi, Ayasofya'yı yalnız minaresiz göstermekle kalmamış, kubbesine bir de haç dikmiş! Unutmayalım ki, Mütareke döneminde yapılan Sultanahmet mitinglerinden biri de Ayasofya'ya haç takılacağı söylentisi üzerine gerçekleşmişti.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir devlet armamız bile yok

Mustafa Armağan 2012.05.13

Kitapçılar ömür trenimin sık sık rötar yaptığı istasyonlar. Geçenlerde bir kitapçıda "Denizde Komuta" (Doruk: 2011) adlı kitabı karıştırıyordum ki, İngiliz Amiral Nelson'un filosundaki bir gemiden Napolyon'un filosuna ateş açılmadan önce Neptün'e adak olarak 10 tane 'şanssız öküz'ün denize atılmış olduğunu okudum. Yıl kaç efendim? 1798 yılının 8. ayının ilk günü, saat 14.30...

'Modern' Avrupa'nın en 'modern' ülkesi İngiltere'nin en ünlü denizcisinin efsanevi filosunda Deniz İlahı olarak bilinen Neptün'e adak olarak 10 tane öküz denize atılarak savaşa başlanıyor. 19. yüzyılın şafağında şu hâlâ Deniz İlahına inanan Batıl inançlı Avrupalılar...

Gözlerimizi ovuşturuyor ve 'Acaba hangisi doğru?' diye soruyoruz: Amerikalı tarihçi Michael A. Palmer mı yalan söylüyor, yoksa sömürgeci mantığıyla hazırlanmış gönüllü köle yetiştirmeye ayarlı ders kitaplarımız mı?

Batı'nın sömürgeci mantığının içimizdeki gönüllü ajanları yalnızca kendi tarihimizi gözden düşürmeye çalışmadılar, bunun karşıtı olarak icat ettikleri Avrupa tarihini de bütün lekelerden arındırdılar. Sadece İstiklal Savaşı'nda -o da 'biraz'- kötülendi, bunun dışında neredeyse cümle icraatı alkışlandı. Kendi tarihine aslan kesilenler, Avrupa'nın karanlık tarihi söz konusu olunca süt dökmüş kediye diler.

Mesela Takiyüddin adlı Osmanlı bilim adamının İstanbul'da kurduğu rasathanenin yıktırılması ısıtılıp ısıtılıp önümüze sürülür, bizde bilimin gerilemesine onu yıktıran din adamlarının sebep olduğu iddiasına delil olarak

sunulur. Lakin hemen hemen aynı yıllarda Danimarka'da Tycho Brahe'nin açtığı Uraniborg adlı gözlemevinin İstanbul'dakinden 21 yıl sonra yıktırıldığını asla yazmazlar.

Peki rasathanenin yıktırılmasının bilimde gerilemenin en önemli sebeplerinden olduğunu ileri sürenler, aynı yıktırma işlemi Danimarka'da vuku bulunca neden seslerini çıkarmazlar? Neden orası 'görülmez' de, buradaki 'göze sokulur'?

Şimdi ilk örneğimize dönelim ve düşünmeye çalışalım:

10 tane öküzü adak olsun diye denize atan kişi Samuel Hood veya Lord Nelson değil de, mesela Cezayirli Gazi Hasan Paşa olsaydı, neler demezdik kendisine, bir düşünün. 'Vay gerici, cahil adam, Osmanlı adam yetiştirmede ki kardeşim, milleti cahil bıraktı vs.' Hatta bu minik ayrıntı büyütüldükçe büyütülür ve ders kitaplarımıza kadar girerdi, emin olun. Ama aynı şeyi Batılı yapınca tıs yok.

1750'ler gibi geç bir tarihte Buffon adlı bilim adamı dünyanın yaşının, Kitab-ı Mukaddes'te yazılandan daha eski olduğunu iddia etti diye kitabı Sorbonne Üniversitesi'nce yasaklanmış ve kendisine özür diletmişti. Biliyor muyuz?

Siz bu tür bilgilerin müfredatımıza neden girmediğini düşünelim, ben bir koşu gidip Prof. Fuat Sezgin hocanın "İslâm Bilimler Tarihi Üzerine Konferanslar" (Timaş: 2012) adlı kitabını bulayım ve tam da bu çarpık tarih anlayışımızla ilgili tespitlerini okuyayım.

Bütün amacını, "İslâm topluluğuna bağlı insanlara, özellikle Türklere, ister dindar, ister dinsiz olsunlar İslâm bilimlerinin gerçeğini tanıtmak, onları benlik duygularını hırpalayan yanlış yargılardan kurtarmak" olarak açıklayan Prof. Sezgin, Avrupa'nın, eserlerde kaynak gösterme ve bilimi hocalardan öğrenme yöntemlerini Müslümanlardan aldığını vurguladıktan sonra 1270-1350 yıllarında çok sayıda Bizanslı öğrencinin Tebriz'deki medreseye devam ettiğini ve buradan öğrendiklerini Avrupa'ya aktardığını belirterek Rönesans kavramı üzerinde ayrı ayrı durulması gereken başlıklar açıyor.

Sokakta birisine babasını annesini kötölesen seni dövmeye kalkar, bunu kavgalı olduğu kişiyi yücelterek yaparsan hastanelik eder. Bizdeki manzara aynen budur. Kendi geçmişini kötülemek serbest, hasmı olan Avrupa'yı öv övebildiğin kadar. İyi de biz bu tavra neden normal muamelesi yapıyoruz? O zihinlerimizi iğdiş eden aşağılık kompleksinin ağına düşmüşüz de ondan.

Neden bir devlet armamız yok?

Sahi hiç düşündünüz mü? Bizim 'devlet armamız' neden yoktur? İngiltere'nin at ve aslanlı, Hollanda'nın çift aslanlı armasını hatırlayın. Alabama eyaletinin kartallı armasını da. Moldova'nın, Çeçenistan'ın, Kazakistan'ın bile arması vardır ama bizim devletin arması yoktur. Tuhaf değil mi?

Bir de Osmanlı'nın II. Abdülhamid döneminde kemale eren o ihtişamlı devlet armasının şeklini ve mesajlarını düşününce bu olmayışın acısı daha derinden dağlıyor yüreğimizi. Abdülhamid'in 17 Nisan 1882 tarihli emri üzerine hazırlanan Osmanlı devlet arması Cumhuriyet'in ilanına kadar kullanılmıştır ama 1923'ten sonra nedense armasız bir devlet olmuşuzdur.

1925 yılında Bakanlar Kurulu bir devlet arması yarışması açmış ve sonuçta Namık İsmail'in arması seçilmiştir ama icraata sıra gelince, tık yok. Asla kullanılmamış. Atılmış bir kenara. Tabii ortaya çıkan armanın bir armadan çok olsa olsa bir kolej armasına benzediğini, Osmanlı'nın ihtişamından eser bulunmadığını görmek için şahin bakışlı olmaya gerek yok. Buyurun karşılaştırm.

Ama asıl acısı nedir, biliyor musunuz? Bu Osmanlı'ninkine göre epeyce 'tehlikesiz' ve 'ehil' hale getirilmiş armayı dahi kullanmaya cesaret edemeyenlerin hal-i pür-melâlleri. Bakınız, Namık İsmail'in armasındaki kurt da boynunu bükmüş, heybetini yitirmiş, korkutucu hiçbir vasfı kalmamış durumda. Oysa Osmanlı armasının kılıç, mızrak, top, tüfek, çiçek buketi, adalet terazisi, terazinin üzerinde durduğu Kur'an-ı Kerim kaidesi, 5 adet nişan (Cumhuriyet'in nişanı da yoktur) ve kendisinin etrafı aydınlatan bir güneş olduğu iddiasını merkeze oturtması gibi tehlikeli iddiaların yeni rejimde barınması mümkün değildi de ondandır meşe dalı ve epey altlara gizlenmiş tek bir 'harbe'yle yetinilmesi.

"Ay yıldız var ya?" diyor birisi. Aşk olsun, o da nasılsa değiştiremediğimiz birkaç Osmanlı sembolünden biri değil miydi?

Mehmed Zeki Pakalın, 1946 yılında, yani İnönü'nün cumhurbaşkanlığı devrinde basılan "Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü'nün "Arma" maddesinde şu şairi belirsiz beyitle söylemiş söyleyeceğini:

Arma kuvvettir bugün her millete, her devlete

Arma olmazsa sözün geçmez bugün bundan öte.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Atatürk, Hasan Tahsin'in adını neden anmadı?

Mustafa Armağan 2012.05.20

Yılmaz Özdil, yalnız kendisinin değil, yakın çevresinin de tarihten ne kadar anladığını ayan beyan ortaya koyan bir yazı kaleme aldı "Hürriyet"te (16 Mayıs 2012). Verdiği bilgiler tutarsız, yanlış, hatta uydurmaydı. Araya "trak, trak, trak" gibi ses efektleri de eklediğine göre tarih değil, senaryo yazdığından şüphe edilemez.

Mesela diyor ki: İzmir'in Yunanlılarca işgalinde "zırhlı gemiler"den çıkan askerleri karşılayan "Aya Fotini Kilisesi'nin papazı Hrisostomos 'Evlatlarım, ne kadar Türk kanı içerseniz, o kadar sevaba girersiniz' diyerek, atıyla inen sancaktarın çizmelerini öpüyordu'."

Bir kere Hrisostomos Aya Fotini Kilisesi'nin papazı değil, İzmir Metropolitiydi (Metropolitlik makamı Aya Fotini'deydi sadece). "Ne kadar Türk kanı içerseniz, o kadar sevaba girersiniz" dediğini ne Yunan, ne de Türk kaynakları söyler, iki. Sancaktarın çizmelerini öptüğü uydurmadır, üç. (Zaten bu sancaktar da asker kıyafeti giyinmiş Yani veya Yorgaki adlı özbeöz İzmirli bir Rum'du.)

Bir cümlede bunca hatadan sonra devam ediyor:

"İnce, uzun, siyah takım elbiseli bi delikanlı fırladı ortaya, aniden... 'Olamaz' diye bağırıyordu, 'böyle güle oynaya giremezler'! Son sözü buydu. (...) Bastı tetiğe, peş peşe, trak trak trak..."

Kendi zamanında hiçbir kaynakta geçmeyen bu sözler 1970'lerde Hasan Tahsin efsanesini parlatanlardan Ömer Sami Coşar'ın uydurmalarıdır. Onu o sırada gören ve bu sözleri bize aktaran bir tanık bugüne kadar bulunamamıştır.

Hangi birini düzeltelim: Ne Hasan Tahsin 30 yaşında hayatını kaybetmişti (38'indeydi), ne İzmirli "her zaman sahip çıkmış"tı ona. Hatta 27 Mayıs darbesine kadar onu hatırlayan dahi olmamıştı. Şu da birilerinin kulağına küpe olsun: Hasan Tahsin anıtının dikilmesi emrini veren, "ihtilalin kudretli Albayı" Alparslan Türkeş'tir.

Bir soru: Acaba Atatürk'ün Hasan Tahsin hakkında (üstelik hemşerisidir) tek bir cümle etmeyişi nasıl yorumlamak gerekir?

Atatürk ve Hasan Tahsin

Garibinize gitti biliyorum ama Ata-türk'ün ne 1919'da, ne de daha sonra Hasan Tahsin şunu yaptı, bunu yaptı türünden bir açıklamasını bulabilmiş değiliz. Olsaydı zaten allayıp pullayıp "İlk Kurşun Anıtı"nın altına kazırlardı. Gerçekten de tuhaf bir durum. Neden yok acaba? Atatürk, hemşerisi Hasan Tahsin'in ismini duymamış olabilir mi?

Tuhaftır, sade o değil, kendi döneminde Hasan Tahsin'in İzmir'de ilk kurşunu attığını duyana, bilene rastlamak imkânsız gibi. Buyurun Atatürk döneminde yayımlanan tarih dersi kitaplarına bakalım beraberce.

1929 tarihli Hamit ve Muhsin'in "Türkiye Tarihi"nde ismi geçmez. Aynı yıl basılan Ali Reşat'ın "Umumi Tarih"inde de bulunmaz. 1931 tarihli "Tarih IV" başlıklı resmî ders kitabı ise bırakın Hasan Tahsin'in kahramanlığını anlatmayı, tam tersine, ilk kurşunun Yunanlılarca atıldığını ispatlamak peşindedir.

Peki daha sonraki yıllarda basılan ders kitaplarımız ne diyor. Hızla göz atıyoruz: Prof. Enver Ziya Karal 1958 tarihli "Türkiye Cumhuriyeti Tarihi"nde Hasan Tahsin'i zikre layık bulmaz. Atatürk'ün "kızı" Afet İnan'ın ilk baskısı 1973'te yapılan "Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi" kitabında da Yunanlıların İzmir'e asker çıkarmalarının "halk arasında tepkiye neden olduğu" yazılır sadece. Yani 1973'te Atatürk'ün bu kadar yakınında bulunan biri bile Hasan Tahsin'in adını anmaz.

Bütün hikâye, 1972'de İzmir Gazeteciler Cemiyeti'nce çıkarılan "Anıt Adam" (yazan: Zeynel Kozanoğlu) kitabıyla başlamış ve inkılap tarihlerinde ismi geçmeyen birisi, kitapların baş köşesine kurulmaya başlamıştır.

Kozanoğlu kitabında çok ilginç bir açıklama yoluna başvuruyor ve diyor ki: "Cumhuriyetimizin ilk yıllarında, yakın tarihimizde cereyan etmiş birtakım olayların ve yürütülmüş faaliyetlerin açığa vurulması ve tartışılması sakıncalı görülmüştü."

Meğer İngilizlerle aramızı bozmamak için(!) Atatürk ve İnönü, Hasan Tahsin'e sansür koydurmuş! Gözlerinize inanamıyorsanız cümlesini aynen yazayım:

"Dünya milletlerine, Yunanlıların İzmir'e çıkarken bir zulüm makinası gibi davrandıkları gerçeğini kabul ettirebilmek için çırpındığımız o sıralarda, onlara karşı ilk kurşunun tarafımızdan sıkıldığından da, elbette söz edemezdik."

Müthiş! Yakın tarihimizin ne denli ağır bir baskı altında yazıldığıнын bu derece net bir itirafına başka bir yerde rastlamadım.

"Tetikçi" Hasan Tahsin'den bir kahraman yontma derdine düşenlere birkaç sözüm var:

1) Onlarca ciltlik "Atatürk'ün Bütün Eserleri"nin indeksini taradım, Hasan Tahsin adlı milletvekillerinin ismi geçtiği halde, Atatürk "sizin Hasan Tahsin"den tek kelimeyle söz etmiyor. Bunu Atatürk'ün İngilizlerden çekinmesine mi bağlıyorsunuz yoksa onun ilk kurşunu sıktığından haberdar olmayışına mı? Yoksa unutkanlık veya dalgınlığına mı?

- 2) Hasan Tahsin'in "Hukuk-ı Beşer" gazetesinde (6 Mart 1919) Damat Ferid Paşa'yı "seçkin bir sima, yüksek bir şahsiyet" diye övmüş olmasını nasıl yorumluyorsunuz?
- 3) İşgal sırasında Müslüman kadınların açılıp saçılmasını ve eğlence yerlerine gitme serbestliğini savunan birinin normal olduğu söylenebilir mi? (Gazetesi bu yüzden Nureddin Paşa tarafından kapatılmıştır.)
- 4) Vali Rahmi Bey'in oğlunu kaçırtan Çerkes Ethem'i övdüğünü biliyor muydunuz?

Atatürk de hata yapar!

Okumalarım sırasında dünya kadar araştırmacı istihdam eden kurumların düzeltmeye cesaret edemedikleri maddi bir hata ile karşılaştığımı söylemek zorundayım.

Atatürk 14 Mart 1919 günü Harbiye Nezareti'ne yazdığı bir yazıda, "Hukuk-ı Beşer" gazetesinde kendisine "haydutbaşı" diyen birini yerden yere vurmakta ve hakkında gerekenin yapılmasını istemektedir. "Alçak, iftiracı, vicdansız, namussuz" dediği kişinin Mevlanzade Rifat olduğunu çıkartıyor kimileri. Oysa Atatürk de yazısında "Hukuk-ı Beşer" gazetesinde çıkan bir yazıdan söz ediyor. Bu gazete, bildiğimiz gibi Hasan Tahsin'in başyazarı olduğu gazetedir. Acaba Atatürk'ün Hasan Tahsin'e düşmanlığı, kendisine "vurguncu, haydutbaşı" demesinden geliyor olabilir mi?

Burada bir isim karışıklığı var. Mevlanzade Rifat'ın çıkardığı gazetenin ismi "İnkılab-ı Beşer". Çıkardığı diğer bir gazetenin adı, "Hukuk-ı Umumiye". Muhtemelen bu iki ismin Atatürk'ün hafızasında karışması sonucunda "İnkılab-ı Beşer"de çıkan yazıyı, Atatürk "Hukuk-ı Beşer"de çıkmış diye şikayet etmiştir.

İlginç bir hususa işaret ederek noktalıyorum bu "çok olan" yazımı: Sadi Borak'ın dediğine göre Mevlanzade Rifat, gazetelere de sızdırılan bu şikayetnamesi üzerine Atatürk'e hakaret davası açmıştır. Avukatlarına danışan Atatürk, mahkûm edilebileceği uyarısını alınca onlara davayı mümkün olduğu kadar uzatmaları ve vakit kazanmaları talimatını veriyor. Böylece Atatürk'ün Samsun'a giderken aleyhinde açılmış bir dava bulunduğunu öğrenmiş oluyoruz. (Öyküleriyle Atatürk'ün Özel Mektupları, Çağdaş: 1980, s. 141-141.)

Bana çok ilginç geldi, sizi bilemem tabii.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bugünkü Kemalizm bile 27 Mayıs darbesinin ürünü

Mustafa Armağan 2012.05.27

Düşmana ilk kurşunu attığı söylenen Hasan Tahsin'in adının 27 Mayıs darbesinden sonra yayıldığını ve Atatürk'ün adını dahi anmadığı birinin kahraman yapılmasının ancak bir darbe ortamında gerçekleşebileceğini yazmakla ne büyük günah işlemişim meğer.

40 yıl önce Hasan Tahsin efsanesini doğuran Zeynel Kozanoğlu bile bu yaşında harekete geçip kendisinin sözlerini fazla ciddiye aldığını(!) yazdı. Kitabı kendi kütüphanesinde bulamamış. Bir kütüphaneye gitmiş, oradan da sırra kadem basmış. O bulamadıktan sonra ben nasıl bulmuşum acaba?

Bunlar gerçekten de çağın dışında yaşıyorlar. Girin internete, onlarca satıcısı var, hem de 3-5 liraya. Adres verin, ben göndereyim ama lütfen öyle "Şimdiki çocuklar harika" gibi boş laflar etmeyin. Çünkü 'şimdiki' çocuklar harikalıkta beni de aştılar, isterseniz kitabınızı size pdf formatında 'atabilirler'!

Nicedir söylüyorum, Türkiye'de darbeciliğin mahsulü olan bir paradigma çöküyor, çökecek, çökmek zorunda. Yoksa bu tarih denilen enkazın altında hepimiz boğulacağız. Hükümet kentsel dönüşüm yapıyor, güzel, yapsın ama tarihsel dönüşümü ne zaman başlatacağız? Hasan Tahsin'leri gerçek yerine oturttuğumuz zaman elbette! Bize Atatürk öğrencilik hayatında bütün sınıflarını birincilikle bitirdi diye öğretmişlerdi. Oysa Atatürk Araştırma Merkezi'nin yayınladığı Ali Güler'in "Askerî Öğrenci Mustafa Kemal'in Notları" (Ankara, 2001) adlı kitabında 1895'ten 1905'e kadarki sınıflarında Mustafa Kemal 29. da olmuş, 2. de; gelin görün ki, hiç 1. olamamış.

Şimdi bu bir eksiklik midir? Değildir kuşkusuz ama kusursuz bir kişilik sunmak isteyenlerin gayretkeşliğidir ve daha çok da bizim gibi 27 Mayıs sonrasında okula başlayan öğrencilere Atatürk böyle verilmiştir; hâlâ da değiştiğine dair bir emare göremiyorum. Okullar ve resmi dairelerdeki Atatürk köşelerinden tutun da, her köşe başına heykel ve büstünü diktirme furyalarının nedense hep darbelerin arkasından gelmesi, Atatürk'ün darbeciler tarafından kalkan olarak ne denli büyük bir maharetle kullanıldığının kanıtları olarak ortada.

Bu işin bir de dışarıdan görünüşü var. Kemalist söylem öylesine kurnazca kurgulanmış ki, Atatürk'ü öven hangi yabancı olursa olsun alabildiğine yüceltiliyor, birazcık eleştirel bakmaya çalışan bütün yabancılar hainlik ve düşmanlıkla suçlanıyor, sesinin duyurulması engelleniyor. Hatta açıkça sansürleniyor.

Mesela Arnold Toynbee denilince şu sözü alıntılanır hemen: "Mustafa Kemal uyanık, doğru görüşlü, sarsılmaz derecede sağlam kararlı; kendisinden çok, ülkesi için ihtiraslı; yüksek karakterli ve otokratik disiplinli bir önderdi." Güzel. Peki "ünlü tarihçi" dediği Toynbee'nin bu sözlerini aktaran emekli Korgeneral, "Tanıdıklarım" adıyla Türkçeye çevrilen kitabında söylediklerini neden es geçiyor acaba? (Kaldı ki, Türkçeye çeviren yayınevi de başımıza bir iş gelir endişesiyle bazı kısımları çıkarmak sorunda kalmış metinden. Ben kısmen zararsız - umarım öyledir- ve çeviride atlanan bir kısmını sizinle paylaşmak istiyorum. Bakın Toynbee nasıl harikulade bir analiz yapıyor Mustafa Kemal Paşa hakkında (3 nokta koyduğum yerler konumuzla doğrudan ilgili olmadığı için atlanmıştır):

1950'li yıllarda, yani 27 Mayıs darbesinden önce Atatürk imajının geleneklerle uyumlu kılınma süreci başlamıştı. Nitekim 1953 yılındaki Fethin 500. yıldönümü kutlamaları Cumhuriyetin Osmanlı ile kucaklaştığı ilginç törenlere ve algı dönüşümüne sahne olmuştu. İşte 27 Mayıs darbesi, Atatürk'ü yeniden buyurgan/askeri bir yönetim anlayışının yörüngesine oturarak onu dinî değerlerden olabildiğince uzağa konumlandırmaya soyundu. 16 Temmuz 1952 tarihinde Köroğlu dergisinde çıkan bu karikatür de Yunanlıların Ayasofya'yı kiliseye çevirtme isteklerine Fatih ile Mustafa Kemal'i gökyüzünden palikaryaya sinirlenirken göstermekte bir sakınca görmemişti.

"1923'te bir bahar gecesi Ankara'da Atatürk'ün misafiri olmuşum. (...) Atatürk eğer muhatabının söyledikleri ile aynı fikirde değilse, ağzını açmadan önce kaşlarını çatarak karşısındaki kişiyi gözüyle korkuturdu. Benim söylediklerimin yanlış olduğunu söylerken de aynı yüz ifadesini takınmıştı. (...) Fikir alışverişimiz kısa sürdü. Fakat bu kısa diyalog, karşımdaki liderin hem güçlü olduğunu hem de Leibnizci anlayışa yakın bir çizgide davrandığını anlamama yetmişti. Atatürk'ün birkaç tane dahiyane fikri olduğunu biliyordum: (Ona göre) Türk milletin kurtuluşu, imparatorluğun üstlendiği rolü terk ederek milletin tüm enerjisini uzun süredir ihmal edilen kendi değerlerinin benimsenmesine yoğunlaşmasında yatıyordu. Hayal gücü bir hayli kuvvetli ve son derece dinç liderin eksik olduğu tarafı, kendi değerlerine geri dönüş yaparken bir midye gibi kabuklarını kapatması ve böylece iki kere düşünme imkânından kendini yoksun bırakmasıydı. İki kere düşünmenin en faydalı sonucu, fikir alışverişinde bulunmaktır. Atatürk'ün midye misali bu kapanışı, zannediyorum onun negatif

iradesinin bir sonucu. Ülkesini onun bu kararlılığı kurtarmıştı. Ama ülkesinin onun inatçılığı karşısında ödeyeceği bedel, bir diktatör tarafından yönetilmek oldu."

Şimdi soruyorum: "Ünlü tarihçi"nin Atatürk'ü olumlu değerlendiren görüşüyle yazısını süsleyen Em. Korgeneral, bu görüşünü neden almaz? Alamaz da ondan. Üniversiteler de alamaz. Yakınlara kadar basında da yer alamazdı. Kanıtları ikiye böl, yalnız olumlu olanlarını al; diğerlerini unuttur ve sansürle; ve bu bir tarihçilik olsun. Ben nelerini gördüm: Şu anda önemli yerlerde bulunan bir prof., Türk Tarih Kurumu'nun sözde bilimsel bir sempozyumuna Lozan'ın maddelerini sunarken, farkına varmadan İngilizlerin bize sundukları barış teklifinin maddelerini koymuş ve kimsecikler de bunun farkında olmamıştı; kendisi dahil! Üstelik kitap halinde de basıldı bu tebliğ.

Hasan Tahsin'i allayıp pullayanları şimdi kendi kitaplarını bulamaz; prof.ları Lozan'ın İngiliz versiyonunu kullanmakta sakınca görmez (bir de İngilizlere karşı kazandığımız diplomatik zafer diyorlar!), hiç sınıf birincisi olmadığı halde Atatürk'ün sınıflarını hep birincilikle bitirdiğini yazarak geçinirler. Güya Hitler diyesiymiş ki, 'Ben Atatürk'ün talebesi sayılırım'; bununla övünenleri dahi gördük.

Bakın, akli başında bir tarih metni nasıl yazılır, görmeniz için August von Kral'ın 1937'de çıkan "Das land Kamâl Atatürks" kitabından birkaç aktarmada bulunayım. Türkiye'de görev yapan elçiler ülkelerine bizimle ilgili bakalım hangi bilgileri geçmişler 1930'lu yıllarda?

İnsanlar birçok şehirde ülkenin altyapısını yeniden inşa etme planlarındaki başarısızlıklardan şikâyetçilermiş. Göçmenleri savaşın harap ettiği köylere yerleştirmişler ama destek vermemişler; tekel uygulaması yüzünden mal darlığı yaşanıyor; ekonomik güçlükler sebebiyle iflaslar ve ağır borçlanmalar oluyormuş; öğretmen ve memurlar düşük maaştan yakınıyorlarmış; hükümet görevlileri tarafından etnik azınlıklara karşı ayrımcılık yapılıyor ve nihayet salgın hastalıklar, kıtlık ve sel gibi felaketler hayatı iyiden iyiye yaşanmaz kılıyormuş. (Aktaran: Gavin D. Brockett, "How Happy to Call Oneself A Turk", Texas Üni. Yay., 2011, s. 41. Bu nefis kitabı tanıtmak için fırsat kolladığımı da söyleyeyim.) Gerçek tarih budur da demiyorum. Ama tarihçilik, her iki ucu alıp makul bir noktada buluşturmak değil midir?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Fatih'in Kürt hocası

Mustafa Armağan 2012.06.03

İstanbul'un fethinin 559. yıldönümünü mü kutladık, yoksa 576. yıldönümünü mü? Bakıyoruz takvime ve 2012'den 1453'ü çıkarınca 559 kalıyor. Şu soruyu ekliyorum hemen: Fatih'in cebindeki günlüğünde Fetih günü için hangi tarih vardı? Tabii ki Miladi takvimle 1453 değil, Hicri takvimle 857 yazılıydı. Yani Fatih ve övülmüş askerleri için fetih tarihi 857'dir.

Hicretin 1433. yılında yaşayan ama bunu idrak etmeyen bizler için 576 'Müslüman senesi'nin bu müjdelenmiş şehirde yaşandığını düşünmek epeyce zor olmalı, zira Ahmet Haşim'in "Müslüman saati" yazısında anlattığı yaklaşan vahamet, bugün kendini Fatih'in safında zannedenleri dahi vurmuş durumdadır.

6. yüzyılda Bodur Denis adlı keşişin yaptığı bir takvimle Fatih'i ve "Fetih ruhu"nu nasıl anlatabilir ve anlayabilirsiniz ki? Böylece onu, ait olduğu Hicret düzleminden kopartıp üstelik yendiği medeniyetin dünyasına kilitlemiş olmuyor musunuz? İyi ama 'bu Fatih' kimin Fatih'idir ve size mesajını bu kadar kilit altındayken nasıl verecektir?

Aynı şekilde Fatih'i Türklüğe sabitlemek ve sadece Türklerin gurur duyacağı bir büyük hamlenin öznesi yapmak da onu, gerçekte ait olmadığı bir başka hapishaneye sokmak olacaktır. Fatih soyu itibarıyla elbette Türk'tür. Ama ya çevresi? Türk de, Arap da, Rumeli kökenli de, Kürt de, Afgan da Osmanlı Devleti'ne hizmetleri ölçüsünde değer kazanırdı.

Mesela Fatih'in yetişmesini anlatırken Molla Gürani adlı hocasından söz etmeden geçmeyiz ama onun milliyeti üzerinde nedense durmayız. Bunun gerçek sebebi, ecdadımızın milliyet meselesine bizimki gibi takıntılı olmamasıdır.

Bu yazımızda Şehzade Mehmed'i sopasıyla dövdüğü ve Kur'an'ı hatmettirdiği kaynaklarda geçen Molla Gürani'nin milliyeti ve hayatıyla ilgili kısa bir yolculuğa çıkarmak istiyorum sizi. Asıl hedefim, Fatih'i, içine sıkıştırdığımız o dar 'ulusal' çerçeveden çıkartıp ne denli kuşatıcı bir bakışa sahip olduğunu gösterebilmek.

Molla Gürani'nin nerede doğduğu konusunda farklı görüşler var. Birçok Osmanlı kaynağı "Güran"da doğduğunu yazmakta. Ancak Güran neresidir? Tam olarak tespiti mümkün değil. Çağdaşı olan Sehavî'nin verdiği bilgiye göre 1410-11'de Kuzey Irak'taki Şehrizor'un Güran kasabasında doğmuştur. Ancak Güran'ın nerede bulunduğu konusunda görüşler muhtelif. Bazıları onun İran'daki İsfereyîn'in bir köyü olduğunu kaydediyor. Diğer taraftan çağdaşı Bikaî, Molla Gürani'nin kendisine bizzat Diyarbakır civarındaki Hiler köyünde doğduğunu söylediğini naklediyor.

Molla Gürani'nin (oturan) Taşköprülüzade'nin "Şakâyık"ında mevcut minyatürü.

Doç. Dr. Sakıp Yıldız'ın dikkatini Köprülü Kütüphanesi'nde 1119 numara ile kayıtlı Bikaî'nin "Unvânu'z-Zaman" adlı eserindeki şu ilginç cümle çekmiş: "Bana söylediğine göre 813 (1410-11) senesinde Hiler'de doğmuştur, ona bağlı olan Gürân'da değil." Bu bilgiden yola çıkan Yıldız, Molla Gürani'nin, Diyarbakır'ın Ergani ilçesine bağlı Hiler köyünden ve Türk olduğunu iddia ediyor.

O zaman şu soru cevaplanmayı beklemektedir: Neden "Hilerî" değil de "Gürani" olarak isimlendirilmiş, kendisi de imzasını neden bu şekilde atmayı tercih etmiştir? Bu sorunun tatminkâr bir cevabı verilebilmiş değil.

Geçen kış Diyarbakır'da bulunan Mehmet Güran adlı torunuyla konuştuğumda bana Molla Gürani'nin soyunun aslen Türk olduğunu fakat sonradan Kürtleştiklerini anlatmıştı. Ancak aynı sülaleden Avukat Mustafa Güran, Arap olduğunu, Diyarbakır'da halk arasında "Deşt-i Gevran" olarak bilinen Gevran Ovası'na yerleştiklerini iddia ediyor. Anlaşılan, bu konuda aile arasında da bir birlik sağlanabilmiş değil.

Köken sorunu her zaman karışıktır. Ancak benim kanaatim, gerek sert ve bükülmez karakteri, gerekse Şafîî mezhebine mensup oluşu (ki Sultan II. Murad'ın arzusu üzerine Hanefiliğe geçmiştir, ancak uzmanlar kitaplarında Şafîî mezhebine sadık kaldığı kanaatindedir), dolayısıyla Kürt asıllı olma ihtimali yüksektir. 20. yüzyılın büyük biyografi yazarı Zirikli de "Şehrizor ehlinde Kürt asıllı" diyerek Fatih'i yetiştiren hocanın milliyetini belirtmek ihtiyacını duymuştur.

Taşköprülüzade'nin "Şakâyık-ı Nu'mâniyye"de zikrettiği birkaç fıkra, Molla Gürani'nin karakteri hakkında ipuçları yakalamamızı sağlıyor.

Manisa'da bulunan geleceğin "Fatih"ine hoca olarak tayin edilen sert mizaçlı ve heybetli Molla Gürânî, elinde değnekle Şehzadenin odasına girer ve emirlerine karşı gelirse onu döveceğini söyler. Şehzade Mehmed gülünce ilk dayağını "bir güzel" yer ve kısa zamanda bu eli sopalı hocanın sıkı bir talebesi olur, Kur'an-ı Kerim'i onun yanında hatmeder. Sultan Murad ise ödül olarak kendisine paha biçilmez hediyeler gönderir.

Tahta geçince Fatih kendisine veziriazamlık teklif eder. Molla Gürânî bu devletlû olma teklifini, göreve kapısında bekleyenleri getirmesi tavsiyesiyle nazikçe reddeder. Bunun üzerine kazaskerliğe getirilir ama orada da rahat durmaz. Padişaha sormadan tayinlerde bulununca azledilip Bursa kadılığına atanır. Orada da padişahın gönderdiği şeriata aykırı bir fermanı, getiren çavuşun gözü önünde yırtıp atınca veya yakınca, üstüne üstlük getireni de dövünce kadılıktan azledilir.

Bir süre ortalıktan kaybolmak için hacca gider, dönüşte yine Bursa kadılığına atanır. Hatta onun ilim ve dinin haysiyetini korumaya ne kadar hassasiyet gösterdiğini anlayan Fatih, bu defa maaşını da artırır. Ardından Molla Hüsrev'in yerine, bazılarının Şeyhülislamlık dediği İstanbul kadılığına getirilir (1462-63; Taşköprüzade'ye göre 5 yıl sonra). Vefatına kadar bu görevinde kalacaktır.

Molla Gürânî kendisini kabre koyacakları vakit ayağından tutarak mezarın kenarına kadar sürüklemelerini ve sonra defnetmelerini vasiyet etmiştir. Tabii kimse buna cesaret edemez. Mübarek naşını bir hasırın üstüne koyup sürüyerek kabri başına getirip defnederler. Görenler cenazenin muazzam bir kalabalıkla kaldırıldığını yazmaktadır.

Kimseye eyvallahının olmaması, kendi hocalarını eleştirmekten çekinmemesi, Kahire'de bir âlimle mahkemeye düşecek denli sert bir kavgaya tutuşması, Fatih'e dahi ismiyle hitap etmesi gibi örnekler de gösteriyor ki, o, karakteriyle adeta 5 asır önce Bediüzzaman Said Nursî'yi müjdelemektedir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Atatürk'ün mal varlığı

Mustafa Armağan 2012.06.10

Atatürk'ün oteli, lunaparkı, gazoz fabrikası, şarap imalathanesi, deri fabrikası, 2 fırını, 4 lokantası, 443 baş sığırı, 13.100 baş koyunu ve 2.450 adet tavuğu olduğunu biliyor muydunuz?

Atatürk'ün mal varlığı konusu, bağışlandığı 1937'den beri bilinse de, 1968'e kadar tartışma gündemine getirilmemiştir. Fethi Naci'nin 1968 tarihli "100 Soruda Atatürk'ün Temel Görüşleri" kitabı bu konuya yer vermiştir. Doğan Avcioğlu "Türkiye'nin Düzeni"nde özet geçmiştir. Nihayet çok okunduğu için Atatürk'ün mal varlığı bilgisini kamuoyuna mal eden eser 1970 Şubat'ında arz-ı endam etmiş kitapçı vitrinlerine: Yazan: İsmail Cem. Adı: "Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi".

Sol hareketlerin bu canlı yıllarında Atatürk ile de sert bir hesaplaşma içine girilmişti; yani o tarihte sol, henüz Kemalizm'e eklemlenmiş değildi. Atatürk devrimlerini 'sol devrim'in bir aşaması kabul ediyor ve aşılması gerektiğini savunuyorlardı. Tabii Cumhuriyet'in ilk yıllarında solun devlet eliyle ezilmesini de bir tür tabii afet gibi değerlendiriyorlardı.

Atatürk'ün 11 Haziran 1937'de Hazine'ye devrettiği ve kendisi tarafından çıkarılan mal varlığı dökümünün orijinaline Başbakanlık Arşivi'nde ulaştım ve tam ve hatasız bir şekilde burada yayımlayacağım. Ancak önce Türkiye'de Atatürk'ün ne kadar ciddiye alındığına dair birkaç cümle.

Fethi Naci bazı hatalarla "Söylev ve Demeçler"i'n 4. cildinden alıyor listeyi. İsmail Cem de listeyi Naci'den aktarıyor ama kaynağını yanlış yorumlayarak onun bu bilgileri Mazhar Leventoğlu'nun "Atatürk'ün Vasiyeti" kitabından aldığını yazıyor. Derken Cem'in kitabı da başkalarına 'kaynak' oluyor! ve aynı hatalar devam edip gidiyor. Kimse gidip Başbakanlık Arşivi'ndeki orijinaline bakma zahmetine katlanmadığı için liste yalan yanlış yayımlanıp duruyor.

Biri de şu listenin orijinalini yayımlayıp tartışmalara son vermiyor ne yazık ki. Aşağıdaki liste, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nde bulunan orijinal belgeden alınmış olup mesela önceki yayınlarda "çelik fabrikası" diye geçen ibarenin aslında "çeltik fabrikası" olduğu gibi vahim hataların düzeltilmiş şeklidir.

Hazırlattığı ve altına imza attığı listeye göre Atatürk Ankara'da Orman, Yağmurbaba, Balgat, Macun, Güvercinlik, Tahar, Etimesgut ve Çakırlar çiftliklerinden oluşan Orman Çiftliği ile Yalova'daki Millet ve Baltacı, Silifke'deki Tekir ve Şövalye çiftliklerinin, Hatay Dört Yol'daki portakal bahçesi ile Karabasamak çiftliğinin, ayrıca Tarsus'taki Piloğlu çiftliğinin sahibidir.

Atatürk, Hazine'ye bağışladığı malları 6 kalemde topluyor. İlk kalem, arazidir. Buna göre toplam 154 bin 729 dönüm araziye sahip olduğunu öğreniyoruz. Ayrıntılar şöyle:

- A)** 582 dönüm meyve bahçeleri,
- B)** 700 dönüm fidanlık (650 bin adet fidan),
- C)** 400 dönüm Amerikan asma fidanlığı (560 bin adet kök bağ çubuğu),
- D)** 220 dönüm bağ (88 bin adet bağ kütüğü),
- E)** 375 dönüm sebze bahçesi (Fethi Naci'de 370 çıkmış),
- F)** 220 dönüm zeytinlik (6.600 ağaçlık),
- G)** 1.654 ağacın bulunduğu 17 dönüm portakallık (F. Naci 27 dönüm demiş),
- H)** 15 dönüm kuşkonmazlık, 100 dönüm park ve bahçe ile 2.650 dönüm çayır ve yoncalık,
- İ)** 1.450 dönüm orman, 148 bin dönüm tarıma elverişli arazi ve meralar.

Sonra bina ve tesisler geliyor. Buna göre 51 adet binanın sahibi olduğunu yazıyor Atatürk.

- A)** 45 adet yönetim binası ve ikametgâhı,
- B)** 7 adet 15 bin baş koyun kapasiteli ağıl,
- C)** Aydos ve Toros yaylalarında kurulan 6 adet mandıra, 8 adet at ve sığır ahır,
- D)** 7 adet ambar, 4 adet samanlık ve otluk, 6 adet hangar ve sundurma,
- E)** 4 adet lokanta, gazino ve eğlence yerleri, lunapark, 2 adet fırın, 2 adet sera.

3. kısımda fabrika ve imalathanelerini sıralıyor. Belgeden Atatürk'ün birer adet bira, malt, buz, soda ve gazoz, deri, tarım aletleri ve demir fabrikası ile biri Ankara'da, diğeri Yalova'da olmak üzere 2 adet modern süt fabrikası bulunduğunu öğreniyoruz. Ayrıca yine Ankara ve Yalova'da birer geniş yoğurt imalathanesi, yılda 80 ton şarap üretme kapasitesine sahip bir şarap imalathanesi, elektrikli bir değirmeni, İstanbul'daki bir çeltik fabrikasında yüzde 40 hissesi, her biri 15'er ton kaşar, 1.000 teneke beyaz peynir, 600 teneke tuzlu yağ yapmaya elverişli 2 imalathanesi faal haldeymiş.

"Umumi tesisat" başlığı altında şu bilgilere yer verilmiş:

- & **A)** Ankara ve Yalova'da iki tavuk çiftliği,
- B)** Yalova'daki çiftliğinde iki özel iskele ve liman tesisatı,
- C)** 3'ü Ankara'da, 2'si İstanbul'da olmak üzere 5 adet satış mağazası,
- D)** Orman Çiftliği'nde kanalizasyon, sulama, telefon ve elektrik tesisatı, küçük beton köprüler, özel yollar, içme ve su dağıtım şebekesi; Yalova ve Tekir çiftliklerinde de benzer tesisat.
- E)** Orman Çiftliği'nde çiftlik müzesi ile ufak çaplı bir hayvanat bahçesi tesisatı.

Listenin en ilginç kısmını ise canlı hayvanlar oluşturuyor. Buna göre Atatürk'ün,

- A)** Kıvırcık, merinos, karagül, karaman cinslerinden 13.100 baş koyunu,
- B)** Simental, Hollanda, Kırım, Jersey, Görensey, Halep ile yeni üretilen Orman ve Tekir ırklarından 443 baş sığırı,
- C)** İngiliz, Arap, Macar ve yerli ırklardan 69 adet koşu ve binek atı, 58 adet çoban merkebi,
- D)** Legorn, Rhode Island ve yerli ırklardan 2.450 adet tavuğu varmış.

Liste bitmedi henüz. Son olarak sıra cansız demirbaşlarda. .

Atatürk'ün cansız mal varlığı arasında 16 traktör, 13 harman ve biçerdöver makinesi ve o günün fiyatlarıyla 66 bin lira değerinde (bu rakam önce yazılıp sonra karalanmış) "bilumum" ziraat alet ve edevatı, 35 tonluk bir adet deniz motoru (Yalova Çiftliği'nde), 5 adet kamyon ve kamyoneti, 2 adet binek otomobili ile 19 adet çiftliklerin servislerinde çalıştırılan binek ve yük arabası bulunuyormuş.

Özetlersek Atatürk'ün 154 bin 729 dönüm araziye; belgede 51 yazıyor ama benim hesabıma göre 91 binaya; 6 fabrika, 5 imalathane, 1 değirmen ve 1 çeltik fabrikası ortaklığına; 2 tavuk çiftliğine, iki özel iskeleye, 5 mağazaya, çeşitli sulama vs. tesisatına, köprülere, müzeye ve hayvanat bahçesine; binlerce koyun, sığır, at ve tavuğa; traktör, deniz motoru, kamyon, kamyonet, otomobil ve servis araçlarına sahip olduğunu görüyoruz.

Sen ne diyorsun? diyenlere, gidin, laik ve Kemalist olduğundan kuşku duymadığınız İsmail Cem'in kitabını okuyun diyorum. İsmail Cem'in, Mustafa Kemal'in 1923'te Balıkesir'de söylediği şu sözleri sansürlemesi ne anlama geliyor, iyi düşünün:

"Kaç milyonerimiz var? Hiç. Bundan dolayı biraz parası olanlara da düşman olacak değiliz. Tersine memleketimizde birçok milyonerlerin, hatta milyarderlerin yetişmesine çalışacağız."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Atatürk'ün bilinmeyen kız kardeşi

Mustafa Armağan 2012.06.17

Atatürk: Yazılarak unutturulan lider. Yazılması istenenler köpürtülerek, istenmeyenler sükûta büründürülerek unutturulan demek daha doğru.

Hakkında yazılan binlerce kitap, makale ve derlemenin onun üzerini toz, hatta toprak bulutuyla kaplamış bulunması, bugünün olduğu kadar geleceğin tarihçisini de deveye hendek atlatmak ya da bu diyara hiç uğramamak seçeneklerinden birini tercihe zorlayacaktır.

Misal mi? Geçen hafta Başbakanlık Arşivi'ndeki aslını yayınladığım Atatürk'ün hazineye bağışladığı çiftlikleri (ki mal varlığının sadece bir kısmıydı). Tarihçilik ilk, orijinal kaynağa ulaşmaktır. Peki onun ekmeğini yiyen bu kadar kurum olduğu halde çiftlik meselesini burunlarının dibindeki Cumhuriyet Arşivi'nden incelemeye neden yanaşmamışlardır?

Önümde Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu gibi şatafatlı bir unvana sahip kurumun Atatürk Araştırma Merkezi tarafından 2006'da yayınlanan "Atatürk Orman Çiftliği'nin Tarihi" kitabı duruyor. Yazarı da bir prof.: İzzet Öztoprak. Üstelik metin kısmı 134 sayfa tutan bu kitabı iki prof. da incelemiş! Gelgelelim geçen hafta düzelttiğim maddi bir hata aynen bu 'bilimsel' eserde de tekrarlanmış. Güya Atatürk bir 'çelik' fabrikasına ortakmış. Hayır efendim, çelik değil, 'çeltik' fabrikasına ortaktı. Düzelt düzeltebilersen.

Aynı takım hücum üstüne hücum tazeliyor. Vay efendim, daha ne istiyorsun, bak ne güzel çiftliklerini hazineye bağışlamış vs. Ben bu kadar mal varlığını nereden edindiğini sorgulamadım ki? Sadece belgedeki dökümü aktardım. Dökümü verince akla bu sorunun geleceğini pekala biliyorlar çünkü ve hemen savunmaya geçiyorlar. Oysa asıl soruları bu haftaya saklamıştım:

1) Atatürk 155 bin dönüm arazi, şu kadar inek, koyun, tavuk (ve yazmayı unuttuğum 58 adet merkep) vesaire demirbaşları Hazineye hangi şartlarda devretmişti?

2) Devretmeseydi bu mallar kime veya kimlere kalacaktı?

İlk sorudan başlayalım.

İsmet İnönü'nün "Hatıralar"ı (Bilgi Yay., 3. baskı, 2009, s. 544-545) çarpıcı bir iddiayı dile getirmekte. 'En yakın arkadaş' diye sunulan İnönü'ye göre Atatürk, Orman Çiftliği'ni Tarım Bakanlığı'na (Ziraat Vekaleti) satmaya çalışıyormuş. Buna itiraz etmiş. Çiftliklerde hükümet ve devletin de büyük emeği bulunduğunu, dolayısıyla "hazine yardımı ile meydana gelmiş bir eseri tekrar hazineye satma"nın doğru olmayacağını söyleyen İnönü'ye Atatürk "Öyleyse ne yapayım?" diye sormuş. O da "Bilmiyorum" demiş. Bunun üzerine Atatürk "Vereyim ama nereye vereyim?" diye sormuş. İnönü de "Hazineye ver" diyerek çiftliklerin hazineye devrinin kendi tavsiyesi üzerine gerçekleştiğini anlatmış. İnönü bombanın pimini çekmeyi ihmal etmez:

"Aslında çiftliği elden çıkarma(sı)nın bir sebebi de zarar etmesi(ydi). Ondan kurtulmak için satış muamelesi düşünüyor."

Yani zarar eden çiftliği devlete satarak zarardan kurtulmak istemektedir Atatürk. Bunu kim söylüyor? Devrin Başbakanı. Nerede söylüyor? Sabahattin Selek'e anlattığı hatıralarında. Başka ne söylediğini merak ettiniz mi? Öyleyse özetleyerek okumaya devam:

"İkincisi, çiftlik hazineye devrediliyor, fakat bira fabrikası devredilmiyor. Pekala dedim, sahibi Atatürk olduğu için Tekel (İnhisar) Bakanlığı Atatürk ile mukavele imzalayacak. Atatürk'le konuştum. Bakanlıkla mukavele yapacaksınız dedim. Güldü. 'Nasıl olacak?' dedi. 'Bu olmayacak. Karşı karşıya geçeceğiz de devlet başkanı ile hükümet olarak tekel mukavelesi yapacağız, olmaz bu' dedim."

İnönü'nün söylediklerinde iki önemli nokta öne çıkıyor: 1) Atatürk çiftlikleri zarar ettikleri için devlete satmak istiyor ama buna kendisi engel oluyor. 2) Sonunda hazineye bağlıyor ama kâr eden bira fabrikasını listeden çıkartıyor, buna da İnönü engel oluyor. Cumhurbaşkanı'nın bir bakanıyla karşı karşıya geçip fabrikası için mukavele imzalayacak olmasındaki çarpıklığı bütün çıplaklığıyla ortaya koyuyor.

İnönü'yü destekleyen bir başka ifadeye, Kâzım Özalp'ın Türkiye İş Bankası Yayınları'ndan çıkan "Atatürk'ten Anılar" kitabında rastlıyoruz. Eski TBMM Başkanı bakın ne yazmış: "Ancak, yapılmış olan büyük yatırımlar nedeniyle borçlar da çoğalmıştı. İsmet Paşa'nın teklifi üzerine Atatürk, çiftliği, geliştirilmesini devam etmek şartıyla, bir milli müessese olarak idare edilmek üzere, borçlarıyla beraber hükümete devretmeye razı olmuştu."

Şimdi diğer soruya geçebiliriz: Çiftliklerini hazineye bırakmasaydı ne olacaktı? Söyleyeyim: Tek yasal varisi olan kız kardeşi Makbule Hanım'a kalacaktı! Makbule Hanım o tarihte tüccar ve fabrikatör ve dahi milletvekili Mustafa Mecdi Boysan'la evliydi.

Genellikle pasif ve ketum bir kadın olarak sunulan Makbule Hanım'ın dinî konularda farklı bir tavır içinde olduğunun en azından 3 örneğini biliyoruz. Birincisi, 19 Kasım 1938 sabahı Dolmabahçe Sarayı'nda cenaze namazının kılınmasında ısrar eden kişinin Makbule Hanım olduğunu, hatta 1953'te Anıtkabir'e götürülmek üzere tabutu açıldığında içine Arapça bir dua yazılı kâğıdı koymak istediğini biliyoruz.

Ayrıca Falih Rıfkı Atay "Çankaya"sında (Atatürkçü olsam ilk isim bu kitabı yasaklatmak olurdu!) Serbest Fırka'nın faaliyette olduğu yıllarda Atatürk'ün kulağına gelen 'en acı haber'den şöyle bahseder: "En yakınlardan birinin

Yalova köylerinde, kendi aleyhinde, DİN PROPAGANDASI YAPMIŞ OLMASI idi (1)." Diyeceksiniz ki, ne var bunda, isim vermiyor ki! Siz öyle zannedin, "Çankaya"nın 1969 baskısının 574. sayfasındaki 1 nolu dipnotta şu cümle yazılıdır: "Yapan kız kardeşi idi." Gördünüz mü Atatürk'ün o pasif ve suskun kız kardeşini? Serbest Fırka'ya girince Yalova köylerinde ağabeyi aleyhine din propagandası yapmış. Bunu da bir kenara yazın.

Şimdi bilinmeyen bir başka tarafını gündeme getireceğim Makbule Hanım'ın. 8 Kasım 1952 tarihli "Resimli 20. Asır" dergisinde gazeteci Kandemir'in kendisiyle yaptığı bir söyleşi yayınlanır. İçini döker zavallı kadın. Kocasından boşanmıştır. Ne arayanı vardır, ne soranı. "Hayatta yapayalnız kaldım" der, "Allah'tan başka hiç, hiç kimsem yok. Şu evde, ÖMRÜM KUR'AN VE İBADETLE GEÇİYOR. Bir de O'nun sesi kulaklarımda."

Siz hiç Makbule Hanım'ın ömrünün namaz kılarak ve Kur'an okuyarak geçtiğini yazan bir Atatürk kitabı okudunuz mu? Okumadınız muhtemelen ama sağlığında yayınlanan bu söyleşisinde öyle diyor. Başka ilginç şeyler de diyor: Annem Zübeyde Hanım'ın mezarı başına bir taş dikilsin demişti abim, onlar ise götürüp bir kaya parçası koymuşlar. "Böyle yapacaklarını bilseydi herhalde razı olmazdı."

Atatürk'ün, İnönü'nün oğullarına mirasından para bıraktığı vasiyete inanmadığı türünden yenilir yutulur olmayan şeyler de söylüyor ama bu kadarı bile Makbule Hanım'ı tanımadığınızı göstermeye yeterli. Neyse, ben şu "Din propagandacısı" üzerinde biraz çalışayım izninizle.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Atatürk'ün kız kardeşini CHP dışlamış, DP sahip çıkmıştı

Mustafa Armağan 2012.06.24

Yakın tarihin restorasyonu, daha doğru bir deyimle sağlığına kavuşturulması şart. Ne kadar yıldırmaya ve susturmaya çalışırlarsa çalışsınlar bu olacak.

Er veya geç. Zira "Biz sussak hakikat susmayacak..." Atatürk'ün kız kardeşi Makbule Hanım 1956 Ocak'ına kadar sağdı. Bir kukla muamelesi yaptıkları bu kadıncağızın en büyük kabahati, dindar olması ve Tek Parti yönetimine, hele hele İsmetizm'e boyun eğmemesiydi.

Geçen hafta da yazdığım gibi, Serbest Cumhuriyet Fırkası'na, yani abisinin Fethi Okyar'a kurdurduğu partiye girdikten sonra (dikkat! 1930 yazındayız) Atatürk'ün yürüttüğü din politikasını açıkça eleştiren de Makbule Hanım'dı (Faliş Rıfkı gibi bir muhalifi yazmasa ben de sizin gibi inanmayacaktım).

Makbule Hanım, İsmet İnönü'yü Serbest Fırka'yı kapattırmasından beri sevmezdi. Zaten cumhurbaşkanlığı döneminde de araları pek iyi değildi. Atatürk'ün bütün çevresi gibi itilip kakılmıştı. Ta ki Celal Bayar Çankaya'ya çıkana kadar... Pek bilinmez ama Bayar, Makbule Hanım'la yakından ilgilenmiş, evine her gün Köşk'ten yemek ve çiçek göndermişti. Hatta Makbule Hanım'ı hastanede kendi yattığı lüks odaya yatırıp her türlü ihtiyacını karşıladığını biliyoruz. Ayrıca kendisine vatani hizmet tertibinden 1000 lira maaş bağlayan da ağabeyinin kurduğu CHP değil, Demokrat Parti olmuştur. İnönistlerin Makbule Hanım hakkında tek kelime etmeye yüzü

olmamalı bence. Zira Atatürk'ün kız kardeşi bakın ne demiş 1952 Kasım'ında: "Meğer İsmet Paşa, daha fırka doğarken ölümünü tacil edecek (çabuklaştıracak) bütün tertibatı almış bulunuyormuş... Günün birinde baktım ki, İsmet Paşa'nın Serbest Fırka kılığına sokturmuş olduğu hamalları, şunları bunları kamyonlara doldurarak bizim tarafımızda nümayişlere sevk ediliyor. Bunlar Serbest Fırka lehinde ayaklanmış gibi gösterilerek "İşte bakın... Bu fırka başımıza gaileler açacak" deniyordu. Bunu o anda ağabeyim bile bilmiyordu. Ancak Samsun Belediye Reisi öldükten sonra bu sır meydana çıktı. Fakat iş işten geçmişti."

Atatürk'e hediye edilen Eğridir'deki Can Adası'nın Makbule Hanım'a miras kaldığı ve onun da adayı bir şirkete sattığı haberi (Cumhuriyet, 16 Kasım 1971).

Makbule Atadan'ın, ağabeyi Atatürk'ün millete bağışladığı çiftliklerden hakkı olan parseli geri almak için açtığı dava Cumhuriyet'e böyle yansımış.

Makbule Hanım o gün öyle şeyler anlatmış ki Kandemir'e, siyasî tarihçilerimizin bunları mutlaka bulup okuması lazım. İsmet Paşa ve etrafındaki ekibin muhalefete düşman olduklarını bu söyleşi kadar netlikle aktaran metin zor bulunur. Neyse, biz okumaya devam edelim Makbule Hanım'ın anlattıklarını: "Serbest Fırka feshedildiği sırada Çankaya'da bulunuyordum. Ağabeyimle otururken İsmet Paşa geldi. Sinirli görünüyordu. Bana pür-hiddet "Hanımefendi, siz demişsiniz ki, Serbest Fırka'ya ben ağabeyim emir verdi de girdim" deyince ağabeyimin (yani Atatürk'ün) renginin attığını gördüm."

Demek ki İsmet Paşa'nın Atatürk'e hücum etme şekli buymuş. Öğrenmiş olduk. Rengini bile attırabiliyormuş onun. Başka? Bir de şu cümleleri okuyun derim: "İsmet Paşa'nın başbakanlığı devam ederken ahbablarım, yakın dostlarım, ağız birliği etmişcesine 'Atatürk memleketi kurtardı. Sonra cumhurbaşkanlığına çekildi. İsmet Paşa hükümeti oldu bu' diye şikâyetlerde bulunurlardı. Ben de bunu kendisine söyledim. Hiç unutmam, 'Başbakanlığa geçmek için cumhurbaşkanlığından çekilmek istedim. Fakat bu görevi kime teklif ettimse bir türlü kabul ettiremedim' demişti."

Buna karşılık Atatürk'ün "kızı" mı yoksa "eşi" mi olduğu bir türlü aydınlatılamayan Afet İnan'dan hiç mi hiç hazetmediğini de anlıyoruz Makbule Hanım'ın. Biraz şifreli ama okunmaya değer bir parçadır aşağıdaki:

"Afet'e Darülaceze'den 4-5 yaşında bir çocuk vermişlerdi. Bu bacaksız hepimizin sigaralarını yakarken ağabeyimin Foks ismindeki köpeğine de kibrit çakar, hayvancağızı ürkütürdü. Bu hali dikkatle seyreden ağabeyim 'Bu köpek bu kızdan çok temizdir, anladınız mı?' diye etrafındakilerin yüzüne bakardı. Ben onun o manalı bakışıyla ne demek istediğini anlardım... Siz de anladınız mı ne demek istediğini?"

Anlamadık Makbule Hanım anlamadık ama anlar gibi olduk. Belki bir Atatürk uzmanı çıkar da anlatır ne demek istediğini. Ben kaynaklarıyla Makbule Hanım hakkında bulduklarımı aktarıyorum. İsteyen bunlardan ne mana çıkartıyorsa çıkartsın.

Bu arada Atatürk'ün serveti konusunda bilmediğimiz neler varmış neler! İşte her biri gündeme bomba gibi düşecek haber başlıkları:

-20 Mart 1930'da Atatürk'e Eğridir'e gelişinde bir hektarlık ada hediye edilmiş! Adı Can Adası. Fakat Atatürk bunu millete bağışlamamış, Makbule Hanım'a miras bırakmış. Makbule Hanım ne yapmış peki? O da özel bir

şirkete satmış. (Ben ilerici "Cumhuriyet" gazetesinin yalancısıyım. Merak eden 16 Kasım 1971 tarihli nüshasına baksın.)

- "Atatürk'ün kız kardeşi Hazine aleyhine dava açtı." "Cumhuriyet" in 25 Aralık 1954 tarihli ilk sayfasında çıkan bu habere göre Makbule Hanım, ağabeyinin Hazine'ye bağışladığını bildiğimiz Orman Çiftliği'nin tahminen 100 bin m²'lik kısmının kendisine ait olduğu iddiasıyla dava açmış. Nasıl olmuşsa olmuş, bir parselin tapusu Hazine'ye intikal etmemiş. İşte yukarıda kendisine bir ada miras kalan Makbule Hanım, bu parsele de göz koymuş. Değeri, 1954 fiyatlarıyla tam 1 milyon liraymış.

- 'Bu kadar da olmaz' demediyseniz henüz, şimdi diyeceğinizden eminim, zira aynı gazetenin ertesi günkü nüshasında Orman Çiftliği'ne 10 kişinin daha dava açtığını okuyoruz. Haber aynen şöyle devam ediyor: "Öğrendiğimize göre Orman Çiftliği ve dolayısıyla Hazine aleyhine açılan davaların adedi gün geçtikçe fazlalaşmaktadır. Halen 10 kadar davada davacılar çiftliğin takriben (yaklaşık) yarısından fazlasının kendilerine veraset suretiyle intikali lazım geldiğini ve arazinin, çiftliğin kuruluşu sırasında NORMAL BİR SATIŞLA ALINMADIĞINI iddia etmektedirler. Hatta (sıkı durun şimdi) açılan davalardan biri, davacılar tarafından kazanılmış, Temyiz (Yargıtay) de tasdik etmiştir." Gazete, Hazine'nin kaybettiği arazinin yerini de söyleyerek değerinin tam 7 milyon lirayı bulduğunu ekliyor.

1954'te açılan bu iki dava bize Atatürk Orman Çiftliği'nin satın alınma şeklinde de bit yenikleri olduğunu göstermiyorsa neyi gösteriyor değerli a dostlar? Millet 1950'den sonra uyanmış, hakkını geri almaya çalışıyor. Hazine'ye bağışlandığı için geri verilmeyeceğini zannedenler de fena halde yanlış oluyor. Atatürk'ün kız kardeşi dahil olmak üzere mağdurların ancak DP döneminde mahkemelere başvuruyor olması da yeterince anlamlı değil midir? Çünkü 1950 yılı siyasetin ve hukukun restorasyonuydu. 2000'li yıllar ise tarihin ve darbeciliğin restorasyonuna sahne olacaktır. Tarihin mülkiyeti yeniden milletin üzerine geçinceye kadar devam edecek davamız. Böyle biline!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Bursa Nutku'nu sömürmekten vazgeçin artık

Mustafa Armağan 2012.07.01

Defalarca yazdık, bu gidişle yine yazacağız galiba. Neden mi bahsediyorum? Şu 'Bursa Nutku' diye Atatürk'e attettikleri 'darbe bahanesi'nden tabii ki.

Baksanıza, 'Yeni' CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu partili gençlere 'Bursa Nutku'nu ceplerinizden sakın 'ayırmanın' talimatını geçmiştir. Böylece eskiyivermiş söylemi.

Yıllardır dile getiriliyor: Yok böyle bir 'nutuk'. Hem de kimler tarafından dile getiriliyor, söylesem şaşarsınız: Kemalist kanadın mücahitlerinden Kılıç Ali, Falih Rıfkı Atay ve Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği yapmış Prof. Hikmet Bayur, Atatürk'ün Dışişleri Bakanlarından Tevfik Rüştü Aras ve başkaları böyle bir nutkun varlığından haberdar olmadıklarını, dahası, bu konuşmanın içerik olarak tutarsız ve anlamsız olduğunu, Atatürk'ün aynı gün 'Konuyla Cumhuriyet adliyesi ilgilenecektir' deyip akşama da 'Polis, jandarma dinlemeyip ayaklanın' talimatı veremeyeceğini dillendirdiler ama bir kere darbe virusü girdi mi kolay temizlenmiyor.

O kadar kolay temizlenmiyor ki, eski Genelkurmay Başkanlarından İsmail Hakkı Karadayı, komisyonadaki ifadesinde Menderes'in en büyük hatasının 'ezanı aslına çevirmek' olduğunu hâlâ söyleyebiliyor. Bir bakıma 27 Mayıs darbesini tezgâhlayanlar gibi ezanı darbenin nedenlerinden biri gibi göstermeye çalışıyor. Aradan 62 yıl geçmiş, affetmeyen o kin devam ediyor 'ezan şehidi' Menderes ve arkadaşlarına karşı.

Peki 'bursa nutku' nedir?

1947 yılında İstanbul'da Şaka Basımevi'nde basılan ve hepi topu 24 sayfalık bir kitapçığın başının altından çıkıyor bütün bu işler. İşin ilginç yanı, kitabın yazarı Rıza Ruşen Yücer bile böyle bir konuşmaya şahit olduğunu yazmıyor, yazdıklarını kimden aktardığını belirtmiyor, toplantıda kimlerin olduğunu bilmiyor vs. Üstelik kitabın başına şu notu düşmeyi ihmal etmiyor: "Naklettiğim fıkra ve hâtıralar gerçekten olmuş mudur? Bunu da kesin olarak temin (garanti) edemem. Ben sadece işittiklerimi duyduğum şekle sadık kalarak naklettim."

Atatürk'ün ölümünden 9 yıl sonra çıkan ve çoğu fıkravarî hikâyelerden ibaret olan bu 24 sayfalık kitapçığı yazan Bursa Nutku'nun gerçekten olup olmadığından emin değilse daha bu işi kurcalamanın anlamı nedir?

Ancak bu sözde nutkun 27 Mayıs darbesine giden yolda hatırlanması da ilginçtir. Bu nutuk acaba 1947'de yayınlandığı zaman neden sessiz kalmıştı CHP'liler? İşlerine gelmediği için olmasın? Eğer o zaman halk bu nutku ciddiye alacak olsa Tek Parti iktidarını devirmek için yollara düşmesi gerekmez miydi? Düştüğü zaman da Arslanköy olayında olduğu gibi toptan derdest edilip hapse atılmaları, aylarca çoluk çocuk işkence görmeleri pek sürpriz sayılmazdı değil mi?

Şimdi CHP'lilerin pek bir ciddiye aldıkları Falih Rıfkı Atay'ın "Bursa Nutku Üzerine" başlıklı yazısından bazı pasajlar aktaracağım. Bakın Atay, 12 Aralık 1966 günü Dünya gazetesinde Bursa Nutku'nun aslı astarı olmadığını nasıl açık seçik bir şekilde ortaya koymuş.

Atay, Atatürk'ün aslında "Meşruiyetçi" olduğunu, yani darbecilikle değil, meşru yollardan iktidara gelmeyi prensip haline getirdiğini söyledikten sonra Bursa Nutku'nun uydurma olduğunu savunanlara hak veriyor ve sözlerine şöyle devam ediyor:

"Gerçekte Atatürk'ün gençliğe tek vasiyeti Büyük Nutuk'un sonundadır. Hem o sözler Türkçe ezanın Arabcaya çevrilmesi hareketine karşı söylenmiştir. BURSA NUTKUNU SÖMÜRENLER ACABA ARABCA EZAN OKUNAN MİNARELERE DOĞRU BİR YÜRÜYÜŞÜ HATIRA GETİRMİŞLER MİDİR? (...) Atatürk bir kanun ve devlet otoriteci idi. Onlara karşı gelenlere nasıl davrandığını da devrinin tarihi gösterir. Hele ezanın Türkçeden Arabcaya çevrilmesine ses bile çıkarmayan... CHP'nin, Türk gençliğini yalnız bu türlü gericiliklere karşı uyanık tutmak için söylediklerini kendi hesabına kullanmaya kalkışması gülünçtür."

Atay'ın kanaati, Atatürk'ün bu sözleri tam bu manada olmasa bile söylediği ama yayınlanmasını uygun görmediği, bu nedenle de basına yansıtırmadığı yönündedir. Dolayısıyla onun uygun görmediği bir söz de 'Nutuk' olarak değer kazanamaz. Atay ayrıca 10 Nisan 1967'de savcılığa verdiği ifadede aynı tavrını devam ettirmiş ve şunları söylemiştir:

"Bursa Nutku diye Atatürk'ün söylediği bir nutuk yoktur. (...) Bu konuşma ajansa verilmemiştir. Hiçbir kitapta yer almamıştır. Bursa gazetecisinin yazdıkları kulak rivayetleridir. (Atatürk) bütün hayatı mevcut idareye karşı iken (dahi) hiçbir kanunsuz teşebbüse girmemiş olması ile bu otorite bağlılığını göstermiştir. (...) Memlekette anarşi yaratmak kasdı vardır. Atatürk bu kasda alet edilmek istenmiştir."

Gelelim Kılıç Ali'ye. O da 7 Nisan 1966'da Bornova Savcılığı'na verdiği ifadede kitabı yazan şahsı tanımadığını, Atatürk'ün gençliği hükümet otoritesine karşı ayaklanmaya teşvik edecek bir talimat vermediğini ve veremeyeceğini, bunun Atatürk'e saygısızlık olduğunu söylemiş ve "Üzüntüm büyüktür" demişti.

Eski Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri ve İnkılap Tarihi hocalarından Prof. Hikmet Bayur da Bursa Nutku'na en kesin şekilde karşı çıkanlardan. O böyle bir konuşmanın gayri resmi olarak bile olsa yapılmadığı, dolayısıyla uydurma olduğu kanaatindedir. Hükmünü şöyle verir: "(Yücer'e ait) kitaptaki fıkra ve hatıraların tarih ilmi nazarında ve tarih metodu yönünde değerleri sıfırdır." (3 Mayıs 1967 tarihli savcılık ifadesinden.)

Yıllarını Atatürk'ün hizmetinde geçiren Prof. Bayur, bu sözde nutkun 27 Mayıs darbecilerinin bayrağı yapıldığını, CHP ve TİP muhalefетinin ortalığı karıştırmak için onu çıkarları doğrultusunda kullandıklarını yazar. Rıza Ruşen Yücer adlı şahsın hiçbir zaman Atatürk'ün sofrasına oturmadığını, dolayısıyla kimsenin tanımadığı bu şahsın yazdıklarına itibar edilmemesi gerektiğini belirtir. (Savcılık ifadelerini, 1966'da Bursa Nutku'nu yayınlayanlara dava açan zamanın Bornova Cumhuriyet Savcısı A. Osman Kırkyaşaroğlu'nun "Atatürk'ün 'Bursa Nutku' Davası" adlı kitabından aldım).

Son olarak belirtelim ki, bir Atatürkçü Parti kurmaya kalkacak derecede Kemalist olan Prof. Sina Akşin de bir yazısında bu nutkun uydurma olduğunu söylemiştir. ("Atatürk'ün dış siyaset modeli", "Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç", TTK: 1997, s. 277, not 9.)

Bilenler bunları söylüyor. Ama CHP kafası hâlâ için efsane tarafında, çünkü işine öyle geliyor. Aydınlanmacı olduğunu iddia edenlerin sonunda boyunlarına kadar efsaneye gömüldüklerini söyleyen Horkheimer ve Adorno haksızlar mıymış?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İlk hava şehitlerimizin uçağı da Suriye'de düşmüştü

Mustafa Armağan 2012.07.08

22 Haziran 2012 günü Suriye tarafından Lazkiye açıklarında düşürülen keşif uçağımızın şehit pilotları Yüzbaşı Gökhan Erten ile Teğmen Hasan Hüseyin Aksoy'un cenaze töreni duygusal anlara sahne oldu.

Peki 98 yıl önce ilk hava şehitlerimizi de Osmanlı döneminde Suriye topraklarında kaybettiğimizi ve Şam'da 10 bin kişinin katıldığı kalabalık bir törenle toprağa verdiğimizizi biliyor muydunuz?

Fatih'te bir parkın içinde bulunan sessiz anıt, bize bir şeyler söylemek ister gibi huzursuzdur. Öğrencilik yıllarımdan beri önünden geçip gittiğim, ağaçlarının hışırtısını içtiğim bu parkın, bizi geçmişimize bağlayan en hüzünlü ama aynı zamanda en meraklı köprülerden biri olmak için yanıp tutuştuğunu sonraları öğrenecektim.

Dünyada ilk uçağın 1903'ün Aralık ayında yerden yükselmeyi başardığını biliyoruz. Amerikalı Wright kardeşlerin açtığı bu çığır kısa zamanda Avrupalıların ilgi odağı haline gelmiş ve ilk uçuş denemeleri 1906'da gerçekleştirilmiştir. Osmanlı da ilgisiz kalmayacaktır buna. Tam 3 yıl sonra, 1909'da yine bir aralık günü Baron de Catters adlı Belçikalı bir asilzadenin İstanbul semalarındaki uçuş tecrübesini başarıyla tamamladığını

öğreniriz. Ancak pilotların henüz acemilik yıllarıdır; kazalarla karşılaşılması normaldir. Baron'umuz tam 3 defa ertelediği uçuşta Taksim Meydanı'ndan havalanmışsa da, uçağı Pangaltı'da bir evin damına çakılmıştır.

Sınırlarımız içindeki ilk uçak kazasıdır bu. Ancak ilk adım atılmıştır bir kere. Arkasının gelmesi kaçınılmazdır. Özellikle de devrin Genelkurmay Başkanı (Erkân-ı Harbiye Reisi) Mahmud Şevket Paşa işin peşinde olursa.

Havacı subaylar Almanya, İngiltere ve Fransa'da tahsil görürken, halktan lâne-i Milliye adı altında para toplanır ve Avrupa'dan 2 adet uçak satın alınır. Birisi, doğrudan yardım kampanyasının adını almıştır (Muavenet-i Milliye), öbürüne ise Prens Celaleddin adı konulmuştur.

Derken bugün Yeşilköy'deki Atatürk Hava Limanı'nın bulunduğu mahalde ilk uçak tesislerimiz yükselmeye başlar. Eylül 1913'e geldiğimizde Fransız Hava Kulübü'nden 3 uçağın Osmanlı semalarında giriştikleri kıran kırana bir yarışa sahne oluruz. Çeşitli şehirleri gezerek Kahire'ye kadar ulaşan (yine bir aralık ayında ama bu defa 1913'teyizdir) ve İslam âlemine moral pompalayan bu uçaklar, hiç işe yaramasa bile, Osmanlı ordusunun Balkan Harbi'nde yaralanmış gururunu tamir eder.

Bu 'gâvur meydan okuması'na mutlaka bir cevap verilmeli, Müslümanların yarışta geri kalmadıkları cihana ispat edilmelidir. Osmanlı pilotları İstanbul-Kahire arasında tam 2.500 km uçacak ve bu büyük yarışta "Biz de varız!" diye yazacaklardır göklere.

Enver Paşa'nın özel isteği üzerine 8 Şubat 1914'te Yeşilköy'den havalanan Muavenet-i Milliye'nin pilotu Yüzbaşı Fethi Bey'dir, yardımcısı da Teğmen Sadık Bey. Arkalarından Üsteğmen Nuri Bey'in kullandığı ve gözcülüğünü İsmail Hakkı Bey'in yaptığı Prens Celaleddin havalanır. Kılıç-kalkan ve ok-mızrakla başlayan macerası sonunda Osmanlı, göklere de tırmanabildiğini göstermek azim ve kararlılığındadır.

Fethi Bey uçağıyla Toroslar'ı aşmayı başarmış, önce Adana'ya, sonra da Halep'e inmiştir. 2 hafta boyunca Şam ve Beyrut'ta gösteri uçuşlarına katılan ve milleti coşturan Fethi ve Sadık Beyler, 27 Şubat günü Şam'dan Kudüs'e gitmek üzere havalanırken, bunun son uçuşları olduğunu elbette bilemezlerdi.

Kudüs'te havaalanında toplanmış olan tam 80 bin kişi, inecek olan "Osmanlı kuşu"nu beklemektedir heyecanla. Ancak nafile. Zira Fethi ve Sadık beylerin uçağı 80 km kadar uçtuktan sonra Taberiye Gölü civarındaki Cehennem Vadisi üzerinden geçerken kuvvetli bir hava akımına kapılmış ve mürettebatı kayalara çarparak şehit olmuşlardır. (Kaynaklara göre kazanın sebebi kesin olarak anlaşılamamıştır.) Şehitlerin kayalıklarda bulunan cenazeleri, 10 bin kişinin katıldığı muhteşem bir merasimle Şam'da Emeviye Camii'nin yakınındaki "Şarkın en sevgili Sultanı" Selahaddin Eyyubî'nin ayak ucuna defnedilmiştir. Mısırlı şair Hafız İbrahim'in şehitlerimize "Burak'ın yolcuları" diye hitap ettiğini belirtelim. Şimdi bol bol nutuk atıyoruz, şairlerimizin dili kesiktir. (Bu arada Muğla'nın Fethiye ilçesi de adını Fethi Bey'den almıştır.)

Kahire'ye uçma emri, bu defa arkadan gelen Prens Celaleddin uçağına verilir. Üsteğmen Nuri ve arkadaşı İsmail Hakkı beyler, 11 Mart günü Yafa'dan havalandıklarında binlerce kişi arkalarından el açıp duaya durmuştur. Ne var ki, onlar da aynı feci akıbetten kurtulamayacaklardır. Bu defa uçak daha tam havalanamadan denize gömülmüş, Üsteğmen Nuri Bey tıpkı Gökhan ve Hasan Hüseyin beyler gibi denize düşerek şehit olmuş, yoldaşı İsmail Hakkı Bey ise son anda kurtarılmıştır.

Yine kalabalık bir cenaze alayı Nuri Bey'i arkadaşlarının yanına defn edecek, böylece havacılık tarihimizin ilk şehidleri Şam-ı Şerif'in evliya kokulu toprağına emanet edilecektir.

Osmanlı azmi bu, kolay kırılır mı? Görevin tamamlanması için üçüncü uçak satın alınır. Salim ve Kemal adlı iki yüzbaşı, Ertuğrul adı konulan uçakla yola çıkarlar. Aksilikler yine yakalarını bırakmaz. Edremit yakınlarında ağaçlı bir bölgeye zorunlu iniş yaparlar ve uçakları kullanılmaz hale gelir. İşe bakın ki, bu defa Edremitliler

aralarında topladıkları parayla yeni bir uçak satın alarak hava kuvvetlerimize bağışlarlar. Görevi tamamlamak, Edremit adı verilen bu Bleriot marka uçağa nasip olacaktır.

Beyrut'a gemiyle götürülen Edremit, 1 Mayıs'ta Kudüs semalarında gözükür. 3 bin kişilik bir cemaatle Mescid-i Aksâ'da kılınan şükür namazı, halkın heyecanını doruğa çıkarır. Salim ve Kemal beyler Mayıs'ın 9'unda Kahire'dedirler. Piramitler üzerinden uçan Edremit, halk arasında o denli büyük bir heyecan dalgasına yol açmıştır ki, hakkında kartpostallar çıkarılmış, destanlar yazılmış, sonuçta halkın dikkati havacılığın önemine çekilmiştir. Nitekim bu teknik başarıyı, geniş kapsamlı bir yardım kampanyası taçlandıracaktır.

6 Temmuz 2012 günü Malatya'da düzenlenen hazin cenaze töreni, 98 yıl önce yine Suriye'de canlarını feda eden ilk şehit pilotlarımızın hatıralarıyla buluşturmuş oldu bizleri. Tarihimizi 'Osmanlı' ve 'Cumhuriyet' diye bölme heveslilerine tokat gibi bir cevap vererek hem de...

Ünlü mimar Vedat Tek'in projesi olan Fatih Parkı'ndaki Tayyare Şehitleri Anıtı'nın kaidesindeki mermerde, geleneksel Selçuklu ve Osmanlı mimarisinden unsurlar kullanılması dikkat çeker. Onun üzerinde yükselen ucu kırık sütun, havacılarımızın yarım kalan yolculuklarını simgeler. Kaideye işlenen tunç madalyalar ise talihleri yaver gitseydi, Kahire'de boyunlarına asılacak olan madalyaların büyütülmüş birer kopyasıdır. Ayrıca bugünkü İstanbul Üniversitesi'nin kapıları, İstanbul'un minareleri, Beyazıt Kulesi, bir uçak ve Mısır Piramitleri kabartma resimler halinde bize yakın tarihimizden bir şeyler fısıldamaya çalışırlar.

Şehid Türk tayyarecilerinin kabirleri. (sırasıyla Yüzbaşı Nuri Bey, Yüzbaşı Fethi Bey ve Mülazım-ı evvel Sadık Bey) Şam. Selahattin Eyyûbi Türbesi Haziresi'nde.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tokyo Camii'ni Atatürk yaptırmadı

Mustafa Armağan 2012.07.15

Ortalık efsaneden geçilmiyor. Yok Mimar Sinan, Mihrimah'a âşık olmuş da, vuslata eremeyince ona iki cami yapmış da, yok aşkını tül perde haline getirdiği cami duvarıyla göstermiş de...

Dedikodusu hakkında bile bilgimizin bulunmadığı şu sahte aşk hakkında romanlar bile yazıldı ya, helal olsun.

Şimdi de kalkmışlar, Atatürk'e Tokyo Camii'ni yaptırıyorlar! Güya Atatürk Paris Camii'ne yılda 10 bin Frank para gönderiyor, öte Tokyo Camii'ni de yaptırıyormuş. Bir şairden çok efsane imalatçısı olarak çalışan Sunay Akın da iyice coşmuş, "Gezegeenin en doğusunda sabah ezanının okunduğu ilk camiye Mustafa Kemal yaptırdı" diye döktürüyor ekranda. Güya 1894'te İstanbul'a gelen (oysa 2 yıl önce gelmişti) ve 4 yıl kalan (oysa 1914'e kadar aralıklarla 20 yıl kalmıştı) Yamada adlı Japon "1930'lu yıllarda" Ankara'ya gelip Atatürk'ten Tokyo'da bir cami yaptırmasını istemiş. Atatürk de "Ama beyefendi, bu çok güzel bir teklif. Camiyi ben yaptırıyorum." demiş.

Sonra Atatürk Yamada'ya dönmüş ve "Hocam, beni tanımadınız mı? Ben Harp Akademileri'ndeyken (oysa sadece Akademi vardı o zaman) sizden Japonca öğrenmiştim!" demiş. Sonra gelsin alkışlar...

Max Horkheimer ve Theodor Adorno'nun Aydınlanma hurafelere savaş açarken en büyük hurafe imalatçısı haline geldi dedikleri bu olsa gerek! Anlayacağınız, Cumhuriyet'i tek bir kişinin eksenine oturtmak için yapmayacakları 'çılgın'lık yok bunların. Efsaneleri dinleyin ama tarihe kulak verin derim. Asıl onun ne dediği önemli.

Abdülhamid ve Yamada

Topkapı Sarayı Müzesi'ni gezip silahlar bölümüne uğramazsanız olmaz. Osmanlı kılıçları, okları, yayları derken garip bir zırh takımıyla yüz yüze gelirsiniz. Bir Japon miğferi ve zırhıyla süslü kılıcına bakarken altındaki şu yazıyı okursunuz: Yamada Torajiro'nun Sultan II. Abdülhamid'e hediye ettiği zırh takımı ve kılıç. Oracıkta aklınıza şu sorunun çengeli asıllıverir: Japonlar Osmanlı sultanına neden bu değerli hediyeği göndermek ihtiyacını duydular ki?

1880 yılında İmparator Mikado'nun bir akrabası gelir İstanbul'a. II. Abdülhamid bu Asyalı misafirine büyük ilgi gösterir. 7 yıl sonra bu defa Prens Akihito'nun eşiyle beraber yolu düşer İstanbul'a. İmparatorun nişanı ve hediyeleriyle huzura çıkan misafirin ziyaretinden memnun kalan Abdülhamid, 1889'da Ertuğrul gemisiyle mukabele etmek ister. Ne var ki, ertesi yıl feci bir kazada batan gemi, Osmanlı-Japon dostluğunun temelini atar aynı zamanda. Şunu da söyleyelim ki, bu gemi sadece Japonya'ya hediye götürmüyor, aynı zamanda yolu üzerindeki Asyalı Müslümanlara moral kaynağı oluyordu. Nitekim yaşadıkları limanlarda Müslümanların gemiyi Halife'nin bayrağı asılı diye akın akın ziyaret etmeleri görülmeye değer bir manzara teşkil ediyordu.

Japonlar Osmanlı'nın bu jestine nasıl karşılık vereceklerini şaşırmış gibidirler. 1891'de Noda adlı gazeteci topladığı parayı Said Paşa'ya teslim eder. Sinekten yağ çıkaran Sultan onu bırakmaz, Harp Okulu'ndaki öğrencilere Japonca öğretmesini rica eder. 4 Nisan 1892'de bu defa sıra Yamada'dadır. Topkapı Sarayı'ndaki aile yadigârı zırh, miğfer ve kılıcı Sultan'a takdim eder. Japon halkının topladığı paralarını teslim ettikten sonra askeri okul öğrencilerine Japonca öğretme nöbetini devralır.

Bundan sonra Yamada'nın daha çok işadama ve adı konulmamış bir konsolos kimliğiyle çalıştığını görürüz. Nakamura adlı arkadaşıyla İstanbul'da bir mağaza açar. Sultan tarafından nişanlarla ödüllendirilir. Türkiye hakkında Japon basınında yazılar kaleme alır. Sarayı ziyaret etmek isteyen hemşehrilerine aracılık eder. Hatta bugün "Trabzon hurması" diye bilinen meyve fidanlarını Abdülhamid'in isteği üzerine ülkemize getiren de odur (asıl adı 'Japon hurması'ydı). Japonların ünlü çay merasimlerinden birini Sultan'ın ve İstanbul'un ekâbiri huzurunda icra ettiğini, Sultan'a Japon kuşları getirdiğini vs. bile biliyoruz.

Yamada 1. Dünya Savaşı patlak verince ülkesine döner ve Ertuğrul Şehitleri Anıtı'nın açılması için gayret gösterir. (Rüştü Erdelhun'u yeniden gündeme getiren sevgili Fatih Uğur'a not: Erdelhun da Yamada'nın dostları arasındadır.) 1930'da ("1930'larda" değil!) Atatürk'ün Cumhuriyet Bayramı'na daveti üzerine yeniden İstanbul'a gelir Yamada ve onunla görüşür.

"Şingetsu" adlı hatıratında bu görüşme sırasında Atatürk'ün kendisine "yıllar önce Harbiye'de Japonca öğrenen genç Harbiyelilerden biri" olduğunu söylediğini aktarır" (Selçuk Esenbel, "Hilal ve Güneş", İstanbul Araş. Enst. Yay., 2010, s. 57). Bu ifadede Atatürk'ün "Hocam, beni tanımadınız mı? Ben Harp Akademileri'ndeyken sizden Japonca öğrenmiştim!" demediğini, sadece Harbiye'deyken Japonca öğrenenlerden biri olduğunu söylediğini

anlıyoruz. "Japonca öğrenen" biri olmak başka şey, "Bana siz Japonca öğrettiniz hocam" demek başka şey. Kaldı ki, resmi belgelerden Atatürk'ün Harp Okulu'nda "Alman veya Rus lisanı" dersleri aldığını bildiğimiz halde Japonca öğrendiğine dair bir kayıt yoktur. Biyografiler veya dostlarının tanıklıklarından da böyle bir bilgiye ulaşamayız.

Asıl Tokyo Camii'ni Atatürk'ün yaptırdığı iddiasına ne zaman sıra geleceğini merak ediyorsanız işte tam oradayız:

1938'de hizmete açılan Tokyo Camii'nin Atatürk tarafından yaptırıldığını bir yana bırakın, en ufak bir maddi katkıda bulunulduğunu gösteren belgeye dahi sahip değiliz. Buyurun, Başbakanlık Arşivi, İş Bankası'ndaki hesabın girdi-çıkışları ortada. Belgeyi bulun, biz de susalım. Ancak dedikodularla tarih gemisi yürümez. Tokyo Camii'ni Türkiye yaptıramazdı, zira o sırada laiklik sarası tutmuş bir ülke olduğumuz için açılış törenine dahi Tokyo Büyükelçimiz Hüsrev Gerede katılmaktan kaçınmıştı (camiyi biz yaptırmış olsaydık neden katılmasın?). Yemen ve Suudi Arabistan'dan temsilcilerin (Hafid Vehib), hatta Müslüman olmayan Japonların bile törene katıldığını biliyoruz da, Tatar kökenli Abdürreşid İbrahim dışında bizimle irtibatı olan kimsenin katıldığına dair bilgi bulamıyoruz. Caminin, Başkırtların başını çektiği Müslümanlar tarafından yaptırıldığını, Japon halkının da yardım ettiğini biliyoruz. Tokyo Camii 2. Dünya Savaşı'nda tahrip olmuş, arsası 1986'da Türkiye'ye devredilmiş ve mevcut camiye Diyanet İşleri Başkanlığı yaptırmıştır (2000).

Yamada'nın hatıralarını yakında yayınlayacağını öğrendiğim Boğaziçi Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Selçuk Esenbel'in, onun cami yaptırmak için Ankara'ya gelip Atatürk'le konuştuğundan tek kelimeyle olsun söz etmemesi yeterli kanıt değilse Diyanet Ansiklopedisi'nin "Japonya" maddesine ve Ahmet Uzunoğlu'nun "Tokyo Camii" kitabına bakabilirler. O da yetmezse Tokyo Camii'nin resmi sitesine buyursunlar:

<http://www.tokyo.camii.org/publicViews/article/sayfacesit:10/language:2>

Bu milleti yıllar yılı hurafecilikle suçlayan malum kesimlerin 21. yüzyılda 'Aydınlanmış hurafelere' dört elle sarıldığını gördükçe hallerine acımamak elinden gelmiyor insanın.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Laik CHP, ABD gemisini mahya ile karşılamıştı

Mustafa Armağan 2012.07.22

Mahya İstanbul'la o kadar derinden özdeşleşmiştir ki, başka şehirlerde son yıllara kadar minareler arasına gerilen ışıklı yazıları göremezsiniz.

Mesela ben Bursa'da geçen çocukluğumda hiç mahya gördüğümü hatırlamıyorum. Lakin Ramazan'ın geldiğini önce ışıltılı mahyalarından anlar İstanbullu.

Perşembe gecesi yarısı kapalı Haliç Köprüsü'nde şehrin lacivert semasına asılan bu ışıktan yazıları görünce arşivimdeki fersude bir fotoğraf canlandı hafızamda. İster inanın, ister inanmayın, 1946'da laik olduğunu her

fırsatta tekrarlayan Cumhuriyet Halk Partisi yönetimi İstanbul'a bir "Hoşgeldiniz" mahyası astırmıştı. Ancak ilginç olan, bu mahyanın hangi dilde yazıldığı ve kime hitap ettiğiydi.

Hazır Kemal Kılıçdaroğlu da CHP'nin "Laik, Aydınlanmacı ve Atatürk'ün partisi" olduğunu söylemişken, bu partinin-kendileri açısından- günah galerisinin kapısını aralayalım istedim.

CHP'nin ABD ile dostluğu

Atatürk dönemi de dahil olmak üzere CHP'nin 1960'ların ortalarına kadar Amerika'ya karşı olmadığı gün gibi açıktır. Günün birinde ayrıca yazmak istediğim 9 Nisan 1923'te TBMM'de onaylanan Chester Projesi gibi şimdiki anlayışta bayağı "Amerikancı" ve ülke topraklarını peşkeş çekiyor diye nitelendirilebilecek ekonomik taahhütlerin altına da girilmişti vaktiyle. Proje için gereken yasal düzenlemeyi yaptığımız halde biz değil, Amerikan tarafının bundan vazgeçmesi ilginçtir.

İkinci Dünya Savaşı bitmiş, Türkiye, ABD'nin başını çektiği Hür Dünya tarafını seçtiğini ve Komünist bloka karşı olduğunu San Francisco Konferansı'na katılmakla göstermişti (Nisan 1945). İyi de bu 'Amerikancılık' anlamına gelir mi? diye soracaklara zamanın CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün 25 Şubat 1960'ta Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı bir konuşmadan ibretlik birkaç satır nakletmek istiyorum.

Diyor ki İnönü: "Birleşik Amerika NATO'dan evvel yardımcımız, NATO içinde müttefikimiz, CENTO içinde ittifakın teşvikçisi ve bunlardan başka iktisadî, malî alanda kuvvetli desteğimiz olmuştur. Siyasi partilerin hiçbirinde Amerika (ile) münasebetleri kıymetli tutmayan bir telakki (anlayış) yoktur."

Hadi Paşa'nın şu sözünü de aktarayım da içimde kalsın: "CHP bu yeni münasebetlerin 15 sene evvelki kurucusu ve 15 seneden beri sadık taraftarıdır. (...) Samimi olarak müşahedemiz odur ki, Amerika Devleti, Amerikan halkı ve Amerika kültür âlemi Türkiye'nin iyiliğini istemekte ve dostluğu milletten millete olarak benimsemektedirler."

Bunlar zabıtlara geçen resmi konuşmalar. Buna rağmen siz hâlâ Amerikancılık denilince Celal Bayar ve Adnan Menderes'ten başkası aklına gelmeyenlere inanmaya devam edin isterseniz.

Welcome Missouri

Bu sınırsız dostluk ortamını bir hayli ısıtan olay, 1946 Nisan'ında gerçekleşir. Gazeteler günler öncesinden Missouri adlı ABD savaş gemisinin Cebelitarık'tan geçip İstanbul'a gelmekte olduğunu haberleriyle dolup taşar. Amerikalılar sözde 1,5 yıl önce ölen ama savaş sırasında Türkiye'ye getirilemeyen eski ABD Büyükelçimiz Münir Ertegün'ün kemiklerini getirmektedirler. Bunun tamamen bir bahaneden ibaret olduğu, bir süredir Türkiye'ye sarkmakta olan Sovyetler Birliği'ne gözdağı vermek ve bizi ABD koruma şemsiyesi altına almak için geldiği 5 Nisan 1946'yı takip eden günlerdeki şaşaadan ortaya çıkacaktır.

Şimdilerde Amerikan karşıtı olduğunu iddia eden CHP'liler bile Missouri'nin gelişinin o yıllarda ne yaman bir coşkuyla kutlandığını hatırlayacaklardır. Mesela Altan Öymen anılarında o günlerin İstanbul'undaki hazırlıkları şöyle aktarıyor:

"Amerikan denizcilerinin iyi şeyler görmesi isteniyordu. Dolmabahçe rıhtımından Taksim'e ve Beyoğlu'na giden yollardaki kötü görüntüler yok ediliyordu. O sırada genelevlerin bulunduğu Abanoz Sokağı da içten ve dıştan badana ediliyordu."

Ayrıca Missouri markalı bir sigara çıkarılmış, hakkında şiirler yazılmış, hatta Ankara'nın en iyi lokantalarından biri adını Washington Lokantası olarak değiştirmiştir. ("Bir Dönem, Bir Çocuk", Doğan: 2002, s. 515 vd.)

Üstelik Cumhurbaşkanı İnönü ve savaş kaçağı iken nasılsa başbakan yapılan Şükrü Saraçoğlu ile birlikte göğsüne İstiklal Madalyası'nı takarak ABD'li generallerle boy boy pozlar vermekte herhangi bir sakınca görmemişti. Anlayacağınız CHP, Amerikalı denizcileri 'büyük üniforması'nı giyerek ağırlamakla meşguldü.

İngilizce mahya

İstanbul'da 4 keyifli gün geçiren Amerikalı denizciler, Missouri'yi günde 2 saat süreyle meraklı ziyaretçilere açıyorlardı. Halk bir tür ilk turist kafilesi sayabileceğimiz 'Coni'leri görmek ve kendilerine bir şeyler satmak için seferber olmuştu. Dükkânların kapısına "Welcome" yazılması, o zamana kadar Rus Salatası diye bilinen soğuk yiyeceğin isminin Amerikan salatası olarak değiştirilmesi, Beyoğlu'nda bulunan "Rus Çorapevi" tabelasındaki ilk harfin silinerek "Us Çorapevi"ne dönüştürülmesi gibi operasyonlar da kimi tepeden inme emirle, kimi de gönüllü olarak gerçekleştiriliyordu.

 Tabii "Welcome" levhaları yalnız genelev, pavyon, bar gibi eğlence yerlerinin kapılarına değil, Kızkulesi'ne de asılmıştı. Ancak bir "Welcome" yazısı vardı ki, hepsini fersah fersah aşılıyor ve CHP iktidarının laiklik söyleminin nasıl da kabukta kaldığını, hiçbir samimiyeti bulunmadığını en çarpıcı bir şekilde gösteriyordu. Bu, Missouri zırhlısının önünde demirlediği Dolmabahçe Camii'nin minareleri arasına asılan "Welcome" mahyasıydı.

Burada yayınladığımız "Welcome" yazılı mahya fotoğrafını aziz dostum İsmail Kara da yıllardır arıyor ve bulamadığını söylüyordu. Mübarek Ramazan vesilesiyle 66 yıl önceki bu İngilizce mahyayı yayınlayarak hem laikliğin bizzat CHP tarafından ne kadar ciddiye alındığını görmenizi, hem de Ramazan'ınıza "Hoş geldi, safa getirdi" demenin bir yolunu bulmak istedim.

Bu yazıdan sonra CHP'li belediyeler camilere İngilizce mahya astırmaya kalkarlarsa şaşmayın. (Laf arasında İzmir'e pek yakışır!)

Ne de olsa mirasları laiklik değil mi? İzindeyiz efendim! İzindeyiz!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Lozan'ın gizli maddeleri

Mustafa Armağan 2012.07.29

89 yıl önce bugünlerde Lozan Barış Antlaşması imzalanırken bir Türkiye Cumhuriyeti bulunmuyordu ortada. Malum, görüşmeler başlamadan 1 ay kadar önce saltanatı kaldırarak Osmanlı'yı 'tarihe gömmüştük'. Peki görüşmeleri hangi devlet yürütüyordu?

Türkiye Büyük Millet Meclisi Devleti. Ancak burada fazla göze batmayan ufak bir sorun vardı.

307 sayılı kanunla Osmanlı İmparator-luğu'nun inkıraz bulduğu ve TBMM hükümetinin kurulduğu ilan edilmişti edilmesine ama bu yeni devlet henüz uluslararası camia ve Milletler Cemiyeti tarafından tanınmış değildi.

Bunun anlamı, henüz tanınmamış bir devlet olarak gidecektik Lozan'a ve ancak orada atacağımız imzayla tanınmamız mümkün olacaktı.

Burada akla şu soru geliyor: Eğer Lozan'da bir anlaşmaya varılamazsa kaybeden kim olacaktı?

İngiltere zaten fiilen işgal etmişti edeceği yerleri. Bu durumun tescilini bekliyordu sadece. Fransızlar da Suriye'yi kapmışlardı. Onlar da 1921'de Ankara'da imzaladıkları geçici İtilafname'nin kalıcı olmasını bekliyorlardı. En büyük mağdur İtalya idi; kelimenin tam anlamıyla hava almışlardı! Ermeniler de, Kürtler de umurlarında değildi İngilizlerin; yeter ki, Sovyetler Birliği Mısır ve Hindistan'dan uzak tutulabilsindi.

19 Şubat 1920 tarihli İngiltere Genelkurmay Başkanı'nın talepnameğinde, vazgeçilebilecek topraklar belirtilmişti zaten. Nitekim bu belgede açıklanan asgari sınır, İngilizlerin Lozan'da bize bıraktıkları topraklarla neredeyse birebir örtüşüyordu. Konunun uzmanı Marian Kent, Lozan'da ortaya çıkan sınırlarımız için şu yorumu yapar: "İroniktir, bu koşullar, neredeyse tamı tamına 1919 başlarında Donanma Bakanlığı'nın desteklediği İngiliz Genelkurmay'ının savunduğu koşullardı." ("Osmanlı İmparatorluğu'nun Sonu ve Büyük Güçler", İst. 1999, s. 222; belge Cab. 24/116, CP 2275, ek D, s. 7-8.)

Velhasıl, Lozan'a giderken durumu belirsiz olan yalnız bizdik. Bağımsızlığımızın tanınması gibi temel bir problemimiz vardı. Hukuken tanınmış olan Osmanlı'yı kendi ellerimizle öldürmüştük, yeni kurduğumuz devlet de rüşdünü ispata uğraşacaktı. Lozan görüşmeleri uzadıkça sıkıntıya düşecek olan taraf bizdik.

İngiltere'nin başını çektiği uluslararası camia tarafından tanınmazsak ne olacaktı? Tayvan veya Kıbrıs gibi bir statümüz mü olacaktı?

Görüldüğü gibi Lozan'ın henüz düşünülmemiş, araştırılmamış nice yönleri vardır. 'Lozanologlarımızı' bir an önce yetiştirmesek bu kördüğüm böyle sürer gider. Yıllar önce bir sözde 'uzman'ın, üstelik Türk Tarih Kurumu'nun 'bilimsel' dediği bir sempozyumda Lozan'ın maddeleri diye İngilizlerin bize teklif ettikleri müsveddeyi yayınladığını görünce hal-i pür-melalimize acımdan başka bir şey gelmemiştii elimden.

Üstelik Lozan'da ciddi bir istihbarat oyunu oynandığından da haberdar değiliz. Lozan'ın karşı taraftan bilgi çalmaya dönük operasyonları üzerinde duran nadir bir İngilizce araştırmaya göre İngilizler, İstanbul'a yerleştirdikleri özel yetiştirilmiş telgraf çalma ve çözme ekibi sayesinde Türk hükümetinin Lozan'a çektiği telgrafları bizimkilerden önce yakalıyor, çözüyor ve Lozan'daki ekibimizin eline ulaşmadan önce Londra'ya ulaştırıyorlar, gereken emirler verildikten sonra Lozan'da müzakere masasına, bizim elimizdeki kozları bilerek oturuyorlardı. Bir diplomatın dediği gibi bunun, briç masasında karşısındakinin elindeki kartları bilerek oynamaktan farkı yoktu. (K. Jeffrey-A. Sharp, "Lord Curzon and the use of secret intelligence at the Lausanne Conference", The Turkish Yearbook, 1993.)

Bu ahlaksızca oyunun farkında olmayan Türk tarafı, müzakerelere girip çıkıyorlardı ama telgraflaşmaları kendilerinden önce okumuş rakipleriyle aynı masada oturduklarından bihaberdiler. Zamanın Başbakanı Rauf Orbay, yıllar sonra Londra Büyükelçiliği sırasında bu oyunu öğrenince dehşete düşmüştü.

İngiltere, 1. Dünya Savaşı'nın hemen ardından bir Kod ve Şifre Okulu açmış ve mezunların bir kısmını İstanbul'da kurduğu kabloşuz dinleme merkezinde istihdam etmiş olması tesadüf değildi.

Curzon ve Rumbold Türk tarafının kafasından nelerin geçtiğini bilerek hareket ediyor ve ortamı germek istediklerinde geriye, gevşetmek istediklerinde de gevşetiyorlardı. Mesela bir keresinde azınlıklar konusunda

Curzon, İsmet Paşa'nın üstüne gidiyor, sıkıştırıyordu. Rumbold onu uyardı:

"İsmet'in ellerinin bu konuda Ankara tarafından bağlanmış olduğunu hissediyorum. Gizli kaynaklardan edindiğim bilgiye göre eğer biz Montagna formülünde ısrar edersek masayı ve konferansı terk edecek. Vatandaşlarımız için bazı garantiler almamız yeterli. Konferans kesilirse bunu kamuoyumuzun anlayışla karşılayıp karşılamayacağından emin değilim."

Curzon bunun üzerine tutumunu değiştirecektir.

İngilizler ele geçirilen telgraflardan şunu da net olarak anlamışlardı: İsmet, Ankara'dakilere oranla uzlaşmaya daha yatkındı ve ılımlı bir tavır sergiliyordu. Ancak Ankara çok sertti. Ne yapsın İsmet!

Gizli Haberalma Servisi (SIS) de bunu doğruluyordu. Haziran 1923'te Rumbold, Curzon'a şöyle yazıyordu: "Malum gizli kaynaklardan edinilen bilgilere dikkat ederseniz İsmet'in kendi hükümetiyle giderek daha büyük bir müşkilat içine girmekte olduğunu görürsünüz."

İngilizler Lozan'da bir başarısızlık veya eli boş dönme halinde Meclis'in delegelerden ve hükümetten hesap soracağını bile tespit etmişlerdi. 30 Ocak 1923'te Rumbold şöyle yazıyordu Henderson'a:

"Kötü bir anlaşmayla geri dönerlerse BMM onları düşürecek, hiçbir şey imzalamadan dönecek olurlarsa bu defa boşu boşuna zaman kaybettirdikleri ve para harcadıkları için suçlanacaklar." Lord Amery ise Curzon'a Türklerin halı satıcılarına benzediğini, tam kapıdan çıkarken müşterinin verdiği fiyata razı oldukları uyarısında bulunuyordu.

Makalenin yazarları Jeffrey ve Sharp, Lozan'ın, 1. Dünya Savaşı'nı bitiren antlaşmaların en uzun ömürlüsü oluşunu, İngiliz gizli haberalma servisinin bir başarısı olarak değerlendiriyor. Onların gayreti sayesinde ki, İngilizler, Türk tarafının elindeki kozları ve tezleri önceden öğrenmiş ve sonuçta ortaya "gerçekçi" bir antlaşma metni çıkmıştır.

Lozan'ın gizli maddelerini araştıran amatör meraklılar bu 'gizli' istihbaratla uğraşsalar daha hayırlı bir iş yapmış olurlar bence.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Küçük Ülkü

Mustafa Armağan 2012.08.05

Çekik gözleri, sevimli gülümsemesiyle Atatürk'ün son 2 yılında çekilmiş çok sayıda fotoğrafa damgasını vuran "Küçük Ülkü" geçtiğimiz günlerde bir trafik kazasında hayatını kaybetti.

80 yaşında ölen Ülkü Adatepe'nin "Atatürkcüğüm" dediği üvey babası Atatürk'ü kaybettikten sonra da el üstünde tutulduğunu sanıyorsanız aldaniyorsunuz.

Ülkü Hanım'ın oğlu Ahmet Kemal Doğançay, 2008 yılında "Saklı Anılar" adlı bir kitap çıkarmış (Nokta Kitap). Kapağın üst kısmında "Atatürk'ün son resmî vârisi sevgili kızı Ülkü" yazılı. Daha da ilginç, yazarın kendisini kapakta "Atatürk'ün torunu" diye sunması. Böylece Atatürk'ün 'akrabalarından' biriyle daha tanışmış oluyoruz.

"Atatürk'ün torunu"ndan öğreniyoruz ki, manevî kızlarından biri olmasına ve vasiyetnamesinde kendisine 200 lira maaş bırakmış olmasına rağmen Ülkü Hanım, 6 yaşındayken kaybettiği "Atatürkcüğü"nin ardından ağır baskılara, komplolara ve haksızlıklara uğramış ve ömrü boyunca da bu travmanın etkisinden kurtulamamış. Peki neymiş "Küçük Ülkü" ve ailesinin yaşadıkları baskılar, komplolar ve haksızlıklar? "Atatürk'ün torunu"na kulak veriyoruz burada:

"Bu komploların en büyüğü Atatürk'ün ailesine yapılmıştır... Esas maksat, Atatürk'ün ailesini düşkün bir duruma getirip aileyi tamamen silmektir, bu komploların altında derin politikalarla şahsi intikamlar yatmaktadır."

"Şahsi intikam" öyle mi? Siz de benim gibi 'Ne diyor bu torun?' diye düşünüyorsunuz, değil mi? Kim şahsen intikam almak istemiştir Atatürk'ün ailesinden?

Bu soruları cevaplandırmadan önce aynı kitaptan aşağıdaki cümleyi de okuyalım isterseniz:

"Siz 6 yaşında çocuğun evini basıp, zavallı aileyi kuru tahta üzerinde bırakmaya kalkar, geçim, doktor, okul parasını dondurmakla Atatürk'ü nasıl korursunuz?"

Annesi Ülkü Adatepe'nin anılarını yayınlıyacağı iddiasıyla çıkan ama İnönü dönemindeki uygulamalarla tam bir hesaplaşmaya dönüşen kitabında Ahmet Kemal Doğançay, İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı döneminde Atatürk'ün "ailesi"ni silip yok etmeye yönelik operasyonlara girildiğini söylüyor. Nitekim kitabının başka bir yerinde İnönü döneminde Ülkü'nün evine baskın yapıp eşyalarına el konulmak istendiğini de yazıyor. Şöyle diyor:

"Atamızın ölümünün akabinde hükümet tarafından anneannem Vasfiye Hanım'ın Atatürk tarafından kendisine yaptırılan evine gelip eşyalarına el konulmak isteniyor. Anneannem direniyor ve Ata'nın ona verdiği evraklar ve Hasan Rıza Soyak'ın yardımları sayesinde eşyalarını kurtarıyor. Bunun akabinde Ata'nın ailesinin maaşları donduruluyor ve zaman içerisinde aileler adeta sokağa terk edilmek isteniyor. Kız kardeşinin evi hükümet tarafından istimlak edilip Makbule Hanım evinden çıkartılıyor. Afet Hanım'ın da profesörlüğü elinden alınıyor."

Bunları rahmetli "Küçük Ülkü"nin oğlu ("Atatürk'ün torunu") yazmasa inanmayacağız ama bu ifadeler elimizdeki "Saklı Anılar"ın 81. sayfasında aynen yer alıyor. Ardından bir cümle daha ekliyor sözlerine ve diyor ki: "Atatürk'ün annesi de yaşasaydı aynı akıbete mi uğrayacaktı?"

Hiç kuşku duymuyorum bundan. Zira İnönü devrinin icraatındaki karanlık bulutlar henüz dağılmamıştır. Başka birçok kesime olduğu gibi Atatürk'ün yakınlarına da en büyük baskıların, haksızlıkların, 'komploların' bu dönemde gerçekleştiği gayet açıktır. Nitekim Atatürk'ün yakın çevresinden Cevat Abbas Gürer, onun ölümünden sonra hükümet tarafından göz hapsine alınmış, evinden çıktığında iki polis memuru tarafından gölge gibi takip edilir olmuştur.

Kitapta kendi ağzından öğreniyoruz ki, ilkokul çocukları için yazılan alfabenin kapağına resmi konulan "Küçük Ülkü" eğitimini tamamlayamamış, "Maddî sıkıntılar ve manevî baskılar yüzünden" 16 yaş gibi ergenlik çağında evlenmek zorunda kalmıştır (bu yüzden etrafı tarafından cahillikle suçlanagelmıştır). "Oysa" der "Küçük Ülkü", "Atatürkcüğüm öldükten sonra gördüğümüz muameleler ve çektiğim büyük acılar beni küçük yaşta ruhsal tedaviye başlattı. 6 yaşında ve sonrasında geçirdiğim travmalar o küçük ruhumda derin izler bıraktı..."

"Atatürk'ün torunu" olduğunu iddia eden Ahmet Kemal Doğançay, ilginç bir analiz de yapmaktadır. İsmet İnönü döneminde Atatürk'ün ailesini silme operasyonunu, onu erişilmez, ulaşılmaz, yüce ve bütün hatalardan arınmış hale getirme çabasıyla ilişkilendiriyor ve bu 'kusursuz' Atatürk resmini ailenin kirleteceği endişesinin ağır bastığını söylüyor.

Ancak asıl çarpıcı noktaya henüz gelmiş değiliz. 70 yıldır ailenin manevî ve sosyal işkenceler altında yaşadığını belirten "Küçük Ülkü"nün küçük oğlu, annesinin tam 50 milyon dolar alacaklı olduğunu iddia ediyor (s. 82). "Küçük Ülkü" İş Bankası'ndan 50 milyon dolar alacaklı gitmiş anlaşılan!

Sağlığında annesinin tam 70 yıl süren ve ancak 2002'den itibaren düzelen maaş adaletsizliği davasının peşinde koşmak isteyen oğlunu Ülkü Hanım, "Ne yaparsanız benden sonra yapın" sözüyle durdurmuştur. Ancak Ahmet Kemal Doğançay karardır annesinin hak ettiği mirası İş Bankası'ndan almaya. Bu suistimal ve hak yeme mücadelesinin hem kendi mahkemelerimizde, hem de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde rahatlıkla çözülebileceği kanaatindedir.

Yani yakında rahmetli "Küçük Ülkü"nün oğulları Atatürk'ün mirasından kendilerine düşen 50 milyon dolarlık paylarını almak için Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvururlarsa hiç şaşırmanın. Bakalım o zaman Avrupa Birliği'ne karşı olduklarını söyleyen Ulusalcılar bu davada kimin tarafını tutacaklar?

"Torun" epeyce iddialı: Er veya geç haklarını alacaklarını söylüyor. Atatürk'ün ailesine karşı 70 yıldır süren "sömürü politikası"nın bir gün sona ereceğine inanıyor.

Biz de farklı bir şeyi savunmuyoruz aslında. İsmetizm'in bir şaheseri olan Atatürk sömürsünün er veya geç biteceğine inanıyoruz. Rahmetli Menderes bu sömürüyü bitirmek istedi, onu bitirdiler. Bilin ki, bu görev bizim omuzlarımızda...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yavuz Sultan Selim, Ebrehe'ye karşı!

Mustafa Armağan 2012.08.12

Yavuz Sultan Selim neden Sünni bir devlet olan Memlüklerin üzerine savaş açıp Müslüman kanı dökülmesine sebep oldu? Bu soru o kadar sık sorulur ki, cevabı sorunun şiddetinden gizlenmiş gibidir. Haklı mı haklı.

Ancak bu soru, gerçekte Osmanlı'nın boş yere Müslüman kanı döktüğünden bahisle ne kadar İslamî bir devlet olduğunu sorgulamaya yönelik bir tuzaktır. Dikkatli olunması gerekir.

İlk olarak 2005 Ocak'ında gündeme getirdiğim Portekiz tarihine ait bir bilginin bu soruya en kesin cevabı oluşturduğu kanaatindeyim. Bazı noktaları tekrarlamak pahasına ama yeni bilgileri de ekleyerek bu çarpıcı projeyi, içinde bulunduğumuz aziz mübarek günlerde yeniden hatırlamanın çok önemli olduğuna inanıyorum.

Gerçekten de Yavuz'un 1516'da Suriye-Mısır seferine çıkmasının arkasında ne yatıyordu?

Düz bakarsanız tarih size sırlarını açmakta cimri davranır. Onun mahremiyetine agâh olabilmek için mutlaka biraz girintili çıkıntılı bakışlara ihtiyacımız vardır. Bu yazıda bir yandan Memlûklere neden sefer açıldığını anlamaya çalışırken, öbür yandan geçmişteki olayların en az bugünküler kadar karmaşık olduğunu göstermeye çalışacağım.

Peki 1516 yılında "Ortadoğu"da neler olup bitiyordu?

Neler olmuyordu ki? Yeni bir aktör girmişti denkleme. Portekiz, Avrupa'nın yeni ileri karakolu olarak Hint Okyanusu'ndadır ve Kızıldeniz'e de usul usul sokulmaktadır.

Devrin kaynakları, 1507 yılının Arap tarihinin en karanlık yılı olduğunda birleşmektedirler. Portekiz gemileri, Kızıldeniz'e selamsız sabahsız girebilmekte, Basra Körfezi'nin ağzında bulunan Hürmüz Adası'nı işgal etmekte ve Yemen'i fethetmek için girişimlerde bulunmaktadır. Memlûkler direnmektedir ama ne çare ki, deniz kuvvetleri yetersizdir. Sonunda Osmanlılardan yardım isterler. 1510'da II. Bayezid, 30 gemiye yetecek kadar kereste, demir, silah ve malzeme yollar Kahire'ye. Ancak bu malzemeler daha yoldayken Rodos Şövalyeleri'nin eline geçer. İslam dünyasının kalbine yönelmiş olan Portekiz mızrağını püskürtebilmek için bir yıl sonra daha büyük bir yardım paketinin üzerinde "Gönderen: Osmanlı" yazmaktadır.

Tehlike gerçekten de korkunçtur. Portekiz'in Hint Okyanusu'ndaki kuvvetlerinin başı Albuquerque'in gözü dönmüş, Goa, Malakka gibi kaleleri ele geçirdikten sonra Kızıldeniz'e çevirmiştir gemilerinin burnunu. Hedefi, "Rumî"lerin kökünü kazımdır. Tabii ancak Rumî'nin Osmanlı levendi anlamına geldiğini biliyorsak bu komutanı neyin korkuttuğunu anlayabiliriz. Anadolu'dan, Kayseri'den, Karaman'dan vs. gönüllü olarak buralara gelen Osmanlı askerleri, Cidde ve Yemen'de Portekiz kuvvetlerine karşı direnişi örgütlüyor, yeni savaş teknik ve taktiklerini yöre halkına öğretiyor, Akdeniz'de kazandıkları tecrübeyi dindaşlarıyla paylaşıyordu. Demek ki, Portekizlilerin Rumilerimizden ödleri kopuyormuş.

Yukarıdaki düşüncelerini ifade ederken "Kızıldeniz'e gidip de bu halkı Rumî denilen yaratıkların var olmadığına inandırmadıkça" der ve devam eder: "Majestelerinin tebası için bu bölgelerde ne güven, ne de barış olabileceğini saygıyla bildiririm."

Albuquerque'in niyeti gerçekten de kötüydü. Müslümanları kutsal topraklardan atmak için sinsice bir plan hazırlamış ve 1 Nisan 1512'de krala yazdığı mektupta niyetini açıkça ilan etmişti. Kızıldeniz ve Basra Körfezi'nde giriş çıkışları kontrol altına almak, Yemen'de Aden'i ele geçirmek, Nil Nehri'nin yanında bir kanal açarak Mısır'ın kuraklıktan kılınmasını sağlamak ve en önemlisi de Mekke'yi düşürüp Kâbe'yi yerle bir etmek, dahası, Medine'deki "Hz. Muhammed'in mezarını Hristiyan topraklarına kaçırmak."

Lakin korktuğu çok geçmeden başına gelecek, Albuquerque'in "yaratık" dediği Rumîler onun hevesini kursağında bırakacaklardır. 1513 yılında büyük ümitlerle ve korkunç planını uygulamak üzere çıktığı seferden eli boş dönecek, geri çekilecektir. Başarmış olsaydı, Allah korusun, Mekke ve Medine dahil İslam'ın kalbi Hristiyan çizmelerine teslim olmuş olacaktı. Zaten savaş sırasında Cidde dahil harap olmamış liman kalmamış gibiydi Kızıldeniz'de.

Ancak öyle çabuk pes edecek adamlardan değildir komutanımız. 20 Ekim 1514 tarihinde Kral Don Manuel'e yazdığı başka bir mektupta Yemen'deki Aden'in işgalini, 4-5 bin askere ihtiyacı olduğunu söylemekte, bölge hakkında bilgi vermekte ve Cidde'ye yakın Fersah Adası gibi birkaç üsleri bulunduğundan bahisle zamanında hareket edilirse Cidde, Mekke ve Süveyş'in ele geçirilmesinin iyi olacağını savunmaktadır.

Portekizli komutan mektubunda şunları da söyleyecektir:

"400 Portekizli süvarinin Cidde yakınlarına inmek üzere birkaç tafari'ye (tekneye) binmeleri, Cidde'yi ele geçirmeleri, sonra Mekke'ye ilerleyip şehri ve Mukaddes Emanetleri soyup soğana çevirmeleri, nihayet Medine'de Peygamber Muhammed'in mezarının Avrupa'ya kaçırılması ve Kudüs'te Makam-ı Mukaddese'ye karşı rehin olarak Avrupa topraklarında tutulması kolay bir iştir."

Bu korkunç plan bir bakıma Ebrehe'nin Kâbe'yi yıkma projesini andırmaktadır. Ebrehe ticaretin Yemen'e akması için Kâbe'nin yıkılmasını öngörüyordu, Albuquerque ise Mekke'nin yerle bir edilmesinden sonra Efendimiz'in (sas) naaşına dikmiştir gözünü. Onu Müslümanlara karşı bir rehine gibi kullanacaktır.

Kararlıydı Albuquerque. Şah İsmail dahil bölgenin bey ve şahlarıyla bir ittifak kurmaya çalıştı. Memlüklerin elindeki kutsal toprakların ele geçirilmesi en büyük hedefiydi.

Ancak bu çağdaş Ebrehe'nin karşısına bu kez Yavuz çıkacak ve Memlüklerin bölgeyi koruyamayacakları açık hale gelince kuvvetlerini buraya yoğunlaştıracaktı. Albuquerque 16 Aralık 1515'te projesini gerçekleştiremeden öldü.

İşte Yavuz, Memlükler üzerine yapacağı sefere, Mekke-Medine yıkımlarının havalarda uçuştığı bir ortamda karar verdi. İslam'ın kalbini korumak için sefere çıktı. Nitekim bu seferin niye açıldığını Hasan Can'ın gördüğü bir rüya açıklar bize.

Hangi rüya mı? Yavuz'un rüyasında Hasan Can'ın rüya gördüğünü gördüğü rüya! Ve günaydın!

Osmanlı tarihi bir dünya tarihidir ve sadece iç kaynaklarla açıklanamaz.

Osmanlı tarihi bir maneviyat tarihidir ve sadece maddi sebeplerle de açıklanamaz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İlk Meclis'te bir milletvekili kaçırılmamış, öldürülmüştü

Mustafa Armağan 2012.08.19

CHP milletvekili Hüseyin Aygün'ün PKK tarafından 'kaçırılıp' 48 saat sonra serbest bırakılmasının tartışmaları devam ederken dikkatler 'Acaba eskiden Meclis'te bir kaçırma olayı yaşanmış mıydı?' sorusuna kilitlendi ister istemez.

Bu arada ilk TBMM'de öldürülen Ali Şükrü Bey ile Aygün'ün durumları arasında benzerlik kuruldu bazı yazarlarca.

Ben 89,5 yıl arayla vuku bulan iki olay arasında herhangi bir benzerlik bulunduğu kanaatinde değilim. Neden mi?

Birincisi, Ali Şükrü Bey olayı bir kaçırma değil, bir cinayettir. Düpedüz öldürülmüş ve cesedi gözlerden ırak bir yere gömülerek saklanmıştır. Yalnızca cesedin bulunması birkaç gün almıştır, o kadar. Ayrıca Meclis'i

sallayabilecek kadar sert bir muhalifti Ali Şükrü Bey. Temizlenmesi gerekiyordu. Öyle de yapıldı. Hem de bir taşla birkaç kuş birden vurularak...

Bu tuhaf işler böyle olurdu o zamanlar. Mesela 1925 Şubat'ında Meclis'te bir cinayet işlendi. Herkesin gözü önünde işlenen bu cinayeti Kel Ali (Çetinkaya) üstlendi. Hakkında takipsizlik kararı verildi, bir yıl sonra da İstiklal Mahkemesi'ne başkan yapıp İzmir Suikastı davasında paşalar yargılatıldı. Ne var ki, hemen ölmeyen Halid Paşa ısrarla kendisini Rize milletvekili Rauf'un vurduğunu söylüyordu. Daha doğrusu söylemeye çalışıyordu ama kimseye anlatamıyordu. Derken bir şeyler oldu ve olaydan yaklaşık 50 gün sonra Rauf (Benli) hastalanıp ölüverdi. 50 gün önce sapasağlam olup Deli Halid Paşa gibi biriyle boğuşan Rauf'un akıbeti hâlâ meçhuldür.

Bir de Trabzon'da Kayıkçılar Kâhyası Yahya Reis vardı, Enver'in adamı diye bilinirdi. Günün birinde daha sonra Çankaya Muhafız Alayı Komutanlığı'na terfi edecek olan İsmail Hakkı Tekçe tarafından temizleniverdi. Ancak bu, Tekçe'nin ne ilk, ne de son marifeti olacaktı. Onu, Ali Şükrü'yü temizlemekle görevlendirilen Topal Osman'ın susturulması sahnesinde yeniden göreceğiz.

Ali Şükrü Bey tam bir muhalifti. Tek başına muhalefet bayrağını açmış, İçki Yasağı Kanunu çıkarmaktan tutun da Lozan görüşmelerine kadar hırçın ve şedit tutumuyla iktidarı sinirlendiriyordu. Yılmak bilmeyen tavrı onu iktidarın atmak istediği her adımın karşısına çıkarıyor, sık sık "tarih ve vatan" adına konuştuğunu savunuyordu.

Bombanın pimi, İçki Yasağı Kanunu'nu uygulamakta gevşeklik gösterenleri eleştirdiği oturumda çekilmiş, Ali Şükrü Bey Çankaya Köşkü'nün burnunun dibinde içki imal edildiğini ama kanunu uygulamak ve denetlemekle yükümlü olanların en başka onu ihlal ettiklerini açık seçik bir şekilde ortaya koymuştu. İşte bu oturumdan kısa bir süre sonra Ali Şükrü birdenbire ortadan kaybolacaktı.

Onu en son gören Muhafız alayından Mustafa Kaptan bir kahvede nargile içerken alıp Topal Osman'ın evine götürmüştü. Film burada kopuyordu. Peki o evde ne olmuştu? Ve neden kaç gündür ortaya çıkmıyordu Ali Şükrü Bey?

Hükümet çaresizdi. Aranıyor ama bulunamıyordu. Kardeşi Şevket de arayanlar arasındaydı. Topal Osman'ın evi araştırıldı, kırık bir iskemle dikkatleri çekti. Bu arada Kemal adlı acar bir üsteğmen işin peşine düşmese belki de faili meçhuller dizisine bir yenisi eklenecekti. Üsteğmen Kemal bir araba izinin peşine düştü, sonra o iz kayboldu, bu defa ayak izleri dikkatini çekti. Ama ceset filan bulamadı. Bir ara dikkatini sinekler çekti. Bu kadar sineğin vızıldadığı bir yer değildi normalde o köy. Sinekleri takip etti; bir tümsek dikkatini çekti. Sinekler orada toplaşıyorlardı. Kazınca bir ayak çıktı, sonra daha derinlerde bir ceset. Elinde bir sandalyeden koparılmış hasır parçaları.

Böylece dikkatler hemen Topal Osman'ın evindeki kırık sandalyeye çevrildi, evet o sandalyenin de hasırlarının bir kısmı sökülmüştü. Başbakan Rauf Orbay Topal Osman'ın tutuklanması emrini verdi Meclis Muhafız Birliği'ne.

Verdi vermesine ama Mustafa Kemal Paşa uyarmakta gecikmedi. İçlerinde Karadenizliler olduğu için Topal Osman'ın çetesine ateş etmez onlar, dedi. Böylece operasyonu kendisi ele aldı, Genelkurmay Başkanı ile birlikte Muhafız Taburu Komutanı İsmail Hakkı Tekçe'yi görevlendirdi. Ve Topal Osman, teslim olmasına izin verilmeyerek öldürüldü. Bir başka deyişle susturuldu.

Mesele şöyle netleşti: Topal Osman 27 Mart günü bir adamını gönderip Ali Şükrü'yü evine davet etmiş, kahve içerken kara donlu 4 adamı ellerinde yağlı ilmeklerle Ali Şükrü'yü boğmuşlar ve götürüp gömmüşlerdi.

Fakat netleşmeyen noktalar da vardı: Topal Osman, Ali Şükrü'yü neden öldürsündü durup dururken? Osman Ağa, Rauf Orbay tarafından sağ olarak tutuklanacakken neden teslim olmasına izin verilmeyip öldürüldü ve gömüldüğü yerden çıkarılan cesedinin başı parçalandığı için neden ayağından sallandırıldı?

İşin tuhaf yanlarından biri de, Muhafız Tabur komutanlarından olup operasyona katılan Rauf'un kısa bir süre sonra toplanacak olan 2. Meclis'e milletvekili olarak katılmasıdır. Bu Rauf'u tanıyorsunuz artık. Hani şu Deli Halid Paşa'nın 'beni vurdu' dediği Rize milletvekili...

Meselenin üst üste giyilen eldivenler veya birbirinin içinden bıkmadan daha küçüğünün çıktığı matruşka bebeklere benzediğini söylemek marifet sayılmaz. Asıl marifet, Lozan'ı onaylamayacağı anlaşılan ilk Meclis'i tasfiye yolundaki engellerden Ali Şükrü Bey'den kurtulmayı aynı zamanda artık Çankaya'ya göz açtırmaz hale gelen ve TBMM görüşmelerini bile Yassıada Komutanı gibi özel mahfilinden izleyecek kadar kendine güveni zirve yapan Topal Osman'dan kurtulma hattına bağlamaktadır.

O yılları bizzat Meclis'te yaşayan rahmetli Mahir İz bu bağlantıyı hatıralarında şöyle kuruyor:

"Artık Osman Ağa'nın çetesine lüzum kalmamıştı. Fakat kimse buna ses çıkarmaya cesaret edemiyordu. Bu çete efradı pür silah, hatta küçük bombalarıyla doğrudan Meclis'e giriyorlardı. Elbette bu gayri tabii hal devam edemezdi. Galiba "bir taşla iki kuş birden vurulsun" diye Ali Şükrü Bey'in vücudunu ortadan kaldırma işi Topal Osman'a havale edildi."

Kendi çıkardığı "Tan" gazetesinde çıkan bir yazıda ise şöyle deniliyordu:

"Senin boğazına uzanan kanlı ve kirli eller, Ali Şükrü; bütün Trabzon halkının, bütün Türkiye halkının boğazına uzanmıştır. Seni boğan eller Ali Şükrü, bütün milletin fikrini boğmak için bu cinayeti yapmıştır." (Ahmet Demirel, "Ali Şükrü Bey'in Tan Gazetesi", 1996, s. 239.)

Bundan 89,5 yıl önce ilk Meclis'in kapanışına doğru gidilirken bir muhalif milletvekili öldürülmüştü. Bunun Hüseyin Aygün'ün sözde 'kaçırılışı' ile hiçbir bağlantısı bulunmuyor. Pardon, bir bağlantı var ama kaçırılanlar arasında değil, kaçırılanlar arasında.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Osmanlı'nın en zayıf halkası

Mustafa Armağan 2012.08.26

Leibniz, filozofluğunu bir kenara bırakmış, Mısır'ın, kara ve denizlerde imparatorluk olmak isteyenler için en mükemmel ülke olduğunu yazabiliyordu... Mısır, Osmanlı'nın en zayıf halkasıydı. Oradan saldırdılar. Bugün en zayıf halkamızın neresi olduğunu söylememe gerek var mı?

Bir "gençlik taşkınlığı" mı, yoksa Doğu'yu Hristiyanlaştırmayı ve "barbar" dediği Osmanlılardan kurtarmayı amaçlayan dinî bir takıntı mı? Alman filozofu Leibniz'in henüz 24 yaşındayken kaleme aldığı Mısır'ı işgali projesinden söz ediyorum.

Metafizik âlemdeki soyut meseleleri çözmek için ter döken bir filozofun kârı mıdır bir Kral'a bir başka ülkenin toprağını işgal tasarısı sunmak? Ama sunuldu. Hem de en acımasız cinsinden.

14. Louis'ye sunulan projelerden birinin kapağında Fransızların Çanakkale'yi ve onu koruyan bıyıklı Türkleri esir alışları resmedilmiş.

(Küçük resim: 1. Gottfried Wilhelm Leibniz (1646-1716).)

Batılı diplomatları, gezginleri, din adamlarını, bilginleri, askerleri anladık da filozoflara ne oluyor? Onların derdi neydi Osmanlı ile? Hazırlanacak güçlü bir donanmayla Çanakkale Boğazı'nı geçerek İstanbul'u bombalamaktan tutun da İstanbul'u aklıktan teslim olmak zorunda bırakmaya kadar onlarca proje 14. Louis yönetimindeki Fransa'nın parıltılı salonlarında o masadan bu masaya uçuşuyordu:

"Türkler için kötü akıbetin her türlü öngörülmüştür: En müsamahalılar onları toplu halde Hristiyanlığa geçirmeye hazırlanırken, başkaları çöllere sürülmelerini yahut dünyanın dört bir yanına dağıtılmalarını önermekte, nihayet kalpleri en az yumuşak olanlar da yeryüzünde ne kadar Türk varsa hepsinin kılıçtan geçirilerek ortadan kaldırılmasını uygun görmektedir." (Faruk Bilici, "XIV. Louis ve İstanbul'u Fetih Tasarısı", TTK: 2004, s. 3-4.)

Kalbur üstü zevatın Osmanlı'nın paylaşımına dair projeleri bekliyordu karanlık çekmecelerde. En şaşırtıcı olanı, hiç kuşkusuz filozof Leibniz'in "Mısır'ı İşgal Planı"ydı.

"Çocuğu elde etmek için annesini yakalamak." 17. yüzyılda Osmanlı Devleti'ni ele geçirmek isteyen Avrupalıların kafasındaki sinsice formül buydu. Ancak buradaki "anne", Osmanlı değil, onu besleyen Mısır'dı. "Çocuk" dedikleri de, Mısır'ın verimli topraklarıyla beslediği Osmanlı Devleti'ydı. Demek ki hedef belliydi: Osmanlı Devleti'ni çökertmek için "annesi"ni kaçırmalı ve "çocuk"un teslim olması sağlanmalıydı.

Bunun için kitaplar ve raporlar yazıldı, planlar ve teklifler kuyruğa girdi. Bakın, felsefe tarihine "monadlar teorisi"yle geçmiş bulunan Leibniz, filozofluğunu bir kenara bırakmış, Mısır'ın, kara ve denizlerde imparatorluk olmak isteyenler için en mükemmel ülke olduğunu yazabiliyor ve soruyordu:

"Eskiden bilimlerin annesi, tabiatın en zengin ibadethanesi, bugün Muhammediliğin [İslam'ın] sinsilik yuvası olan bu kutsal toprağı, bu Doğu'nun ambarını, Avrupa ve Hindistan'ın bu deposunu Hristiyanlık neden kaybetti?"

Oysa filozof yanılıyordu. Mısır gerek Osmanlı, gerekse bölge açısından eski önem ve ağırlığını kaybetmişti. Ticaret eksenleri Atlas ve Hint okyanuslarına kaymıştı. Onu yanıltanlar, Mısır'daki Osmanlı kuvvetlerinin sayısını olduğundan küçük, gelirlerini de yüksek gösteren seyyah kılığındaki istihbarat elemanlarıydı.

Tam 4 yıl boyunca düşünüp taşınmıştı filozof. Osmanlı'nın "annesi" nasıl kaçırılırdı? Gençliğinin gür enerjisini bu takıntıya harcamıştı.

Nicedir birbirine düşmüş olan Avrupalıların önüne yönecekleri cazip bir hedef koymak istiyordu: Osmanlı İmparatorluğu'nu parçalayıp yıkmak. Mısır fethedilir edilmez Osmanlı çökmeye başlayacaktı. Bu çıplak gerçeği neden görmek istemiyorlardı?

Bu arada genç filozofun Kutsal Alman İmparatorluğu'nun en güçlü din adamı Jean-Philippe de Schoenborn'un danışmanlığını yaptığını ekleyelim. (Felsefe tarihlerimiz, güya "evrensel" filozof diye tanıtılan Leibniz'in katı bir Hristiyan olduğu ve din adamlarına danışmanlık yaptığı konusunda nedense suskun kalır.)

Alman bir din adamının danışmanı olduğu halde neden Fransa Kralı'na teklifte bulunmaktaydı peki? Çünkü Fransa'nın Osmanlı ile ilişkileri öteden beri iyiydi. Bu durum Avrupa'da rahatsızlık doğurmaktaydı; Osmanlı ile Fransa'nın aralarının açılması gerekliydi. Fransa'nın bu aptalca dostluğu yüzünden Avrupa'da birlik bir türlü sağlanamamaktaydı. Onu sağlamanın yolu da, Osmanlı'yı dostunun eliyle vurmaktan geçecekti.

Mısır, Fransa Krallığı tarafından ele geçirilince yeryüzüne barış hakim olacak, hatta filozofun Osmanlılara benzettiği "kurtlar ve vahşi hayvanlardan" başka savaştacak kimse kalmayacaktır! Leibniz Osmanlı insanını vahşi hayvan yerine koyar ve bundan en ufak bir hicab da duymaz. ("Aptal" ve "kafasız" dediğini de biliyoruz.)

Ocak 1672'den itibaren rapor üstüne rapor gönderir Kral cenaplarına. İşgal için 30 bin asker yeterlidir. Ani bir baskın halinde İstanbul'dan yardım gönderilene kadar Fransızlar işi rahatça bitirecektir. Kalelerin hal ve durumlarını teker teker anlatacak kadar ayrıntıya iner. Gizlice çıkarma yapılacak, kıyılar derhal işgal edilecek, Anadolu ile Suriye'nin bağlantısı koparılacak, böylece İstanbul'dan yardım gelse dahi faydası olmayacaktı. "Belki de Allah halkını artık ziyaret edecektir!" diyor ve ekliyordu: "Şimdi biz istersek, saat geldi çattı."

Saat geldi, çattı, öyle mi?

İşgal projesine şüphesiz Osmanlı bünyesinde yaşayan Hristiyanlar da katkıda bulunacaklardı. Hatta (burası çok güncel) özgürlüklerine kavuşma ümidindeki Kürtler ve Araplar da ayaklanmaya hazır olacaklardı (Kürt isyanının 1670'lerdeki bu tezahürü ne ifade ediyor?). İstanbul, Kahire ve İzmir Hristiyanları Batı'dan gelecek "Kurtarıcı şeflerini" sevgiyle karşılamaya hazırlardı nasıl olsa. Ian Almond'un dediği gibi Leibniz'in hümanizmi Belgrad ve Cebelitarık'ın ötesine geçmiyordu. Oralarda insan yaşamıyordu çünkü!

Osmanlı'yı Mısır'dan vurma projesini Kral uygulamaya geçirmede gerçi ama ondan tam 125 yıl sonra Napolyon bu projeyi okumuş ve ertesi yıl da denize açılmıştı. Nil nehri ve piramitlerin büyüğü, en önemlisi de dünyanın hakimi olma tutkusu onu bir mıknaş gibi çekiyordu.

Gerçi bu tehlikeli girişimden İngilizler hoşlanmamış ve Nelson'un gemileri Ebukır'da Napolyon'a gereken dersi vermişlerdi ama bir asır sonra aynı işgal projesini kendileri üstlenecek ve 1882'de (Leibniz'in mektubundan tam 210 yıl sonra) Osmanlı'nın annesi kabul ettikleri bu verimli toprakları kendileri işgal edeceklerdi.

Mısır, Osmanlı'nın en zayıf halkasıydı. Oradan saldırdılar. Bugün en zayıf halkamızın neresi olduğunu söylememe gerek var mı?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Atatürk'ün demir ağlarını da yabancı şirketler örmüştü

Mustafa Armağan 2012.09.02

Başbakan Erdoğan ile bazı köşe yazarları arasında polemik konusu olan demiryolları tartışmasının içinden, olgulara dayanarak yaklaşmazsak çıkamayız. Biri çıkıyor, Osmanlı tek bir metre demiryolu bırakmadı diyor, öbürü hepsini yabancılar yapmıştı zaten manşetini atabiliyor. "Osmanlı yönetimi işbirlikçiydi, Cumhuriyet ne yaptıysa öz kaynaklarıyla yaptı" söyleminin pansumana değil, ameliyata ihtiyacı olduğu çok açık.

Bir kere şunu belirtmek gerek: "Ana yurdu demir ağlarla örme projesi" bir "Made in Ottoman"dır.

Osmanlı Devleti 1856 yılının 11 Eylül günü İzmir-Aydın arasında ilk demiryolunun yapım ve işletme imtiyazını bir İngiliz şirketine vermiş ve topraklarını "örece" inşa programı o günden itibaren yürürlüğe girmişti.

Yıl 1893, Bağdat hattının Ankara'ya varış töreni. Güzelce süslenmiş olan takın üzerinde "Angora" yazısı okunuyor.

Abdülaziz devrinde Rumeli demiryollarıyla devam etmiş inşa programı asıl büyük patlamasını II. Abdülhamid'le yaşamıştı. Bugün bir kısmı sınırlarımız dışında kalmış olan Bağdat ve Hicaz demiryollarına ait hatlar hariç, Osmanlı Devleti, şöyle ya da böyle Türkiye Cumhuriyeti'ne 4 bin 138 kilometrelik bir demiryolu hattı miras bırakmıştır.

Bu hatların bir kısmını devlet yapıp işletirken diğer kısımları yabancı şirketlerce yapılmıştı ve süreleri dolana kadar sahiplik ve işletme ayrıcalığı onlarındı. Zamanı gelince devredilecekti. İşte Cumhuriyet döneminde millileştirilen hatlar bunlardı. 1924'ten itibaren yapılan yeni hatların uzunluğu 21 yılda 3 bin 360 km'yi bulmuştu.

Bizim "Osmanlı'nın borcunu 1950'lere kadar ödemeye devam ettik" diye dilimize doladığımız mesele sanıldığından daha karmaşıktır. Zira bu borcun bir kısmı, millileştirdiğimiz demiryollarını da kapsar. Zaten kendi haline bırakılsa bir süre sonra bize geçecek olan demiryollarını parayla satın almışızdır. Bunların bir kısmının verimsiz olduğu için yabancı şirketler tarafından gönüllü olarak satıldığı, hatta bir bakıma yabancı şirketlerin yükten "kurtarıldığı" da bir başka gerçektir.

Asıl önemlisi, Cumhuriyet döneminde demiryollarını kimin yaptığıdır. "Osmanlı demiryollarını hep yabancılar yaptı" suçlamasına mukabil bizzat Atatürk zamanındaki demiryollarının da Alman, İsveçli ve Amerikalı şirketlere yaptırıldığı gerçeğini bilmezsek mesafe alamayız. İşte Tezel'in kitabından "ana yurdu demir ağlarla örme projesi"nin o meçhul boyutu:

"1927'de yapılan büyük ihalelerde, İsveçli (Nidquist Holm) ve Alman (Julius Berger) şirketleri 1.300 kilometrelik demiryolu yapımını üstlendi. 1827 yılına ait hesaplamalara göre 148 milyon TL'na mal olacağı sanılan bu işler, bu iki yabancı şirketin hükümete açtığı orta vadeli kredilerle yürütüldü. Demiryollarıyla ilgili istasyon binaları ve yan işlerin yapımını da bir Amerikan müteahhit firması aldı."

Tekrarlayalım: 1) 1927'de demiryolu ihaleleri açılmış; 2) İsveçli ve Alman firmalar yapım ihalesini kazanmışlar; 3) Bu arada bir ABD taahhüt şirketi de yan işlerin ihalesini kazanmış.

Yoksa siz de o devirde demiryollarını kendi sermayemizle yapabileceğimizi mi sanıyordunuz? (Beğenmedikleri Osmanlı bunu Hicaz demiryolunda başarmış, yabancı sermayeye muhtaç olmadan çöllerin içinden trenlerini Medine'ye ulaştırmayı başarmıştı.) Ülke yabancı sermayeye de, dış borca da muhtaçtı.

Gerek Tezel'in araştırması, gerekse Korkut Boratav'ın "Türkiye'de Devletçilik"i dikkatle okunduğunda 1930'ların başına kadar "devletçilik" diye bir ekonomik programın söz konusu olmadığını, hele yabancı sermaye düşmanlığının hiçbir zaman yapılmadığını fark edersiniz.

Nitekim Mustafa Kemal Paşa, 1930'da ülkemizi ziyaret eden ABD Ticaret Bakanlığı Müsteşarı Klein'ı kabul ederken "Tercihan Amerikan sermayesinin" Türkiye'de çalışmasını "çok arzu ettiğini" söyleyecektir. Dahası, 1931 yılında ABD ve Fransa'ya borç para bulmak için giden şahıs da yabancımız değil: Maliye Bakanı (sözümona "Efe") Şükrü Saracoğlu kapı kapı dolaşıp kredi bulmak için çırpınır ama havasını alır.

İtiraf edelim: 1929 ekonomik bunalımında dış borç bulamayıp yabancı yatırımcıları ülkeye çekemeyince mecburen "devletçi" olmuştuk.

1927'de Türkiye'de çalışan yabancı şirket sayısı kaçtı biliyor musunuz? Tam 113. Bu sayı, bunalımdan sonra 71'e inmişti (biz kovmadık, kendileri gitti).

Peki devletçiliğin başladığı 1932'den sonra nasıl bir manzara vardı? Tezel'e göre 1934-38 döneminde tam 32 yeni yabancı şirket kuruldu. Demiryollarını yapan Alman, İsveçli ve ABD'li şirketler haricinde 1934'te yeni bir Alman şirketi 5 milyon dolarlık bir ihale kapmıştı. Devlet eliyle kurulan fabrikaların da kendi şirketlerimizce yapıldığını sanıyorsanız aldanıyorsunuz. Mesela Kayseri uçak fabrikasını bir Amerikan şirketi yapmıştı, Karabük demir çelik fabrikasını ise İngiliz firması.

Millileştirmenin de epeyce sınırlı kaldığını öğrenmek şaşırtıcı oluyor doğrusu. 1923-50 döneminde sadece 24 şirket devletçe satın alınmıştı. Bunlardan 21'inin 1933-45 döneminde alınması da ilginçtir. Demek ki bazılarınca "altın çağ" denilen ilk 10 yılda sadece 3 imtiyazlı yabancı şirket millileştirilmişti!

Bunların çoğu da demiryolu veya belediye hizmetleri (elektrik, havagazı, su vb.) veren şirketlerdi ve büyük ölçüde verimsiz şirketler olup paramızı verseler de çıkıp gitsek havasındaydılar. Pazarlıklarda hiçbir anlaşmazlık emaresi görülmemesi de bunu gösterir. İmalat ve ticaret kesimlerindeki (2 istisna hariç) hiçbir şirketin millileştirilmeyişi de önemlidir. Ergani ve Zonguldak maden şirketleri millileştirilmekle birlikte birçok yabancı sermayeli maden şirketine dokunulmayışına ne demeli?

Sonra "Hiç dış borç almadık" cakalanışı da boştur. Cumhuriyet'in ilk konsolide dış borçlanmasının 1930'da bir Amerikan şirketine kibrit tekeli verilmesi sırasında yapılması önemli değil mi? Demek ki ilk dış borcu Amerikalılardan almıştık. 1936'da İngiliz hükümeti, Karabük demir-çelik fabrikası ihalesini kendi şirketinin kazanması üzerine 3 milyon sterlin kredi açmıştı. 1938'de İngiltere'den toplam 100 milyon liralık kredi almıştık (ironi şurada ki, bunların ödemesini beğenmedikleri DP hükümeti yapmıştı). Keza Nazi Almanyası da Türkiye'ye kredi verecekti ama biz İngiliz ve Fransızlardan kredi alınca iptal oldu.

Özetle Cumhuriyet yönetimi kesinlikle yabancı düşmanlığı da, yabancı sermaye düşmanlığı da yapmamıştır. En acı örnek ise hakkında özel kanun çıkardığımız Chester projesidir. ABD'li şirkete binlerce km'lik demiryolu güzergahının 40 km çevresindeki bütün maden ve petrol kaynaklarının işletme hakkını devreden projeyi TBMM'de alkışlarla kanunlaştırmıştık. Ancak bizzat Amerikalılar "Teşekkürler, almayalım" diye geri çevirmişlerdi.

Bu hikâye burada bitmez sevgili okur. Haftaya Chester projesi 32 kısım tekmili birden huzurlarında...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Atatürk, Amerika'nın Türkiye'yi demir ağlarla örmesini istemişti

Mustafa Armağan 2012.09.09

1923 yılının 9 Nisan'ında TBMM'nin Chester adlı bir ABD şirketine, bugün hayal bile edemeyeceğimiz genişlikte bir imtiyaz (ayrıcalık) kanunu çıkardığını biliyor muydunuz? Sonu başından daha çarpıcı olan bu olayın resmi tarihe yıllardır ecel terleri döktürdüğünü biliyoruz.

Ah o resmi tarih ideolojisi! Neleri altüst etmemiş ki! İşte sol kesimden bir iktisatçı, Prof. Dr. Korkut Boratav'ın 1974 tarihli "Türkiye'de Devletçilik" adlı kitabından birkaç cümle:

"1930'lara kadar Türk hükümetleri, siyasî kadroları ve Türk burjuvazisi, emperyalizmle mevcut ekonomik bağları koparmayı değil, bizzat ortak olarak yabancı sermayeyle uzlaşmayı ve işbirliğini hedef almışlardı" (s. 47).

Demek ki, 1920'li yıllarda Türk hükümetleri ve siyasi kadroları ile yeni yeni palazlanan burjuvazimiz emperyalizmle ortaklığı ve uzlaşmayı hedeflemiş. Boratav, sözü 1923 tarihli Chester imtiyaz kanununa getiriyor:

Lozan'daki Türk heyeti antlaşma imzalandıktan 2 hafta sonra bu defa ABD heyetiyle ticari bir anlaşma imzalayacak fakat bu anlaşma ABD Senatosu tarafından kabul edilmeyecektir. 'ABD Lozan Antlaşması'nı kabul etmedi' söylentisinin esası, genel olarak Lozan'ı değil, kendisiyle yapılan bu anlaşmayı kabul etmemesine dayanır. Yukarıda 6 Ağustos 1923 günü yapılan Türk ve ABD heyetlerinin görüşmesinden bir kare.

"Yeraltı kaynaklarımızın önemli bir kısmını, yüz yıl için Amerikan sermayesine teslim eden bir imtiyaz sözleşmesinin [Meclis'te] iktisadî bir zafer olarak gösterilmesi düşündürücüdür."

Yine demek ki, Lozan görüşmeleri devam ederken ülkemizin yeraltı kaynaklarının önemli bir kısmını Amerikalı bir gruba teslim etmişiz. Bu kanunu Meclis'in şan ve şerefine ilave edilmiş bir başarı olarak görenlerin sözleri tutanaklara dahi yansımıştır.

İyi de bu kanun çıkmışsa ve ülkemizin yeraltı madenleri kendilerine altın bir tepsiyle sunulmuşsa "emperyalist" Amerika bunu neden elinin tersiyle itmiş ve 'İlh, almayayım' demiştir? Resmi tarihe bakarsanız Türkiye'yi yönetenlerin bir taktiği, daha doğrusu emperyalizme oynadıkları bir oyundur bu. Bir Amerikan şirketine verilen yasal ayrıcalık sayesinde Lozan'da "emperyalistleri" dize getireceklerini ummuşlar, buna gerek kalmayınca gözden düşmüştür!

Bunlar masal anlatmaya iyi alışmışlar anlaşılan. Yahu kanun çıkartıyorsunuz Meclis'ten, çocuk oyuncağı değil ki bu. Sonra bunu gözden düşüren biz değiliz ki, ABD. Gelip konsalardı güzergâha, 30 yıldan önce çıkartamayacaktık. Hem ciddi bir devlet oyun olsun diye kanun çıkartır mı? Hep söylüyorum: İnkılap tarihçiliği bizde gerçeğin üzerini açmak için değil, örtmek için vardır. Chester imtiyazında da aynı kafanın devrede olmasına şaşmalı mıyız? Chester imtiyazı hakkında en geniş kapsamlı çalışma olan Bilmez Bülent Can'ın "Demiryolundan Petrole Chester Projesi" (2000) meselenin bam telini yakalamamız açısından ipuçlarıyla dolu emsal niteliğinde bir eser. Tarihe yeni yaklaşımları Chester örneğine başarıyla eklemleyen kitapta Boratav'ın söylediklerinin bir adım ilerisine gidilerek tespit edilen şey gerçekten sarsıcıdır: Buna göre Türkiye'nin bir ulus-devlet olarak kurulması, aslında emperyalizmin geldiği yeni noktaya bir eldiven gibi uymaktadır:

"Kemalistler belli bir emperyalist devletin ordularına karşı ciddi bir fiili "kurtuluş" savaşı vermediği gibi, emperyalistlerin oyununa gelmiş Yunanlılarla arasındaki savaşta birçok emperyalist devleti yanına almıştı. Batı'ya yapılan pazarlıklar ise sadece Birinci Dünya Savaşı sonrasında dayatılmak istenen koşulların düzeltilmesi pazarlığıdır." (s. 190).

Buna göre Türkiye'nin 'başarısı', Mondros sınırlarını esas kabul edip bunun içinden bir Milli Misak'la yeni bir devlet kurmak üzerinde odaklanmasından ve 1. Dünya Savaşı'ndaki yenilginin sorumluluğunu sorgu sual etmeden kabul etmesinden ileri gelir. Mondros Mütarekesi öncesi sınırlar asla müzakere konusu edilmediği

içindir ki, Lozan'da anlaşmaya nispeten kolay varılmış, tek problem olan Musul meselesi ortadan kalktığında İngilizlerin yeni dünya düzenlerini kurmalarının önündeki engeller kalkmıştır.

Chester imtiyazıyla ilgili söyledikleri de yabana atılacak gibi değil. Can'a göre 1923'ün 9 Nisan'ında Meclis'te 185 oyla kabul edilen, Chester grubuna Anadolu'nun geleceğini emanet eden imtiyaz kanunu, Lozan'da İngilizlere oynanan bir oyun değil, ülkemizde gözü olmadığı söylenen bir başka emperyalist devlete tanınan bir ayrıcalıktı. Nitekim Mustafa Kemal'in 27 Eylül 1922'de bir yabancı gazeteciye "ülkemizde siyasi tutkulara sahip olmadıkça Amerikalıların Türkiye'deki petrol alanlarını işletmesine karşı olmadığını" belirtmesi, bir yıl önce de Musul petrollerinin "insanlığın ortak yararı uğrunda serbestçe işletilmesi" gerektiğini söylemesi manidardır. Bu sözlerinden Mustafa Kemal'in epeyce "küreselleşmeci" olduğu bile söylenebilir!

Peki Chester projesi neydi?

- 1- Ülkemize tarım makinaları ve aletleri getirerek ziraati geliştirecek,
- 2- Anadolu'da 4.400 km uzunluğunda bir demiryolu inşa edecek, Akdeniz ve Karadeniz kıyılarında 3 liman yapacak, karşılığında hatlar ile iki yanında 20'şer km'lik şerit içindeki çıkmış ve çıkacak bütün maden (petrol) kaynaklarını 99 yıllığına işletme hakkına sahip olacak,
- 3- Şirket her türlü gelir vergisinden muaf tutulacak,
- 4- Hatların geçeceği arazi ücretsiz olarak şirketin kullanımına verilecek, orman, taş ve kum ocakları ile akarsulardan yararlanabilecek, isterse elektrik enerjisi üretebilecek, telgraf hatları döşeyecek,
- 5- Ankara şehri inşa edilecek vs.

Yeraltı kaynaklarımızın neredeyse tamamını bir ABD şirketinin avucuna koyan bu kanunun "kurtuluş" savaşından çıkan bir ülkede verildiğine insanın inanası gelmiyor ama vakıa bu. Üstelik 1923 Temmuz'unda Mustafa Kemal'in bir yabancı gazeteciye verdiği mülakatta söylediklerini ne yapacağız?

"Biz Amerikalıları Türkiye'de görmek istiyoruz, çünkü özlemlerimizi en iyi onlar anlayabilirler. Zengin ve çeşitli milli kaynaklarımızın, Amerikan sermayesi için çekici olması gerekir. Kalkınmamızda Amerikan yardımını memnuniyetle karşılarız" (s. 278).

Şimdi 1923 demeçlerinden yola çıkarak Mustafa Kemal Paşa'nın "Amerikancı" olduğunu savunan bir akım çıkarsa şaşmayınız!

Öte yandan Hüseyin Yusuf adlı bir zat 1923'te bu proje gerçekleşirse ülkenin ABD tarafından "demir çembere alınacağı" tehlikesine dikkat çekmişti. Belki de ABD kabul etseydi "Demir ağlarla ördük ana yurdu dört baştan" marşını başka türlü söyledik, kim bilir!

Yazıya Prof. Boratav'la başlamıştık, yine onunla bitirelim: "Lozan Andlaşması'nda emperyalizme verilen tavizler (...) ortaya öyle bir tablo koymaktadır ki, bu tabloda siyasî iktidarın emperyalizme ve onun yerli ortaklarına kesinlikle teslim olduğu sonucunu çıkarmak pek de güç olmayacaktır" (s. 373).

Boraltan faciası tek değil ki!

Mustafa Armağan 2012.09.16

1965'ten bu yana 47 yıl geçti ama bazı mevzi çıkışlar dışında Tek Parti Dönemi'ni bütün halinde soruşturan bir komisyon kurulamadı. Bence darbe dönemleri kadar karanlık bir dönemdir Tek Parti devri ve mutlaka bütün olarak araştırılmalıdır.

CHP yönetiminin Suriyeli mültecilerin barındığı bir kampı ziyaret etmesine izin verilmemesi üzerine başlayan tartişmalar Başbakan Erdoğan'ın siyasi rakiplerine 1944 Boraltan köprüsü faciasını hatırlatmasıyla yine bir tarih tartişmasına dnşverdi.

İyi de Boraltan faciası neydi?

Nazilerle işbirliği yaptıkları gerekçesiyle Sovyetler Birliği tarafından aranan 146 Azerbaycanlı, Aras nehri zerindeki Boraltan köprüsünden geçerek Türkiye'ye iltica etmişlerdi. O tarihte Almanlar yenilmiş, Türkiye de ark ederek Mihver devletlerden uzaklaşıp usulca Müttefiklerin safına kaymıştı.

Halk mülteci Azeri 'kardaşları'nı bağırlarına basmıştı ama ankaya'da oturan sözde Trk zatin şu demeci Balkanlardan Kafkasya'ya kadar hemen her Türk' sersemletmişti:

"Misak-ı Milli hudutları dışında Türk unsuru kabul etmiyoruz!"

Ne anlama geliyordu bu tuhaf söz? Yoksa "Yurtta sulh, cihanda sulh"n aynı zatin kafasındaki anlamı, 'Türkiye'de yaşayan herkes Türk'tür, dışındakilerin canları cehenneme' gibi tasfiyeci bir denklem miydi?

Sovyetler, Azeri mültecilerin teslimi için bastırıyordu. ankaya direnmedi. Nasıl olsa onların 'Türk' olmadıklarını ilan etmemiş miydi? Karar gecikmeden ıktı: Geldikleri gibi giderler! Yani: Aynı köprüden Sovyet güçlerine teslim edileceklerdir.

Azerilerin teslim anını Karslı gazeteci Temraz Kesemenli şöyle anlatıyor:

"146 kişi zamanın hükümeti hiç çekinmeden trenlere doldurarak Boraltan sınırından Ruslara teslim etmiştir. Azeri kardeşlerimiz Kars'tan geçerken, istasyon kenarındaki evlerden bu faciayı gören birçok hemşeherimiz olmuştur. Buralardan geçen o 146 kişi üzerlerinde ne kadar kıymetli eşya varsa trenin pencerelerinden halka atıyor. Sadece üzerlerinde gömlek ve pantolonları kalıyor." (www.haberler.com)

Bir partili İsmet İnönü'nün ayağını öpüyor.

Azeri mülteciler sınırı geçince öldürüleceklerini anlatmak istiyorlar. Nitekim makineli tüfeklerle taranarak kurşuna dizileceklerdir.

Bu kara lekenin kahramanı olan zat, "İçeriye Trk" Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'dr. Nitekim facia, Ekim 1965'te yapılan seçim öncesinde Süleyman Demirel'in Adalet Partisi ve gazetesi "Adalet" tarafından gündeme getirilmiştir (7 Ekim 1965). İmzasız başyazıda İnönü'nün 12 büyük günahı sayılırken Boraltan faciası da zikredilmiş ama orada kalınmayarak zalp'ta 33 vatandaşın kurşuna dizilmesi, İstiklal Mahkemesi kurarak "nice insanı haklı haksız darağacına yollaması" ve ülkeyi 20 yıldan fazla sıkıyönetimle yönetmesi... gibi suçları da ortaya serilmiştir.

1965'ten bu yana 47 yıl geçti ama bazı mevzî çıkışlar dışında Tek Parti Dönemi'ni bütün halinde soruşturan bir komisyon kurulmadı. Bence darbe dönemleri kadar karanlık bir dönemdir Tek Parti devri ve mutlaka bütün olarak araştırılmalıdır.

Araştırılmalıdır deyince sadece İnönü'nün oğlu Ömer'in sahibi olduğu paravan petrol şirketinin aldığı ihaleler gibi usulsüzlüklere takılıp kalmayı kastetmiyorum. İç ve dış politikadaki hatalar ve facialar da sorgulanmalıdır. En azından Yassıada'da DP için yapılan sorgulamalar kadarını CHP dönemi için yapmadıkça demokrasimizin gerçek macerasını anlatma şansımız olmayacaktır. Anlattıklarımız da İnkılap tarihçilerinin vaziyeti kurtarmaya dönük yamama çabalarından öteye gitmeyecektir.

Bugün gündeme getireceğim bir başka yüz kızartıcı olay, Makedonya'da (eski deyişle Yugoslavya'da) geçmiştir.

Üsküplü Müslüman Türkler, haklarını korumak üzere 1945'te bir direniş örgütü kurarlar. Yücelciler adını alan örgütün hikayesi ve hakkındaki bilgi sayesinde ulaştığımız Mehmed Ardıcı'nın "Yücelciler 1947" adını taşıyan değerli hatıratından başka bir vesileyle bahsetmek isterim. Ancak bugün Makedonya'daki haklarımızı korumak için kurulan ve Üsküp Başkonsolosumuz Emin Vefa Gerçek'in de haberdar ve bağlantı halinde olduğu bu örgüte yapılan ihanete dikkatinizi çekmek istiyorum.

Ardıcı, Nazi kamplarında ölenlere ağlayan aydınlarımıza, burunlarının dibinde, Makedonya'da bunca Müslüman'ın boğazlanması karşısında neden kıllarını kıpırdatmadıklarını soruyor haklı olarak. "Yarınki Balkanlarda siyâsî haritayı değiştirebilecek güç sıfıra indirilirken sizler de göz yumdunuz" diyor.

Nasıl mı indirmişler? Özetliyorum ki, yarımıdır, peşinen bilinel!

Belgrad'da aslen 'asker kaçağı' olan zamanın Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu ile görüşüyor Yücelciler, kendilerini anlatıyorlar. Saraçoğlu, "Sahi bu kadar nüfusa mı sahipsiniz?" diye şaşkın şaşkın soruyor. Tepkilerini içlerine şöyle gömüyorlar: "Pes, vallahi pes, billahi pes. Yalı kazığı mı diktiler seni Ankara'ya?" Dış politikamız bir zamanlar böyle cahillerin elinde oyuncak olmuştu işte.

Oyuncak olsa neyse. Bir de ihanet olmasa!

Üsküp Konsolosumuzla irtibat halinde örgütlenen Yücelciler ihbar edilir ve yakalanıp işkence altında sorgulanırlar. Hücresinde şu yakıcı cümleler dökülür yazarın ağzından: "Bizler, yıktırılmış bir cihan devletin kabul edilmemiş bir mirasıyız. Şimdiye dek namuslu kalabilmişsek Osmanlılığımıza borçluyuz. Kurtuluş ümidimi geri getiren işte bu."

Türkiye'den ses yoktur.

Mahkemeden 4 idam kararı çıkar, 2-20 yıl arasında çeşitli hapis cezaları.. Makedonyalı Türkler kararlara Türkiye'nin tepkisini beklemektedir. Türkiye'den yine ses yoktur.

Arkadaşları Şuayip, Ali, Nazmi ve Adem idam edilirler. Yine ses yok.

Oysa teşkilat kurulurken kendilerine "Nüveyi oluşturun. Talimatlarımızı tatbik edecek, bilgi alabileceğimiz bir grubun varlığını bilmek istiyoruz" diye haber yollayan da Türk Konsolosudur. Bunun anlamı, "Ben sizi tanımıyorum, siz de beni" repliğidir.

Mehmed Ardıcı'nın şu sözlerini içimiz yanarak okuyoruz:

"Açıkça söylüyorum: Türkiye'nin kulaklarını tıkayarak oturması ne acıdır ki, devrin siyasi liderinden sadır olan 'Misak-ı Milli hudutlarının dışında Türk unsuru kabul etmiyoruz' kelamı, karşımızdakilerin teşvik görmesi,

aferinleri manasındadır."

Makedonya'daki Türklere önce umut verilip sonra temizlenmesine ses çıkarılmaması olayı tek değil ki. Boraltan faciası ile aynı yılda, Romanya'ya iltica etmiş olan 20-30 bin civarındaki Kırım Tatarının Türkiye'ye sığınma talebine ret cevabı veren de aynı İsmet Paşa zihniyeti değil miydi?

Dediklerine göre Azeri mülteciler askerlerimize "Bizi Rus'a teslim etmeyin kardaşlarım. Siz vurun" diye yalvarmışlar. İsmet Paşa'nın kendilerine hangi gözle baktığını bilseler, susmayı tercih ederlerdi eminim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Peygamberimiz'e hakaret krizini Abdülhamid nasıl çözerdi?

Mustafa Armağan 2012.09.23

Peygamber Efendimiz'e (sas) hakaret eden filmin fragmanının YouTube'dan yayınlanmasının ardından başlayan protesto gösterileri İslam dünyasını olduğu kadar -aynı derecede olmamakla birlikte- Türkiye'deki Müslümanları da sarmış durumda.

Daha önce de Danimarka'da bir karikatür krizi yaşandığını hatırlıyoruz. Demek ki, Batı zihniyetinin İslam'la ve değerleriyle mücadelesi devam ediyor. Mesela 'Niçin onca Müslüman'ın yaşadığı Çin'de İslam'a hakaret etmek için gayretkeşlik gösterenler çıkmıyor?' sorusu yeterince anlamlıdır.

Ancak tepkilerimizi illa birilerini öldürerek mi göstermek zorundayız? Bir milyarı aşkın nüfusa malik olan İslam dünyasının dünya siyasetinde, hele ABD yönetimi üzerinde uygulayacağı baskı bu zavallılıklardan mı ibarettir? Kaldırmakla pek bir iftihar ettiğimiz Halife olsaydı böyle mi olurdu?

İslam dünyasının modern zamanlarda gördüğü "tek Halife" olan Abdülhamid-i Sani hazretlerinin Avrupa'daki densizlere derslerini nasıl verdiğini hatırlamanın tam sırasındır. Fazla tantana etmeden, diplomatik ve siyasî kanalları sonuna kadar zorlayarak iş gören Abdülhamid bakın kendi zamanında çıkan hakaret krizlerini nasıl sessiz sedasız halletmiş.

Yıl: 1890. Fransız oyun yazarı Henri de Bornier, "Muhammed" (1888) adlı bir dram kaleme almış olup sahneye aktarılmak üzeredir. Üstelik sahnede bir aktör Hz. Peygamber'i oynayacaktır! Bu ne cür'ettir! Oyunun Efendimiz'in manevî şahsiyetini, dolayısıyla İslam dinini ve Müslümanları küçük düşüren hakaretimiz bölümler ihtiva ettiği haberleri Abdülhamid'i "Halife-i Müslimîn" sorumluluğuyla derhal harekete geçirecek ve yalnız o tiyatrodaki değil, bütün Fransa'da sahnelenmesini engelleyecektir.

"Mahomet" adlı piyesin oynatılmak istendiği ünlü Comedie Française Tiyatrosu.

Nasıl mı? Fransa Cumhurbaşkanı Sadi Carnot'ya Paris Büyükelçisi Salih Münir Paşa eliyle haber uçurarak. Bu kadarı yetmiştir oyunun yasaklanması için. Bakanlar Kurulu'nun özel kararıyla yasaklanmasından sonra

Carnot'ya şahsen teşekkür eden Abdülhamid, "Müslüman tebanızın hislerini yaralamaktan başka bir işe yaramayacak bir oyunla ilgili aldıkları "akıllıca karar"ı kutlamış, hatta Cumhurbaşkanı'nı bir adet İmtiyaz Nişanı'yla ödüllendirmişti. (R.J.Goldstein, The Frightful Stage, Berghahn Books, 2011, s. 107-108.)

Zira "Hz. Muhammed aleyhissalatü vesselam hazretlerinin nâm-ı kudsiyelerine karşı tertip olunan oyuna dair" başlığıyla gönderdiği mektupta Fransa'nın İstanbul Büyükelçisi Kont Montbella aracılığıyla Fransa hükûmetine sert uyarılarda bulunan Abdülhamid, oyunun sahneye konulması halinde Osmanlı-Fransız ilişkilerinin biteceği ültimatı vermişti.

Ancak yazar, pespaye videonun yönetmeninden daha inatçı çıkmıştı; işin peşini bırakmaya niyetli değildi. Bu defa eserini Abdülhamid'in dış geçiremeyeceğini tahmin ettiği İngiltere'de oynatmak için girişimde bulunur. Bir tür devlet tiyatrosu olan Lyceum Kraliyet Tiyatrosu'nda oynanması kararlaştırılmasına rağmen, Abdülhamid bu defa bizzat İngiltere'nin ılımlı Dışişleri Bakanı Lord Salisbury'yi devreye sokarak piyesin yalnız o tiyatrodaki değil, "bütün İngiltere'de" yasaklanmasını sağlamıştır (Ziyad Ebuzziya, Türk Edebiyatı, Nisan 1986).

3 yıl geçmiş, Lord Salisbury gitmiş, yerine, İslamiyet'e daha mesafeli duran Roserbery oturmuştur. Bu değişiklikten cesaret bulan de Bornier yeniden atağa kalkar ve bir başka Londra tiyatrosuyla anlaşıyor. Ancak bu defa da eserini sahneye koydurmayı başaramayacak, velhasıl Abdülhamid'in mahir diplomasisi, bu mel'anetin icrasına müsaade etmeyecektir.

Peygamber Efendimiz'e hakaret içeren piyesin yazarı Henri de Bornier.

Nitekim 1900 yılında Paris'te oynanmak istenen "Muhammed'in Cenneti" adlı bir piyesin ancak ismi ve muhtevası tamamen değiştirilerek sahneye konulur hale getirilmesi de diplomatik girişimlerinin eseridir. Bir başka belgeden, 1894'te Amsterdam'da Mozart'ın "Saraydan Kız Kaçırma" operasının sahnelenmesine de engel olduğunu öğreniyoruz.

Roma'da oynatılmak istenen Fatih Sultan Mehmed hakkındaki hakaret içeren bir piyes de Abdülhamid'in girişimleriyle yasaklatılmıştır. İşin ilginç yanı, Sultan'ın kendi gücünün yetmediği durumda dostu Alman İmparatoru II. Wilhelm'i devreye sokarak bunu başarmasıdır. Yasaklama olayını haber veren 15 Nisan 1890 tarihli bir İtalyan gazetesinde şu satırlar yer almaktaydı:

"Bu dramın sahneleneceği haberi üzerine, Sultan [Abdülhamid adeta], kendisine, bir Rus filosofunun Boğaziçi'ne doğru hareket halinde bulunduğu bildirilmiş gibi, heyecana kapıldı. İmparator Wilhelm de [konuyla] ilgilenmiş göründü."

Hatta 1893 yılında ABD'de sahneye konulan ve İslam Peygamberi'nin hayatını olduğundan farklı yansıtan "Muhammed" adlı tiyatro oyununu, Elçi Alexander W. Terrell ile yaptığı özel görüşmeden sonra hem de federal hükûmetin yetkisi dahilinde olmamasına rağmen, bizzat ABD Başkanı Cleveland'ın girişimleriyle sahneden kaldırtmayı başarmıştır.

Abdülhamid Han'ın sevgili Peygamberine, İslamiyet'e ve ecdâdına yönelik küçük düşürücü tavırlara karşı, güçlü Batılı devletleri karşısına alma pahasına müsamahasız, tavizsiz ve kararlı tutumu kısa sürede etkisini göstermiş ve tiyatrolar artık İslamiyet'le ilgili eserleri repertuarlarına alırken daha bir titizlikle seçer olmuşlardır.

Sonuçta gerek Fransa'da, gerekse İngiltere ve İtalya'da, hatta o sırada İngiliz işgali altında bulunan Hindistan'da Peygamber Efendimiz ve Osmanlı padişahlarına yönelik bu tür hakaretâmiz ifadeler içeren eserlerin sahnelenmemesi yolunda makul bir gelenek oluşmuştur. Nitekim devrin Avrupalı bürokratlarının

Osmanlı'nın bu hassasiyetini dikkate almak zorunda kaldıklarını ve basını zaman zaman uyardıklarını görüyoruz. Bu da Abdülhamid'in halifelikten gelen iktidar ve nüfuzunun sadece içeride ve sadece İslam âleminde değil, Avrupa'da da sanılandan daha etkili olduğunu gösteriyor. Bir piyes için koca Alman İmparatoru II. Wilhelm'i bile devreye soktuğuna bakılırsa onun bu işleri ne kadar ciddiye aldığı ve aldırıldığı rahatlıkla anlaşılır.

Maalesef II. Abdülhamid tahttan indirildikten sonra ne halifelik silahını ateşlemeden kullanacak "beyaz diploması" ortada kalmıştır, ne de Osmanlılık ve halifelikten gelen uluslararası itibar ve nüfuzumuz. Bugün protestolarımızın hal-i pür-melaline bakınca Sultan'ın "Beyaz Diploması" tekniğini üniversitelerimizde bir ders olarak okutmak gerektiği ortaya çıkıyor.

"Hamidoloji" başlıyor, üniversitelerimiz hazır mı?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Abdülhamid'in Balyoz'u

Mustafa Armağan 2012.09.30

Balyoz davası sonuçlandı. 3 komutan ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına çarptırıldı, sonra cezaları 20 yıla indirildi.

Diğer cezalar 20 yıldan aşağıya doğru iniyor. Öte yandan yorumlar da peş peşe geliyor. Mesela Cengiz Çandar, Balyoz'un "Türkiye'nin Nürnberg'i" olduğunu iddia etti. Almanya'nın ve Avrupa'nın Nazi tahakkümünden temizlenmesinde olduğu gibi Türkiye'deki bir kesimin de darbecilik alışkanlıklarından arındırılması bakımından benzerlik büyük.

Yalnız bazı farklar da yok değil. Mesela Nürnberg'de 'Naziler'le gönüllü olarak işbirliği yapan 300 doktordan 7'si idam cezasına çarptırılmışken bizim 'balyozcu' doktorlarımız maşallah mahkûmlara ağıt yakmakla meşguller...

Tarihimizde ilk kez 'gerçekleşmiş bir darbe'nin yargılandığı Yıldız Mahkemesi'ni tam da bugünlerde hatırlamamız gerekiyor. Neydi Yıldız Mahkemesi?

27 Haziran ile 28 Temmuz 1881 tarihleri arasında tamamlanan Yıldız Mahkemesi'nde Sultan Abdülaziz'in katli yargılanmışsa da, aslında onun perde arkasında 1876 darbesinin yargılandığını ve mahkûm edildiğini söylememiz gerekir. Davacı, "maktul"ün, yani Abdülaziz'in "velisi" sıfatıyla Sultan II. Abdülhamid'di. Görünüşte bir cinayet davası yargılanıyordu ama aslında kanlı bir darbenin hesabı görülüyordu. (Yılmaz Öztuna'nın dediği gibi Abdülhamid keşke davayı doğrudan darbe suçlamasıyla açıtırsaydı bugüne daha etkili bir miras bırakmış olurdu ama bu da önemli bir adım sayılmalıdır.)

Şeffaf yargılama

Yıldız Sarayı'ndaki Malta Köşkü ile karakolu yakınındaki dev bir çadırdaki halka açık olarak yapılan duruşmalar, son derece şeffaf bir şekilde herkesin gözü önünde cereyan ediyordu. Mahkemenin başkanı Süruri Efendi,

ikinci başkanı ise Rum Hiristo Forides idi. Üyeler arasında Ermeni Takavor Efendi'nin bulunması, dışarıya adil bir yargılamanın yapılacağı mesajını veriyordu. Zira özellikle 1876 darbesine karıştığına dair deliller bulunan İngiltere, mahkemeyi pürdikkat izlemekteydi. Nitekim mahkemeyi başından sonuna takip eden İngiltere'nin İzmir Başkonsolosu'nun eşi Mrs. Dennis, mahkûm edilip çıkarken Midhat Paşa'ya kendi eliyle bir demet karanfil takdim edecektir.

Sonuçta 9 idam kararı çıktı. İdama mahkûm edilenler Yozgatlı Mustafa Çavuş, Boyabatlı Hacı Mehmed, Cezayirli Mustafa, Fahri Bey, Binbaşı Necib Bey, Binbaşı Namıkpaşazade Ali Bey, Midhat Paşa, Damat Mahmud Celaleddin Paşa ve Damat Nuri Paşa'ydı.

Ayrıca o sırada Manisa'da bulunan eski Sadrazam Mütercim Rüşdü Paşa ile Medine'de bulunan eski Şeyhülislam Hayrullah Efendi, haklarında idam hükmü verilmemekle birlikte "müebbet hapis cezası almış statüsündeydiler". Diğer sanıklar Albay İzzet ve Seyyid Bey 10'ar yıl kürek hapsine çarptırılmışlardı (Öztuna, Bir Darbenin Anatomisi, Ötüken: 1984, s. 489).

İçlerinden yalnız Midhat Paşa temyize gidecekti. Ancak üyeleri arasında Rum İkyadis ve Nikolaki Yorgiadis efendilerin de bulunduğu Temyiz Mahkemesi itirazı reddetti. Ardından Bakanlar Kurulu toplandı ve bir tutanak düzenledi. Tutanakta üzerinde durulan en önemli husus, cinayet değil, darbeydi. Abdülaziz'in tahttan indirilmesinin devlet için en büyük felaketlere sebep olduğu, "bütün felaketlerin kaynağının bu darbe olduğu" belirtiliyordu.

Laik mahkeme

Artık son kararı Sultan Abdülhamid verecekti. Belki bir kısmınız şaşıracaksınız ama yukarıda bazı gayrimüslim hukukçuların adlarını saymamdan anlamış olmalısınız: Yıldız Mahkemesi laik bir mahkemeydi, temyiz kararını laik bir mahkeme vermişti ve sanıklar laik ceza kanununa göre cezalandırılmıştı.

Ancak Abdülhamid halife sıfatıyla kararın bir de şer'î mahkeme tarafından tasdik edilmesini istedi. Şeyhülislam tasdik ettiyse de, Fetva Emmini itiraz etti. "Eğer" dedi, "şer-i şerif üzerine bir hüküm isteniliyorsa şeriatın bize emrettiği şekilde yeniden yargılanmalı."

Bunun üzerine Abdülhamid mahkeme kararlarının din adamlarından oluşan "Meclis-i Ulema"da müzakere edilmesini istedi. 19 Temmuz'da Meclis'ten alınan kararda idam onaylanmıştı.

Bütün dünyanın bakışları üzerimizdeydi. Adaletin tam olarak tecelli ettiğine herkesi inandırmak ve intikam hissiyle hareket edilmediğini göstermek gerekiyordu. Bunun için Abdülhamid bir adım daha atarak eski başbakanlardan Safvet Paşa'nın başkanlık ettiği 25 kişilik bir "olağanüstü meclis" toplayıp fikirlerini sordu. Aralarında Plevne Kahramanı Gazi Osman Paşa ile "Mecelle" müellifi Cevdet Paşa'nın da bulunduğu 15 devlet adamı idamların aynen onaylanmasını istedi. Diğerleriye cezaların hafifletilmesinden yana tavır koymuştu.

Yıldız Mahkemesi'nde idama mahkûm edilen Mithat Paşa'nın Vanity Fair dergisinde yayımlanan bir tasviri.

Madalyaları geri alınmıştı

Ne var ki Abdülhamid, kararlar önüne geldiğinde hep yaptığı ve yapacağı gibi idam cezalarını küreğe çevirmekle yetindi ve mahkûmlar cezalarını çekmek üzere Taif'e gönderildi. Abdülhamid için önemli olan, darbecilerin yargılanabildiğinin görülmesi ve ibret alınmasıydı.

İlginç bir nokta daha vardı: Mahkûm olanlar askerî veya sivil rütbelerini kaybediyorlardı. Nişanlarını ve madalyalarını devlete iade edeceklerdi. Daha da ilginç, Abdülhamid, kız kardeşleriyle evli olan iki Paşa'yı boşatıyor, yani nikâhlarını feshediyordu. Bundan sonra yalnız Paşa'yı değil, "Damat" unvanını da kullanmaları yasaklanıyor, Nuri Bey ve Mahmud Bey haline geliyorlardı.

1876 darbesine karışanlar hukuken tasfiye edilmiş, bir cuntanın elinde tahta çıkan Abdülhamid, artık devletin dümenine geçmişti. Artık Osmanlı gemisi, 1908'de karşılaşacağı yeni bir darbeye kadar tarihinin en sivil dönemine girecek ve darbecilerin kurmak istedikleri askerî vesayet rejimi, Meşrutiyet'ten sonraya ertelenecektir.

Aydemir'in idam fotoğrafı neden yok?

Yıldız Mahkemesi 63 kişilik bir cuntanın marifeti olan modern tarihimizdeki darbenin yargılanıp cezalandırıldığı ilk sivil mahkeme olarak kayıtlara geçecekti. Darbecilerin yargılandığı ilk askerî mahkemenin Albay Talat Aydemir ve Binbaşı Fethi Gürcan'ın başını çektikleri darbelerin yargılandığı mahkeme olduğunu söyleyelim. Yıl 1964. Mahkeme 7 idam cezası vermiş, Askeri Yargıtay 3'ünü, TBMM de 2'sini bozmuş, geriye Aydemir ve Gürcan kalmıştı. Gürcan 27 Haziran 1964'te idam edildi, Aydemir ise 8 gün sonra.

Yalnız bir nokta sizin de dikkatinizi çekmedi mi? Menderes, Polatkan ve Zorlu'nun idam fotoğrafları boy boy gazetelerde yayınlanırken Gürcan ve Aydemir'inkiler hiç görülmedi! Anlamlı değil mi? Sivil idam olunca çarşaf gibi yayınla, asker idam olunca sakla! Galiba derin devlet kendi adamını assa bile cenazesini korumaya alıyor!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)